3 1761 08443345 7

БІРНИК ФІЛЬОЛЬОҐІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
Т. XI і XII.

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ
ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО
В ЛІТАХ 1835—49.

Видав

Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1909.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

DK
508
.782
H66N4
v.2
c.1

Publikationen

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Supinśkyj-Gasse, 17.

(in ukrainischer Sprache).

Mitteilungen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften, redigiert von Prof. Michael Hruševśkyj, bis jetzt erschienen Bde I—LXXXVII (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Literaturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde I—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publikationen der Sektionen und Kommissionen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften:

A. Die historisch-philosophische Sektion publizierte bis jetzt:

I. Elf Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istoryčno-filozofičnoi sekcyi) B. I—IV u. VI—XI enth. eine Geschichte der Ukraine von Prof. M. Hruševśkyj (I. Teil bis Anfang des XI Jahrh., II — bis Mitte des XIII Jahrh., III—IV bis zum J. 1340, VI - VII bis zum J. 1569, VIII—IX Verfassung und soziale Verhältnisse im XIV—XVII Jhrh. Preis I, II u. V B. à 4 Kr., III u. IV B. 5 Kr., VI u. VII B. 4·50, VIII u. IX B. 4·50. Bd. X—XI 4·50 Kr., Bd. V. enthält Materialien zur Kulturgeschichte Galiziens im XVIII—XIX Jahrh. Preis 2 Kr.

2. Historische Bibliothek, bis jetzt erschienen B. I—XXIV.

3. Ukrainisch-ruthenisches Archiv I Band: Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dom in Lemberg — 3 Kr. II Band: Materialen zur Geschichte des Bauerntums und der Oekonomik Galiziens im XVIII—XIX Jhd., — 4 Kr. III Band: Materialien zur Geschichte der nation. Wiedergeburt der Ruthenen in Galizien 1830—1840 — 5 Kr. IV Band: Materialien zur Geschichte des ruthenischen Schulwesens in Galizien — 3 Kr.

4. Juridische Zeitschrift, bis jetzt X Bde, à 2 Kr.

5. Juridische und ökonomische Zeitschrift, bis jetzt IX Bde à 3 Kr.

6. Juridische Bibliothek, bis jetzt III B. à 2 u. 3 Kr.

7. Studien aus dem Gebiete der Sozialwissenschaften und der Statistik, bis jetzt I Bd. Preis 3 Kr.

B. Die philologische Sektion publizierte bis jetzt 10 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoi sekcyi), enthaltend: Bd. I und IV eine Biographie des ukrainischen Dichters Taras Ševčenko, von A. Konyskyj, Preis à 3 Kr. Bd. II u. III Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde und Literatur, von Michael Dragomanov (erster Teil). Preis à 4 Kr. Bd. V. Die Mundart der Lemken, von I. Verchratśkyj, 6 Kr. B. VI. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde von M. Dykariv. Preis 4 Kr. Bd. VII u. X: Abhandlungen aus der ukrainischen Volkskunde und Literatur von Michael Dragomanov (Zweiter Teil). Preis 5 Kr. Bd. VIII—IX, Die Korrespondenz d. J. Holowaćkyj, Preis 7 Kr.

Ukrainische Bibliothek, Bd. I—III. Sämtliche Werke von J. v. Fed'kovyč, Bd. I. Gedichte, Preis 6 Kr., B. II. Erzählungen, Preis 4 Kr., Bd. III. Dramatische Werke 1A Teil, Preis 3 Kr., 2 Teil, Preis 3 Kr. Bd. VI—VII: Gedichte von Taras Ševčenko, Preis à 3 Kr.

C Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medizinische Sektion publizierte bis jetzt 12 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk). Die beiden ersten Bände kosten à 3 Kr., Bd. III—VIII erschienen jeder in zwei Abteilungen, jede

Purchased with funds

donated by

Petro Jacyk

Educational Foundation

ЗБІРНИК ФІЛЬОЛЬОҐІЧНОЇ СЕКЦІЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
Т. XI і XII.

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ
ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО
В ЛЇТАХ 1835—49.

Видав
Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1909.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

LIBRARY
MAY 20 2010
UNIVERSITY OF TORONTO

Високоповажаному Добродієви,

РАДНИКОВИ ДВОРУ,

Др. ВРАТОСЛАВОВИ ЯҐІЧЕВИ,

СВОМУ ЗНАМЕНИТОМУ ПРОФЕСОРОВИ

присьвячує

ВДЯЧНИЙ УЧЕНИК.

Передмова.

Перед чотирома роками явив ся перший том листів Якова Головацького, що обіймав період його кореспонденції з літ 1850—62. Широка дискусія, яка розвинула ся на тему сих листів в руській та чужій пресі, ствердила лише, що до історії нашого культурного житя дали вони первостепенний матеріял. Нині видаємо в сьвіт другий том кореспонденції Якова Головацького, що обіймає раньші літа його житя від р. 1835—49. Листи сї віднайдено пізнійше, а через те могли вони явити ся доперва в другім томі нашого видавництва.

Вважаємо злишним, розводити ся над їх значінєм, зазначимо хиба, що історія нашого культурного житя від виступу Маркіяна Шашкевича по рік 1848 була оповита темною мракою, що так само мало проясненими були обставини та трудности, з якими молоді діячі в добі нашого відродженя мусїли боротись, що вкінци за мало звісними були їх зносини з славянським сьвітом. Листи Головацького кидають нам на всї ті питаня ясний жмут сьвітла, вказують скільки енерґії вложили Маркіян Шашкевич та його товариші в культурну працю над відродженєм галицької Руси, та вияснюють, які важкі каміня клали їм під ноги свої власні люди лише на те, щоби народна мова не найшла права горожаньства в нашім письменстві. Щоби образ наших помічань вийшов, по змозї, як найповнїйший, ми не обмежили ся на сих листах, а заглянули до президіяльного архіва львівського Намісництва у Львові та до архіва міністерства внутрішних справ у Відни, де шукали спеціяльно за цензурними ореченями руського цензора, Венедикта Левицького та за творами, яких він до друку не допустив. На жаль, тут стрінуло нас розчарованє. Майже весь архів львівської цензури, т. зв. „Bücherrevisionsamt-у“ вишкартовано, а в катальоґах читаємо при найцікавійших для нас актах слово:

„ausgemärzt“. Враз з актами понищено також рукописи, переслані до цензури. З поміж вишкартованого матеріялу вратовано з рук антикварів не богато. Сї останки переховано в університетській бібліотецї у Львові та в архіві наукового товариства імени Шевченка. Дещо зберегло ся також в бібліотецї „Народного Дому“ у Львові. Дуже мало потрібних для нас актів задержало ся в архіві мінїстерства внутрішних справ лише тому, що рукописи та акти відсилала віденська „Polizei und Censur-Hofstelle“, звичайно з поворотом до львівської цензури. Та і сї матеріяли, які зберегли ся від затрати, дають нам богато нового, незвісного а при тім незвичайно інтересного, тому значна часть нашої передмови буде історією руської цензури в лїтах 1834—47. Даємо їй заголовок „Причинки до історії культурного житя Галицької Руси в лїтах 1833—47, бо найдуть в нїй місце цїлі глави, що з історією руської цензури мало мають звязи. Полїтичного матеріялу, який містить ся в кореспонденції Якова Головацького з лїт 1848—9 ми в наших помічанях не доторкнули ся.

Всї листи, які друкуємо в сїм томі, є власностию бібліотеки „Народного Дому“ у Львові.

Видаючи сей том, почуваємось до обовязку, зложити щиру подяку всїм згаданим бібліотекам та архівам, а спеціяльно кустосови бібліотеки „Народного Дому“ у Львові, д. Филипови Свистунови за далеко ідучі полекші в користуваню архівальним матеріялом, др. Ів. Брикови за ласкаву поміч при коректї чеських листів, а д. Ів. Ем. Левицькому та др. Іл. Свєнціцькому за акти, що вяжуть ся з житєм Венедикта Левицького і других сучасних людий.

У Львові, в грудні 1908 р.

Др. Кирило Студинський.

Причинки до історії культурного житя Галицької Руси в літах 1833—47.

На брак умового житя серед галицьких Русинів перед виступом Маркіяна Шашкевича нарікати годі. Побіч енерґічних заходів крил. Івана Могильницкого на полї народного шкільництва та злученої з ними лїтератури[1]), побіч неудачних завязків красного письменства в перекладах та віршах Йосифа Левицького — серед галицьких Русинів розвинув ся специяльно сильно науковий рух, ведений в двох напрямах: граматичнім та історичнім.

Вже в р. 1823 викінчив був Іван Могильницький граматику руської мови, яка по нинї остає в рукописи[2]). В тім самім часї кінчив крил. Іван Лаврівський свій підручник граматики „Versuch über die Sprachlehre der Ruskischen Sprache, wie solche sammt ihren Unter-Mundarten in den Königreichen Galizien und Lodomerien gesprochen wird“, який знаємо лише з заголовка[3]). В р. 1831 була вже в цензурі праця Йосифа Левицького „Grammatik der ruthenischen, oder kleinrussichen Sprache“[4]), а в р. 1833 одержала цензурну апробату граматика Йосифа Лозинського, писана в польській мові[5]).

---

[1]) Порівнай: Ів. Ем. Левицький: Погляд на розвій низшого і висшого шкільництва в Галичинї в рр. 1772—1800 і розвій русько-народного шкільництва в рр. 1801—1820. Львів 1903.

[2]) Переховує ся вона в Архіві митр. гр. Андр. Шептицького у Львові.

[3]) Порівнай: Тершаковець: „Галицко-руське лїтературне відродженє“ стр. 13—14.

[4]) Її видруковано доперва в р. 1834.

[5]) Про обі граматики гляди студію дра Осипа Маковея: Три руські граматики (відбитка з 61 і 64 тому „Записок“ наук. тов. ім Шевченка.

Історичними студіями почали рівнож рано займати ся др. Михайло Гарасевич, що вже в р. 1809 збирав матеріяли до своїх „Annales Ecclesiae Ruthenae“[1]) друкованих задля цензурних перепон доперва в р. 1862, та Денис Зубрицький, що в р. 1830 видав першу свою історичну студію „Die griechisch-katholische Stauropigial-kirche in Lemberg und das mit ihr vereinigte Institut.“

А однак не від названих авторів, але від виступу Маркіяна Шашкевича починаємо числити нову добу, період відродженя руського письменства в Галичині. Не вдаючись в подрібний розбір праць названих учених граматиків та істориків, ми зневолені ствердити, що лише один Могильницький силкував ся писати свою граматику в руській мові, але і в ній дефініції, термінольоґія та й взагалї цілий науковий апарат нагадують нам „церковно-славянщину“ граматик 16 або 17 в. Мамоніча, „Адельфотеса“, Лаврентія Зизанія, або Мел. Смотрицького. Граматика Йосифа Левицького, писана в німецькій мові, була богата в форми, далекі від народної мови. Найліпшою могла ще бути граматика Йосифа Лозинського, але й її одів автор не в руську, але в польську, зверхню одежу, а до того вона цілком не явила ся в друку. Свої „Annales“ готовив Гарасевич в латинській, а свою студію про Ставроніґію видав Зубрицький в німецькій мові. Головно отже задля мови мертвої, або чужої годї від творів названих письменників починати добу відродженя Галицької Руси. Почав її доперва Маркіян Шашкевич, що поволи, але консеквентно підготовлював терен для письменства в народній мові, а що кождий прояв його орґанізацийної праці для нас важний та цікавий, тому починаємо нашу студію від характеристики першої літературної збірки, зложеної Маркіяном Шашкевичем в р. 1833 п. з. „Сынъ Русѣ“, та в звязи з тим на вступі осьвітлюємо один темний момент в житю Маркіяна на основі незвісних доси актів.

II.

На основі зарядженя митрополита Михайла Левицького протнано дня 21 лютого 1830 року Маркіяна Шашкевича, тодішного слухача I року фільозофії (нинішної 7 ґімн. кляси) з львівскої духовної семинарії за провину, що була вислідом молодечої не-

[1]) Тершаковець: „Галицко-руське літературне відродженє стр. 19.

розваги [1]) або й не корисного впливу його товариша Михайла Базилєвича[2]), Півчетверта року покотував він її в тяжкій боротьбі о хліб насущний, якого відмовив йому рідний отець. Надармо старав ся Маркіян переблагати тверде, батькове серце навіть віршом, в якім серед гіркої розпуки кликав:

Отче, ох, отче! Сли ся мені придало
Дни житя твого полином згірчити,
Сли коли око твоє жальом запало
Слим був нещасен серце закервити,

Прости ми, отче, прости! Бач я ся каю,
Жальом серце бідне моє прозябає,
Твої ноженьки сльозами зливаю —
Ах, прости синови, най не загибає.[3])

Лишений сам собі і журбі о завтрішню днину — М. Шашкевич не упав на дусі, не змарнував ся, хоть в тяжкім бідованю підорвав своє здоровлє. Поза викладами перебував він весь вільний час по бібліотеках, університетській, та Осолінських, де розширює своє знанє, знакомлячи ся головно з творами корифеїв славянського відродженя.

В осени 1833 р. принято його поновно до духовної семинарії у Львові в характері слухача I року богословія.[4]) Серед питомців руської, духовної семинарії застав тоді Маркіян сильно

---

[1]) З актів, які друкуємо між матеріялами, дізнаємо ся, що дня 15 лютого 1830 року вийшли Мих. Базилєвич і Маркіян Шашкевич з пополудневих викладів на університеті та враз з третим товаришом, Николою Антоневичем удали ся до реставрації Людвіка, де перебули до год. $6^1/_2$ і випили чотири фляшки вина. В повороті вступили вони ще до каварні, де Маркіян дістав рвотів. Засоромлений покинув він своїх товаришів і утік до семинарії, де з причини недуги не взяв участи в обовязкових функціях протягом 15 і 16 лютого. Про провину Базилєвича і Шашкевича дізнав ся ректорат і виступив дня 18 лютого з внесенєм до митрополита, щоби, для приміру, обох питомців виключив з семинарії. Думаю, що поясненєм причини, для якої виключено Маркіяна з семинарії, не уймаю його памяти. За молодечу нерозвагу хиба ніхто на него каменем не кине. (Порівнай „Матеріяли“ Ч. II.)

[2]) Таке можна би вносити з листу сестри Маркіяна, Сметанової до Володимира Шашкевича. Гляди: Михайло Тершаковець: „Причинки до житєпису Маркіяна Шашкевича та дещо із його письменської спадщини (Відбитка з 58 тому „Записок“ наукового товариства ім. Шевченка стр. 40.)

[3]) Гляди: „Руска письменність III Львів 1906. стр. 60.

[4]) Тершаковець: op. cit. стр. 6.

розвинений, польський, патріотичний рух, що переходив навіть в фазу конспірацийно-революцийних стремлїнь, за які чимало питомців та сьвящеників переслїдовано, перших прогонювано з семинарії і віддавано примусово до військової служби а одних та других засуджовано на кару вязниці, яку мусїли відпокутовати на Шпільберзї, або Куфштайнї.[1]) Польський конспірацийний рух, що числив богато приклонників серед питомців, а якого тяжкі репресії довгий час зломити не були в силї, не припав Маркіянови Шашкевичеви до вподоби. Обдарений поетичним талантом, заохочений першими лїтературними, етноґрафічними і лїнґвістичними творами, що явили ся на Українї,[2]) одушевлений для народної руської мови, вообразований на збірниках славянських, народних пісень, розентузиязмований відродженєм славянських народів, рішив ся Маркіян Шашкевич підняти ся тяжкої працї, забажав розігнати „мраки тмаві“, в якій нидїла руська суспільність та слїдом иньших Славян збрататись з „повним, ясним сонцем.“

Щоби перевести свої мрії в дїло, задумав Маркіян Шашкевич поперід усього зібрати біля себе гурток товаришів, як дїлили би з ним його працю, а принайменьше, які співчули би його намірам.

Заходи його в сїм напрямі не були даремними. Перші хвилї свого поновного побуту в духовній семинарії зазначив Маркіян тим, що при помочи кількох товаришів уложив першу лїтератрну збірку п. з. „Сынъ Русѣ“[3].)

В збірцї сїй помістили молоді питомцї 14 віршів:

---

[1]) Гляди про се мою студію п. з. „Польські конспірації серед руських питомців і духовеньства в Галичинї в лїтах 1831—46“ (Відбитка з Записок наук. тов. ім. Шевченка т. 80 і 82).

[2]) В передмові до „Русалки Днїстрової“ покликував ся Маркіян Шашкевич на „Енеїду“ Котляревського, на „Опытъ собранія старинныхъ малороссійскихъ пѣсень“ (1819) Цертелева, на збірники народних пісень Максимовича (з. р. 1827 і 1834) на „Запорожскую Старину“ І. Срезневського (з лїт 1833 і 4), на повісти Основяненка, на „Малороссійскіи пословицы“ (1883), на „Малороссійскій Словарь“ Войцеховича, на граматику Павловського (1818) і писаня Гулака Артемовського.

[3]) Рукопись „Сына Русѣ“, імовірно копію, передав о. крил. Петрушевич до бібліотеки „Народному Дому“. Уривки з неї помістив Ос. А. Мончаловський в „Бесѣдѣ“ Львів 1887 ч. 1 і 2 п. з. Образецъ галицко-русской письменности изъ 1833 года“. Ми передруковуємо „Сына Русѣ“ в „Матеріялах“ в цїлости, задержуючи в найдрібнїйших чертах правопись рукописи. Здогад Якова Головацького, немовби Маркіян Шашкевич в осени 1833 р. не був з причини тифа в семинарії, лише екстернїстом та що він впливав на питомців з поза семинарії. (Бесѣда 1887 Я. Г. „Первенцы галицко-русской письменности съ 1840 годовъ) є невірний.

1) „До синов Русї“ — О. Г.
2) „Слово до чтителей руського язика“ — М. Ш.
3) „Сатира“ — М. М.
4) „Дума, Крестец камінний край Любачева“.
5) „Розсьвіт“ М. М.
6) Роксолян, или Танец руський М. М.
7) „Радость весни“ — Йосифа Левицького з Болшова.
8) „Віхер“ — Г. О.
9) „Молитва хлопця“ — Ал. Г.
10) „Розлука“ М. М.
11) „Дума“ (звісна в нас під заг. „Погоня“) М. Ш.
12) „З Анакреонта“ — А. Г.
13) „Русин“ — Йосифа Левицького з Августівки.
14) „Лакомство“.

Не всї вірші поміщені в збірцї, заслугують на увагу. Не мають ніякої лїтературної стійности „Молитва хлопця“ Ал. Г., переклад А. Г. з Анакреонта і віршик „Лакомство“.

В поезийках „Розсьвіт“ М. М., „Віхер“ Г. О. і „Радость весни“ Йосифа Левицького з Болшова описане житє в природї. І з них лише „Розсьвіт“ заслугує на згадку з огляду на дар помічаня автора, а не задля лїтературної форми. Вірш п. з. „Крестец камінний край Любачева“, якого моралїзуюча тенденція: „не ломи присяги“, оснований на народнім переданю, писаний зі свого рода драматизмом, однак лїтературна його вартість незамітна. Важний в нїм наклін до згадок про славянських, поганських богів, Даждбога і Стрибога, який вказує, що авторови М. М. давна, славянська культура не була чужа. Сердечним теплом овіяний еротичний віршик п. з. „Розлука“.

Інтереснїйшими для нас є вірші, з яких пробиває ся любов до рідної землї і справи, виявлена нераз в наївно-романтичній формі.

Вірш „Роксоланъ или танец руський“ починає автор рефреном:

Пляск, плянїм
руками,
Туп, тупнїм
ногами,

та взиває

Ідїм колом днесь Русина
Так дїд гуляв і родина
Ту зріс Русин проживає,
Отцов поля плугом крає...

В очах автора руська земля богата в збіжа і мід, в стада овець і в жерела солї. На нїй зводжено боротьби з Татарами, на нїй гомонїли боярські пісні. Для моторних дївчат Нїмцї кидали свій рідний край, руські княжні засїдали на престолах угорськім, пруськім і польськім. Тут жили наші лицарі, тут княжили князї, тут кождий рад вмирати, „бо Русь край наш, наша мати“.

Як бачимо, то автор „Роксолан-а“ потїшав себе минувшиною, бо колиб був глянув на сучасність, на гнет-панщину, в якій стогнав нарід, то певно не захотїлоби ся йому взивати до приплескуваня і притупцьованя, та не забажавби він вдруге ідеалїзувати достатків рідної землї.

Ще наївнїйше виглядає віршик „Русин“ Йосифа Левицького з Августівки:

Русин я си з роду, тим ся величаю,
Люблю просту щирість, храню руські справи
Голубця си витну, думку заспіваю,
Гостя з серця прийму, то мої забави...

З такою „програмою“ Русини хиба далеко зайти не могли... А однак треба зазначити, що і сї заяви приналежности до руської народности в обох останних авторів треба щиро пошанувати, бо висловлені вони в часї, коли до неї так мало людий признавало ся.

Не менше цїкавою в збірцї „Сынъ Русѣ“ є „Сатира“ про спір Поляка з Русином. Впертий Русин і думний Поляк пересьвідчені про себе, що оба вони розумні. Оба не люблять ся. Думний Поляк голубить ся з жидом. Поляк і Русин не терплять ся, як сіль в оцї, а люди з обох глузують. Впертий Русин вже погодив ся, але лише на те, щоби його думний Лях дальше за ніс водив. Навинув ся третий сусїд (Австрія) з пугою і думний Поляк впокорив ся, не нападає вже на впертого Русина, бо він з сусїдом щасливий.

Думний трохи впокоїв ся,
Але знову розлостив ся,
На сухоти уже гине,
А ще каже: „Ти Русине!“

Віршик сей цїкавий не лише як вірна характеристика думного Поляка і податливого Русина, але також як сьвідоцтво, що вже в р. 1833 заводжено національні спори, які з часом, що раз більше розростали ся і заострювали ся. Всяка еманципація з під поль-

ського впливу, який загорнув був тоді широкі круги руської суспільности, мусїла довести з обох сторін до національних спорів і антаґонїзмів.

Коли поминеко гарний вірш Маркіяна Шашкевича п. з. „Погоня“, то найінтереснїйшими з цїлої збірки будуть для нас вірші М. Ш. „Слово до чтителей руського язика“ і О. Г. „До Синов Русї“, бо в них немовби містять ся програмові поклики.

Маркіян Шашкевич накликував в першім віршику своїх товаришів, щоби „подали собі руки“, щоби „серце до серця припало“, щоби вони в сердечній злуцї прогнали з Руси „мраки тмаві“, щоби, покинувши завиcть, спішили до сьвітла. Другий його товариш, що скрив ся під буквами О. Г. немовби зпарафразував поклик Маркіяна, достроюючись до него навіть в подробицях. Він взивав товаришів до щирої дружби, він бажавби, щоби „серце к музам припало“, бо лише тоді „згине чорна мрака“, як Русини глянуть в сьвіт. Дорогою лїтературної працї бажали вони потягнути руську суспільність до її національного відродженя.

Маркіян Шашкевич мусїв однак здавати собі справу, що ся перша збірка до друку не надавала ся. Можна здогадувати ся, що він дивив ся на неї, як на першу пробу людий, без сумнїву щирих, однак все як на пробу, що видана друком, епохального значіня мати не могла. Він не міг не завважати, що форма деяких віршів крайно незугарна а мова невироблена, що їх автори бороли ся в першім рядї з язиковими трудностями, не згадуючи про правописне питанє, бо в збірцї „Сынъ Русѣ“ писав кождий, як умів. Все те мусїв мати М. Шашкевич на думцї і такої збірки видати в сьвіт не бажав. Є річию майже певною, що Шашкевич не звертав ся з нею до цензури. Принайменше в катальоґах т. зв. Bücherrevissions-amt-у, що переховують ся в президіяльнім архіві львівського намістництва нема проте найменьшої згадки.

Але хоть як слабою була ся перша збірка, хоть з авторів, що подали під віршами початкові букви своїх імен та прізвищ, з виїмкою Маркіяна Шашкевича, нї один не став визначнїйшим поетом, — мимо сего приходить ся про неї згадати з теплом, як про перший прояв національної сьвідомости і реакції против польського духа в руській духовній семинарії, а рівночасно як про першу працю Марк. Шашкевича на полї духового відродженя галицької Руси.

Після сеї характеристики „Сына Русѣ“ належалоби сказати ще кілька слів про людий, що біля Маркіяна Шашкевича помістили в нїй свої вірші. На жаль певних вісток про їх прізвища

не маємо. Яков Головацький здогадував ся,[1]) що під буквами М. М. крив ся — Михайло Минчакевич[2]), під А. Г. — Айталь Гадинський, під Ал. Г. — Александер Глинський.[3]) Не умів розвязати Головацький загадки, кого належалоби розуміти під О. Г. і Г. О. Певними побіч Маркіяна Шашкевича авторами є лише два Йосифи Левицькі, один з Болшова, другий з Августівки, та лише про першого з них маємо точнійші вістки.

Йосиф Петрович Левицький родив ся 1810 р. в Тлумачику, а виховав ся в Болшові. Нормальні і ґімназияльні школи кінчив він в літах 1820—9 в Станиславові, а на фільозофію (VII—VIII кл.) вписав ся він 1830 року у Львові, де скінчив р. 1835 також богословські студії. Мав він бути дуже добрим декляматором. В р. 1848 стрічаємо його на становиску пароха в Заболотові коломийського округа. В тім році брав він участь в з'їзді „руських учених" і належав до членів-сновательів галицько-руської Матиці[4]). В р. 1861 вибрано його соймовим послом з курії меньших посілостий в окрузї Снятин 73 на 116 відданих голосів[5]). Писав Левицький під псевдонїмами: Йосиф з Болшова, Йосиф з Покутя і L. z Zablotowa. Окрім віршика „Радость весни", поміщеного в збірці „Сынъ Русѣ" видруковав він статийки: „Памво Беринда"[6]) „Каме-

---

[1]) Бесѣда за рік 1887 в статї: „Первенцы галицко-русской словесности" стр. 55.

[2]) Мих. Минчакевич родж. в 1808 р., а висьвячений в р. 1834, був вмішаний в процес польських конспіраторів та відсидів у вязниці львівській і на Шпільберзї від р. 1839—42. Поновно дозволено йому обняти душпастирське місце доперва в р. 1848. Гляди мою студію „Польські конспірації" стр. 36—47. Можлива річ, що Минчакевич покутовав за припадкові зносини з польським конспіраторами, бо ще в „Русалці Днїстровій" в передмові слали видавці привіт також Минчакевичеви, чогоби е робили, як би він не поділяв їх поглядів. Головацький передав один вірш Минчакивича до бібл. „Нар. Дому" де його досить не віднайдено.

[3]) Про Александра Глинського та про його статї, писані в обороні народної мови гляди мою передмову до „Кореспонденції Якова Головацького в рр. 1850—62" стр. XXIX—XXXII. Був се один з найбільше сьвідомих людий, який йшов дорогою, вказаною Марк. Шашкевичем, по конець свого житя. Він умер дня 17 цьвітня 1893 р. в 87 р. житя на становиску пароха в Городниці.

[4]) Яков Головацький, „Историч. очеркъ основанія галицко, русской Матицы" Львів 1850 стр. VIII. в „Приложенію".

[5]) Вѣстникъ" Відень 1861. Nr. 27. „Слово" Львів 1861 Nr. 27.

[6]) Зоря Галицкая за рік 1851 ч. 4. В бібліотеці „Народного Дому" (III. 5) переховує ся його рукопись з р. 1835, в якій містять ся

нець Подольскій",[1]) „Путешествія умословныи" (Wędrówki umysłowe Генр. Гр. Ревуского П. Т. Петроградъ 1851)[2], „Греческо-славянская граматика изъ 1591 г."[3]) і дрібні статийки в часописи „Домовая Школка з р. 1854.

Та не лише літературні питаня були темою його писань. Він інтересував ся живо музикою і на сю тему подав нам статию п. з. „Нѣсколько даныхъ къ исторіи пѣнія церковного въ духовной семинаріи".[4]) Звісний музик, Іван Лаврівський цінив композиторський талант Йосифа Левицького і висловив ся про него в одній зі своїх статий, що він „знакомый въ обще яко образованый музикъ, который видячи запустѣніе, якое пѣнію церковному въ будучности грозитъ.... уложилъ би и прочіи сонаты Гайдена, если би ся они дали въ услышаніе привести".[5]) Не меньше цікавили також Йосифа Левицького питаня з обсягу господарства і управи тютюну. На сї теми друковав він рівнож статії[6]).

Про другого Йосифа Левицького з Августівки та про Айталя Гадинського вісток не маємо. Та хотьби лише з діяльности Александра Глинського і Йосифа Левицького з Болшова, бачимо, що з посеред укладчиків „Сын-а Русѣ" вийшли люди, які в дальшім житю не кидали пера та служили руській справі по своїм найлїпшим намірам і силам.

в азбучнім порядку короткі житєписи і спис творів двайцять кількох руських і польських письменників XVI—XVIII в. Є се, без сумніву, виписки з ріжних сучасних бібліоґрафічних творів, які вказують, що кружок Марк. Шашкевича інтересував ся живо нашою літературою

[1]) Тамже за рік 1854 Ч. 2 і 3.

[2]) Тамже за рік 1852 Ч. 33 і 34.

[3]) Тамже за рік 1853 Nr. 5.

[4]) Тамже за рік 1852 Nr 33 і 34. Про сю статийку писав І. Лаврівський в віденськім „Вѣстнику" за рік 1854 (ч. 1): „Съ великимъ удовольствіемъ читалисьмо недавно критику, въ которой Іосифъ зъ Болшова превозноситъ музыческое пѣніе церковное. Дописоватей боитъ ся такожь, щобы пѣніе церковное, утративши управителя свого Любовича, не запустѣло въ руской семинаріи"...

[5]) Вѣстникъ за рік 1854 Nr. 3.

[6]) Так писав він про: „Неуспѣваніе фабрики въ Толмачѣ" (Вѣстникъ за рік 1854 Ч. 17—19) і подав переклад німецької статї Ліхтнера: „О заведеніи взаимного забезпеченія насадителей тютюну противу градобитья (Вѣстникъ за рік 1852 (Ч. 29, 31—2, 34—5, 37) і Зоря Галицкая за рік 1852 ч. 19 і 20). Ту саму статію переклав він на польську мову і помістив її в „Dodatk-y Tygodniowym" до „Gazety Lwowskiej" за рік 1852 ч. 12.) Біоґрафічні вістки про Йосифа Л. з Болшова завдячую Ів. Ем. Левицькому.

III.

Скоро Маркіян Шашкевич побачив, що першою, своєю збіркою переломив леди байдужности для руської справи серед невеличкого гуртка товаришів-питомців, він рішив ся виступити, сим разом вже публично, з другою збіркою, п. з. „Зоря, писемце присьвященоє рускому языку“, щоби нею будити з тяжкого сну ширші верстви руської, несьвідомої своєї національности, суспільности.

Дня 4 мая 1834 р. переслав її Шашкевич до львівського „Bücherrevisionsamt-у“, який однак не мав спеціяльного цензора для руських книжок і тому передав її президії ґубенії „Zur Zensursbestimmung“. Остання відослала рукопись „Зорі“ дня 10 червня 1834 до віденської „Polizeihofstelle“,[1]) де цензором грецьких і славянських книжок був знаменитий славіст, Вартоломей Копітар.[2])

Через його руки переходив вже раньше цілий ряд руських книжок. В р. 1823 цензуровав він граматику Івана Могильницького, та на жаль, його помічаня над рукописию сеї граматики не

---

[1]) Протоколи президії львівскої ґубернії за рік 1834 Nr. 5056.

[2]) Вартоломей Копітар, родом Словінець, був сином селянина. Родив ся 1780 р. в Країні та на десятому році житя вступив до німецької школи в Любляні, не вміючи ані слова по німецьки. Мимо сего заняв він небавом перше місце в клясї і покінчив в р. 1799 зі знаменитим успіхом курс та став домашним учителем у барона Жиґмонта Цойса, де почав віддавати ся студиям словінської мови. Переселившись до Відня, став він цензорославянських і грецьких книжок, а опісля й бібліотекарем цісарської бібліотеки. Він умер у Відни 11 серпня 1844 р. Був се чоловік великого ума і широкого знаня. Своїми творами приніс він велику користь науці славістики. В р. 1808 видав він „Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steiermark“, що є одною з найлїпших праць на полї славістики. В р. 1836 вийшов його „Glagolita Clozianus“ (розбір глаголицької рукописи з XI. в. і фрайзінґенських відривків), де заявив, що церковно-славянська мова є старословінською (теорія панонська). В р. 1839. видав він „Hesychii glossographi discipulus“, а в р. 1848. „Prolegomena historica“. Крім сего друковав він богато статий про мову, літературу та історію Славян і близьких їм народів, — які видав його ученик Мікльосіч. п. з. B. Kopitars „Kleinere Schriften“ (1857). Його велику переписку з Добровським видав Яґіч „Сборникъ“ СПБ. Т. 39. (видане акад. наук) і в Берлїні 1896 „Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und Anderen, Süd und Westlaven“. Його чотири листи до Зубрицького видав я в моїй розвідці „З кореспонденції Ден. Зубр...“ Львів 1901. (Відбитка з 43 тому „Записок наук. тов. ім Шевченка)“.

задержали ся а граматика по нинїшний день лежить в рукописи.[1]) Замітки Копітара про сю граматику переслано, мабуть, з віденської „Polizeihofstelle“ до львівскої президії ґубернії, щоби ними міг покористувати ся автор, та звідси їх з часом вишкартовано а через те й запропащено. А як совістно рецензовав Копітар славянські твори, про се сьвідчать нам не лише його прегарні замітки про рукописи і книжки польського, чеського і сербського письменства, з якими я стрінув ся в архіві мінїстерства справ внутрішних,[2]) а які доси лежать новикористані. Сьвідком його незвичайної совісности, а рівночасно бистроумности є також його замітки про рукопись граматики Йосифа Левицького, які по вишкартованю з архіва львівської ґубернії, зберегли ся щасливо в бібліотецї львівського унїверситета і вийшли друком заходом Осипа Маковея.[3]) Так само читав Копітар в поч. 1833 р. першу редакцію граматики Йосифа Лозинського,[4]) якої, певно, рівнож не відослав без заміток.[5]) Через його руки переходило також „Руское весѣле“ Лозинського.[6])

Всї наведені книжки одержали з рук Копітара цензурну апробату, хоть не всї вони, як граматика Могильницького і Лозинського, вийшли тодї друком.

---

[1]) На бруліонї рукописи граматики Могильницького, перехованої в Архіві Митр. ґр. Анд. Шептицького містить ся отся записка: „K. Hofstelle aus Lemberg ad Nro 10129/823. dem H. Censor Kopitar zur Zensur über die Zulässigkeit zum Druck d. dt. 7. X. br. 823. До сеї записки додано оловцем: ad 8568/1823.

[2]) Гляди прим: Архів мін. справ внутрішних fasc. 887 рік 1822 Nr. $^{10743}/_{90}$ (рецензія Копітара про польську граматику Онуфрія Копчинського), fasc. 929 з р. 1823 Nr. $^{686}/_{1765}$159 (рецензія Копітара про Немцевича „Spiewy historyczne“ (незвичайно інтересна), fasc. 1259 з р. 1832 Nr. $^{8291}/_{26}$ (його-ж рецензія на „Słownik hist. statyst. geograf. królewstwa Galicyi — Franciszka Siarczyńskiego) з чеської лїтератури гляди: рецензію Копітара на „„Proroctvi“ з р. 1832 fasc. 1259 Nr. $^{380}/_{26}$ і Nowotny „Manuskript in böhm. Sprache“ fasc. 929 з. р. 1823 Nr. $^{1973}/_{159}$; з сербського письменства: рецензія Копітара на „Deutsch-lat.-serb. Lexicon“ fasc. 1259 з р. 1832 Nr. $^{6559}/_{26}$ і дуже довге письмо Копітара в обороні сербської мови і Вука против Стратиміровича fasc. 904 Nr. 1214., я в остатнїм часї використав Тершаковець в студийцї п. з. „Kopitar und Vuk“ (відбитка зі „Zbornik-a u slavu Vatr. Jaicga.

[3]) Др. Осип Маковей: „Три галицькі граматики“ Львів 1903 р. стр. 59—76.

[4]) Тамже стр. 27.

[5]) В Архіві мінїстерства справ внутрішних їх нема. Очивидно, післано їх до Львова і Лозинський рішив ся граматику по вказівкам Копітара переробити.

[6]) Др. Ос. Маковей: Op. cit. стр. 28.

Не так щасливо пішло з цензурною апробатою рукописи „Зорі“.

Копітар розумів, що рукопись „Зорі“ се не сухий підручник граматики, доступний лише для немногих, що се не етноґрафічні матеріяли, які могли зацікавити спеціялїстів, але що се книжка жива, обчислена на ширші верстви інтеліґенції, книжка, що мала на цїли, будити серед приспаних Русинів народну самосьвідомість, що звязувала славну минувшину з невідрадною сучасностию, що мала бути завязком нового, народного письменства на галицькій Руси.

З рецензією „Зорі“ Копітар не гаїв ся. Вже дня 21. червня 1834 року, отже в одинайцять днів після висилки рукописи зі Львова, написав він першу свою опінїю, яка на долї „Зорі“ сильно заважила.

Копітар був щиро привязаним до Австрії. Він мрів все про те, щоби Віденъ став духовим центром всїх Славян.[1]) Появу „Зорі“ Шашкевича він вважав полїтичним фактом, против якого моглиби протестувати Поляки і Росія. А одних і других він однаково не любив, тому й побоював ся, щоби через них не потерпіла його вітчина, Австрія. Се пробиває ся ясно з його опінїї про „Зорю“.

В нїй звернув він увагу, що Галичина числить 2 мілїони, а Угорщина 1 мілїон Русинів, які, певно, щиро повиталиби „Зорю“. Рівнож радїлоби з її появи 6—7 мілїонів Русинів, замешкалих в Росії, так що книжка моглаби виливати на 9—10 мілїонів душ. З другої сторони, писав Копітар, глядїлиби на сю, доси непривілїовану лїтературу, нераз, з завистию і ненавистию Поляки, а те саме стрінуло би її з боку одиноко доси привілїованих Великоросів з Петербурга і Москви, в яких руках спочиває державна власть, хоть руська мова так ріжнить ся від московської, як чеська від польської. Природним вислїдом появи нової лїтератури булоби те, що вона могла би розвивати ся коштом польського і московського письменства. В виду сего, конклюдував Копітар, заходить питанє для Австрії, чи має вона попирати лїтературні заходи Русинів на кошт і невдоволенє польського, або московського письменства? Копітар вірить що поява нового, руського письменства могла би довести до духової опозиції 6—7 мілїонів Українців против петербурської „Machtgewalt“ але рівночасно гадає, що лише в дуже рідких обставинах могло би тих 6—7

[1]) Яґіч: „Сборникъ“ т. 39. стр. XV.

міліонів людий зєднати ся з австрийськими 3 міліонами Русинів. Копітар йшов би в заклад, що петербурські Великороси найшли би спосіб, щоби сю духову опозицию звернути против Австрії. Впрочім зазначив Копітар, руська мова, не має доси свого власного словаря і він не мігби, в разі сумніву, поінформоватись, тому, заки він мавби рішити, чи „Зорю“ можна апробувати до друку, він радби почути умотивований внесок львівського цензора.

З огляду, що у Львові не було тоді спеціяльного руського цензора, президія „Polizeihofstelle“ зажадала дня 26 червня 1834 р. від Копітара, щоби він видав ореченє про „Зорю“ на основі обовязуючих, загальних, цензурних норм.

В наслідок сего порученя видав Копітар в чотири дні пізнійше (дня 1 липня) другу опінію в справі „Зорі“, в якій замітив на вступі, що вона „admittitur nach den allg. Censur-Normen“, однак з огляду на те, що її поява є конкретним, політичним фактом, він мусить обставати, при жаданю, щоби офіцияльно подбати про гадку і мотиви львівського, льокального цензора, який знаєв ідносини обох народів (der polnischen Ex-Herren und der ruth. angehenden Herren) і який через те може свій політичний осуд мотивувати. Копітар додав, що чоловік, замешкалий у Відни, такого осуду видати не може. Віденська консисторія не має також анї чеського, анї польського, анї ілірийського перекладчика а однак, в разі потреби, вміє собі дати раду. Тому можна підозрівати, що і львівська консисторія найде людий сьвідомих мови і предмету, які могли би видати оцінку „Зорі“, подібно, як рецензують катехізми і иньші подібні брошури. Один з таких людий, кінчив Копітар опінію, міг би бути іменований сталим цензором для руських книжок, як би таких exhibit-ів громадило ся більше[1]).

Мабуть, головно через проєкт іменованя руського цензора, який піднесла президія львівської ґубернії ще в р. 1832. з нагоди рецензії граматики Левицького, рукопись "Зорі“ залежала у Відни поверх пів року. Доперва дня 15 січня 1835 р. відослано її до львівської президії ґубернії з жаданєм, щоби, вона порозуміла ся з руською консисториєю у Львові, яка моглаби передати „Зорю“ до рецензії чоловікови сьвідомому політичних відносин в краю. Рівночасно зажадала віденська Polizeihofstelle, щоби львівська президія

---

[1]) Мих. Тершаковець: Українсько-руський Архив т. III. стр. 6—8.

ґубернії висказала свою гадку про кваліфікацію поодиноких людий на становиско цензора для руських книжок.[1])

Дня 28 лютого 1835 року відослала президія ґубернії рукопись „Зорі“ митрополитови[2]), який дня 3 марта передав її до рецензії проф. моральної теольоґії на львівському університеті, др. Венедиктови Левицькому.[3])

Останньому не було спішно з рецензією. Він держав у себе рукопись „Зорі“ півтретя місяця і звернув її консисторії враз з своєю опінією дня 19 мая 1835 року. Дня 1-го червня відослав її митрополит враз з своєю реляцією президії ґубернії.[4])

Рецензія дра Венедикта Левицького не задержала ся, однак ми маємо про неї доволі точні вісти в бруліоні згаданої реляції митрополита, який зберіг ся в бібліотеці „Народного Дому“ у Львові. Митрополит, як я мав нагоду нераз пересьвідчити ся при студіях над польськими конспіраціями, повтаряв звичайно в своїх реляціях з актів, які до них долучував, цілі реченя, що містили основні гадки, тому і сим разом реляція митрополита може заступити нам, хоть в части, рецензію Венедикта Левицького.

Заки однак подамо виїмки з реляції митрополита, мусимо задержати ся хвилину при змісті „Зорі“.

Яков Головацький велить нам у своїх споминах вірити, що він переписав майже всі статї з рукописної „Зорі“ (з виїмкою розвідки про Богдана Хмельницького, яка затратила ся в Шашкевича), що додав до них враз з Маркіяном і Вагилевичем нові статії і видав під заголовком „Русалка Днѣстровая“.[5]) З сего виходило би, що в „Русалц-ї Днѣстров-ій містить ся весь матеріял (з виїмкою розвідки про Хмельницького), який входив у рукопись „Зорі“. Тимчасом так не було. Можемо покликатись тут на першу опінію Копітара, в якій маємо короткі, хоть не повні вістки про зміст „Зорі“. Там читаємо:

„Der Inhalt des Manuskriptes selbst ist im Grundes nicht uneben, vielmehr im Ganzen in Sprache, Material und Behandlung gründlich genug, ja mitunten selbst geistreich.

---

[1]) Тершаковець: „Укр. руськ. Архів Т. III. стр. 9—11.

[2]) Протоколи президії львівської ґубернії Nr. 819 ex 1835.

[3]) Gestions-Protokoll des griech. kath. Metropolitan-Ordinariats з р. 1835 Nr. 7.

[4]) Gestions-Protokoll з р. 1835. Nr. 27.

[5]) Литературный Сборникъ, изд. „Галицко-русскою Матицею„ Львів 1885. Вип. I. стр. 13 і 32. в статї Як. Головацького. „Воспоминаніе о Маркіянѣ Шашкевичѣ и Иванѣ Вагилевичѣ“.

Der Kern des Büchleins sind russinische Volkslieder, ein Leben Chmielnicky's in Prosa, kleine populäre Erzählung detto, ein komisches und satyrisches Klaglibell gegen einen neuen Pfarrer, der sein Amt ordentlich versteht und verwaltet u. s. w. alles in guter russniakischen Mundart, aber schon durch die Aufnahme von Liederfragmenten über den Kosaken Anführer Chmielnicki den Polen feindselig [1])

Коли приглянемо ся замітцї Копітара, — то пересьвідчимо ся, що крім народних пісень і то не всїх, як прим. про Хмельницького, які в „Русалц-ї", очивидно, нарочно пропущено, не війшли ще з „Зорі" до „Русалки" анї житєпись Хмельницького, анї мале, популярне оповіданє, як здаєсь, на ту саму тему, анї „ein komisches und satyrisches Klaglibell gegen einen neuen Pfarrer, der sein Amt ordentlich versteht und verwaltet", під яким, на мою гадку треба, розуміти вірш „Суплика, або замыслъ на попа", зложений незвісним нам автором на Українї при кінци 18 в. В нїм згадують громадяни попередного, свого сьвященика,

.....що нераз і в шинку хрестив
І на Купайла скакав і колядувати ходив
А по весїллях не тільки було старостує,
Ходить у придані, да ще було й задружкує;
І вінчав небіжчик, не тілько що з кумою
А хоч прийди до його і з рідною сестрою.
Аж він покійник не меньше гріхів знав,
Та парафіян своїх так не мордував
І хоч ми тодї помолится не вміли,
А вжеж таки насущний хлїб їли,

та велять дякови писати суплїку до архиєрея на нового сьвященика, який при сповіди каже всї гріхи „слебезовати", який не товариствує по шинках з громадянами, до якого

Хоч і за дїлом прийдеш, то все рилодує
А як чого попросиш, то мов і не чує,
який .....нам не велить іграть в карти,
Та ще відняв у дїтий усї дїтські жарти,
Дївкам не велить ходить на вечерницї?
Хиба-ж їм небогам постричти ся у черницї?
Парубкам не велить з дївками гуляти
По чім же їм буде молодость згадати? і т п.

---

[1]) Тершаковець: Українсько руський Архив Т. III. стр. 7.

Громадяни так ворожо настроєні против нового сьвященика, що готові навіть на страту майна:

Та вжеж таки хоть ґрунти позбуваєм,
А таки його з попівства зіпхаєм.[1])

В такий спосіб, крім „Суплики, або замыслу на попа“ взї иньші, вичислені Копітаром статії „Зорі“ до наших часів не дійшли. Про иньші твори, які війшли до „Зорі“, Копітар не згадав. І як з одної сторони ми вдячні Копітареви за наведені вісти про зміст „Зорі“, так з другої хиба можемо лише болїти, що він не вичислив нам всїх її статий а закінчив свої помічаня словами „u. s. w.“ На певно можемо твердити, як се побачать читачі з дальшої глави про „Русалку Днѣстровую“, що до „Зорі“ війшли були також твори Ів. Вагилевича, які опісля уміщено в „Русалції“. Всякі иньші вістки, хотьби они вийшли навіть з під пера Я. Головацького, треба приймати з резервою.

Сам зміст „Зорі“ оцінив Копітар дуже прихильно, називаючи її „nicht uneben“ а під оглядом мови, матеріялу і оброблення „gründlich genug ja mitunten selbst geistreich“. Не так оцінив її Венедикт Левицький, зглядно митр. Левицький у своїй реляції, яку мусимо вважати нечуваним куріозом.

Митр. Левицький, звертаючи рукопись „Зорі“ ґуберніяльному президентови, бар. Кріґови, зазначив на вступі своєї реляції, йдучи за опінією дра Венедикта Левицького, що автором її є Russland Szaszkiewicz. Він заявив, що в повні згоджує ся з рецензією дра В. Левицького і хоть після загальних, цензурних норм рукопись надає ся до друку, то мимо сего він є противної гадки з огляду не зміст та на ужиті вислови (die gebrauchten Ausdrücke), „was nach den hiesigen Provinziaverhältnissen anstössig, folglich zum Druke nicht geeignet sey“.

Противив ся митрополит, щоби „Зоря“ одержала цензурну апробату, бо в ній находять ся згадки про релїґійний і полїтичний гнет, якого дізнали тубилці-Русини від Поляків, спеціяльно за понукою Єзуїтів а при помочи Жидів, що дали себе ужити за орудє. Сей гнет викликав кріваві репресії в війнах Хмельницького,

---

[1]) Гляди: Кіевская Старина за рік 1885 март. стр. 543—50 і за рік 1899 октябрь стр. 3—8. Проф. Перетц в студії п. з. „Историко-литературныя изслѣдованія и матеріялы“ Т. III. СПБ. 1902 стр. 414 виказав, що вірш „Суплїка“ повстав на основі віршованого твору о. Івана Некрашевича, пароха Вишенок, письменника кінця 18 віка п. з. Исповѣдь“.

про неї ще нині живе народна традиція. Такі згадки могли би викликати прикрі спомини.

Крім сего, твердив митрополит за Венедиктом Левицьким, могла би „Зоря“ дати людям, які косим оком глядять на Русинів, привід до підозріваня, що вірний австрийському, цісарському рядови клир і руська нація в Галичині хилять ся до Росії і до православної церкви. Таке підозріванє було би головно тому оправданим, бо уложив „Зорю“ питомець духовної семинарії, Мартин(?) Шашкевич під видуманим іменем Russland. Впрочім „Зоря“ і так не містить в собі „nichts gediegenes“.

Вкінци був митрополит враз з Венедиктом Левицьким сеї гадки, що хоть не яло би ся здержувати талановитих молодців від літературної праці, то однак годі підпомагати стремліня, що обрав собі питомець Шашкевич, для якого найблизшим полем повинна бути моральна теольоґія, „die Volkslehre“, біблійне студиюм і церковна історія. В сих науках міг би він вправляти ся народною мовою і складати моралізуюче письмо для народу, на що вже звернено йому увагу. Впрочім між молодіжию слідний наклін до здобуваня популярности дрібними розвідками та віршами, що серед питомців духовного стану не є пожаданим, бо се спиняє їх від заводових студий і може довести до знакомства з індивідуами „welche schädliche Tendenz und verkehrte Grundsätze hegen“.[1])

Які вислови „Зорі“ дражнили ухо Венедикта Левицького а за ним митрополита — про се з реляції не дізнаємо ся. Але і се, що знаємо, сьвідчить про інтеліґенцию обох іменників, Левицьких не високо. Вони не уміли відріжняти імена Руслан від Russland і на сій основі комбінували можливість підозрівань галицьких Русинів о ґравітацію до Росії. Се що в „Зорі“ видавало ся Копітарови „gründlich genug und mitunten selbst geistreich“, Венедикт Левицький а за ним митрополит осудили як „nichts gediegenes“. Крім сего раді були оба церковні достойники обмежити питомців духовного стану на студії виключно богословські, бо в літературній праці, що брала на тему сьвітські мотиви, бачили вони для питомців велику небезпечність з сторони всяких конспіраторів „welche schädliche Tendenz und verkehrte Grundsätze hegen“.

---

[1]) Гляди: „Матеріяли“ Nr. IV. Що реляція митрополита автентична, про се сьвідчить нам рапорт бар. Кріґа до президії віденської Polizeihofstelle з р. 1842, в якім він покликує ся на неї і наводить її зміст Пор. Тершаковець Op. cit. стр. 182.

Се останне, мабуть, найбільше наполохало львівську президію ґубернії і віденську Polizeihofstelle, які з таким завзятєм нищили всяких польських і не польських конспіраторів та які, на рівні з митрополитом, щиро дбали о те, щоби руських питомців відсунути від польської конспіраційної пропаґанди. А крім сего не хотіли австрийські власти дивитись байдужно на збірку, що могла, по гадці Вен. Левицького, спричинити підозріваня Русинів о ґравітацію до Росиї, а піснями і статіями про Хмельницького подражнювати Поляків.

Опінія Венедикта Левицького і реляція митрополита рішили долю „Зорі". Президія львівської ґубернії відослала два примірники „Зорі" враз з рецензією Венедикта Левицького і реляцією митрополита дня 4 липня 1835 р. до віденської „Polizeihostelle",[1]) яка письмом з дня 31 липня заборонила видати „Зорю" друком, звертаючи оба екземплярі рукописи президії ґубернії.[2]) Звідси вишкартовано її та й запропащено.

Так покінчила ся перша проба Маркіяна Шашкевича, що мала на цїли, довести до духового відродженя галицької Руси. Винувати в сїй неудачі треба передовсїм пересадний, австрийський патріотизм Копітара. Він бачив навіть там небезпечність для Австрії, звідки вона найменьше грозила, бо як Поляки так і Великороси вже давно погодили ся були з фактом, що українське письменство віджило коли не в Галичині, то на Україні. Була се велика похибка Копітара, яку він в пізнїйших часах старав ся направити. Остаточно заборонено „Зорю" не з річевих, але з політичних мотивів, які в части піддав Копітар, а які звели ad absurdum др. Венедикт Левицький і митрополит.

Чи бачив Копітар сї куріози, які оба названі церковні достойники вистачили — не знаємо. Та Копітар мав небавом нагоду подивляти „die Zensurweisheit" дра Венедикта Левицького з нагоди виданя „Русалки Днїстрово-ї".

IV.

Вістку про цензурну заборону „Зорі" одержав Маркіян Шашкевич в осени 1835 р. після повороту з ферий до Львова на III. рік духовної семинарії. Годі й дивуватись, що він під виливом

---

[1]) Протоколи президії львівської ґубернії з р. 1835 Nr. 4627/25.

[2]) Тершаковець: Op. cit. стр. 13—14 і Протоколи президії льв. ґуб. за рік 1835 Nr. 7035.

сеї заборони, яка розбила його сердечні мрії, упав на дусї. Яков Головацький, що саме тоді вернув з Угорщини, застав Маркіяна сильно пригнобленого. „Шашкевич, читаємо в споминах Головацького, називав тоді всї наші почини діточими забавами та неможливими до переведеня мріями. Він надіяв ся на якісь недалекі реформи і вірив в прихильність Німців. Вкінци він признав ся під тайною, що його запрошував на обід дир. поліції, Сахер Масох, який випитував його про бажанє молодих Русинів і прирік для них все, щоби вони лише не вязали ся з Поляками. Я висьміяв тоді легковірного Шашкевича, який надіяв ся на Німців, найбільших тоді ворогів Славян а мої оповіданя про Славян на Угорщинї, про їх витревалість в боротьбі з ворогами вернули йому давню енерґію і обновили в нім давне одушевленє для руської словесности.“ Він почав знов писати поезії, читав їх, одушевляв ними семинаристів, а в дві, чи в три неділї пізнїйше прочитав менї кілька удачних поезий і представив їх автора, Николу з Николаєва Устияновича“.[1])

Хоть вістки Я. Головацького про степень депресії у Маркіяна є прибільшені, то всеж годї перечити, що подорож Головацького на студії в Угорщинї була для діяльности Маркіяна Шашкевича і для духового розвою галицької Руси дуже важною подією. Схарактеризував її незвичайно удачно Іван Головацький в листї до брата Якова, в якім подав свою і його бібіоґрафію:

„Тямлю, як нынѣ, коли сьте ся прощали бѣля Зимнои Воды йшло пôд осѣнь, сонѣнько спочивало — а ты однѣсѣнькій як палець, кôлькоро шматя у хустинѣ и пара чобôт — тай тôлько всего — и грошенят ледви чи досыть було — из тым пустыв ся у свѣт! Але Господь печалив ся Тобою, и вѣв за рученьку помеже братію Словенску; тут меже ними лебонь чи не друга Твоя епоха: пôзнав есь честного Верещинского, Лучкая; над Дунаем широким, поважным, пôд печю отца Коляра споважнѣли й Твои гадки, и доспѣли плода рясного; тут выробила ся сила Твоя моральна до такои степени, якои бы я ще и пôдняти не встиг. Побѣдивши нужду и тугу за родиною, повернув есь щасливо домôв, хоч не раз не два пôд тягаром покладу Твого и скарбовнѣ — Книг — из безсиля стогнав, омлѣвав на дорозѣ! — а Русалка Днѣстровая, Приповѣдки, Похôд по Галицкôй и Угорскôй Руси були первѣстками Твоих родолюбивых трудôв!“[2])

---

[1]) Литературний Сборникъ. Львів 1885 Вип. II. стр. 25—6.
[2]) Гляди: Лист ч. 52. стр. 103—4.

І справді, Яков Головацький мав не лише нагоду приглянути ся боротьбі Словаків та Сербів з мадярською нетерпимостию, але й рівночасно познакомив ся, поруч иньших людий, також з батьком славянофільства, Словаком, Яном Коляром, який витав у своїй хаті молоденького руського студента, немов отець рідну дитину. Ще в р. 1841, коли Іван Головацький був на Угорщині і відвідав „батька Словенщини“, Коляра, останний живо інтересував ся його братом, Яковом та питав „ци ти, яко сьвященник не пустиш так красненько справлену рôлю в облôг, або толоку: бо то, каже, не раз та не два ся так стало — але я'м го забезпечив, читаємо в листі Івана Головацького, за тебе, — дуже рад примоминав собѣ тіи часи, що ти єго навиджуючи, и при нѣм образуючись, мов рôдная детина, приголубляв ся к ньому.[1])

А побіч Коляра зустрінув ся Яков Головацький в часї свого побуту в Пешті з „дружиною“ його, з сербським патріотом та літератом, Ґеорґієм Петровичем, з адвокатом Павловичем, а крім них з Хорватом Куреляцом та иньшими людьми. „Часы тіи из ними пережитіи, писав сам Яков Головацький, то найщасливші мои в житю, тямлю я и во вѣк не забуду тых годин, перебутых у Пешти из молод. Сербами, Хорватами и Словаками.... Люба минѣ згадка за тыми хвилями, коли далекіи однородцѣ пôзнали побратимство своє и вкупѣ радов потѣшали, одним духом жили.“[2]) Якби не подорож Якова Головацького до Пешту та не його стріча і приятельованє з Петровичем та Павловичем, то виданє „Русалки Днѣстрової“ сьвіта не побачило би. І коли до повороту Головацького Шашкевич сам будив народну сьвідомість між питомцями духовної семинарії, сам подбав о збірку „Сынъ Русѣ“ і сам зредаґовав „Зорю“, тепер прибув йому під руку щирий помічник в особі Якова Головацького.

Шашкевич сам ентузиаст, умів одушевляти других. Кружок Маркіяна розростав ся а його робота була не по нутру питомцям, навіяним польським духом, вмішаним в польські конспірації, які праці Шашкевича не розуміли і вітрили у ній московську пропаґанду, оплачувану російським рядом. Один з таких питомців-конспіраторів, Дмитро Мохнацький подав в своїм доносї до суду кільканайцять прізвищ товаришів Маркіяна: Ловіцького, Кушлика, Мих. Бульвінського, Юліяна Ямінського, Ник. Устияновича, Сим. Плешкевича, Порф. Лукасевича, Порф. Билинкевича, Йос. Скомо-

---

[1]) Гляди: лист ч. 31 стр. 56.
[2]) Гляди: лист ч. 32.

роського, Ів. Вагилевича, Ант. Могильницького, Трещаковського і Галецького.[1]) Найнебезпечнійшими з поміж них пятнував в доносї Мохнацький Маркіяна Шашкевича і Юліяна Ямінського.[2]) Про першого з них писав Мохнацький, що не підлежить сумнївови, „dass er im Solde der russischen Regierung stehe.“[3]) Всїх їх підозрівав він о московську пропаґанду, о сьвяткованє іменин царя Николи, через що, будьто би називано їх „die Nikolaiden“,[4]) о намір піддати Галичину під власть дому Романових[5]) і т. п. Були се підозріваня, яким навіть австрийські власти віри не давали.[6])

Бо й справдї цїлком иньшим духом віяло в кружку Маркіяна Шашкевича. Підозріваня його в москофільстві могли постати в першім рядї на основі недотепного прирівнаня імени Руслан з Russland в рецензії Венедикта Левицького. Може також не раз висказував Шашкевич, або котрий з його товаришів здивованє, що в тім самім часї, в якім українське письменство в Росії не стрічало перепон, в Австрії його заборонювано, а се давало привід до толків про москвофільство Маркіянового кружка. Не треба також забувати, що вже в ранних творах виявляв М. Шашкевич свої славянофільські симпатії і погляди, обіймаючи однаковою любовію славянські племена над „ярою Велтавою“, поза „білими водами“, де „білий гнїздо орел вив“, над „Днїпром славутицею“ і в славнім Новгородї,[7]) що рівнож могло декому не припасти до впо-

---

[1]) Тершаковець: „Українсько-руський Архив“ Т. III. стр. 154.

[2]) Юліян Ямінський умер дня 14 цьвітня 1838 р. (Тамже Т. III. стр. 194.) Жена його, Зофія, що живе доси в домі свого зятя о. Тита Ковальського в Спасові і числить 90 лїт, розказувала менї, що причиною смерти її мужа був тиф, якого набавив ся на поминках від недовареної, чи несьвіжої риби. Муж її умер перед великодними сьвятами. Вона вийшла вдруге замуж за Вітошинського, сьвященика в Люблинци, який помер рівнож дуже скоро. Після Ямінського лишив ся син Юліян, який є урядником краєвого видїлу і числить 71 рік житя. Він уродив ся в пару місяців по смерти вітця.

[3]) Тамже. Т. III. стр. 155.

[4]) Тамже. Т. III. стр. 165—6.

[5]) Тамже. Т. III. стр. 159—160.

[6]) Порівнай рапорт бар. Кріґа до Polizeihostelle про донос Мохнацького. (Тамже Т. III. стр. 173—189. Ширше розібрав донос Мохнацького Тершаковець в статії „Галицко-руське лїтер. відродженє стр. 41—51).

[7]) Вѣнок з р. 1846 стр. 82—6 в поезії „Згадка“. Практично переводив Шашкевич свої славянофільські симпатії в поетичних перекладах із славянських мов.

доби. Але все те було далеким від москвофільства. Маркіян Шашкевич станув в своїй праці на народних основах, а сам факт, що він старав ся себе і своїх товаришів виманципувати з під впливу польщини, був Полякам та їх приклонникам солию в оці та давав нагоду до підозріваня їх в москвофільстві не лише серед доносчиків в роді Мохнацького.

Найкрасше вийде се на яву, коли порівнаємо заходи Маркіяна Шашкевича з доносом Дмитра Мохнацького.

В першім ряді повів Маркіян Шашкевич пропаганду в сім напрямі, щоби заступити в щоденнім житю польську розговорну мову руською. Сю гадку висловив він в одній зі своїх поезий словами:

Руська мати нас родила,
Руська мати нас повила,
Руська мати нас любила;
Чомуж' мова єй не мила?
Чом ся нев встидати маєм?
Чом чужую полюбляєм?[1])

і старав ся її переводити в діло. Але і се, впрочім цілком природне стремлїнє, вважав Мохнацький злочином „der russischen Partei", против якого сильно виступили питомці духовної семинарії, навіяні польським духом, яві зобовязували ся не уживати иньшої, лише польської мови. Спір про мову тревав між обома сторонами повних два роки, поки остаточно, як каже Мохнацький, не взяла переваги руська мова, якою почали послуговати ся також наставники семинарії.[2])

В дальшім ряді хотів довести Шашкевич до систематичного уживаня руської мови в церковних проповідях, але й се уважав Мохнацький проявою московських симпатій. А коли після неудачної проповіди переляканого питомця Плешкевича рішено в семинарії, що у Львові годі говорити руські проповіди, хиба по селах,[3])

---

[1]) Вѣнок за рік 1846 стр. 57. Онишкевичь. Руска библіотека. Т. III. стр. 23.

[2]) Тершаковець: Укр.-руськ. Архив. Т. III. стр. 162.

[3]) Як читаємо в доносї Мохнацького, митрополит зажадав, щоби питомці 4. року, самі рішили, якою мовою належить проповідати. Сторонники Маркіяна були тоді, по уступленю з семинарії пит. Ловіцького, Кушлика, Бульвінського і Ямінського, в меньшости і за руськими проповідями заявило ся лише 16 питомців. Більшість боронила польської мови. Тамже Т. III. стр. 165.

тоді Шашкевич подбав, щоби ніхто з руських питомців не хрестив ся по польськи (i ducha świętego), щоби проповідник виголосив все наперед текст св. письма по славянськи і щоби ніхто не вбирав на себе комжі, хотьби прийшло ся проповідати в костелї, що тоді часто лучало ся, щоби в сей спосіб наш проповідник не губив ся між латинниками.[1]) Річ ясна, що й се стремлїнє, яке мало на цїли охоронити руську церкву і духовеньство від латинїзациї і польонїзації, не могло подобати ся спольонїзованим питомцям духовної семинарії в роді Мохнацького.

Зарядженє митрополита Мих. Левицького, який для здержаня конспірацийної і революцийної польської пропаґанди серед питомців львівської семинарії, велїв дня 12 вересня 1834 р. питомцям, виголошувати що місяця промови про обовязки горожан супротив цїсаря і держави,[2]) вихіснував рівнож Маркіян для своїх цїлий. Він перший ужив в промові на сю тему місто польської, нїмецької, або латинської — народної руської мови, через що руський дух пінняв ся о сто процент. [3]) За їх проводом пішли другі товариші, як прим. Антін Могильницький зі своєю глубоко обдуманою, високолетною, патріотичною промовою в р. 1839.[4]) Зрозумілою хиба буде річию, що і сей перелом не міг припасти до вподоби Дмитрови Мохнацькому і його сторонникам. Він зазначив в доносї, що на бесїдників вибирано звичайно сторонників „der russischen Partei“, яка „die besten Köpfe im Seminar zählte und ihre Reden zeichneten sich nun sämmtlich dadurch aus, dass sie das Glück des Landes unter der Herrschaft der alten russichen Fürsten priesen, die Epoche der polnischen Herrschaft als die unglückste schilderten, bis sie endlich auf das vorschriftsmässige Lob S-er Majestät übergingen, namentlich hielten auch der obengenannte Łowicki und Marcian Szaszkiewicz ihre Reden in der echt russischen Sprache.[5])

Колиж Шашкевич виступив против Осипа Лозинського, що під впливом пісень, виданих Вацлавом з Олєска і за радою Копітара почав аґітувати за латинською азбукою, та коли руська трійця ужила в „Русалц-ї Днѣстрові-й“ гражданки, то і се визискав

---

[1]) Литературный Сборникъ за рік 1885 стр. 26—7.

[2]) К. Студинський: „Польські конспірації серед руськ. питомців і духов. в лїтах 1834—46.“ стр. 8.

[3]) Литературный Сборникъ за рік 1885. стр. 26.

[4]) Порівнай „Вѣнокъ“ за рік 1847. стр. 1—32.

[5]) Тершаковець: „Укр.-руськ. Архив“ Т. III. стр. 163.

Дмитро Мохнацький як доказ москвофільських стремлїнь Маркіяна і його товаришів, пишучи: Auch bemühte sich jene Partei zur Führung der Privatkorrespondenz ihrer Anhänger die russische von Peter dem Grossen erfundene Kurentschrift einzuführen.[1])

Навіть „Читанка“ для дітий, яку М. Шашкевич в спілцї з товаришами приготовлював до друку, вважав Мохнацький „ein im russischen Interesse abgefasstes Lehrbuch“.[2]) Колиж кружок Маркіяна почав збирати матеріяли до руського словаря, чим головно займав ся пит. Йосиф Скоморовський, то і сю обставину використав Мохнацький в цїли денунціяції, пишучи: Auch wurde zu jener Zeit im Seminar an der Verfassung eines russisch-ruthenischen Wörterbuches gearbeitet, zum Behufe der Nachweisung der Ähnlichkeit und geringen Unterschiedes zwischen der eigentlichen russischen und der ruthenischen Sprache.[3])

Словом, в кождім почині Маркіяна і його кружка, за якими Дмитро Мохнацький немовби стежив, бачив він московську пропаґанду. А треба признати, що праця Маркіяна і його товаришів була широка, обдумана і плянова. Однак на нїй кружок Маркіяна не обмежив ся. Молоді реформатори духового житя Галичини забажали конче виступити на ширшу арену і задумали, з оминенєм львівської цензури, видати збірку „Русалка Днїстровая“. Завдяки Якову Головацькому вийшла вона в Будимі 1837 р. Заки однак обговоримо її появу, мусимо вперід занятись особою руського цензора, дра Венедикта Левицького, з якого особою доля „Русалки“ сильно звязана.

V.

Дня 14 падолиста 1831 р. вніс Йосиф Левицький до львівського „Bücherrevisions-amt-у“ рукопись своєї граматики, пис. в нїмецькій мові з просьбою о визначенє цензора.[4])

---

[1]) Тамже. Т. III. стр. 162.

[2]) Тамже. Т. III. стр. 169.

[3]) Тамже. Т. III. стр. 163. Згаданий словар в V. томах переховує ся в рукописи в бібліотецї „Народного Дому“. Ч. 305. V—I. Се словар русько-польський і не стоїть в нїякій звязи з великоруською мовою.

[4]) Протоколи президії львівськ. ґубернії за рік 1831. Ч. 608. Дня 25 жовтня 1832. р. прислав Левицький ще „einen Nachtrag“ (доповненє) до своєї граматики (Тамже ч. 9517) а небавом просив о приспішенє

Утертим звичаєм переслав ґубернїяльний президент, бар. Кріґ рукопись до віденської „Polizeihostelle“, де її віддано до цензури Копітарови. Однак рівночасно з рукописию вислав бар. Кріґ письмо, в якім домагав ся іменованя окремого руського цензора, бо надіяв ся, що з появою в друку сеї граматики, видавничий рух між Русинами зможе ся, що явить ся цілий ряд проповідий, гомілїй, моралїзуючих оповідань і т. п. Львівський „Bücherrevisionsamt“ заявив ся за вибором цензора з поміж трех кандидатів: апеляцийного канцелїста Льва Сосновського, учителя руської мови Василя Нероновича і львівського горожанина, Дениса Зубрицького. Барон Кріґ не згоджував ся на жадного з тих кандидатів і запропонував від себе двох людий: проф. польської мови і письменства на львівськім унїверситетї Николу Михалевича (родом Русина) і перекладчика руської мови при львівській ґубернії, Івана Бортника. Специяльно промовляв бар. Кріґ за Михалевичом, чоловіком сьвідомим руської і церковнославянської мови, який до того обняв би сей уряд без ремунерації „und bloss um Ehre willen“ [1])

Президент віденської „Polizeihofstelle“, ґр. Седльницький запитав в грудни 1832 р. директора львівської поліції, Сахер Масоха о кваліфікацію всїх згаданих кандидатів. Сей зазначив, що з посеред пяти кандидатів чотирох не відповідає на се становиско задля підрядного становиска, яке вони займають в суспільности. Найвідповіднїйшим був би Михалевич, з огляду на його визначне образоване і знанє лїтератури, але против него промовляють його домішні, розстроєні відносини та наклін до чарки. Сахер Масох радби, щоби на становиско цензора покликано одного з двох кандидатів-сьвящеників: дра Венедикта Левицького, або проф. церк. історії, Онуфрія Криницького.[2]) Хоть відповідь Сяхер-Махера наспіла до Відня вже в першій половинї січня 1833 р., то однак справу іменованя цензора рішено доперва з нагоди рецензованя „Зорі“ Шашкевича.

Митрополит, Мих. Левицький, якого питано про опінїю в справі кандидатів, заявив ся у своїй реляції про „Зорю“ за дром Вене-

---

цензурної апробати (Тамже ч. 10.488), яке відослано до Відня. Дня 18. грудня 1832 р. дозволено друковати граматику, причім віденська „Polizeihofstelle“ зазначила: „dass sich hochdieselbe hinsichtlich der zur Stelle eines Zensors für russinische Werke in Antrag gebrachten Individuen die h. Entscheidung noch vorbehalte“. (Тамже ч. 11.076.)

[2]) Тершаковець: Укр.-руськ. Архив Т. III. стр. 1—4.

[3]) Тамже Т. III. стр. 4—6.

диктом Левицьким на першім, а проф. біблїйного студіюм, Яковом Ґеровським на другім місци.[1]) Вибір ґр. Седльницького упав на першого кандидата і таким способом став сумної слави рецензент „Зорі“, др. Венедикт гербу Равич Левицький цензором для руських книжок.

Родив ся він дня 17 (29) марта 1783 року в селї Іванівцї, стрийського округа, жидачівського деканату. В лїтах 1795—7 ходив він до шкіл нормальних в Стрию а в лїтах 1798—1802 до шкіл ґімназіяльних у Львові, де також покінчив на львівськім унїверситетї фільозофію (нинїшню VII. і VIII. клясу) в роках 1803—4, почім вписав ся на правничий виділ і зложив іспити з предметів I. року (ius naturae, civitatis et gentium universale ac criminale). Студий правничих він не покінчив, бо дня 1. падолиста 1805 р. принято його до ц. к. конвікту у Відни як кандидата духовного стану, де він покінчив богословські студії з відзначенєм. В останнїм роцї богословських студий був він разом з Мартином Барвінським, пізнїйшим крилошанином і ґенеральним вікарієм львівської капітули „subpraefectus unius scholae studiorum gymnasii.“

Висьвячений, як целебс, еп. Ант. Ангелловичем в р. 1810., став Венедикт Левицький сотрудником архикатедральної церкви св. Юра у Львові і перебув на сїм становиску від 17 падолиста 1810 року по день 6 сїчня 1815 р. Рівночасно сповняв він обовязки капеляна митр. Ангелловича аж по день його смерти († 16 серпня 1814 р.) Від дня 1 падолиста 1814 р. по день 6 сїчня 1815 р. був він провізоричним, а від 6-го сїчня 1815 р. по день 8 сїчня 1820 р. дійсним віцеректором львівської духовної семинарії. В тім самім часї (від 4 падолиста 1817 по день 29 вересня 1818 р. був він суплєнтом-професором моральної теольоґії а декретом з дня 9 падолиста 1818 іменовано його дійсним професором сего предмету на львівськім унїверситетї, хоть доктором богословія став він доперва при кінци 1822 року.[2]) В р. 1818 іменовано його екзамінатором конкурсових іспитів (ad beneficia curata) всїх трех обрядів: греко, римсько і вірменсько-католицького.

Дня 1 падолиста 1820 р. установив його митр. Левицький

---

[1]) Гляди: „Матеріяли“ ч. IV.

[2]) Сьвідчить про се його докторська діссертація, перехована в біблїотецї „Нар Дому“ в рукописи (ч. V. 21), якої заголовок: Dissertatio inauguralis de summa Ethicae Christianae praestantia et de supremo ejusdem principio per Benedictum Lewicki, Profesorem Theologiae

провізоричним ректором дух. семинарії. На сім становиску перебув Венедикт Левицький протягом півчетверта року, по день 14 січня 1824 року. В році 1825 став він совітником консисторії а дня 24 падолиста 1826 р. іменував його цісар почетним крилошанином львівської капітули. Кількома наворотами був він деканом львівського, богословського факультета (в роках 1829, 1831, 1836, 1839, 1843 і 1847). Від дня 29 падолиста 1829 р. по день 19 лютого 1830 р. був він іменований ґубернією провізоричним директором богословського студиюм. В р. 1830 був він ректором львівського університета. Цензором руських книжок іменовано його дня 6 вересня 1835 р. Від дня 12 лютого по день 26 мая 1836 р. був він візитатором львівської духовної семинарії а дня 26 мая 1836 року приняв він поновно уряд провізоричного ректора семинарії і держав його протягом 2 літ. Дня 4 цьвітня 1838 р. став він також цензором для великоруських книжок.

В р. 1845 відвозив він учеників обох епархій, львівської і перемиської до Відня, щоби їх вислати до колеґії місіонарів в Римі.[1]) Тоді старав ся він усильно, щоби воскресити „Barbareum“ (семинарію при церкві св. Варвари у Відни.[2]) Коли в р. 1847 умер перемиський епіскоп Снїгурський, митр. Михайло Левицький вислав дня 24 грудня с. р. терно кандидатів між ними дра Венедикта Левицького на другім місци,[3]) однак перемиським

---

morum in Caes. R(eg)ia Universitate Franciscea publ: ord: — ac Seminarii generalis prov. Rectorem elucubrata, post absoluta examina rigorisa — pro supremis in theologia honoribus consequendis. Leopoli die 20 Octobris 1822.

[2]) Іван Головацький писав дня 7(19) X 1845 р. до брата Якова:... „приѣхав до Вѣдньа наш Цензор Моралиста Левицкій (выпровожаючи наших 6 Русинкôв, з Львôвск. и з Перемышк. на изпитаніе Єзуитское в Римѣ...“ гляди лист. ч. 74.

[3]) Зоря Галицкая за рік 1851, Nr. 43 стр. 354.

[4]) Завдяки нашому бібліоґрафови, Ів. Ем. Левицькому дістав я до рук копію кваліфікацийної табелї Венедикта Левицького, яку митрополит вислав до Відня. Вона звучить: Qualifikations-tabelle der Priester des gr. cath. Ritus, welche zur Bekleidung der vakanten bischöflichen Stelle in Przemysl geignet sind. Uniów, den 42 Dezember 1847 Mich. Lewicki. В процозиції поставлено I. дра Григорія Яхимовича, II. др. Венедикта Левицького, III. дра Онуфрія Криницького, IV. дра Якова Ґеровського. Про Венедикта Левицького писав митрополит: Benedict Lewicki, Priester, Ehrendomherr und Konsistorialrath der Lemberger gr. kth. Erzdiözese, Doktor der Theologie, ord. öffentl. Lehrer der Moraltheologie an der Lemberger k. k. Universität, k. k. Rath.

Jahre des Alters: 64.

Jahre des Priesterthums 37.

епіскопом став тоді Григорій Яхимович, пропонований на першім місци. В р. 1848 іменував його цісар ц. к. радником а в р. 1848 вибрав його богословський факультет депутатом до краєвого сойму. Дня 20 жовтня 1847 покликав його ґубернатор ґр. Стадіон на члена Ради шкільної краєвої під проводом Моша, яку однак в місяць пізнійше (дня 23 падолиста 1848 р.) розвязано.

На зїздї „руських учених“ в р. 1848 вписав ся він до богословської секції і до секції для історії та ґеоґрафії. В богословській секції вибрано його до комісії для укладу богословських книжок. Тут заявив він готовість, викладати свої предмети в русь-

---

Spricht: deutsch, lateinisch, polnisch, ruthenisch.

Absolvirte Studien: Nach absolvirten Normal und Gymnasial-Schulen hat Benedict Lewicki die philosophischen Studien und neben bei Ius naturae... et Ius Criminale an der Lemberger Universität. die Studien der Theologie aber an der Wiener Universität, als Zögling des k. k. Stadtkonviktes, mit guten Fortgangsklassen frequentirt, sich dann in Lemberg strengen theologischen Prüfungen unterzogen und die theologische Doktorswürde erlangt. Verdienste: Benedict Lewicki wurde seit 1810 bis 1814 mit der Domvikarsstelle zum heil. Georg im Lemberg bekleidet, fungirte seit 1814 bis 1819 als Vice Rektor des Lemberger g. k. Seminariums, erhielt im Jahre 1819 die Lehrkanzel der Moral-Theologie und versieht dieselbe, wie ach das damit verbundene Amt Diözesan-Examinators für die in Galizien bestehenden drei katholischen Ritus, noch gegenwärtig. Gleichzeitig liess er sich seit August 1820 bis Januar 1824 als provisorischer Rektor des Seminariums und im Jahre 1825 als Konsistorialreferent verwenden. Er ist Senior der theologischen Fakultät, und hat auf hohe Veranlassung zu wiederholten Mahlen das Directoriat der theologischen Studien vertreten. Mehrmahlen wurde er zum Dekan der theologischen Fakultät gewählt, und hat auch fungirt als Rektor Magnifikus der Lemberger k. k. Universität. Endlich wurde derselbe von der hohen Regierung zum Censor der russischen und der ruthenischen Schriften und Bücher für Galizien bestellt, und ist ohnelängst in Anbetracht seiner guten Verwendung mit dem Titel und Charakter eines k. k. Rathes ausgezeichnet worden.

Anmerkung: den Verdiensten des Ehrendomherrn Benedict Lewicki muss noch beigezählt werden: a) dass er sich bestrebe die geistlichen Kandidaten zum Studium der slavischen Kirchen- und der ruthenischen Volkssprache, deren Kenntniss den gr. kath. Seelsorgern unumgänglich nothwendig ist anzuleiten, dann b) dass er die biblische Geschichte zum Gebrauche der gr. kath. Volksschulen aus dem Deutschen in das Ruthenische übersetzte in Druck gegeben, und den Ertrag hievon für den Unterstützunsfond der gr. kth. Priesterwittwen und Waisen bestimmte, ferner c) sein goldenes Ehrendomherrnzeichen sammt Ketten dem Domkapitel geschenkte, endlich d) seine theologischen Bücher für die Bibliothek der Domkirche zum hl. Georg bestimmt habe.“

кій мові. Як приклонник церковно-славянської мови виступив він в її обороні на зїзді, та бажав ввести її до літератури. Був він також основателем галицько-руської Матиці[1]) і політичного товариства „Головная руская рада“ осн. в р. 1848. В найблизшім році (1849) вислав його митрополит в своїм заступстві на собор австрийських епіскопів, скликаний правительством[2]) Собор закінчив ся дня 17 червня 1849 р.[3]) Перемиську епархію репрезентовав еп. Яхимович. Замітною є ся обставина, що Головна Руска рада вислала дня 30 цьвітня 1849 р. петицію на собор в справі поліпшеня бутя руського духовенства і церковної прислуги,[4]) та що мабуть, наслідком сеї петиції, а може й промов одного з руських делеґатів запали в сій справі прихильні рішеня на соборі з візванем до міністерства просьвіти, яке небавом запитало митрополита Мих. Левицького, „въ чемъ бы потребамъ руского духовенства помочи, и якими бы средствами тоежь духовенство во всѣмъ на ровной стопѣ съ латинскимъ въ Галиціи поставити можно.“[5]) Венедикт Левицький умер дня 2(14) січня 1851 року, проживши 68 літ. Перед смертию змінив він о стітьки своє завіщанє, що бібліотеку записав не львівській капітулї, лише „Народному Домови“.[6])

З нагоди його смерти видано: „Нѣсколка словъ печалныхъ“, па́мяти Всечеснѣйшаго, вторагѡ Стичня 1851 го́да блаженнѡ почившогѡ Господина Венеди́кта Левѣцкагѡ...“ вірш писаний страшною мовою (дві зворотки), в яких вихвалені „ре́вность къ благоче́стію, возде́ржность, добро́та, любовъ къ наро́ду, кротость и щедрота“, які перетревають віки, перейдуть від „племене на племя“, а

---

[1]) Яковъ Головацкій: Историческій очеркъ основанія Галицко-руской Матицѣ. Львів 1850 стр. XXIII, XXXIV, LV, LX, CVI, и VIII в приложеніи.

[2]) Зоря галицка за рік 1849 Nr. 35 стр. 208.

[3]) Зоря галицка за рік 1849 Nr. 51.

[4]) Зоря галицка за рік 1849 Nr. 35. стр. 208.

[5]) Зоря галицка за рік 1849 Nr. 56 стр. 333.

[6]) Вѣстникъ за рік 1852 Nr. 55. Бібліоґрафію Венедикта Левицького уложили ми на основі брулїону його кваліфікацийні табелї, виготовленої ним самим з нагоди його пропозиції на епіскопа в Перемишли. Табеля страшно нечитка, так що з великим трудом можна її було відчитати. Завдячуємо її др. Іл. Сьвятицькому, який дістав її від родини покійного на власність.

Свѣтлы твоя дѣтели поздни вѣци чтуще,
Благословятъ любимый пепелъ твой плачуще...

Не менше тепло згадали про него сучасні періодичні виданя, як „Зоря Галицка“ і віденський „Вѣстникъ“. Останний в дописи зі Львова з дня 4(16) січня помістив між иньшим сю панеґіричну згадку:

„Жертву неумолимой смерти похоронили есмы днесь въ сырую землицу. Нашь возлюбленный и всѣми почитаемый крилошанинъ и професоръ нравоучительнаго богословія на здѣшномъ университетѣ, Венедиктъ Левицкій, Русинъ сердцемъ и душею, труждавшій ся болѣе 30 лѣтъ въ винограде Христовомъ и народномъ, закончилъ сими днями праведную жизнь свою...“ [1]) Ще теплїйші згадки присьвятила Венедиктови Левицькому „Зоря Галицка“, з нагоди його смерти,[2]) похоронів[3]) і заупокійного богослуженя в церкві руської духовної семинарії, подаючи з останного приводу широку житєпись покійного, яку закінчила словами:

„Всегда имѣемо еще и днесь предъ очима, якъ радостныи слезы умывали его поважное лице, когда видѣлъ успѣхъ въ народной словесности и стремленію, а хотя подъ тягаромъ своихъ трудовъ и старости часто болѣлъ, однако хотѣвши для св. Богословія въ народной мовѣ прислужити ся, працювалъ над богословскимъ нравоученіемъ въ рускомъ языцѣ; но смерть перетяла его найкраснѣйшіи труды, а родимцы заплакали болезными слезами по такъ неоцѣнненомъ мужу.[4])

---

[1]) Вѣстникъ за рік 1851 Nr. 5.

[2]) Зоря галицка за рік 1851 Nr. 4.

[3]) Зоря галицка за рік 1851 Nr. 6.

[4]) Зоря галицка за рік 1851 Nr. 43 стр. 354. Венедикта Левицького похоронено на городецькім кладовищи у Львові. На його могилї стоїть камяний памятник в видї хреста, перевязаного лентою. Хрест уміщений на високім педесталї, на якім вирізана релєфно чаша, а над нею уміщена напись кирилицею; „Ту лежить тѣло Высокопреподобного крылошанина гр. кат. Метрополіи кѵръ Бенедикта отъ Равичъ Левицкого, Его Импер. Величества Совѣтника, Доктора и учителя св. Богословія при Всеучилищи въ Львовѣ и проч. Проживъ 68 лѣтъ — престави ся року Божія 1851 дня 14 Января.“ Користаю з копії знятої Ів. Ем. Левицьким в р. 1893. Замітити мушу, що в р. 1833 зложено в честь Вен. Левицького вірш п. з. „Радость весни, Ѿда Его Высокоблагородію Господину Венедикту Левѣцкому, Канонику, Доктору С. Богословіа, а Професору Нравоученія въ Оуніверзитетѣ Львгородскомъ во признаку приналежной чести и правдивой вдячности ѿ Чтителей Руского Языка зложена 1833“, — яка переховує ся в бібліотецї „Нар. Дому“, а яку передрукую на иньшім місци.

Та все те панеґірики. Що Венедикт Левицький був Русином, се сумнївови не піддежить, але ту рускість він розумів по свому. Щоби він хотів писати „нравоученіе“ в народній, руській мові — сему нам вірити не хоче ся. Як сторонник церковно-славянщини він не міг погодити ся по конець свого житя з стремлїнєм Шашкевича і його кружка, що ввели народну мову до галицько-руського письменства, а два його переклади біблїйної історії сьвідчать нам найкрасше, яку мову розумів він під „народною“.[1]) Прегарну ілюстрацію до його поглядів взагалї подав нам Омелян Партицький, який в р. 1848 був з Венедиктом Левицьким, вуєм свого шурина Дзеровича, в театрі ґр. Скарбка.

Відограно тодї, читаємо в згадцї Партицького, якусь народну штуку, що но подобала ся Левицькому. Він заявив кілька разів своє невдоволонє, що „простих хлопів“ виводять публично на сцену. З сего титулу, що Левицький був цензором, мав він безплатну льожу в театрі, саме в сусїдстві льожі ґубернатора. Негодованє Левицького на те, що „простих хлопів“ виводять на сцену, пише Партицький, дає нам можність, пізнати його задушевні гадки. Вихований серед польських кругів а до того шляхтич з роду, він зріс ся душею і тїлом з аристократичними поглядами, ідучи в слїди свого іменника, також аристократа, тодїшного митрополита, Мих.

---

[1]) Один з сих перекладів, виданий в р. 1844 в Перемишли, оцїнив дуже влучно Йос. Левицький в Jorda-na „Jahrbücher für slav. Literatur“ в статийцї „Russinische Literatur in Galizien (стр. 224—9) в якій виказав цїлий ряд церковно-славянських, великоруських, або польських форм та слів, почім додав: Mit einem Worte, dieses Büchelein liefert uns ein Muster der babilonischen Vermischung moskovitischer, polnischer, kirchen-slavischer und kleinrussischer Sprachelemente, und einen Beweis, dass der Herr Übersetzter noch lange Zeit braucht, um den Geist, der gallizisch-russischen Mundart zu ergründen und für das Landvolk ein nützliches Unterrichtsbüchlein liefern zu können.“ (стр. 226.) Додам ще, що в иньшій статії, посудив Йосиф Левицький Венедикта Левицького о лїтературну крадїж. Він твердив, що наведену біблїйну історію переклав крил. Іван Лаврівський з нїмецького підручника Stap'ta і передав її до цензури, але сьвятоюрські критики (Вен. Левицкий) її не пустили, однак переписали, „umstalteten sie nach dem Moskovitischen und gaben sie auf eigene Rechnung heraus, „почім разіслали 600 екз. по парохіяльних церквах, хоть її загально признано невдачною... Welch einen Charakter muss der Herausgeber (Вен. Левицкий) und die unbedeutenden Prälaten von St, Georg besitzen?“ Jordan „Jahrb. für sl. Lit.“ 1846 стр. 184 в статії „Erwiderung auf die Bemerkungen über den Artikel: Schisksal der gallizisch-russischen Sprache und Literatur.“

Левицького. Ще в р. 1848, в передодни конституції добачив Венедикт Левицький в хлопі щось згірдного.[1])

А можна уявити собі, які були його погляди чотирнайцять літ раньше, в хвилї коли молоді питомцї львівської духовної семинарії клали перші основи під відродженє руського письменства в Галичинї. Як самі „хлопи“, так не могли йому подобати ся „хлопська“ мова, „хлопські“ міркованя про попа, „хлопські“ пісні та оповіданя про „хлопського“ гетьмана, що стільки клопотів приспорив польському рядови і польській шляхтї.

Та не лише аристократизм Левицького був причиною його ворожих виступів супротив діяльности Маркіянового кружка. Були ще й иньші причини. Передовсім памятати треба, що Венедикт Левицький був в лїтах 1836—8 провізоричним ректором духовної семинарії, в хвилях, коли тут на добре загнїздила ся польська конспіраційна пропаґанда, яку митроп. Левицький безуспішно старав ся здавити забороною питомцям читати які небудь книжки.[2]) Річ ясна, що Венедиктови Левицькому мусїло, як ректорови, залежати на тім, щоби удержати в силї зарядженє митрополита і тому старав ся він здавити всяку духову акцію, хотьби она не стояла в нїякій звязи з польськими конспіраціями. Сим можна собі хоть в части вияснити його вороже становиско супротив „Русалки Днїстровои“.

Не треба рівнож забувати й на се, що хоть Венедикт Левицький поверх трийцять лїт займав унїверситетську катедру, то однак нїякої наукової, творчої працї після себе не лишив. З виїмкою дрібної польської розвідки про напись на дзвонї св. Юра у Львові, яка викликала полємічні замітки ігум. Компанєвича і репліку Венедикта Левицького,[3]) крім двох перекладів біблїйної історії старого і нового завіта з нїмецької мови[4]) та маловартного

---

[1]) Зоря за рік 1887 Nr. 21 і 22.

[2]) Гляди мою студію „Польські конспірації серед руських питомців і духовенства“ стр. 23—4 Заборону читати книжки в духовній семинарії видав митр. Левицький в марті 1837 р.

[3]) „O napisie ruskim na dzwonie św. Jura we Lwowie „Czasopismo naukowe, od zakładu narodowego im. Ossolińskich wydawane... Lwów 1831. Против сеї статийки написав Варлаам Компанєвич „Uwagi spostrzeżenia nad rozumowaniem I. X. Bened. Lewickiego o dzwonie Sto-jurskim. Z odpowiedzią X. Ben. Lewickiego (Czasopismo naukowe im. zakł. Ossolińskich Lwów 1834 zeszyt I. str. 41—8, zeszyt II. str. 126—36, zeszyt III. str. 241—4). Відповідь Левицького поміщена зараз після статії Компанєвича (zeszyt III. str. 445—7).

[4]) Обох перекладів уживано в ґімназіях. Перед смертию передав Вен. Левицький весь наклад біблії на власність „Матиці“ з бажанєм, щоби

огляду галицьких і львівських епіскопів, міщеного в латинській мові по шематизмах львівської епархії,[1]) Венедикт Левицький нічого більше друком не видав. Найвартнійшою, хоть далекою від наукової стійности є його рукопись, що містить в собі житєписи ректорів львівського університета, викінчена Вен. Левицьким дня 29 серпня 1831 р. п. з. „Series Rectorum cum notitiis quibusdam biographicis".[2]) На тім кінчить ся ціла його літературна спадщина, дуже далека від творчої праці. І чи можна дивувати ся, що чоловік, який на становиску професора університета так малу відчував потребу духової праці, дав себе ужити на те, щоби давити всякий прояв свобіднійшої гадки, поетичного полету та наукових стремлїнь руської молодїжи? Був се чоловік вузкоглядний а як професор університета оставив після себе память марної сили. Не дармо писав Як. Головацький про Вен. Левицького в своїх „Zustände der Russinen": „dass der schöne Geistliche (Мих. Левицький) auch Bischof werden kann und dass man auch aus Gnade des grossmüthigen Rivals Professor der Moraltheologie werden kann...."[3]).

Треба в кінци ще й тямити на те, що цензурні норми, видані в р. 1810, яких кождий цензор мусїв придержувати ся по рік 1848, аж до хвилї розвязаня „Bücherrevisionsamt-у", давали рівнож нагоду до довільної інтерпретації. Найбільшою ще свободою користували ся наукові, оригінальні праці, які після цензур-

---

з гроший, які вплинуть з розпродажи, утворити фонд на видавництво богословських книжок. Зоря за рік 1887 Nr. 22.

[1]) Заголовок його: Die origine sedis Episcopolis ritus graeci primum Haliciensis, deinde Leopoliensis et de Praesulibus huius sedis. Статийку сю печатано в шематизмі по рік 1856, почім додав до неї замітки Ант. Петрушевич і в сїм новім видї находимо її в шематизмах львівської епархії з лт 1857—82. (Ив. Ем. Левицкій: Библіографія I. Nr. 1049). Додати би ще, що спис епіскопів, друкований в перемиськім шематизмі уложили були зразу крилошанини: Іван Могильницький та Іван Лаврівський, причім опирали ся на творах Несецького, Стебельського і Каменського та дали річ мало критичну. До сего трактату подав Вен. Левицький деякі зміни, які раз, чи двічи в шематизмі видруковано, а опісля повернено до давного. (Вѣстникъ за рік 1858 Nr. 23).

[2]) Переховує ся вона в оригіналї, писанім рукою Вен. Левицького, в бібліотецї „Народного Дому" у Львові. До рукописи долучене письмо ректора університета Кравса з дня 29 серпня 1831 р., в якім останний дякував авторови за труд, повідомляв, що рукопись, імовірно переписану на чисто, збереже в архіві університета, та просив о продовжуванє початого дїла.

[3]) Jordan: „Jahrbücher für slav. Literatur" з р. 1846 стр. 370.

них норм, лише задля дуже важних причин могли улячи заборонї. Однак, як побачимо, і тут не обійшло ся без самоволї цензорів. Острійше поводила ся цензура з науковими компіляціями, що не приносили нічого нового і обмежували ся на повторюваню давно звісних тез і поглядів. Такі твори засуджувано з гори. на основі цензурних норм, на заборону. Строгому цензурному наглядови піддано брошури, письма для молодежи і народу та взагалї всяку белетристику. Цензор мусїв вважати на те, чи не входять вони в колїзію з вірою, моральностию, поважанєм і привязанєм до пануючого дому і з сучасною формою правленя. Цензор мав право заборонювати письма, яких цїлию було піддержуванє змисловости, підкопуванє християнської, а специяльно католицької віри і моральности, ширенє забобонів, проповіданє социнїянїзму, деїзму та матеріялїзму і т. п. Безсторонним судією в таких разах міг бути лише чоловік високої інтелїґенції, а такою прикметою не всї австрийські цензори визначували ся. Впрочім не всї книжки, чи рукописи користували ся однаковими правами в разї апробати. Книжки, означені цензурною нотою „admittitur“, можна було продавати публично і оповіщувати в часописях. Нота „transeat“ дозволяла на продаж книжки, але заборонювала містити про неї комунїкати по часописях. Ноту „erga schedam“ одержували книжки присьвячені купцям (den Geschäftsmännern) і людям, що займають ся наукою. Їх можна було читати за специяльними реверсами, які видавала віденська „Polizeihofstelle“. Заборону книжок, що підкопували державу, віру, або моральність, означувано нотою „damnatur“. Такі письма можна було читати рівнож за дозволом віденської „Polizeihofstelle“, яка що кварталу подавала цїсареви спис осіб, що дозвіл одержали і спис кондемнованих книжок та письм. Професори та учені мали право користуватись такими книжками, о скільки они стояли в звязи з їх фахом, однак рівнож за дозволом згаданої власти. Крім наведених нот додано ще для рукописий ноту „toleratur“. Рукопись з такою нотою можна було друковати і містити в катальоґах, однакож не вільно було її оповіщати в часописях. Розходило ся тут головно о краєві письма, які могла читати образована публика, а які не надавали ся до читаня серед необразованих людий, або о полїтичні письма „von deren weiteren Verbreitung die Staatsverwaltung keine Notiz nehmen will“.[1])

О скільки давав собі Венедикт Левицький раду з цензурними

---

[1]) Гляди: „Матеріяли“ ч. I.

нормами — се побачимо з сих нечисленних цензурних оречень, які після него лишили ся. З гори однак зазначуємо, що образ його діяльности, як руського цензора не ослабить анї трохи сеї сумної сильветки, яку ми подали в сїй главі. Нї як професор унїверситета, нї як цензор він після себе доброї слави не оставив. Лише як чоловік мав він бути дуже людяним.[1]) Називано його моралїстом, імовірно тому, що був професором моральної теольоґії, або „Беньом“[2]) (здрібнїле імя від Венедикт).

V.

Які книжки цензуровав др. Венедикт Левицький від вересня 1835 р. по конець 1837 р. — ми на певно не знаємо. Протоколи львівської ґубернії дають нам в сїм напрямі дуже скупі вістки. Міг отже рецензовати Вен. Левицький недоладні переклади австрийського гимну пера Сємаша і Йос. Левицького, які в сїм часї явили ся друком, а по при них віршовані некрольоґи в памяти Мих. бар. Гарасевича, панеґіричні вірші в честь митр. Левицького і еп. В. Поповича та Снїгурського, видані у Львові, або Перемишли, букварі, а вкінци богослужебні книги, про які подавала з окрема свою опінїю конситорія, почім відсилано їх до апробати віденській Polizeihofstelle.[3]) Важнїйшими брошурами, які міг ре-

---

[1]) Зоря за рік 1887 Nr. 21 і 22 (згадка Партицького). Сьвідчили би також про се два рукописні, віршовані панеґірики питомців латинського обряду, що переховують ся в бібліотецї „Нар. Дому“. Заголовки їх: „Jaśnie Wielmożnemu y Najprzewielebniejszemu I. X. Benedyktowi Lewickiemu, Kanonikowi obrządku grecko-katolickiego przy Archikatedrze Lwowskiej, Doktorowi SS. Theologii, Professorowi Theologii Moralnej w Wszechnicy Lwowskiej etc. Wieniec życzeń ofiarowany od wdzięcznych Jego uczniów oraz Alumnów Seminarium generalnego w Roku 1828“ і „Carmen, quod Illustrissimo, Reverendissimo ac Clarissimo Domino Domino Benedicto Lewicki, Canonico r. g. c. S. S. Theologiae Doctori, C. R. Francisceae Universitatis Leopoliensis p. t. Rectori Magnifico, in eadem Universitate Theologiae Moralis Professori publico ordinario et. caet. Ingruente favste fortunateque Novi Anni Festivitate puro pioque ex sensu dicant alumni ritus latini tertii anni theologi. Понизше дописка рукою Вен. Левицького: „Praes. 13. Januarii 830.“

[2]) Кореспонденція Якова Головацького в лїтах 1850—62 стр. 6.

[3]) Порівнай: Протоколи президії льв. ґубернії з р. 1837 Nr. 4957 і 6683. Віденська „Polizeihofstelle“ дозволила тодї на передрук лючаївського „Служебника“ вид. в р. 1791.

цензовати Вен. Левицький були статийки про азбучний спір, отже „Azbuka i abecadło“ Маркіяна Шашкевича та відповіди Осипа Лозинського, з яких дещо не удостоїло ся апробати.[1]) Були се немовби передвістники „Русалки Дністрової“, що робили велике вражінє та розруховали приспану руську суспільність. Але без сумніву найважнійшою для нашого духового відродженя книжкою, яка попала під цензорський оловець Вен. Левицького, була „Русалка Днѣстровая“, видана в Будимі в р. 1837.

Є річию цілком певною, що „руська трійця“ хотіла оминути, по сумнім досьвіді з „Зорею“, львівську цензуру і тому звернула ся за друком „Русалки“ на Угорщину. Яков Головацький, що вів протягом 1835 і 6. р. кореспонденцію з студентом, Ґеорґієм Петровичем, — переслав рукопись „Русалки“ на його руки перед днем 4 вересня 1836 р. Цензор Надь (Nagy) апробував її в місяць пізнійше (перед 6 жовтня 1836 р.) а в грудни сегож таки року „Русалка“ вийшла в друку. Гроші за друк післав Головацький доперва в січни та лютім 1837 р. і мабуть, тому вислано цілий наклад з Пешту до Львова доперва в цьвітни 1837 р.[2]) Кошти виданя покрив меценат галицько-руського відродженя, Никола Верещинський.[3]) Пятнайцять „посагових“ голяндських дукатів, по-

---

[1]) Дуже інтересні вістки і матеріяли на тему азбучної війни подав др Осип Маковей в студії „Три галицькі граматики“ стр. 31—44 і 77—93.

[2]) Гляди: Лист Nr. 1, де поданий зміст листів від Славян, пис. до Якова Головацького в літах 1835—7 стр. 1—2.

[3]) Никола Верещинський родив ся в Ходорові 1793. Отець його, Михаїл був тамошним парохом. Мати його, Марія була з роду Федоровичів. Ґімназіяльні школи і фільозофію (7—8 кл.) кінчив він у Львові, а богословські студії у Відни, де товаришував з пізнійшим, львівським митр. Яхимовичем і з холмським еп. Тарашковичем. Висьвятившись безженно в р. 1816, він сповняв обовязки учителя релігії в Сучаві на Буковині протягом 8 літ, почім став директором головної школи в Коломиї і перебув на сім становиску повних 32 роки. Тут виховав він кілька поколінь, звідси заохочував він підвластних учителів, як прим. Ількевича, до збираня етноґрафічних матеріялів, які опісля видав своїм коштом. Його щедрої руки не бракло ніколи там, де сего руська справа домагала ся. Вже на становиску директора почав він збирати свої проповіди, проголошені ним на Буковині і Покутю в ріжних часах, які вийшли в двох томах, в р. 1877 і 1879. За заслуги на полі педаґоґічнім одержав він від цісаря золотий хрест заслуги. За працю та щедрість на літературнім полі імя його остане на все в великім пошанованю серед других письменників доби нашого відродженя. В р. 1848 став він предсідателем „Рускои Рады“ в Коломиї. Був він також основателем „Рускої Матиці“. Дня 27 падолиста 1848 р. устроїло місто Коломия свому старості Бахови і діяльним прези-

жичених у сьвящ. Івана Авдиковського, які не доставали до покритя коштів, додав Маркіян Шашкевич.

Девятьсот екземплярів „Русалки“ задержано у Відни, а тамошна „Polizeihofstelle“ зажадала від львівської цензури близших пояснень і цензорського ореченя. В сей спосіб дістала ся „Русалка“ в руки руського цензора, Венедикта Левицького.

Неприхильне цензорське ореченє Вен. Левицького, відослане з Відня до львівської ґубернії, вишкартоване з її архіва, пропало, як здаєсь, безповоротно. Остала лише додаткова опінія Копітара, яка дає нам деякі, дуже цікаві вістки про ореченє руського цензора. З неї дізнаємо ся, що Вен. Левицький скондемнував „Русалку“ нотою „damnatur“, однак се не пересьвідчило Копітара, і він означив її нотою „transeat“. Спеціяльно не подобала ся Венедиктови Левицькому Шашкевича наслідованє сербської, народної пісні, поміщене в „Русалці“ на стр. 106, яке звучить:

Ой дівчино, ой Милена!
Сідай мені край коліна;
Най ся люди не дивують,
І ми знаєм, де цюлують:
Межи очи удовиці
А дівчата межи циці.

Імовірно, добачував Венедикт Левицький в сім наслідованю промах против моральности, коли Копітар мусів зазначувати, що се сербський жарт досить лихо наслідований (ein serbischer Scherz schlecht genug nachgeahmt)“ в якім місто: „най ся люди не дивують“, повинно бути після ориґіналу: ми також не дикі люди („sind wir auch nicht wilde Männer.“)

Другий такий промах доглянув Венедикт Левицький в народній пісні (стр. 32), яка розказує, що синова руського сьвяще-

---

дентам „Руской Рады“, Верещинському та Дрималикови похід з 80 факлями. (Зоря Галицка Львів 1848 ч. 32 стр. 134). Він умер дня 5 падолиста 1882 р. в Чернівцях, де прожив останних кілька літ. При сконі числив він літ 89. Найточнійші вістки з його житя поміщені в передмові до I. тому його „Проповѣдей церковныхъ“ Коломия 1877. Гляди також напасти на Верещинського в „Gazet-ї Narodow-ій“ за рік 1848 Nr. 70 стр. 296 і Nr. 99 стр. 472. і в „Dziennik-y Narodow-im“ за рік 1848 Nr. 74 стр. 307. Крім сего порівнай: „Проломъ“ Львів 1882 Nr. 18. „Русская Рада“ Коломия 1882 Nr. 19. Згадки про його проповіди поміщені в „Слов-і за рік 1877 ч. 92 і за рік 1879 ч. 37.) Вістки сї завдячую д. Ів. Ем. Левицькому.

ника, Текля убила свого мужа-нелюба Андруся. За кару закопують її живцем в могилу. Однак вона не хоче лячи в одній могилї з мужом:

Привели Теклю над Андрусеву ямку:
Я Андруся не любила, з Андрусем не ляжу,
Привели Теклю над Івасеву ямку:
Я Івася полюбила і з Івасем ляжу

Однак і тут станув Копітар в обороні видавців „Русалки", замічаючи, що „am Volkslied ist noch weniger zu tadeln, da es offenbar ein altes factum leidlich besingt. Selbst heute noch konnte einem Popen dasselbe geschehen.".[1])

Яка велика ріжниця в поглядах! Се, що в очах „моралїста" колїдовало з цензурними нормами про підкопуванє моральности, Копітар вважав чимсь звичайним, природним, далеким від всякого згіршеня. Те, що „моралїст" міг класти на рахунок морального зіпсутя видавців „Русалки", розумний чоловік, Копітар вважав або жартом, або давним фактом, переказаним зі співчутєм народною піснию.

Окрім сих двох пісень не подобало ся Венедиктови Левицьтови Левицькому ще богато иньших уступів „Русалки", які він попідчеркував червоним чорнилом, але причин негодованя руського цензора Копітар відгадати не умів, тому зазначив виразно, що всї підчеркнені уступи не стоять в ніякій звязи анї з цензурними правилами, анї з цензурною мудростию і що на сю тему міг би кождий класти довільні здогади. Одно певне, писав Копітар, що видавцї обстоюють за лїтературою своєї рідної мови „„und dieser Punkt überschreitet nicht die Grenze des erlaubten Redens". Се одно головно, по гадцї Копітара, могло дати привід до заборони „Русалки". Щоби тим сильнїйше зазначити своє становиско, Копітар покликав ся на свою рецензію сербського „Лѣтопис-у" і в сей спосіб повів паралелю поміж працею видавців „Русалки" і акцією Серба Вука Караджіча, що вводив до сербського письменства народну мову і мусїв вести боротьбу против зсербізованої церковно-слявянщини, якої боронив митр. Стратимирович. Проява серед руського і сербського письменства була майже

[1]) Можна на певно твердити, що оба наведені твори не були поміщені в рукописи „Зоря" Шашкевича, бо в противнім разї бувби Вен. Левицький осудив їх в своїй цензорській статії про „Зорю", а видавцї „Русалки" булиби їх на певно пропустили, як се вчинили хотьби з піснями і статією про Хмельницького.

ідентична. І тут і там боронили ся против народної мови в літературі високі духовні власти. А знав Копітар і оцінював знаменито сторонників церковно-славянщини, коли називав їх „eine lichtfeindiche Partey“, яка тільки на те жде, „bis der russische Messias kommt“.[1]) Принайменьше у нас опинили ся майже всї сторонники церковно-славянщини в ворожім народови таборі.

Без сумнїву мусїли ще Венедиктови Левицькому неподобати ся в „Русалцї“ крім змісту і народної мови, також поганські імена видавців, фонетична правопись і гражданка.[2]) Була се перша руська публїкація, що явила ся в австрийській державі гражданськими черенками, непризнаними через довгі лїта руською духовною властию в Галичинї, що мостила дорогу для фонетичної правописи, яку ще й по нинї дехто вважає ворожою церкві.

Мимо влучних заміток Копітара, може для обереженя поваги руського цензора, за яким стояв митрополит, може й тому, що видавцями „Русалки“ були питомцї духовної семинарії, які без дозволу своєї власти і відомости свого ректора, Венедикта Левицького, взяли ся за лїтературну працю, заборонену вже з приводу „Зорі“ та хотїли оминути краєву цензуру, а чи не найбільше вкінци тому, що галицькі власти мали тодї чимало клопоту з польськими конспіраціями серед руських питомців, а не хотїли придбувати собі нового клопоту з новим руським духом — „Русалку“ заборонено а видавців їх потягнено до одвічальности.

Переслуховав „руську трійцю“ ректор Венедикт Левицький. Перший з переслуханих Маріян Шашкевич, вповнї сьвідомий своєї роботи, заявив, що збирав піснї, писав поезії та прозові оповіваня, бо хотїв покласти підвалини під розвій народної мови та лїтератури. Повело його до сеї працї пересьвідчене, що руська мова ріжнить ся дуже значно від церковно-славянської і великоруської. Він наміряв в будуччинї видавати письмо духовного змісту і тому причинив ся до виданя „Русалки“ 15 дукатами, щоби засягнути опінії публики, як вона буде дивити ся на його спосіб писаня, а сею опінією міг би він покористувати ся в дальших виданях. Не думав він оминати львівської цензури, бо був пересьвідченя, що в цїлій Австрії обовязують однакові цензурні норми, а видруковано „Русалку“ в Будимі, бо там перебував Головацький в р. 1835 на студіях і тодї (?) передав рукопись тамошній цензурі. До „Русалки“

---

[1]) Тершаковець: „Укр.-руськ. Архив“ Т. III. стр. 114—116.

[2]) Порівнай: Ив. Ем. Левицкій: Библіографія I. Nr. 169, де зібрані всїлякі гадки і здогади на тему заборони „Русалки“.

війшли лише ті з його творів, які від него перед пяти роками одержав Головацький.

Другий з переслухованих, Іван Вагилевич заявив, що в „Русалці“ уміщено против його волї і заборони сї поезії, які він в р. 1834 передав Шашкевичеви до друку в „Зорі“.[1]) Надармо ждав він від Головацького звороту своїх творів, які він сам вважав недозрілими та необдуманими. На питанє Венедикта Левицького про його зносини з Москвою, відповів Вагилевич, що кореспондував з проф. Поґодіном, якого пізнав в одній з львівських бібліотек, але виключно в літературних справах. На доказ сего предложив він в оригіналї і в відписї латинськими буквами два листи Поґодіна.

З огляду, що Шашкевичеви і Вагилевичеви грозила есклюзія з духовної семинарії (Шашкевич кінчив тоді IV. рік), цїлу відвічальність за „Русалку“ приняв на себе Яков Головацький, що був тоді на екстернї,[2]) на другім роцї. Він зазначив при переслуханю, що дав рукопись до цензури в Будимі ще в р. 1835, коли був там на першім роцї фільозофії і духовній власти не підлягав, що „Русалка“ вийшла в р. 1836 і що лише книгар подав на заголовку 1837 рік, бо книгарі звикли, коли книжка явить ся при кінци року, класти на заголовній карті число найблизшого року.[3])

Протокол переслуханя видавців „Русалки“ вислав митрополит. Мих. Левицький до президії ґубернії дня 8 липня 1837 р.[4]) Шашкевичеви і Вагилевичеви грозило виключенє з духовної семинарії і митрополит запитував перед феріями президію ґубернії дня 27 липня, „ob sie aus dem Seminarium freygelassen werden können[5])“? Справа скінчила ся корисно, бо Шашкевич і Головацький одержали лише einen eingreifenden Verweis.[6]) Віденська „Polizeihofstelle“ веліла собі переслати всї акти, що вязали ся з сею справою і під впливом опінії Копітара про „Русалку“ рішенє президії ґубернії потвердила.[7])

---

[1]) З сего можна би вносити, що твори Вагилевича „Жулин і калина“, „Мадей“ та „Передговор к народним руским пѣсням“, які вийшли в „Русалцї Днѣстров-ій“, містили ся також в рукописи „Зорі“.

[2]) Литературный сборникъ за рік 1885. Вып. I. стр, 33.

[3]) Порівнай „Зоря“ за рік 1885 Nr. 1. де поміщені „Протоколы списанй зъ Марк. Шашкевичомъ, Ив. Вагилевичомъ и Яковомъ Головацкимъ“.

[4]) Протоколи президії львівськ ґубернії з р. 1837 Nr. 5197.

[5]) Протоколи презид. льв. ґуберн. Nr. 5835.

[6]) Протоколи презид. льв. ґуб. з р. 1837 Nr. 5853.

[7]) Протоколи презид. льв. ґуб. з р. 1837 Nr. 8565 і 8972. Порівнай: Тершаковець: „Укр.-руськ. Архив“ Т. III. стр. 112—114.

З окрема запитала „Polizeihofstelle“ пештенську цензуру о реляцію в справі „Русалки“ і приятель тамошнього цензора студент Петрович надіяв ся, що „Русалка“ одержить апробату та що видавці будуть трюмфовати,[1]) однак сї надії не сповнили ся. Вправді на Угорщині вільно було її публично продавати,[2]) але на Галицьку Русь вона доступу не мала. Здійснили ся слова цензора Над-я: supressio, nihil quam supressio! Sie wollen keine ruthenische Literatur aufkommen lassen.[3])

Ще в р. 1845 запитувала президія ґубернії, що зробити з екземплярами „Русалки“ і подала від себе незвісний нам проєкт, який віденська „Polizeihofstelle“ приняла до відомости.[4])

Конець кінцем, головно завдяки Венедиктови Левицькому, „Русалка Днѣстровая“ не сповнила сеї цїли, яку їй призначили видавці. Не довело ся руському народови в Галичині через „Русалку“ збратати ся, на взір других Славян, з „новним, ясним сонцем.“ Галицькій Руси прийшло ся дальше „на долині, в густій студенній мраці гибіти.“[5]) Між видавцями настало розчароване, заволоділа безнадійність, бо розбили ся їх мрії на відроджене народного письменства в Галичині.[6])

Хоть Венедикт Левицький виявив в опінії про „Русалку“ стільки іґнорації та ретроґрадности, які напятнував Копітар в своїм ореченю, мимо сего стрінуло його небавом нове відзначенє. Він став цензором великоруських книжок, а що се іменоване має свою історію, тому її в коротці розкажемо.

В серпні 1837 р. передав йому львівський „Bücherrevisions-amt“ до цензури три великоруські книжки:

1) „Русскіе въ своихъ пословицахъ“;

5) „Димитрій Самозванецъ, трагедія въ V. дѣйствіяхъ;“

3) „Исторія въ лицахъ о Дим. Самозванцѣ.“

Левицький найшов в них вправді деякі „bedenkliche Stellen“, але не стільки задля них, скільки з обережности звернув ся він до президії ґубернії з питанєм, що має з ними робити. З огляду, що Левицький був іменований цензором лише для руських книжок, президія ґубернії запитала заряд „Bücherrevisions-amt-у“, на

---

[1]) Гляди: лист 5 стр. 10.

[2]) Гляди: лист ч. 10.

[3]) Гляди: лист 4 стр. 7.

[4]) Протоколи презид. льв. ґуберн. з р. 1845. Nr. 4355 і 6786. Гляди також Тершаковець op. cit. стр. 114.

[5]) „Русалка Днѣстровая“ (передслівє стр. III.)

[6]) Литературный Сборникъ за рік 1885 Вып. 1. стр.33.

якій основі поручено йому цензуру великоруських творів. „Bücherrevisionsamt“ виправдував ся, що руську мову вважав ідентичною з великоруською і що лише тому передав наведені книжки Венедиктови Левицькому, однак президія ґубернії була в сїм напрямі иньшої гадки і тому віднесла ся до „Polizeihofstelle“ у Відни з просьбою о інформациї та з застереженєм, що аж до дальшого зарядженя з Відня Венедикт Левицький не дістане до рук московських книжок.[1])

Віденська „Polizeihofstelle“ спитала о гадку Копітара, який відповів отсим письмом:

„Abverlangte Äusserung ad Nr. $^{11}/_{1838}$ der K. A. Zuschrift vom 10. Jänn. 1838.

1) die P. N. russischen Bücher sind beifolgend erledigt.

2) da der neu zu bestellende ruthenische Censor ohnediess ein Geistlicher seyn wird, so wird er allerdings auch für das Russische zureichend seyn, indem er das Letztere sowohl aus Büchern, als aus Grammatiken gewöhnlich besser kennt, als das Ruthenische, das sich erst jetzt, als Sprache und Mundart der Kleinrussen (10—12 Millionen) zu eigener Literatur zu erheben anfängt.

Kurz, ein Lemberger Theolog graeci ritus versteht das Russische so, wie ein Venetianer das Toskanische seiner Muttersprache, die ruthenische kennt er bisher in der Regel nur praktisch, wie z. B. der Wiener sein Wienerisch deutsch.

Die grössere Schwierigkeit wird darin bestehen, einen Ruthenier zu finden, der ungeachtet der oberflächlichen durch keine volle und aufrichtige Rechtsgleichheit genährten, und im russischen Antheil hinlänglich entamirten Union, nicht im Herzen selbst mehr Russe als Österreicher wäre, und dem daher die Russomanie eben so natürlich und in der Ordnung scheinen wird, wie dem raisischen Censor in Ofen. [2] Es versteht sich jedoch, dass er auch kein befangener Polenfreund seyn müsste, der alles den Polen Missfällige abhielte. Er müsste ein deutschgebildeter Mann seyn, der in allen billigen Sachen den Ruthenern und ihrer beginnend(en) Literatur Wohlwollen und Recht erzeigte. Ich habe schon früher einmal be-

---

[1]) Протоколи президиї львівськ. ґубернії з р. 1837. Nr. 6469, 6961, 8738 і Архів міністер. внутр. справ у Відни fasc. 1452, де перехову ся письмо президиї львівської ґубернії Nr. 8738 з дня 15. XII. 1837 р., якого зміст ми передали.

merkt, dass die kleinrussische Literatur ein riesenhafter Rival den Petersburger werden dürfte. Man könnte den hier gebildeten Premysler Bishof v. Snigurski darüber befragen, ob z. B. sein Pfarrer Łozyński, oder wer sonst sich dazu eignete. Wien d. 14-ten Jan. 1838. Censor Kopitar.[1])

В актах віденської „Polizeihofstelle“ нема ніякого сліду, щоби, по вказівкам Копітара, запитувано еп. Снїгурського про відповідного на сей уряд кандидата. Дня 7. лютого 1838 р. розширено Венедиктови Левицькому цензорські права також на великоруські книжки, хоть Копітар недвозначно против його особи застерігав ся. Видно, що віденським властям не по нутру було прихильне становиско, яке й сим разом заняв Копітар супротив руського письменства в Галичинї. А може не вважали вони відповідним, застановляти ся над сею справою, та іменували цензором чоловіка, який мав вже нагоду виказати свою тяжку руку та до сьмішности доведену обережність.

„Bedenkliche Stellen“, які найшов Вен. Левицький в згаданих трех, великоруських книжках, мусїли бути дуже благі, коли ґр. Седльницький велїв їх апробувати, що президія львівської ґубернії вчинила.[2])

Цїлком инакша доля стрінула небавом з рук Венедикта Левицького граматику Йосифа Лозинського.

Як ми вже висше згадали, рукопись її була вже в р. 1833 в рецензії Копітара, який апробував її до друку. Дозволом печатаня автор тодї не покористував ся, мабуть тому, щоби її по вказівкам Копітара переробити. В сїй новій редакції вніс він її до львівської цензури дня 2. падолиста 1837 р., а хоть в просьбі зазначив, що її вже в р. 1833 апробовано, мимо сего Вен. Левицький відмовив перерібцї апробати з допискою: „Non admittitur ad impr. 23/6 838“.

Здогад дра Осипа Маковея, що граматика Лозинського лише тому не подобала ся Вен. Левицькому, бо се була граматика живої, руської мови, в якій автор зірвав з традиціями церковщини,[3]) в повнї потверджує цензурне ореченє Венедикта Левицького, яке зберегло ся в копії в бібліотецї „Народного Дому“.

Граматика Лозинського була писана польською мовою і тому

---

[1]) Архів мінїст. справ внутрішних у Відни fasc. 1452 „Lewicki Censor für das russische 1837 Nr. 10.769. Ореченє Копітара писане в формі подання на 2 стор. folio. 3 і 4 стор. пусті.

[2]) Протоколи презид. льв. ґубернії з р. 1838 Nr. 1307.

[3]) Др. Осип Маковей: „Три галицькі граматики“ стр. 14.

призначив її зразу львівський „Bücherrevisions-Amt“ цензорови польських книжок, Пайманови, який однак зажадав, щоби її раньше віддано до перегляду Венедиктови Левицькому. Волю Пайманa сповнено і рукопись Лозинського опинила ся в руках цензора для руських книжок.

Венедикт Левицький задав собі з нею не богато труду. Він не доторкнув ся нічим виводів, або форм ужитих в граматиці, він не виказував в сім напрамі ніяких браків, він не спеціялізував тверджень Лозинського, які йому не подобали ся. Взагалі не находимо в рецензії Левицького ані одного наукового арґументу. Та впрочім до всего того він не доріс, бо не мав за собою ніякого знаня, або хотьби підготовленя до подібної праці. Для него і для львівського „Bücherrevions-amt-у“ вистарчали загальні помічаня, що книжці годі уділити апробати, бо вона містить в собі богато блудних, ложних і довільних тверджень, бо головною тенденцією автора не є „die einst unterbrochene Bildung der ruthenischen Sprache zu fördern, als deren Reformirung zu ewirken“, через що автор нарушує основний характер Русинів, консервативний принцип і підстроює в молодежи жажду новаторств, яким противить ся ціле галицьке духовенство. А впрочім, писав Венедикт Левицький, цілий твір є так уложений, що може „zur Verumstaltung und Verworrenheit der fraglichen Sprache sehr Vieles, zu deren gründlichen aber und umfassenden Kenntniss wenn nicht gar nichts, doch sehr weniges beyzutragen.[1])

Замітки Венедикта Левицького були міродайними для цензора Пайманa, який після них може й не вважав умісним до граматики Лозинського, (на свій час знаменитої)[2]) заглянути. Про дальшу долю сеї граматики, яка після довгих протестів Лозинського против цензурних апробат, явила ся в третій редакції 1846 р. розказав докладно др. Маковей.[3]) Венедикт Левицький не хотів її ще тоді допустити до друку і счеркнув богато місць з передмови, однак Лозинський остояв ся зі своїм рекурсом.[4])

Та не лише з граматикою Лозинського справив ся Венедикт Левицький в таких коротких словах. Те саме робив він також з иньшими творами, без огляду на те, чи опінія випадала для них при-

---

[1]) Гляди: Матеріяли Nr. V.

[2]) Порівнай: Др. Осип Маковей: „Три галицькі граматики“ стр. 45—7.

[3]) Тамже стр. 48—50 і 93—6. Порівнай також Тершаковець: „Укр.-руськ. Арх.“ Т. III. стр 252—8.

[4]) Тершаковець: op. cit стр. 252—8.

хильно, або некорисно. Так було з цінним твором Мих. бар. Гарасевича „Annales ecclesiae ruthenae“, який після його смерти лишив ся в рукописи. Друком його хотів заняти ся префект дух. семинарії, Михайло Малиновський і в сій цїли звернув ся він дня 24 серпня 1838 року до львівської цензури за апробатою.[1]) Першу рецензію рукописи одержав Венедикт Левицький, який обмежив ся на коротких, хоть прихильних замітках, що твір Гарасевича не є історією руської церкви а містить лише в собі зображенє стану руської церкви в давнїйших і новійших часах та що автор мав на цїли, поучити публику та спростовати не повні в сїм напрямі історичні розвідки. Спосіб переведеня ясний і обдуманий, лише десь не-десь мова твору нескладна, однак і сї місця згідні з правдою і оперті на автентичних, історичних вістках.

Отсе цїлий зміст опінії Венедикта Левицького. З огляду, що твір Гарасевича доторкав ся також питаня про відносини латинського клиру до руського, рукопись вислано до латинської консисторії, яка заявила ся против її друку, бо хоть вона не містить в собі нїчого против католицької церкви, то мимо сего могли би деякі уступи довести до зворушеня умів. Латинській консисторії не подобали ся головно ті місця, де була мова про нетолєранцію латинського клиру та про його заходи в цїли перетяганя вірних грецького до латинського обряду.[2])

Замітки латинської консисторії віддано до провіреня радникови ґубернії (пізнїйшому ґубернаторови) Вацлавови Залєському,[3]) який з ними зсолїдаризував ся, а поверх сего, додав, що зображенє подій з р. 1809, в якім автор ставить архиепіскопа Ангелловича приміром взірцевої вірности супротив монарха, не надає ся тепер в Галичинї до читаня, „da darin die polnisch nationalen Tendenzen nur zu viele Nahrung finden würden.“ Не міг також Залєський, згідно з опінією латинської консисторії, згодити ся з виступами Гарасевича против православного духовенства на Буковинї та зі збіркою грамот, яка, по його гадцї, не всюди надавала ся до друку. В сей спосіб убив Залєський на якийсь час друк твору Гарасевича. Ґуберніяльний президент, бар. Кріґ зібрав всї ті замітки разом, та висилаючи їх до Відня, заявив ся против друку рукописи, зазначуючи, що вона доперва тодї могла би числити на апробату, як би її перероблено та інкріміновані уступи пропу-

---

[1]) Протоколи презид. львівської ґубернії за рік 1838 Nr. 6966, 8039, 8892.

[2]) Гляди: Матеріяли ч. VI.

[3]) Протоколи през. льв. ґубернії за рік 1838 Nr. 9989.

щено.[1]) Дня 26 серпня 1839 р., отже в рік після висилки рукописи до львівської цензури, відповів ґр. Седльницький, що рукопись до друку не надає ся.[2]) Як бачимо, норми про цензуру наукових книжок натягнено після вподоби. Латинській консисторії залежало на тім, щоби не побачили сьвіта не милі для її клиру заміти, а Вацлавови Залеському розходило ся о те, щоби не відсьвіжувати в науковій книжці нельояльности Поляків супротив Австрії. Твір Гарасевича явив ся остаточно в друку доперва в р. 1862, коли вже не було причини, пропускати інкриміновані уступи.

Репробата твору Гарасевича мусїла прикро діймити руського цензора, але ще більша неприємність стрінула його небавом з сторони митр. Михайла Левицького.

В р. 1839 обїздив Галичину архикнязь Франц-Карло. З нагоди його побуту у Львові задумав митр. Антін Могильницький видати в честь архикнязя привітний вірш, якому Вен. Левицький апробати не відмовив. Під оглядом поетичної вартости був сей вірш незамітний. Він належав до дуже слабих творів Могильницького. Але побіч австрийської льояльности била з него сильною струєю патріотична руська нута, яка могла в сїм часї будити серед приспаної, руської суспільности почутє народної сьвідомости.

Автор нагадував, що Львів, галицький город був колишним, князївським престолом. Нинї витає він в своїх мурах, „австрийського орла“, що

„З двора золотого до сїльської стріхи,
З трону до убогих, низьких хат,
Вість приносить милу мира і потїхи,
Умножає людем благодать...“

Могильницький заповідав, що Русини не зложать любому гостеви нї вінця, що вінчав князя Льва в мирі та побідї, нї золотого престола Данила. Не привитають його мудрі бояри, бо й їх племя щезло. Зе те повитає його нарід серцем та піснию, бо руський старець, згадавши „нужду давних лїт“ (володїнє Польщі) благословить свою родину, над якою держить власть австрийський скиптр, а руська молодїж плете вінцї і мече їх архикнязеви під ноги з бажанем долї, а клир, „виведений австрийським скиптром з неволї“, шле за архикнязя горячі мольби а всїх Галичан кличе руська мати, тень від Сяна й Буга аж по Прут, щоби спішили до Львова,

---

[1]) Тершаковець: „Укр.-руськ. Архив“ Т. III. стр. 121—4.
[2]) Протоколи през. льв. ґуб. за рік 1839. Nr. 7308.

віддати поклін гостеви, що занесе перед престол цїсаря запевненє щирої вірности руського роду.

Вірш видано друком, але ненадійно стрінула його конфіската з сторони митр. Михайла Левицького, який забрав цїлий наклад і не хотїв його випустити з рук протягом довгих лїт. Привід до сеї конфіскати розяснює нам по трохи статїя Аноміма, в якій читаємо:.... Aber der Metropolit ist es, der das Gedicht von Anton Mogilnicki zu Ehren Sr. Königl. Hoheit Franz-Karl während seiner Anwesenheit in Galizien 1839, weil es mit Civil-Schrift abgedruckt wurde, mittelst Gregor Jachimowicz Bischof in partibus confiscirte und in seiner Bibliothek bis heute versiegelt aufbewahrt, welcher Schritt in Lemberg allgemein bekannt ist.“ [1])

Був се справдї перший друк в Галичинї виданий гражданкою і се могло бути одним з приводів конфіскати, але були ще й иньші причини. В першім рядї не подобала ся митрополитови доволї чиста, народна мова вірша. Не дармож він негодував: „Jak można tak prostym językiem takiego dostojnika witać“ [2]) В кінци митрополит був обиджений, що вірш явив ся без його відомости, та що автор-питомець важив ся, без його дозволу, витати князя в імени клиру, до чого він лише сам себе вважав управненим.

Остаточно справа остала би була непоміченою, якби якийсь Ґадзїнський (очивидно псевдонїм, під яким міг укривати ся сам Могильницький) не запротестував був против безправної конфіскати до віденської „Polizeihofstelle“. Ґадзїнський домагав ся від неї, щоби вона віддала долучений, друкований екземпляр до рецензії свому цензорови, а колиб сей не найшов в нїм нїчого противзаконного, щоби велїла львівській полїції відобрати цїлий наклад вірша від митрополита.

Щоби доскулити митрополитови, Ґадзїнський глузував в письмі до президента „Polizeihofstelle“, ґр. Седльницького, що хиба тому вірш підпав конфіскатї, бо він друкований елеґантними черенками, але в такім разї не повинен був приймати митрополит панеґіри-

---

[1]) Dr. J. P. Jordan: „Jahrbücher für slavische Literatur, Kunst und Wissenschaft Leipzig 1846 стр. 185 в статїї Аноніма: Erwiderung auf die Bemerkungen über den Artikel. „Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur.“

[2]) К. Лучаковський: „Доля Русалки Днїстровои“ Зоря 1887. стр. 357.

ків, виданих в його честь у Відни в р. 1837 і 1838 р. не меньше гарним друком. А може тому, сьміяв ся Ґадзінський, сконфіскував митрополит наклад вірша, бо сам не брав в нім ніякої участи, хоть, „als Dichter und ruthenischer Sprachkenner konnte er daran keinen Antheil haben und als Mezenas ist er dabei nicht erschienen. den Niemand wagte, seine sparsame Tugend kennend, Ihn um so was ansprechen.“ Скупство митрополита ілюстровав Ґадзінський такими фактами, що в митрополитальній церкві, місто хору, співають два дяки, „die von einer wissenschaftlichen Musik nicht träumen“, та що львівські церкви стоять обдерті.

Хоть очивидним було, що Ґадзінському не стільки залежало на тім, щоби видобути з рук митрополита сконфісковані вірші, скільки на компромітації митрополита у висших властий, всеж таки ґр. Седльницький віддав друкований екземпляр вірша до рецензії Копітарови, який відповів на окремій карточці,

Mpt. „Радостное привитаніе
Ерц-Герцога Францѣшка Карла 1839
Freudig Bewillkommen — des EH. Franz Carl
1839 Sept. ruthenisch.

Da das Gelegenheitsgedicht in loco Lemberg keinen Censur-Anstand gefunden haben muss, — sonst wäre es nicht gedruckt worden, — so ist es um so mehr bei der Central-Censur admissibel.

Wäre es aus andern Motiven, in bonam aut malam partem zu begutachten, so bitte ich um die Beilagen.

dt. 18t. Oct. 1840 Kopitar.[1])

Після відповіди Копітара звернув ся ґр. Седльницький за близшими інформаціями до президії львівської ґубернії, яка відповіла, що вірш був допущений цензурою, що автором його, на основі поліцийних доходжень, має бути Малиновський(!) і що митрополит тому сконфіскував вірш, бо він виданий без його дозволу. Львівський цензор завинив в сій справі о стільки, що повинен був звернути ся до митрополита з питанєм, чи він друкови вірша не противний в огляду на 15 зворотку, де є згадка про гр. кат. клир. В кінци зазначила президія ґубернії, що Ґадзінського годі віднайти і що для обереженя поваги митрополита належало би справу зложити до

[1]) Архів мін. справ внутрішних у Відни fasc. 1557 Nr. 452 „Gadziński“ з р. 1840.

актів, тим більше, що вірш стратив на актуальности. З поглядом президії ґубернії зсолїдаризовав ся ґр. Седльницький і вислав в сїй справі бажані порученя.[1])

Задержала ся ще одна опінія дра Венедикта Левицького в справі друку панеґірика „Вѣнецъ благодарной милости...“ в честь митр. Мих. Левицького, уложеного в р. 1840 питомцем віденської духовної семинарії, Теофілем Лисинецьким. Хоть Копітар не підносив против її друку ніяких замітів, рукопись панеґірика відослано до Львова та з огляду на присьвяту запитано про гадку львівського цензора. Венедикт Левицький схарактеризував панеґірик як „ein leeres und fast sinnloses Wortgepränge eines Glückwünsches“, що справді видно з повного заголовка твору, з якого заносило старосьвітчиною 17 або 18 віку, і на друк його не згодив ся.[2])

Про одно забував при тім Венедикт Левицький, що до появи таких „leerer und fast sinnloser Wortgepränge“ мусїли довести його власні цензурні заборони творів живих, писаних народною мовою, в роді тих, що були уміщені в „Зорі“ і „Русалцї Днѣстровій“. Коли вже „Русалка Днѣстровая“ вийшла слабшою змістом від „Зорі“ Маркіяна Шашкевича, бо видавцї обережно пропускали все те з „Зорі“, що дражнило слух Венедикта Левицького, то ще слабше мусїли випасти всї иньші твори, в яких калїчено і насилувано народну мову, щоби тільки догодити симпатіям Венедикта Левицького і висших духовних сфер до церковно-славянщини в нашім письменстві. Не дивно тому, що крім наукових праць Зубрицького і Яхимовича, писаних в польській, або нїмецькій мові, появили ся від часу іменованя цензором Венедикта Левицького по конець 1840 р. в галицькім письменстві, лише безвартні панеґірики, відстрашаючі переклади Йосифа Левицького: „Ерлькеніґ-а“ і „Дзвонів Шілєра“ та всяка иньша лїтературна мізерія. Хто знає, чи й патріотичних панеґіриків Антона Могильницького в честь мункачівського епіскопа Василя Поповича (1838 р.) і архикнязя Франца-Карла та віршованого некрольоґу Гарасевича пера Устияновича не стрінула би була цензурна заборона Венедикта Левицького, якби автори не звязали були їх з іменами осіб, для яких руському цензорови випадало бути льояльним.

---

[1]) Тамже fasc. 1557 Nr. 452 „Gadziński“. Порівнай: Матеріяли Ч. VII. і Протоколи президії льв. ґубернії за рік 1841 Nr. 1051.

[2]) Тершаковець: Укр.-руськ. Арх. Т. III. стр. 140—2. Порівнай: Протоколи президії львівськ. ґубернії за рік 1840 Nr. 7690 і 8170.

Які твори, крім нами згаданих, рецензовав Венедикт Левицький? — на се дає нам в части відповідь „Библіографія“ Ів. Ем. Левицького, де зібрані запопадливо всї духові плоди сучасних руських авторів. Не цікаві вони для нас, а ще меньше цікавими були; певно, цензурні ореченя руського цензора.

Але крім сих творів переглядав ще Венедикт Левицький рукописи і книжки найдені в часї ревізий у питомців духовної семинарії у Львові, уладжуваних в погонї за слїдами польської, конспіраційної пропаґанди. А що руському цезорови при іменованю не визначено нїякої платнї, тому звернув ся Венедикт Левицький в марті 1841 р. з просьбою через консисторію[1]) до ґубернії о ремунерацію. Ґубернія відослала просьбу Левицького враз з виказом рецензованих ним творів до ґр. Седльницького,[2]) який признав дня 30 грудня 1841 року Венедиктови Левицькому ремунерацію за час від іменованя цензором по конець 1841 р. в сумі 200 зр.[3])

Була се перша ремунерація Венедикта Левицького, признана йому за давленє духового житя галицької Руси.

VI.

Ми мали вже нагоду зазначити, як тяжко діймила кружок Маркіяна заборона „Русалки“, що тяжким каменем придавила літературні змаганя товаришів Шашкевича, що розбила та розвіяла їх горячі мрії, що приспала надії молодих труженників на відродженє руського письменства в Галичинї.

Зі зневірою в серци кинув Маркіян Шашкевич в р. 1837 львівську духовну семинарію, в якій був головним керманичем умової роботи, орґанїзатором літературного руху та палким аґітатаром в дусї народної сьвідомости.

Оженившись та висьвятившись з весною 1838 року[4]), Маркіян покинув на все Львів, який одинокий міг стати центром русь-

---

[1]) Gestions-Protokoll des griech. kath. Metrop. Ordinariats за рік 1841. Nr. 16. Порівнай: Протоколи през. льв. ґуберн. за рік 1841. Nr. 2587.

[2]) Тамже за рік 1841 Nr. 8014. Виказ творів, які рецензував Венедикт Левицький вишкартований.

[3]) Тамже за рік 1842 Nr. 390.

[4]) М. Тершаковець: „Причинки до житєпису Маркіяна Шашкевича стр. 6.

кого, духового житя. Відбившись від богатих львівських бібліотек, від своїх товаришів, з якими ділив ся своєю працею, він попав в прикрі житєві обставини, а в слід за тим в тяжку недугу, що так рано загнала талановитого письменника, батька галицького відродженя в могилу. Пера він не покинув, свою роботу літературну і просьвітну він продовжав дальше — хоть певно не з тою силою, що давнійше. Були хвилї, що його вже уважано пропащим для руського письменства. Жаль менї, писав в серпни 1841 р. Іван Головацький до брата Якова, що „Русалка“ не побачила сьвіта, що годї було нею урадовати ся Русинам, „а ще бôльше менѣ жаль за нашого „Руслана“, що лебонь так марнѣсѣнько на дармоѣда пустив ся, та за все, що праве забув — нинькамъ єго зпôзнав (прочитавши „Русалку“), коли бачу, а вôн вже запропастив ся.“[2])

Не запропастив ся Маркіян, не забув на все, що праве, а коли й ослаб в енерґії, то в першім рядї відвічальним за се мусимо вважати Венедикта Левицького з його дотепними заборонами „Зорі“ та „Русалки“, з яких віяв крайний обскурантизм, печувана ретроґрадність та гидка нетерпимість до народної мови. Побут на селї, житєві невзгодини, а не рідко поліцийний нагляд не дозволили Маркіянови лишитись на чільнім становинку орґанїзатора і реформатора галицької Руси.

Його місце заняв небавом Яков Головацький, якого піддержали на дусї не лише Славяни, але й земляки з за кордону. „Само и далѣ ревность ту къ общемъ добру Славянскомъ задржите“ — писав до Головацького Павлович.[2]) „Idite slovinska brato nagaženom stazicom, svakomu odporstvu muževno se i vi oduprite, svaku muku i preponu nadvisite i nadvladajte... nauku iz celog srdca milujte, krom Boga nikoga se nebojte i ne straište...“ накликував Куреляц.[3]) А в слїд за сим кружок знакомих з Головацьким Славян безнастанно розростав ся. З ними він кореспондував, його вони інформували про житє і працю свого народа, з ним вони обмінювали ся книжками, його накликували вони до дальшого труду. В числї їх були й Шафарік і Копітар, Мацєйовский, Зап, Поґодін та другі Славяни.

А крім них познакомив ся також Головацький будьто особисто, будьто листовно з сучасними, українськими діячами. Воно зрозуміле, що одні з українських письменників, відповідно до своєї

---

[1]) Гляди: лист ч. 31. стр. 56.
[2]) Гляди: лист ч. 3.
[3]) Гляди: лист ч. 4.

вдачі, поглядів та житєвої енерґії, мали більший, другі меньший вплив на літературну творчість та орґанізацийну працю Якова Головацького.

Найменьшим впливом на Головацького міг повеличати ся Плятон Лукашевич, з яким він найраньше (в р. 1839[1]) у Львові зустрінув ся. Такий сам песимізм і зневіра в будуччину народного слова, які пробивають ся з передмови[2]) Лукашевича до його петербурського виданя „Малороссійскія и червонорусскія народныя думы и пѣсни“ (1836, р.) проявили ся також в його листі до Головацького, в якім між иньшим читаємо: „Гей, гей, голубе мôй сивый, соколе ясный, кревный Русину! не питай мене, брате, чого мовчу? мовчю тугу маю, — вже послѣднюю: заходить наше сонце: на его я дивлюся, на его дивлюся, якъ воно сѣдае, на мене козака спромаху, свôй лучь пускаючи: Прощай, каже, сыну, прощай, небораче, вже я тя покину — изôйдуть зôроньки, изôйде мѣсяченько тебе осьвѣтять — да и не пригрѣють!...[3])

Зложило ся ще й так, що Яков Головацький переписав з рукописи, перехованої в Ставропіґії „Львівську літопись“ і передав копію Лукашевичеви, який зобовязав ся видати її друком в Петербурзі. Але Лукашевич слова не додержав і „Львівська літопись“ вийшла в друку, але значно пізнійше у Львові (1865) тай до сего не в копії Головацького, але Петрушевича. Завід, заподіяний Головацькому, не міг на довго піддержати його зносини з Лукашевичем, який ще в додатку не радо відписував на листи.[4]) Він переслав вправді Головацькому кілька книжок, але додав при сій нагоді отсі слова зневіри: „и бôльше бы приславъ да вже не хочю и очи звести на си книги“[5]). А книжок „з Московщини“ ждали Головацький і його товариші „як каня дожджу“. Зневіра, неприслужність та ліризм Лукашевича найшли незвичайно влучну оцінку в словах Івана Бірецького, що писав про него Як. Головацькому: „Лукашевичъ лише краснорѣчивый“.[6])

Другим українським письменником, з яким Яков Головацький навязав зносини, був звісний етноґраф та учений, Мих. Макси-

---

[1]) Литературний Сборникъ за рік 1885. Випуск 1. стр. 35—6.

[2]) Порівнай: Огоновскій „Исторія литературы рускои“. Часть IV. стр. 55—60.

[3]) Гляди: лист ч. 11.

[4]) Гляди: лист ч. 47.

[5]) Гляди: лист ч. 11.

[6]) Гляди: лист ч. 15.

мович. В цьвітни 1840 р. вислав був Максимович своє перше писмо до Дениса Зубрицького,[1]) яке рівнож відчитав Яков Головацький. А що в листї Максимовича, який знав Головацького з „Русалки Днѣстрово-ї“, містили ся накликуваня до него тай Вагилевича, щоби прислали йому матеріяли для „Кіевлянина“, тому Головацький вважав умісним, дати Максимовичеви письменну відповідь, яку на сїм місци друкуємо. Головацький писав:

„Милостивый Господине! З великим обрадованьем прочитав є'м Лист Вашой Милости, писаный Панови Зубрицкому, котрый менѣ сей честный старець а нашь добрый Русин, сообщив. Всѣ вашй уваги и перестороги для выклюваюшей ся нашой Словесности нам дуже важнйи зовсѣм правдиви, и я з моєй стороны майже зо всѣм согласен. — Издаваніе Вашого Кіевлянина буде для всей южной Руси середточіем умственного сообщенія и розширеніе(м) свѣтла — котрого промени дасть (Бог) и на Галицких сусѣдôв падатимуть“.

„За тоє менѣ тилко жалко, що до сего часу не надôйшов був Кіевлянин, о котрого посылцѣ згадалисте в письмѣ Вашем. Желаєте вôд нас, щобысьмо присилали Вам розправы до Вашого Кіевлянина; я не то що не вôдказуюся вôд того, але й найраднѣйше, що сила зможе, помагати буду. На сей час нема у менѣ(!) нѣчого, так сказати готового, длятого выбачайте, будьте ласкавы, що Вам не могу послати при сесѣм письмѣ, але дасть Бôг, як жадаєте, пôд осѣнь, як хоче(те) на Жовтень, або Листопадень мѣсяцѣ, то постараюся приготовити, слибы яка заскочь не перешкодила“.

„Надѣю ся, що дасть Бôг, приде до ладу новоє изданіе пѣсень народных и збôрник приповѣдок, однак ще наперед нѣчого сказати не хочу, бо нераз уже усилья мои и старунки обернулися в нѣвощо, а все тото через вороженьки наськй и не наськй, котрй нас так кругом обсѣли и головы пôднести не дадуть“.

„За тим часом посылаю да що из записок моих за бутя моєго у Львовѣ о Ветхомъ Завѣтѣ, хоронящем ся в Монастыри Св. Онуфрія у Львовѣ (ѧфѵѕ)“[2]).

„Рукопись эта листъ на термитцѣ споветшѣлой писаная, обложена в двѣ дошцѣ, скоркою чорною поволоченныи. Однак тіи окладки, здаються, належали до другои книжки, а тут лише так приложени,

---

[1]) Пять листів Максимовича до Дениса Зубрицького видав я в моїй статії п. з. „З кореспонденциї Дениса Зубрицького (р. 1840—53), що вийшла відбиткою з 43 тому „Записок наук. тов. ім Шевченка стр. 25—36.

[2]) Під сподом „ѻѕ“, Про сю рукопись подав був вістки Я. Г. в „Русалцѣ“ стр. 122. Про близші дані про неї просив пізнїйше Партицького Кулїш. Гляди мою розвідку: З листів Кулїша до Партицького“ Львів 1908 стр. 22—3.

бо не пристають — листы початковіи и наконечній обшарпанй, видко, що дуже уживана була книжка. Почерк полу устав дрôбный, клонящій ся к скорописи. — Письмо не берѣжне, видко, що досить сквапно писано — без всяких украшеніи и заставок". —

„Правописаніе словенско-руское, як тогдѣ уживане було у южной Руси в духовных дѣлах, на против в гражданщинѣ було бôлше оброблене, одностайнѣйше и простѣйше. оу вмісто ѕ и ꙋ часом само ꙋ або ж, на кôнци слов звычайно ь вмѣсто ъ: тръпить, дръжить, — що, вьсихъ. — Язык южно-руській однак не совсѣм вôльный вôд словенского, пôд сильным вліяніем словенского показує, що переводчик мав при руцѣ старіи словенскіи рукописи... Рукописи всеи є 7038 листôв, хотя кілька листôв с обох кôнцѣв не достає. Начальный лист начинаєтся кôнцем второи главы бытія и вмѣщає в собѣ цѣлу библію ветхого завѣта (окрôм Псалмôв) котрых нема. Конець на главѣ 14 первых кн. Маккавейских".[1])

Нема сумніву, що сей лист писаний в р. 1840 вскорі після першого листу Максимовича до Зубрицького. Можна лише недовіряти, чи справді Яков Головацький „майже зо всѣм був согласен", бо деякі погляди, висловлені Максимовичем в першім листі до Зубрицького, стояли в різкій суперечности з гадками „руської трійці", яка „Русалкою Днѣстровою" хотіла руський нарід збратати на взір других Славян, „з повним ясним сонцем". Коли „руська трійця" вірила в будуччину українсько-руського письменства, Максимович твердив, що на „Україні не може бути письменства на українсько-руській мові а є лише поодинокі твори нею писані, твори Котляревського, Квітки, Гребінки" і що в одній лише Галичині письменство на українській мові можливе, бо „пора польського язика для Галичан' давно минула, а пора великоруського для них ще не наспіла.[2])

Брак ясного погляду на будуччину української мови в листі Максимовича міг остудити молодих галицьких діячів в їх культурній праці, однак не на довго, бо в „Кіевлянинѣ" за рік 1841 видруковав Максимович статію „О стихотвореніяхъ червонорусскихъ", в якій осудив твори Галичан, писані церковно-славянщиною, назвав їх „безвременнымъ цвѣтомъ", перестеріг перед мертвеччиною,

---

[1]) Брулїон листу віднайдено недавно в „Народнім Домі", через теністимо його на сім місци, а пропускаємо кілька віршів про мову рукописи, які тяжко розібрати.

[2]) Порівнай мою статію: „З кореспонденциї Д. Зубрицького" стр. 3—6 і 25—9.

перед „искуственнымъ словосочиненіемъ и стихосложеніемъ“ та додав, що живе письменство може вирости лише на живій, народній мові, причім з незвичайною прихильностию оцінив поезії, Шашкевича, Головацького і Вагилевича.

Хоть Головацький старав ся пізнійшу свою метаморфазу вияснити впливом листу Максимовича до Зубрицького, то всеж годі думати, щоби він се робив щиро. Максимович вже двома літами раньше виказав в науковій студії[1]) з повною рішучостию відрубність української мови від польської та великоруської і хиба не думав вести туди Головацького, куди він після 1850 року зайшов. А заслуга Максимовича для розвою українського письменства в Галичині лежить не лише в його етноґрафічних, літературних і наукових працях, але також в його накликуваню, щоби писати живою, народною мовою та в заохочуваню до наукової праці.

Дуже гарний вплив на діяльність Якова Головацького та иньших сучасних діячів мав Ізмаїл Срезневський. В липні 1842 прибув він до Ужгороду, бачив ся там з еп. Василем Поповичем і видавцем граматики, Лучкаєм, по чім задержав ся по одному дневи в Мукачеві і Верецку та через Сколє і Стрий прибув до Львова дня 19 липня, де прожив 19 днів. Тут познакомив ся він з Головацьким, Вагилевичем, Зубрицьким і Йосифом Левицьким.[2])

Оповіданя Срезневського про Славян та про українських письменників, його одушевленє для української етноґрафії та українського слова викликували в серцях Головацького і Вагилевича глубоке поважанє для сего рідного чоловіка, родом Москвича, що з таким жаром приляг в молодечих літах до українського народа та вложив стільки душі і серця в українську етноґрафію. В Галичині вважали його рідним братом з України. Яков Головацький присьвятив йому віршик:

„Руський з Руським повстрічав ся
Руський з руським повитав ся —
Хоть з далекой України,
Хоть з далекой родини,
Вже один другому брат!“

---

[1]) М. Максимовичъ: „Критико-историческое изслѣдованіе о русскомъ языкѣ“ („Журн. мин. нар. просвѣщенія“ за рік 1838, томи 17 і 18.)

[2]) И. С. Свѣнцицкій: „Обзоръ сношеній карпатской Руси съ Россіей в 1. пол. XIX. вѣка“ стр. 71—2.

„Ізвяжім ся рідні діти —
Час вже нам відмолодніти!
Свою пісню заспіваймо,
Своєй сили добуваймо,
Та все піде в лад![1])“

З щирим жалем прощав його Вагилевич: „З Богом, брате! Їдь здоров в обнятя родителів і побратимів — учи молодь так я ти гадати, думати. Чей з гадок і думок колись зійде сьвіт а за ним житя велике!“[2])

Між Срезневським а Головацьким і Вагилевичем завязала ся кореспонденція, що продовжала ся протягом кількох літ. Особисто передав Головацький Срезневському збірник колядок Бірецького, яким покористував ся в р. 1843 Костомаров. Через Запа післав йому Головацький приповідки а через Ґавлїчка грамоти і пісні для Бодянського в Москві. Крім сего інформував Срезневського Головацький про видавничий рух в Галичині а в заміну за все те одержував від него твори Котляревського, Костомарова, Метлинського та його власні виданя.[3]) Через Вагилевича просив Срезневський Головацького о „записки къстати жизни народа южнорусского“[4]). Сам Вагилевич післав Срезневському свої етноґрафічні замітки, якими він покористував ся для статий Сементовського в „Молодику“ за 1843., а крім сего ділив ся з ним Вагилевич гадками, розказував про свою літературну працю, до якої його Срезневський щиро заохочував. Ще в р. 1846 післав Вагилевич йому та на його руки кільком українським та московським ученим свою граматику.[5])

Ще раньше (в поч. 1842) стрінув ся у Відни Срезневський з Іваном Головацьким, який рівнож з немалим одушевленєм згадував про його „розговори о Русинах і Словенах“, слав йому свої поетичні проби[6]), а в заміну одержував рукописи та звістки про житє українських письменників до використаня в задуманих ним виданях.[7])

---

[1]) И. С. Свѣнцицкій: „Матеріялы по исторіи возрожденія карпатской Руси“ Львів 1906. стр. 172.

[2]) Тамже стр. 175.

[3]) Тамже стр. 172—4. Гляди також листи ч. 39, 51, 61.

[4]) Гляди: лист ч. 56.

[5]) Свѣнцицкій: „Матеріялы“ стр. 175—185 і „Обзоръ...“ стр. 72—3.

[6]) Тамже „Матеріялы“ стр. 165—9.

[7]) Гляди: лист ч. 69.

Чим був Срезневський для Івана Головацького, можна вносити з його віршика, присьвяченого „гостеви з над Дніпра:“

...„Одна'м я вас мати родила,
Однії давала груди вам ссати:
Про те-ж але доля відцвила,
Що діти не вмілись за руку держати.
Ой, вяне і листє, сохне і гиля,
Скорось розлучить з корінними пнями: —
Чи нині вас нужда йще не навчила,
Любитись, годитись з ріднею братами?“ [1])

Ще в р. 1846 слав Іван Головацький Срезневському „Вѣнок“ а в долученім письмі дякував йому за всї науки, „що глубоко вкопались въ душу, и неодступными, незабутными товаришами и руководителями останутъ въ моѣмъ стремленію; они бо возбудили мою дѣятельность, они одушевили идею Словянства.“ [2])

Не мало заслужив ся для духового розвою Якова Головацького ще один з українських письменників, Осип Бодянський. Особисто зустрінув ся з ним Головацький доперва в р. 1867 в Москві в часї етноґрафічної вистави, однак кореспондувати почали вони з собою двайцять і кількома лїтами раньше. Подорожуючи по славянських землях (в р. 1837—42), хотїв Бодянський двічи заїхати до Львова, однак анї в р. 1837, анї під конець його подорожи не довело ся йому, сего пляну здійснити. Осению 1837 р. задержано його в Бродах для двонедїльної кварантани з причини чуми в Одессї, тому поїхав він терез Варшаву до Праги. В р. 1842 мав він намір прибути до Львова враз з Срезневським, однак і тодї, задля недуги, поїхав він впрост до Москви. Рівнож не завернув він до Галичини в часї своєї подорожи в р. 1864.

Кореспонденція між Головацьким і Бодянським завязала ся головно з приводу пісень, які Головацький зібрав і передав Бодянському до друку, стративши надію видати їх в Галичинї з причини цензурних перепон. Бодянський передав рукопись Головацького московському обществу „исторіи и древностей“, яке взяло друк на себе і остаточно, завдяки Бодянському, довело його до кінця.[2])

---

[1]) Свѣнцицкій: „Матеріялы“ стр. 164—5.
[2]) Тамже: „Матеріялы“... стр. 170—1.
[3]) Гляди: Як. Головацкій: „Замѣтки и дополненія къ статьямъ

Доси листи Бодянського до Головацького не віднайшли ся. Однак в листах Запа до Головацького маємо дрібні вісти про се листоване. В поч. 1843 р. переслав Бодянський через Дворжака Як. Головацькому свої „Наські українські казки.“ [1]) Небавом жадав він через Запа від Головацького присилки кількох галицько-руських пісень для задуманої ним всеславянської хрестоматії.[2]) При кінци 1843 р. просив Бодянський через Запа о десять пісень і о десять казок,[3]) які Головацький вислав з поч. 1844 р. через Запа враз з листом.[4]) Небавом переслав Зап Головацькому лист від Бодянського, який зобовязав ся прислати йому книжок на 400 рублів, почім наспів лист Бодянського на руки Шафаріка[5]) і приречені книжки,[6]) між якими, поруч великоруських наукових студій, можна було стрінути майже всї, визначнїйші українські виданя. Нема сумнїву, що прислані Бодянським книжки розширювали овид Головацького та заохочували його до наукової та лїтературної працї. В заміну інформував Головацький Бодянського про успіхи народного житя і лїтературного розвою галицької Руси,[7]) а кореспонденція між ними тревала через весь час печатаня пісень Головацького аж по конець житя Бодянського (в р. 1877).

Так отже під впливом сеї атмосфери, яку Як. Головацький витворив собі своїми зносинами з славянськими та українськими діячами, він не лише не покинув лїтературної працї, але й почав думати над тим, якби продовжати видавничу роботу в чисто національнім напрямі. Та і сим разом хотів він оминути тяжку руку руського цензора, Венедикта Левицького. Спріяла його гадцї ся обставина, що у Відни проживав тодї на студіях його брат, Іван.

На його руки переслав Яков Головацький в поч. 1840 р. „Галицкіи приповідки“ Григ. Ількевича,[8]) які він доповнив

г. Попына, напечатаннымъ въ Вѣстникѣ Европы за рік 1885 і 1886 годы.“ Вильна 1886 стр. 41—7. Порівнай: Свѣнцицкій: „Обзоръ сношеній“ стр. 70.

[1]) Гляди: лист ч. 39.
[2]) Гляди: лист ч. 45.
[3]) Гляди: лист ч. 48 і 51.
[4]) Гляди: лист ч. 54.
[5]) Гляди: лист ч. 55.
[6]) Гляди: лист ч. 72 і 79.
[7]) Гляди: лист ч. 242.

[8]) Порівнай: лист ч. 20. Рукопись „Приповідок“ Григорія Ількевича писана латинською азбукою з перекладом кождої приповідки на нїмецьку мову переховує ся в бібліотецї „Народного Дому“ у Львові При

майже в третину і приладив до друку, додавши на кінци загадки, зібрані Іваном Бірецьким.[1]) Іван Головацький передав прислану рукопись віденській цензурі ще в цьвітни 1840 р., однак дізнав ся від Копітара, що він не скорше возьме ся до рецензії приповідок, як після двох місяців, коли на них черга прийде, бо нагромадило ся тоді чимало славянських творів в цензурі.[2]) Не знаємо на певно, чи мав Копітар приповідки в рецензії, бо в половині червня 1840 р. відослав ґр. Седльницький рукопись приповідок до львівської цензури з порученєм, щоби її оцінив руський цензор, тому щокнижка ширила би ся головно в Галичині, а руський цензор умів би найліпше пояснити, чи місцеві відносини на се дозволяють.

Так отже против інтенций Якова Головацького рукопись приповідок таки опинила ся в руках Венедикта Левицького, який передержав її у себе поверх пів року. Президія львівської ґубернії відослала рукопись враз з ореченєм Вен. Левицького доперва дня 16 лютого 1841 р. з внеском „admittitur ad imprimendum deletis delendis.“[3]) Ореченє руськото цензора не зберегло ся, але припадково найшов я в актах президії львівського намістництва лист Івана Головацького до родини з дня 2(14) марта 1841 р. сконфіскований старостьвом в Золочеві, з якого дізнаємо ся, які приповідки видавці в друку мусіли пропустити. В нім читаємо поміж иньшим про приповідки Ількевича:

побіжнім навіть порівнаню рукописи з друкованою книжкою видно, як богато Як. Головацький завдав собі праці, щоби видати її в сьвіт.

[1]) Гляди: лист 17. Іван Бірецький умер на становиску пароха в Угнові і угнівського декана дня 12 липня 1883 р. в 68 році житя а в 41 році священьства. Був се взірцевий сьвященик. Його заходами построєно церкви в Бахорі, Вербянах, Динові і Угнові. Його впливови треба приписати, що угнівський міщанин Жуківський лишив своє майно на будову церкви в Угнові, на основанє бурси і стипендийної фундації. („Слово“ 1883 р. ч. 106 і 107 в широкім некрольозї). Як з його листів до Головацького видно, був він його щирим товаришом. В молодечих літах займав ся він етноґрафією. В р. 1848 брав він участь в з'їздї „руських учених“ де вписав ся до секції історії і ґеоґрафії (там був секретарем) і до секції шкільної. Крім сего брав він участь в секції для славянської літератури і взяв на себе обовязок обробити букви ж і ѕ для церковно-руського словаря. Він був також основателем Галицко-руської Матиці. Як. Головацький: „Очеркъ основанія галицко-руской Матицы“ Львів 1850 стр. XXXI, XXXIV, XXXV, LXXII, CVII і II в „Приложеніи.“ Замітку про него гляди в „Житю і Слові“. Львів 1894 том II. стр. 439.

[2]) Гляди: лист ч. 21.

[3]) М. Тершаковець: „Укр.-руськ. Арх.“ Т. III. стр. 143—4.

„Tak todi rozhadujučy, nawynułamy śa hadka o „Prypowidkach“, kotri meni Jarosław šče wtorišnoho roku do pečatańa prysław, tu ščo o nych bezmal i nadija utratyła śa. Dobre! pišowjem do Cenzury, i jak na ščasťe wydały my sej rukopys, a na nim: Imprimatur omit. del. cor. cor. etc. 13(25) Lutńa 841. — Dužem śa rozweseływ, pro te, ščo toj čaš, žebym mało ne skazawsy daremnišinko zmarnowaw, prynajmy na izdańe toho diła užyty možna. Ałe ti, Jarosławe kažu, toj nawidženyj cenzor lwivskyj poperemazuwaw wsi prypowidky, de no buło słowo: „lach, pip, abo Nimeć“ — wsich takych razom 67 prypowidok — a po najbilšyj časty sami dobri i składniji, šo až žalza hrudy styskaje — a lachy tutejši duže s toho radi (demokraty, narodolubci śa zowut) — zahadok takož 5 wymazav — łyše na Žydiv i Moskaliv to pozistawlav — Najže jemu takaja sława bude!“[1]).

Як бачимо з сеї вістки, Венедикт Левицький хотів бути льояльним, супротив Ляхів, попів та Німців, хоть сї проповідки, які до них відносили ся, в нічім обидними не були. Деякі з них переслав Яков Головацький в листї до Срезневського.[2]) Як здаєсь, руський цензор не хотів дозволити на ширенє приповідок, що з одної сторони вірно зображували нужду вдів по руських сьвященниках, а з другої насьміхали ся з Поляків та Німців.

Та впрочім і за се треба бути вдячним руському цензорови, без якого користної опінії, ледви чи приповідки булиби вийшли друком. Остаточно їх видано в сьвіт коштом Николи Верещинського. Коректу перевів Іван Головацький, який бажав, щоби книжка вийшла латинськими черенками, бо „čerez bukwy łatynski naši knyžky borše polizut do čužyny, budut prystupnijši dla neji — a tak pi znavšy nas, budut i na čužych wseučyłyščash našoho (słowenskoho) jazyka učytyś.[3]) Але на се не згодив ся в першім рядї Яков Голо-

---

[1]) Презид. Архів львівського Намісництва $\frac{736}{ggg}$ 1841. Німецький переклад сего листу вистачений деканом Ясїнським, переховує ся в „Архіві мінїст. внутр. справ у Відни“ fasc. 1568 Nr. 5509/2377.

[2]) П. С. Свѣнцицкій: „Матеріялы“... стр. 172—3. Ось вони: „Доки попа, попадя, як не стане попа, пропадя, — За попом дзвонят, а попадю з села гонят, — Лях девятденник. — Ляше, ти блудиш! — Мудрий Лях по шкодѣ, як кобылу украли, вôн стайню замкнув. — Страхи на Ляхи, а Русин не боится; або: Страхи на Ляхи, та и Русинови дôстанется. — Нѣмець голоколѣнець. — Нѣмець а верба, де посадиш, то ся прійме. — Німця не перепишеш — жѣнки не перелюбиш....“

[3]) Гляди: лист ч. 22.

вацький, який на бажанє Івана, мусів йому вияснювати, що склонило його до уживаня гражданки,[1]) в другім ряді Верещинський, який в листі до Якова Головацького зазначив, що Русини не зискають нічого, уживаючи латинських черенок і через те годі їх прийняти, хоть пишуть ними і друкують Чехи та Ілірійці.[2])

Хоть приповідки Ількевича були своїм змістом книжкою на скрізь льояльною і невинною, яка могла лежати спокійно на столі в хаті кождого церковного достойника, то однак в сих сферах стрінено її нерадо. Яков Головацький оповідає, що коли приніс друкований екземпляр до духовної семинарії, а префект Михайло Малиновський показав його ректорови Яхимовичеви (пізнійшому владиці і митрополитови), він книжку переглянув, дещо з неї прочитав, однак купити її не хотів, кажучи: „Nie mogę i nie mogę, dla tego nie mogę, bo nie chcę.“[5])

Зложило ся ще до того, що Вагилевич і Яков Головацький почали друковати свої праці в чеській мові. Вагилевич помістив в р. 1838 в „Časopis-u českoho Museum“ статії „Huculowé“ і „Rozhorecké geskyně“, в р. 1839 дальшу часть студії про Гуцулів, в р. 1840 розвідку „O upjrech a widmach“ а в р. 1841 працю „Bojkowé, lid ruskoslowanský w Haličjch“.[4]) Його слідами пішов Яков Головацький, що видруковав в „Časopis-i“ за рік 1841 і 2 „Česta po halické a uherské Rusi“,[5]) а поверх сего переслав Поґодінови свою статію „Великая Хорватія или Галицко-Карпатская Русь“, яку напечатано в „Москвитянин-і“ (за рік 1841).[6]) Річ певна, що лише тому вийшли сї статї в чужих мовах, бо в руській мові не було де їх містити, бо стояли сему на перепоні цензурні відносини, чого велять догадувати ся слова Івана Головацького, який з радостию читав сї твори, „але радôсть моя була но на хвильку, бо сумна ми ся насунула гадка, що нам у матерним язицѣ годѣ дещо потѣшного читати“.[7])

Всї ті праці молодих авторів були не на руку духовним властям, які супротив Вагилевича та Якова Головацького почали примінювати терор. Саме в р. 1841 звернув ся львівський орди-

---

[1]) Гляди: лист ч. 20 і 32.

[2]) Гляди: лист 21. Про приповідки Ількевича порівнай ще листи ч. 27 і 29.

[3]) Литературный Сборникъ за рік 1885. Вип.I. стр. 40.

[4]) Ив. Ем. Левицкій: „Библіографія“ I. Nr. 172, 173, 190, 198 і 208.

[5]) Тамже I. Nr. 211 і 245.

[6]) Тамже I. Nr. 211.

[7]) Гляди: лист ч. 31.

наріят до президії львівської ґубернії з письмом, в якім заявив, що сімнайцять питомців духовної семинарії покінчило вже давнійше богословські студії, однак анї один з них не приступив доси до сьвячень, хоть сьвящеників в епархії не достає. Митрополит зазначив, що буде їх доперва тоді сьвятити, коли пересьвідчить ся, що вони до сьвященичого стану спосібні, однак мусить перед тим розвідати ся про їх політичні погляди та дізнатись, чи котрий з них не вступив за той час до революцийних товариств, бо такого мусївби на основі канонїчних установ вилучити від сьвяченя. З огляду, що ординаріят не може про се дізнатись тому просив митрополит президію ґубернії о конкомітацію для 17. вичислених питомців. Спеціяльну увагу звернув митрополит на Якова Головацького та Івана Вагилевича. Перший з них, писав митр. Левицький покінчив студиї в р. 1839, а в падолисті 1840 р. жадала дирекція поліції опису його особи від ректорату духовної семинарії. Другий скінчив студії рівнож 1839 року, брав враз з Головацьким участь в виданю „Русалки", за що їх обох(?) стрінула догана, а поверх сего стоїть він в зносинах з московським ученим Поґодіном, кореспондує з ним і одержує від него в дарі московські книжки, що в теперішнім часї не є пожаданим, бо московські учені звертають свої наукові праці против унії і могли би ними тутешних уніятів зводити з доброї дороги. Крім сего відбуває Вагилевич, на приказ своїх заграничних кореспондентів, подорожі піхотою по Галичинї і збирає для них літературні матеріяли, а таке занятє велить догадувати ся, що Вагилевич не думає про своє духовне званє а в кінци моглоби виявитись, що він до духовного стану цїлком невідповідний.[1])

Наслїдком сего письма митрополита розписано дня 22 цьвітня 1841 р. за трема укінченими питомцями, Яковом Головацьким, Іваном Вагилевичем і Александром Величковським формальні стежні листи:

I. до президії апеляцийного суду о конкомітацію в справі титулу стола, бо в 1840 р. доніс суд дня 28 вересня (Nr. 1558/ggg), що вони брали участь в тайних, політичних товариствах;

II. до директора поліції, бо „diese drei Individuen waren in dem Bericht vom 7. Juni 1837 z. 218/ggg erlegten geheimen Notizen als Theinehmer revoluzionären Vereine bezeichnet";

---

[1]) Презид. Архів льв. Намістництва Nr. 330/ggg 1841. і „Матеріяли" ч. VIII.

III до золочівського старости, бо Яков Головацький родив ся в Чепелях сего округа;

IV до стрийського старости, бо Іван Вагилевич є сином капеляна в Завою біля Калуша;

V до старости в Станиславові за інформаціями про Алекс. Величковського.

Рівнож повідомлено митрополита, що лише про Як. Головацького, І. Вагилевича та Ал. Величковського є підозріня, що вони брали участь в політичних заговорах (an politischen Umtrieben) і тому піднято доходженя, про яких вислід президія рубернії митрополитови з окрема донесе.[1])

Апеляцийний суд відповів, що лише Яков Головацький та Іван Вагилевич є скомпромітовані о стільки, що, як доносить один тайний сьвідок, оба вони були членами тайного товариства з русофільськими тенденціями, якого головою був Маркіян Шашкевич. Про Величковського нема в сім напрямі ніяких помічань.

Директор поліції доніс дня 29 мая 1841 р., що від р. 1837 „in Rücksicht ihrer politischen Haltung keine bedenklichen Wahrnehmungen gemacht werden.“ В слід за сим відповів дня 4 червня староста з Станиславова, що про Величковського подасть свої помічаня пізнійше.[2]) Староста зі Стрия Краттер доніс дня 6 червня, що Вагилевич не відвідує свого вітця в Завою, через що ніяких вісток про него подати не може.[3])

Золочівський староста передав слідство в руки комісаря, Ондерка, який відповів дня 8 червня 1841 р. в широкім письмі, що Яков Головацький перебуває в Криворівні, косівського округа в домі о. Бурачинського, де женить ся з його дочкою; що він стоїть в зносинах з Іваном Головацьким, який, як сьвідчить залучений лист Івана до родичів, є вмішаний в процес і належить до

---

[1]) Презид. Арх. льв. Нам. Nr. 330/ggg 1841. З окрема вислано до судових властий і старостів спеціяльні пригадки в ріжних часах, яких бруліони переховують ся Тамже ad 736/ggg ex 1841. З огляду, що тоді увязнено деяких польських конспіраторів в Перемишли, тому, на жаданє апеляцийного суду у Львові запитано перемиський суд, звідки наспіла відповідь, що против трех названих, укінчених питомців нема ніяких обвинень (Тамже) ad 736/ggg ex 1841).

[2]) Презид. Арх. льв. Нам. Nr. 651/ggg ad 1841. Дня 22 липня переслав станиславівський староста реляцію з Богородчан, що Величковський перебував через дві ферії у шляхтича Адальберта Соколовського і що поводив ся там добре, обмежуючись на зносини з родиною. Тамже Nr. 1116/ 841ggg.

[3]) Тамже Nr. 688/ggg 1841 ad 330. II.

тайного товариства, через що не вільно йому без дозволу поліції виїздити з Відня[1]); що батько Якова має 7 дітий, 16 літну дочку, яка перебуває з часта в Пеняках, в домі ґр. Людовіки Потоцкої, а крім неї синів: Якова, Івана, Николу, що рівнож скінчив теольоґію, Петра, що студіює у Львові фільозофію та двох малих хлопців, які учать ся в німецьких школах в Тернополи. По його гадці, належало би зажадати близших вияснень від віденських властий.[2])

Президія ґубернії послухала гадки золочівського комісаря і звернула ся близшими вказівками до президії віденської „Polizeihofstelle“, яка відповіла дня 24 липня 1841 р. під адресою ґубернатора, архикнязя Фердинанда де-Есте між иншим:

„Im Laufe des Jahres 1839 kam hierorts die Anzeige vor, dass in Wien unter mehreren jungen Leuten polnischer und slavischer Nationalität aus Studierenden der Medizin, Polytechnikern, Pharmaceuten und anderen Individuen zwei Vereine sich gebildet haben, ein polnischer Verein mit der Tendenz, unter den in Wien befindlichen Galiziern und Polen demagogische Ideen zu verbreiten, und zugleich freundschaftliche Verbindung mit den Slaven zu unterhalten, dann ein Slaven-Verein, welcher damals angeblich erst im Entstehen war.“ В числї сих, на яких кинено підозрінє, був Іван Головацький, в якого відбуто ревізію і сконфісковано письма. Ґр. Седльницький пересилає сї письма президії ґубернії, однак просить

---

[1]) В згаданім і цитованім вже нами листї писав Ів. Головацький про себе: 14(26) Lutńa raneńko buły u mene sipaky i peretriasły wśi moji pyśma i papery — ałe ničoho, bo ne znat nawit ščoby spijmyły — a skoro na druhyj deń, niby to 27. Lutńa prysłały meni raz wže toje pozwołenije, popys załežanyj (z Chyrurhyji) składały — kotryj ja 23 Lutńa (5 Marća) ščasływe perebuv. — Ałe ščo po nim, koły my śa dalsi moji zamysły ne dokonče udały — bo ot po popysi, pišov jim dowidaty śa do Polycyji. cyby meni pašportu ne wydały, na te ščob do domu pojichaty — po hroši na rygoroza — ałe de tam! borony Bože, šob widdalaty śa iz Widńa, chotaj by tam i najważnijša sprawa u rodyny bula, doky ti try towaryši, šo šče dosy u ćupi syďat, abo zowsim słobodni na świt ne wyjdut, abo dok jakyj buď konec iz nymy ne zroblat. Prawda, ščo za nymy do samoho Cisara za avdyjencyju prosyty chodyły, ta može ščo i vskurajut, ałe koły to Boh znaje! a ty sedy kamenem, ne znat za ščo i na ščo — Ne pomohła ńi żadna wymowka — chto my jisty dast, ta ščo — de tam, nawit čołowika ne wysłuchały. Och, nešča-śływaž moja hodynońko! podumavjem sobi, splunuv — ramenamy stysnuv — ščezny bido ta propaď — ta iz tym do domu wernuv śa.“ (Президиа. Арх. льв. Намістництва ad 736/ggg 1841).

[2]) Президиа. Арх. льв. Нам. Nr. 688/ggg 1841 ad 330. II.

о зворот. Сильно підозрілим, по гадці ґр. Седльницького, є хірурґ Мощанський „wegen seiner Befangenheit bei den unter den k. k. Militärs in Galizien entdeckten Umtrieben“, против якого веде ся карне слїдство. Фактом однак є, кінчив президент віденської „Polizeihofstelle“, що Поляки і Славяни звязали ся в тайне товариство, щоби боротись против ґерманїзму і мадяризму та що Ів. Головацькому поручено, щоби до остаточного переведеняс лїдства, не важив ся виїздити з Відня без дозволу поліції.[1])

Папери Ів. Головацького переслано дня 8. серпня карному судови до розслїду[2]). Небавом донїс староста з Коломиї (16 серпня), що Яков Головацький оженив ся в Криворівнї з Бурачинською, що там перебуває і помагає в господарстві та що під полїтичним оглядом нема против него нїчого некористного.[3])

Остаточно заявила президія ґубернії дня 20 вересня 1841 р., що спускає ся на волю митрополита, чи схоче сьвятити Величковського, однак думає, що Вагилевича не належалоби сьвятити а Якова Головацького можнаби допустити до сьвячень, однак після попередного розслїду його полїтичних пересьвідчень.[4])

Мимо сего дозволу президії ґубернії, Я. Головацький добив ся признаня титулу стола (tituli mensae) доперва в 1841 роцї після канонїчного процесу, зарядженого митрополитом.[5])

Як не рало дивили ся церковні власти на лїтературну працю Якова Головацького, сьвідчить його власне оповіданє. „Коли я, не одержавши титулу стола, пішов до Яхимовича і щиро виявив йому мої задушевні думки та розказав йому про мої заходи в справі піддвигненя лїтературного руху, обережний Яхимович вислухав

---

[1]) Презид. Арх. львівськ. Намісництва Nr. 990/ggg 1841. Про сю справу писав Іван Головацький в листї до родини: „...towaryšiw dwoch 30 Marća 841 iz newoli wypustyły na swit — a tretoho (koły może bratja famyte: šlipoho, čornoho Moščańskoho powely w łancuškach w samuju wełyku pjatnyću šybkowozom do Lwowa na dalšu ynkwyzycju“. (Гляди: лист ч. 27, пис. дня 5(17) IV. 1841 р.) Іван Головацький вийшов чистим з сеї справи. Мощанського пущено небавом на волю, а увязнено поновно дня 17 вересня 1841 і держано у вязницї до поч. 1845 р. В р. 1844 засуджено його за участь в польських конспіраціях на кару смерти, однак цїсар помилував його та велїв пустити на волю: Józef Krajewski: „Tajne związki polityczne w Galicyi стр. 123—125 і дальші.

[2]) Тамже. Nr. 999/ggg 1841.

[3]) Тамже. Nr. 1104/ggg 1841.

[4]) Тамже. Nr. 1116/ggg 1841.

[5]) Огоновскій: „Исторія рускои литературы“ IV. стр. 70.

мене без видимої співучасти, почім сказав, що він про нічо не знає, що помочи менї не може, бо все те залежить від поліції і правительства. Колиж я зі слезами в очах просив його о пораду, до кого маю звернути ся, він відвернув ся і повторив своє стереотипне: „Не знаю, порадьте ся в адвоката“. Тодї я вклонив ся і з жалем відійшов, думаючи про себе: мій ректор, мій професор, мій духовний отець не може дати менї поради — без серця він!“ [1])

Значно довше не міг добити ся потрібного до сьвячень титулу стола Іван Вагилевич. Як тяжкий проклін висів над ним заміт, „quod forere videtur nexum cum scriptoribus russicis“. В р. 1844 просив він митрополита, щоби його помилувано, але надармо. Йому закидовано, що він не спріяє унії, бо в розмові з приятелями похвалив раз еп. Ґедеона Балабана, який перейшов був на унію, а опісля став знов її ворогом. Доперва дня 28 вересня 1845, коли Вагилевич видав руську граматику в польській мові, його помилувано після канонїчного процесу, що відбув ся в його хосен.[2]) На тему граматики появила ся замітка, що вона тому так припала до вподоби у сьвятім Юрі, бо Венедикт Левицький „huldigte dem Moskovitischen Prinzipe“ і тому, бо на жаданє сьвятоюрських крилошан Вагилевич „schrieb die zwei hochrussichen Grammatiken von Grecz und Westokov ab, welches Product die mehrmals erwähnte St. Georgs Parthei für eine klassische Grammatik ausgeschrieben hat“.[3]) Хоть під оглядом залежности граматики Вагилевича від творів Востокова і Греча в згаданій замітцї є богато пересади, то всеж таки годї її легковажити. Сам Вагилевич зазначив у передмові, що в укладї граматики йшов за вказівками Греча і Востокова, а мова і приміри ужиті в ній вказують, що йому не розходило ся о живу, народну мову, лише о мову штучну, закрашену церковно-славянськими, староруськими і великоруськими елементами, отже о мову, якою руський цензор видавав свої переклади біблії. Як ствердив проф. Огоновський, Вагилевич придержував ся граматики Греча головно в подїлї імен

---

[1]) Литературный Сборникъ за рік 1885 стр. 40—1.

[2]) Огоновскій: „Исторія руск. литературы“ IV. стр. 12—9. Порівнай лист Зана ч. 54, де читаємо, що Вагилевич „napsal gramatiku ruskou z polského, a ta mu u Metropolity zjednala odpuštěni, konsistoř tu gramatiku promowuje, již jest cenzurowaná ...

[3]) Jordan: „Jahrbücher für slavische Literatur“ за рік 1846 в статії „Erwiderung auf die Bemerkungen über den Artikel: Schicksal der gallizisch-russischen Sprache und Literatur“ стр. 185.

і дієсловів на ріжні катеґорії, а в науці про складню подавав часто такі приміри, які надавалиби ся радше до великоруської граматики.[1]) Неприродність і штучність мови своєї граматики закрив Вагилевич соромливо застереженями, що він держить ся „sposobu mówienia, jaki mi się zdał być najlepszym“ і що „Małorusini przez złączenie ze swoją literaturą przeszłości będą mogli swój język na zasadzie historycznej dalej rozwijać.“[2])

VII.

Переглядаючи бібліоґрафію Ів. Ем. Левицького, приходимо до пересьвідченя, що за час від 1841—45 р. включно, явило ся в Галичині ледви 30 руських друків. Колиж з сего числа відіймемо 8 передурків церковних книжок і молитов, то прийде ся нам ствердити, що літературний доробок галицьких Русинів в сім пятилітю був застрашаючо малий. Але і в се невеличке число літературних творів входять вже крім кількох підручників для народної школи, переклади митрополитальних посланій та біблійної історії (Вен. Левицького), катехізми, панеґірики, проповіди, ставропигійські катальоґи, поясненя літурґії і т. п. книжки, вистачені мовою, в якій церковно-славянський елемент сильно переважав і які в більшій части вязали ся з церковним житєм. Сьвітських мотивів доторкнули ся лише Йосиф Левицький у своїх дивовижних перекладах Шіллера, „Борба со смокомъ“ і „Нурокъ“ та Рудольф Мох у своїй доволї удачній збірці віршів п. з. „Мотыль“.

При сім сумнім обрахунку приходить нам мимоволї на гадку питанє: яка була причина сего літературного застою? — а відповідь найдемо знов в сих, тяжких, цензурних умовах, які тісно вяжуть ся з особою дра Венедикта Левицького. Все, з чого хоть трохи віяло поступом, що бодай дрібку доторкало ся житєвих обставин, все що стояло близше народної мови, чи народного житя, клав Венедикт Левицький на індекс заборонених книжок.

Не дармо питав в р. 1846 публично Яков Головацький, (укривши́сь під анонїмом: Гаврило Русин), в якій цїли учать молодїж по ґімназиях римських та грецьких клясиків, на що викладають на унїверситетї фільозофію, науки природи і всесьвітну історію, на

---

[2]) Огоновскій: Op. cit. IV. стр. 145—6.

[1]) Jan Wagilewicz: „Grammatyka języka małoruskiego w Galicii“. Lwów 1845 стр. XXII..

що має знати молодіж прізвища Шелінґа, Окена, Гумбольда і Роттека, коли їх твори мають для неї остати тайною? Головацький посудив тоді Венедикта Левицького та митрополита, який впливав на його цензурні опінії, що хиба вони сами окрім шкільних книжок ніколи нічого не читали, коли й молодіжи ніякої лектури дозволити не хотять. „Wo der hierarchische Druck so weit reicht, писав Яков Головацький, dass man einen Aufsatz de Lamartine's „Über die Pflichten des geistlichen Standes", den ein Laye ins Kirchenslavische übersetzte, und zwar nach einer polnischen in einer inländischen Zeitschrift erschienenen Übersetzung zum Druck nicht zuliess: wo seit etwa 10 Jahren eine Reihe von Artikeln, die unschuldigsten Dinge von der Welt, meist Übersetzungen, wie, um nur etliche anzuführen: der Bauer als Millionär (eine Oper aus dem Deutschen), Abhandlung wie die Slaven des griechischen Ritus den Osterfeiertag berechnen (auch aus dem deutschen)[1]); „Biblische Geschichte" (aus dem deutschen), Methodik (aus dem deutschen), Bruchstück aus Konrad Wallenrod von Padura(?) (aus dem Poln.), sein Gedicht an den Dnieper, Übersetzungen aus Anakreon und Karpiński, Zora ein Almanach. I. Lewicki's Russinische Orthographie, desselben II. Brief über die russinische Literatur, Geschichte von Galizien, B. Harasiewicz „Geschichte der russinischen Hierarchie, Łozinskij's Russinische Grammatik u. s. w. die Censur nicht passierten; wo man nicht den Aufsatz, sondern den Verfasser, seine Persönlichkeit recensirt, auf die Waage legt und verdächtigt? wie ist unter solchen Umständen ein literarisches Leben möglich?"[2])

Читаючи сї замітки Головацького, мимоволї мусимо з ним згодити ся, що в таких умовах розвій лїтературного руху серед Русинів став неможливим, бо всї твори авторів були віддані на ласку і не ласку, чи там на самоволю руського цензора.

Цензорських оречень Венедикта Левицького з сего часу задержало ся дуже мало, але й вони посьвідчать нам, якою нерівною мірою оцїняв він поодинокі твори.

---

[1]) Є се переклад німецької статії Григ. Яхимовича, вид. в р. 1836 за яку автор одержав на львівськім унїверситетї почетний докторат фільозофії. Ив. Ем. Левицкій: „Библіографія" ч. 158.

[2]) Jordan: Jahrbücher für slav. Literatur... 1846 в статії: „Zustände der Russinen in Galizien" стр, 371—2.

Так прим. відомо нам, що Срезневський переслав був Якову Головацькому Основяненькову „Марусю“. Мабуть, під його намовою,[1]) рішив ся Яков Головацький передруковати в Галичині се чудове оповіданє з українського, народного житя.

Він переписав „Марусю“ і переслав в падолисті 1843 р. рукопись Запови, який передав її Зубрицькому, щоби заніс її до цензури. Коли Венедикт Левицький загостив враз з Малиновським до дому Запа, останний використав хвилю і просив його, як цензора, „aby se w ni dlauho ne kochal“.[2])

Хиба не думав Головацький, щоби се глубоко-релїґійне, моралїзуюче оповіданє не найшло признаня в руського цензора, по званю сьвященика. Сталось однак инакше. В цьвітни 1844 р. писав Зап Як. Головацькому: „Rukopis twé Marusi jest od cenzury zawrhnut ne pro obsah, ale pro prawopis a ukrainská slowa“.[3]) Не зраженний відмовою, хотів Як. Головацький післати рукопись до Відня, однак з львівської цензури, мовби нарочно, її не звертано. Ще в падолисті писав Зап до Головацького: O Osnowjanenkowě Marusi ani widu, ani slychu“.[4]) Видно, що і Зубрицький не міг її видобути з цензури, коли Іван Головацький в цьвітни 1845 р. писав, що про Основяненькову „Марусю“ нічого не чув і нічого від нікого не одержав.[5]) В жовтни 1845 р. виправдував ся Вен. Левицький перед Іваном Головацьким у Відни, що не міг її пропустити.[6]) Остаточно вийшла вона заходом Івана Борисікевича у Львові в. р. 1849,[7]) коли цензура була знесена і коли вже Венедикт Левицький не мав в сій справі ніякого голосу.

Цілком инакшою мірою оцінював Венедикт Левицький проповіди Гаврила Паславського, хоть Основяненькова „Маруся“ була чи не найкрасшою проповідию на тему любови та чудовою картиною взірцево уладженого, родинного житя.

---

[1]) Вношу се звідси, що Як. Гол. доніс в серпні 1845 р., що „Марусю“ Основяненькову не позволила цензура не про содержаніе еи, як про правописаніе та украинскіи слова(!!!) нам непонятнй“ Свѣнцицкій: „Матеріялы...“ стр. 174.

[2]) Гляди: лист ч. 45.

[3]) Гляди: лист ч. 54.

[4]) Гляди: лист ч. 58.

[5]) Гляди: лист ч. 69.

[6]) Гляди: лист ч. 74.

[7]) Ив. Ем. Левицкій: Библіографія I. Nr. 570. Гляди також листи: ч. 224 і 226 — Рисунок до „Марусї“ вистачено в Празї. Гляди: лист ч. 216.

В проповідях Паславського не найшов Вен. Левицький нічого невідповідного анї в змістї, анї в мові. В них відмітив він лише потребу невеликих змін і поправок. По його гадцї, проповіди писані зі свого рода вимовою а при тім „rein und grammatikalisch“ і лиш десь не десь находить ся неправильне окінченє VI. відмінка-овъ місто ою (рукою). Проповіди Паславського моглиби, по словам В. Левицького, заохотити иньших сьвящеників львівської і перемиської епархії до наслїдованя, через що їх друк є вказаний і пожаданий.[1])

Такими короткими замітками збув Вен. Левицький I. часть проповідий Паславського, які, чого впрочім не перечимо, могли бути корисним підручником для сучасних сьвящеників.

Хоть загально Вен. Левицький справував свій цензорський уряд недбало і майже від нехочу, то однак він діждав ся похвали і то з руського табору. Маємо тут на гадцї першу часть брошури Йосифа Левицького (граматика) п. з. „Listy tyczące się pismiennictwa ruskiego w Galicyi“. в якій піддано безпощадній критицї „Русалку Днѣстровую“. Йос. Левицький, що вважав себе тодї справдїшним диктатором руського письменства, якому схлїблювано, що від появи єго творів почала ся нова доба письменства в Галичинї,[2]) не міг сего стерпіти, щоби молоденький триюмвірат виривав йому з рук провід в лїтературнім руху. Тому напав він на „руську трійцю“, чіпаючись річий дрібних і маловажних. Йому не подобали ся прибрані, поганські імена руського триюмвірату: „Dalibor, Ruslan i Jaroslaw“ і тому зі злобою зазначив, що „o ich imionach chrześcijańskich trudno się doczytać.[3])

Осоружними видали ся йому дальше змодернїзований вигляд букв з кирилицї на гражданку, фонетична правопись та деякі дрібні в нїй похибки, може й авторами незавинені, а вкінци нескладне римованє в частинї поезий Головацького. А хоть саму мову

---

[1]) Тершаковець: „Укр.-руськ. Арх.“ III. стр. 144. I. часть проповідий вийшла в р. 1842 (її рецензія задержала ся), II. в р. 1846, а заповіджена трета часть не вийшла друком. Ів. Ем. Левицький замітив (в „Библіографії“ ч. I. Nr. 256.), що Гавр. Паславський користував ся рукописию свого брата Петра, бувшого пароха Відня, що видаєсь нам неімовірним, бо се моглоби було стати ся доперва після смерти останнього, якого убив дяк Теодор Ковальчик в віденській церкві св. Варвари, дня 10(22) липня 1847 р. після богослуженя. (Гляди: лист ч. 99).

[3]) Гляди: лист ч. 52. стр. 113.

[4]) Тершаковець: „Укр. руськ. Архив“ Т. III. стр. 210 (там видруковано оба „Listy, tyczące się pism rusk w Galicyi).

„Русалки“ назвав Йос. Левицький руською, неспольонїзованою і лише десь не десь перемішаною „nie galicyjskimi słowami, dla prostego wieśniaka niezrozumiałymi“ [1]) і хоть против самого змісту не умів він нїчого замітити, то однак гражданка і фонетична правопись були в його очах таким страшним промахом, що він вважав умісним, закінчити свою „критику“ справдї скандальним панеґіриком в честь правительства, цензури а тим самим і Венедикта Левицького: „Dzięki więc niech będzie rządowi, który nie tylko na stosunki polityczne, lecz i na niepotrzebne nowości baczne ma oko i Rusałce Dniestrowej rozszerzeć się w tej formie, w jakiej z rąk triumwiratu wyszła, nie pozwolił“, причім висловив надїю, що „rząd ojcowski, który spiera wszelkie umiejętności, nie przeszkodzi sprawiedliwym usiłowaniom narodu ruskiego [2]) (в видї таких „лїтературних творів“, як переклади Левицького з нїмецької мови).

За взорець римованя ставив Йос. Левицький Як. Головацькому народну пісню, що кінчить ся словами:

Ѣсть пе́съ пса́,
Якъ нема барана́, [3])

якими дуже влучно схарактеризував Як. Головацький в листї до Срезневського саму „критику“ Йос. Левицького, додаючи: „Не було що критиковати, от взяв ся, за що придыбав — бо захотѣлось бути критиком. Вôн так, як той ступѣр, не пытае, що пôд него у ступу впаде, чи зерно, чи що, товче“. [4])

Згадана „критика“ Йосифа Левицького була в першім рядї скандалом для самого автора, який, щоби удержати за собою повагу диктатора, апробував легким серцем насильство, заподїяне австрийським урядом на книжцї, виданій в народній мові. Але в другім рядї був се скандал для руського цензора, який хотїв в сей спосіб очистити себе від всяких можливих замітів на тему браку обєктивности і з поспіхом дозволив на друк критики книжки, яка в Галичинї була заборонена. Поява першої части „Listów tyczących się pismiennictwa ruskiego була в кінци й скандалом для самого правительства, а сю обставину підхопив дуже зручно Яков Головацький в своїх „Zustände der Russinen in Galizien“

---

[1]) Тамже Т. III. стр. 223.
[2]) Тамже Т. III. стр. 226.
[3]) Тамже Т. III. стр. 226.
[4]) Свѣнцицкій: „Матеріялы“... стр. 174.

пишучи: „Es ist uns die wahre Ursache der Confiscirung jenes Werkes („Русалки“) nicht bekannt, aber es ist ein wahrer Hohn gegen die Regierung, ihr nur zuzumuthen, dass sie sich zu einer solchen Krähwinkelsache, wie das ABC ist, herablassen und um einer solchen willen ein Werk in einer ohnediess fast nichts producirenden Literatur unterdrücken sollte.[1])

Заохочений цензурним успіхом, задумав Йос. Левицький видати в р. 1844 другу часть своїх „Listów tyczących się pismiennictwa ruskiego“. На тему обрав він собі сим разом переклади з латинської мови двох посланій, одного уложеного митр. Мих. Левицьким п. з. „Архіерейское окрестное посланіе“ з 1841 (перекладчиком був Мих. Малиновський) і другого перекладу посланія папи „Обвѣщеніе Апост. посланія Єго Святѣйшества Григоріа XVI.“[2]) Перемишль 1843 — (його перекладчика не знаємо). Предметом критики Йос. Левицького не був зміст, лише мова перекладів.

Йос. Левицький зазначив на вступі, що „tłumaczy wspomnianych posłanij ani językiem czysto cerkiewnym, to jest przestarzałym, ani językiem południowo-zachodnim, czyli halicko-ruskim żyjącym nie mówią; lecz, jak powiedziano, mieszaniną przecudną, nieuczonemu wieśniakowi ruskiemu, który literatury starożytnej ruskiej nie uczył się, niezrozumiałą“, що „tłumacz (другого посланія) wywodzi na scenę świata żyjącego zastarzałe, lub pół martwe formy, które chociaż niegdyś służyły za okrasę w ich pismiennictwie i każdy Rusin, używając takowych, jako uczony słynąć pragnął, lecz niestety już dawno im między Rusinami odśpiewano „вѣчная память“ i więcej do nich Rusini, ani one do Rusinów prawa mieć nie mogą.[3])

В сїм дусї перевів Йос. Левицький критику посланій, виказуючи чудачність форм, правописні похибки та неточність перекладу, а закінчив свою брошуру апольоґією народного язика, який входить в урядоване консисторий, lecz niestety nie posłużył za za wzór pismiennictwa — i prędko ustał, albowiem list pasterski najnowszy z przyczyny jubileuszu dnia 7 marca 1843

---

[1]) Jordan: Jahrbücher für slav. Literatur.... 1846 стр. 372.

[2]) Повні заголовки обох посланій поміщені в Ив. Ем. Левицкого: Библіографії I. Nr. 225 і 275. Тамже подано, що перше посланіє переклав Малиновський.

[3]) Тершаковець: Укр.-руськ. Арх. III. стр. 228.

roku Nr. 739 ogłoszony, tak w jednej jak i drugiej diecezyi wydano znowu po polsku". Któż więc, — питав ся Йос. Левицький, — weźmi język halicko-ruski w opiekę? gdy naczelnicy duchowni takowego wyrzekają się i cudzym językiem ze swoimi owieczkami, chociaż i niezrozumiałym, rozmawiają, gdzie dopiero dusz starownicy, nie chcąc się wystawić swojej gromadzie na wstyd, takowy zmuszeni byli na język ruski tłumaczyć, co i recenzent we swojej parafii uczynił".[1])

Хоть теоретично правда була по стороні Йос. Левицького, хоть в своїх поглядах на мову станув він був на становиску „руської трійці", так безпощадно ним осудженої в першім листі, то однак практичного успіху єго критика мати не могла з причини острого, задирливого тону, ужитого супротив тодішного митрополита. Така критика духовної власти видала ся сучасній цензурі а спеціяльно Венед. Левицькому не відповідною і він на друк брошури не дозволив. Не поміг відклик Йосифа Левицького від ореченя львівської цензури до віденської „Polizeihofstelle",[2]) бо й тут стрінув ся він з відмовою. Копітар, якому віддано рукопись брошури до поновного цензурованя заявив, що руський цензор поступив справедливо, бо пастирський лист не дав приводу до публичної догани, а така держава, що має цензуру, не може дозволити на деґрадацію властий, яким належить ся послух, тим більше, що „wir sind nicht in England, oder Frankreich". Щастє, писав, Копітар, що друга часть брошури не стоїть в звязи з першою, до друку апробованою. Йосиф Левицький, читаємо дальше в рецензії Копітара, не є певно русоманом (ein Russomann)[2]). Є ним радше митрополит, „der aus alten Clerikalhass die Volkssprache für incorrigibel hält, daher nichts von ihr wissen will". Митрополит йде, очивидно, слідами сербського владики з перед двайцяти літ, Стратимировича, який рівнож не хотів нічого знати про „serbische Eipeldauersprache[4],) wie er sie höhern Orts nannte, und die nun siegrech durchgedrungen ist, so dass selbst Mönche sie achten". Те саме діє ся з руською мовою. Епіскоп з Перемишля, Снїгурський — кінчив Копітар, є певно по стороні Йосифа Левицького, „aber frei-

---

[1]) Тамже. Т. III. стр. 239—40.

[2]) Протоколи президії львівськ. ґубернії з р. 1844 Nr. 387, 4416 і 5631 та Тершаковець „Укр.-руськ. Арх." III. стр. 207—8.

[3]) Тершаковець відчитав хибно: „ein Russnake".

[4]) Сего слова Тершаковець не умів відчитати.

lich seinen Oberhirten kann er auch nicht degradiren wollen".[1])

Та на тім справа не покінчила ся. З хвилею, коли Йос. Левицький вніс другу часть „Listów" до львівської цензури, Венедикт Левицький і митрополит почали вести формальну боротьбу против його літературних плянів.

Ще в р. 1843 вніс Йос. Левицький просьбу о цензурний дозвіл на „Бібліотеку бесід духовних", залучуючи рукопись першого зошита, в якій побіч правописних правил та проспекту видавництва містили ся дві проповіди, одна Михайла Малиновського (на сьвято Богородиці), друга Яросевича (на зелені сьвята), а крім сего проби теоретичної катехізації та рецензії.

Хоть Мікльосіч, наслідник Копітара в цензорськім уряді, твердив перед Іваном Головацьким, що з „Бібліотеки бесід духовних", „не великій буде спасибôг"[2]) то всеж таки годі не згодитись з поглядом Тершаковця,[3]) що вона могла бути незвичайно інтересною, може не стільки з огляду на зміст, скільки на мову видавництва, до якого видавець хотів допустити всї галицькі говори, щоби кождий сьвященик міг виробити собі понятє про діялект околиці, в якій довелоби ся йому стати парохом.

Перемиський ординаріят (еп. Снїгурський), питаний президією ґубернії о гадку в сїй справі, заявив, що задумане видавництво могло би стати в пригоді сьвященикам, яких воно з окрема заохотило би до потрібної праці, а крім сего научило би їх народної мови. Дрібні розвідки на вказані Йос. Левицьким теми заступили би на разї більші студії, які не можуть являти ся в друку з причини значних коштів. Сама особа видавця дає повну поруку, що він поведе гарно видавництво, для якого однак ледви чи найде богато довіря серед клиру. Колиб на видавництво дозволено, то нагляд над ним обняв би др. Григорий Ґінилевич, проф. перемиського лїцея. Навіть, тоді, коли Йосиф Левицький зазначив, що не думає ділити ся своєю працею з Ґінилевичем, перемиський ординаріят заявив, що не має нічого против сего, щоби Йос. Левицький сам обняв редакцію видавництва, в яке вложив вже чимало праці та доброї волї.[4])

Цілком инакше, бо крайно ворожо відніс ся до сего видав-

---

[1]) Тершаковець. Op. cit. III. стр. 209.
[2]) Гляди: лист ч. 74. стр. 155.
[3]) Тершаковець. Op. cit. III. стр. 242.
[4]) Тамже III. стр 244—5.

ництва митр. Левицький, який відповів, що більший хосен вийшов би для духовенства, якби воно видавало значнійші обємом книжки проповідничого і катехетичного змісту, чим малі відорвані та не вистарчаючі статії; що в періодичній часописи могли би бути обговорювані питаня дня, а в такім разї не тяжко дійти до колізії з иньшими релїґійними партіями, або заграничними урядами, а вкінци: що злука письменників для редаґованя такої часописи могла би зродити в декого гадку, що тут розходить ся о витворенє між клиром славянського товариства.[1])

З відповіди митрополита пробивала ся зла воля супротив видавництва а самі арґументи його, уложені, певно на спілку з Венед. Левицьким, не заслуговали на поважне трактованє. Тому заявив ся ґубернатор, архикнязь де Єсте за дозволом на друк такого видавництва, яке могло би бути корисним для духовеньства, а яке повстало на взір подібної, періодичної, польської часописи п. з. „Przyjaciel chrześćijańskiej Prawdy“[2]). В тім самім дусї промовив небавом вдруге архикнязь Фердинанд де Єсте, який додав, що Йосифови Левицькому, „wird eine etwas heftige Gemütsart zugeschrieben, und dieser Fehler seines Charakters gibt ihm manchesmal zu strenge Worte des Tadels in den Mund“, що однак на се зверне вже увагу цензура.[3])

З окрема питано ще про опінїю Мікльосїча, котрий пояснив, з якими перепонами бороло ся руське слово і заявив ся рівнож за дозволом на друк „Бібліотеки“, який остаточно Йосиф Левицький небавом одержав. Однак митрополит не міг погодити ся з такою компромітацією. Він зумів найти спосіб, щоби убити в зародї видавництво. „Diese Niederlage des Metropoliten hat ihn und die Prälaten seiner Umgebung der Art aufgebracht, dass sie Bosheit und Rachsucht sprühend, alle Theilnahme an besagter Bibliothek ihren Creaturen strenge untersagten. Aus dieser Ursache will Joseph Lewicki die Redaktion dieser Bibliothek heuer nicht übernehmen und seinen Gegnern Zeit lassen, ihre grossen Talente und Fähigkeiten durch eigene Producten an den Tag zu legen.[4])

Але Йосиф Левицький належав до задирливих людий, які не так скоро покидають поле боротьби і хоть міг надїятись нових

---

[1]) Тамже III. стр. 244.
[2]) Тамже III. стр. 245—6.
[3]) Тамже III. стр. 247.
[4]) Jordan: Jahrbücher für slav. Literatur 1846. стр. 184. Справа-

прикростий з сторони митрополита і Венедикта Левицького, він, немовби нарочно, післав в р. 1845 до цензури рукопись „Молитвослова для выгоды парохіянъ Школьскихъ“, якого І. виданє явило ся вже в р. 1840.

Головний текст молитов був церковно-славянський і лише до поясненя ужив Йосиф Левицький діялектичного засобу села Скла, своєї парохії, причім старав ся, по змозі, давати як найбільше народних слів, зрозумілих для свого духовного стада. Однак в сім наклоні до популяризації посував ся він декуди до тривіяльности. Так прим. одежа Христа в словах „и о одежу мою меташа жребій“ названа в поясненя Левицького „сподніями“. Се так обурило митрополита і Вен. Левицького, що вони рішились недопустити за ніяку ціну до друку молитвослова, в якім найшли погрішности в перекладі св. Письма, зміни в декальозі, цитати рішень тридентського собора, вийняті з неапробованого виданя, невірний переклад одної польської пісні та кілька нових букв, якими Левицький збогатив і так богату кирилицю. Поверх сего дошукали ся в молитвослові оба Левицькі слідів геґеліянізму, а в призначеню молитвослова спеціяльно для Скла добачили вони небезпечність для католицької церкви (в І. виданю сеї небезпечности вони не доглянули).

Рукопись молитвослова післано враз з опінією митрополита і Венедикта Левицького до віденської „Polizeihofstelle“, де віддано її поновно до рецензії тамошним цензорам, Мікльосічови і дрови теольоґії Шайнерови, які ані під догматичним, ані під моральним оглядом не найшли в рукописи нічого нецензурного, або противного католицькій церкві. Вони вказали лише на тривіяльність висловів та на деякі формальні промахи і домагались перерібки молитвослова. В сім дусі відповіла віденська „Polizeihofstelle“, жадаючи між иньшим від Левицького, щоби здержав ся від „unedle

---

мала ще, коли мемо вірити Як. Головацькому, свій епільоґ. Як лише Йос. Левицький одержав дозвіл на видавництво „Бібліотеки“, митр. мав заявити в ґубернії, що йому годі повірити редакцію, „weil er seine Aufsätze nicht treu nach dem censurirten Manuskripte abdruckte und sich Veränderungen erlaube.“ В наслідок сего мусіли виправдуватись обвинений, друкарня і цензор, а хоть „der wahre Sachverhalt den P(ater) Lewicki von jeder Schuld freisprach, so war doch der Verdacht auf ihn geworfen und die Erlaubniss zur Herausgabe der Zeitschrift zurückgenommen. Jezt bleibt dem P. Lewicki nichts übrig, als seinen falschen Ankläger bei dem Strafgerichte der Ehrenbeleidigung wegen anzuklagen“ Jordan: Jahrbücher für slav. Literatur (Zustände der Russinen) стр. 372.

Popularisation", щоби випустив з заголовка слова „для парохіянъ школьскихъ", та щоби поновно предложив цензурі рукопись.[1]) Але сего вже не пробував Й. Левицький. Йому вистарчала мала компромітація митрополита і руського цензора, які хотіли з него зробити навіть єретика.

Здаєсь мені, що сї помічаня служать наглядним доказом недостатку рівноваги в руського цензора, який, під впливом митрополита, оцінював „nicht den Aufsatz, sondern den Verfasser und seine Persönlichkeit.[2])

Отсе всї рецензії Венедикта Левицького, які заховали ся з літ 1841—45. Але побіч них задержала ся ще рукопись Антона Лужецького, яка рівнож була в руках руського цензора. Заголовок її: „Проба стихотворчого заводу въ малорускомъ язицѣ." Автор, як видно з заголовка, хотів її друковати в р. 1843 в Перемишли. Точний опис та загалом удачну характеристику сеї рукописи подав вже був Тершаковець.[3]) Ми звернемо лише увагу на вірші, які Вен. Левицький вичеркнув з сеї збірки, що й було головною причиною, задля якої вона в своїм часї не вийшла друком. Першим вичеркненим віршом був „Плачъ вдовици". Се жертва званя. В услузї хорих набавив ся молодий сьвященик тяжкої недуги і закінчив житє, лишаючи молоду жінку, з якою перед семи роками звінчав ся, а крім жени четверо діточок „ягодоньок". Біля домовини стоїть вдова „білїйша шматы", стоїть як біблїйна Рахиль в пустинї Рама і виливає свій жаль-розпуку та бє ся з гадками, що вдїє з сиротами:

Де вас притулю? — без листа хабина,
Чим приодію? нї сестри нї, брата,
Що бідна скажу, сли котра дїтина
Закличе тата?

А там в колисцї спить немовля. До него промовляє нещасна мати:

Спиш ти в колисцї хробачку маленький,
Не чуєш туги прекрасна лелїє...
Оби так всегда! о смутку тяженький
Ісусе, Маріє!...

В таких думках, в гіркій розпуцї млїє нещасна вдовиця, а автор

---

[1]) Тершаковець: „Укр.-русь. Арх." стр. 258—64.
[2]) Jordan: Jahrbücher für. slav. Liter. за рік 1846. стр. 372.
[3]) М. Тершаковець: „Галицко-руске літературне відродженє" стр. 158—163.

потішає її, що в Перемишли, „де є храм Предтечі, сьвітлійший як зоря, там то ангел божий слезоньки збирає“, а сим ангелом владика Снїгурський, що робить заходи, щоби зложити фонд для вдів і сиріт по сьвящениках.

Вірш сей, хоть вийшов з під неправної руки, заслугує на увагу. Писаний він з глубоким чутєм, а замітний тому, бо містив в собі велику траґедію, яку переживали вдови по галицьких сьвящениках майже по конець XIX. віку. Бездомні, незаосмотрені жили вони в тяжкій нуждї кинені недолею на ласку людий та на власну журбу. Навіть зібрані консисторіями фонди давали ледви стільки відсотків, що вистарчали для вдів хиба на одежу, але не на прожиток для них і для їх дітий. Тому й невелика була потіха для вдів, яку слав їм Лужецький в своїм віршу. Однак автор мав ще иньшу ціль. Сим віршом та й взагалї своєю збіркою, з якої дохід призначив був на фонд для вдів і сиріт по сьвящениках, він хотїв пригадати руському духовеньству на невідрадну долю, яка ждала кожду попадю-вдовицю і її сироти, а сумним, хоть дуже вірним образком бажав він спонукати сьвящеників до складок на згадані цїли. Чому-ж вичеркнув сей вірш руський цензор? Чи він, руський сьвященик не відчував і не спочував невідрадній долї вдів і сиріт його товаришів по званю? Посуджовати його о се годї. Здаєсь лише нам, що руський цензор не хотїв знеохочувати і відстрашувати молодїжи від вибору духовної служби, бо сьвящеників в Галичинї був тоді значний недостаток, а крім сего не могли йому подобати ся похвали для перемиського епіскопа, одного з найкрасших людий посеред сучасної, руської суспільности, який взяв почин в збираню згаданих фондів, може й без відома митр. Михайла Левицького.

Що руському цензорови осоружними були всякі похвали для еп. Снїгурського, видно хотьби з сего, що зі збірки Лужецького вичеркнув він ще один вірш, звязаний з особою перемиського владики п. з. „Память напечатанія першой книги церковной Служебникъ (Лєітургиконъ) званной въ Типографіи Епископской въ Перемышли, року 1841,“ в якім Лужецький славив еп. Снїгурського за його щедрість. Хто знає, чи В. Левицький не думав, що панеґірики можна складати лише в честь митрополита, коли перечеркнув в рукописи вірш Лужецького п. з. „Іо... І... Зъ оказіи доступленого Лавра Доктора Сго Богословія“, в якім автор згадав про „орла“, барона д-ра Михайла Гарасевича, та про „сокола“, сьвіжого промованого доктора. Крім сего жадав руський цензор пропущеня „Имну народового“ (перекладу австрийського гимну“ „Segen Oesterreich Ho-

hem Sohne") може тому, що вже раньше видано подібні переклади. Не допустив також Вен. Левицький до друку перекладу „Псаломъ" (Блаженъ мужь, иже не идетъ на совѣтъ нечестивыхъ"), мабуть тому, що на погляд руського цензора не яло ся перекладати церковних пісень на мову народну, а в кінци вечеркнув він зі збірки Лужецького „Голосъ вдовици во згаслого друга". В останнім віршу може й добачив Левицький єресь, бо автор писав:

В сьвіта сьвітлї ся купаєш
І всьо видиш і всьо знаєш...

А може не подобала ся руському цензорови віра вдовиці:

Духу красний, духу чистий,
Однак колись тя увиджу,
Як ти сьвітиш я засьвічу
Ти як зоря, — я як зоря
Межи нами криштал моря:
Дух то велик — вікуїстий....[1])

Крім сего зажадав Вен. Левицький ще деяких, язикових змін. Форми: чує, несе, яких уживає нарід, позміняв він, на: чуєть, несеть і т. п. А що вичеркнені вірші належали до найцікавійших, автор вважав умісним, зрезиґнувати з виданя збірки. Замітне однак, що частина з поміж вичеркнених віршів явила ся небавом в друку в віденськім „Вѣнку" (1847), на якого апробату Вен. Левицький не мав ніякого впливу.

Окрім збірки віршів Лужецького цензуровавав руський цензор ще в р. 1845—6 Юлїяна Ганкевича: „Науки парохіальніи на всѣ недели" (три части), з яких дві части вийшли в друку в Перемишли 1848, а трета 1851 року. В рукописях всїх трех томів, які після вишкартованя з архіва львівського Намісництва, зберегли ся в бібліотеці наукового товариства ім. Шевченка, находимо лише звичайні замітки: „Imprimatur om. del. corr. corr. і дати $^1/_9$ 844, $^4/_{12}$ 845 і $^{21}/_7$ 846." Лише на однім томі бачимо деякі язикові зміни, пороблені Вен. Левицьким червоним чорнилом. Двох других томів може й не вважав руський цензор потрібним і умісним читати, як се робив, мабуть, також з иньшими

[1]) Цитую поодинокі вірші з рукописи, перехованої в бібліотеці унїверсітета у Львові п. ч. 731. В „Вѣнку" пороблено деякі зміни.

рукописями, що доховали ся до наших часів, а на яких оловця цензора по найбільшій части не стрічаємо.[1])

Рецензії Венедикта Левицького, які зберегли ся з літ 1840—45, могли нераз бути на руку правительству, але поважаня для цензора зєднати не могли. Відчув се небавом Вен. Левицький, коли в вересни 1845 р.[2]) вніс просьбу о ремунерацію за цензорську працю від р. 1842—1845. В своїй просьбі кокликував ся він на

---

[1]) Окрім проповідий Юл. Ганкевича находимо в бібліотеці наук. товариства ім. Шевченка отсї рукописи, вишкартовані з архіва львівського Намісництва: 1) Катихісїсъ малый з дописскою: 256 ps. 31 May 1827. Imprimatur, und sind nebst dieser Handschrift 3 Gratis-Exemplare hierher abzugeben. Lemberg dt. 31. May 1827. Vom k. k. Bücher-Rev. Amte. Winiwarter; 2) Рука Дамаскина з конкомітацією еп. Сьнїгурського і дописскою цензури: 274 ps. 19 May 1830. Imprimatur. Lbg. 19 May 1830. Vom. k. k. Bücher. Rev. Amte. Köller; 3) два примірники Чинъ парастаса з конкомітацією Сніґурського і дописскою цензури: 272 ps. 14 October 1833. Imprimatur 10. Juli 835. (Цензурний дозвіл видано, мабуть, тому, так пізно, що саме тоді пертрактовано про іменоване окремого руського цензора): 4) Литургія з порученєм ґенерального вікарія перемиської капітули Івана Сїлецького і дописскою цензури: ad 282 ex 834. Re Imprimatur Hinnberger 26. Juli 1834. 5) „Cwit na mohyli, sobrażenije prypowistne, z ystynny wozczatoie, wózhladyże uważymo, dorynesenne... ot Knyhoumnyma Dwora umijnostej wsiasowerszajuszczoho Lwyhorodskoho zachoda prawno tretoho Adama Zyhayły Strzelbickoho. Видно, що й Вен. Левицького було за богато сего „язичія", коли цензурний уряд додав дописку: „Muss die Phrase nach „Cwit na mohyli" deutlicher gegeben und der Aufsatz im Ganzen correcter geschrieben werden. Lemberg 26. Okt. 837 Escherich (Вірш доси недрукований); 6) Пчеловодство (переклад з німецької мови) з дописскою цензури: 1017/3 ex 1837 Imprimatur 25. Aug. 1837; 7) Меѳодика... Івана Лаврівського (Nr. 23. Adm. ad impr. Lbg. am 1. Februar 838). В своїм часї її не друковано. Вона вийде небавом заходом тов. ім. Шевченка у Львові; 8) Короткіи повѣсти для дѣтей руськихъ въ школахъ парафіяльнихъ учащих ся" Івана Лаврівського з дописскою: Nr. 24. adm. ad impr. dt. 1. Febr. 838. (доси недруковані); 9) Букварь языка руского... Осипа Лозинського з дописскою: Nr. 100 praes. 16. Febr. 838. Nr. 499 adm. ad impr. dt. 18/5 838. (важний задля гарної мови — недрукований доси); 10) Букварь Ів. Лаврівського з дописскою цензури: 347. Om. del. adm. ad imprim. 2/6 838. (доси недрукований); 11) Мотыль... Р. Моха з дописскою! 657. Imprimatur Lemberg 25 Juni 1841. Kankhoffer; 12) Букварь рускѡ славянскій во оупотребленіе рускогѡ юношества во училищахъ приходскихъ (парафіяльныхъ) з дописскою: Imprimatur 9/3 847 і 13) Каталогъ (ставропігійської книгарні) з дописскою ad 1858/847.

[2]) Протоколи президії львівської ґубернії за рік 1845 Nr. 8699.

те, що цензуровав богато книжок і рукописий а така праця вимагала богато часу і труду, що давав „ausserdem auch durch andere ihm übertragene Begutachtungen und Berichte“, що був занятий в „Revisionsamt-ї“ сортованєм надсиланих для православної епархії на Буковині богословських і церковних книжок і тому домагав ся, щоби за останні літа визначено йому що найменьше по 100 злр. річно та щоби на будуче признано йому сталу платню.

Просьбу Вен. Левицького переслав ґуберніяльний президент, бар. Кріґ дня 15 грудня 1845 р. до Відня, причім зазначив, що Вен. Левицький був до сортованя книжок лише „berathen beigezogen“ і що від вересня 1841 по грудень 1845 р. рецензовав він лише 85 кусників, між тим 40 рукописий і 45 книжок а між ними дві часописи. В виду сего радив бар. Кріґ, щоби Вен. Левицькому признано 150 злр. конв. монети і щоби на будуче не визначати йому сталої платнї. За голосом бар. Кріґа пішла віденська „Polizeihofstelle“ в письмі з дня 22. XII. 1845 р.[1])

На становиску руського цензора перебув Венедикт Левицький до мая 1848 р., аж до хвилї, коли, „Bücherrevisionsamt“ розвязано і цензуру знесено. Тодї вніс він дня 6 мая 1848 р. нову просьбу о ремунерацію за останних півтретя року.[2]) Президія ґубернії вислала дня 14 мая до Відня виказ цензурованих Левицьким творів[3]) а міністерство признало йому ремунерацію, сим разом вже трету.[4]) Висоти її не знаємо. На всякий спосіб була вона низша від 150 злр., бо й праця його в лїтах 1846—7 була дуже невелика. Всїх руських друків вийшло тодї в Галичинї ледви 21, в чім містило ся пять передруків церковних книжок і молитов, вісїм панеґіриків в честь митрополита, або в память еп. Снїгурського, а на решту зложили ся одна книжка проповідий Паславського, переклад біблїйної історії Венедикта Левицького, один буквар і кілька книгарських оповісток.

Колиб навіть прийняти, що остання ремунерація Венедикта Левицького виносила рівнож 150 зл., то на всї три ремунерації зложила ся сума 500 зл. і за ту ціну давив Венедикт Левицький наше духове житє протягом несповна 13 лїт.

---

[1]) Архів мін. справ внутрішних у Відни fasc. 1754 Nr. 12.366 „Benedikt Lewicki“ 1845. і „Протоколи през. льв. ґуберн.“ за рік 1846 Nr. 17.

[2]) Тамже за рік 1848. Nr. 5986.

[3]) Тамже за рік 1848. Nr. 6401.

[4]) Тамже за рік 1848. Nr. 8312.

Останні три роки його урядованя дали ся вже найменьше в знаки нашому письменству. З кінцем 1845 р. було вже його становиско сильно підорване. Зложили ся на те ріжні причини, про які розкажемо в дальшій главі. Яков Головацький, що стояв безнастанно на сторожі нашого письменства, переніс друк своїх і чужих творів до Відня. Він не бояв ся ставити чола своїм духовним властям. Але були серед невеличкої горстки наших письменників деякі стероризовані. Коли Як. Головацький просив Рудольфа Моха, щоби прислав йому до друку в Відни „Справу в селї Клекотинї", сей відповів: Ви знаєте, хто і що нам найбільше на перешкоді — а сї перепони повинні ми усувати „черезъ розстропъ и покору". До моїх властий я маю сьмілий доступ, а втратив би я його зараз, колиб мій твір явив ся за границею без відомости „Тыхъ Старшыхъ".[1]) На „торонки муки и страсти", які перетерпіли руські письменники за двигненє матерної мови і руської словесности від митрополита „Ірода", жалив ся також Антін Могильницький, впевняючи Як. Головацького, що він не замовк і не завмер для руського письменства, але мовчить і мовчати буде так довго, доки не відозве ся до него хтось такими словами, якими промовив ангел до Йосифа в Египті: Верни ся, Йосифе, до твоєї вітчини, бо вже вмер той Ірод, що наставав на твоє житє.[2])

VIII.

Коли приглянемо ся становиску, яке заняла „Censurhofstelle" супротив „Зорі" Шашкевича (1834) і „Русалки Днѣстрово-ї" (1837) з одної, а супротив „Библіотеки Бесѣдъ духовныхъ" і „Молитвослова" Йосифа Левицького, цензурованих в р. 1843—5 з другої сторони, то мусимо прийти до пересьвідченя, що в поглядах на руське письменство зайшли в міродайних, віденських кругах рішучі зміни. У Відни повіяв теплїйший і прихильнїйший вітер, який клав конець самоволї руського цензора. Сю зміну в поглядах треба в першім ряді приписати політичним подіям, а головно сильно розбудженій конспірацийній пропаґанді серед Поляків, яка в початках пятого десятка XIX в. у високій степени затрівожила була австрийські власти. Необережність польських конспіраторів довела в р. 1841 до численних увязнень серед їх про-

---

[1]) Гляди: лист ч. 105.
[2]) Гляди: лист ч. 120.

відників тя однодумців, до кількалїтних слїдств, монструальних засудів та до остаточного зломаня конспіраційного руху[1]). І як давнїйше віденські власти не хотїли допустити до відродженя руського письменства в Галичинї, бо побоювали ся з ним для себе нових клопотів, так тепер рішили ся вони піддержати сей рух, як реакцію против польської революційної пропаґанди та против русофільських стремлїнь в Галичинї, про які мали вже не конче вірні реляції[2]).

В сїй цїли хотїли центральні власти в другій половинї 1842 р. довести до видаваня руської часописи у Відни, а на її редактора призначили були Івана Головацького, якого задумали зневолити до сеї роботи силою. Нагоду до сего подав віденським властям сам Іван Головацький. На пораду Сербів, Вука Караджіча і Ґеорґія Петровича вніс Ів. Головацький в пол. 1842 року просьбу до сербського князя Михайла Обреновича о підмогу на докінченє хірурґічних студий[3]). В сих заходах мав поперти Головацького Вук, що тодї перебував вже в Сербії та Петрович, який небавом туди вибрав ся, щоби обняти редакцію Сербських Новин. Однак обставини зложили ся так, що вскорі опісля мусїв кн. Обренович утечи з Сербії, а з його утечию розвіяли ся також надії Ів. Головацького на підмогу. Та на сїм справа не покінчила ся. В Ів. Головацького відбуто поліцийну ревізію, забрано українсько-руські рукописи,[4]) які він придбав для себе, а між ними брулїон листу до

---

[1]) Гляди мою студію: „Польські конспірації серед руських питомців і духовеньства“ стр. 79 і Józef Krajewski: „Tajne związki w Galicyi“ стр. 90 і дальші.

[2]) Гляди: лист ч. 36. стр. 69.

[3]) Гляди: лист ч. 34. стр. 63.

[4]) Про одну з таких ревізий, відбуту в Ів. Головацького донесла віденська поліція дня 29 липня 1842 р. Nr. 734/g президії „Polizeihofstelle“. Тодї найдено в него виписки з „Kordyana“, характеристику вел. кн. Константина, пісню „An die Slovaken:“ „Hej Slovane!“ Dieser Aufsatz — читаємо в реляції — scheint dem bekannten, polnischen Liede: Noch ist Polen nicht verloren etc. Jeszcze Polska nie zgniła (sic!) nachgebildet und sein Verfasser Głowacki sebst zu seyn, was er jedoch, ohne sich über den Bezug ausweisen zu können, leugnet. Die letzten Zeilen enthalten eine Aufmunterung, standhaft zu seyn und beharrlich.“ Дальше найдено в Головацького: „Do imienniha Angielki“ (Goszczyńskiego), „Pogrzeb Poniatowskiego“, „Pieśń o czamarze“, „Amerykanin do tułacza Polaka“, „Odpowiedź Polaka““, „Opuśteny“, „Patrzcie, jak węgiel rozdęty, silnym się zajął płomieniem“, „Podtatranska“, “Głos tułacza“ і руський вірш: „Ой кто на свїтї бездольнымъ вродивъ ся“. Арх. мінїстр. внутр. справ. у Відни fasc. 1634 рік 1843. Nr. 392. „Hryniewicz und Głowacki“.

князя Обреновича. Небавом переслухано його в поліції, де він стрінув ся з наївним докором, чому не звертав ся з такою просьбою до свого уряду, почім загрожено йому, що буде мусів покинути Відень. Переведенє такої грозьби було би для Ів. Головацького дійсною катастрофою і коли він почав просити, щоби йому бодай дозволено покінчити у Відни студії, комісар поліції заявив йому, що дальший побут для него у Відни бувби тоді можливий, як би він схотів видавати „мало-чи галицько-руську“ часопись, до якої мігби легко найти співробітників в Як. Головацькім та иньших галицьких письменниках. Урядови залежить на тім, щоби „Галичан Уніятôв при их вѣрѣ а тым самым при Австріи утвердити“. Початкові видатки на часопись покрило би правительство. Колиб навіть, задумана часопись була зразу „недокладна і не дуже глубоко учена и обширна“, бо на квартал виходилоби 2—3 аркуші, то і в такім разї вона була би потрібною, колиб лише була „питомою, народною, малоруською, чи русинскою“, колиб була „писана чистым народным языком малоруским, нѣ з Польщиною нѣ Московщиною не помѣшаным“, колиб вона „языкъ, народнôсть Галиччины и вси малои Руси, яко истный вôдземок корѣня Славлянского почитовала и за себе особно становила, вôд Московщины вôдлучала и духа славенского в Галиччинѣ пôднимаючогося на сторону Славян Австрійских накланяла и тут централизовала“. Часопись мала би виходити безумовно у Відни, „яко въ серединѣ Автрійскои Словенщины“ і що найважнійше „печатати ся черенками латинскими, правописею, котрою бы найлучше.“ Зміст її мав би доторкатись етноґрафії, ґеоґрафії, статистики та історії Руси, а крім сего могли би війти до неї поезії і літературні твори, хотьби навіть в передруку з українських видань[1]).

Іван Головацький згодив ся на сю пропозицію та лише почав вставляти ся за кирилицею, але уряд налагав на латинську азбуку, а крім сего домагав ся, щоби Головацький дай йому програму матеріялу на цілий рік. Останний справи не засипляв. Він звернув ся за матеріялами до брата Якова[2]), а через него до Рудольфа Моха і Николи Устияновича. Крім сего почав він підготовлювати переклади з чеської та „ілірійської“ мови, а не доставало йому ще

[1]) Гляди: лист ч. 36. Порівнай також статийку проф. Свистуна (Вѣстн. Нар. Дома за р. 1905 стр. 60—62, 65—70, 82—7 і 111—19), де є мова про проєкт часописи і де подані виїмки з листів, друкованих у нас під ч. 36, 41, 52, 69 74, 80, 82, 93, 99 і 110.

[2]) Гляди: лист ч. 38.

книжок польських, московських та українських. Колиб не повело ся видавати часописи, то зібрані матеріяли задумував Ів. Головацький видати в окремій збірці[1]). Підготовляюча робота йшла Ів. Головацькому пиняво. Книжки і рукописи, прислані Яковом Головацьким, стали йому в пригоді, але сам Іван побачив, що до подібної праці не достає йому богато, що „гадки помотанй, недоспѣлй, язык не вправный, та що знаня йому бракує“[2]). Мимо сего він не зневірював ся і брав ся щиро до праці, щоби переломити всї трудности, з яких докладно здавав собі справу.

Ініціятором проєктованої часописи був, на мою гадку, Вартоломей Копітар. Глубоко відданий католицькій церкві, він, певно, рад був, щоби акцію серед галицьких Русинів повести в напрямі придержаня їх при унії, а в своїм сердечнім привязаню до Австрії він бажав бачити Відень духовим центром всїх Славян. Признаючи Русинам право до окремішного літературного розвою, Копітар вказував з нагоди іменованя Вен. Левицького цензором для великоруських книжок вже вдруге, що українське письменство могло би бути значним суперником петербургської „Machtgewalt“[3]). Сї гадки хотів Копітар перевести в діло в р. 1843. на галицькій Руси через Дениса Зубрицького, коли останного після своєї подорожі до Риму впевнював, що Рим для Русинів дуже прихильний, що богато бажань римська курія радо сповнила би, колиб руські владики митр. Мих. Левицький, або еп. Снїгурський туди поїхали. Рівночасно накликував він, щоби „die Russinen, ohne die Nordrussen sich selbst genügen, ihren Kamiński drucken lassen“ та щоби осьвічене, галицьке духовеньство враз з 4 мілїонами Русинів в Галичинї і на Угорщинї старало ся впливати на своїх братів на Українї та притягало їх до себе, бо тепер „der günstigste Zeitpunkt, um von röm. und. deutscher Seite her allen Eueren gerechten, oder auch nur billigen Beschwerden gründliche Abhilfe zu verschaffen“[4]). З програми проєктованої часописи пробивали ся майже дословно ті самі гадки і нема сумнїву, що Копітар був їх речником та ініціятором.

Однак гадки Копітара, піддані Зубрицькому, були далекими до здійсненя, бо останний до їх переведеня, хотьби задля своїх полїтичних і національних поглядів не надавав ся[5]). Так само не по-

---

[1]) Гляди: лист ч. 41. стр. 80—2.

[2]) Гляди: лист ч. 52. стр. 105—6.

[3]) Порівнай стр. XII. і LXIII. нашої студії.

[4]) Гляди мою розвідку: „З кореспонденциї Дениса Зубрицького“ (відбитка з 43 тому „Записок наук. тов. ім. Шевченка) стр. 39 і 43.

[5]) Про відповіди Зубрицького Копітарови подав вістки д. Ф. Свистун

бачила проєктована часопись сьвіта, однак не тому, що Ів. Головацький був занятий іспитами, або тому, що хотів обняти становиско лікаря на Україні у дідича Требинського[1]), лише тому, що дня 28 жовтня 1842 р. виїхав Копітар до Риму, звідки вернув до Відня доперва дня 7 мая 1843 р.[2]) Не стало душі, що піддала плян часописи, а через те він заснітив ся. На всякий однак спосіб, не лише проєкт видаваня часописи, але і сама подорож Копітара до Риму сьвідчать, що віденські власти заінтересували ся серіознійше руською справою. За часів побуту Копітара в Римі реституовано там грецько-руську колеґію, а Копітар мав на цїли, почати в ній для руських питомців виклади славянських літератур та підготовити одного з них протягом двох літ на становиско учителя сего предмету. Однак руські питомці не приїздили до Риму і Копітар був зневолений почати науку з одним молодим Францішканином, родом з Портуґалії, що підготовлював ся до місийної служби в Молдаві і Болгарії[3]). Через опізнюванє приїзду руських питомців[4]), Копітар покинув Рим скорше, чим задумував, а в рік пізнійше не стало вже його між живими.

в „Вѣстник-у Нар. Дома“ з р. 1906. Ширше розберу відносини Копітара до Зубрицького в окремій статії, причім подам копії з відповідий Зубрицького (3 листів).

[1]) Гляди: листи ч: 38, 41, 52 стр. 75, 80, 105.

[2]) Vr. Jagić: Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und anderen Süd und Westlaven. Berlin 1897. стр. 321.

[3]) Тамже: Op. cit. стр. 315—16 і 350—51.

[4]) Руські питомці не могли прибути до Риму в часї побуту Копітара з вини австрийських властий. Президія ґубернії повідомила митрополита Мих. Левицького доперва дня 8 жовтня 1843 р. Nr. 1259/ggg, що цїсар дозволив зарядженєм з дня 30. IX. 1843 р. „ut candidati ad Collegium de propaganda fide Romam mittantur, inde tamen reversi, privata diligentia suppleant, quae ibi non didicissent et tunc primo Curae animarum applicentur“ (Gestions-Protokoll des griech. kath. Metrop. Konsistoriums“ з р. 1843 Nr. 55). Як. Головацький твердив, що вільних місць в Римі для питомців було 13, що однак зголосило ся всего 6 кандидатів, яких післано туди „als russinisches Holz, um es mit der römischer Axt zu Keilen zu behauen und diese hölzernen Keile sollen einst den russischen Nationalstamm zerfällen, weil die eisernen Hacken fruchtlos gearbeitet und blosse Risse gemacht haben“. (Jordan „Jahrbücher für slav. Liter. за рік 1846 в статії „Zustände der Russinen in Galizien“ стр. 373.) Кілько місць вільних в дійсности було — не знаємо, а відстрашувати від Риму могла родичів та їх дітий головно подорож, що тревала близько місяць. Остаточно виїхало шістьох питомців до Риму доперва в жовтни 1845 р. З львівської епархії вислано: Ілярія Струмінського, Льва Дейницького та Ізидора Дольницького (Gestions-Protokoll з р. 1845 Nr. 73) а з перемиської: Ден. Сїнкевича, Ів. Бачинського і Йос. Черлюнчакевича.

До зломаня самоволї руського цензора та до успішнїйшого розвою нашого письменства причинила ся рівнож в части романтична стріча Ів. Головацького з бурбонським інфантом, кн. Люккою, який став покровителем не лише Ів. Головацького, але ослонив також своїм іменем та повагою виданє І. части „Вѣнка“.

В вересни 1843 зайшов Ів. Головацький у Відни до церкви св. Варвари, де почав вдивляти ся в него незвісний пан, який після виходу з церкви навязав з ним розмову. Ів. Головацький не знав прізвища незнакомого чоловіка, який не зраджував себе прогягом майже чотирох місяців, хоть що неділї заходив до церкви і з Головацьким стрічав ся та розмовляв. Доперва на старий рік 1844 р. признав ся незнакомий, шо він Herzog von Lucca, а найблизшого дня був вже Ів. Головацький в палатї арх. Фердинанда де Єсте, в якій кн. Люкка замешкав. Бурбонський інфант приняв Головацького дуже ввічливо, велїв йому займати ся гомеопатією, поручив його одному з найвиднїйших тодї гомеопатів, др. Фляйшманови, та прирік, що по скінченю студий забере його з собою до Люкки на управителя гомеопатичного відділу у своїм шпиталю. Рівночасно дав князь Ів. Головацькому 100 злр. на ригороза та визначив йому до червня 1844 р. по 20 зл. місячної підмоги. Князь випитував Головацького про його родину, назначив собі на картї Чепелї і Пеняки, заохочував його до науки, згадував про Лучкая а про себе говорив, що має також дома „церкву словенску, священика и дяковъ“ та що він „з молоду замплованый в словенскôм небоженствѣ“ [1]). На бажанє князя заходив до него Головацький майже що дня аж до Йордану, коли князь виїхав з Відня[2]). Друду підмогу в сумі 100 злр. одержав Ів. Головацький в марті 1845 р.[3]). Через клопоти і матеріяльні страти спричинені князеви завідателями його майна[4]), підмоги для Ів. Головацького не плили

З них живе, крім дра Черлюнчакевича, о. пралат Ізидор Дольницький, духовник руської семинарії у Львові, один з найкрасших типів посеред нашого духовеньства, який розказував менї, що в дорозї до Риму вступили питомцї до Перемишля, де кождий з них одержав від еп. Снїгурського срібного цванціґера. Подорож відбували вони кіньми, лише перед Віднем їхали якийсь час зелїзницею. До Відня відвіз їх Вен. Левицький. З Відня до Риму тревала подорож возом 21 днів. Молоденькі питомцї, в віцї 12—15 лїт, забавляли ся по дорозї стрілянєм з пістолєтів, які купили у Відни. На сю забаву сильно негодував візник.

[1]) Се стверджує також студія дра Ос. Маковея: „Три гал. граматики“ с. 53.

[2]) Гляди: лист ч. 52. стр. 106—7.

[3]) Гляди: лист ч. 69. стр. 141.

[4]) Гляди: лист ч. 69. стр. 142.

так, як він сего надіяв ся[1]), через що останний мусів нераз гірко бідувати. Остаточно Головацький зневолений був вступити до війска, тим більше, що в р. 1847 зрік ся князь свого князівства[2]). Та хоть мрії Ів. Головацького на одержанє місця в шпитали князя Люкки не здійснили ся, то всеж годі таїти, що позисканє такого протектора, що був членом цісарської родини мусіло заважити, коли не на долї самого Головацького, то певно на успіху задуманих ним видань. Вірити в се велить нам факт, що анї „Вѣнка“ (I. ч.), присьвяченого князеви Люкки, анї „Вѣнка“ (II. ч.), дедикованого сербському патриярхови, Йос, Раячічови до Львова не відсилано, коли давнїйше всї руські твори, прислані до віденської цензури, завертано до руського цензора у Львові.

Останною причиною, що підорвала цїлком повагу руського цензора, була самооборона галицько-руських письменників, які на терор рішили ся відповісти публичними, безіменними протестами. Сими письменниками були Йосиф Левицький і Ярослав Головацький.

Головним виновником лїтературного застою Галицької Руси вважав Йос. Левицький митрополита і тому в статії „Доля галицко-русскаго языка“[3]) яку з певними змінами перекладено на нїмецьку мову[4]), накинув ся він сильно на Мих. Левицького, причім подав не злий перегляд лїтературного руху від прилученя Галичини до Австрії. Про руського цензора висловив ся він ще тут доволї прихильно, коли писав, що „до усердныхъ защитниковъ природного галицко-русского языка, хотя своихъ трудовъ друкомъ не оголосили, належитъ Венедиктъ Левицкій...“[5])

Статія Йос. Левицького була би мала більше значінє, колиб не те, шо він надто висунув власну особу на перід, бо від свого, страшного перекладу „Домоболія проклятыхъ“ (1822 р.) велїв починати історію руського письменства в Галичинї, а від дозволу на видаванє „Библіотеки бесѣдъ духовныхъ“ робив залежною долю „галицко-русского языка“[6]), та колиб не се, що його заміти супро-

---

[1]) Гляди: лист ч. 80. стр. 167—8.

[2]) Гляди: лист ч. 110. стр. 210.

[3]) Статія поміщена в часописи „Денницї — Jutrzenka“ Варшава 1843 р. март стр. 188—194 і цьвітень стр. 39 - 45.

[4]) Jordan „Jahbücher für. slav. Liter“. за рік 1844 п. з. „Das Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur“. Під перекладом статії підписав ся Йос. Левицький: „Anonymus“.

[5]) Денница цьвітень стр. 41.

[6]) Тамже цьвітень стр. 44.

тив деяких людий, були кривдячі і несправедливі. Так прим. митрополитови Левицькому брав він за зле в „Денницѣ“, що він своїм посланієм про первеньство папи, вид. в р. 1841., а перекладеним з латинської мови Мих. Малиновським, хотів перед римським престолом „показатись усерднымъ защитникомъ уніи“ [1]). Крил. Іванови Могильницькому не відмовив Йосиф Левицький значних заслуг на поли шкільництва, але при сій нагоді додав, що він з книжок, призначених для шкільного ужитку, вів формальний монополь та що для „власнои спекуляціи“ не видав своєї граматики друком, мимо значних достатків[2]). На Осипа Лозинського накинув ся Йос. Левицький не лише за його симпатії для латинської азбуки, але рівночасно додав про него, що він зібрав богато пісень з ріжних авторів та видав їх латинськими буквами п. з. „Ruskoje wesile“ [3]). Самохвальба і пристрасні заміти обнижали значінє статії, против якої в р. 1845 явила ся відповідь Лозинського п. з. „Bemerkungen über den Artikel „das Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur“ [4].)

Лозинський зазначив, що з боку автора статії, поміщеної в „Денниці“, нанесено галицько-руському письменству новий удар. Коли з одної сторони розумна критика є все пожадана, так з другої замітки писані без поміркованя, лише приносять шкоду. Критика повинна визначувати ся правдою, основностию і поміркованєм, вона повинна оцінювати річ, а не особу а обовязком критики є, сторонити від глузованя, від якого сьвіт відвертає ся з погордою. Після сего вступу Лозинський взяв в оборону крил. Могильницького, який завіщав ціле своє майно на стипендії для бідної молодіжи і який хиба нічого для спекуляції не робив. Впрочім сам Йос. Левицький хиба найкрасше оцінив значінє Могильницького, коли написав з нагоди його смерти елеґію[5]). Коли також

---

[1]) Тамже, цьвітень стр. 39. В німецькім перекладі сей необережний заміт пропущено. Дуже влучно оцінив посланіє митрополита Копітар в листі до Зубрицького (З кореспо. Зубрицького стр. 39—40).

[2]) Денница, март стр. 192—3.

[3]) Тамже, цьвітень стр. 40.

[4]) Jordan: „Jahrbücher für. slav. Literatur“ за рік 1845 стр. 125—8. Статія підписана: Haličer-Russe.

[5]) Вперве видруковав сю елеґію Юстин Желехівський в „Новім Галичанин-ї“ за рік 1889 ч. 11—12. в статийці п. з. „Новыи данныи до біографіи Іоанна Могильницкого“. Йос. Левицький оплакував в елеґії крил. Могильницького іменем дітий, що учили ся з його книжок, іменем консисторії, якої покійний був „зьвіздою“, іменем словесности і церкви. Йос. Левицький закінчив свій вірш словами:

митрополит не видав граматики Могильницького, то мабуть тому, що вона не відповідала нинїшним вимогам руської мови, а коли митрополит противив ся видаваню „Библіотеки бесѣдъ духовныхъ“, то хиба задля способу писаня, з якого її редактор звісний і тому нема потреби жалувати „das Ausbleiben dieser Bibliothek“. Лозинський підніс, що в честь митрополита зложив Иос. Левицький в р. 1838 панеґірик, в якім величав його „славою русскихъ Галичанъ“, а в „Денницї“ робив йому, між иньшим, докори, що він є оборонцем унії, хоть се є обовязком митрополита. По гадцї Лозинського, все, що автор статії в „Денницї“ писав про митрополита, „athmet nur Bosheit und Rachsucht“. В обороні своєї особи твердив Лозинський, що обставав за латинською азбукою не тому, щоби приподобати ся Вацлавови з Олєска, але тому, що се було би злучене з користию для руського письменства, колиб воно держало ся азбуки, уживаної в образованих лїтературах. В своїм Rusk-ім wesil-ю“ помістив він 180 пісень, які сам зібрав. В дальшій части відповіди зрецензував Лозинський влучно дивовижні вірші Йос. Левицького, писані без таланту та лїтературного смаку, признавав перекладчикови „Домоболія проклятыхъ“ зручність, з якою він умів добути нагороду за русько-нїмецьку граматику, хоть відома річ, що найлїпшим підручником була граматика Добрянського. Крім сего радив Лозинський перекладчикови „Домоболія проклятыхъ“, щоби друковав меньше річий, але добрих, а авторови статії в „Денницї“ поручав обережність і розвагу в критицї та поміркованє супротив своєї духовної старшини, бо через свою задирливість приголомшує він перші проби на поли руського письменства а поверх сего доказує, що хиба на те пише свої замітки, „um allein als der einzig-Gelehrte und Verdiente im Felde der Galizisch-russischen Literatur zu figuriren“.

Замітки Лозинського, коли поминемо незаслужену оборону митрополита, були розумні, хоть і він не умів удержати супротив Йосифа Левицького рівноваги та ужив нераз обидних слів, як

„О Духъ, где токмо обитаешь!
Якая будь участь твоя,
Ты нужды, скорбы наши знаешь,
Котрыхъ не выявляю я,
Будь геніемъ твого народа,
Надъ всею Русею чуйно бди.
Твоя цѣль — наша свобода,
Покойный мужь, ахъ прости!...
Прости на вѣки!...

„вільно псу і на пана Бога брехати“, „eine schmutzige Beschäftigung“, і т. и. Натяки на особу Левицького у відповіди Лозинського були такі ясні, що під анонїмним автором статії в „Денницї“ кождий його пізнати мусїв. Подражнений диктатор руського письменства в Галичинї написав нову статію[1]), в якій піддержав ще раз свої несправедливі помічаня против Могильницького та навів цїлий ряд доказів, як львівські пралати давили в зародї кождий прояв на поли галицько-руської лїтератури, як впливали на руського цензора, щоби зборонював твори писані народною мовою, а дозволяв на друк подібних рукописий, як „Изясненія на литургію“ Малиновського, писаних такою мовою, яку галицькі Русини доперва тодї зрозуміють, коли вийдуть до неї поясненя. Крил. Кузємському почитував вправдї Йос. Левицький в заслугу, що він виполошив з консисторії польську мову і що промовляв до духовеньства по руськи, але рівночасно дорікав йому, що він „huldiget verworrenen Ideen, und möchte gern eine galizisch-russische Sprache gebildet sehen, die weder hochrussisch, noch kleinrusisch ist, wagte aber noch nichts von seinen hohen Talente zu veröffentlichen, obgleich er Manches mit den lytographirten Bilden ritus graeci versuchte und ein Monopolium damit in der Diözese treiben wollte“. Вістрє свого пера звернув також Йос. Левицький против Венедикта Левицького і закинув йому наклін до „москвітизму“, яким він і сьвяторські пралати задумали die galizisch-russische Sprache zu Grabe tragen“ і в сїй цїли окричали граматику Вагилевича за найлїпшу. Заміти против митрополита піддержав Левицький поновно такими яркими примірами, як конфіскатою вірша Ант. Могильницького в честь архикнязя Франца Карла та забороною, брати духовеньству участь в „Библіотецѣ Бесѣдъ духовныхъ“. На кінци статії виступив Левицький в обороні народної мови, яку сьвятоюрські достойники нехтують та відмовив Лозинському права, критикувати його поезії, доки сам в них своїх сил не спробує(!!!).

Якою мовою не яло ся писати, се виказав Йос. Левицький ще в одній статї п. з. „Russische Literatur in Galizien“[2]), в якій піддав влучній, хоть безпощадній критицї переклад біблїйної історії Венедикта Левицького (1844) і брошуру Гаврилкевича п. з. „Руко-

---

[1]) Jordan: Jahrbücher für slav. Lit.“ за рік 1846 стр. 183—6. п. з. Erwiderung auf die Bemerkungen über den Artikel „Schicksal der galizisch-russischen Sprache und Literatur“.

[2]) Jordan: „Jahrbücher für slav. Literatur“ за рік 1844 стр. 224—7. Статія підписана буквами: ....ій.

водство къ умноженію и годованію садовины", причім виступив знов против „sogenannte Domherrn und Oberen", які спинюють духовеньство в роботі, та висловив надію, що найдуть ся люди з вірою і любовию до народної мови, звичаїв та обичаїв, які переборють всякі перепони і розвинуть галицько-руську мову на основі народної поезії.

Статії Левицького робили своїм тоном прикре вражінє навіть на посторонних людий. Карло Зап, що мав від Якова Головацького[1]) докладні інформації про положенє Русинів та про становиско митрополита, писав про статії руського диктатора: „Četl jsem w Jordanowých ročnikách odpowěď Lewického kněžim Jurským. Kdyby chtěl dát raději pokoj, neboť rozmnožowánim škandalu nepomůže se ani jemu ani literatuře.[2]) Щоби загладити се прикре вражінє, а рівночасно, щоби оконечно осягнути ціль, яку мав на думці Йос. Левицький, що бажав зломити самоволю руського цензора та його приклонників, Яков Головацький взяв сам за перо і виступив зі статією п. з. „Zustände der Russinen in Galizien"[3]).

Слабою стороною названої статії було те, що Як. Головацький натякнув в ній на приватні та родинні справи митр Мих. Левицького та руського цензора. Однак до добрих сторін статії належало передовсім те, що автор не висунув в ній нікуди своєї особи, через що аж по рік 1885 приписувано її Йос. Левицькому[4]), а в другім ряді те, що він пятнував виновників не задля кривд, яких сам зазнав, але задля гнобленя руського письменства і поодиноких письменників. Але чи не найбільшою заслугою статії було те, що автор обговорив в ній руську справу з широкого становиска духової єдности Галичини з Україною, що розказав в ній історію галицької Руси від її прилученя до Австрії, що вказав на поміч цісаря Йосифа II., якої дізнала галицька Русь при кінци XVIII. в., а яка лише тому принесла на разї невеликі плоди, бо тодішне висше духовеньство не почувало себе Русинами та розвоєм культурного і духового житя галицької землї не інтересувало ся. Наслідком апатії, або й ворогованя висшого руського духовеньства супротив руської справи дійшло до того, що низше духовеньство та інтеліґенцію спольонїзовано. Автор розказав дальше про відродженє руського письменства в Галичині і на Україні, про боротьбу

[1]) Гляди: лист ч. 84.

[2]) Гляди: лист ч. 86.

[3]) Jordan: Jahrbücher für sl. Liter. за рік 1846. стр. 136—79. Під статією підписав ся Як. Головацький: Hawryło Rusyn. В р. 1848 інформував Як. Головацький про руську справу чеську пресу. Гляди Лист. Ч. 173.

[4]) Литер. Сборникъ за рік 1885 вип. 1. стр. 40.

галицьких письменників з польонїзациєю, про ворожі виступи руського цензора та митр. Мих. Левицького супротив лїтературних починів на галицькій Руси, про брак заінтересованя у митрополита його власним духовеньством, яке під культурним та матеріяльним оглядом стояло не в порівнаню низше від латинського клиру в Галичинї та православного на Буковинї. Яков Головацький накликував австрийське правительство, щоби воно підпомогло руський елємент в Галичинї у власнім інтересї, бо через те могли би Русини стати сильною запорою супротив польських, революцийних конспіраций, а з другої сторони через підпомогу руського письменства могла би Австрія впливати на Україну, подібно, як впливає на Сербію і Боснію через Сербів на Угорщинї.

Цїла статія Головацького писана дуже живо і цїкаво. З кождого вірша статії пробивала ся щира любов автора до руської землї і справи. Автор відчував болючо кривди, яких дізнавало руське письменство в Галичинї від своїх власних людий в першім рядї. Статія „Zustände der Russinen“ була не лише протестом против оборони митрополита в згаданій статії Лозинського, але й против системи, яку від р. 1834 вводили руський цензор та його приклонники, певно, не без інтенций правительства. В нїй обговорив Яков Головацький публично сї гадки, які саме правительство піднесло було в р. 1842. приватно, коли хотїло заінавґуровати видаванє руської часописи у Відни. Була се також немов би відповідь на гадки, які Копітар порушив був в листах до Зубрицького.

Серед тих людий, що стояли близше Як. Головацького та розвоєм письменства в Галичинї інтересували ся, викликувала статія Як. Головацького щире заінтересованє та глубоке признанє[1]).

Хоть згадані статії Йосифа Левицького та Якова Головацького переломили вплив руського цензора, то всеж таки не усунули вони пригнобленя і апатії, до яких довів Вен. Левицький серед руської суспільности цензурними заборонами. Відчули се небавом Яков та Іван Головацькі в їх дальшій, видавничій працї.

Ми згадали вже висше, що матеріяли зібрані до руської часописи, яка мала виходити у Відни, задумав Ів. Головацький вихіснувати в окремій збірцї. І справдї в поч. 1844 р. повзяв він гадку, видати „Вѣнець“, що вийшов в р. 1845. (зглядно в поч. 1846 р.) п. з. „Вѣнок Русинам на обжинки“. Видав його Головацький не в сїм видї, в якім задумував. Після первісного

---

[1]) Гляди: листи ч. 93. стр. 189, ч. 105 стр. 204 і ч. 120, Порівнай: Литер. Сборникъ за рік 1885. вип. 1 стр. 40.

пляну, „Вѣнець“ мав бути антольоґією творів галицьких та українських письменників. Побіч творів народної словесности (українських дум) мали війти до згаданої збірки: „Пѣснь Куракину“[1]) Котляревського, писаня Артемовського, Льва Боровиковського, Еремії Галки, Писаревського і „Пѣснь на вôдѣздне Срезневському“ Амврозія Метлинського. Надіяв ся також Іван Головацький, що добуде через Срезневського твори Шевченка[2]). Рівнож приготовлював він для збірки короткі житєписи українських авторів. Коли однак „Вѣнок“ не вийшов в задуманім обємі, то не тому, що Ів. Головацький бояв ся „великои розмаитости“[3]), але тому, що таке широке виданє повело би за собою значні кошти, на які видавець важити ся не міг, а яких з передплати годі було покрити.

Першу частину „Вѣнка“ присьвятив видавець свому покровителеви, кн. Люкки, який приняв присьвяту дня 2 вересня 1845 р. та приобіцяв гроший на видавництво. Іван Головацький надіяв ся віна від князя, але гроші не наспіли[4]). Щоби обезпечити собі посередництво державних властий в розпродажи „Вѣнка“, видавець призначив чистий дохід з неї на Галичан, що потерпіли від повени, але тут стрінув ся він з відмовою галицької ґубернії, яка посередництва при розпродажи не підняла ся та радила Ів. Головацькому, щоби в сій справі звернув ся до книгарень та львівських часописий. Видавець хотів також виєднати для „Вѣнка“ безплатний друк в державній друкарні, але й сего йому відказано. Він надіяв ся ще на поміч цісарської родини і був у цісаря Фердинанда на авдиєнциї, однак в кілька неділь пізнійше одержав таку відповідь, яка його „со всѣм запамрочила“. Минав місяць за місяцем а через недостачу гроший не можна було почати друку книжки. Доперва підмога цісаревої вдови, в сумі 50 злр., дозволила Ів. Головацькому, взяти ся за друк. Меткий видавець розписав передплату по віденських, прагських, моравських, пресбурських і загребських часописях, але від Славян прийшло замовлень не богато. Розіслав він також запрошеня до передплати між 84 галицьких деканів, до

---

[1]) Вперве видано її і так в Галичині в „Пчолѣ“ (Львів 1849) ч. 16.

[2]) Порівнай: лист ч. 69. стр. 143.

[3]) Гляди: лист ч. 74. стр. 153.

[4]) Гляди: лист ч. 74. стр. 154., ч. 80. стр. 168, ч. 93. стр. 188. Яков Головацький твердив (Литер. Сборн. за рік 1885. вип. 1. стр. 38), будьто перша часть „Вѣнка“ вийшла за гроші князя Люкки. Вістка ся невірна і листи кажуть що иньшого.

родини[1]), консисторий[2]) і приватних людий[3]), але складане гроший йшло дуже пиняво. Для одних була ціна за висока, иньші вимовляли ся недостатком, але чи не найбільше завинила тут апатія, яка на добре загніздила ся на галицькій Руси. Зі спису передплатників, долученого до І. части „Вѣнка“ дізнаємо ся, що видавцеви пощастило ся зібрати їх несповна 140. Крім дару цісаревої вдови, що був завдатком для друкарні, решту видатків покрив Никола Верещинський[4]). В сей спосіб добув Ів. Головацький примірники „Вѣнка“ з друкарні в цьвітни 1846 р.

Друковані екземлярі переслав Головацький в першім ряді руським владикам: митр. Мих. Левицькому, еп. Снігурському, Яхимовичеви, Поповичеви (в Унгварі) і Гакманови в Чернівцях[5]). Снігурський прислав видавцеви 20 злр.[6]) Митрополит Левицький не розпечатав книжки та відослав її з дописскою: „wird nicht angenommen“. Черновецький владика, Гакман переглянув книжку і відписав: „не пріймаетъ болѣе потому, что тая книга ни по граматикѣ, ни по духу Словенскаго языка на Буковинѣ употребляемого сочиненна“, почім відослав книжку почтою, за що Головацький мусів заплатити 2 зл. коштів[7]). Сї факти ілюструють найкрасше відносини части висшого духовеньства до літературних творів, писаних народною мовою. Замітне, що поміж передплатниками „Вѣнка“ находимо прізвище руського цензора, Вен. Левицького.

Обєм І. части „Вѣнка“ не великий. Окрім віршованої присьвяти Ів. Головацького князеви Люкки (стр. 1—4), якою автор дав доказ, що поетом ніколи не був, помістив він свій „Приговор читателям“ (стр. 7—10), в якім станув на становиску духової єдности Галичини з Україною, бо обіймав весь нарід „вôд Сяна, Вислы й Буга аж по Дôн и Донець, а з поза Бескида, Днѣстра й Чорноморя ген-ген горѣ по Припець и Десну“ та кликав в одушевленю: Сей нарôд живе в цѣлости народнѣй, и николи не заумре, а єго доля — то вôдземна парôсть всемірной судьбы Словенщины. В слід за „Приговором читателям“ йшла

[1]) Гляди: лист ч. 80. стр. 167—8 і ч. 87.

[2]) Гляди: лист ч. 81. В листї ч. 80 писав Ів. Головацький: „я до Консисторій не писав, бо мя Моралиста розрадив“.

[3]) Гляди: лист ч. 97. Порівнай також спис передплатників при І. ч. „Вѣнка“.

[4]) Гляди: лист ч. 82. стр. 171.

[5]) Гляди: лист ч. 82.

[6]) Гляди: лист ч. 93. стр. 188.

[7]) Гляди: лист ч. 82. стр. 173. Порівнай: Литератури. Сборникъ за рік 1885 стр. 39.

статийка Ант. Добрянського „Крещеніе Руси“ (стр. 11—46)., яка враз з перекладом розвідки Ігн. Даниловача п. з. Историческое розсмотрѣніе законодательства Литовского“ (стр. 125—150) складала ся на наукову часть збірки. В літературну часть „Вѣнка“ війшли: згадка Як. Головацького „Память Маркіяну Р. Шашкевичу“, в якій побіч житєписи та оцінки заслуг безсмертного Руслана, поміщено 24 поетичних, оригінальних і перекладених його творів і казку „Олена“ (стр. 47—128) та віршовані переклади Якова Головацького „Народн. Сербских пѣсень“ враз з короткими а на свій час влучними замітками про устну словесність сербського народа (стр. 151—203).

Хоть обємом „Вѣнок“ був незначний, то всеж таки його поява була чимсь незвичайним. Чиста, народна мова в поезіях Маркіяна та перекладах сербських пісень Як. Гололовацького різко відбивала від сих, ніби то літературних продуктів, на яких друк руський цензор доси дозволяв. Побіч туги і жалю, якими Маркіян оповив свої поетичні твори, пробивала ся з них надія, що руська пісня полине по долинах, степах, по Чорному морю, Дніпрі та Дністрі, що полетить під небо та край сонця сонічком повисне

І буде літати,
І буде співати,
І о руській славі
Скрізь сьвіту казати.

Хоть горе, журба й недуга сповивали його коротке житє, він кликав з одушевленєм, що ніхто не видре йому любови і віри, „бо руське ми серце, та й віра руська“. Били з поезий Маркіяна якась дивна сьвіжість, невисловний чар, що мусіли полонити душу читача. І мимохіть приходить нам на гадку, яку страшну кривду заподіяв Венедикт Левицький нашому відродженю, коли зборонював „Русалку Днѣстровую“, в яку війшла була частина поетичних творів Шашкевича, що могли учити руську суспільність любови до народної мови та прихильности для руської справи.

Сам факт, що Яков Головацький не побоював ся покласти свого імени та прізвища під творами, поміщеними в „Вѣнку“, вплинув корисно на уклад II. части „Вѣнка“, в якім побіч него та його брата Івана, взяло участь чимамо руських сьвященників з Галичини. Там поміщено твори Ант. Могильницького, Антона Лужецького, (які вичеркнув був Вен. Левицький в р. 1843 з його збірки поезий), Луки Данкевича, Келистина Скоморовського, Івана Вагилевича (передруки „поезий з „Русалки Днѣстрово-ї“), Николи

Устияновича та иньших людий. Взагалї вийшла лїтературна часть „Вѣнка“ з р. 1847 дуже гарно, коли поминемо вірші Ів. Головацького, в яких годї доглянути ся хотьби лише дрібки поетичного таланту. Наукові статії репрезентували Ник. Маркевич своїм „Спис-ом державцѣв Малороссіи“ та Яков Головацький своєю „Великою Хорватією“ (перекладеною з „Москвитянина“), з якої цензор Мікльосіч вичеркнув оповіданя про останні часи Польщі. Не дозволив також цензор на друк вірша Ів. Головацького „Пѣніе радостнаго голоса“ та ще дечого, всего загалом на аркуш друку[1]). Чимало місця присьвячено в „Вѣнку“ гарним, етноґрафічним статіям і матеріялам.

Заки Головацький зложив рукопись II. части „Вѣнка“, почав оглядати ся за покровителем, якому міг би його присьвятити. В першім рядї звернув ся він до еп. Снїгурського, але сей велїв свому капелянови, Юстинови Желихівському відписати, що не годить ся „абы духовнѣй особѣ посьвящовано свѣтскую книжку“. Щоби однак не зражувати видавця, Снїгурський заявив свою симпатію для видавництва в сей спосіб, що післав йому 25 злр., які враз з 60 злр., присланими Як. Головацьким, були завдатком на на друк книжки. Стрінувши ся з відмовою Снїгурського, носив ся Іван Головацький з гадкою, присьвятити книжку або Верещинщинському, або братови Якову, або "всїм вірним Русинам“, чого, мабуть, Як. Головацький йому не дораджував[2]). Не приняв також присьвяти радник ґубернії Вацлав Залєский (видавець збірки пісень, що скрив ся під анонїмом Вацлав з Олєска, пізнїйший ґубернатор Галичини), який вимовив ся своїм, урядовим станови-

---

[1]) Гляди: лист ч. 93 стр. 187. „Пѣніе радостнаго голоса“ було панеґірком в честь царя Миколи I., який при кінци 1845 р. вертав з Італії і задержав ся у Відни. Іван Головацький находив ся тодї в дуже скрутних, матеріяльних відносинах і тому написав сей вірш, велїв його дуже гарно переплести, за що заплатив 8 злр. та заніс його до російського посольства, в надії, що цар обдарує його грішми. Тимчасом цар забавив у Відни всего два дни а в посольстві забуто на панеґірик Головацького і цар його не побачив. Мабуть, в р. 1845 хотїв автор його видрукувати, але на се цензор Мікльосіч не згодив ся. Видав його Головацький доперва в р. 1848 по знесеню цензури, почім писав до брата Якова, що „ся пѣснь єсть разомъ мôй рѣшительный отвѣтъ противъ важничаніямъ Ляхôвъ и прочихъ мятежникôвъ“. (Гляди: листи ч. 80 стр. 168 і ч. 143 стр. 256). Так виясняв Головацький цїль видання своєї поезії в р. 1848. Первісною однак цїлию була надія на заробіток.

[2]) Гляди: лист ч. 99 стр. 195. Порівнай: Юстинъ Желеховскій: „Іоаннъ Снѣгурскій“ стр. 117.

ском і радив звернути ся з сею пропозицією до князя Юрія Любомирського, скоро сей прибуде до Відня. Однак Іван Головацький приїзду Любомирського не діждав ся і просив о принятє присьвяти сербського, православного патріярха, Йосифа Раячіча, який на се згодив ся. Цензура зажадала від видавця, щоби він виказав ся власноручним письмом патріярха, що він присьвяту приймає, а через се виданє „Вѣнка“ трохи припізнило ся[1]). Раячіч прислав Ів.

---

[1]) Гляди: лист ч. 110 стр. 209. Йосиф Раячіч родив ся дня 19(30) липня 1785 а умер в Карловицях дня 13 грудня 1861 р. в 79 році житя. Його отець, Лука був архимандритом. Син Йосиф присьвятив ся рівнож духовному званю і в поч. 19 віку став архимандритом монастиря „Gomirje“. Коли французькі війска обсадили в р. 1809 і 1813 хорватську, військову границю, Йосиф Раячіч умів своїм впливом удержати людність в прихильности для Австрії. В р. 1818 став він епіскопом в Дальмації, де основав богословську школу і привів до ладу епархію. В р. 1834 покликано його на епіскопа до „Werschetz“. Коли там вибухла холєра і викликала нечуваний переполох, Раячіч йшов від хати до хати, ніс слова розради, поживу і ліки. В р. 1843 став він епіскопом в Карловицях В часї непокоїв на Угорщинї умів Раячіч удержати Сербів в льояльности супротив цїсаря, та д´ав щиро о те, щоби для свого народа виєднати як найширші права. В р. 1848 вибрано його патріярхом. В р 1861 одержав він титул барона. (Dr. Constant von Wurzbach: „Biographisches Lexikon“ 24 Theil. Wien 1872 стр. 290—4). Вурцбах закінчив характеристику Раячіча отсими словами: „Sein Nachruf schildert ihn als einen Priester, der bei all seinen Schwächen und den Fehlern eines heftigen Naturells ein Mann von Talent, von unbeugsamen Charakter und hohen Patriotismus, dieser Eigenschaften wegen werth war der rührenden Liebe und Anhänglichkeit, welche ihm das serbische Volk widmete“. Не від річи буде, коли подам офіціяльну характеристику Раячіча, яку я найшов в Архіві міністерства справ внутрішних (Griech. Bischöfe in Ungarn 1839 fasc. 1499 Nr. 4726), писану дня 19. XII. 1838 при нагоді обсади епіскопської столиці: „6-stens endlich wird der Versetzer Bischof Joseph Rajasics als ein Mann geschildert, der alle Eingeschaften besitzt, welche die Würde eines Bischofs der einträglichen Bačser Diözese und der Standpunkt, auf den er gestellt werden soll, erheischt. Auch ihm glückte, das rohe, gleisnerische, knechtische Wesen der Kalugernhaft von sich zu entfernen; er ist ein Mann von Geist und Bildung, voll Lebensart, Gastfreundschaft und unbestreitbaren Adhaesion an das aller durchlauchtigste Kaiserhaus; und wenn ihn schon der Vorwurf einer auffälligen Neigung zu Weibern und Hang zum Spiel nicht unverdient trifft, so glaubt man anderseits, dass er auch in dieser Beziehung bei dem mindesten Wink alles vermeiden würde, was anstössig seyn, oder sonst zum Skandal dienen könnte. Das Bácser Komitat würde ihn gerne als ihren(sic) Diözesanbischof begünstigen, und man ist der Meinung, dass er diese Stellung gewiss mit mehr Würde als der damalige Pankratzer Bischof Georg Chranislau und in Rück-

Головацькому в подяку за присьвяту 500 злр. на кошта друку[1]). Факт присьвяти „Вѣнка“ сербському патріярхови принято в Галичині з вдоволенєм, бо в нім добачувано демонстрацію против митр. Михайла Левицького. Не даром писав Антін Могильницький до Якова Головацького: „але найбôльша моя радôсть зъ того, же братъ твôй посьвятивши свôй вѣнокъ Метрополиту Карловецкому, завстидавъ нашого Ирода, ôдъ котрогос'мо денекотри за двигненіє материнского язика и умной словесности рускои, такъ торонки муки и страсти претерпѣли“[2]). Характеристичною для Раячіча була хиба ся обставина, що він став меценатом руського письменства в народній мові в тім самім часі, в якім не апробував для православних своєї епархії перекладу „Нового завѣта“ на сербську, народну мову, зладженого Вуком Караджічом[3]).

На „Вѣнкахъ“ покінчила ся важнійша видавнича праця братів Головацьких перед 1848 р. Годить ся хиба ще згадати, що Ів Головацький переклав в р. 1848 з порученя військових властий на руську мову „Dienstreglement“[4]), та що зредаґував і видав брошуру Кобринського „О гною“, яка вийшла що йно в р. 1848[5]). Уряд подбав також про руську брошуру „О управѣ тютюну“[6]), яку в р. 1847 розкинено в Галичині між селян даром на те, щоби їх заохотити до управи сеї ростини. Задумував ще Ів. Головацький видати III. часть „Вѣнка“[7]), а Як. Головацький ще в р 1845 приготовлював „южноруский Сборникъ“[8]), але оба вони не перевели своїх намірів в діло.

IX.

Невідрадні образки, які ми подали в нашій студії, вказують, з якими важкими перепонами бороло ся наше письменство в Галичині в літах 1834—47. Що воно не пропало в зародку та не

---

sicht der Interessen der Regierung auch mit mehr Anklang bekleiden wird.“

[1]) Литературн. Сборникъ за рік 1885. вип. 1 стр. 39.

[2]) Гляди: лист ч. 120.

[3]) Гляди: лист ч. 110.

[4]) Гляди: листи ч. 93 стр. 189, ч. 104 і ч. 143 стр. 255.

[5]) Гляди: лист ч. 110 і 143.

[6]) Гляди: листи ч. 104 і 110. Порівнай: Ив. Ем. Левицкого „Библіографію“ I. Nr. 342.

[7]) Гляди: лист ч. 93 стр. 188.

[8]) Гляди: лист ч. 74 стр. 155.

заснітило ся, то се заслуга Маркіяна Шашкевича і Якова Головацького. Перший з них вказав дорогу, на якій можна відродити письменство, другий перейняв спадщину, полишену Маркіяном та з вірою в красшу будуччину переборював перепони та усував колоди і каміня, які кидано йому під ноги з ріжних боків. Великою заслугою Маркіяна Шашкевича було те, що він станув на трівкім ґрунті духової єдности Галичини з Україною і що в сім напрямі повів свою роботу, яку Яков Головацький з жаром продовжав. Була се робота велична. Треба подивляти енерґію, з якою сї два молоді люди забрали ся до праці, треба цінити відвагу Якова Головацького, що в найтяжших хвилях гнету, умів постояти за праведним ділом. Він не лише, що сам не упав, але й накликував других до праці та витревалости.

З якою радостию писав він до брата Івана, що під його впливом вернув з польського табору до руського, та мрів про працю для руської землї: „О як я ся утѣшив, пôзнавши с Твого листу, що'сь ся щире взяв до тои вôтцѣвскои ролѣ, котра так давно облогом лежит и зовсѣм бурянами заросла, щось пôзнав потребу нашого народа и розгадуєш над средствами и способами, як би свою родиму ниву найлутше справити и для будущого поколѣня засѣяти можна[1]). А чи не могло тїшити Якова Головацького письмо Ант. Петрушевича, в якім останний дякував йому за провід, та за те, що він в нїм „перший зажегъ огень отчинной любови“, що з манївців справив його на биту дорогу і навчив любити „нѣмѣи гробы отцовъ“[2]). Якова Головацького болїло се, що Стефан Витвицький видав два томи „Наукъ парохіяльныхъ“ (Чернівцї 1847 р.) не мовою чистою, народною, але „языкомъ нибы церковнословенскимъ, мѣшанымъ з рускимъ“, через що тим виданєм не дуже повеличати ся можна[3]), що в хвилї коли сам уряд дбає про пожиточні для народа книжки, з посеред Русинів „много премного (прости Б. грѣха) вôдцурали ся родини, и въ головѣ собѣ не берутъ, якъ потреба просвѣщати нарôдъ и пôдносити крѣпити народнôсть а свою словеснôсть“[4]). Вірний стягови, що підняв Маркіян Шашкевич. Головацький ще в р. 1848 писав до брата Петра: „Чижь Русине прагнутъ Московского

---

[1]) Гляди: лист ч. 32.
[2]) Гляди: лист ч. 49.
[3]) Гляди: лист ч. 104.
[4]) Гляди: лист ч. 104.

царства?“[5]) а свої погляди на окремішність українського руського народа і на красу його мови висловив у знаменитій на свій час „Росправ-і о языцѣ южнорускôмъ и єго нарѣчіяхъ“. За його проводом почали йти тою самою дорогою иньші люди. Ів. Головацький негодував на Серба Павловича за се, що останний питав його, чи галицько-руські письменники „порозумѣли ся из россійскими, аби чи може думают ся вôдривати из своєю словесностью вôд велико-рускои, так високо изображеннои“. Обурюючи ся на таке наївне питанє, Ів. Головацький назвав Павловича „не самовитым“ та „вѣдав рублями перелицьованым“[2]). Колиж в р. 1844. прочитав Ів. Головацький поезії Богдана Залєского, писав до брата Якова: „Ой, коб' то нам такого пѣвця таких дум, — духом бы постала Малорущина и засіяла бы красче усѣх парôстей Словенских! а не потребовали бы ся о нас нѣ Ляхи, нѣ Москалѣ бити, сварити, сперечати — мы бысьмо мовчали, але не так, як тепер мовчемо!“[3]) Ще в марті 1849 р. кликав він в листї до брата: „Такъ будьте ласкавы Русини, стережѣтъ храму Господня — народности нашои, Вашъ голосъ єсть голосъ народа — сохраняйте языкъ въ давнѣй чистотѣ, бо великая грозитъ туча[4]). Иньший сучасний діяч, Кирило Блонський на вістку, що Русини хотять видавати нові шкільні книжки в перекладах з чеської, або німецької мови, звертав рівнож увагу на чистість мови, коли писав до Петра Головацького: „Дуже Васъ прошу, скажѣтъ тимъ Господамъ, щобы дуже съ тимъ були осторожнѣ и не написали такъ, якъ основяненькôвъ Пестрякъ: Вожделѣнного умоизступленія съ дневнымъ мѣстоприбываніємъ Вамъ Пане Сотнику утресугубляємо“[5]),

В тім самім дусї писав перед зїздом „руських учених“ до Як. Головацького меценат руського письменства Верещинський, який взивав його, щоби боронив мови і правописи та дбав „абы не творено нового, ученого язика, „абы народный языкъ зостав ненарушеный и був подставов нашого писменництва.... бо мы вже вступили на злу дорогу, мы аккомодуємо ся вже до церковного, вже до польского, вже до російского языка, и другим Славянам не велику прислугу робемо, а собѣ шкодимо“[6]).

---

[1]) Гляди: лист ч. 139.
[2]) Гляди: лист ч. 31.
[3]) Гляди: лист ч. 52 стр. 118.
[4]) Гляди: лист ч. 204 стр. 349.
[5]) Гляди: лист ч. 185.
[6]) Гляди: лист ч. 165.

Настав рік 1848, рік свободи, рік боротьби о єствованє народів. Хоть була се хвиля, що „всѣ народы на перебѣжки о народность свою ся убѣгали, всѣ правъ своихъ ся домагали, оденъ лишэ Русинъ не отважно ся дививъ“ [1]), то всеж таки не забуто анї на Маркіяна Шашкевича, анї на Якова Головацького, бо се значна часть їх заслуги, що проснув ся нарід, що давав признаки житя. Літературною працею поклали вони основи не лише до дальшого умового, але й полїтичного житя. Спольонїзоване духовеньство[2]), почало признавати ся до своєї народности, закладано по містах полїтичні товариства, творено ґвардії, посилано послів на славянський зїзд в Празї[3]), скликано зїзд „руських учених“ з поверх соткою учасників а десятком ентузиястичних промов та рефератів, основано часопись, розкинено першу полїтичну відозву „Ради народової руської“, в якій проголошено духову і національну єдність Галичини з Україною[4]).

І помянули Русини щирим серцем Маркіяна в приватних листах[5]) та на зїздї „руських учених“[6]), а на Якова Головацького глядїли як на свою „зірницю“[7]), та звертали ся до него у кождій, важнїйшій справі, як до дорадника, доброго робітника та провідника.

Коли уряд в р. 1848 задумав видавати офіцияльну руську часопись, очи Русинів звернули ся на Якова Головацького, який лише тому не хотїв стати редактором, бо побоював ся, чи „не треба бы припадкомъ пôдъ часъ выречи ся свого переконаня, свого правого становища, яко Русинъ — здрадити тôй хоругвѣ, котрѣй присягавємъ не перед урядомъ яким людскимъ, не теперъ, а тогди, колимъ прійшовъ до сознанія — але передъ совѣстію, перед Богомъ, передъ судомъ роду свого — тои барвы я бою ся з здрадити, и тои барвы не скину нѣ за що, не продамъ за ніякіи почести. Волѣю вѣчне мовчати, бо навчила нужда въ глубынѣ сердця закопувати найсвятѣйшіи чувства — таити перед лукавымъ свѣтомъ — якъ бымъ мавъ

[1]) Гляди: лист ч. 130.

[2]) Гляди мою студію „Польські конспірації“ стр. 88—92 і листи ч. 128 і 144.

[3]) Ів. Созанський „До історії участи галицьких Русинів у слов. конґресї в Празї 1848 р. і порівнай листи: ч. 131. 132, 134, 135, 137 і 138.

[4]) Зоря галицка за рік 1848 ч. 1.

[5]) Гляди: листи ч. 117 і 162.

[6]) В промовах Устияновича і Йос. Левицького.

[7]) Гляди: лист ч. 154.

здрадити, або скривити стремлѣнье народне"[1]). А коли австрийський уряд рішив ся основати катедру руської мови на львівськім університеті, Русини побачили в Якові Головацькім одинокого чоловіка, що доріс до сего становиска. І треба подивляти сю однодушність, з якою Русини побивали ся за його кандидатурою, як поборювали двох иньших суперників, Івана Жуківського та Івана Вагилевича, бо як писав Борисікевич до Як. Головацького: „хтож годнѣйший такои посады", бо „ваша заслуга любый друже, то праця мозолна коло рускои мовы, то знамость совершенна усѣхъ лѣтерацкихъ плодовъ рускихъ, и правый погледъ на становище наше народне"[2]) За Якова Головацького вніс Мих. Малиновський подане о катедру до консисторії[3]), яке опісля доповнив просьбою сам Головацький[4]). Колиж Поляки видвигнули кандидатуру Вагилевича[5]) і рознесла ся поголоска, що її Вагилевич одержав[6]), бо його запропонувала міністерству Рада шкільна краєва[7]), то зажурив ся не лише Головацький, для якого пропала надія, „що остаток житья посьвятит зовсѣм народнôй словесности"[8]) але й Русини доложили всяких заходів[6]), щоби справу довести до успішного кінця.

Була се нагорода, яку признали Як. Головацькому Русини за його труди, бо „Бог видѣв, писав йому Верещинський, якесте в цвѣтѣ лѣт Вашихъ вже о просвѣщенію народа руского гадали, журили ся, збирали, вишуковали, записовали, з Пешту через гори книжки до дому несли, Угорщину и Галицію переходили, камѣнь

---

[1]) Гляди: лист ч. 163 стр. 293. Сей офіціяльний орґан почав виходити в липни 1849 п. з. „Галичо-рускій Вѣстникъ" під ред. Мик. Устияновича. Згадати би треба, що перед появою в маю 1848 р. „Зорѣ Галицкои", ґубернатор Стадіон заохочував Русинів, щоби видавали руську часопись, якої редактором мав бути Денис Зубрицький. Плян не здійснив ся не тому що супротив польського руху у Львові годі було би їй побачити сьвіт (лист ч. 124), але тому, що редактором мав стати чоловік, який „едва двѣ, или три строки писалъ на малорускомъ нарѣчіи" (Гляди: лист. ч. 121). — Про проєкт видаваня сеї часописи гляди статийку проф. Ф. Свистуна, поміщ. в „Вѣстник-у Нар. Дома" за рік 1905. стр. 180—3, в якій він передруковав оба висше наведені листи.

[2]) Гляди: лист ч. 133 і ч. 164. Порівнай також ч. 150 і 160.

[3]) Гляди: лист ч. 166.

[4]) Гляди: лист ч. 167.

[5]) Гляди: лист ч. 168.

[6]) Гляди: лист ч. 171. стр. 306.

[7]) Гляди: лист ч. 178.

[8]) Гляди: лист ч. 176.

[9]) Гляди: листи ч. 179 і 180.

угольныи до поднесенія побратимців закладали, Русалку Днѣстровую, Приповѣдки и вѣнки в свѣт пускали, народу древность и званіе його припоминали, засѣвали трудили ся а Бог то видѣв и поблагословив, добре насѣнє зійшло, и небесный Господь дав Вам тепер видѣти плоды працѣ и надѣи своих, и тѣшити ся ними". Верещинський накликував Як. Головацького щоби тїшив ся весною руського народа, до якої приходу він найбільше причинив ся, а сю радість дїлити ме з ним „безсмертний Руслян", щоби працював щасливо, готовив лїто для руської землї, був для неї „вѣстником свѣтла, правды и божои силы" [1]).

Сам Як. Головацький відчував відвічальність, яка його жде на новім становиску і тому писав до Борисїкевича: „Я готовъ жертвовати всѣма силами моими умственными и тѣлесными, ино боюсь, чи одолаю я годно обовязкови тому,такъ важному, чи удовлетворю жаданьям и ожиданьям народа свого. Знаю и силы и немощи мои. Чимъ бôльше хто знає, тымъ яснѣйше пôзнавати повиненъ, якъ ще далеко не досягає доконалности. Але зъ Богомъ на передъ. Богъ покрѣпитъ мня, надѣюсь" [2]).

Надїй, які покладали на Якова Головацького Русини, він на становиску професора унїверситета не виправдав. Ідеалам з молодечих лїт він скоро спроневірив ся. А тимчасом ішло народне житє своїм природним шляхом, на який справив його Маркіян Шашкевич та яким до половини девятнайцятого віку ступав Як. Головацький. Ішло народне житє на перід та перейшло до дневного порядку над дальшою діяльностию Як. Головацького, що стояла в різкій суперечности з його давними поглядами і стремлїнями....

---

[1]) Гляди: лист ч. 165.
[2]) Гляди: лист ч. 163.

МАТЕРІЯЛИ.

I.

Цензурні норми з р. 1810.

1)

През. Арх. льв. Нам. № Ad 9486 ex 1840.

VORSCHRIFT

für die Leitung des Zensurwesens und das Benehmen der Zensoren, infolge a. h. Entschliessung vom 14. September 1810 erlassen.

Seine Majestät, unablässig bemüht, das Wohl Aller und des Einzelnen auf jedem Wege zu befördern; überzeugt, dass die Verbreitung nützlicher Kenntnisse, die Vervollkommnung der Einsichten, verbunden mit der Veredelung der Gesinnungen, zu den vorzüglichsten Mitteln gehören, ersteres zu bewirken; wohl wissend, dass eine zweckmässig geleitete Lese- und Schreibfreiheit besonders geeignet sei, diese herbeizuführen; dabei aber ganz eingedenk der obersten Regenten- und Vaterspflichten, welche die intellektuelle und sittliche Bildung, wie die Sorge für den physischen Wohlstand umfassen, und es eben so wenig gestatten, die Untertanen am Geiste und Herzen als an ihrem Körper verderben zu lassen, haben allergnädigst geruht, folgende Grundsätze für die künftige Leitung des Zensurwesens, und als Massregeln für das Benehmen der Zensoren zu bestimmen. Kein Lichtstrahl, er komme, woher er wolle, soll in Hinkunft unbeachtet und unerkannt in der Monarchie bleiben oder seiner möglich nützlichen Wirksamkeit entzogen werden; aber mit vorsichtiger Hand sollen auch Herz und Kopf der Unmündigen vor den verderblichen Ausgeburten einer scheusslichen Phantasie, vor dem giftigen Hauche selbstsüchtiger Verführer und vor den gefährlichen Hirngespinsten verschrobener Köpfe gesichert werden.

§ 1.

Bei der Beurteilung der Bücher und Handschriften muss vor Allem genau unterschieden werden zwischen Werken, welche ihr Inhalt und die Behandlung des Gegenstandes nur für Gelehrte und den Wissenschaften sich widmende Menschen bestimmt, und zwischen Broschüren, Volksschriften, Unterhaltungsbüchern und den Erzeugnissen des Witzes.

§ 2.

Zu einem sogenannten gelehrten Werke qualifiziert nicht der Umfang des Buches, sondern die Wichtigkeit und die Beschaffenheit des behandelten Gegenstandes, und die Art der Behandlung desselben.

§ 3.

Die gelehrten Werke selbst teilen sich wieder in zwei Klassen. In die erste gehören jene Schriften, welche durch neue Entdeckungen, durch eine bündige und lichtvolle Darstellung, durch die Auffindung neuer Ansichten u. s. w. sich auszeichnen; in die zweite die saft- und marklosen Kompilationen und Wiederholungen des hundertmal Gesagten u. dgl.

§ 4.

Die Werke der ersten Art sollen mit der grössten Nachsicht behandelt und ohne äusserst wichtige Gründe nicht verboten werden. Ist ja eine Beschränkung nötig, so lasse man selbe nicht öffentlich ankündigen.

§ 5.

Werke der zweiten Art verdienen keine Nachsicht, weil sie keinen Vorteil bringen und ihr Inhalt aus besseren Quellen geschöpft werden kann. Sie sind daher nach den bestehenden Zensurgesetzen zu behandeln.

§ 6.

Broschüren, Jugend- und Volksschriften, Unterhaltungsbücher müssen nach der ganzen Strenge der bestehenden Zensurgesetze behandelt werden. Hier muss nicht nur Alles entfernt werden, was der Religion, der Sittlichkeit, der Achtung und Anhänglichkeit an das regierende Haus, die bestehende Regierungsform u. s. w. geradezu oder mehr gedeckt entgegen ist, sondern es sind auch alle Schriften der Art zu entfernen, welche weder auf den Verstand noch auf das Herz vorteilhaft wirken und deren einzige Tendenz ist, die Sinnlichkeit zu wiegen. Es soll daher alles Ernstes getrachtet werden, der so nachteiligen Romanenlektüre ein Ende zu machen. Dabei versteht es sich von selbst, dass hier jene wenigen guten Romane, welche zur Aufklärung des Verstandes und zur Veredlung des Herzens dienen, nicht gemeint sein können, wohl aber der endlose Wust von Romanen, welche einzig um Liebeleien als ihre ewige Achse sich drehen, oder die Einbildungskraft mit Hirngespinsten füllen.

§ 7.

Die Erzeugnisse des Witzes, die Produkte der Dichter sind auf die Grosszahl berechnet und können daher nicht wohl von der Kategorie der Volksschriften getrennt werden. Sind aber auch die klassischen Werke der Art nicht nach der ganzen Strenge der § 6 gegebenen Grundregeln zu behandeln, so können sie doch auch nicht mit der § 4 angezeigten Nachsicht behandelt werden, um so weniger, als sie das wahre Wohl des Einzelnen oder des Ganzen zu befördern nicht geeignet sind, wohin doch die eigentliche Tendenz der § 4 bezeichneten Bücher geht.

§ 8.

Werke, in denen die Staatsverwaltung im Ganzen oder einzelnen Zweigen gewürdigt, Fehler und Missgriffe aufgedeckt, Verbesserungen angedeutet, Mittel und Wege zur Erringung eines Vorteils angezeigt, vergangene Ereignisse aufgehellet werden u. s. w. sollen ohne hinlänglichen anderen Grund nicht verboten werden, wären auch die Grundsätze und Ansichten des Autors nicht jene der Staatsverwaltung. Nur müssen Schriften der Art mit Würde und Bescheidenheit und mit Vermeidung aller eigentlichen und anzüglichen Personalitäten abgefasst sein, auch nichts sonst gegen Religion, Sitten und Staatsverderbliches enthalten.

§ 9.

Kein Werk ist von der Zensur befreit, und das Revisionsamt ist dafür verantwortlich, wenn eines ohne das Gutachten des bestimmten Zensors den Buchhändlern hinaus gegeben wird.

§ 10.

Schriften, welche das höchste Staatsoberhaupt und dessen Dynastie oder auch fremde Staatsverwaltungen angreifen, deren Tendenz dahin geht, Missvergnügen und Unruhe zu verbreiten, das Band zwischen Untertanen und Fürst locker zu machen, die christliche, und vorzüglich die katholische Religion zu untergraben, die Sittlichkeit zu verderben, den Aberglauben zu befördern, Bücher, welche den Sozinianismus, Deismus, Materialismus predigen, endlich Schmähschriften aller Art sind so wenig geeignet, das Glück Einzelner und das Wohl des Ganzen zu erhöhen als sie selbes vielmehr vom Grunde aus zerstören, und können daher so wenig auf Nachsicht, als Meuchelmörder auf Duldung Anspruch machen. Sie sind nach der Strenge der bisher bestehenden Vorschriften zu behandeln.

§ 11.

Die gegebenen Grundsätze gelten nicht nur für gedruckte Schriften und Werke, sondern auch für Handschriften.

§ 12.

Schriftsteller, deren Handschriften von der Polizeihofstelle die Zulassung zum Drucke versagt wurde, können, wenn sie sich gekränkt glauben, ihre Handschriften mit Beifügung der Rechtfertigungsgründe an die politische Hofstelle ihres Landes überreichen, welche darüber an Seine Majestät Bericht zu erstatten hat, nämlich, ob sie dem damnatur der Polizeihofstelle beipflichte oder aber zur Zulassung stimme.

§ 13.

Werke, welche durch die Rezensurierung verboten wurden, können, wenn sie in neuen Auflagen erscheinen oder auf das neue aus dem Auslande hereinkommen, wieder in die Zensur eingeleitet und nach den vorliegenden Grundsätzen beurteilt werden.

§ 14.

Die Zensoren sollen mit möglicher Schnelligkeit, in so weit es ohne Nachteil der ordentlichen Zensurierung geschehen kann, die Abgabe der Bücher beschleunigen; und vorzüglich muss auch dafür gesorgt werden, dass die Bücher nicht unnötigerweise auf dem Revisionsamte liegen bleiben, ehe sie an die Zensoren verteilt werden, wie auch, dass sie von diesen schneller als bis nun geschah, abgeholt werden.

§ 15.

Von jetzt an erhält die Zensur nur folgende Formeln für gedruckte Werke:

1. Admittitur.
2. Transeat.
3. Erga Schedam conced.
4. Damnatur.

Admittitur erteilt der Zensor jener Schrift, welche öffentlich verkauft und auch in den Zeitungen angekündigt werden darf;

Transeat, Schriften, welche nicht ganz zum allgemeinen Umlauf, aber auch nicht zu einer strengeren Beschränkung geeignet sind. Sie können zwar öffentlich verkauft, und in die Kataloge aufgenommen, aber nicht in den Zeitungen angekündigt werden;

Erga Schedam erhalten Werke, in welchen die Anstössigkeiten das Gute und Gemeinnützige überwiegen, und welche ohne Gefahr

nur Geschäftsmännern und den Wissenschaften geweihten Menschen gegen Reverse von der Polizeihofstelle bewilligt werden können;

Damnatur ist als der höchste Grad des Verbotes nur solchen Schriften vorbehalten, welche den Staat, die Religion oder die Sittlichkeit untergraben. Die Erlaubnis, solche Schriften zu lesen, erteilt ebenfalls die Polizeihofstelle, und sie wird vierteljährig Seiner Majestät ein Verzeichnis der Personen, welche der Art Bücher, und der Schriften, welche ihnen zugestanden wurden, vorlegen.

§ 16.

Professoren und eigentlichen Gelehrten sollen Bücher, welche in ihr Fach gehören, oder auf selbes Bezug haben, niemals versagt werden, sie mögen mit erga schedam oder mit damnatur bezeichnet sein, ausgenommen, sie bestünden bloss aus Schmähungen und wären übrigens gehaltlos.

§ 17.

Die Formeln bei den Handschriften bleiben wie bisher. Nur tritt eine neue hinzu: Toleratur. Ein Manuskript, welches auf diese Art erledigt wird, kann zwar gedruckt und in den Katalogen, aber nicht in den Zeitungen angekündigt werden. Es gilt für solche inländische Schriften, welche zwar von einem gebildeten Publikum gelesen werden können, aber nicht geeignet sind, in die Hände ungebildeter Menschen zu kommen. Diese Erledigungsart ist auch anwendbar auf politische Schriften, von deren weiteren Verbreitung die Staatsverwaltung keine Notiz nehmen will.

§ 18.

In Beziehung auf den Nachdruck werden folgende Grundsätze festgesetzt:

1) Die bestehende gesetzliche Duldung des Nachdruckes von Werken, die im Auslande erschienen sind, ist im Ganzen nicht aufgehoben.

2) Jedoch berechtigt hiezu weiters keine Zensurformel, sondern die Erlaubnis zum Nachdrucke einer Schrift muss bei der Polizeihofstelle nachgesucht werden, welche das Buch in dieser Hinsicht auf das neue in die Zensurierung bringt und dann über die Zulässigkeit oder Nichtzulässigkeit des Nachdruckes entscheidet.

3) Werke, welche von fremden Buchhändlern allein oder in Gesellschaft mit inländischen im Manuskripte der hiesigen Zensur vorgelegt, von selber zugelassen und dann erweislich in einer der Hauptstädte der Monarchie gedruckt werden, dürfen nicht nachgedruckt

werden. Doch muss in jedem Falle vor dem Drucke die Anzeige an den Landeschef gemacht werden, damit selber die Einleitung treffe, sich von der Wirklichkeit des Druckes in den k. k. Staaten zu überzeugen und die Polizeihofstelle davon in die Kenntnis zu setzen.

§ 19.

Von Handschriften wissenschaftlicher Werke wird kein Duplikat mehr gefordert, wohl aber bei kleineren Schriften, wenn nicht die Polizeihofstelle in einzelnen Fällen davon dispensiert.

§ 20.

Die Ankündigung einer Schrift wird von dem Revisionsamte nicht unterschrieben bevor nicht davon die vorgeschriebenen Exemplare an die Hofbibliothek abgeliefert sind.

§ 21.

Ob ein Werk vor dem Drucke auch einer anderen Hofstelle zur Einsicht mitgeteilt werden soll, darüber wird in jedem einzelnen Falle die Polizeihofstelle entscheiden.

§ 22.

Die früheren Verordnungen, welche durch diese Vorschriften nicht abgeändert oder aufgehoben werden, bleiben in ihrer Wirksamkeit.

2)

През. Арх. льв. Нам. № 9486/840. R/104.

Hochgeborner Freyherr!

Seine k. k. Majestät haben über einen, von mir erstatteten a. u. Vortrag mit a. h. Entschliessung vom 3. October d. J. anzuordnen geruht: dass sich bey der Ausübung der Zensurgeschäften auf das Genaueste an die Vorschriften der Zensur-Instruktion vom 14. September 1810 zu halten sey; daher jede etwa später eingetretene Verschärfung oder von der erwähnten Norm abweichende Verfügung von nun an nur insoforne in Anwendung gebracht werden dürfen, als sie von Wailand Seiner Majestät dem Kaiser Franz oder von Seiner jetzt regierenden Majestät genehmigt worden sind.

Infolge dieser a. h. Entschliessung gebe ich mir die Ehre Euerer Exzellenz in der Anlage vier Exemplare von der zur genauesten Richtschnur neuerlich a. h. vorgeschriebenen Zensur-Instruktion vom 14. September 1810 mit dem Ersuchen mitzutheilen, das dortländige Bü-

cherrevisionsamt, die mit der Bücher- und Manuskripten-Zensur dortlands beauftragten Individuen und den Zensur-Referenten zur genauesten Beobachtung und Handhabung dieser a. h. Zensur-Instruktion aufzufordern, Ihrer Orts aber deren Befolgung zu überwachen. Mit ausgezeichneter Hochachtung habe ich die Ehre zu verharren

Euerer Exzellenz gehorsamster Diener:

Wien, am 20. November 1840. Sedlnitzky m. p.

II.

Виключенє М. Шашкевича з дух. Семинарії.

1. Реляція Ректорату.

№ 82. (Consistorium Metropolitanum)

Rectoratus Seminarii generalis Illustrissimo ac Reverendissimo Metropolitano Consistorio humillime refert, quod

Alumni Bazylewicz Michael et Szaszkiewicz Martianus, Archidioecesani, et primi Anni Philosophiae Auditores, die 15. m. c. a meridie cum respectiva classe ad Academiam pro praelectionibus publicis venientes, hic solummodo prima hora interfuerint —, quaque finita adscito sibi tertio sotio (sic) Nicolao Antoniewicz substituto archidioecesano pariter Logico, e collegiis, non expectata secunda praelectionum hora, se ad domum propinatoriam nomine Ludwik insignitam contulerint, atque ibidem immemores vocationis suae, et disciplinae Seminaristicae obliti, inter pocula ad mediam septimam horam vespertinam sese distrahendo, nec non quatuor lagenas vini extrahendo, crapulae notabiliter indulserint —, quodve
hac non obstante, revertendo per plateam (Dikasteryalna Ulica) domum, in via ad thermopolam (Kaffehaus) fine sumendi potum coffeae diverterint —, ibidemque posterior eorum Szaszkiewicz maximum in opprobrium vomuerit —; at paulo post in se rediens, relictis suis sociis, fugam arripiendo solus domum per posticas partes aedium Seminarii ante coenam rediit —, illico lectum, sub obtentu inculpabilis infirmitatis petiit —, hacque de causa coenae in refectorio, et precibus vespertinis non interfuit, atque sequenti quoque die, ob contractam virium debilitatem ab omnibus officiis emansit —. Prior autem Bazylewicz animi sui ob crapulam impos, per memoratum Antoniewicz, e mox dicta thermopola eductus, et integra titubando via —, ad Seminarium, [2] pariter per posticas partes hujatum aedium, maxima cum difficultate octava hora vesperi inebriatus adductus, et per coalumnos ad lectum depositus exbilevit (sic) —, quod denique

Rectoratus Seminarii Generalis perpenso judicio, quod recensiti Alumni Bazylewicz et Szaszkiewicz nuper coetui Alumnorum adscripti, primi anni philosophiae auditores, committendo expositos tam temerarios, et tam audaces passus, indicia depravatae indolis, et malae moralitatis commonstraverint —, quod iidem perpetratis tam gravibus et cum legibus instituti Seminarii magnopere pugnantibus excessibus, pessimam hujati Seminario famam conciliaverint —, et quod insuper Bazylewicz e Doctrina Religionis, Philosophiae theoretica, et Philologia latina examen nondum absolverit —, opinionem suam eo depromit, ut ambo Alumni hi, tanquam beneficio fundi religionis indigni, e Seminario dimittantur, quia hac ratione sola, disciplina seminaristica et subordinatio manuteneri potest. —

Leopoli, die 18. Febr. 830.

S. Wisłocki, mp.

Акт пис. на 2 сторонах folio на половинї паперу. На першій половинї 1. стор. рубрум:

Ad
Illustrissimum ac Reverendissimum
r. g. c. Metropolitanum
Consistorium

Rectoratus Seminarii Generalis refert de devictatibus Alumnorum Michaelis Bazylewicz, et Martiani Szaszkiewicz, atque opinatur, ut ambo hi e Seminario dimittantur.

2. *Відповідь митр. Михайла Левицького.*

№ 491.

Alumni Seminarii generalis, primi Anni Philosophiae auditores, Bazylewicz Michael et Szaszkiewicz Martianus, qui iuxta relationem Rectoratus dtto 18a m. c. № 82. Consistorio sub praesentato 19. ejusdem mensis exhibitam, 15a m. et. a. c. tempore publicarum praelectionum ex aedibus Universitatis ad domum propinatoriam se contulerunt, ibi inter pocula ad mediam septimam horam vespertinam sese distrahendo nec non quatuor lagenas vini extrahendo crapulae notabiliter indulserunt, et dein ad thermopolam diverterunt, unde Szaszkiewicz vomitu ibi perpesso fugam arripuit et per posticam portam Seminarium intravit, Bazylewicz autem mentis impos per Antoniewicz auditorem Philosophiae quoque per posticam illam portam maxima cum difficultate hora octava vespertina inebriatus ad Seminarium adductus est, manifesta indicia depravatae indolis et malae moralitatis commonstrarunt.

Cum itaque talis excessus cum Statutis Seminarii adeo pugnans impunis relinqui non possit, cumve Michael Bazylewicz insuper examina e doctrina Religionis, Philosophia theoretica, et Philologia latina non absolverit, et Szaszkiewicz Martianus leges Seminarii infringere soleat, proinde ordinamus V. Rectoratui Seminarii generalis, ut memoratos Alumnos, receptis ab illis rebus aerarialibus illico e Seminario dimittat et de peractis horsum referat.

Caeterum Rectoratus etiam Nicolaum Antoniewicz socium et complicem excessus illius a Bazylewicz et [2] Szaszkiewicz perpetrati ex albo Substitutorum et Candidatorum status ecclesiastici delebit, et praesentem dispositionem toti gremio alumnorum publicabit. Leopoli, die 21a Februarii 830.

Michael Metropolita.

Акт пис. на 2 стор. folio, 3-та сторона порожна а на четвертій адреса: A Consistorio Metropol. Leopol. r. g. c.

№ 491.

Ad
Venerabilem
Rectoratum
Seminarii generalis
consign. hic loci.

На верху дописка ректа. Сім. Вислоцького: Praes. d. 21. Febr. 830. № 88.

3. Дальші реляції Ректорату.

№ 88.

(Consistorium Metropolitanum)

Rectoratus Seminarii Generalis Illustrissimo ac Reverendissimo Metropolitano Consistorio humillime refert, quod

a) in fundamento ordinationis consistorialis dtt. 21. m. c. № 491. Alumni Bazylewicz Michael, et Szaszkiewicz Martianus Archidioecesani, primi Anni Philosophiae Auditores, propter perpatratos cum disciplina Seminarii pugnantes excessus die 21. m. c. a meridie, receptis ab iisdem rebus aerarialibus, e Seminario dimissi, et quod

b) post eorundem e Seminario dimissione duo stalla, per candidatos status ecclesiastici Archidioecesanos occupanda, in hocce Seminario aperta sint. —

Leopoli, die 22. Febr. 830.

Sim. Wisłocki.

Акт пис. на одній стороні folio на половині паперу. На першій половині рубрум:

Ad
Illustrissimum ac Reverendissimum
r. g. c. Metropolitanum
Consistorium

Rectoratus Seminarii G(ene)ralis refert ad consistorialem № 491 ex 830 de dimissis ex eodem Seminario excessivis Alumnis Bazylewicz Michaële et Szaszkiewicz Martiano.

Всї три акти переховують ся в архіві гр. кат. дух. Семинарії у Львові, звідки видобув їх для мене за ласкавим дозволом ректора сем. о. шамб. дра Йосифа Жука, о. преф. Будка. Додам, що дня 6 марта 1830 р. (№ 111) доносив ректорат Митрополитальному Ординаріятови про вислїд курсових іспитів, причім додав, що: „Bazylewicz Michaël, Szaszkiewicz Martianus et Czwartacki Theodosius ob immoralitatem e Seminario dimissi“, а в „Tabella individualis“ (Ad. № 111. ex 830), в якій вписувано ноти з іспитів питомців, Маркіян Шашкевич находить ся під ч. 186 а поступи „e doctrina Religionis, e Philosophia theoretica, e Mathesi pura, e Philologia, e Historia naturali“ означені нотою: prima“, причім додано: In fundamento ordinationis consistor. dto 21. Febr. 830. № 491. ob malam moralitatem e Seminario die 21. ej. m. dimissus.

III.

[1 стор.] **СИНЪ РУСѢ**

илы собраніе стихотвѡрѡвъ въ рускимъ языкѹ ѿ клеру Семінариї єнеральнои въ Лвѣгородѣ, рускогѡ краю Метрополиї

[2 стор. чиста] Року 1833.[1])

[3 стор.] **До Синѡвъ Русѣ.**

Роздрѣтъ грубу поволоку,
Любѣ братя! Русѣ сини,
Гонѣтъ чорну помороку,
Наш порхає въ пустини...
Часъ сонъ довгй покинути,
Котриї тяжитъ намъ повѣки,
Часъ вже стати — свѣтъ глянути,[2])
Досить спаня черезъ вѣки...

---

[1]) Низше під заголовком читаємо: „Получено отъ покойнаго Януарія Рудницкого, бывшого приходника въ Липовцяхъ близъ села Упева въ 1847 году. А. Петрушевичъ“. Почім йде дописка о. Петрушевича: Содержатся здѣсь стихотворенія слѣдующихъ молодыхъ писателей:

1. До Сыновъ Руси — О. Г.
Слово до Чтителей Русского языка. М. Ш.

[2]) В рукописи хибно: глянути.

Часъ! Часъ! Ѹмъ нашъ розярити,
Наи блистає єгѡ сила,
Милость къ Музамъ защинити,
Щобъ й въ Рускимъ сердцю тквила...
Яри, Яри умъ твѣй Сине,
Той даръ небесъ такъ велики,
Чорна мрака нехай гине,
Що видъ тмила черезъ вѣки...
Далѣ Братя! далѣ други,
Сердце къ музамъ наи препаде,
Въходѣтъ вѣрнои дружби круги
Нехъ тамъ милость къ немъ засяде... О. Г.

Словѡ дѡ чтителеи руского язика.

Дайте руки, юни други,
Сердце къ сердцю наи препаде,
Наи щезаютъ тяжкѣ туги,
Ѹмъ охѡта наи засяде...

Разомъ, разомъ! ктѡ силъ має
Гонѣтъ зъ Русѣ мраки тмавѣ
Завѣсть наи насъ не спиняє,[1])
Разомъ къ свѣтлу други жвавѣ... М. Ш.

[4 стор.] **Сатира.**

Щѡ за дѣтькѡ ту рогати,
Братъ не хоче брата знати,
Єденъ впертиї, другй думниї,
Ѡба кажутъ: я розумниї...
Єденъ зъ другимъ ся не любитъ
Думни зъ жидомъ ся голубитъ,
Не терпятъ ся якъ сѣль въ ѡку
З нихъ ся смѣютъ люде зъ боку...
Впертиї вже ся бувъ погѡдивъ,
Думнїй єгѡ за нѣсъ водивъ,
Сусѣдъ третиї натрутив ся
Братец думнїй впокѡрив ся...
Впокорив ся, бѡ ся боѣтъ
Сусѣдъ зъ пуговъ надъ нимъ стоѣтъ,
Ничъ не зробитъ хоть злосливїї
Бо зъ сусѣдомъ братъ щасливїї...
Думниї трохй вспокоѣв ся,

[1]) В рукописи хибно: спинає.

Але знову розлостив ся,
Na сухоти уже гине,
А ще каже: ти Русине... М. М.

Дума.[1])

Хрестецъ камѣнниі краи Любачева.

Ведутъ зъ востокъ двѣ дорозѣ
Єдна вужша, зъ Башнѣ друга [2])
Летишъ конемъ, или въ возѣ
Видно гробы, тисне туга...
Гляни къ замку въ сторонъ лѣсу
Кари образ тамъ незмѣнниі
Крие земля хлопця дѣву
Где горбъ хрестецъ знѣсъ камѣнниі...
Тамъ каплиця зъ лѣтъ стояла
Въ нѣи си сталостъ присягали
[5 ст.] Весна тогда імъ сприяла,
Якъ ся въ парѣ женихали...

Часъ ихъ приспѣвъ, збѣгли пости
Ломитъ слюби за достъ грошиі
Она также для милости
Зъ инимъсъ вѣнчитъ, бо хорошиї...

Въ сеи часъ зъникънувъ Дашъбогъ въ боку
Оны двоятъ ще вѣдъвагу
Таютъ тое въ кажъдимъ року
Що зломили слюбъ присягу...
Вишъла лѣтомъ полонъ жати
Жне и вяже збѣже свое
Вѣнъ жавъ ячъмѣнъ, ставъ складати
Бо вороживъ вѣтеръ злое...
Идутъ хмари ся скупляти
Летятъ въ охранъ зъ поля птицѣ
Люнутъ [3]) тучѣ, пема хати
Втѣчутъ стежъковъ до каплицѣ...

Весъ Годвшинъня тучъ збирае
Стрибогъ древа ломитъ въ трое
Громъ каплицю запаляе
Біе ихъ перунъ [4]) въ раз обое...

---

[1]) В рукописи хибно: Дима, [2]) дрига, [3]) Люнитъ, [4]) перинъ.

Видѣли люди загребати
Тамъ де криво присягнули
Злучили ся як жадали
И сномъ вѣчънимъ разомъ въспули...
Якъ не мило имъ тамъ спати!
Кричатъ совы проклинаютъ
Въ день приходетъ отецъ мати
И такъ дѣти научаютъ...
„Богъ насъ довго не карає
Бисьмось' грѣхѣвъ сповѣдали
Біє перуномъ, хтосъ' некає
Якъ тихъ, що фалшъ присягали".

Лубачѣвъ мѣсто въ обводѣ жолковъскимъ; Башъня, деревъня, или село єстъ на въ съходѣ одъ Либачева (sic!); женихати значитъ тоє, що любити; приспѣтны значитъ достигнити (sic!) [reif werden]; Годвишъня имя или прозвиско рѣки; Стрибогъ Богъ вѣтровъ; Дашъбогъ Богъ щастя, или якъ називаютъ (Fortuna).

[6 ст.] **Розсвѣтъ.**

Когутъ [1]) розсвѣтъ випѣває,
Крилъ не щадитъ нѣ голоса,
Зора зъ востокъ визирає
Чудъ золота въ неїы коса...
Шарнї свѣтокъ на болоню
Вся природа житє чує,
Вѣтрокъ з гречъки вабитъ воню
Конюхъ зъ ночи домѣвъ дуіе...
Птахи гнѣзъда покѣдаютъ,
Воздухъ пѣня къ небу зъноситъ,
Дзюбъ потята розъдимаютъ
Самъка для нихъ кормлю носитъ...
Звѣръ си очны протирає,
Голодъ вовъка лѣсомъ гонитъ,
Заяцъ въ поле вибѣгає,
Трубятъ ловъцѣ, съвора дзвонитъ...
Димъ ся куритъ надъ хатами,
Старѣ жваво клепютъ косы,
Хлопцѣ, дѣвы всѣо зъ серпами
Пастиръ съкоту жене въ росы...

---

[1]) В рукописи хибно: Когитъ.

Такъ жнутъ нивны якъ въ потребѣ
Коса луку тне на[1]) покісъ,
Снопѣвъ якъ би звѣзд' на небѣ
Тамъ въ полосѣ фуркнувъ кѣсъ
Зъ по надъ гори лучъ видати
Ясне свѣтло ранокъ родитъ
Луна[2]) хочесъ огнемъ яти
Ахъ, якъ царъско! сонъце сходитъ. М. М.

Чудъ золота барз — красна (wunderschön). Конюхъ що въ ночи конѣ пилнує.

Роꙋолꙗнъ или Танецъ рускиі.

Тляскъ (sic!), плясънѣмъ
руками,
Тутъ тупънѣмъ
ногами,
Идѣмъ коломъ днесъ Русина,
Такъ дѣдъ гулявъ и родина,
Ту зрѣсъ русинъ проживає,
Отъцовъ поля плугомъ крає.

[7 ст.] Пляскъ, плеснѣмъ
Рукамны,
Туп, тупънѣмъ
ногами,
По тоиі землны рускѣ дѣти
Не дасїъ она намъ гибѣти
В русѣ (sic) овесъ, ячъмѣнъ, жито
Ту въ пшеницу, въ мѣдъ ту сито.

Пляскъ, плеснѣмъ
Рукамны,
Тупъ, тупнѣмъ
Ногами,
Ту єстъ Дашъбогъ и коляда
Ту сутъ овци, воли, стада
Ту ся родитъ Команица
Русь[3]) всѣмъ полна якъ кошъница.

---

[1]) Понад на маємо въ. [2]) В рукописи хибно: Лина.
[3]) В рукописи хибно: Русъ.

Пляскъ, плеснѣмъ
Руками,
Тупъ, тупънѣмъ
Ногами,
Ту сѣлное біє жерело
Ту ся дѣдамъ добре вело
Ту зъ врагами ся боръбило
Ту Тарътаровъ на смертъ било.

Пляскъ, плеснѣмъ
Руками,
Тупъ [1]), тупнѣмъ
Ногами,
Ту ся пѣлны Бояръ спѣви
Ту моторънѣ рускѣ дѣвны,
Нѣмъцѣ краи свѣй покѣдали
При русинкахъ осѣдали.

Пляскъ, плеснѣмъ
Руками,
Тупъ, тупънѣмъ
Ногами,
Красилъ женъскиі [2]) полъ нашъ рускиі
Тронъ угерскиі, полскиі, прускиі
Жилъ и Французъ въ рускомъ лонѣ
Бо Русинкѣ мавъ на Ѳронѣ.

Пляскъ, плесънѣмъ
Руками,
Тупъ, тупънѣмъ
Ногами,
Ту лицарѣ нашѣ жили
Рускѣ князѣ ту князили
Тусъ' радъ кождиі днесъ ховати
Бо Русь [3]) краи нашъ наша мати. М. М.

[8 ст.) **Радостъ весны.**

Якъ чудъне блистаєшъ о юна весно!
Въ рожахъ пестрихъ смѣєтъ ся свѣтъ
О природо! якже солодко красно
Твѣи блискъ зрѣти, вонности цвѣтъ,

---

[1]) В рукописи хибно: Тутъ, [2]) желъскиі, [3]) Русъ.

Въ кругъ всюди мило
Всѣо зновъ ожило
Блискота зъ красъпихъ зълетѣла сторонъ
И мертвиі лешила природа сонъ...

По плодпихъ лукахъ, лехъкиі вѣє вѣтрокъ
Въ диханю несе цвѣтниі мѣдъ
По рожахъ зеленъ разложени вѣнокъ
Красавицъ радиі кличе рѣдъ
О молодосте!
Чиста радосте!
Зри и здивяй села любости чудъ
Въ тму вѣчну покинъ смутокъ и трудъ.

Въ лѣсокъ, где гримитъ въ пѣснехъ веселиі
Тамъ стежъка веде всѣхъ утѣхъ, [ликъ
Где насъ принимає зимниі холодъникъ
Тамъ приязъниі [1]) княжитъ усмѣхъ
Весне Богини
Гори долини
Въ холодѣ гаи и лисъпихъ радеи хоръ
Пѣснъ намъ несе бремниі пѣвцовъ соборъ.

І. Левицкиі зъ Болъшова. [2])

[9 ст.] **Вихеръ.**

Свиснувъ [3]) вѣхеръ вѣдъ пѣвъночны,
Въ путрѣхъ землѣ задудъпѣло
Лоптитъ вѣтровъ ликъ охочиі
Розъчинати хижо дѣло...
Вѣтрны дѣти вихъра вѣрънѣ
Зънеслны крилны къ небесны,
А злетѣвъше свѣтны гѣрънѣ,
Вили дивесъ голосны...
Бурѣ чорнѣ сунутъ хмарны
День [4]) въ нѣчъ страшъну зъмѣнилны
Вже ся смѣютъ нѣчъпѣ марны
Природу всю зтрвожилны...

---

[1]) В рукописи хибно: приязъниі. [2]) Сей вірш „Радость весни“ вручено Венед. Левицькому в р. 1833 „чтителей руского языка“ без підпису автора. Між рукописию „Сина Русѣ“ а віршом, врученим Вен. Левицькому, заходять незначні ріжниці. Порівнай XXX стор. передмови. [3]) В рукописи хибно: свиснуъ. [4]) Денъ.

Любні [1]) вѣтрокъ опускає
Красавицъ [2]) стадо милихъ
Рожа келѣхъ запирає
Nору дихалъ въпилихъ... (sic)
Туга лѣсны огорънула [3])
Хорны пѣвъцовъ оступѣлны
Люта буря повѣнула...
Деревъ гѣля заскрѣпѣлны...
Кметокъ зъ нивны повертає
Духа вѣнъ тамъ къ небу зъноситъ
Трикротъ разны ся жегънає
Охранъ нивны Бога проситъ...
Пастиръ бѣжитъ во гущину
Би съхронити там ся мѣгъ
Вдѣвъ на главу мѣшину
И запхавъ ся въ густні глигъ...
Що раз скоръше вѣтри гонятъ
Лѣсны главны нахѣляютъ
Листя рвутъ, гѣля ломятъ,
З хатъки снѣпкны вириваютъ
Сонъце промѣнъ свѣі звинуло
Заслоновъ ся покрило
Трикротъ разны заблиснуло
Сотъ громѣвъ заривѣло...
По перунѣ перунъ вдаривъ
Клекѣтъ чути страшенниі
Въ дуба стрѣлу свою заривъ
Дубъ [4]) конає раженниі...
[10 ст.] И зновъ вѣхеръ засвиставъ
Стадо вѣтровъ поверънуло
Градны и дощъ внетъ уставъ
Сонъце променъ розъвенуло... *Г. О.*

Молитва хлопця.

Где сутъ [5]) скалъ уломны,
При бистрѣмъ потоку,
Тамъ хатка зъ соломы, [6])
Тамъ дѣдокъ при бабъцѣ, [7])
Завсѣгди при хатцѣ

---

[1]) В рукописи хибно: лубні, [2]) красъвицъ, [3]) огорънила, [4]) Дибъ, [5]) ситъ, [6]) соломъ, [7]) при бапъцѣ.

И доня при боку,[1])
Прекрасна дѣвчина
И песъ якъ гадина.
Боже молю тебе
Храни мя вѣдъ свѣдъка
А бабъку и дѣдъка
Забери до себе,
Хутко въбю гадину
И возъму дѣвчину. *Ал. Г.*

Розлука.

Подаи рученъку[2]) для мене милую,
Нехъ ще разъ стисну, щире поцѣлюю,
Нехъ вже ти скажу на незабудь[3]) слова:
Буваи здорова, буваи здорова.
Вже ми при тобѣ теперъ не сидѣти
Nѣ ми ся разомъ зъ тобою лишити,
Вже, вже для мене дорога готова
Будъ ми здорова, будъ ми здорова.
Nе буде кому менѣ заспѣвати,
Нѣ кому так менѣ, якъ тобѣ сприяти,
Вже перестане и наша розмова,
Будъ ми здорова, будъ[4]) ми здовова.
Хотъ я поѣду (бо ѣхати мушу)
Зоставю тобѣ и сердъце и душу,
Ихъ не отягнетъ золота окова,
Будъ ми здорова, будъ[5]) ми здорова.
Маю надѣю, же мя не забудешъ,
Завше въ денници сияти ми будешъ,
А я приѣду и зачнетъ ся мова,
Будъ ми здорова, будъ ми здорова. *М. М.*

[11 ст.] **Дума.**

Чи то сокѣлъ пташъку жене?
Чи то буря хмару несе?
Чи то люта джума летитъ?
Nѣ! — то козакъ конемъ садитъ...
„Гуляи! крикнувъ: вороненъкѣ“,
„Стиги! стиги! врага ненъкѣ“,

---

[1]) В рукописи хибно: боки, [2]) рученъки, [3]) незабидъ, [4]) бидъ, [5]) бидъ.

„Вѣдѣбємо дѣвчинонъку“,[1])
„Мою рѣдъну таи сестронъку“,
„Якъ прилетишъ, поздоровитъ“,
„И поплеще и п(р)омовитъ“
„Погодує тя рукою“,
„Рученъкою бѣленъкою“
„И напоѣтъ тя водою“,
„Воденкою студеною
„Гуляи! гуляи, на всѣ сили,
„Чрезъ болота, чрезъ могили,
„Чрезъ доброви, багна, луки,
„Якъ попаде въ моѣ рукиы,
„Потанъцюю зъ Татариномъ,
„Ne пагрѣюсъ вражимъ синомъ,
„Скоро блисну му шаблею,
„Розълѣє ся бѣсъ мазею!“
Na ту правду забожився
А зѣгнувъши ся дугою,
До коника приложив ся,
Шпаръковъ летитъ вже стрѣлою,
Горъбокъ єго не спиняє,[2])
Перекопи нѣ могила,[3])
Вѣтромъ по нихъ улѣтає,
Якъ би мара го носила...
Куда гонишъ бѣснувати?...
Свѣтъ на въколо смеркомъ зъчорнѣвъ,
Въ лѣсѣ пугачъ сумно запѣвъ,
Нѣ тамъ люди,[4]) нѣ тамъ хати!...
Тамъ блудъ свище, туманъ грає,
Въ дебри и лѣсъ тя поведе —
Козакъ на се не зъважає,
Гомонитъ си: „врагъ не уиде...“
Станувъ — къ земли припадає,
Послухати, где врагъ дуднитъ,
На коня ся вихопляє,
И в пут', вѣтра свистомъ летитъ...
Щезъ — зникъ — стриловъ (въ) густиі
Дуденъ по нѣмъ замовчає.. [мрацѣ
Може где лѣгъ вже (в) байрацѣ,[5])

---

[1]) В рукописи хибно: дѣвъчинонъки, [2]) спинає, [3]) могула. [4]) луди. [5]) баярацѣ.

Тай звѣръ его доѣдає...
Где пѣгъпавъѣсъ' ся козаче?
Всюда тихо и туженъко,
Часомъ воронъ но закряче
Кряче тамъ... тамъ... такъ страш(н)енъко...
[12 ст.] Чи тамъ вѣрлпы крилъмпы бютъ ся?
Чи то зѣрькпы тамъ спяютъ?
Nѣ, то козакъ зъ врагомъ трутъ ся
Сверщятъ мечи и блискаютъ
Виджу [1]) Тарътаръ утомивъ ся,
Къ земли силъно въдаренъ впавъ,
Ще разъ двигъ ся, розъярив ся
Мечемъ главу дѣвѣ втявъ (знявъ).
Въ скокъ кѣнувъ ся якъ звѣръ люти
Козакъ сильпы на ворога
Грудь [2]) розколовъ, давъ почути,
Що вартъ сестра ...і дорога...
Красну дѣву взявъ на рукпы
Трикротъ громомъ врага наклявъ,
Допавъ коня, зновъ чрезъ лукѣ
Въ тузѣ сердъця домѣвъ пѣгнавъ... *М. Ш.*

Зъ Анакреонта внѣмокъ.

Прутше уходятъ якъ колесъ шпицѣ,
Якъ на млинъскѣмъ каменпы листвицѣ,
Мира сего лѣта;
Глухѣ порохпы зъ костеи никъчемъпихъ
Ложискомъ будемъ кретѣвъ пѣдъземъпихъ
Якъ пѣдемъ со свѣта...[3]) *А. Г.*

Русинъ.

Зъ вампы братя, зъ вампы голя!
Жити прагну и вмерати,
Врага бити, рѣчъ всперати [4])
Гди не можу, доситъ воля...
І. Левѣцкіи зъ Авг.

Русинъ я си зъ роду, тимъ ся величаю,
Любю просту щирѣстъ, храню рускѣ справы,

---

[1]) В рукописи хибно: Видзу, [2]) Грудъ, [3]) свѣти, [4]) встерати.

Голубця си витну, думъку заспѣваю,
Гостя з сердъця приїму, то моѣ забавны.

Лакомство.

Въпавъ волосъ на челѣ зъ бороди—тѣло кѣи вспирає,
Вѣчъную памятъ перстны пѣютъ — а стари збирає.

IV.

Реляція митр. до през. Ґубернії в справі „Зорі“ М. Шашкевича.

Euere Excellenz!

Mit Zurückschliessung der mir mittels H. Präsidialschreibens E. E. dtt 23 Februar l. J. 3. 819 mitgetheilten Handschrift Zora Pysemce poświaszczennoie ruskomu iazyku von Russland Szaszkiewicz finde ich mich diesfalls folgendermassen zu äussern: und zwar

I. In Hinsicht der Zulassung zum Drucke der eben erwähnten Handschrift.

Ich habe diese Handschrift nach dem von E. E. erhaltenen Winke dem Doktor der Theologie und Professor dem Ehrendomherrn Benedikt Lewicki zur genauen Prüfung mitgetheilt. Nach dessen hier im Anschlusse $^2/_2$ mitgehendem Gutachten, enthält diese Handschrift sowohl in Hinsicht des Inhalts als der gebrauchten Ausdrücke vieles, was nach den hiesigen Provinzialverhältnissen anstössig, folglich zum Drucke nicht geeignet sey.

Mit dieser Ansicht des Professors und Ehrendomherr Benedikt Lewicki bin ich vollkommen einverstanden und ohngeachtet diese Handschrift von den Censursbehörden nach den allgemeinen Censursnormen zum Drucke zulässig erkannt worden; so ist solche nach meiner Meinung in Hinsicht der Provinzialverhältnisse hiezu gar nicht geeignet, weil solche

1) Die traurigen geschichtlichen Ereignisse in Hinsicht der religiösen und politischen Bedrückungen, welche die hiesigen Einwohner und Eingeborenen Ruthener von den Pohlen besonders durch die Anstiftung der Jesuiten und durch die Juden, die als Instrumente hiezu gebraucht wurden, erlitten haben; und woraus blutige Repressalien bei den Kosakenkriegen unter der Anführung des Chmielnicki hervorgiengen; welche noch in den Volkstraditionen sich erhalten, in Erinnerung und dadurch bittere Empfindungen hervorbringen würden — und

2) Diese Schrift denjenigen, die, den der Kaiserlich. Österreichischen Regierung anhängigen gr. katholischen Clerus, und die ruthenisch-Galizischen Nation mit schöllen Augen ansahen, die Veranlassung geben könnte, die Meinung zu verbreiten, als ob sich dieselbe zu Russland und die nicht unierte Kirche hinneigte, und dass besonders aus dem Grunde, weil diese Schrift von einem gk. Seminariumszögling Martin Schaszkiewicz unter dem erdichteten Namen Russland verfasst ist und nichts gediegenes in sich enthält — dann

3) Obschon die aufkeimenden Talente der Jugend in der Literatur nicht zu hemmen wären, so kann die Tendenz, welche dieser Zögling sich wählte, sowohl für ihn selbst, als für andere nicht begünstiget werden, weil — für ihn, das nächste seinen Beruf betreffende Feld — die Theologische Moral, die Volkslehre — das Bibelstudium und die Kirchengeschichte ist — in welchem er so grossen Stoss findet sich literärisch in der Volkssprache zu versuchen eine gemeinnützige Moralische Volksschrift zu verfassen und sich dadurch auszuzeichnen, worüber derselbe von mir die Waisung erhält. Auch

4) Gegenwärtig bei der Jugend ein Hang und die Tendenz bemerkt wird durch Aufsätze und Werse eine Berühmtheit der Autorschaft zu erlangen, welcher Hang bei den Candidaten des geistlichen Standes um so weniger statt finden kann; als

a) sie dadurch in ihrem Berufs-Studium gehindert werden, und
b) manchmal in Berührung mit solchen Individuen kommen können, welche schädliche Tendenz und verkehrte Grundsätze hegen.

II. In Hinsicht des für die ruthenische Literatur und Sprache aufzustellenden Censors.

Finde ich folgende der ruthenischen Sprache und Provinzialverhältnisse kündige, dann vermöge ihrer staatsbürgerlichen Haltung Vertrauens würdige und hiezu geeigneten Männer in Antrag zu bringen und zwar

1mo den Benedikt Lewicki, Lemberger Ehrendomherr, Doctor der Theologie und Professor der Moraltheologie an der hiesigen Universität.

2do den Jakob Gyrowski, Professor des Bibel-Studiums des neuen Testaments an der hiesigen Universität.

Endlich finde ich zu bemerken, dass

a) die hierlandes welches Land ehemals Rothreussen Halicien oder Galizien, seine eingeborenen Einwohner stäts Ruthener

oder Rothreussen lateinisch Russia rubra, rutheni, lingua ruthenica Natio ruthena geheissen und stäts genannt wurden (vide Engel Geschichte von Halicz und Vladymir Wien 1792. 2. Theil, Seite 25 et sequ. —) und

b) die Benennung russinische Sprache eine neue Erfindung sey, und wiedrigen Eindruck mache —

Daher die seit sieben Jahrhunderten übliche Benennung der ruthenischen Sprache beizubehalten und ein Censor für die ruthenische Literatur und Sprache aufzustellen wäre.

Lemberg am 27. May 835.

An

Seine des k. k. wirklichen geheimen Raths Ritters des St. Stephans Ordens und Gubernial Praesidenten der Königreiche Galizien und Lodomerien Hoch und Wohlgeboren Herrn Baron Krieg von Hochfelden Excellenz.

Першу вістку про сю реляцію подав проф. Ф. Свистун в „Вѣсник-у Нар. Дома“ за рік 1906, стр. 196—8 в статийцї п. з. Для чого львовская цензура не допустила къ печатанію „Русалку Днѣстровую“. Хибно приписав проф. Свистун сю реляцію Мих. Гарасевичеви, що вже ствердив М. Тершаковець в студії „Гал. руск. лїтер. відродженє“ стор. 141—2.

V.

Цензорське оречене Вен. Левицького про граматику Лозинського.

Z. 19. den 19 März 838 empfangen N. 1187 ex 837.

Łozinski g. k. Pfarrer von Medyka Przemisler-Diözese hat dem löb. k. k. Bücherrevisions-Amte im 9-ber v. J. um Druckbewilligung eine Grammatik der ruthenischen Sprache, die er verfasst hat, vorgelegt. Vom Revisions-Amte ist diese Grammatik dem Censor pohlnischer Schriften Hr. Peymann unterm 12. 9ber v. J. zugetheilt worden. Von diesem aber ist sie dem Revisions-Amte mit der Bemerkung zurückgestellt: Wäre zuerst dem Hr. Censor der russischen Literatur zur Beurtheilung zuzusenden. Lemberg 10 May 838. Das Revisions-Amt sandte sie dem Censor der russischen Literatur mit der Bemerkung zu: Wird gemäss des Vorstehenden Begutachtens zur Censur dienstfreundlich zugemittelt. Lemberg am 19. März 838. Mutz mp.

Nota. An dieser Grammatik kommt zwar nicht in Betracht, dass die erklärende, erläuternde und lehrende Sprache die pohlnische ist,— aber [2] die Schreib-Art des Ruthenischen ist nicht mit der Cyrillik, sondern mit pohlnischen Buchstaben in derselben am Tage.

Decisum.

Der vorliegenden Gramair, da sie neben vielen irrigen, falschen und anmassenden Behauptungen mangelhaft ist, kann das angesuchte Imprimatur um so weniger bewilliget werden, als die Haupttendenz des Verfassers derselben ist, nicht sowohl die einst unterbrochene Bildung der ruthenischen Sprache zu fördern, als deren Reformirung zu bewirken, durch die von demselben dargelegte Neuheit aber wird auch der grundzügliche Charakteur der Ruthener — conservatives Prinzip angetastet, die Neuerungssucht der Jugend hingegen angefacht. Daher ist die hinterländische Geistlichkeit allen diesfälligen Neuerungen gänzlich dawider. Ausser dem ist das Werk dermassen abgefasst, dass es geeignet ist zur Verunstaltung und Verworrenheit der fraglichen Sprache sehr Vieles, zu deren gründlichen aber umfassenden Kenntniss wenn nicht gar Nichts, doch sehr weniges beyzutragen. Diese Erledigung jedoch wäre vor der Herausgabe noch dem Herrn Censor der pohlnischen Literatur zur Einsicht zuzusenden. Lemberg am 7 May 838. Benedikt Lewicki mp.

Expedirt am 9 May 838.

Першу вістку про се оречене подав проф. Ф. Свистун в „Вѣстн. Народного Дома“ за рік 1906, стр. 199 - 200 в згаданій при попереднім акті статї. Порівнай також: Тершаковець: „Галицко-руске лїтер. відроджене“ стр. 142.

VI.

Нецензурні уступи з „Annales Ecclesiae Ruthenae“ М. Гарасевича.

Презид. Арх. льв. Нам. ad. Zl. 3506 ex 1839.

AUSZUG.

Cap. II. § 1.

Nach dem Tode des Herzogs Leo, welcher sowohl in Halicz als auch in Kijów regierte, machten die Lithauer unter ihren Anführern Gedimin und Olgierd Einfälle in die russischen Länder, und verschafften den polnischen Königen, insbesondere dem Kasimir dem Grossen Gelegenheit, die schwachen Herzoge in Rothreussen anzufallen, und

diese Provinzen zu besetzen, was im Jahre 1340 geschah. Das Herzogthum Halicz oder Galizien wurde sohin in eine pohlnische Provinz umstaltet. Die Güter der im Kriege erschlagenen russischen Edelleute wurden pohlnischen Edlen übergeben, die griechisch-ruthenischen Kirchen wurden in lateinische umstaltet, und lateinische Bisthümer errichtet.

Cap. III. § 8.

Wenn der Willensmeinung des Oberhirten entsprochen, und mit Sanftmuth und Geduld das Werk der Vereinigung befördert worden wäre, so würde solches tiefere Wurzel gefasst haben. Allein es geschah das Gegentheil. Man betrieb Alles mit Gewalt, erregte Hass und Aufstände. Diejenigen Geistlichen, welche die Union nicht anzunehmen bereit waren, wurden in Gefängnisse geworfen, und ihre Stellen durch unierte Geistliche ersetzt. Da das Volk sich von den unierten Geistlichen zurückzog, und keine eigenen Kirchen hatte, so blieb es ohne religiösen Beistand. Die Kinder blieben ungetauft, die Beerdigung der Leichnahmen in geweihter Erde unterblieb, und es verbreitete sich allgemeine Erbitterung.

§ 16.

Aus dem Angeführten ist zu ersehen, welche Schwierigkeiten der Union der Ruthenen sich entgegenstellten. Die unierten Bischöfe wurden von den lateinischen Bischöfen und der lateinischen Geistlichkeit gehasst. Dieselben erliessen Synodal-Dekrete, nach welchen sie den ruthenischen Bischöfen die Anmassung der Vorrechte der lateinischen untersagten, und befahlen, dass die Zehnten der lateinischen Geistlichkeit gezahlt werden. Was jedoch am nachtheiligsten wirkte, war die Proselytenmacherei Behufs des Übertritts der Ruthenen zur lateinischen Kirche. Zu diesem Ende wurden von Seite des lateinischen Klerus Schriften verbreitet, worin die Ceremonien der unierten und nicht unierten Kirche dem allgemeinen Gotte Preis gegeben worden sind. Auch in den Schulen wurde der lateinischen Jugend Abneigung gegen die ruthenische eingeflösst. Da auch die unierten und nicht unierten Ruthenen von öffentlichen Ämtern ausgeschlossen waren, so übergiengen viele zum lateinischen Ritus.

§ 18.

Als im Jahre 1742 Pabst Benedikt XIV. eine Bulle erliess, welche beginnt „Etsi pastorales ad Italo-Graecos in Sicilia et Calabria degentes propriis Episcopis destitutos“ und wodurch den Gläubigen

des gr. Ritus der Übertritt zum lateinischen gestattet, und dem lateinischen der Vorzug ertheilt wurde, versprachen sich die lateinischen Bischöfe durch Ausdehnung dieser Bulle auf die unierten Ruthenen in Polen, das ruthenische Volk bald an ihre Seite zu ziehen, und die unierten ruthenischen Bischöfe überflüssig zu machen. Die in Grodno versammelten Bischöfe überreichten nun im Jahre 1744 an den päbstlichen Stuhl eine Bitte, worin sie die Freiheit des Übertritts von gr. Ritus zum lateinischen in Anspruch nahmen. Darin wurden die unierten Ruthenen mit den schwärzesten Farben geschildert um den Beweis zu liefern, dass der gr. kath. Ritus womöglich ganz vertilgt werden solle. Zugleich verbreiteten sie öffentliche Schriften, worin sie die gr. Kirchengebräuche herabsetzten.

Cap. V. § 5.

In der Zwischenzeit überreichte der lateinische Klerus (in Galizien) durch den Erzbischof Sierakowski neue Vorstellungen hinsichtlich des freyen Übertritts der Ruthenen zur lateinischen Kirche, an die Kaiserin Maria Theresia. In dieser Schrift schilderte er wieder die Ruthenen als verdächtig in Absicht auf die Aufrichtigkeit ihrer Vereinigung mit dem röm. Stuhle, und auf ihre Treue gegen die Regierung, und suchte zu beweisen, dass es am besten wäre, den gr. Ritus in Galizien zu vertilgen, und nur den lateinischen bestehen zu lassen.

§ 13.

Als die unierten Ruthenen von der russischen Regierung zum Übertritte zum nicht unierten Ritus gezwungen wurden, und mehrere der vertriebenen Priester auch nach Galizien übertraten, kamen auch Basilianermönche aus Russland nach Galizien, nicht der Verfolgung wegen, sondern aus Überdruss des Mönchslebens. Ungeachtet der dawider bestehenden Verordnungen des päbstlichen Stuhles wurden sie dennoch durch die lateinischen Bischöfe unter die lateinische Geistlichkeit aufgenommen. Dies gab auch den galizischen Basilianern-Mönchen Gelegenheit, zum lateinischen Ritus überzutreten. Die ruthenischen unierten Bischöfe in Galizien klagten darüber bei dem apostolischen Sitze, worüber im Jahre 1802 eine ihnen günstige Entscheidung des Pabstes Urban VIII. erfloss.

Cap. VII. § 18.

Anm. Die Behauptung des lateinischen Erzbischofs Kikor, als wäre der Clerus und das Volk der Regierung nicht ergeben, hat sich als ungegründet und böswillig dargethan.

§ 20.

Aus dieser Ursache ist es räthlich, dass nicht nur die Einwohner der Bukowina unierten Ritus, welche daselbst ihr Domiziel haben, keine Gelegenheit fänden, die Union zu verlassen, sondern es ist auch denjenigen, welche zur Union, die sie wegen Mangels an Geistlichen verliessen, zurückkehren wollen, die Möglichkeit hiezu eröffnet.

Dieser Abfall ereignet sich fortwährend, und die Zahl des unierten Volks vermehrt sich in der Bukowina täglich, weil die unierten Geistlichen das Wort Gottes gehörig predigen und das Volk auferbauen, während eine ähnliche Auferbauung des nicht unierten Volks durch ihre rohe und ungebildete Geistlichkeit nicht Statt findet.

VII.

Ґадзїньский (псевдонїм) против митр. Мих. Левицького.

1)

Euere Excellenz!

Bei der glücklichen Anwesenheit im Jahre 1839 Seiner kaiserlichen Hoheit Erzherzogs Franz Carl in der Hauptstadt von Galizien Lemberg beeilte sich jede Nation dieses Königreich bewohnend, seine innigsten von Freude überschwemmte Gefühle an Tag zu legen, wo auch die ruthenische Urbevölkerung Galiziens bei dieser Feier nicht nachstehen wollte und seine Gefühle der Freude mittelst eines Gedichtes, das Sr. kais. Hoheit Erzherzog Franz Carl deutsch übersetzt vorgelegt wurde und welches Gedicht Sr. kais. Hoheit Erzherzog Franz Carl in aller Seiner Umsicht und Grossherzigkeit in Druck zu legen erlaubte, daher die Censur von Lemberg dasselbe mit Imprimatur passirte. Zur Freude aller wohldenkenden Ruthener wurde dieses Gedicht gedruckt wie aus dem beigefügten Exemplar sub .f· zu ersehen ist und ins Ruthenisches Seminar zu Lemberg gebracht. Auf einmal erfährt Se. Excellenz der Metropolit Michael Lewicki von so einem ruthenischen Gedichte, lässt dasselbe mittelst H. Rector Jachimovicz in Beschlag nehmen, in seine Handbibliothek bei St. Georg bringen, versiegeln und zu untersagen geruhen, dass Niemand so ein Exemplar zu Handen bekomme. So ein Benehmen des H. Metropoliten kränkte jeden edel denkenden und an das Haus Österreich hangenden Ruthener und dieses umsomehr, da man keine gesetzliche Ursache dieses Beschlagnehmens im ganzen Fortgange der Sache finden konnte. Zwar

wollten einige behaupten, dass die neue und elegantere Form der Buchstaben der Stein des Anstosses sein sollte. Warum hat H. Metropolit anno 1837 und 1838 zu seiner Namenstagfeier verfasste Gedichte mit viel eleganteren Schriften bei den Mechateristen in Wien gedruckt angenommen und nicht untersagt? Warum hat Se. Apostolische Majestät Ferdinand I. Kaiser von Österreich im Jahre 1838 mit den nehmlichen Schriften bei Mechateristen zu Wien gedrucktes ruthenisches Gedicht angenommen und darin nichts gefährliches für sein Kaiserhaus Österreich gefunden? — Der Schnitt der Schriften ist ja in den Schriftgiessereien zu Wien, Ofen, Prag etc. etc. in dem elegantesten Geschmacke zu bekommen und in der ganzen Österreichischen Monarchie damit gedruckte serbische Bücher verbreitet, insbesondere die Volksgedichte von Vuk. — Wahrscheinlicher ist es, dass Herr Metropolit daran keinen Anteil gehabt hat; denn als Dichter und ruthenischer Sprachkenner konnte Er daran keinen Antheil haben; Als Mezenas ist dabei nicht erschienen, denn Niemand wagte seine sparrsame Tugend kennend Ihn um so was ansprechen. — Als Feind von freien Wissenschaften will nicht einmal die wissenschaftliche Vocal-Musik bei seiner Metropolitankirche auf eigene Kosten erhalten, um sie aus dieser Pflanzschule übers Land zu verbreiten, sein Metropolitanchor besteht aus zweien Diaken, die von einer wissenschaftlichen Musik nicht einmal träumen. Von Verschönerung seiner Metropolitankirche desto weniger von seinen drei schmuzzigen und elend eingerichteten Kirchen in der Stadt Lemberg lässt seine Despotie nichts denken, wo im Gegentheile die lateinischen Kirchen aufs schönste restaurirt werden. — Euere Excellenz geruhe daher zur Beruhigung der ruthenischen Bevölkerung, das im Anbuge sich befindende ruthenische Gedicht bei der Hofzensur prüfen zu lassen; und da nichts Anstössiges gefunden werden kann, das versiegelte Paket aus der Handbibliothek des Herrn Metropoliten mittelst der k. Polizeidirektion zu Lemberg nehmen und alle Exemplare im ruthenischen Seminar daselbst auszutheilen befehlen, woher im ganzen Lande alles verbreitet werden wird, und so der Zunahetretung Sr. kais. Hoheit einigermassen gesteiert.

Galizien am 1. August 1840. Gadzinski.

2)

SCHREIBEN

an das k. k. galizische Landespräsidium.

In der gegen gefälligen Rückschluss anverwahrten Eingabe führet ein sicherer Gadzinski Beschwerde gegen die von dem griechisch unir-

ten Metropoliten von Galizien und Erzbischof von Lemberg Michael Lewicki verfügte Beschlagnahme eines angeblich mit Censurbewilligung gedruckten ruthenischen Gedichtes zur Feier der Anwesenheit Sr. k. k. Hoheit des H. Erzherzogs Franz Karl in Galizien im Jahre 1839 und bittet (* wird einstweilen hier in die Censur geleitet) um die Aufhebung dieser Beschlagnahme.

Ich ersuche E. E. über den eigentlichen Sachverhalt dieser Beschwerdeschrift sowie über deren Verfasser genaue Erhebungen in dem dazu geeigneten Wege einzuleiten sofort mich von dem Ergebnisse derselben unter Beifügung Ihrer schätzbaren Wohlmeinung: welche Folge dem vorliegenden Einschreiten etwa gegeben werden dürfte, zu entrichten.

Genehmigen etc. etc.

Wien 9. October 1840. Sedlnitzky.

Gal. L. Pr.

Erhebung bezüglich der Beschwerde eines gewissen Gadzinski gegen die durch den galiz. Metropoliten verfügte Beschlagnahme eines ruthenischen Gedichtes.

9. Oktober.

3)

Відповідь львівської президії Ґубернії.

№ 9424.

Hochgeborner Graf.

Ich habe über den hohen Erlass Euerer Excellenz vom 9ten Oktober d. J. nicht ermangelt, mir nähere Aufklärung über den Gegenstand der Beschwerde zu verschaffen, die von einem sichern Gadzinski wider den Lemberger gr. katholischen Erzbischof Michael Lewicki wegen verfügter Beschlagnahme eines mit Censursbewilligung gedruckten Gedichtes in ruthenischer Sprache zur Feier der Anwesenheit Sr. kais. Hoheit des durchlauchtigsten Herrn Erzherzogs Franz Carl in Galizien im Jahre 1839 hohen Orts überreicht wurde.

Wie Euere Excellenz aus dem anruhenden Berichte der Polizeidirektion zu entnehmen geruhen, ist ein solches Gedicht bei jenem feierlichen Anlasse wirklich vorgekommen. Es hatte den gr. kath. Priester und Studienpräfekten im gr. kath. Seminarium Malinowski zum Verfasser, welcher nach erwirkter Imprimatur bei dem hiesigen

*) Нотатка оловцем на боці.

Bücherrevisionsamte auf seine Kosten die Indrucklegung dieses Gedichtes besorgte.

Auch die in jener Beschwerde, deren Verfasser übrigens nicht erörtert zu werden vermochte, angedeutete Beschlagnahme dieses Gedichtes durch den Herrn Erzbischof Lewicki hat wirklich stattgefunden und zwar wie die Polizeidirektion in ihren Berichten andeutet, aus dem Grunde, weil Malinowski die Erlaubniss des genannten Herrn Erzbischofs zur Herausgabe jenes Gedichtes einzuholen unterlassen hat.

Wenn auch dieses Verfahren des Herrn Erzbischofs mit Rücksicht auf den vorwurfsfreien Inhalt jenes Gedichtes und den löblichen Zweck, dem es gewidmet war, nicht ganz gebilligt werden kann, so scheint mir doch eine weitere Anregung dieses bereits in Vergessenheit geratenen Gegenstandes um so weniger angedeutet zu sein, als der Verfasser Malinowski, der durch jene Beschlagnahme allein zu Schaden kam, dawider klagbar nicht aufgetreten und als in diesem Falle auch von Seite des Bücher-Revisionsamtes der Missgriff eingetreten ist, dass es dem erwähnten Gedichte das Imprimatur ertheilte, ohne sich der Zustimmung des Herrn Erzbischofs zur Herausgabe der letzteren versichert zu haben, die mit Rücksicht auf den Inhalt jenes Gedichtes insbesondere der 15ten Strophe, worin des gr. kath. Clerus Erwähnung geschieht, nicht hätte übergangen werden sollen

Unter diesen Umständen dürfte es auch nicht zulässig sein auf die Herausgabe der mit Beschlag belegten und, wie es heisst, noch immer bei dem Herrn Erzbischof befindlichen gedruckten Exemplarien jenes Gedichtes zu bestehen zumahl die Sache seitdem an Interesse verlor und ein solcher Schritt für den Herrn Erzbischof kompromittirend wäre.

Indem ich diese Daten Euerer Excellenz zur hohen Kenntniss zu bringen mich beehre, erlaube ich mir zugleich Hochdenselben ein gedrucktes Exemplar des erwähnten Gedichtes nebst der deutschen Übersetzung zur hohen Einsicht vorzulegen.

In der weiteren Anlage aber schliesse ich die Beilagen des h. Erlasses von 9. Oktober d. J. zurück.

Genehmigen Euere Excellenz den Ausdruck der ausgezeichnetsten Hochachtung mit der ich die Ehre habe zu sein

Euerer Excellenz

gehorsamster Diener

Підпис нечиткий.

Lemberg am 30. Dezember 1840.

An Se des k. k. wirklichen geheimen Raths und Kämmerers Grosskreutz des kais. österr. Leopold Ordens und Präsidenten der h. Polizei- und Censurshofstelle etc. Herrn Grafen von Sedlnitzky

Excellenz.

4)

SCHREIBEN

an das löbliche k. k. galizische Landespräsidium.

Indem ich Ew. für die mir mit dem geehrten Schreiben vom 30. v. M. Z. 9424 gefälligst gewährten Aufklärungen rücksichtlich der von einem sicheren Gadzinski geführten Beschwerde gegen die durch den griechisch unirten Metropoliten von Galizien und Erzbischof von Lemberg Michael Lewicki verfügte Beschlagnahme eines mit Censurbewilligung gedruckten ruthenischen Gedichtes zur Feier der im Jahre 1839 stattgehabten Anwesenheit Sr. kais. Hoheit des durchl. H. Erzherzogs Franz Carl in Galizien verbindlichst danke, theile ich die von Ew. ausgesprochene Ansicht, dass dieser von einem bis jetzt nicht eruirten und ohne Zweifel pseudonymen Exhibenten eingebrachte Beschwerdeschrift keine weitere Folge gegeben werde.

Es erübriget mir demnach nur Ew. den mir eingesendeten diesfälligen Bericht der Lemberger k. k. Polizei Direktion hier danknehmig zurückzuschliessen und bei dieser Gelegenheit die Versicherung etc. etc.

Wien 25. Jänner 1841.

Sedlnitzky.

Gal. Lds. Praes.

die Beschwerde des Gadzinski wegen Beschlagnahme eines ruthenischen Gedichtes durch den Erzbischof Lewicki betr.

25. Jan.

VIII.

1) Консисторія против Як. Головацького та Ів. Вагилевича.

През. Арх. льв. Нам. $\frac{\text{№ 330}}{\text{ggg}}$ 1841.

№ 843.

Hochlöbliches k. k. Landes-Präsidium!

Laut des nebenliegenden ·/. Ausweises haben nachbenannte geistliche Kandidaten:

1) Androchowicz Michael
2) Androchowicz Basil
3) Sieminowicz Andreas
4) Wieliczkowski Alexander
5) Hlebowicki Clemens
6) Szczurowski Leo
7) Buczacki Johann
8) Audykowski Arsenius
9) Demianowski Johann
10) Moyseowicz Theodor
11) Pihowicz Jakob
12) Stefanowicz Andreas
13) Głowacki Jakob
14) Głowacki Nicolaus
15) Wagilewicz Johann
16) Czemeryński Johann
17) Lewicki Gregor, schon längst die theologischen Studien absolvirt, anstatt aber sich um Priesterweihen zu melden, und sodann den seelsorgerlichen Dienst in der Diözes, wo noch sehr viele Priester mangeln, anzutretten, treiben sie sich bis jetzt in der Welt müssig herum, weihen der Vergessenheit, was sie während der Studien erlernt hatten, und verlieren den kirchlichen Sinn, den man ihnen im Seminarium beizubringen bemüht war.

Es ist meine Gewissenspflicht, diese Kandidaten erst dann zu den heiligen Weihen zuzulassen, wenn es sich durch vorläufige kanonische Erhebungen erweisen wird, daß sie zum Priestertum noch tauglich sind.

Es kommt aber auch, und in den gegenwärtigen Zeitumständen vorzüglich zu bedenken, wie die politischen Gesinnungen dieser so geraume Zeit weltlich lebenden Theologen beschaffen seyn, und ob nicht einer oder der andere mittlerweile in revoluzionäre Verbindungen irgendwo getretten sey. — Ein solcher müsste ohne weitere kanonische Erhebungen vom geistlichen Stande ausgeschlossen werden. — Dieses genau zu erfahren habe ich keine sichere Mittel. Ich bitte daher, in Gemässheit der hohen Präsidialweisung vom 11. Februar 835 Zahl 70, daß Ein Hohes k. k. Landes-Präsidium geruhen wolle, die dießfälligen Erörterungen anzuordnen, und mir das Resultät hievon zu meinem weiteren Benehmen, gnädigst zu eröffnen.

Insbesondere wäre es höchst nothwendig, eine genaue Erörterung zu veranlaßen:

1) über das Betragen des Kandidaten Głowacki Jacob, der die theologischen Studien im Jahre 839 absolvirte, und dessen Perso-

nalbeschreibung die k. k. Polizeydirekzion am 5. November v. J. vom Seminariums-Rektorate abforderte, dann

2) über die Beschäftigung des Kandidaten Wagilewicz Johann, welcher das Studium der Theologie auch im Jahre 839 vollendete. Er und zugleich auch Głowacki Jacob, waren schon im Zuge ihrer Studien wegen Theilnahme an einem von der hierländigen Zensur verworfenen und in Ungarn gedruckten Werke, zufolge hohen Präsidial Verordnung vom 29. August 837. Zahlen 5197 und 5853 streng geahndet. Wagilewicz soll mit dem russischen Professor Pogodin bis jetzt im Verkehr seyn, und von diesem russischen Professor gedruckte Bücher zum Geschenk erhalten, welches in der gegenwärtigen Zeit sehr bedenklich ist, da bekanntlich die russischen Gelehrten ihre Arbeiten gegen die Union richten, und durch Verschenkung ihrer Schriften die hierländigen Unirten beirren können.

Es heisst endlich, daß Wagilewicz seit dem Austritte aus dem Seminarium im Jahre 839, im Auftrage seiner auswärtigen Korrespondenten mit Fussreisen über Galizien sich beschäftige, um für sie literarische Beiträge zu sammeln. Eine solche Beschäftigung giebt zu erkennen, daß Wagilewicz an seinen geistlichen Beruf gar nicht denke, und es dürfte sich endlich ergeben, daß er zu diesem Berufe nicht mehr tauglich sey.

Lemberg den 9. März 841.

Michael Lewicki
Metropolit.

На 4 стор. рубрум:

An
Ein Hochlöbliches k. k. Landes
Präsidium
Lemberger g. k. Metropolitan Ordinariat
dato 9. März Zahl 843
äußert sich über die absolvirten Theologen, welche jahrelang zu den heiligen Weihen nicht erschienen. Der Ausweis liegt bei.

2) Реляція Суду.

През. Арх. льв. Нам. $\frac{№\ 611.617}{ggg}$ 1841.

Hochlöbliches k. k. Landes-Praesidium!

In Folge der von dem hohen k. k. Landes-Präsidium an das hohe k. k. Appellations-Praesidium unterm 22 April l. J. Z. $\frac{333}{ggg}$ X

gerichteten Note und des von dem Letztern unterm 5 May l. J. Z. 8206 anher erlassenen Auftrags, wird dem hochlöblichen k. k. Landes-Präsidium in Ehrfurht berichtet, daß die griechisch-kath. Theologen Jakob Głowacki und Johann Wagilewicz in den hierortigen Akten nur insoweit kompromittirt erscheinen, daß ein als Zeuge aufgetretener geheimer Anzeiger, diese beiden Theologen als Mitglieder eines Vereines, der eine russische Tendenz hatte, benannte, welchem der Seminarzögling Saszkiewicz vorstand, daß dagegen hinsichtlich des Alexander Wieliczkowski die hiergerichtlichen Akten keine Nachweisung enthalten.

Lemberg am 21 May 1841.

Rittmann.

Z. 6832.

На 4 стор. рубрум:

An
Ein hochlöbliches
k. k.
Landespräsidium

Bericht des Lemberger k. k. Strafgerichts, welcher in Folge der an das hohe k. k. Appellationsgerichts-Präsidium gerichteten hohen Landes-Praesidial-Note dtto 22en April l. J. Z. $\frac{330}{ggg}$ über die Kompromittirung der griech. kath. Theologen Jakob Głowacki, Johann Wagilewicz und Alexander Wieliczkowski erstattet wird.

Друкарська похибка.

На стор. II (верш 20 з гори) нашої студії вакрала ся важнійша друкарська похибка, яку вважаємо нашим обовязком справити. Місто: (граматика Лозинського) „вона цілком не явила ся в друку“ має бути: вона в своїм часї цілком і т. д. Дрібнійших, дуже рідких похибок не справляємо.

Ч. 1.

Зміст листів від Славян, писаних до Якова Головацького в літах 1835—7.

Содержаніе писемъ Георгія Петровича, которыя уничтожены.[1])

Pesth 3ten 10 br. 835. Петров.
Сербскій Народный Лист. 836.
Сербска пчела 836.
Зора Забавник у Бечу 836
(Забавник в Далмацій)
Історія Церногорска С. Милутиновића у Цетиню 836
Пустиняк Цетински 835 (?)
(Курелац Влах и Шокац)
28. Febr. 836.
21. July 836.
Mirske narodnjé Nowine, Gaja Ljudevita.
Maciejowski
Kollar o literarn. wzagemn.
Neusatz Donaugasse
4. 7br. 836.
Русалка відібрана, дана Ценз.
Матица за найлѣпшу Граммат. 100 #
Серб. послов. Вука надійшли.
[2] *6. 8br. 836.*
Русалка цензурата, до 6 недѣль буде готова. 8 не 12.

---

[1]) Зміст листів писаний рукою Я. Головацького. Початкові слова і кілька иньших речень дописав Я. Г. в пізнійшім часї. Хоть Головацький твердив що сї листи знищені, то однак деякі з них доховали ся і ми їх передруковуємо. Великий жаль, що значна їх часть пропала. Мабуть понищив їх Головацький в хвилях для него, а може й для „руської трійцї“ дуже скрутних. Зміст листів списаний Головацьким не заступить нам оригіналів.

9. 9ber 836.

Док лист тот до рук прийде Русалка буде готова.

Стратимирович помер.

Учене Срб. дружество запретене

У Загребу основана Иллирск. книжарна.

С. Милутинович ѣде у Беч да Сербску повѣстницу од 813 до 1815 изда.

Hronka.

4. 10br. 836.

Русалка 11 болон = 157 fl. CM. за Русалку

11. Januar 837.

15 fl. CM. посланих відібраў.

23. Febr. 837.

Похід Игоря получиў — и 90 fl. CM.[1])

Колл. о взаѣм. нѣмецк. Кеппен.

Сим. Милутиновиѣ Троєсестарство (три србске граціе (40 kr. CM.) в Липску.

Истор. Сербіе найновіег времена

[3] Пѣваня Црногорск. (Липско)

Сербск. нар. сп.

Серб. матица и Лѣтопис вôдновлени.

6. April 837. Русалка все изданіе послано во Вѣну.

Gesch. bis Wien u(nd) v(on) dort wird aus d(ie)ser Compagnie Hr. Weppelbaum nach Lemberg schicken an Stanisl. Aulich.

Мушицкій умерь.

Kollar. 7 Čerwna 836.[2])

Zora Almanach 836. 5 obrazy w Budjně.

Plody Zboru učenců řeči českoslowacké w Prešporku.

Hronka Podtatranska Zabawnice, w Banské Bystřice. 836.

28 Април 837.

Посил. Игоря.

О взаимн. Слав. нѣм. 6 – 7 болон (subscriptio)

Катедра ческ. в Моск.??

Русал. 20 у Беч. До Ганки 10. у Земун 10.

Князь Милош.

[4] *22 April 837.* од адвоката Павловиѣа.[3])

---

[1]) т. є. Петровичь получилъ отъ меня рукопись Слова о пол. Игор. перев. Вагилевича для напечатанья. (Пізнійша дописка Я. Головацького).

[2]) Сей лист заховав ся. Містимо його під Ч. 2.

[3]) Сей лист заховав ся. Містимо його під Ч. 3.

23/10 Октобр. 837.

Тѣшит нас — Коляра О взаимн. запретена була у Бечу.

Савва Тюкюли 50.000 fl. дом купиў -- для Матиц. Серб. книжницю и засѣданія — 12—20 учен. Нако 12.500 fl.[1])

Лѣтопись Ч. I 837. Учред. Павл. Ѳ.

Мца Марта Лукіяна Мушицкого поезія, Має ѣхати до Россіи на веснѣ до мця Мая ексамина кінчити, гадає кілька лѣт побавити.

23. Okt. 837. Від Курелаца Франье, учитель язиків изъ Хорватска.[2])

Сей зміст листів писаний на 4 стор. мал. 8 сірого паперу.

Рік 1836.

Ч. 2.

Лист Ів. Колляра до Якова Головацького, пис. дня 7. VI 1836 р.[3])

7 Čerwna 1836 w Pešti.

Milý Přjteli!

Oboge psania Waše řádně sem přigal spolu i s penězmi poslanými. Weliké potěšenie cjtil sem z toho že ste na mne nezabudli a že weždy geště hořjte ohněm lásky ku wšeslawenstwu. Že sem Wám posawód gá nepsal, neračte toho za zlé mjti: nebo gá dlouho ani zde w Peští nebyl sem ale na cestách w Praze, we Norimberku a t. d.

Onehdy pjsal mi i Pan Rosciszewski ze Lwowa, (bardzo piękny a ciekawy liść). Pytal mne o můy obraz čili portret, který sem gemu i skutečně asi přede třěmi dny po Diližancj poslal. Račte ho o tom

---

[1]) Порівнай вістки про сї жертви сербських патріотів в листї Ґеорґ. Петровича з дня 26 цьвітня 1838 (Гляди Ч. 5).

[2]) Сей лист рівнож віднайшов ся. Пор. Ч. 4.

[3]) Сей лист видруковав вже був в р. 1885 в „Словѣ“ Яков Головацький в статиї „Слово правды“ (Ч. 26). Містимо його вдруге, хотьби тому, що се одинокий, доси нам звісний лист Колляра до Головацького, який задержав ся. До листу додав Головацький отсї замітки, які передруковуємо в цїлости: „Въ истекшемъ году вышла во Львовѣ брошюра подъ заглавіемъ: М. Ѳ. Раевскій и россійскій панславизмъ. Споминки зъ пережитого и передуманого, списавъ Корнило Устіяновичъ. У Львовѣ 1884“. Въ этой книжечкѣ на стр. 9. сочинитель утверждаетъ, что поэтъ Коляръ будто бы привыкъ былъ кончати свои письма къ Якову Головацкому словами: Kdo neni panslav, ten je pes. — Этого никогда не было. Это ложь, наглая ложь и клевета, измышленная кѣмъ то изъ его враговъ, принята за добрую монету авторомъ брошюры и неосмотрительно внесена въ печатную книгу... Но печатная ложь и клевета это — ядъ, отравляющій тысячи невинныхъ сердецъ, отъ котораго

uwědomit, gestliby snad nebyl we Lwowě ale w Przeworsku aneb w Žurowicach. Ten obraz když dá odrysowat, aby mi opět original zpátkem po poště zaslal: spolu i s rytinami pana Hanky, Šafařjka, Jungmanna a t. d.

Wčera práwě dostal sem Chodakowskieho Rozprawu o Slowianszczyzně — z Krakowa. Skoda přeškoda! že se ostatnié materiale geho badania a cestowania newydáwagj.

послѣдствій можетъ предохранить только слово правды. Поэтому я нахожу необходимымъ, опровергнуть эту наглую ложь. Можно ли допустить, чтобы столь образованный мужъ, исполненный такъ пламенною любовью ко всѣмъ Славянамъ, со столь поэтическимъ талантомъ, благороднымъ и гуманнымъ настроеніемъ, кончалъ свои письма такими мерзкими выраженіями? Я по крайней мѣрѣ никогда не читалъ въ письмахъ Коляра подобныхъ словъ Въ удостовѣреніе всѣхъ и каждаго, я сообщаю здѣсь копію Колярова письма съ 1836 г., которое можетъ служить за образецъ, какимъ духомъ дышали письма нашей корреспонденціи..." Надруковавши лист Колляра per extensum, Я. Головацький додав від себе: „Вотъ и письмо Колляра. Покойный Колляръ съ негодованіемъ, даже иногда съ увлеченіемъ отзывался объ угнетателяхъ и томителяхъ своего народа, но благородная душа его всегда сочувственно отзывалась къ всему человѣчеству... Если бы въ былое время Чехи или Поляки попали были подъ такъ тяжелое иго, такъ... праведный и гуманный Коляръ навѣрно отнесся бы съ искреннимъ сочувствіемъ и всевозможнымъ стараніемъ, помочь несчастнымъ, не такъ, какъ нынѣшніе передовые Чехи, которые, въ узкихъ эгоистическихъ разсчетахъ недальновыдной своей политики, отрекаются отъ славянскаго братства и съ хладнокравіемъ предаютъ родныхъ своихъ братьевъ противникамъ Славянства. Перениситесь мыслью во времена 30 годовъ; панславизмъ еще былъ въ зародышѣ, еще въ свѣжей памяти были слова Седлячка, который сказалъ въ собраніи семи человѣкъ чешскихъ патріотовъ: „Разойдемъ ся, господа, а то можетъ провалить ся потолокъ и погребсти насъ, послѣднихъ Чеховъ!" Въ это время Чехи были смирны и невзискательны. Одни изъ дѣятелей ихъ тайно получали субсидіи и за русскіе рубли печатали Старожитности и Словники, другіи же помагали чешскому дѣлу еще болѣе тайными дѣлишками и плакали поддѣльнымъ плачемъ: Ai Vltavo, cze mutiszi wodu! Коляръ только что писалъ статью „О Славянской взаимности!" Чехи льстили братьямъ-Словакамъ и пользовались трудами Шафарика, Коляра и др. и на ихъ спинахъ выдвинули свою литературу. Теперь Чехи разжирѣли, имъ стало тѣсно между Шумавой и Керконошами, явились гордые политиканы, заключаютъ между народные союзы съ противниками Славянства.. Вѣроятно и клевета на Коляра произойшла изъ лягеря чешскихъ космополитовъ Ригерова пошиба. Но ложью свѣтъ пройдешь, а назадъ не вернешь..." Брулїон сих заміток Я. Головацького заховав ся між його паперами з такою дописскою: „Напеч. въ Словѣ 1884 или 1885 г. и перепечатано въ переводѣ въ Словенскихъ Новинахъ въ С. Мартинѣ".

Takže dostal sem darem w těchto dnech z Krakowa „Powszechny Pamiętnik Nauk i umiejetnośći“ Slyšjm ale že už přestal wycházeti. Kde ge p. Leon Zienkowicz a kde Leslaw Lukaszewicz abych gim odpowěd dáti mohel?

Asi od gednoho týdne bawj se u nás w Pešti pán W. Macieiowski, slawný spisowatel [2] polský. On sbjrá látku na nowé djlo čili Rozprawy. Gest to muž wysoko učený w práwách slawiańských: gest téměř každého wečera u mne, kdze bardzo wiele gadamy o naszych rzeczach.

Litugi ze Slawianina od p. Jaszowského nemám. Můžete mi snad z něho wypsati několik Znělek tlumačených od Turowského, abych gá uwiděl gako se z češtiny do polštiny překládati dá.

Pamiętnik krakowský se mi welice ljbil. Tam panuge **wzágemnost** kmenů a nářěčj slawských. Naproti tomu welice se my zdegšj Slawowé hněwáme na recensenta Lwowskieho který o Pamiętniku pjsal „milsze nam będą nasze własne, ojczyste, polskie o Sławianach rozumowania, aniżeli obce, z kąd inąd sprowadzane“. Kto to psal, ten gest, Špatný Egoista, gest Neslaw, který nepatřj do nyněyšjho stoletj. My máme wšemožně sbratřenie a wzagemnost w literatuře slawské rozšiřowat a napomáhat: tlumačenie pak z giných slawských nářečij, zwláště z českého do polského, gest k tomu geden z naywýborněgšich prostředků. Hanbjme se že takowý nerozum z polského péra wyšel za těchto našich časů! Gestli Čechowé a Slowáci z polského překládagj k. p. Krasického, Mickiewiča, Němčewiča a t. d. Pročby i Poláci to činiti neměli? — Porážegte tuto sobělibost a gednostrannost polskau a rozširuyte giného ducha. [3] U nás wyšli toho roku následugjcj nowé československé knihy, které můžete i w některých Nowinách polských ohlásiti:

1) Zora na rok 1836. Almanach slowenský s pěti obrazy w Budjně. Cena 3 zlaté střjbra.

2 Plody Zboru učenců řeči československé, w Prešporku. Dilo znamenité proto, že naděge pelné kwěty mladých Slowanů w sobě obsahuge. Tito mladjci zahanbugj mnohých starých synů Sláwy. — Mezi 17 mladými Spisowateli stkwěgj se tam obzwláště gména p. Samoslawa Chalupky, Miloslawa Hodžy, Jana Morawského, Drahotjna a Ludewjta Šturů bratrů a t. d. O by takowé společnosti mladoslawské na wšech slowanských školách wysokých i nižšjch powstawali.

3. Hronka, podtatranská Zábawnice, w Banské Bystřici. Gest to Časopis od p. Karla Kuzmaniho, horliwého Slowana a znamenitého

básnjcé. Wycházeti budau 3 Swazky rocitě a předplatek gest 56 xr. střjbra.

P. Šafařjk wydáwá Starožitnosti Slowanské kterých Ohlášenj i Wám nepochybně známo bude.

Pište mi i budaucně a pozdrawte wšech πανσλαυιστων. Calugem Wás

Wáš

upřjmný přjtel

I. Kollár

Kdyby mi p. Jaszewski Slawianina poslati chcel gá gemu z mogich knih na záměnu pošli coby chtěl, k. p. Zpiewanky, Slawy Dceru. Rozprawy a t. d. Powězte mu to. Ať pošle bud' po Diližancj, bud' do Prahy skzre knihkupectvj Weber, bud' do Wjdně skrze Wenedict do Pestu.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

Рік 1837.

Ч. 3.

Лист Теодора Павловича до Якова Головацького, пис. дня 22. IV. 1837 р.

Любезна Браћо Славенска!

Уважаваюћи Ваше миле поздраве преко Гдн̃а Петровића мени изручене, нисамъ могао пропустити Вамъ на любови и пріятељству Славянскомъ неблагодарити, и одъ мое Васъ стране колико Васъ и цѣнимъ уверити. Мени є свакій Славянъ міо и драгъ, ŷ толико пакъ выше онай, кои следи не само подпомоћи и усовершенствовати нѣно книжество (Литературу) но и словомъ и дѣломъ стара се и труди, народность Славянску уздићи. Я самъ имао прилике и чути и видити ваша похвале достойна дѣла, и особито се радуємъ видећи да се жаръ къ Славянству и у вашимъ младимъ прсима распрострео, само и далѣ ревность ту къ общемъ добру Славянскомъ задржите, пак'ће те и благодарность потомака заслужити. У прочемъ желећи и дѣломъ засведочити колико Васъ любимъ и почитуємъ, молимъ да бы мое Србске книге, кое кодъ Гдн̃ра Владислава Антића[1]) тамошнѣгъ Трговца иматъ

---

[1]) Владиславъ Античь, Сербъ изъ Герцоговины, купецъ бакалейныхъ товаровъ во Львовѣ, въ свое время славился честностью и доброкачественностью товаровъ во всей публикѣ во Львовѣ. Магазинъ его былъ въ самомъ рынкѣ возлѣ б. дома Товарницкаго. Онъ и другой Сербъ виноторговецъ Густа были православные, почти единственные

као некіи мали знакъ мое любови к вама на даръ ій любезно и сердечно примили, и поредъ ньи кадшто се и на вашу Браћу Срблѣ опомените, вашъ благонаклони

пріятель
Өеодоръ Павловичь

У Пешти 22-а р. Априль 837.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰. На другій стороні пізнійша дописка Я. Г., яку подаємо в примітках.

Ч. 4.

Лист Фр. Куреляца до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1837 р.

Draga braťo Rusini!

Slušajuć od moga prijateľa Petrovića, pismo vaše meni pročitavšega, ono běde i nezgode, koje poradi Rusalke nevinne děvojčice podnesti moradoste, nemogoh inače, nego da se i ja perca podhvatim, ter vas razžaľenu bratu těšim. Kad sam neki dan kod censora Nagya u Budimu bio, zapita me, što bi u Rusalki stajalo, da je zabrańena? Kad mu ja rekoh, da nejma ništa krom lubavi, neprijateľskih napadov i tako što više, onda on pomislivši u sebi reče na koncu: suppressio, nihil quam suppressio, Sie wollen keine ruthenische Litteratur aufkommen lassen. Naši poglavari tu privikli, da ňihovi sužňi spavaju, jer je spavajuće lahko nadzirat i nad ňimi stražarit; pak budući da se to sad měňa i prestaje, jer smo se malko podigli od sna i otreznuli, uznemiravajuse i uzbunavaju.

[2] Idite slovinska braťo nagaženom stazicom, svakomu odporstvu muževno se i vi oduprite, svaku muku i preponu nadvisite i nadvladajte, svaku plemenitu želu nepokolebnim korakom postižite, u postupku vašemu otvoreni budite, nauku iz celog srdca milujte, krom Boga nikoga se nebojte i nestrašte, duh robstva u duši ugasite, a lubav slobode i svih Slovincev duboko u srdce zasadite, pak onda da vidimo, tko će vas napadati, grizti i na vašemu krasnomu putu ustavľati i uzprečavati?

изъ Львовскихъ горожанъ. Античь поддерживалъ связи съ своими земляками и потому редакторъ Сербской Лѣтописи Өеодоръ Павловичь, съ которымъ я познакомился въ Пештѣ, прислалъ нѣсколько экс. Лѣтописи, журнала издаваемаго Серб. Матицей и другія книги — Изъ подаренныхъ мнѣ Павловичемъ книгъ по одному экз. я передалъ въ 1850-ихъ годахъ въ библ. Народнаго Дома во Львовѣ.

Я. Г.

Ostajte mi zdravi i budite priľežni i neutrudimi robi u vinogradu Slovinstva.

Pešt 23. Okt. 1837.

Fraňe Kurelac
učitel jezikov iz Hrvatske.

Лист пис. на 2 стор. 8⁰.

Рік 1838.

Ч. 5.

Лист Ґеорґія Петровича до Якова Головацького, пис. дня 26. IV 1838 р.

Априла 26. године 1838.

Любезнѣйшіи Пріятелю
мили побратиме!

Прво што самъ вамъ овде любезный мой пріятелю писати дужанъ, коє као што ваше искрено пріятельство спрата мене изискує, тако пакъ и моя дужность коль ти и то свето налаже, єсть узроке или болѣ рѣчи извиненія тогъ тако дугогъ ђутаня — навести.

До садъ самь два ваша листа пріймio. Прво dto 27 грудня 837 а друго 9-о цвѣтня 1838. Оно печатлѣніє коє су ваша мила й пріятелска писма и досадъ на мене дѣйствовала, а особито ова два последня, тоє перо неможе исписати. — Душе наше ту свету радость осѣћаю.

Моє слабо здравлѣ зимусъ ме є задржало да светой дужности той одговорити задржиме; приближесе и торгъ Пештанскій, содъ наумимъ іоштъ данъ пречекати докъ се искупе трговцы да пріймимъ новце за Русалке да вамъ уєдно пошлѣмъ, но ево неволѣ! нанђе у оно и то време и страшна она Катастрофа на нашъ градъ, трговцы се разнђоше и разбегоше и тако ништа непріймихъ. Међу тимъ пріймихъ и друго ваше писмо, пуно пріятельскомъ найчистіегъ чувствованія, на коє вамъ одма ево и одговарамъ, у толико више што самъ юче бывшу ми случайно кодъ цензора, кадъ тамо имамъ шта и видити, на столу стои ваша Русалка съ пекимъ рескриптима. Цензоръ ми изяви како и о чему гласе Рескрипти, коє ћу вамъ на концу листа, нѣмачки, зади болѣгъ разумѣнія ставити. Тосу уз-[2]-роцы любезный мой пріятелю кои су ме уздржавали до сада. — Но срце и духъ мой непрестано су кодъ васъ были, — съ вами се даню ноћу бавили — пращайте.

Прво ваше dto 27 грудня — писмо, свимъ, овде коме самь годь показао, интерессантно є было, єръ су изъ нѣга видили понайболѣ напредке книжества вашегъ. — Я одъ моє стране молио бы васъ да бы

ми чешће (öfters) и колико могуће пространиє повіє и старіє ваше списателѣ и кньиге назначили, да бы ихъ чрезъ Народный Листъ и чрезъ Лѣтопись моимъ сонароднимъ сообщити могао, єръ она мало или башъ нима о вами любезна браћо што знаю. Я самъ намеранъ као какавъ изводъ (extractum) исторіє у кратко назначити, и томъ Артикулу о кньижеству предпоставити, да бы тако колико толико васъ съ нама упознао. За тай вамъ трудъ ћу вамъ одъ моє стране наше повіє Србске кньиґе назначивати съ важностію внутреньомъ, пакъ ће те моћи и вы вашимъ Сонароднимъ што брже сообщити. Тако самь пре месецъ два дана читао у Газети Лвовской извещеніє о „Пустынякъ цетинскій", стіхотворенія Митрополита Црногорскогъ Петровића, — а та є кньига већь пре неколико година печатана и обще позната.

На другомъ вашемъ dto 9-ог Цвѣтня не само я одъ моє стране но сви овде Славяни и ваша браћа сердечнѣйше вамъ благодаре. Изъ нѣга смо оно види(ли) дѣломъ потврђено коє намъ є ваша любовь и пріятельство до садъ сведочило. Хвала и опетъ хвала вамъ буди на тако нѣжномъ чувству пріятелства. — Мы смо сви Богу буди благодареніє одъ зла колико толико сачувани. Свисмо здрави. — Г. Миловукъ имао є велику штету у кньигама по већой части све су быле потоплѣне. Мати-[3]-ца є спасена. Но на већу жалость нашу, дѣло Г. Мушацкогъ потоплѣно є, ваше одъ 400. Exemp. пропало. — Другій пакъ више или манѣ оштећени (beschädigt). — Русалка є спасена. — Наша црква велику є штету претрпила. Школа Србска срушила се. —

Наше кньижество напредує, а особито Матица Србска. Многи садъ доста одъ своґъ имѣнія доста на матицу жертвую. Текеліа Савва Ѳ Кевермешъ, ц. к. Совѣтникъ и Кавалеръ, (а не трговацъ као што стои у Газети) жертвовао є 50,000 fl. на изображеніє младежи. Јоанъ Нако Ѳ Сент Миклушъ приложіо є у Матицу 12,500 форинти, — и многи други. Тако могу слободно рећи да се народность наша све више и више подиже.

И кньижество наше процветава, садъ већь и та то двоє новине. Єдне су С. Н. Листъ а друге коє су ове године почеле изилазити є су Магазинъ за художество Моду и Литературу. — Што се нашегъ кньижества тиче, то ћу вамъ обширно првомъ приликомъ за єдно съ нѣкима важнійма кньигама наше Литературе по делижансу послати ћу вамъ.

Г. Г. Колларъ садъ ће издати кньигу подъ титуломъ „Слава Богинѣ" — „Slawa Bohynè a Půwod Gména Slawenu čili Slawianůw" — Обявленіє већь є печатано.

Сви васъ любезно поздравляваю и прятельскій любе вашъ

верни пріятель и побратимъ

Георгій Д. Петровичъ

[4] Was die Rusalka anbetrieft (sic), so bitte ich Sie mir gleich mit erster Post auf volgender (sic), und zwar entweder in der deutschen Sprache oder Lateinischen Sprache, und zwar das NZ[1]) so das ein jeder lesen kann, besonders von dem Zensor. Im (sic) ist Rescript gekommen damit Er relation gibt über Rusalka. Jetzt hängt v(on) Jhm ab das Schicksal der Rusalka. — Er winscht (sic) zu wissen:

1. Warum ist dort Rusalka verbothen? was ist in Ihr Zensur widriges? das NZr. bezeichnen Sie specialisime, auf welcher pagina und welche Wörter.

2. Ob war dort Rusalka noch im Manuscript bei der Zensur? und was Sie zur antwort (sic) bekommen haben.

3. Wer am meistens (sic) ist gegen Rusalka?

4. Alles übrige was zur entschuldigung (sic) dienen könte (sic). Besonders aber wie ich schon gesagt habe das zu bezeichnen warum ist verbothen worden.

Ich habe grosse Hoffnung. — Wir werden Triumpfiren (sic). Ich werde keine Mühe sparen, besonders aber der Zensor ist mein [5] Freund. — Ich erwarte mit der ersten Post die Antwort. — Er wird seine Relation verzögern nur wegen diesem Schreiben und Ihrer Antwort. Silentium altum — sapienti pauca.

Ewiger
Freund
G. Petrovic

Лист писаний на 5 стор. 4⁰.

На 6 стор. адреса: Reverendo Domino Iaroslawo Golowacki III-um in Annum S. S. Theologiae auditori a Leopoli Lemberg in Galicien. Halitscher Vorstadt Nr. 457 ¼ im Rosa'schen Hause im ersten Stockwerk. Recomandirt. В горі почтова стампіля: Pesth Recomendirt.

Ч. 6.

Лист В. А. Мацейовського до Якова Головацького, писаний дня 29. VI. 1838 р.

z Warszawy dn. 29. Czerwca 1838.

Wielmożny Mci Dobrodzieju!

Prawdziwie z wielką nieśmiałością piszę do WMP Dobr. bo nie wiem iak się przed Nim wytłomaczyć z tego, iż pomimo uskutecznienia wszystkiego z pańskiey strony o com Go prosił, ia przecież nic w zamian za to dotąd nie uczyniłem. Przepisane przez PDobr. dyplomata nadesłał mi P. Zubrzycki. W zamian za to miałem P. Dobr. przysłać

[1]) Non Censurata.

książek, ktoreś za bytności mey we Lwowie, pozniey listownie zamówił u mnie. Ja na wszystko co iest święte zaklinam się, żem natychmia t obstalował te książki u Skwarcowa księgarza, a gdy ten nic nie uczynił i z Warszawy umknuł, obstalowałem też książki u księgarza Głazunowa. Lecz wystaw sobie PDobr. dotąd nadeszła iedna tylko książka: Czari ili nieskolko scen ukrainskich, Moskwa 1837. Żebyś przecież co odebrał odemnie, posłałem książkę tę wraz z dziełem Pułk. Muchanow przez ksiegarnię Senewalda do handlu Milkowskiego we Lwowie skąd ią odbierzesz.

Miło mi zawsze wspomnieć sobie Osobę Jego, dlatego nie uwierzysz ilebyś mnie ucieszył gdybyś do mnie parę liter napisać raczył. Nie wiem co się dzieie we świecie naukowym w tamtych stronach, a chciałbym wiedzieć chętnie. Wybierałem się tego roku do Lwowa, ale widzę że to do skutku nie przyidzie.

WMPana i Dobrodzieja

przyiaciel i sługa

W. A. Maciejowski.

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

На другій сторонї листу находить ся адреса:

W-mu Jakubowi Głowackiemu
Słuchaczowi ś. Teologii III-go roku
na Wszechnicy Lwowskiey
WMPanu i Dobrodz.
we Lwowie.

Ч. 7.

Лист П. Й. Шафаріка до Якова Головацького, пис. дня 24. X. 1838 р.

W Praze dne 24 Řjgna 1838.

Welectěný Pane Přjteli!

Welice Wám wděčen gsem za poslané mi wýpisky z kroniky srbské a přepisy listin maloruských. Přálbych, abych se Wám za to brzo něcjm slušně odslaužiti mohl.

Kronika gest djlo arcibiskupa srbského Daniele II., genž seděl na stolici l. 1325—1338. Též žiwotopisy arcibiskupůw do Nikodima, umiewšjho l. 1325. Slowa „рак твои Данїил влако мои сїсе“ wytahugj se na samého arcib. Daniele. Ostatnj žiwotopisy patriarchůw od Daniele až do Jefrema (1325—1375) gsau od neznámého pokračowatele. Pro starobylost a důležitost rukopisu tohoto chtělbych ges za

základ položin při wydáwánj swých Monumenta Serbica, budeli možná dostati přepis z něho, o čemž gsem p. Zapowi obšjrně psal.

Nemeňě důležité gsau mi z ohledu gazyka poslané přepisy listin maloruských. Dalšj, pokačowánj, gakož i wýgimky z Korměj knihy, gež mi p. Wahilewič sljbil, tužebně očekáwám. — Gá gsem s Božj pomocj pro swé Monumenta Serbica sebral posawad listin přes 200, starých nápisůw asi 60, wýgimkůw z rukopisůw z 11—14 go stoletj dost hogný počet. — Možné, že k tomuto djlu swému Waše maloruské památky z Haliče připogjm gakožto Appendix. Bude slaužiti gedno k obgasněnj druhého.

Dobře se měgte! Wáš upřjmný přjtel

Paw. Jos. Šafařjk

P. Hołowackému we Lwowie.

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

Ч. 8.

Лист В. А. Мацєйовського до Якова Головацького, пис. дня 30. X. 1838 р.

z Warszawy dn. 30 Pazdz. 1838.

Szanowny panie Jakóbie!

List Twój panie Jakobie sprawił mi wielką radość, z powodu doniesień literackich i nieocenioney wartości dwóch piosnek ruskich. Właśnie zaymuję się dziełem, w którem i na ruski naród wielką uwagę zwracam. Proszę Cię racz mi z rękopisów dostarczyć, co tylko rzucić może światło na prywatne i publiczne życie narodu tego, tudzież na iego życie. Pieśni gminne naywięcey mnie zaymują. O gdybyś mi mógł panie Jakobie więcey podobnych dostarczyć! Czybyś się nie mógł także wystarać o dyplomat ów, gdzie o Księciu Łuckim mowa. Bardzobym Ci był wdzięczny. Książek rossyiskich dotąd nie masz. Dałem nawet polecenie księgarzowi z Wilna, ażeby mi ie nadesłał, lecz ani osła ani posła!

Posyłam Ci żądane dzieło historyi prawodawstw słowianskich, a nawet na welinowym papierze, ażebyś miał dowód iak Cię szacuię. Odbierzesz ie przez księgarnię Milikowskiego. Ale odbierzesz tylko 3. tomy. Pierwszego tomu nie mam! Musisz go sobie przepisać, bo wątpię ażebym tak rychło wziął się do wydania nowego. Nie wiem nawet czy się zbiorę wydać ie powtornie. Drukuiąc tomami dzieło moie rozprzedałem tomy 1. 2. i iuż ich nie masz w handlu, z tomu 2. ieszcze

kilka mam ekzemplarzy, z tomów 3. 4. iest ich więcey. Miałem powrociwszy ze Lwowa przed dwoma laty zająć się wydaniem drugiem, lecz mi Cenzura tuteysza w tém przeszkodziła. I może [2] tak lepiey, bom tylko tom I. II. miał całkowicie przerobione, tomy III. IV. miały wyiść w dawney postaci, a do tego dwa tomy dodatków do dzieła. Gdy zamiar do skutku nie doszedł, odciąłem owe dodatki tomy V. VI. dzieła składać mające, i posłałem ie do Piotrogrodu do Cenzury. Tam nie robiono żadnych trudności, i właśnie kończy się druk tych dwóch tomów, ktore wyidą pod tytułem Pamiętników o dziejach, pismiennictwie i prawodawstwie Słowian aż do wieku XIV. Te pamiętniki uzupełniają całość dziejów prawodawstw słowiańskich aż do tegoż XIV wieku. Już ani dotknę się piora na opisywanie owczesnych dziejów, uważam ie za zupełnie ukończone. Ale historya prawodawstw słow. aż do wieku XVIII.! To ogrom. Wszakże wziąłem się i do niego, tymczasem na samey Polsce i będącey z nią w związku, Rusi badania nie ograniczywszy, i nie posuwając się daley za rok 1650. Czytam wszystko co do tego czasu należy, a czytam z uwagą i żelazną pracą! Skończyłem poetów polskich, ich czytanie 5 kwartałów zajęło mi czasu. Teraz czytam kaznodziei. Czytając spisuję wszystko, chociaż to ścisle mowiąc do prawodawstwa nie należy. Mam zamiar zebrać te ważne szczegóły i wydać ie osobno, wystawiając rzecz o literaturze polskiey, domowem życiu Polaków, i t. d. w XV. XVI wieku. Do tey pracy bardzo by mi się przydały szczegóły o Rusinach, pamiętay więc na mnie panie Jakobie, i przysyłay, co tylko uwagi godnego znaydziesz.

Jeszcze iedna prosba do Ciebie. Chciey się nią zająć gorliwie, panie Jakob, i donieś mi ieżeli można przyszłą pocztą, iak ta rzecz stoi.

Będąc we Lwowie proszono mnie ażebym tamże nadesłał tomy III. IV. mego dzieła historya prawodawstw, gdyż ich tam zupełnie nie było. P. Doktor praw Korecki łaskawie przyobiecał podiąć się sprzedarzy tych tomów i pieniądze zebrane za nie odesłać przyobiecał. Posłałem 20. eksemplarzy tomu III. IV. przez księgarnię Milkowskiego z poleceniem ażeby ie P. Koreckiemu wydano, i doniosła mi też księgarnia że polecenie moie wypełnione zostało. Pisałem do P. Koreckiego ażeby mi [3] odesłał pieniądze, pisałem do P. Lucyana Siemieńskiego odpisując Mu na Jego list pisany do mnie w interesie P. Jozefowicza, lecz na żaden list nie odbieram odpowiedzi. Proszę Cię przeto panie Jakobie rozmów się w tey mierze z P. Koreckim, proś Go ażeby mi ile zebrał pieniędzy odesłał, bo właśnie teraz bardzo ich potrzebuję na druk Pamiętników. Oczekuję przyszłą pocztą odpowiedzi od Ciebie.

O pracach naukowych tuteyszych nic ważnego donieść Ci niemam. Pierwosnek i Noworocznik wychodzą niezabawem, i to iest nayważnieysze zdarzenie w naszey literaturze.

P. Żegocie Pauli pokłoń. Czytałem iego pieśni ludu i bardzo mi się podobały. Dowiaduję się z gazet, że P. Pauli wydaie także starożytności gallicyiskie, i że tom I. wyszedł tego pisma. My tu nie posiadamy tego dzieła, niech więc przysle do tuteyszych księgarni pewną liczbę eksemplarzy. Donieś mi panie Jakobie iaka iest treść wyszłych dotąd numerów tego pisma.

Pokłoń także P. Rościszewskiemu, i donieś mi iak się ma.

Skoro wykończę mój opis Polski, przyjadę do Lwowa dla skompletowania dzieła. Jest-to ogromna praca. Każdy nawet i naylichszy pisarz ma być rozebrany szczegołowo, a następnie wykazany duch naszego pismiennictwa w XV. XVI. wieku, wraz z przyczynami i rozumowaniem. Życie prywatne Polaków owczesnych, ma zastąpić niehistoryczne romanse iakie pisano dotąd o owych wiekach. Piękna materya, ale trudna! zwłaszcza ieżeli rzecz ma być wystawiona i gładko i ładnie, ze względem na sztukę i charakter narodu, który w prywatném życiu tyle podziwienia iest godzień ile w publicznem życiu brakiem taktu razi.

[4] Ogrom, wielki ogrom rzeczy zebrałem dotąd, i co Gołębiowski w tey mierze napisał, zdaje mi się być lichą ramotą! W iakże innem świetle wydaie się mi być teraz ruski naród z Polską połączony! Jak mylnie go wystawiano, i pisano na pamięć o nim bez znajomości rzeczy. Wszakże z drukowanych dzieł ledwie że cokolwiek powziąść można wiadomości w tey mierze. Potrzeba rękopisów, a rękopisów wchodzących w życie prywatne. Wy panowie Rusini powinniście mnie zasilać w tey mierze, wszakże tu i o was chodzi, bo wasze dzieje dotąd leżą odłogiem. Ja nawet wielcebym był rad, gdyby się kto z Was do tey pracy zabrał, wtedy chętniebym mu ustąpił materyałów moich. Mnie idzie o dzieje, i te chciałbym wystawić w życiu domowem naszych przodków. Radzcie o tém panowie mili ażeby mi na materyałach nie brakło!

Kończę list, prosząc Cię usilnie o rychły odpis, i ażeby list Twój panie Jakobie był długi a długi.

Przyjaciel i sługa

W. A. Maciejowski.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Рік 1839.

Ч. 9.

Лист Варт. Копітара до Якова Головацького, пис. дня 1. лютого 1839 р.

Wien am 1. Febr. 1839.

Gratissimae mihi accidêre litterae tuae XI Jan. datae, sed eorum de quibus scribis nil adhuc vidi. —

De mea justa voluntate noli dubitare. —

Gaudeo de veteri vestra poesi quam nunciatis: Sed fac collector ita sit fidelis ut de Vukio praedicat Grimm in recensionibus illius collectionis tam in Wiener Lit. Zeit. quam in Götting. gelehrten Anzeigen e. g. A. 1834 N-o 38—39.

Nobis quidem extraneis vestrae dialecti studiosis nec Levitskii sat macaronica, ut veremur, grammatica[1]) facit satis, lexicon autem aut idioticon plane deest; nam demus lexicon in plerisque convenire cum russico, habebitis tamen vocabula multa propria et ignota Rossis. (2) inveni e. g. in cod. russ. antiquo паница pro cisterna, кръгъцъ? puto currûs genus.

— Quid agit Societas[2]) vestra librorum popularium? An obdormivit jam? Illius esset et idioticon et grammaticam populi quasi pro fundamento substernere vitae suae. Sed desunt et pecunia et constans animus, et scientia rei vera? haec pia mea desideria aut aequi consulite aut amice ignoscite. Valete et favete vestri amantissimo

Kopitario.

Лист писаний на 2 стор. 16⁰.

---

[1]) Мова тут про граматику Йос. Левицького, вид. 1834 р. Копітар цензуровав її і подав про неї дуже влучні записки. Гляди працю др. Ос. Маковея „Три руські граматики“ (Записки Наук. тов. ім. Шевченка Т. LI стр. 17—25 і 59—76).

[2]) Є се згадка про „Societas presbyterorum“, основане в р. 1816 крил. Ів. Могильницьким. Гляди про него студию Заневича: Літературні стремлїня галицьких Русинів 1772—1872 в „Житю і Слові“ за рік 1894 Т. II стр. 200—1.

Ч. 10.

Лист Георгія Петровича до Якова Головацького, пис. дня 12. II. 1839 р.

У Пешти 24/12 Сѣчня (фебр.) 1839.

Любезный Пріятелю!
Драгій Брате!

Можете ли іоштъ ове черте писма вашегъ пріятеля, — можетели се на оногъ опоменути, кои даню ноћу о вами пріятелю мысли? И опетъ за тако дуго време ништа єдно за друго ни смо чули! Као да є какавъ зао Богъ писменый нашъ союзъ прекинуо!

За болѣ понятіє свегъ овогъ пека слѣдуюће служи: Я самъ последный путъ листъ одъ Васъ добіо dto 28. Мая 838, одговоръ на моє писмо збогъ цензуре о Русалки. На то Вамъ писмо писамъ могао пре одговоръ послати до 29 Юнія 1838, у комъ самъ Вамъ сообштіо, да є Русалка одъ Консіліума одобрена, и да до кои данъ на путъ у горню Унгаріу полазитъ. Первога Юніа кренуо самъ се на путъ и у Кошицы Прешови Бардіехо (Kassau, Eperies, Bartfeld) до конца се истогъ Мца бавіо. Око-[2]-ло среде Мца Аугуста вратимъ се у Пешту, а съ концемъ истогъ Мца отишао самъ у мою домовину Новый Садъ, и тамо два Мца коє у путованю, коє кодъ куће провео. За то сво време ни самъ ни у каквомъ писменомъ союзу съ Вами любезный пріятелю могао быти, єръ самъ данасъ овде а сутра онде бывао. У среди Новембра повратимъ се у Пешту и ту самъ мысліо одъ Васъ коє писмо затећи, но надежда ме є преварила. — Текъ после неколико неделя случайно у разговору разумео самъ одъ Гдна Павловића да стему писали, и онъ ми то писмо сообшти. Представите себи како ми є было, да самъ я текъ изъ тогъ Вашегъ листа морао разумети, да вы моє писмо одъ 29. Юн. пр. г. пиште пріймили, и да сте Вы мени писали. Ништа о свету томе ни самъ я знао. На [3] пошти самъ распитивао немали коє писмо на мене; но ништа утѣшителнога ни самъ могао разумети. Тако самъ дакле одма было одредіо Вамъ драгій Брате писати и о свету Вамъ извѣстити, но превећь важни и силни мои послови ето на прегрдну ми жалость недопустише до сада ту мою желю испунити. Опростите ми дакле драгій пріятелю ово садашнѣ мало моє закосненіє, а што є до сада пренебрегнуто честимъ писанѣмъ а може бити и скоримъ вишенѣмъ ћемо поправити.

Изъ Вашегъ писма на Гдна Павловића могао самъ разумети, да сте найвише за Русалку забринути. Русалка є ab excelso Consilio Regio sub sessione dto 26 Junii одобрена и публично се продавати сме. —

За оне пакъ книге (Русалке) коє су кодъ мене заостале, будите безъ бриге и уверени, да ій я као и самъ оной животъ чувамъ и на ньи пазимъ. За све я моюмъ чесћу гарантирамъ.

За наше книжество съ радосћу [4] могу вамъ явити, да одъ данъ на данъ све болѣ и болѣ порцветава. Истина ты се не можемо хвалити да у найновіємъ времену классически дѣла и писанія добіямо, но могу васъ уверити да народъ живльи быва, болѣ починѣ осећати, тако да рекнемъ, національный поносъ, а то све томе приписати имамо, што се више почело писати и печатати, пакъ се више и читаю по народу наша србска списанія. Мы досада съ наши слови имамо у Аустріи троє Новине, Народне политическе и Народный Листъ (забавне новине) учредникъ и издаватель є Ѳ. Павловичь; далѣ Магазинъ за Книжество Ходожество и Моду, учредникъ г. Ант. Арнотъ.

Пре єдногъ Мца добили смо єдну Србску Граматику одъ Милована Видаковића, но ни є измећу най больи. Садъ подъ прессомъ до єдно 8. различны списанія [5] имамо. Шта у Сербіи быва у смотренію книжества, врло мало што знамо, єрбо оне книге, коє се тамо печатаю ни є слободно прекониты граница преносити, толико вамъ могу сообщити да се и тамо све веѣма и веѣма напредує. — У Далмаціи излази Алманахъ подъ именемъ Любитель просвештенія одъ Др. Петрановића у толико знатніє дѣло, што є Аукторъ великій и ревностный родолюбицъ, и што много у томъ дѣло важни предмѣта о Далмаціи и т. д. И наша браћа Срблии и Хорвати римскогъ закона што се латински слови служе напредую, особиту се родолюбиви Др. Гай, Учредникъ Новина хорватски, яко о распространенію книжества труди.

Може быти да вамъ є познато, да се славный онай Славянинъ Гд. Бодянскій веѣъ одъ дужегъ времена овде у Пешти бави. На нашу велику жалостъ, скоро какоє овамо приспѣо разболео се и одъ тогъ времена непрестано лежи. Садъ се у болѣмъ [6] одъ некогъ времена палази. — Гд. Колларъ є здравъ — Миловукъ є веѣъ одъ єдно исестъ седамъ неделя прешао у Сербію. — Вукъ є у Бечу но іоштъ ни є свою обявлену книгу Боку Которску издао, чему може быти да є узрокъ то што є дуже време болестанъ быо. — Гдинъ Павловичь особито Васъ као и све друге тамошнѣ Славяне срдечно поздравля. — Поздравите одъ тоє стране све ваше пріятелѣ, да ій, истина іоштъ не познатъ, све любимъ и високопочитуємъ. Будите ми здрави драгій побратиме, и незаборавите на оногъ кои се вашимъ искренимъ пріателѣмъ назива. — Збогомъ.

Георг. Ф. Петровичь
Заклети кр. Унг. табле
Нотаріусъ.

Лист пис. на 6 стор. 8°.

Ч. 11.

Лист Плятона Лукашевича до Якова Головацького, пис. дня 26. IX. 1839 р.

Милый мôй побратиме
Якове Өеодоровичю!

Коли Даніилъ король Галицкій бувъ въ Переяславѣ? Охъ, давно!... Коли, пôсля Ондрусовьского замиренья, писавъ Галичанинъ до Переяславця? Николи!... О Боже! велики суть вороги наши, положившіи перстъ на наши уста... Кажете, що я васъ забувъ, або що... На се скажу вамъ молодецькимъ выразомъ: „Гей, гей голубе мôй сивый, соколе ясный, кревный Русину! не питай мене, брате, чого мовчу? мовчю, тугу маю — вже послѣднюю: заходить наше сонце; на его я дивлюся, на его дивлюся якъ воно сѣдае, на мене козака сиромаху, свôй лучь пускаючи: Прощай, каже, сыну, прощай, небораче, вже я тя покину — изôйдуть зороньки, изôйде мѣсяченько тебе освѣтять — да не пригрѣють!...“

Менѣ вельми е любо що вы Галичане, нашу Малу Русь и насъ козакôвъ споминаете, спасибô вамъ за се. Питаете: що есть нового у насъ по книжному, [2] пысьменному міру? Чортъ-ма — нечого!... Котляревскій умеръ; — Сава Чалый — добре щось.

Посылаю вамъ де яки писульки и бôльше бы прислав да вже не хочю и очи звести на си книги.

Панови Зубрицкому скажите, щобъ вôнъ не сумувавъ за Львоску (sic) Лѣтопись[1]): що мною взято, то свято, чи рано чи пôздно а доведу до ладу. За нею уже сегодня почавъ отписки по Петербургской цензурѣ. Здаеться мѣсяцевъ черезъ шесть буде выпечатана.

По нашому, се зветься скоро.

Прощайте, дайже же, Боже, щобъ мы и вы скорше понѣмечилися: лучого не могу бажати не вамъ, ани намъ, а до того вашь на вѣки поважатель и похильный слуга

Платонъ Лукашевич.

1839 года
26-го Сентября
Березань.

Лист писаний на 2 стор. вел. 4⁰.

---

[1]) Копія Лѣтописи находившейся въ Ставропигійскомъ институтѣ, которую я приготовилъ къ печати, но по невозможности напечатать ее въ Австріи, передалъ Платону Лукашевичу. Сколько мнѣ извѣстно она не была напечатана въ Россіи. Я. Г. (пізнійша дописка).

Ч. 12.

Лист В. А. Мацейовського до Якова Головацького, пис. дня 14. XI. 1839 р.

Do Wgo P. Jakoba Głowackiego,
słuchacza teologij ś. we Lwowie.

z Warszawy dn. 14 Listop. 1839.

Szanowny panie Jakobie!

Dawno iuż nie miałem tey przyjemności ażebym chociaż listownie mógł z Nim rozmawiać: a mnie tak miło ile razy choć na pismie pogadać mogę z ludźmi lubiącemi nauki. iakim Pan iesteś. Pracuję obecnie nad wykończeniem życia domowego Polski i Rusi w XV. XVI. i znowu udaję się do niego ażebyś mnie zasilił piosnkami gminnemi, iakie osądzisz być za naystarsze. Coraz to więcey przekonywam się, iak nie iedna pieśń sięga odległey starożytności, tylko że wieki poznieysze przeistaczały ią i do okoliczności rożnych stosowały. Tak będąc teraz w Luzyczach znalazłem pieśń około Budziszyna spiewaną o pewnym panu (Knez) z poza Drażdzan (Drezno) ktora iest tą samą iaką w zbiorze P. Woycickiego o Staroście zakochanym w młynareczce, a u Pana Żegoty Pauli o Panu Kaniowskim (teyże treści) czytamy. Tak więc ta piosnka odległey sięga starożytności; bo od czasu zerwania Luzyczan z Polską nie krążyły iuż pieśni polskie nad Labą, i przeciwnie nadlabańskie nad Wisłą i t. d. Nie nauczyli się więc tey pieśni nasi chłopi od łużyczkich, i nawzajem. Właśnie teraz gotuje się do druku zbiór piesni gminnych gorno i dolno łużyckich, które wielkie rzucą światło na piesni gminne polskie. Zresztą nie widziałem piesni, ktereby pod względem rzeczy tak były iałowe iak łuzyczkie: nic się z nich nie dowiesz o domowem życiu zniemczałych tych Słowian: tylko duch ich i treść słowianszczyzną trąci, a cała powierzchowność niemiecka, iak stroy, iak życie tamecznych ludzi!

[2] W Morawij są slady mocne na to, że Kozacy iuż w XIV. istnieli wieku, iako rycerstwo, a więc iest to odwieczna instytucya ruska. W życiu Polaków i Rusinów będzie osobny mały artykuł o niey, oparty na niezaprzeczoney wiary historycznych pomnikach.

Boli mnie bardzo że tak mało iest historycznych pomników wewnętrzne życie ludu ruskiego wyświecających: znalazłem wiele o życiu chłopów polskich w XV. XVI. wieku, a o ruskich iakby uciął, nie masz i nie masz. Ale pocieszam się tem że z czasem wyjaśni się rzecz dopiero, gdy na iaw wyidą zrzodła dotąd ukryte. Jeszcze raz powta-

rzam prośbę moję o przysłanie cokolwiek lub Pan lub iego przyjaciele zebrać mogli w tym względzie.

Pokłoń się Pan Jakob P. Augustynowi i powiedz że iuż prawie mam wszystko o połku Igorewym czego żądał odemnie i czegom mu udzielić przyobiecał. Ale iakże to przysłać? Czy przez księgarza? Ale czyli tą drogą nie zaginie sprawunek: a byłoby mi to przykro bom z wielką biedą zebrał porozpraszane te szpargały. Odpisując mi Panie Jakobie będziesz łaskaw donieść co P. Augustyn powiedział. Przeproś Go że osobno doń nie piszę, bo nader iestem zajęty.

Teraz Cię ściskam P. Jakobie i bardzo proszę o odpis: napisz mi obszerny list pełen literackich wiadomości. Powtarzam że mi nader miło rozmawiać z Tobą, gdy nie można ustnie, to przynaymniey pismiennie.

Przyjaciel i sługa
W. A. M...

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 13.

Лист К. В. Зана до Якова Головацького, пис. дня 20. X. 1839 р.

We Lwowě dne 20. řjgna 1839.

Můg drahý přjteli!

Odesjlám Ti list Lukašewiče, genž mě byl poslán z Rossii spolu s menšjm listem na mne. To gest člowěk potrhlý, skoro nic mě nepsal, gedině spomjnánj, že gest rád, že nás poznal, a že geště ani do Prahy nepsal. Z toho wšeho, co mě přisljbil, ani slowa nenapsal; a geho pismo aby kočka přečjtala, mnoho ani Wahilewič sám nepřečete, gá newjm proč to, neboť list tento na Tebe gest daleko řetelněgi psán.

Take Běřecký se ke mne odezwal, a pjše, že sem budeli mu možná, nynj přigede. Wahilewič tu geště sedj, a nemůže se wyprawiti odsud. Myslj přjmo ku swé Marianě odtáhnauti a swadbu wystrogiti; noboť to wjš, že se mu panna Mariana, popowna ze Ścianky 2 mjle od Monasteřisk zaljbila, a on swůg úmysl, státi se druhým Čhodakowským a nedati se wyswětiti, nagednau pustil. Gá to předzwjdal giž tehdaž, když gsem mu s Jachimem domlawal, aby se raděgi oženil a wyswětil, a on tenkráte tak žiwě odporowal, až k smjchu. Prawě dnes gsem odebral list od Kollara z Pešti. Také práwě nic důležitého nepjše, pauze, že Gaj w Chorwatech od cjsaře dostal brilliantowý prsten, a Maďaři že giž od samého gara skoro o ničem w Prešpurku nesněmugj, než gakby celé Slowensko zmaďařili. [2] Neslýchané barbar-

stwa tam proti Slowanstwu dokazugj, Kollár pjše: „Spisowatelé a Sláwomilowé týrani a trápeni býwagj tagně a zgewně nelidskostmi, kteréby u giných wzdelaných národů snad ani wjry nenašly, nic méně wšak předce děláme co možno, aspoň s korábem nad potopau plawagjce, dokud buď neutoneme, buď břehu nenagdeme“.

Každý list Kollára podobnau pjšeň zpjwá; člowěk by se hned porwal a na wraha wztekle wrhnul. Naše neštěstj gest přenáramné, leč gá wždy sobě opakugi; Deus providebit“, a to mě utišj. Nenastane-li den pomsty, snad nastane den smjřenj, potom Bohu poručjno. Mě geho list welice dogal, nemohu Ti ho cely opakowati. Škoda že se do historie Slowanstwa giž dáti nechce; předstjrá swůg nadešlý wěk, množstwj gieých auřednjcn prácj. Polák Mainkowski teď w Pešti ho nawštjwil, měl skázanj též ode mně; giný, Žukowský, též lekář nedáwno tu do Wjdně odegel, i tomu gsem dal wyřjzenj na Kampeljka. Dunajewski, gegž Ty sám nedáwno gsi poznal, gest hodný statečný chlapjk, a býwá u mne časem, Ten gest ze wšech Polákůw, co gsem kdy poznal, s našjm během celej nedůkladněgi zpřátelen, a cjtj to bez fanfaronady. I Storch mě psal z Klatow, geho rodiště, kde byl po náwratu z Gasteinských láznj. Giž gest w Praze, ale nepjše nic, než že geště žgje. Nu chwála Bohu i za to! Z Prahy giných wědomostj nemám. Pjši nynj rozprawu od pjsnjch, powěstah a powěrách polských, tu rozprawu Žukowského, což Ty četl, celau gsem ginák předělal a o gednau tolik rozmnožil.

Buď zdráw s Bohem Twůg přjtel

Karel Wladislaw.

Nezapomeň na swau cestu w Uhřjch, ty strany mau uwahu we lice zagjmagj. Jáchim Tě pozdrawuge.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 14.

Уривок листу Ізм. Срезневського до Як Головацького, пис. в 1839 р. (?)

Обходючи нашъ далеко широкій світъ, шчо-бъ пізнати мову и звычаи люду и все, шчо намъ позосталося відъ старого часу, надоумивъ я будучимъ літомъ завернути й до Галицькихъ Русинівъ. Зібратися недовго, шляхи битї, а де шляха немае, найдеть ся й добрый чоловікъ, шчо проведеть; але преце Галицькая земля дуже велика, всёго не обойдешь, дешчо й минешь, а дещо и далеко відъ себе зоставишь. Длятого я бы й просивъ, коли панъ буде ласкавъ, напередъ мені казати, шчо

я мушу обойти, а шчо могу й минути, але такъ, шчобъ я самъ своима ушима й очима могъ пизнати.

1. Якъ Руській людъ въ Галиціи говорить. и якъ де змінивъ свою стару мову, и якъ де задержавъ у мові старого те, шчо въ іншихъ місцяхъ вже не чуєть ся.

2. Якъ Руській людъ въ Галиціи живеть, якъ де змінив свой старый бытъ и якъ де задержавъ у ёму те чого въ иншихъ місцяхъ вже нема.

Впять я чувъ, що въ Галиціи, якъ усюди де живетъ Руській народъ, багацько є городищъ а можей могилъ; такъ ото я бы просивъ Пана указати мені, де іхъ найбільшь, и яки зъ нихъ описани, и які ще ні.

[2] Напослідокъ мушу и о тімъ просити Пана чи не може мені вінъ вказати на одного й на другого, въ кого бы я мігъ дорогою на ничь пробути, щобъ и ничь не підъ небомъ провести, та щобъ було зъ кімъ и поговорити о народу, ёго мови и звычаехъ.

Колибъ Панъ зхотівъ та увідомивъ мене о тімъ всімъ, тобы подяковавъ я ёму відъ всёго мого серця.

И. Срезневск.

Відривок листу пис. на 2 стор. 8⁰.

Рік 1840.

Ч. 15.

Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис. дня 31. I. 1840 р.

Любезный Пріятелю!

Уже два листы відъ Тебе відобравемъ, а все ще замолчаю. Причина тому тота: що передомъ не знавемъ де писати, а теперь надѣявъ ся бути въ Перемышлю, и звітты Тобѣ що певного написати. Але тое не наступило, все сѣжу дома въ Радожичахъ, ани нема надѣи, тои плюгавои зимы дакде ся выволочи. – Радостно читавъ емъ, и то не разъ, але кілька разы, що мѣ доносишъ о Твоей пути. Радъ бувъ емъ и я бути съ Тобою на Чорногорѣ, и разомъ съ Тобою бачити тыи виды невидані, и подвизати ся въ стороны надъ земскій. Але годѣ менѣ тое учинити Въ лѣпшихъ Вы обстоятельствахъ зроджені якъ я; менѣ Найвышшій давъ лише тугу за тымъ, що дісягнути не можу. Якъ ся тѣшу зъ едной стороны, що мои други не сѣдятъ въ лѣности, но дѣлаютъ; такъ сумую зъ другои же я ничого не можу учинити. Родина и еи

справы приковали мя дома, мало що ся дѣлае для себе, и народу. Ne давно думавъ емъ, ачей ся toe перемѣнитъ, якъ си найду товаришку, але и toe ся неудало. Три разы бувъ емъ у еднои красавицѣ, здавало мѣ ся [2] що не зле обстану обявивши мое намѣреніе, но якъ тяжкомъ ся завівъ: діставъ кішъ, ще до того выгадуютъ, що имъ ся подобае. Ne думай Собѣ, же высоко сѣгавемъ: попадянка, не дуже красна, и до того една изъ осьміохъ доніокъ. Ne пізнали ся на чоловѣку, тай тілько зъ того.

Ба и стихіи противо мене борютъ, непотрѣбна того року хвиля ани за порогъ не дае выйти. Та либонь тыхъ мясницъ тяжко ся оженити, Хотѣвъ бымъ хоцъ сестру відспособити, сли молодецъ не відступитъ. Є вінъ Совтисъ відъ Устрѣкъ. За 16 дни може буде весѣля. А я ще буду ся тураti якійсь часъ по свѣтѣ. Na запусты латин'ски, t. e. 1-о Марця, надѣю ся, же прійдешъ де (sic) Перемышля перетрясти стари письма Консисторскіи. Въ зимѣ не було що дѣлати черезъ студѣнь. Napiши о тімъ де (sic) Владыки, и спімни му о мѣ яко Твоимъ помічнику, а я бымъ тоже прійшовъ, то бы намъ ся обомъ лучше робило. О плацу не стою, абы дали хату, тай дащо зѣсти. А все лѣпше буде въ Перемышлю съ Тобою, якъ въ Радожичахъ самому, ще до того въ постѣ. И Ты тому радъ будешъ, и заразъ відобравши відповѣдь відъ Владыки мѣ напишешъ, [3] не правда-жь? Маютъ они и бібліотеку упорядковати, бо уже старый Лавровскій свою со всѣмъ Капѣтулѣ записавъ, може и toe бысь мы зробили. При тімъ бы и хосенъ бувъ. А зъ Перемышля кто знае, ци бысь ми ся въ товариствѣ дакде не повернули? Инакше Бігъ знае, ци можъ буде ся намъ видѣти. О якъ я дуже жаловавъ, не заставши Тя у Туровского, якъ то було мя тѣшило, привитати Тя въ моей рідній сторонѣ, и опровадити Тя помеже мій любимый нарідъ. Кто го знае, може ще прійде даколи той пожаданый для мене часъ. Туровскій дуже гонірный чоловѣкъ, нехоче съ нѣкимъ товаришовати, бувъ емъ разъ въ Ряпеди, въ церкви але ани не пішовъ тамъ сидѣти, де я сидѣвъ. И я не стою о его ласку, бо знаю го добре. Про Вагилевича либонь уже знаешъ; зістае теперь въ Ожидовѣ, и тамъ я до него писавъ, не дуже великіи робитъ пріобрѣтенія; може буде ся женити, не знаю; обѣцявъ весною въ нашихъ бути сторонахъ.

Я тоже не дуже посбиравъ съ народнои жизни, дещо колядныхъ пѣсень, думъ нашихъ, о собѣтцѣ, о райцованю; то сутъ нѣ [4] сии колядний перенесений на великдень, де якіи и приповѣсти, загадки, мелянки и заводы.

Желавъ бымъ я дуже собѣ: дістати даякъ сочиненія Украинцівъ: Срезневского, Котляревского, Основянейка и пр. ци не мігъ бы Ты ся о тімъ постарати, о жебы то можъ було, що бы я давъ! якъ бы

то наши побратими слухали! Не забудь Основянейка и Котляревского съ Собою привести до Перемышля. Взявъ бысь тоже: Критику Бульгарина відъ Малиновского или Запа и Русалку, щомъ лишивъ для Вагил. сли уже не нужна. Книжки до Пешту піславемъ, але зъ відтамъ ничого нема відъ Твоего друга. Може тамъ дащо надыйде для насъ зъ Московщины, давъ бы Бігъ, ждаемо того, якъ капя дожджу, але вѣдавъ ничого зъ того. Лукашевичь лише краснорѣчивый!

Ужемъ Ти дось наплѣвъ; довольно!

Теперь ще разъ повтаряю, не забудь написати до мене передъ запустъ. Поздоровъ знаіомыхъ, и заховай мене въ Твоимъ серцю яко все щирого

Ивана Бѣрецкого.

Радожичй 31/1 840.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 16.

Лист Карла Волод. Запа до Якова Головацького пис. дня 18. II. 1840 р.

We Lwowě dne 18. unora 1840.

Rozmilý Priteli!

Posjlám ti list od našeho Běřeckého, který sobě nařjká, že dostal košem, a ostatně chuť k ženěnj předce neztratil. Nebylbych wěděl, kam Ti ho poslati, gelikož gsi bez poslednjho požehnánj ze Lwowa wygel, kdy bych to náhodau z druhé ruky skrze p. Waligórského nebyl se dowěděl. Psal bych Ti rád mnoho pěkných nowin, ale pohřjchu, nedostáwá se gich. Mogé zdrawj w těchto pošlednjch časjch walně se pohoršilo, gestli mě w letě wýlet na wes nepomůže trochu, bude zle; masupustu skoro nic neužjwám, wšecky zábawy gsau mi lhostegné. Na gmeniny panj Langurské zřjdil gsem český quartett zpěwácký, samého mě to těšilo, můžeš sobě mysliti. Lukáš giž od 4 měsjců gest w Komárně u hraběte Lanckoronského, Jáchim chudák taužebně čeká na službu, a nemůže se dočekati něgakého polepšenj swého osudu.

[2] Snad giž wjš, že náš starý Jungmann dostal řád Leopolda. Umřela mu dcera, proto mu ho geště neodewzdali. Až to bude, zřjdj mu uniwersita, které on gest letos Rektorem Magnif. wečjr pochod s pochodněmi a kantatu, a na to též pražské měšťanstwo wystaupj s podobným pochodem a něgaký dar mu učinj. My so z toho těšjme, že náš patriarch tak weřegné cti došel, a zjská to našj straně wážnost, neboť wláda mu řád udelila pauze za literárnj zásluhy, nebo gako professor skromně wystaupil bez pretensij; co rakauský dům wládne,

geště nikdo pro učenost řádem počtěn nebyl, kromě Kollina, který r. 1815 wjtězoslawné rakauské hymny po německu psal. Slowanské ewangelium we Francauzjch gest památka našeho sw. Prokopa, který cyrilskau část, a gednoho mnicha na Slowanech w Praze, který glagolickau část w cjrkewnjm gazyku napsal, a na konci glagolickými literami po česku připsal důležitý notát, o swatím Prokopu a cjsaři Karlu IV. W museynjku o tom Hanka obšjrnau rozprawu napsal. W tomže swazku gest zagjmawá cesta Ludw. Štúra po hornjch Lužicech. U nás milý Přjteli, literatura [3] nagednau obžiwla. Přibylo nám 3 nowých časopisůw, wycházegjcjch ale w neurčitém čase. Pro naš praktický žiwot neydůležitěgšj gest Amerlinkůw Průmyslný posel, který wsecky technologické nauky tak krasně a zagjmawě zděluge, že se ten způsob neylepšjho nasledku minauti nemůže. Amerlink co den wážnosti nabýwá, i gest na přjmé cestě, státi se welikým mužem. Negen že weřěgně lidu přednášj, ale má i swau saukramnj, od wlády powolenau školu řemeslnickau a uměleckau, kterau nazwal Budeč. Obšjrno o tom psáli. Druhý časopis gest: Wlastimil, přjtel oswěty a zábawy, wydáwán od Tyla. Wýborný. Prwnj swazek podal mezi samými půwodnjmi prácemi též Amerlinkowo pogednánj „o člowěku“ weliké ceny. Směr toho časopisu nám mnoho připowjdá. Třetj gest: Dernice od Malého, giž obmezeněgšj a stranněgšj, neboť Malý gest pro swau osobnost nenáwiděn. Hanka wydal giž konečně swau Mluwnici gazyka polského; wydánj welmi ozdobné, a též obsah wážný. Čelakowského ohlas českých pjsnj wyšel též nádherně, a zaneprázdňuge ngnj péra kritických anatomůw. W Praze stawj se giž s powolenjm wlády zwláštnj české diwadlo, ale gest to gen podniknutj priwatnj osoby, ředitele německého diwadla Stögera.

[4] Očekáwáme tu ty dni nowau zasilku knih z Prahy. Množstwj překladů dramatických her wyšlo, též některé půwodni gako: Wiljm Rožmberk od Wácl. Picka. Nauka o pitwě (anomie) a celý pitewnj atlas wyšel od Dra Staňka; giž pomalu wšecko máme, gen geště učitelské stolice k tomu, ale tu wězj trn. — O polské literatuře byloby mnoho co psáti, to zase giný žiwot. Zde historie přewládá. Máme tu giž historii literatury polské od Wišniewského. Čte se welmi zagjmawě, ale neni dost kritický, Slowanštině nerozumj, ačkoliw mnoho o tom káže. Napsal gsem o něm dost ostrý posudek do musegnjka, gestli to Šáfařjk nezmjrnj.

Newidjšli se s Magnušewským. Kdyby tak bylo, připomeň mu, aby knižku o wzagemnosti od Kollára předce gednau wrátil panj Kornelii Wiśniowské w Majdanu hornjm, které gsem gá gi darowal.

Co dělagj přjsljbené listy zakarpatské? gak se máš, a čjm se zanášjš? Gsau to důležité otázky; Budeli co z Twogi cesty do Čech? Děleg aby gime se brzo opět widěli. Pozdrawuge Tě Jáchim, pozdrawug též ode mně weleb. p. Wereščiňského. Wahylewič wždy geště w Ožydowě sedj, a pjše. Nedáwno gsem mu musel poslati Palackého historii.

Bud zdráw, Twůg upřjmný přjtel

Karel Wladislaw.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 17.

Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис. дня 24 і 30. III. 1840 р.

Любезный Пріятелю!

Доля моя мене осудила, ничъ не робити, лише дармо сидѣти, и часъ золотый въ лѣности тратити. Ne я — Богъ свѣдкомъ — не я тому виненъ але мои желѣзнй обстоятельства. Мѣсто того, що бымѣ мавъ дащо о нашихъ трудахъ подумати, дащо зôбрати, и обробити, голова моя повна стараня о родинѣ моей, де маютъ перебувати въ чімъ ходити, и якъ на бѣлімъ свѣту жити? Єдна мѣ ено зôстае потѣха! а то тота, же хоцъ мои други не сидятъ дурно; а я зъ моей стороны тілько допоможу, що буду мочи. Радість есь мѣ велику донѣсъ любый друже! написавши мѣ о предпріятіяхъ Твоихъ, и то радість не змыслену. Всê, де иде о народѣ русскімъ, и о его славѣ, всê тое мя тѣшитъ. Слава Богу, же уже разъ забравъ есь ся до дѣла, найтяшше зачати, дальше якось піде. Тое щось мѣ не повѣвъ, чій накладъ буде на печатаня? такъ приповѣдокъ якъ и пѣсень, мѣ здае ся, що нйкто иншій накладае, но той у котрого и теперь перебуваешъ (?)[1]) Подяка ней му буде відъ мене и нашого підгірского народу Лемківъ. Ne думай, жебы [2] кто зъ мене о тімъ довѣдався; знаю я добре тайну заховати; закопавъ я тое глубоко до серця моего, и тамъ не споминаю о тімъ, де бы и не выдило, бо знаю, о що то иде, знаю якіи перешкоды роблятъ намъ вороги наши.

До Семинаріи анй разу ще того року не писавъ емъ, а съ Консисторомъ не маю сношенія.

Старый Nечипирь[2]) все въ Ожидовѣ. 5-о т. м. писавъ мѣ зъ відтамъ. Дуже тепло и искренно пише; робитъ де що, але все не тое, що уложивъ собѣ, будучи ще ві Львовѣ И я подѣляю Твой о нимъ обавы,

---

[1]) Верещинський. [2]) Іван Вагилевич. Так прозивали його товариші.

бо хоцъ знаю, же ничъ злого самъ содѣлаtи не може, але легко підпалити го можна, щобы зкрививъ съ простои дороги, котрою мы поступуемо, и поступуваtи хочемо все, — після своего звычаю tемно выражае ся такъ, же и розумѣtи го декады tяжко.

Що маю, tое даю, посылаю Ты де якіи загадки[1]), котрі будуtъ до дачого кажи печаtаtи а приповѣдокъ дуже мало, и незначныхъ маю. О пѣсняхъ поговоримо въ Перемышлю. Дещо нового не забувай съ Собою привесtи и русскіи книжки! Я выбераю ся tыхъ дней до Перемышля, якъ пріѣдешъ до Львова, напиши до Перемы... на руки Савкевича (pastoralist) коли прибудешъ tамъ.

Поздоровъ любого Запа и Яхима и всѣхъ.

Я все Твій

пріязный и щирый

Иванъ Бѣрецкій.

24/3 840 зъ Радожицъ.

[3] Морковъ.

Сtоитъ панна въ коморѣ — А коса ей на дворѣ.

Млинецъ (жорна).

Єсtъ у насъ tакій кінь — Самъ зъ підъ себе мече гній.

Дымъ.

Отецъ лежитъ въ повитю — а сынъ пішовъ по свѣту.

Рѣка.

Ковецъ села — забито вола —
До каждои хижки — tягнуtъ ся кижки.

Коса.

Корова сива горы позбивала
Пришла домівъ, tай зарычала.

Великдень.

Сѣмъ миль мосту —
А за tымъ мостомъ цвѣtъ — Радуе му ся весь свѣtъ.

Мѣtла.

По земли бѣгае — підъ лавовъ лѣгае.

Сито.

Въ лѣсѣ росло — на полю ся пасло
Na грядцѣ схло — на сtолѣ ся tрясло.

---

[1]) Майже всї загадки, зібрані Бірецьким, умістив Як. Головацький зі змінами в правописи, мові, а по части й в текстї в „Галицких приповѣдк-ах й загадках Григ. Илькевича. Вѣдень 1841". Порівн. стор. 119—24.

Сорока.

Чорне якъ крукъ, бѣле якъ снѣгъ
Просте якъ стрѣла, криве якъ коса.

Дзвоны.

Медже двома горами — Бютъ ся бараны золотыми рогами.

Млинъ.

Мій братъ — Кундратъ — на горахъ — на водахъ
Na желѣзѣ — на телѣзѣ — на рачачій нозѣ.

Дверѣ.

Иде иде — дѣдъ бабу за пупокъ веде.

Колыска.

Въ лѣсѣ росло листокъ имѣло
Теперъ носитъ душу и тѣло.

[4] Коровіи цицки.

Чотыри братя стрѣляютъ до едного пня, а не могутъ выстрѣлити.

Стівъ накритый съ стравами.

Єстъ у насъ бучокъ, а на бучку яворецъ, на явірци конопка, на конопцѣ глинка, а на глинцѣ млачка, а въ ній хвостачка.

Лѣта чоловѣка.

Двайцять — красныхъ — трицять сильныхъ — пятдесятъ мудрыхъ, а сто дурныхъ.

Тѣло чоловѣче.

Сутъ то росохи, на росохахъ кадобецъ, на кадобци драбинка на драбинцѣ гірка, а на гірцѣ жердя; по тімъ жердю дики пташки лѣтаютъ але крылецъ не маютъ.

Плугъ.

Стоитъ при дорозѣ, розложила обѣ нозѣ
Пришовъ до ней хлопъ, медже ноги льопъ
Щестя Боже дай.

NB. Вѣдати належитъ що у насъ по г, к, х, не и але ы выговорываютъ — 3-е лице въ множ. числѣ мѣсто ютъ, все кажутъ утъ н. п. даутъ маутъ.

Съ тымъ чини якъ Ти ся подобае.

Ne забуди принести відъ Запа — Рус. и Критику Бульгарина, тай ще дащо.

PS. Дивись, ажъ зъ Перемышля Ти посылаю письмо мое, бо сумнивавъ емся, же Тя ще въ Коломеи захопитъ — Читай, що до любого Запа пишу. Toto писано 30-о Марця 840.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 18.

Лист Йос. Подлїнського до Якова Головацького, пис. дня 12. IV. 1840 р. (на кінци листу дописка Верещинського).

Drahocenný Slowane a bratře!

Seznámenj-se s Wašjm bratrem tu chirurgii študugicjm mně weliké potěšenj způsobilo, i s welikau radostj gsem se upomenul na čas meho pobytj w Haliči we Lwowě byw tam s panem prof. Preslem před dwauma lety. – Potěšila nás Slowanů wesměs tady welgdni Wámi zaslaná sbjrka Rusinských připowěstj i nemohli gsme se udržeti Wašemu bratru následugjcj radu o které piše we swem listu na ruku dati. Gak Waš bratr w tom listu piše gsme s tjm tu se nalezagjcj Čechowe Morawani, Slowáni, Jlirowé, Srbowé, Polaci welice spokogeni i radjme snažně se o tu wéc horliwě zasaditi; owoce z toho plynaucj budau to neyhogněgšj i ugištugeme Was dobrau wjrau, že budeli dle našj rady sbjrka prepowědek Wašich, té prostonárodnj filosofie praktické Slowanůw spořadana a sestawena, dwakrát i třikrát [2] wjic odbjratelůw w Čechoslowenských zemjch na Jlirii, w Srbsku obdržjte nežli dřjwe a tak gednau ranau dwě mamky zabigete; neboť tjm se nám Slowanům cesta k spogenj razj a Wy by geste prwnj k tomu položil kámen. Ne obcugete se Zapem we Lwowě? Gak se mu wede? Zdali pak spokogem mezi Wami. Daufán že ano we Lwowě. Přicházjte často do Lwowa.

W te naděgi žiw gsa že co neydřjwe odpowěd podáte i dle toho se řjdit budete a po slowansku srdečně Was pozdrawuge zůstawám

Waš

wěrný ctitel

Podlipský.

We Wjdni dne 12-ho dubna 1840.

NB. List ninieyszy otrzamałem (sic) 24-o Kwietnia a dałem na pocztę 26-o. — Życzę i prosze pozostać przy 500 egzemplarzach, i czcionkach grażdańskich. W Kołomyji, 24-o Kw. 840. В(ерещинський)

Лист писаний на 2 стор. 16⁰.

Ч. 19.

Лист Івана Головацького до родичів, пис. перед днем 20/IV 1840 р.

Najdrožši Rodźice!

Ośem mjeśęcy już prawje minęło, jakem śę z domu rodźinnego oddalił — a ješče[1]) aṅi jednej literki, najmṅejšej wjadomośći, Was kochaṅi Rodzice tyčącej śę ṅe otřymałem; čyž mogło serce, do Was tak přywjązane, jak moje, na to obojętném być? Ilež to myśli, ile prešło učuć w mej duśy přez ten čas nim śę odważyłem, powtórṅe do Was, zdających śę o mṅe zapominać, odezwę učyṅić? Pisałem do całej rodźiny razem, leč na próźno me błagaṅa — głuche i ponure milčeṅe było odpowiedźą na me nařekaṅa — ale tém głośṅej ozwały się w mej zabolałej duśy; zlitujće śę ṅe zadawajće jej śmjertelnego ćosu! a ty nadźejo, přyśwjecaj mi, może teraz zdołam wzṅecić litość w sercach Wašych ku swemu wnuku, synu, bratu etc. O jakže ščęśliwy będę wtedy!

Ṅe raz to ia dumałem sobje, čy též może, broṅ Bože, ṅe žyją, čy jim serce lub ręka zastygła, že ṅe přemówją do čłowjeka; i ṅe žądałem wtedy ṅic, jak tylko parę stronṅic, parę wjeršy, lub nareśće přynajmṅej byle kilka liter własnej Wašej ręki; i cóž to dla Was? — ničem — a dla mṅe? — o ṅeoceṅone skarby. — Bo to ṅe racya, že Was tyle razem, i ṅe mjarkujeće nawet kogo mjędzy Wami brakuje — ale to ja sam jeden, śerota, čuję głęboko, co to rodźinne ustroṅe, co to kolébka mego žyća, co to Tato, Mama, Śostra, Braća.

Pisał mi w prawdźe Pjotr ješče w Styčṅu, ale cóž s tego, ćekawośći mej bynajmṅej ṅe zaspokojił, aṅi też mych ćerpjeṅ ṅe ulžył — nadmjenił mi, že Julća niby ma iść za mąž; leč čy to baśṅe, čy prawda, tego ṅewjem; w odpiśe mojim zaklinałem go na wšystko, co bratu droge być może, žeby mi řeč dokladṅej wyłuščył, leč wšystko nadaremṅe, domyślam śę ja już přyčyny jego milčeṅa, zapewne egzamina ṅepomyślṅe mu śę powiodły; o ṅeščęśliwy! iakiž žal mṅe ogartuje na same wspomṅěṅe; tak to na nas wšystkich cęży okropne břemje. — Kedy też już raz zoŕa błoga nam zaświta? — Nadźejo! ty jedyna naša poćecho, kedyž nas już albo zupełṅe opuśćiš, i dzikej rospačy oddaš, lub kedyž nas mamić napróžno i łudźić popřestaṅeš? Y Jakub, zostający w Kołomyji, lub w Přemyślu, jak może wjadomo,

---

[1]) Podług nowej ortografii piszę: č = cz; š = sz; ž = ż; ř = rz.

s którym dotąd jak najśćiślej korespondowałem, ńe donośi mi nic w swojich listach o rodźinnych stosunkach; a więc nawet i on o ńičem ńe wje. Jakže mńe to wšystko ńepokoji!

Powjedźałem w prawdźe, że będę čęśćej pisywał, i tak może na mńe přyčyna spadńe? Ale ńewińńe mńe posądzać będźeće — jakže bowjem mam pisać, kedy žadnej odpowiedźi nie otřymuję? Zreštą ja sam jeden, prędko śę więc mogę wyczerpać (wyšulepać) — ale Was ta w domu tyle, žebyśće śę choć po literce, po słówku złožyli, toby i to dla mńe wystarčyło? Prošę, błagam Was łzami gorącemi, odpišće mi choć cokolwjek, bo okropny kamjeń ćęży na mem sercu. — Ńe dźiwuję śę, že Dźadunio, Tatuńo, Mamuńa, Julća mi nic nie pišą, bo jedńi to wjekem oćężali, a druge přy swojem zatrudńeńu, więcej čują, niž wysłowić, niž napisać zdołają — ale ńe wjedzą, jak droga dla mnie každa jich myśl, každe učuće, každe wspomńeńe, každe słówko o mńe. Ńe mogę ja tego žałować, žem zmjenił přyšły žyća mego zawod, któryby pewńe stał śę dla mńe pełen wyřutów i goryčy; ale dlatego jedyńe boli mńe serce, že, kochańi Rodźice, wbrew wašym žyčeńom, wbrew wašey woli postąpiłem, i tym krokem rodźinnemu ku mńe přywjązańu śę spřećiwiłem. — Ćężko ja też čuję, že ńe godnym byłem mego Tata synem, poznaję ja po ńe wčaśe, žem ńe umiał přez mą lekkomyślność i prędkość poznawać i šanować wjeku — ńe, ńe jestem godźen, abyś Ojče kochany, o mńe wspomńał kedy, a tém mńej, abyś napisał do mńe. — O Bože! zmjejš moje ćerpjeńa, přywróć mi serca, których wartość teraz dopjero cenić počąłem kedym je utraćił! — Ńe moje złe serce, ani zła chuć, ale žywość i zapał wybuiałego umysłu chćały w Tobje Ojče drogi, přez tyle lat, přez tyle własnych koleji přebytych i doświadčeń wpojone zdańa o świjeće [2] wjelkim, o świjeće nowym zmjenić, a na to mjast moje błahe, może i ńe złe, ale ńe stosowne, w Cebje wćelić. — I cóž mi za to w nagrodę pozostało? oto i zamjaru ńe dopjąłem — bo čyž była možność? — a nad to wšystko serce Twoje postradałem. — O ńeba! powróćće mi owe lata ščęśliwe, ńewinne, owe lata bez poznańa, obym zdołał naprawić čynem to, co teraz čućem i žalem spóźńonym nadaremńe naprawić śę usiłuję. — Leč na próźno, i potok do źródła już ńe wraca; tak me lata, ma spokojność, tak ma wesołość już ńe wrócą!

Ależ Ty, kochany Mikołaju, znaš mńe tak dobře, jak może nikt na tej žemi, čyž mogłes śę tak mńe spřyńewjeřyć? O Ty mńe już ńe lubiš. Ty mńe lubić ńe možeš! Bo wjem, že zatrudńeńa tak wjelkego ńe mjałeś, i ekonomija w žimje ńe tak rozlegla, i do zapust čyli rozpust ńekońečneś skory, i zakochać śę tak raptem ńe mogłeś, žebyś już zupełńe o mńe zapomńał. A přećež přy lulce i swobodnej myśli,

i pod ćepłym pjecem wygodńej trochę, ńiźli mńe přy zekarkowym, ńech tak řekę, zatrudńeńu, i w zimnej furdygarni (bo choć ta już ńe mrozy, to zawjeruchy ńeustanne i wilgoć přez cały ńemal Mařec dokučały).

Pišąc ten list, ńe jest wcale mojim zamjarem, wyřuty Wam čynić, i wesołość Wašą w święta wjelkonocne zamąćić — i owšem žyčę jak najpřyjemńejszej zabawy — ale chcę choć jedno, přynajmńej westchńeńe, choć jedno wspomńeńe o mńe z głębi duły Wašej wywabić, i wzńećić iskrę litośći w sercach Wašych, która tem dotkliwšą może być dla Was, že pośród zupełńe odrębnych učuć, wśród najgłębšego zapomńena o mńe, śród wesołych zabaw i igrašek, ńespodźańe zabłyśńe, a ocućiwšy Was z twardego snu, tem raźńejšą uwagę na mńe zwróći, tém wjękšy płomień w sercach Wašych rozžařy — a jeśli jakekolwjek prawo rośćić sobje mogę do wzajemnośći nas łączacej, to pewńe teraz nadźeja w mych žyčeńach już ńe zawjedźe.

Pisałbym Wam nowiny Wideńske: ale jake? — tego sam ńe odgadne — wyjąwšy bowjem Was, i zawodu lekarskego, nic mńe ńe zajmuje, ańi zachwyca; wšystko dla mńe obojętném, i s pamjęći mej ulatuje — přyznam śę žem został prawdźiwym mařyćelem; ńe wjem, čy dla tego, že Was ńe widzę, čyli to już tak z mego położeńa i okolićnośći wyńika. — Bo jeśli rozważę, ile wydatków do tych čas już pońosłem, i na dal wćąž ponośić mušę, aby celu zamjeřonego dopjąć; a přybytku ńe ma ani na włos; jeśli pomyślę, že kochani Rodźice i w domu dla šostry i rešty braći tyle łožyć mušą, to mi ńeraz oko gořką łzą zapłyńe na wspomńeńe: co ze mńe będźe? Ńe raz až dreždž mńe přejmuje, na tę myśl, že mńe Tatuńo już prawie wyposažył i wydźedźičył, i ńewidzę wtedy ńic, jak tylko rospač okropną, pozostającą dla mńe. — Leč cóžem wińen, žem tak głęboko zabrnął? Tu znów nadźeja mi zabłyśńe, že mńe Tatuńo Dobrodź... jak dotąd, tak i nadal wspjerać ńe popřestańe? ale čy mńe ta nadźeja ńe zawjedźe? — to znowu wstydzę śę sam šebje, žem coś podobnego o Tatuńu nawet w myśli přypuśćić mógł.

Tu znów pomyślę, Bóg ta račy wjedźeć, co śę z nimi dźeje, že do tych čas ńepisali; może już, broń Bože ńe žyją, a ja bjedny mařę o mej přyšłej doli? — Tyle učuć dręčy na přemjanę skołatany mój umysł. — I któž, spytam, zdoła mńe s tej ńepewnośći wybawić, jeźli ńe Tatuńo Dobrodź.. odpisując mi co najrychlej, jak o mńe zamyśla? Toto była po čęśći přyčyna mego milčeńa, mego wahańa śę, otwarće me potřeby wyjawić tak Tatuńowi jak Dźaduńowi kochanemu, który ńezawodńe śę na mńe zagńewał, žem tak hańebńe słowo moje złamał. Ale Bóg widźi, žem ńe wińen, on świadkem, jak droga sercu memu

rodźina cała — leč on widźi oraz, jak přykro mi, prośbą o wsparće napřykřać się Tym, ktořy jeźli ńe pjeńędzmi, to wjekem i zdrowjem wsparća sami potřebują; on widźi, jak přykro mi, křywdźić tych drobnych braćišków, którym do utwořeńa doli tyle jeśče ńedostaje. — Leč ktož z nas jest w stańe, opřeć śę zawistnemu losowi? — Dlačegožem tak ńeščęśliwy, jak i cała moja rodźina? — Jam wprawdźe młody i zdrowy, ale přećež jak ńedołężny — překonany o wašem přywjązańu do mńe, o wašej życliwośći ščerej; dla čegož śę już do tych čas ńe mogę čem innem wywdźęčyć, jak [3] jedyńe přywjązańem tylko i życeńem?

Ńe mam ja sobje wcale nic do wyřuceńa, žem tyle pjeńędzy już wydał — bom překonany, žem je na ńepotřebne i zbytkowe řeczy ńe strwonił, i ręčę, že žaden z moich krajanów, we Widńu přebywających w podobnym zamjaře, za mńejšem śę ńe obešedł — zwłašča, že jak bardzo dobře wjadomo, ńe wźąłem z domu tylko dwoje par dobrych bótów, (a tu podšyće koštuje 3 f. MK. a zylówka 1 fr. MK.) spodńe tylko jedne dobre — kamizelki dobrej prawje žadnej — płašč i surdut letńi, přez podróž tak śę społosował, že je tylko do ukryća i zamjast šlafroka přy domu używać mogę — šlondałem tedy dźeń w dźeń přez całą źimę w jedńuteńkim surdućiku. który także ńe čem innym, jak tylko wjatrem i kitajką podšyty — ščęśće wjelke dla mńe, žem do tych čas jako tako zdrów, pomimo tego že typhus tak ogólńe między młodźežą tutejšą panował, že nawet memu počćiwemu profesorowi w přećągu mješąca troje dźeći, w samym kwjeće žyća pomarło. Muśałem wjęc sobje kupić surdut. spodńe i kamizelkę, już ńe nowe, ale dobre, co mi razem na 12 f. M. K. wyšło — a stancyja, wikt, prańe etc. wćąž napřod idźe, bo žyć i mješkać třeba. — Cóž dopjero wyderkasy školne, których tu lada jako durńičką pozbyć śę ńe možna; wšystko woła: „zapłać". — Słowem krótko mówjąc, cały mój zapas pjeńężny žadną mjarą do wakacyji mi ńe wystarčy: prošę wjęc, choćaž sam ńewjem, jak by tu prośić, žeby Tatuńo Dobr. był łaskaw, s přyčyńeńem śę može i Dźaduńa Dobrodź. najdalej w počątku Lipca, kedy śę właśńe egzamina počną, świeży sukkurs nadesłać (pod adresem wjadomym); bo inačej, přyznam śę, będę přymušony, w same egzamina albo mocno zadłužyć śę, albo narešće wcale bezskutečńe do domu śę rajterować, i nowym dla całej Rodźiny stać śę ćężarem. Čyž može co być okropńejšego dla mńe, nad te położeńe?!

Plan mego zawodu lékarskego, ułožyłem sobje następńe: — Oproč objektów ordinaryjnych t. j. Chirurgiji, Medycyny i Okulistyki,

życyłbym sobje tego roku wšelke extraordynarne, ale do rigorozów końečńe potřebne pozdawać; dla tego też już odbyłem kurs operacyjny (co mńe 4 fl. MK) — we wjelką sobotę będę zdawał egzamin z praktyčnej anatomiji (co mńe 3 fl. MK.) — późńej cokolwjek z Instrumentów i Bandažów (co mńe 1 fl. MK. koštować będźe) — Oprróč tych ješče kurs ščepjeńa ospy, egzamin z słabośći kobjet i dźeći, z historiji medycyny, ale to już bezpłatńe. — Jeśli mi śę uda, jak śe spodźewam, zamysły te uskutečńić, to będę mjał na přyšły rok zupełńe spokojny i wolny čas dla poświęceńa śę samym rygorozom. — Tu zaś dalej różne widoki mi śę otwjerają, a rozmaitość planów snujących mi śę po głowje, čyni nńe ńerozstřygńonym, čego śę chwytać mam. — Dwje mam bowjem drogi: mogę albo magisterium, albo doktorat z chirurgiji robić, gdyžem filozofię dobře ukońčył. — Magister (čyli majster) chirurgiji jest zawše tylko gur prosty chirurg — bo jakže by śę to wydało, gdybym komu powjedźał: oto ja magister chirurgiji. — Jako doktor chirurgiji zaś jestem sobje doktor całą gębą, a z časem mógł bym nawet wjękše mjeć značeńe, jak doktor Medycyny, gdyž ja egzamina tak z chirurgiji, jak i z medycyny robić mušę, ów zaś wyłąčńe tylko z medycyny. — Ńemcy, jak wšędže, nowe zawše wymyślają wytrebeńki utrudńające; tak n. p. ńe možna jedno rygorozum po drugim prędzej robić, jak po upłyńeńu třech mjeśęcy, choćaž by tam ńe wjedźeć jak był přygotowany; rachując wjęc do každego rygorozum, których jest tři, přynajmńej tři mjeśęcy (choćaź přygotowańe do pjerwšego [4] jako najtrudńejšego može zawše 4 mjeśęcy zająć) to upłyńe na wšystko 9 10—12 mjeśęcy; i tym sposobem wyńosą wydatki na utřymańe, na taksy i inne wyderkasy pewńe 500—600 f. MK. — Ńe žal by mi już było, tyle łožyć, i zostać cały rok lub i wjęcej we Widńu, aby ośągnąć stopjeń doktora, gdyž tylko egzamina z dwóch objektów wjęcej třeba zdawać, i može dyzertacyę jaką dać drukować; w rešty wydatkach žadnej wjęcej ńema różnicy; ale na magistra, to śę pewńe ńe opłaći tyle času i koštów łožyć, gdyž w Pešće za 300 f. M. K. w přećągu čterych a najdalej pjęću mjeśęcy ze wšystkem mogę być gotów; a oščędźić 200 f. M. K. i pół roku, to ńe jest bagatelą — zwłašča že, čy ja magister z Peštu, čy z Widńa, oto u nas ńikt ńe pyta, a zawše tylko chirurg ańe D-or Głowacki — i ńe chodźi mi tak o ten pusty tytuł Doktora, ale mam ja tu na względźe přesądy owe, priwilegija, opiniją ogólną, które s tym tytułem bezpośredńo są połąčone — Rezultat wjęc wypływa s tego taki, že ježeli będę mjał robić doktorat chirurgiji, to go we Widńu ośągnę; ježeli zaś tylko magisterium, to śę po to do Peštu udam. Zatem końčę list mój, a całując Was wšystkich, najdrožši po milion razy, očekuję

w najbliższym odpiśe, Wašego, kochani Rodźice zdaňa, Wašego rozstřygńeňa o mej přyšłej doli.

Wiedeń dňa 20 Kwjetňa 840.

J. Głowacki.

Wšystkim znajomym, i přyjaćołom, bez różnicy mój ukłon zasyłam.

Під листом дописка чи не батька Ів. Головацького: Czepiele praesentat(um) die 30-a April 840.

Лист писаний на 4 стор. вел. 4⁰.

Ч. 20.

Відривок листу Івана Головацького, до брата Якова, пис. в цьвітни (?) 1840 р.

Kochany Jarosławie!

List Twój z 5/1 odebrałem 14/1 – nie gniewaj się więc kochany bracie, jeźlim Cię przez moje milczenie i spóźnienie się niepewnością nabawił, nie moja to w tém wina, lecz po części zbliżającego się examinu (w początku Lutego) — po części zaś uwodzącego mnie Faktora Drukarni Mechytarzystów — bo któżby na moim miejscu śmiał być opieszałym w wykonaniu zlecenia, które tém chlubniejsze dla mnie, że ma sprawę narodową na względzie, a tém milsze mi, że ma plon szczérej Twej pracy uskutecznić. — Daję Ci w tem uroczyste zapewnienie, że ile możności najdokładniéj życzeniom Twym zadosyć uczynić, świętym mym obowiązkiem i staraniem będzie. — Spodziewałem się ja podobnego listu już dawno od Ciebie, gdyż jeszcze 5/12 razem do Ciebie, do Rodziców i Dziadunia pisałem, gdzie między innemi nadmieniłem i o pieśniach Padury, o których mi niegdyś wzmiankę uczyniłeś. Tém większe było więc moje zachwycenie i radość, czytając Twój list, prawie s tego jedynie pisany powodu, z któregośmy niegdyś tylko żartowali.

Byłem tedy w Drukarni Mechytarzystów brodatych i widziałem hrażdańskie czcionki, które tu zowią serbskiemi, zapewne z powodu, że mało albo wcale żadnych dzieł rossyiskich nie drukują — zasyłam Ci więc próbkę papiru i przegląd zwykłych sort czcionek wytłoczonych, oraz i cenę druku, która ostatnia ma osobliwie gatunek papiru, wielkość formatu, rodzaj czcionek, ilość exemplarzy, czyli (Auflage, wydanie) — nakoniec, rozumi się, fatygę osadzenia (Satz) i wytłaczania

(Druck) na względzie — wiersze zaś nie czynią żadnej różnicy, gdyż zamiast czcionek, dla zapełnienia miejsca, kwadraciki wkładać się muszą — nie wiem, czy to prawda. — Tak więc jest Cena od arkusza: na papirze N. 1, czcionkami Borgois N. 2, w formacie 37 wierszy długim i odznaczonej szerokości, wydania 500 exemplarzy razem 14 fr. 40 kr. MC, — toż samo w wydaniu 1000 exempl. od arkusza 19 fr. 30 k. MC — a zaś bez ich papiru, co oni wolą, 10 f. 40 k. MC. — Cena na tym samym papirze N. 1, czcionkami Garmond N. 3 — (którą sortę mi Faktor Wytłoczni najwięcej zalecał, tak dalece, że dla próbki, na załączonej karteczce, musiałem na jego własną prośbę tych tu parę wiérszy rossyiskich wypisać do odciśnienia; są one wprawdzie czysto rznięte i nowe, ale, jak się ón wyrażał, niedokładnie osadzone, i nie w żelaznej prasie wyciśnięte zostały — mnie się zaś sorta Borgois lepiej podobała, zresztą zostawiam to Twemu rozstrzygnieniu, jako znawcy) — w tym samym formacie, wydaniu 500 exempl. 14 f. MC — toż samo, na 1000 exempl. 18 f. 48 kr. MC — bez papiru 10 f. MC. Nakoniec czcionkami Cicero N. 4 na 500 exempl. cena 13 f. 12 kr. — na 1000 exempl. 18 f. 30 k. — bez papiru 9 f. 12 k. MC.

Jeżelibyś sobie, co bardzo wątpię, życzył na papirze podlejszym N. 2, to wypadnie cena o 1 f. MC. taniej. tak n. p. Garmond N. 3 na 500 ex. 13 f. 24 k. — na 1000 ex. 17 f. 36 k. MC. etc.

W przypadku zaś, gdybyś, coby może najlepiej wypadało, połowę exemplarzy na lepszym papirze (jak tu zowią: Maschinen-Velinpapier) wydawać chciał, toby wypadło podług czcionek na 500 exempl. o 2 f. MC. na arkuszu — a na 1000 ex. o 4 f. MC. drożej.

Masz więc teraz wiz i perewiz — chociaż wprawdzie te ceny, dosyć wysokie się bydz zdają, sądzę jednak, że i gdzie indziej taniej nie wyidzie, — nie wiem zresztą, ile was druk w Peszcie kosztował. Mojem życzeniem byłoby tutaj dać drukować, jednak to Twoja w tem głowa, a nie moja.

Gdybyś się więc udecydował na to, to Cię proszę, abyś ile możności wyraźnie pisał, [2] gdyż, jak się samo przez się rozumi, drukarnia tutejsza za korrekturę ręczyć nie może; ja zaś, pomimo wszelkiej usilności, której pewnie szczędzić nie będę, mógłbym dla niewyrozumienia, jakie omyłki pozostawiać, co by mnie a podobnie też i Ciebie bardzo martwiło, gdyż nam na dokładném i ozdobném, zwłaszcza że Wiedeńskiem wydaniu, niezawodnie dużo zależéć musi. — Możesz mnie téż poprzednio cokolwiek obznajmieć z orthografią Twoją i alfabetem, które zapewnie jakieś właściwości mają, i kto wié, czy się z Serbskiemi zgodzą — nierównie téż życzyłbym sy miéć od Ciebie jaką rozprawkę małą o przyczynach, które Cię do przyjęcia pisowni grażdańskiej spowodowały; bo chociaż mam własne

przekonanie o jej doskonałości, nie jestem jednak tak biegły w tym zawodzie, abym się mógł wywikłać i uniewinnić przed kóleżkami ze mną mieszkającymi, którzyby nas o złączanie się z Moskalami a odstręczanie się od Polaków, Czechów etc. posądzać mogli — bo szczo hołowa, to rozum. — Napisz mi więc dużo w tym względzie, i niezapomniéj też o niektórych przestrogach tyczących się druku, które Ci wiadome, a dla mnie bardzo potrzebne. — JM. Ks. Wereszczyńskiemu, który wspaniałomyślnym i poświęcającym Mecenasem naszej noworodzącej się literatury bydź nieprzestaje, chociaż się raz na tém sparzył, oświadcz moje uszanowanie i wdzięczność dozgonną. — Adresuj: An N. N. Hörer der pract. Chirurgie — Alservorstadt, Hauptstrasse N. 138 — zu den 3 Laufern — 3 Stock, Thür N. 67.

Teraz zaś pocznę z innej beczki, czyniąc przechód na bliżej mnie otaczające przedmioty. — Wiedeń miasto samo w sobie t. j. warownia, nie jest zbytnio wielkie, ale okropnie nabite i Niemcami naszpikowane; jak Ci już wiadomo z powieści, niezliczoném mnóstwem po dziwacku poprzeżywanych ulic, krzywych, ciemnych, nierównych i riniawych, domy zwykle o 4—5, gdzieniegdzie o 6 7 piątrach — bogactwa w każdym względzie nieocenione — sklepy niemi przepełnione dają w wieczór najpyszniejszy widok przy gazowém oświeceniu — szczególności i osobliwości mało widziałem, z resztą trudno ich określić, a tém trudniej, Tobie, niewidziawszy sy wyobrazić. — Wieża św. Szczepana, chociaż o 5 sążni zniesiona, celuje, i niemal ze wszystkich punktów miasta, przedmieść i okolic widzieć się daje. — Rusztowanie drewniane na niej, w spiralnej formie zbudowane, kosztuje 50.000 f. MC. — nadzwyczajnie sztuczne. Ponieważ bramę, zwaną szkocką prowadzącą do szpitalu dla restauracyi rozebrali, powiedzieli więc Niemcy, że na to, um den krankn Stefano-Thuerm in Spitol zu bringen — jest to jeden, z tysiącznych dowcipów Wiedeńczykom właściwych. Statua Cesarza Józefa z bronzu wylana, kolosalna; szkoda tylko, że koń pod Cesarzem nie o swojej sile, ale podpartą kołkiem nogą stoji; artysta, z tej przyczyny 3 razy ją przelewając na próżno, na koniec z rozpaczy samobójcą został.

Z miasta wychodzi się na Glacio t. t pola na około murów, z ulicami wysadzanemi, które prowadzą na dosyć oddalone przedmieścia — są one, przy swej pojedynczości, prawdziwą ozdobą miasta, oraz schronieniem onegoż przeciw chorobom, które przy zepsutem powietrzu niezawodnie łatwo by się wkorzeniły. — Za Glacio poczynają się okropnie rozległe i piękne przedmieścia, między któremi najszczególniejsze: miasto Leopolda nad Dunajem i jego ramionami z najwspanialszemi zabudowaniami...

Відривок листу рис. на 2 стор. вел. 4⁰.

Ч. 21.

Лист Ник. Верещинського до Якова Головацького пис дня 2 мая 1840 р.

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

List Pański otrzymałem 1-o Maja b. r. i ucieszyłem się nie mało, że WWPan D. iesteś iuż w Przemyślu. Z Wiednia nadszedł list 17-o Kwietnia, i ia go natychmiast posłałem do Przemyśla. Jeżeliby nie był ieszcze w rękach, tedy proszę o niego dopytywać się na poczcie. Na przypadek, żeby się nie dał wynaleść list Wiedeński, powtarzam tu nayważnieysze tam wzmiankowane rzeczy. Niemieccy drukarze wymagali od arkusza po 20 ryns. K. M. i więcey ieszcze, z oświadczeniem dies ist der billigste Preis; Ormianie zaś przystali na 9 ryńsk, ze wszystkiem to iest bruszorowaniem, wyiowszy papieru, którego rysa 3 ryns. kosztować będzie. — WWPan Kopitar obiecał aż za dwa miesięcy przeglądać nasze przysłowia[1]); aż wtenczas przyidzie kolija na nie; znayduie się bowiem mnóstwo sławiańskich dzieł w cenzurze. Spieszyć się nam wypada z pieśniami iak naybardziey, iuż dla tego, żeby choć na September można odebrać [2] z rąk Cenzora i dać pod prasse. Ieden egsemplarz zatrzymał Pan Ian[2]) u siebie, a drugi dał Panu Kopitarowi, i razem pisemnie podał do nadworney Cenzury o uwolnienie od duplikatu, co niezawodnie nastąpi, gdyż dzieło nie iest ani polityczney ani historycznej treści. Otoż nie trzeba nam pieśni pisać na drugą rękę, to iest drugi egsemplarz, mogą przeto łatwo w Maju posłane być do Wiednia. — Zważywszy nasze okoliczności musimy poprzestać na 500-u egsemplarzach; iest to bez tego proba pierwsza, a przeto niebespiecznie, więcey drukować. — Przysłowia będą w 12-nastce. — wielkiey. Towarzysz Pana Prestla we Lwowie przed kilka laty byłego przyłączył w liście karteczkę i swoie rady. Pan Jan przedstawił WWPanu Dobrod. nową Ortografię ruską, i poparł je dowodami mocnemi świadczącemi głęboką Jego wiadomość i naszego ięzyka i reszta Sławiańskich. Jakkolwiek [3] zaś podziwiam się i zapałowi i bystremu Jego poięciu rzeczy, niemogę iednak zgodzić na iego zdanie. My nic niezyskamy pisząc czcionkami łacińskiemi, a dlatego nie możemy ie i przyjąć, chociaż niemi piszą i drukuią Czesi, Illirianie, których my uwielbiamy, ale naśladować nie możemy, iak nam

---

[1]) Мова тут про „Галицкіи приповѣдки и загадки зôбраниｊ Григоримъ Илькевичомъ“, які вийшли у Відни 1841. Видано їх заходом Якова та Івана Головацьких а накладом Верещинського.

[2]) Іван Головацький.

Pan Jan i Jego koledzy radzą. Nawrócenie się ks. Łozińskiego iest przyjemne i dowodzi, że iest rusinem ieszcze. Duch koło Jabłonowa nie przestaie działać, teraz iuż i przy świetle rzuca kamieniami. — O Adres do Pana Jana we Wiedniu proszę. — Powszechna Gazeta interesujące kartki zawiera z Wegier etc. Historia Ustriałowa wyszła w Sztuttgardzie, tom pierwszy w 2-och oddziałach kosztuie 3 fl. 24 kr. reszta trzy tomy później wyidą po niemiecku, kończy się historia z śmiercią Aleksandra. Hrabia Gurowski twierdzi w dziele wyszłym w Petersburgu między innemi niedorzeczności także, dass die russische Sprache der kräftigste u. edelste slavische Dialekt ist, besonders im Gegensatze zum Polnischen, welches letztere in seiner verweichlichten Form nur mit der Sprache des niederen Volkes in Aussland, nicht aber mit der, der höheren Stände Aehnlichkeit hat Bez wątpienia o naszym dialekcie myśli ów mówiąc o ięzyku pospólstwa w Rossyi.

Jestem z wyrażeniem prawdziwego szacunku WWPana Dobrodzieja

nayniższym sługą
Верещинск.

Kołomyja d. 2-o Maja 840.

На четвертій стороні листу перечеркнена адреса:

Kołomyja
Illustri Domimo Domino Jac.
Głowacki
Absoluto Auditori Theologiae
Przemysliae
franco
In domo presbyteriali rit. graec. cath. sub N-ro VI.

На верху адреси почтові стампілї: Kołomea $^3/_5$ Franco.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 22.

Лист Ів. Головацького до брата Якова пис. дня 17 (29) V. 1840 р.

z Widńa 17/29 Maja 840.

Daj Bože ščasływo Brate Jarosławe!

Ta bih zaplať Tobi za počesne! oj totoś mńa zańav! Napysavbym i ja Tobi, myłyj Brate bilše jak mnoho — ałe hodi — nema času — popysi nedałeko — treba deščo čytaty; a kromy toho ne lźa my s Tobov začynaty, hy toj kaže, wijny azbučnoji — woliju ja wstu-

pytyś ną čas — naj bude hrečka, naj ne bude superečka. Ałe Ti po prawdi skažu, šo skoro układ piseń takyj bude jak prypowidok, to požal śa Bože tych 500 walutiv srib., ščo jich na puste wykydajete — až my sumno dywytyś na tu sumišku najkrasčoho zerna ńi sčyńanu ńi wywijanu — tak to skwapno, skwapno, a ďło bez kinća i winća!

Oj miłko oreš, Brate, i ridko śiješ na wifciwskyj nywi, małyj spasybih na žnywa! Bihme! že ne twerdyj s Tebe Rusyn.

Ja Twoju wolu učyńu; ałe žal my, šom śa pered Toboju wyjawyv; łutše buło tij hadći wo wnutri duši mojej utonuty na wiky. — Ne piznavjeś mene, ne pereńawjeś mojej dumky – [2] pohańbyvjeś daremńisińko — ha! wse ja to pryjmu wid Tebe Ałe Ti kažu, ne wse, ščo niby čuže — utwory rozuma ludskoho ne sut i ne powynni buty ńi žadnomu čołowikowy čuži; lubomudrije, bohosłowije, ďijopysi, pryrodoumnosť i pr. ne suť to romansy. — Ne hudy na čužynu — boś śa ne w narodi, ałe w čužyni wyvčyv — cy piznavby Ty može prawdywoje narodnoje lubomudrije piśnotworstwo i wysokoje dostojyństwo słowesnosty staro słoweńskoji, kobyś s perwa ne buv pereńav widomosty zahal'nych, zrimńajučych čužiii słowesnosty iz našeju słowenskoju. – Doužnosť narodiv odna i ta samaja — bo duch času ńi s času ńi, z witru, ałe z čołowika jako čołowika wychodyt i wśich nas projmaje — znaješ rewolucyju francuśku, čytavjeś i serbskuju (može od Leopold. Ranke) – a ne tojže to samyj tok prawłenija tu i tam, choťaj ne buło ńi knyžok ńi ludyj francuśkych — narody i jich pytomo-narodnoje proświščenije ne stojat tak dałeko wid sebe, jak sy dumaješ – mylamy jich ne lźa miryty — dovžnosť moja jest ta, šo i Twoja, ałe i ciłoji Evropy — kołowaty widav ne budem za neju, bo nam [3] doroha i tak (možna skazaty) ńi dałeka ńi blyzka. — Čerez bukwy łatynski ne prybude bilše čužych knyžok do nas, jak dosy — ałe naši borše polizut do čužyny; budut prystupnijši dla neji — a tak piznavšy nas, budut i na čužych wseučyłyščach našoho (słowenskoho) jazyka učytyś.

Ne zakydaj meńi toho ščo ja ńikoły i ne dumav — ne wyhaduj, ščo ja potakuju na ślipo za newižamy i neukamy — bom ja nawiť i nenaradžuwav śa z ńikym o seje — je to moje pytome, wnutrenne perekonańe. – Ja zamovču — bo hoďi kołodku, muwłav Ty, čerez peń wałyty — ałe z rozumu zwesty śa ne dam — bom śa ne linyv, kyryłyći trochy lipše piznaty, jak śa Tobi zdaje — o ńiščo my tu ne chodyt, łyš o azbuku i prawopyś — a to nebožeńku ne durnyća, jak Ty kažeš. — A znaiu dobre, šo to wšo na Tobi wysyt — łyše byś słowo pysnuv čestnomu Wereščyńskomu, a wse by harazd buło – ałe to Twoja słabisť — bojiś śa hradu, taj za šivbu ne dumaješ — a znaješ, ščo prawdy ńi ohoń ne spałyt, ńi woda ne zabere,

ńi hrad ne zabje — wona wśo perebude. — Za słowesnisť staro-słowenskuju, za Osnowjaneńka, Kotlarewskoho, Maksymowyća, Paduru i pr. ńikołym toho ne produmav, šo Ty w mene wperaješ — znąješ Ty lipše, za kohom ja hadav — bom ja tut Twoji własni słowa potakowav. [4] Ot koroteńko skazavšy: i w Tobi trochy, i w mńi prawdy — łyše Twoja prawda błyzka, nyzka i miłka, a moja dałeka, wysoka i hłyboka.

W cenzuri buvjem dva razy, a wse my kažut, z neďili pryjty — ałe wže ja to jakoś uporaju, ščom obićav. — Ščo maješ prysyłaty, to prysyłaj skoro. — Po mojych popysach, ńibyto až w Serpny, rospičnu sprawu ćiłu — borše ńi. — Adres do perwoho Serpńa toj samyj.

No buwaj zdorov bratčyku, ta w harazďi ne zabuwaj o mńi

Jiwan Hołowač...

A ščo ne prystojńijše pysaty kruhłeńkymy łyčkamy, ńiž prostymy pałkamy? a ščož dopiro čytaty? a ščo za dokładnisť?

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 23.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 4. VI. 1840 р.

We Lwowě dne 4. čerwna 1840.

Rozmilý Přjteli!

Na Twůg posledni list z Přemysla nemohl gsem potud odpowjdati, proto že nebylo co, aniž wel. P. Wereščiňský něgaký list na mně addressowal. Nowého nemám prach nic, ale dostal gsem dowolenj na 6 neděl wygeti wen na wes, a wjš kam pogedu? — Do Korniča u Kołomyje. Z počátku měsjce čerwence (lipna) mysljm ze Lwowa wygeti, asi 8 dnj u Berwida w Monasteřiskách še pozdržeti, a potom k Wiśniowským do Korniče. To budau časy, co?

Byl tu před 14 dněmi farář Berwid, a monstrancj, co mne tolik starostj nadělala, giž gest w Monastěriskách. Nemůžešli pak se do čerwence w Přemyslu uprázdniti? abys snad mohl do Kołomyji se wrátiti.

[2] Mně by to bylo welice milo, mohli bygsme každodenně pohromadě býti, a se spolu wyrážeti. Deg mi na to gistau odpowěď. A co

dělá náš Běřecký? gestli pak take w Přemyslu? Pozdrawůg ho odemne. Podiwjn Wahylewič giž ode Dubna nic mi nepsal, to se musel giž silně zamilowati, že na nás zapomjná; snad sem přigede na kontrakty s geho patronem.

Jáchim teď giž má naděgi. chwála Bohu, dostali geště toho roku službu, neboť rozmnoženj aučtárny má býti giž potwrzeno a dowoleno, a každodenně očekáwagj o tom giž úřednj zpráwu. Moge auřednj peloženj gest wždy geště to samo s newelkými wyhljdkami, nikdo se nás nechce ugmauti — ale pogedu wen, a wybigu si [3] to wšecko z hlawy, gen Ty tam geště také přigeď.

Na Twoge cestopisné listy se pořad w duchu těšjm, gen ge brzo dokonč, snad bych gimi wenku se mohl objrati pro literackau zábawu, neboť docela nic nedělati, předce nemysljm. Čjtali gsme tu Kopitarůw, Codex Hesiochi anebo cosi podobného, titul gsem zapomněl, ale geho hrubianstwa zůstaly mně w paměti. Na Šafařjka, Palackého, Maciejowského a Gaje práwě bláto házj, a na samém konci powjdá, že Šafařjk a Palacký beze wšeho práwa za nástupce Dobrowského se pokládagj, že to gsau samožwanci; Grimm w Němcjch prý giž dáwno wynesl ten wýrok, že on, Kopitar, gest hodným geho nástupcem! Finis coronat opus! z toho uděláme komedii, a celý swět se bude smát, ale na naši wlastnj škodu. Zdali toho potřeba bylo, newjm.

[4] O naši literatuře nemohu Ti obšjrně psáti, a také nic znamenitěgšjho newjm. Nikdo mně z Prahy nepsal. W polské lit. wycházegj pěkné wěci, mezi ginými Krašewského wspomnienia Wolynia i Litwy, cestopisné obrazy, malowané žiwými barwami a s prawdau, co se mi zwláště ljbj. Rościszewský gest čjm dál, tjm horšj nuďař, porád mně trápj překládánjm swých plodů, gež w Praze nikdo a nikdy newytiskne, a na Tebe take spomjná, neboť měl tu něco z ruského překládati, a pořád se na Tebe doptáwal. Gest to křjž, ale co se starým? Zatjm se měg dobře.

Gsem Twůg wždy weřný přjtel

Karel Wladislaw

Pozdrawenj od Jáchima Tobě gakož i Běřeckému.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 24.

Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис. дня 12. VI. 1840 р.

Писано въ Лѣську 12-го Червня 840 въ полудне.

Любый Друже!

Коли ся не веде, то ся не веде,

Головацкій.

Та що менѣ тое шкодитъ, Тобѣ дасъ пять грайцарівъ зъ кармана выполошити? Тадже Ты дома а я въ дорозѣ. О іой, іо, іо, іой!

Пожегнавши ся съ Тобою, не одовго выпустилисьмо ся зъ Перемышля. Уѣхалисьмо съ півъ милѣ а вже туча надъ вами въ Перемышлю бье, и до насъ ся зближае. Зваживъ тое мій Мазуръ зірвавъ ся и зачавъ коника жваво підътинати все обзераючись, ци ще хмара далеко. Она туй туй за нами, и вже зачала выпущати грубый дожджикъ до себе, але мы уже стоимо въ Негрыбцѣ въ коршмѣ. Дожджъ пере, а я собѣ въ ѣзьбѣ говорю, и спѣваючу няньку слухаю:

„Посѣявъ я яру пшениченьку и зеленый овесъ... etc.

Але проклята Жидівка зуважила, же я тое люблю [2] и же хочу тое си переписати, не дала ей докіньчити. — Выѣхавши звідты, затяглисьмо ажъ до славного Хирова. Ту же менѣ ждати фіры до Устрѣкъ ждаю, дивлю ся все до вікна, але нѣчого не выдати тільки мѣщанки зъ другами въ рукахъ, все спиляючи нитки зъ едного на другій. Повѣдавъ ем Ти же ту е тота, що була на весѣлю Сестры моей. Не мавъ я охоты, видѣти ся зъ нею, але не помогло тото. Пришла сама тамъ де я бувъ у Жидка по гарбату, пізнавъ емъ ю и зачепивъ, тай за тое мусѣвъ піти ажъ до еи хаты. До едынатцятои бувъ емъ тамъ, потімъ мя відъпровадила але не сама ено зъ братомъ, а хоць бы и сама! не ма ся чого бояти. Переспавши дуже неспокійно, ранейко заразъ сѣдати на візъ, зо заду велика бочка, а по лѣвімъ боцѣ Старовѣрецъ зъ малейкою бородою, сѣвъ емъ, и дуемо, розмовляючи о розманытыхъ ученыхъ предметахъ съ своимъ товаришомъ, до Устрѣкъ. Зъ відты пришовши черезъ гору до Гошівце, повѣдаютъ менѣ, що не- [3] -редъ півъ годины поѣхала фіра до Радожицъ, де сестра мене уже тыждень ждае. Добре! думаю собѣ. Вертаю назадъ, ба и тутка була порозня фіра була мя взяла ажъ до Лѣська, але поѣхала. Наяти умысльну не поможе, але и тои нема. Відъ третои по полудню ждай ажъ до другого дня. Але ныньки півъ до шестои выѣхавъ емъ, а передъ півъ до девятои уже-смо въ Лѣську, бомъ заплативъ добре а зато ней хоць ѣзды уживъ. И тутки щастя спіткало: не

пішовъ емъ заразъ до мѣста, бо не сподѣвавъ емъ ся найти кого щобы ѣхавъ до Радожицъ ажъ пізнійше, а Жид менѣ повѣдае, що може передъ півъ години поѣхавъ трицятникъ ажъ до Вѣдрани (t. e. черезъ Радожицѣ), и ажъ просивъ ци би не присѣвъ кто зъ нимъ. Знову напявъ умыслню, и думаю отъ! заразъ поѣхати, лише тое скіньчу писати. Такъ то небоже коли ся не веде то ся не веде, але я собѣ съ того нѣчого не робю, и дай Боже до Радожиць буду ся старати и зъ Радожицъ а де? на Красный брідъ. Тамъ будземъ кішасоньки зато богкацъ.

Цѣта дорога мене тілько коштуе, що менѣ Владыка давъ, а що-мъ мавъ выѣжджаючи, знаешъ, добре же хоць знакомыи люди е по дорозѣ. Ще тое intra parentezím. Въ Добромилю бувъ Раставецкій зъ своимъ тестьомъ, видѣвъ емъ ся зъ нимъ, и казавъ на себе въ Хировѣ ждати. Думавъ емъ, що хоче мене съ собою взяти тай ждаю, а тымъ часомъ може кілька фіръ до Устрѣкъ пішло. Передъ вечеромъ уже переѣхавъ не плативши и мыта, а я зістай якъ дурный, але-мь му за тое листъ написавъ розумѣешъ, по руськи зъ нѣмецька. Уже го мусѣвъ перечитати, ено ци схотѣвъ зрозумѣти? Відъ Вітірка ѣду до Радожицъ и годѣ доѣхати, може ще ласъ едно нещеста трафится нѣмъ ся до Радожицъ приѣде. Я и на тое готовъ. Я ще не бувъ щасливъ відъ коли жію! (?) Поздоровъ тамъ грубого, и Юзя, и Штефця, тай Егомосцѣ Граба, 3 сор. відъдамъ конечне, повѣджъ му, що всього емъ выдавъ. Поздоровъ и Лавровского, але не старого лише молодого.

Ne забувай не мене и люби мя якъ и все

Ивана (Бѣрецкій)

PS. Якъ що зле то поправъ, бо перечитати нема коли.

Прізвище: (Бѣрецкій) на кінци листу дописане рукою Як. Головацького.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 25.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 19. IX. 1840 р.

We Lwowě dne 19. zárj 1840.

Milý Přjteli Jaroslawe.

Což to gest, že mi nic nepjšeš, snad gsi giž docela na mně zapomněl. Negenom žes do Kolomyi nepřigel, kde gsem tě s neywětšj dychtiwostj očekáwal, ale ani slowička o sobě wěděti nedáwáš? Musjm

tedy sám mlčenj přetrhnauti. Wrátil gsem se z Korniče dne poslednjho srpna do Lwowa. W Kolomyi gsem byl nic méně gak 11 krát, a skoro pokaždé K. Wereščińského gsem nawštjwil. Trochu gsem ztlauutnul na mém wenkowském žiwobytj, ale moge prsa neysau zdrawé, proto že gsem do hor nechodil W Monasteřiskách trefil gsem u farárě Berwida [2] na Wahylewiče. Gako prawdiwý dobrodruh, anebo lépe gako Chodakowský, wandruge po swětě bez kreycaru w kapse, w tu hodinu chce se ženiti, po chwjli zase ne, giž nedaleko blázince, — mám oprawdiwé starosti o toho člowěka, aby se mu nic nestalo.

Co Ty sobě počjnáš? snad giž bude gaká swatba? co? nic nám o tom nepowjš? Gestli tak, to Ti twoge mlčenj prominu, gestli ginák, prosjm Te, odepis mně brzo, a pošli mne twoge cestopisné obrazy z Uher, třeba i nedokončené, gá se naně dětinckỳ těšjm, a gako hladowý na ně padnu. Moge lwowské žiwobytj gest z nowu to staré, každý den gsem s Jáchimem, a kdyby on nepřišel, newěděl bych co počjti. Spisowatelů polských bogjm i na ulici potkati, tjm méně s nimi zacházeti, [3] neboť zase wypukly něgaké pletky, a dáwage teď na wšecko nesmjrně pozor. Tak člowěk nemá ani wýměnu swých idej. Grach sakramentské žiwobytj w takowém powětřj! Kampeljk we Wjdni prý sedj w koze, proto že se s Poláky w négaké spolky pustil, i wšecky papjry mu pobrali. W Čechách gest nynj arciknjže František Karel. W Plzni hrali mu po česku, a našj hercowé z Prahy Tyl, Kaška a Kolář umyslně tam k tomu byli powoláni. Brzo wygde prý obraz Tylůw. Geho Wlastimil pěkně pokračuge; w gednom z posledněgšjch swazků byla moge trochu osolená kritika na Wišniewského historii lit. pol., na kterauž se Poláci zlobiti budau. Zároweů s Wlastimilem i Dennice mužně pokračuge, a gsau tu naše neylepšj časopisy. Museynjk welice tratj. To giž snad lépe wjš, že se zde činj náwrh na stolici [4] ruského gazyka. Wahylewič giž chce mermo mocj konkurowati. Také na wyššj rozkaz wysázeny gsau praemie, kdo napjše německau mluwnici w gazyku polském a ginau w gazyku ruském, a sice podle něgeké wzornj knihy w gazyku českém, kterau ale neznám. Na to znowu tu pase Siemáš. Uwidjme, co z toho bude. Widěti že pro ruský gazyk něgaká doba nastala, přiwolaná politikau — ale s čertom se poraděgj. Šafařjk s Palackým wydali neystaršj pamatky českého gazyka, totiž Lib sněm, ewang. sw. Jana atd po německu, neboť to česká (sic) společnost wěd wydala swým nákladem. Palacký bude wydáwati na autraty českých stawu staré české listiny, pamětnjky, zápisky, dopisy, slowem wšecko, co ma historickau cenu. Bude to wychazeti we swazcjch welmi lacino. To mně těšj. Teď bud zdráw, nezapomeň na ty cesto-

pisné obrazy, anebo ráděgi sám se we Lwowě ukaž, uwjtá tě s radostj Twůg přjtel

Wladislaw

Pozdrawenj od Jáchima. W zimě pogedu do Monasteřisk gako před 3 lety.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 26.

Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис. дня 1 (13) падолиста 1840 р.

Зъ Радожицъ дня 13/1 Падолиста 840

Любезный Пріятелю!

Уже слава Богу! півъчетверта мѣсяця минуло, якъ мы о собѣ ничого незнаемо. Остатное відъ Тебе письмо одержавъ емъ черезъ Тымѣньского. Дякую Ти красно, шо-сь ся занявъ моими справами. Найбільше радую ся присланымъ мй: Словомъ о плъку Игоря; якъ бы згапувъ Лукашевичъ, чого я немаю а найбільше желавъ емъ. Дяковати му и за тое. Пишетъ менѣ о дѣлахъ, що приславъ Погодинъ для Зубрицкого; далеко я відъ Васъ, годѣ мѣ ихъ и перезрѣти! — Згаджае ся зъ нами почтенный Максимовичъ, що до польской мовы, але мало насъ такихъ; дуже ся дивую его пильности и терпеливости, и прошу съ Тобою Бога: Кобы му давъ довго років ще здоровя и вытервалости!

Кажешъ менѣ присылати якіи артикулы до Кіевлянина, и додаешъ: „коли маешъ (?)“ мати не маю теперь, але може буду мати даколи. Ото брате, пріѣхавши вѣоды изъ конкурсу, щось кілька дни забавивемъ ся дома, а потімъ выбравъ ся въ дорогу до Кракова. Хвиля съ початку слѣтна була, але потому выпогодило ся. Прійшли смо до Кракова: Мѣсто то великое але всюды видно, же не панующое, бо опущоное дуже. Були смо, де ено що важнѣйшого; Найбільше варта видѣти замокъ, и церковъ Бискупску, обое підъпимаютъ ся на скалѣ, блиско берега Вислы, съ каждой точки мѣста видно вежи съ котрой на найбільшимъ тамъ дзвонѣ гуде година. Дуже красный голосъ мае той Сигисмундъ. [2] На самъ передъ пришлисмо до Каѳедры, а на наше щастя и Генералъ Аустриядкій, прото самъ Крылошанинъ-кустосъ насъ всюди опроваджавъ и всьо намъ вказовавъ и толковавъ. Тамъ видѣли смо помяники всѣхъ королівъ и славныхъ особъ духовныхъ польскихъ въ мармурѣ червенѣмъ вырѣзаныи, красныи дѣла на око тоже, бо дрібнѣше Ти описати, треба бы ся лѣпше розумѣти на исскуствѣ рѣзбы. Тамъ видѣли смо

и мощи св. Станислава; стоятъ въ трунѣ срѣбній, якъ ся входитъ до сиджинь крылошаньскихъ, обгородженыи желѣзными кратами. Служба Божа що день ся передъ нимъ правитъ. Пішли смо потімъ до скарбцу. Тэ знаешъ, що за сокровища у диховнихъ (sic): Келѣхівъ, крестівъ, аппараіівъ, альбъ и проч. дорогихъ тамъ дось; ховаютъ тамъ и тую шаблю, що нею св. Станиславъ забитый, и служебникъ зъ котрого вводы службу Божу відъправлявъ. Сходили смо и до того склепу, де похованыи Сигизмундъ Старый зъ женою, Понятовскій и Косцюшко. — Зъ замку королевского ено ще одна свѣтлиця зъ здобычами Косцюшки стоитъ запрятана, въ остальныхъ сутъ Аустрійскіи вояци цѣлый региментъ, а на долѣ ховаютъ ся дѣти убогихъ мѣщанъ Краковскихъ. — Костели во обще всѣ прекрасны. Монастырівъ дось и доходівъ, але до черцівъ дуже мало пристаютъ. За мѣстомъ може чверть милѣ доброи естъ высыпаный конецъ Косцюшки. зъ котрого цѣлый Краківъ видно. Ванды могила естъ миля відъ Кракова въ селѣ Могиляпахъ, але вже на ній родитъ ся збѣжа. [3] Естъ и на нашій сторонѣ на Підгірю конецъ що ученыи называютъ го Кракусовымъ, аке якъ емъ тамъ бувъ при нѣмъ, и пытавъ ся простыхъ люди о тое, не знали того повѣсти. Повертавши зъ Кракова вступилисмо до Велички. Зыйшлисмо въ долину да на 100 сягъ, обізрѣлисмо всьо, що варта видѣти; каплицу зъ вівтарьомъ и статуями, салю съ пауками, на стѣнахъ гирляндами, хоромъ для музики и пр. всьо зъ едной сільной массы вытесано. Здумѣе ся чоловѣкъ, дивлючи ся на тіи незмѣрныи богатства; відъ Св. Кинѣгунды копаютъ и Богъ знае до коли ще будутъ копати. а ани не будутъ знати якъ глубоко и широко иде сіль. Що року выдаютъ оденъ милліонъ центівъ на свѣтъ, тое чинитъ имъ чистого доходу 5.000.000 риньскихъ сребломъ. Не мине ани дня жебы не було дакого чужого на обзѣръ. Вже кілька томівъ въ десть записано лишень самыми именами прихідцівъ. Якъ есмо ся тутка відправили зъ відты поѣхалисмо ажъ підъ Угорску границу до циркулу Вадівского, зъ відки родомъ мій побратимъ, переѣхалисмо по підъ Бабю гору, тотъ барометеръ тамътошныхъ гіралівъ, и малисмо ся удати до Татеръ, але часъ намъ не позволивъ. Лишень по підъ нѣ черезъ Новы торгъ (Neumarkt) переѣхавъ емъ на однокіннымъ візочку гіральскимъ, и лишень здалека на нѣ придивився. Въ Шляхтовѣ и Щавницьохъ забавивъ емъ [4] оденъ день, и заявъ до Фльорики, де було весѣля нашого Лавровского. Думавъ емъ же найду дащо для себе але нѣтъ. Відъ того часу сиджу найбільше дома, и ничъ не дѣлаю. Годѣ ся той осени оженити. Хочу на пістъ ріствяный поѣхати до Перемышля, перезрѣти тіи книжки, що Владыка купивъ відъ Могільницкого. Естъ тамъ вже и Гинилевичъ другимъ проповѣдникомъ. Разомъ будемо мешкати. Сподѣвавъ емъ ся відъ Тебе якои вѣдомости, але до того часу нема ничого. Не

знаю що чинишъ съ пѣснями. И я бувъ Ти ще дащо переславъ, а не знаю якъ. Хоцъ не дуже ся зібрало бо зла хвиля перешкодила, але прецѣ щось е и колядъ, и иншихъ пѣсни. Ne маю великой охоты Nечипирови[1]) давати свои коляды, хибайбы ми Борковскій заплативъ. Що Ты на тое? Давъбымъ му и декотрыи зъ тыхъ, що Ты відписавъ. Теперь видишъ якимъ способомъ перейшовъ мій часъ, не можно ничого здѣлати, маючи голову чимъ иншимъ запрятану. Nеразъ менѣ ажъ слезы зъ очей текутъ, якъ си подумаю, же мои побратими всѣ щось чинятъ а я ничъ. Лише надѣовъ лѣпшой пришлости ся тѣшу, ци буде що зъ того?

Nынѣ мѣсяцъ писавъ мѣ Вагилевичъ и донѣсъ о тимъ що Ты вже извѣстивъ; каже мѣ: „Кобись ми дащо прислау або и якъ хочъ". Щось не дуже на мя надѣе ся. Прошу Тя, змилуй ся на до мною, и донеси, що чути у Васъ, ци не маете якой вѣсточки відъ Русскихъ? Все до мене пиши черезъ брата. — Якъ буду въ Перемышлю, напишу Ти. Бувай здоровъ и незапоминай

на Твоего щирого друга
Ивана Бѣрецкого.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Рік 1841.

Ч. 27.

Лист Івана Головацького до родини пис. дня 5 (17) IV. 1841 р.

Myłeńkaja Rodyno!

Harazd i myr z Wamy! wże 5 nedil tomu, jak do Was pysavjem — taj baču, daremnisińko wisty wyhladaju — ałe wże hodi dovše ždaty — obićałyśte meni i wesiłeńko Nykołajewe potočne opysaty, taj za hroši spomynav jem Wam i prosyu; cy by pered wełykodnymy swjatamy ne možna — ałe baču, ni šoho, ni toho — ne znaju, ščo Wam Boh dav, že o mni zabuwajete — predsi Tatuńu lubyj znajete dijstne, že ja Wašu praću pewne ne zmarnuju — to tymbo to i nikoły ne dawały śte śa dovho prosyty. Zmyłujte śa, ne pokydujte mńa nedužoho pered porohom. — Kobyśte znały, iak my śa teper dije, to byśte śa ledwy i widfahały!

Ja chwałahoh (sic) zdorov potrošky — towaryšiv dwoch 30 Marća 841 iz newoli wypustyły na swit — a tretoho (koły može bratja

[1]) Ів. Вагилевичеви.

ťamyte: ślipoho, čornoho Moščańskoho) powezły w łancuškach w samuju wełyku pjatnyću šybkowozom do Lwowa na dalšuju ynkwyzycju.

Choťaj meni duže žałko za nym — ałe jakoś- [2] my teper łekše, ščo niby to sprawa tutky zowsim zakinčyłaś, taj wže my śa z misca rušyty možna. Kob' yno „Prypowidky“ do kinća dowesty, to todi kačaj duj, ščo až śa zakuryt. Posyłaju Ti Jarosławe na pokaz z perwoho archa ostatnuju korekturu, abyś vzdriv, jakyj format, paper, čerenky i pr. — Dosy wže try archy osadženi, a dva z nych wybyti, tak ščo do 1 Maja pečatńa zo wsim śa i zakińčyť. Słoweny tutejši (krom Lachiv) wsi śa ťišať, i obićajut dobroho pokupu — iz Prahy, taj wid južnych Słowen distanu widomosť, kylko wzoriv (exempl.) budut potrebuwaty, ščob i zaraz z widsy pisłaty. A Ty Jarosławe, napyšy borzeńko, w jakij cini maju prodawaty — ja dumaju, sorokoweć za mało, a dwa za mnoho — možeb na Waluti abo na pivtury sorokivća ostatyś — tut załučaju tobi wykaz hrošej na izdańe:

Paper (Maschin Velin) ryza	po	3 f. 30 k. C. M.
Osadžeńe (Setzer)	po	8 — 30 —
Pečatowańe (Presse)	po	3 — —
		15
		5
		75
Piv archa		8
Okładyny		7
a Oprawa z		12
	Suma	102 f. C. M.

[3] Radbym śa do Maja zo wsim uporaty, i Tobi abo do Lwowa komu widisłaty. — P. Zapowy (kob znav adres, pamjataj napysaty) — cy do Ks. Małynovskoho, skoro šče w Seminarji — do koho choč? A potomu dmuchnu sobi ščo tchu do P... i matymu Maj, Čerweń, Sinokos, 3 miśaci, to možeb śa iz ryhorozamy zwynuv.

Napyšy meni, Jarosławe, čy maješ jaku nadiju na Piśni ruskiji, čy ni? čy ne zcenzurowav by za 3 miśaćiv Morałysta — a po ryhorozach možeb łučyłośa prysłaty, — tob abo u Pešty abo u Widny wypečatuvav — po skoro ni, to śe budu kwapyv, šob dokonče seho roku, i to iak najchutše ryhoroza zakinčyty, taj domiv wernutyś.

Teper Was najmylijšyj Tatuńu prošu po wtoryj raz, ne widkładajte, no prysyłajte my jak najborše hrošyj, i mnoho budte łaskawi, bo znajete ščo i pečatńa załežyt, kob z ryhorozamy ne spiznyv śa — taj na taksu, na žyťe i ščo na odežu — bo kolo mene tak teper ščupno i skupo, jak šče nikoły u Widny ne buło.

[4] Widpyšit meni skoro, taj namačkujte dribneńko i bohato, ščob choč ćiłyj deń mav čytaty. — Znaju, že śa dosy wże mnoho nazbyrało — o Mamuni, Didunowi, Nykołajewy i jeho lubij supruzi, i o brafach Petrowy o Julii i pročaja pročaja.

Pożywajte my teperečka zdorowi

ta ne zabuwajte za Wašoho

Jaśa Bohdana

Hołowackoho.

Wideń dńa 17 Ćwitńa 5 Berezńa 841.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 28.

Лист одного з близьких свояків Якова Головацького, до його брата Петра, пис. в маю, або червни 1841 р.

Kochany Piotrze!

Będąc 6-o t. m. w Złoczowie po Congruę wstąpiłem do Ks. Dziekana. Zastaje tamze list do niego pisany z Kołomyi od Iakóba brata našzego, treśći następuiącej data 2-o Maja t. r. pisze ze się juz ożenił z Panną Maryią córką Ks. Buraczyńskiego w Krzyworówni w Cyrkule Kołomyiskim, i prosi oraz Ks. Dziekana o napisanie mu swiadectwa moralności i przysłanie mu takowego do Presbyterium na dzien 10-go Maja, na ktory ón ma przyiechać do wyswięcenia, a to w przypadku gdyby list w tym względzie pisany do Rodziców nie doszedł i ia o owe świadectwo Dziekana nie prosił, i wprawdzie, listu w domu nie otrzymaliśmy zadnego, przeto załączam ci wspomnione swiadectwo abyś mu gdy przyiedzie doręczył. Wystaw sobie jakie taka niespodziana nowina na nas wrażenie uczyniła! Ucałuj Go od nas, i oświadcz mu, ze mu całym domem zyczymy szczérze jak najpomyslniejszego powodzenia. Rodzice kontenci są. Iulcia się zali ze nie prosił na wesele.

W tych dniach dostalismy takze list od Iasia z Wiednia [2] pisany dnia 17-o Kwietnia r. b. więc ieszcze przed odebraniem naszego którego posłalismy 19 Kwietnia, pisze ze zdrów, ze process juz ukończony, dwóch wypuscili a trzeciego (Monczańskiego) powiezli do Lwowa do dalszej indagacyi, i ze iemu juz wolno wyiechać z Wiednia, więc mysli udać się do P. jak tylko przysłowia porzucą prassę, i juz do 9-o Maja b. r. mają być gotowe, cała książka będzie się składać z $5^1/_2$ bołon, wydano będzie 500 Exempl. drukiem Mechytarystow, załączam tu takze z pierwszego arkusza ostatnią Korekturę na wzór przysłaną.

Sławiani tamtejsi wszyscy oprócz Lachów się cieszą i obiecują dobrego pokupu, z Pragi dostanie wiadomość wiele Exempl. będą potrzebować, i od jużnych Sławian takze dostanie wiadomość wiele potrzebują i poszle im zaraz z tamtąd. Tylko zeby mu Iakób jak najprędzej napisał, w jakiej cenie ma przedawać, on mysli, ze Cwancygiera będzie za mało a dwa za wiele, mozeby ZłR. w. w. 1. albo Cwancygiera $1^1/_2$ sama miara była. Załącza wykaz pieniędzy na wydanie dzieła.

Papier (Maschin Velin) ryza po	3 fr.	30 kr.	
Osadzenie (Setzer) po	8 —	30 —	
Prassa po	3 —	—	
	15		
	5		
	75		
Piw arčha	8		
Okładziny	7		
a Oprawa z	12		
Razem	102 fl. C. M.		

Лист писаний на 2 стор. мал. 8⁰.

Ч. 29.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4 (16) VI. 1841 р.

Миленькиј Јарославе, льубиј братчику!

Кілько'м сьа листом твоим з 1/13 Маја 841 урадовав, ньіхто росказати, ньі списати не годен на сим світьі — та про те најбільше, шчо тобі одному прецьі весьіленько јалось шчасливе сья повело, тај скојіло. Два рази вже даремньісьінька моја була радість, вторік за Јульцьу нашу, а сеји зими за Николу — так то, мовльав тој, не кажи гоц, док' не перескочиш — от ньі сьіло, ньі пало — вже до дьіла туј ту прајти мало, аж ту десь чорт напьіс біду, та сьа все јак хмара розіјшло. — Добре'сь зробив, шчо'сь меньі перше не давав вісти, бо хто знаје, чиб' наша завчесна утьіха, јак тодьі сумно сьа не закінчила. Але коли сьа так шчасливе повело, то хвала бог' — О јак дуже радбим твоју миленькују Мариньу пізнати, та ги другу сестричку, до серцьа приголубити — тимчасом, коли писатимеш, то хоч в листьі поклонисьа честному всьому роду від мене із чужини, та поздоровкај твоју льубку Гуцулочку — в прочім неј вам шчаслива дольа росте! Та вжеж і знатимеш, шчо ја Вам зичу.

Нуже! тепер з иншоjі бочки. — Тамто знаjу, десь аж дрижиш, вигльадаjучи „Приповідок“ — радбим буv jак наjлутше, та коли годьі було не мав jем чим оправльача заплатити, аж теперка jакось стягнуv jем сьа на тих 8 f. 20 k. КМ. — бо хотьаj сьа де- [2] -шчо продало, то все так, jак зо стріхи цьапаjе — заким то jа на печатньу сьа стьагнуv, кілько'м то jа собі голови насушиv! всьо пішло, де-но шчо було, таj шче в довги запаv. — А ту Татуньо прислали ми в Цьвітньу 40 f. КМ., та мовльали вони, шо то остатньі, та „керуj сьа дальі сам, jак можеш“ — (не понимаjу, ци могли вони добре розгадаvши, сиjі слова писати) — га ньічого не випадало, jак но від губи відньати, та заплатити — шче, правду сказаvши, ньіколи зо миноjу так круто у Відни не було, jак сегодньа — коб' но сьа вже на тім скінчило — меньі жаль по того, шом сьа зо всьім родиньі звіриv — тра було до тебе писати, та jім ньічого і не споминати — стало сьа — бо Старенькі наші може собі думаjут, шчо то за jіх гроши сьа печатало, та про те не хотьат ми більше і присилати — писаv jем до Дьідуньа, та шоб' вони промовили до них jаке краjне слово, шоб' шчо і порадили може — та не знать ци діjшло письмо моіе Дьідуневих рук (на Броди post-restante). — Оj бачиш братчику, таке на моjе виjшло — не чим то jа сьа вже вторік журиv, та не раз думаv собі, шчо но до часу збанок воду носить — не жаль би меньі було, кобим марнував jіх працьу, та не статкуваv. — Надьіjу сьа шче, шо вони сиjі слова назад вернут — в мене тепер істниj великиj передновок, та не знать, ци не буде меньі так як тому Циганови, шчо межи двома [3] хльібами згинуv — ждатиму шче до кінцьа Липцьа, а скоро сьа ньічого недочекаіу — так вжеж всьо що маjу, продаjу, довги повиплачуjу, таj на піхотари доміv сьа верну — бо годьіж довше і седьіти тутки — треба без диньому шчастья шукати, та на диньом зарабльати — або коб' jака дьівка дома сьа лучила (розуміjе сьа з грішми) — тоб' сьа чоловік і оженив вже. От коли знатимеш jаку гарну Гуцулочку, так нараj а засватаj мене — ет, плету дуби! —

Вибачаj льубиj братчику, шо в первих двох болонах „Приповідок“ досить погрішок замішало сьа, — не моjа але Зецерова вина, бо недбалицьа навіть і поправок не поправльав послідних, а jа вже за пізно огльадьів jем сьа, коли випечатані були — таj мусьіv jем кубана jему jакого обіцьати (але чорта та біса дістаv) не залучиv jем погрішки на остатку, бо не так важні були, лише поjединчі голоски декуда попереміньані.

Посилаjу нинька Приповідки 400 Книжок чрез Kriegshabera (бо Бранкард дуже дорогиj) на руки многочестного Господ. Зубрицкого тутки квиток залучаjу — відберіт, заплатьіт (бо меньі годьі) — та поpаjтесь, далі, jак хочте — jа своjе зробив. — Незнаjу, чи шчасливе сьа завезуть на місце [4] бо і скринка не дуже мôцна, та не знать, чи

добре запаковані. — Коли відбереш шчасливе, то напиши, скоро так зараз — та шчо там чувати доброго, у Львові, дома, коло Гуцулочки твеjі — коло Петра і проч. проч. — Поздоровкаj jіх всьіх а всьіх, шчо до jедного. — У мене всьо старе — на ригороза готов jем, та грошеj годьі дочекати сьа. — Читавjем у Ческим Музеум Пана Запа росправу о душевним і басньіцким житьу народа польского — дуже мньа заjньало — так вірне поньаv і списаv — Вагилевича: О Гуцулах, Бojках, упирах і відмах радньіjше бим читаv в оригинальі (пуводьі). — Буваj здоров братчику, та маj сьа гаразд; памітаj о мньі.

Іван Богдан Головацк...

У Відни 4/16 Червньа 841.

Продало ся:		Даровало ся:	
у Відни	30 кн.	у Відни	10 книж.
до Праги	10 —	— Празьі	4 —
— Загребльа	5 —	— Загребльи	1 —
— Прешборк	8 —	до Цензури	3 —
	53 —		18 книжок

разом 71. Посилаjу 400 — а у мене зістало сьа шче 29.

Конвиктисти добре сьа списали, бо сами взьали 21 книж.

Срезневского нема давно тутки.

з Богом.

На 2-ій и 3-ій стороні листу находить ся на долині дописка:

„Діставjем тутки кілька пісньів украинских (Максимовича) разом з папівом — відписаних jакоjусь Пражанкоjу, і пізнаv jем, шчо твоjа правопись, і наш jазик рускиj (в Галичиньі) зовсьім з правописеjу Максимовича, і з язиком Русинів украинских що до крихти однакиjі.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 30.

Лист Івана Бірецького до Як. Головацького, пис. дня 15. VII. 1841 р.

Радожичи 15-о Липня 841.

Любезный друже!

Уже більше мѣсяця минуло, як Твій милый листъ съ почты вынявемъ а ще мѣнѣ годѣ до відъпису ся приладоваѣи. Та уже Тя брате космато виѣаю, а я все бѣдный молодецъ, ѣураю ся по бѣлімъ свѣѣу,

ажъ счорнѣвъ відъ горячого соньця, а побратимки не найти тай нѣтъ. Я все свое кажу якійсь невѣдомый врагъ перешкаджае мѣ непрестаннѣ; сли прійде якій часъ, що бы я вже відъважився, підъшпульне щось такое що розвлече мои мыслейки на далеко и на широко. Передъ Русальомъ недавно забажало мѣ ся просити у едного попа ажъ третю доньку, поминувши дѣ старши (сестру тои самои що мѣнѣ першого дала кошика якъ то називаютъ) але байдуже не дастъ, та мѣ ся вже гнѣвно стало, и думаю собѣ що ся ихати тамъ де нехотятъ, а лишати тое, де зъ радостьовъ бы дали, и що уже-мъ не вырушивъ зъ дому, а ту якъ на злість приходитъ вѣстойка зъ иншои стороны [2] смутнейка: сестра старша замужня умерла абы хутко бѣчи на похороны, — и того емъ не застави, ено плачу і журбы не мало, зістала бѣдна по нѣй сиротойка абы ѣй що на дальшій часъ притримати, треба було два разы ще ѣздити вѣсѣмъ миль відъ Радожичъ, тай такъ зайшла и петрѣвка, а теперьки уже якось не хотятъ тягнути тамъ волы, и така бѣда зо мною. Ще до того ся прилучае, що якое-съ лихо вымѣтуе мѣ ся по твари, та и на празникъ чоловѣку выѣхати встыдно. Одже такъ зо мною, Ты щастлившій братчику відъ мене найшовъ есъ си любу милу, любите ся цюлуете ся, забувши о бѣдѣ, а я лише зъ далека на Васъ призираюся, и не разъ слезы радостны выплынутъ мѣ зъ ока. Підперши ся засумую, и годину въ едно дивлю ся мѣсце, що я такій нещастливый нарѣкаю на лютую долю, котра мя такъ карае. Якъ же ся называе Твоя мила чорнобрива чому-сь мѣ ей не описавъ, абымъ хоцъ въ души мігъ мати образъ пріятельки моего [3] друга, бо побачити ей тяшко, скажи ей щобы и мене такъ любила, якъ мы любимо ся оба; не знаю, чи Тя мое писаня застане дома, чи у Львовѣ?

Тѣшу ся незмѣреннѣ, що приповѣдки уже разъ побачатъ свѣтъ, але памятай брате незабувати о мнѣ, и о нашихъ сторонахъ.

До пѣсни щось бы ся и пазберало, але коли, де, и якъ тое Тобѣ посылати? подай раду, бо я не знаю що дѣлати. Працуй, працуй любый друже, я уже не буду, за дуже прикрыи мои обстоятельства, якъ жебы я мігъ колись щось такого написати, щобы могло показати ся всѣмъ. Десь я недавно набувъ 8 кантычковыхъ картокъ пѣсни свѣцкихъ рукопись не дуже давна, естъ у нѣмъ 8 пѣсень, але же не маю Залевского при рукахъ та не можу зрівнати чи всѣ підлинны, т. е. не печатаны, е тамъ:

1. Ой у поли рѣчка, черезъ рѣчку кладка
   Ne покидай козачейку, неказала матка etc.

2. Ой бражева невода ѿ на печи, стоячи перекислая? г
   Nемащъ на тя пѣтунувъ? (sic) etc.

[4] 3. Ой не спавъ я цѣлу ночъ, Да встану ранейко
Ходжу смутный на вездень, И въ тузѣ сердейко etc.

4. Ой не повѣдай дѣвчино на мене
Що я ночовалъ пучейку у Тебе etc.

5. Чемерисъ г чемъ дѣвочокъ не любитъ
Пустижъ мене на Дунаю нехай собѣ погуляю etc.

6. Чему дѣвойко чему сердейко ранейко невстаешъ
Чему вокенко куды сходитъ сонейко невыглядаешъ etc.

7. Поиду въ дубровойку гляну по свѣтойку
Немашъ милейкои Немашъ хорошеи etc.

8. А в стодолѣ на гумнѣ выйшла дѣвчина ко мнѣ
Ну хмелю ну, ну небоже etc. (роспустна).

о тыхъ незнаю, чи сутъ у Залевскимъ, остальнй сутъ. Тое ту дивно що е: домувъ мѣсто домівъ, пучъ мѣсто нічъ, сюмъ, мѣсто сѣмъ etc.

Сли хочешъ то и тое Ти пришлю.

Вагилевичъ, буде три тыжнѣ, писавъ до мене изъ Львова, але все по своему темно, жебы-съ Ты о нѣмъ не бувъ писавъ, то бы годѣ его письма зрозумѣти. Що тамъ зъ его испытомъ?

Я ему буду писати не-о-довго, а колись му пішлю коляды, но не знаю коли.

Відъ Запа надѣюся дістати подобизну Шафарика, и може Кольльара.

Тепер бувай здоровъ и зъ Твоевъ супруговъ а не забувайте о мѣ

Вашимъ щиримъ друзѣ

Иванѣ Бѣр...

(Бѣрецкій)

На третій сторонї листу находить ся дописка:

„Не пиши уже на брата моего до Сапока, бо вінъ до Перемышля перепѣсъ ся, але впростъ до мене до Радожицъ, въ Сяноцѣ остатня почта.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 31.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 15 (27) VIII. 1841 р.

Бодай здоров брате Ярославе!

Бачу, любій братчику, ти ся пестиш, любуєш, та вживаєш свѣта по самй уха, а менѣ лишень оскома аж зуби ломит. — Ей тото радбим

до Вас соколом бистрим взлетѣти, та повитати, помиловати та возрадовати ся з всечестним Вашим родом у Крыворôвнѣ — або з Вами у Чепелях зôйти ся — Но прийде колись и до нас, самый добрый час!...

Як я сюда приѣхав, ци прийшов, знатемеш из попереднього. Перша менѣ тутки гадка була, повитати вôд нас обох родимого, високоумного Батька Словенщины Г. Колара, и всю его всечестную дружину — всѣ мня сердечно радй прійняли а дякуючи тобѣ за Приповѣдки поздоровляют тебе, именно: ГГ. Колар, Павлович, Попович (також и Калитовскій, але все той самый пустый, що з вѣка — все бѣѣ-дный) -- а Петрович єст у Вѣдни, и слухає прав Нѣмецких — дуже менѣ жалко, що так довго пробуваючи, нѣколи не сустрѣчив єм го... Колар питав, ци ти яко священник не пустиш так красненько справлену рôлю в облôг або толоку; бо то, каже, не раз та не два ся так стало — але я'м го забезпечив за тебе — дуже рад припоминав собѣ тіи часи, що ти єго навижуючи, и при нѣм образуючись, мов рôдняя детина, приголублявся к ньому. — Г. Павлович питав ся, чи Галицкіи рускй писателѣ порозумѣли ся из россійскими, або ци може думают ся вôдривати из своєю словесностью вôд велико-рускои, так високо изображенои. Я'м вôдповѣв, але нѣ се нѣ те, бо менѣ щось сей чоловѣк здаєся не самовитый, та мож вѣдав рублями перелицьовованій — вже'м у Вѣдни не мало скверного за него чув. Вôд Г. Поповича вôдобравєм: „Русалку Днѣстрову“ — 170 екземпларôв — казали, що нѣхто не хоче куповати — не знаю чи всѣ то вже — Петрович мав по тôлько всѣх зôставити, крôм тих, що Г. Надеждин из Москви скôлька на показ взяв — Напиши, що маю из ними дѣлати. — Я думаю, коб по як через границю перекрасти. Перечитавши Русалку тепер, пôзнавєм, що за искренй Русини приготовили ю — но пожаль ся Боже, шо ся годѣ Русинам урадовати нею — тамто любо вовнющій цвѣт у тім пущику, та годѣ єму було до цѣла розвинути ся. — А ще бôльш менѣ жаль за нашого Руслана, шо лебонь так марнѣсѣнько на дармоѣда пустився, та за все що праве забув — нинькам єго зпôзнав, коли бачу, а вôн вже запропастився. — Куди ся кинеш, то все лихо Русинам, а ворогам радôсть. — Нема добрá на сим свѣтѣ. — Ляхи всюди и тутки Ляхами, непонимают, необіймают Словенщины, а навѣть посередними ворогами стаются єйже. — За Мадьарщину бôльш доброго знают розказовати, нѣж за Словенщину — най им така і слава буде. А прочіи Словени також дуже слабенькй, що тьажко де котрого и вчути — все Мадьарщина заглушила — у Вѣдни далеко доразнѣйшіи.

[2] От добре, шом си на кôнци наганув — читавєм ще у Вѣдни в „Časopis českého museum“ — розправи Далибора: o Huculach — o Bojkach — o Upiřech (напиши менѣ що о Далиборѣ) — але що найбôльше у послѣдній звязцѣ: Cesta po halické a uherské Rusj — 4 listy

— та вôдразу спôзнавем, що твоѣ — подумайси, яка радôсть моя була, але но на хвильку, бо сумна ми ся насунула гадка, що нам у материним язицѣ годѣ дещо потѣшного читати. Шо до приповѣдок, то я продавав по $1^1/_2$ сорокôвця — правда що то буцѣм в дорозѣ передилати (пренумерати), але однакож думаю, шо мабуть 2 сорокôвцѣ за много буде — робѣт як хочте.

Вивѣдай ся братчику, чом за тебе нѣ жадне письмо из Консисторя не прійшло, та дай ми вѣдомôсть, бо щось ми дуже тьажко на серденьку, та аж дрождж на вскрôзь проймає на саму згадку о твôй недолѣ. — Скажу ти правду на кôнци, що не дуже рад пробуваю у тôм переславленôм Пешти, погане місто — плюгавый дуже нарôд мадьарскій — лутше ми було межи Нѣмцями.

А так бувай менѣ здоров братчику миленькій, гараздуй собѣ щасливе из своєю милисенькою, та из всѣма добрими людьми на свѣтѣ — але не забувай нѣколи за Словенщину — та згадай

коли и брата твого

Ив. Богд. Головацк...

У Пешти 27/15 Серпня 841.

Adressujcie:

An I. G. Rigorosanten der Chirurgie
abzugeb. in der medicin. Akademie zu
Pesth.

Dyliżans idzie tylko przez Wiedeń, więc pieniędzy proszę na Wiedeń posélać.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 32.

Начерк листу Якова Головацького до брата Івана, пис. після 27. VIII. 1841 р.

Наймильшій з братій!

О як я ся утѣшив, пôзнавши с Твого листу, шо'сь ся щире взяв до тои вôтцѣвскои ролѣ, котра так давно облогом лежит и зовсѣм бурянами заросла, шось пôзнав потребу нашого народа, и розгадуєшь над середствами и способами, якби свою родиму ниву найлутше справити и для будущого поколѣня засѣяти можна. И стого ся радую щось ся уже познакомив из братією Словенами, котрых я тобѣ допѣро представ-

ляти мав по знакомости из Г. Запом, вôттак я мав Тобѣ рекомендовати Г. Кампелика яко годного Словено-Чеха, а от Ти сам мене попередив. Пап Подлипскій такожь несподѣвано зійшов ся из Тобою. Такто свôй свого всюде знайде. Жалко ми трохи було правда, як єсь ми в первим листѣ писав, що „не шукаєш знакомости у других Словен, а жієшь лише из своими Львовянами“.

Тяжко ми було читаючи Твои слова „Поляки хотят гвалтом шобы'сьмо Польщу за своє отечество вважали и их правопись а може и язык(!) прійняли“. — „Поляки не вѣруют в Словенщину“. Такіи слова болѣстніи руському серцю, а ще и то, що нераз о уха мои ся вôдбило о шляхтѣ, и тых дерунах, що при нѣй вѣшаются — тоє всьо розгадавши, и дивлючися живими очима на ту нужду миліонôв, переглянувши свои дѣянія, счієй то причины стало ся, не здивуєшь, чомум ся так остро выразив в моим листѣ: [2] була то лише слабка вѣдповѣдь народолюбця на такіи огидніи слова, на такіи кривды як нам учинили, чинят и завзялися неперестати. Не мав я тогдѣ на гадцѣ анѣ „свѣтлѣйшых“ Полякôв (коли де якій є, бо тут не раз на найлутших завѣвємся, так що теперь ледви вѣрю) анѣ на других Словен, котрых доброє намѣреніе, щироє родолюбивоє серце, — я добре знаю — знаю я як добре воны зичут нам як и всѣй братіи словенскій. Часы тіи из ними пережитіи, то найщаслившіи мои в житью, тямлю я и во вѣк не забуду тых годин перебутых у Пешти из молод. Сербами, Хорватами и Словаками и стими Чехами, шом ся познав у Львовѣ, знаєш сам якє наше пожитє було. Люба мнѣ згадка за тыми хвилями, коли далекіи однородцѣ пôзнали побратимство своє и вкупѣ радов потѣшали, одним духом жили. Храни мене Господи щоб я подумав про них що такоє, знаю я як их болит серце над нашою долею. Не цурався я ними и цураю ся, длятого що обряду латинского, у Словен є одна народность, один язик, один дух, а вѣра не чинит(?) чи не повинна, рôзницѣ. — А колим сказав „що кирилицькіи (и з ними обновленіи гражданскіи буквы) сут спôльніи словенскіи принятіи из вѣрою“, то я так гадаю, що тіи буквы уложени Словенином (Кирилом) для Словенского языка, заведенй були у Задунайских Словен, потом у Паноньских (Карантаньских як Г. Копитарь каже) а навѣт у Ческих и польских, а вôдтак на Руси принятй и заховани (з якимись) вôдмѣнами до сегодне. — То вѣдав могутся назвати „спôльно-словенскими“. — Насупротив [3] латинскій алфабет во первых, є пôзнѣйше запровадженый з вѣрою лат. (волею и неволею) у Словен — по вторе, по бôлшій части через Нѣмцѣв, Полякôв, и Бôг знає яких чужоземцѣв (миссіонарôв).

Нѣ менѣ дивно, шо'сь ся до мене выписав из новыми мнѣніями, представленіями, знаю бо я серце Твоє, знаю Твоє стремленіе, догадую

ся звôдки тіи гадки приплили, звôдки на тя вѣтер завѣяв — и думаю, що то все минеся и гаразд остане. Не ма що казати, то все я мушу похвалити, але я Тобѣ хочу також дещо закинути приглядѣвши ся близше рѣчи. Любо то взлетѣти за буйными гадками в вôльну хвилю утворенными — гадка гадку прошибає, чоловѣк утворить собѣ свôй идеальный рай, и красує ся и любує ся ним, нераз лѣтає попôд небесами, и забуде за свою бѣдную землю.

Але глянь на нюю, не буяй высоко вôд неи, бо'сь до неи прикованый — не вдивляй ся зовсѣм на далеку красную зôрничку, вважай пôд ноги, куда ступаєшь, щобись не посковзнув' ся або зовсѣм у яку яму не впав. О тим я побесѣдовати гадаю. — На самій перед хочу то розôбрати „що розумѣємо пôд просвѣщеніе и образованіе?... „Я не розумѣю анѣ модных строѣв, анѣ солодкоѣ (але лестнои) бесѣды панскои, анѣ шварготаня чужими языками, анѣ богатых, выгодных палатѣв, камяниць, коршем и пр., у мене европейскоє просвѣщеніе стремленіе народôв до состоянія, то є приобрѣтенія природных прав всему народови, розширенія правдивой [4] людскости, истинного человѣколюбія через розширеніе наук и проч.

А під Европейскою словесностію, що розумѣти маємо, знать старое созданіе умѣній греческо-лат. обновлене через ѣх потомкôв латиньских и сусѣдôв — або новое созданіе на старій латинскій подвалинѣ.

Теперже идѣм далше що до первого чи ще за границею Нѣмець (або далше як поль. шляхта дилає) є Европа и слѣды Еур. (як ви наз.) просв. чи знать уже Азійская барбарія? Тут хочу ся лише застановити над колишными и теперѣшными правленіями Словен (пропроче Руских) и покажу, що в их законодателствѣ не є и не було бôльше человѣколюбія, бôлше запалу народного, як у западных.

Проглань исторію Словен в памятниках византійских, а довѣдаєшь ся, що тогдѣ коли у просвѣщеннѣйшим Римѣ и Грецѣи тьмы невѣльникôв носили кайданы, тогдѣ кажу Словене не знали неволѣ у патріаршеских заведеніях.

Перечитай лѣтописи старои Руси, а придиви ся добре республиканским установленіям давного Новгорода.....

Лист писаний на 4 стор. 4⁰. Місцями лист сильно почеркапий.

Рік 1842.

Ч. 33.

Лист Георґія Петровича до Якова Головацького, пис. дня 7. VI. 1842 р.

Господ. Ярославу Головацком.

Љубезни и драги Пријатељу!

Читав вѣк прође без да сам могао о вами што чути ил' о себи јавити! Зла срећа ваља да је хтела да ви моја а ја ваша непримим. — No ово је било пак и прошло, треба само у будуће, да се од подобног чувамо. При крају писма стављен је адрес под коим ћете ми увѣк писати моћи, а сад је врѣме да вам у кратко моје биће и све, што ће за вас важније бити, саобштим.

Године 1839 Мца јунна одпутујем из Пеште у Беч с намѣром овдѣ паюше за Руссију извадити. Преко 5. Мци овдѣ сам се бавио без да сам знао на чему сам, и кад увидим да паюше не могу добити упишем се у число овдашњи јуриста, и тако сада 4. год. права слушам! То је све што вам о себи јавити имам. — Год. 1839. желио сам био саобштити вам њеке вѣсти о мени а заједно вас и о Русалки извѣстити, и зато у Мцу Јулиу — яко се не вагам — упутим писмо са 12 fCM. под вашим адрессом на университет. No [2] као што сам се доцније могао извѣстити вы то писмо нисте добили. Доцније писао сам Гдру Антићу, да ми што о вами јави, но и он ми незнаде ништа казати, — као што ћете по писма његовог, које сам вашем Гдину Брату предао — увѣрити се моћи, — ваша писма, која, као што чујем, што сте ми у Пешту писали, ни сам приймио, јер су њеком човеку преда да ми их донесе а овај на путу све изгуби. — Да се у будуће овако што не би догодило, добро би било кад би ми и ви један постојани адресс саобштили, под коим би увѣк писма на вас упутити могао.

Знам да би желили пространо извѣстије чути о нашој литератури. No прем да би сам и сам желио што више јавити вам, то опет сад ни сам у стању у цѣлој пространости и вашу и моју жељу изпунити. Егзамени приближавајући се не дозвољавају ми пространи опис послати вам. No што но је рѣч: quod differtur non differtur, ја задржавам за себе ово пријатељско право и дужност у мѣсецу Аугусту један пространи и све страни опис целога како нашег тако и сродне браће Хорвата — Илира — послати, и тако моју заједмчену пријателску дужност изкупити. За сада будите задовољни само са површним прегледом.

[3] Најпре журналистику на срѣду. Наша Србска журналистика, која је до сада само слаба сѣнка њемачке била, сад се ојачала, и почиње све више и више народњом постајати. У њој су се поче разне наше ствари претресати и слободније о разним заведењма говорити. Срећан успѣх наш је почетак крупи сао, и всѣ видимо плоде доноси. Наш је народ почео осећати да живи, и да је опредѣлено Божеством, да по срѣћно владајућим скиптром нашег премилостивог Цара Фердинанда, срећан народни живот проводи. Непосредствени пратиоц овога је, да су са свију страна прилози на Матицу долазити почели, и тако се фонд Матице наше ове године знатно умножио. — У Бѣограду излазеће Срб. Новине такође сад под новим учредничтвом, мог доброг пријатеља Гд. Павла Ар. Поповића, почеле су се к савершенству приближавати. — Учредник Лѣтописа будући је Гд. Павловић на учредничеству благодарио, сад је Гд. Dr. Субботић. Прву част под његовим учредничеством изданy, добио сам пре недавног времена, и сад се наш Лѣтопис, са првим славенским узпоредити може. У Новом Саду, гди је Гд. Пав. Шаffарик професcор бив, изилази повремено дѣло: Бачка вила, у Бѣограду излази Голубица, у Далмаціи Магазин Далматински од Dr. Петрановића, у Црној Гори Грлица; Гд. [4] Издао је I Част. Народ. Пѣсама умложену и т. д. но о свему доцније и то много пространије. — У Загребу — Agram — сад је изишло повремено списаније: „Коло". Ми се надамо да ће прекрасно бити, но ја још ни сам могао добити. У Загребу заводи се „Матица Илирска" Словар Илирског језика је ограшен, а Гд. Др. Гај пише Историју Илира и пр. За сада немогу ништа више вам саобштити.

Будите ми здрави, поздрате све пријатеље славенства особито Гдна Вагилевића и Шашкевића. С Богом.

Ваш

искрени и вѣрни
пријатель
Георг. J. Петровић

У Бечу (Вијени) 7-ог Јунна 1842. н. нов.

G. P.

Kerntnerstrasse im Bügerspitale zur Stadt Paris.

Wien.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 34.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 10. VI. 1842 р.

Ярославу Головацкому.

Любый Ярославе
Братчику мôй милый!

Ой сумнî вѣстоньки, братчику, прибули из листом Твоим, и глубоко та тяжко запали, залягли на серденьку тужным! Все то менѣ из перва насувалися гадки, та думки, ой коб' то вже раз коли покôнчити свое, та повернутись у свôйню, та коб' Господь дав дочекати, та застати усѣх дома здоровых, побачитись, помиловатись, возвеселитися из миленьким родом у́ купцѣ, як то колись бувало — кôлько-то я згадовав за нашого незабутного Дѣдуня, та молив Бога за ёго здоровенько, що-б' звелѣв хоч раз йще на сим свѣтѣ урадоватися из ним. — Але и не раз вже менѣ таке було приведеніе, що мов зазуля ковала б' надомною: ой не тобѣ то вже тѣшитися из Дѣдунем милым, не тобѣ то цѣловати рученьки, та обнимати ноженьки его! — От-же, бачиш братчику милый, що таки на мое вийшло; чого я найбôльш и лякавсь, тее Бог допустив на мене та на нас усѣх. — Читаючи Твôй лист, руцѣ и нозѣ и таки цѣлѣсѣнькій, як листя на вѣтру, мов вôд лихорадки аж затрасемся — — и кров стялася у нутрѣ — а серце тьохкало и товклось, мов ёму за тѣсно стало у спечаленых грудёх, або знай хотѣло б' той лист похватити, що-б' нѣ слѣду нѣ вѣсти по ним та по ёго правдѣ не було. — Але годѣ! дочитаемся до кôнця! Ох! розпуко-ж моя! та несчастлива годинонько! то вже-ж менѣ, сиротинѣ, у далекій чужинѣ загибати, и без надѣи, щоб' коли [2] обôйняти, руцѣ нозѣ уцѣловати, та нашому, та рôдненькому Дѣдуневи — та соколика нашого сивенького побачити що-б' вôн у нас рôдную свою кров пôзнав, та потѣшився, та вôдмолоднѣв межи нами! От и цюрком покотилися лицем слѣзоньки гôркіи, що их и втомити и втулити тяжко! — „А то тобѣ що Бог дав", — каже чоловѣк пріятель, бѣля мене йдучи — „та середодня, меж людьми, чи тебе напало, а фе, чи не стыдаешся, та вôн мов дитя мале розплакався, розшльохався". — А менѣ тут ще й гôрш, хоч сядь серед дороги, та заводи на увесь голос. — Ой дѣдуню-ж мôй милый, голубоньку сивый, то я вже тебе не побачу бôльш на сим свѣтѣ, вжесь твои оченьки замкнув на вѣки, и губоньки стулив, не промовиш не засмѣешся до нас дѣточок твоих, вже и рученьки посинѣли, и ноженьки покôстнѣли, що ты голубчику, соколику, нас унукôв, ище малыми дѣтьми, та доси тулив та пестив, та выголубив нас здоровых та великих! От так и выплакався

до волѣ. Якось на душѣ полегшало, — а утихомирившись помоливсь Богу за душу праведного нашого покôйного Дѣдуня!

Розказати б' Тобѣ, братчику, де що и за мене? — Ох! боюсь и починати — бо не поможеш — а ледви и пожалуеш — и таки нѣ крихты доброго не вчуеш за мене! — Бѣда та й годѣ збутись еи. — Товариші мои одні покôнчили, другі вже й повôдѣздили домôв, а мене ось лишили несчастного, бездольного — нѣ менѣ взад, нѣ вперэд. Гроші, де які були, [3] так розôйшлись, покотились, де які то межи людьми, и годѣ их позберати, а я сижу, як на леду, — вже менѣ нѣ вчиться, нѣ до якого дѣла не береться, и таки вже нѣчогôсѣнько на свѣтѣ не миле — ось правду Ти скажу, що вже другій тыждень, вôд коли я теплои стравы и не кушав — але то менѣ не першина, та й ще не послѣдня. Та коб' то йще хоч хлѣба по достатком було, то б' ще полатавши.

Прислали ми родичі милі, що-б' им Господь здоровенько дав на довгій вѣк, та на многая лѣта — 25 f. ср. — та щож? нынѣ були, а завтра вже и нема. За для того тяжко и на ригороза стягнутись — бо хоч то мовляв той, грошей було и чимало, так все ся минуло — от так и не знать як — а тепер бій брындзю та в дѣраву дѣжку — вже менѣ тут и пропасть — я не знаю, и не скажу, що мене так тутки забило, що без мала не сказав бы'м, ба таки люде вже и кажуть тое, лишень йще по за очи, що, я вже таки пустывсь на псы, извѣвся нѣ нащо! — морока ёго зна, що воно зо мною дѣеться, що з мене буде?

От братики милі, коли воля та ласка Ваша, то скиньтесь, мовляв Ты, по грошику, то чей бы я може на осѣнь и приѣхав до Вас, коли доведеть ся до того — ой тяжко менѣ братику, дещо вôд Вас бôльш и просити, — бо де то? аж мороз по за плечи ходить, коли спôмну, кôлько то я вже грошей из дому выбрав! тай все десь фить! фить! пôйшло! Вже я и сюды и туды и на всѣ боки мѣркую, и людій [4] ся ражу, так тяжко що и выдумати. — Г. Вук и Г. Петрович радять менѣ, старатися до Сербіи, писати до Князя Михайла, що-б' дав на закôнченье грошей! — Треба доконче до дѣла, та не знать, як и чи до него прійнятись! а бачу, що таки журба сорочки не дасть.

Поздоровкай братику, и поклонись честному Г. Ср.[1]), коли вже у Львовѣ. — Я маю Ёму кôлька книжок малоруских вôдсылати, то разом при них напишу Ему кôлько казок, и приповѣдок малоруских и польских, де но яких, тут у Вѣдни межи краянами придбати мôгем. Г. Петрович залучае для Тебе свôй лист — мы зберaемося из ним до Г. Ср. тыми днями писатм. — Г. Петрович забув Тобѣ свôй адрес написати, так про те и лист той може запôзниться, бо я не хутко зобачуся из ним. —

---

[1]) Срезневському.

Я свою Адресу не пишу — бо нѣгде не маю сталого пристановища, нынѣ тут, а завтра де инде. — Пишѣт менѣ до Шпиталю — а борзенько — высвящуйтеся швыдше, та ѣдьте своих миленьких потѣшити — та поживайте собѣ здоровенькй, та веселенькй из усѣм Нашим и Вашим Родом.

Майте ся гаразд

Ваш Брат

Иван Голов...

10 Травня / 29 Мая 842 у Вѣдни.

Ч. 35.

Лист Івана Бірецького до Якова Головацького, пис. дня 1. VII. 1842 р.

1⁰ Липня 1842.

Любезный Ярославе!

Не чудую я ся дуже, що вашъ добрый Владиславъ[1]) на мôй листъ не відписавъ, коли ему вродилась Брониславa, и на Тебе якъ тое прійде, не будешъ такъ до писаня скорый, теперь щесь отъ! бурлакъ: якъ сямъ кажешъ, но дай Боже! щобъ ся тое уже скôньчило. Добре Ты кажешь, що свій песъ гôрше якъ чужій вкуситъ. — Що то ся стало зъ нашимъ Нечипиромъ[2]), кто бы ся того сподѣвавъ! не сюдъ не тудъ Паномъ зôставъ, кобы лишъ не Грабьемъ? Щобы хоць книшки обѣцяной хотѣвъ мнѣ дати. Я уже не хочу до него писати, бо якъ и Ты кажешъ, не хочу зъ Панами ничого мати, ще до того зо змѣнниками. Але я маю надѣю въ Бозѣ, що ся тое не за довго перемѣнитъ. — Дуже-мъ Вамъ вдячный Любезныи, що-сь те мене запренумеровали на Шафарикôвъ: „Народописъ“ чи-жъ можно було тіи гроши лѣпше ужити, кобы ено скоро го узрѣти? [2] И. Кобрыньскій нехай менѣ пришле своихъ дѣлъ що схоче, я буду-сь старати ихъ порозпыхати, а може и у мене щось ся розійде, бо мыслю нову школу закладати въ моѣмъ бѣдвôмъ Бахури, де якъ свѣтъ стоитъ, того николи не бувало. Кажешъ менѣ писати якъ менѣ у Бахури? Отъ! правду сказати, не для мене то-тое естъ мѣсце, бо що-жъ прошу може мене до него вязати, коли я нѣбы въ русскій Парохіи а мои Руссини такіи, що и по русски не знаютъ; чи вінъ Ти въ дому Божимъ зъ Дякомъ заспѣвае, або слова Божого по русски послухае, по польски все треба казати! Медже собою ще говорятъ по своему, но щобъ ани одного Ляха не було, бо тіи заразъ ихъ высмѣваютъ, и за тое родичи свои дѣти мало по русски научаютъ; що ще сво-

[1]) Карло Владислав Зап.

[2]) Въ шутку мы называли Вагилевича Нечипоромъ. (Замітка Як. Головацького).

имъ матернимъ говоритъ языкомъ, то старыи люде, а молоджага найбільше по ляц'ки швангроче. Ани въ насъ русской не зачуешъ пѣснѣ [3] бо краковякъ вже ихъ мѣсце занявъ, але и той не часто ся відзывае, хибай у коршмѣ, бо и нема коли бо все панцьке. Якажъ теперьки для мене тутки може бути утѣха? Для такого кажу чоловѣка що русщиною лишень віддыхае? але що же маемъ чинити, коли такъ муситъ бути? Ще до того и бѣда дасть ся чоловѣку знати, доновники якъ у хрестяна у мене сутъ, хоць въ добрôмъ мѣсци и оженився; бо парафіане не дадутъ ничъ; приходу не ма жадного, або II. Теща далеко, а до II. Бога высоко, нѣтъ кому пожаловати. О поминкахъ и выносахъ ѣутки ани чутки, а за покойникôвъ молитись ту никто не знае. Ани собôтка у васъ на честь Яна Купалы не заяснѣе, ани коляды ѣутки никѣо не празнуе, все тое-сь позабувало, згинуло на вѣки. Що чоловѣкъ по русски троху знавъ и тое забуде, бо нѣтъ съ кимъ поговорити, а моя мила подруга съ Сандецкои землѣ. А до того не мае того, ѣакъ сказати эстети [4] ческого смысла, щобъ ся дати научити. Олже такъ ѣо менѣ ся поводитъ въ Бахури, лише хатка на гірцѣ, на пріемнôмъ мѣсци а дорога (цѣсарска) простерлась попідъ саму гірку, а надъ самою дорогою церковця Божа зачалась муровати, кобы лишь борзенько стала готова, може бы и менѣ лѣпше було. Брате любый не уставай въ Твоемъ намѣреніи, но скоро книжочку на свѣтъ выдавай, буде то альманакъ, на назву надай такую щобъ на надѣю добрую ворожило, и покусъ першій означило. И мои пѣснѣ можешъ вложити, сли тілько ся Ти подобае, но якъ бы що ищи ѣреба було може бымъ доповнивъ. Прошу перейдись до Салацкого, и чи мій служебникъ у него вже лежитъ оправный, бо то Семинаристы знаешъ (?) чи гроши де подѣвъ? А потому бысьте всьо, що для мене опораешъ черезъ него дали до брата моего до Перемышля (канцеллисты). No на мене не запоминайте и до мене все пишѣѣъ, що ено будете знати нового доброго, у мене правда теперьки початки, але я не за довго зъ бѣды отрясуся. Чулую Васъ Всѣхъ я и моя жінка Вашъ щирій другъ

Иванъ Бѣр....

На четвертій сторонї листа находить ся дописка:

А любый Владиславъ не вже жінку мае и Брониславу, нехай ѣакже о менѣ не забувае.

На третій сторонї дописка:

И Яхима поздорови и всѣхъ нашихъ братівъ и Кобриньского.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 36.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 17 (29) X. 1842 р.

Любый Ярославе братчику мôй милый!

Лебонь чи не два мѣсяци вже тому, як вôдôбрав я вôд Тебе письмо из грôшми, пôслане изо Львова вже на вôдѣздпôм до любои Твеи жôночки и сына голубчика, Володимирця; май Ты их усѣх дома здоровеньких застав! — Писав есь, що вже в Листопадни доконче и певне вступиш до Пресвитеріи; думаю, що доси, наголубившись из любкою Твоею, из честным родом, знать повернув есь до Львова; ось то в тôй надѣи и пишу я до Тебе; — лишень выслухай, и не цурайся, док не роскажу усього; буде там чимало и такого, що сь нѣколи ще й не чув вôд мене. Як звѣстно Тобѣ, що годѣ бôльш спомоги жадати менѣ було вôд Вас; так став я над собою самым думати, голову гадками прошибати; та вже де якого и не подыбав чоловѣка доброго, то став радитися; но и щож? той менѣ править сее, а сей тое! — Ось и порадив менѣ Г. Петрович сердешный, щоб писати прозьбу прямо до Князя Сербского Михайла, або и до Влады Сербского, цы не спомогли б мене, дѣло до кôнця довести? — Щож робити? купити не купити, а поторговати можна; думаю си, в Сербіи лѣкарѣв мало, а покôнчивши тіи ригороза, то б и знайшлося яке мѣсце для мене; можбы й лучше, нѣж в Галичинѣ. Так написав я тоту прозьбу по нѣмецьки, а Петрович мав ѣи на Сербски перевести... Г. Вук Караджич був у той час в Сербіи, и обѣцяв також вставитися за мною. Але щож? Петрович кôнчив пописы из права та й немав коли перевести, а за тым часом Г. Вук, ще нѣм надѣялисьмося, повернув до Вѣдня; так вже не було и по що посылати, бо як той каже, через святых до Бога, а через людій до Цѣсаря... Аж ось Петрович покôнчивши пописы, выбрався до Бѣлогорода на Редактора политич. Новин Сербских, що то на тоту посаду вôд Министра просвѣтченя позванье листове дôстав, и менѣ прочитав — вôдѣзжаючи обѣцяв сам за мене просити и вбиватися, а найдалѣ за шѣсть недѣль вѣдомôсть о собѣ и о моѣй справѣ дати, а заразом и за продану Русалку 8 fCm. вôдôслати (бо 10 fCm. вже менѣ на мѣсци був выплатив, хоч я дуже й вôдтягався брати, що нѣбы то вôн вже раз их посылав, та на поштѣ пропали, але вôн таки на вперте доконче ми их накинув, що через ёго вину пропали, чом не посылав за рецепісом). — Але як з Богом собѣ поѣхав, та тôльки его и чути — а я як жду так жду вже без мала чи не три мѣсяцѣ, и годѣ и вѣдомости и прочого дôждатися. — Ба ж и не дивно менѣ тее, й цѣло: бо Господь знае, що из ним таке

дѣеся: в Сербіи нелад, Князя Михайла (патрона мого) выпудили, що аж ся закурило за ним; уряд новый, гострый; то й Петрович, коли вже обôйняв Редакцію, то ледви при нѣй и вдержав ся; бо там, як чути, всѣх чужосторонных проганяють; а так из тым и моя надѣя и обѣцянка на леду присѣла; лиш добре [2] ще й за те, що не потребують и мене звôдтам выганяти; добре кажуть нашî, нема лиха, що бы и на добре не выйшло; от и правда.

Ба и Ты, може думаеш, братчику, що вже конець тôй пѣсни? ой так! де там! Ще в лѣтѣ перед вôдѣздом Петровича була в мене ревизія из Полиціи — та забрала, як звичайно, всѣ папёры, де но якî були, а найбôльш наших малоруских, що м собѣ яких був придбав; а меже ними и тоту навѣдженy прозьбу до Князя Сербского; коли прійшла, пытаються, на що то я те писав; я розказав все як було по правдѣ, що в мене на думцѣ; нѣде правды дѣти — ба й не знаю, чого б таитися из нею? — Покрутили вони на те головою, але вôддали ми всё, що мое було — лишень набылинили, що дуже им се дивно, чом я в такôй пригодѣ не удаюся до нашои Влады о споможенье? — Я в духу розсмѣявшись, кажу, Боже мôй милый, коб знатье, що лише тѣнь надѣи засвѣтить менѣ звôдси, тоб я певне вашого порога не минав; але то, кажу, не в Австріи на те надѣятися, де лѣкарôв тôлько, що на сотнî налѣчив бы их таких, що котрî мають из чого жити, вже и покôнчили усё, а даремнѣсѣнько седять, радî бы и без платы яку небудь службу прійняли, коб лишень лучилася — а деж то менѣ допѣро просити спомоги на докôнченье! — так вони не як, и замовчали на такî речи; на тôм стало! Аж ось прійшло не бавом по тыхто розрухах у Сербіи, буде тому може из пять недѣль, як дôставем нову позву до полиціи; думаю, гадаю, и таки не выгадаю, що сему за причина буде — прихожу, аж станутъ мене розпытоватись, що я тут роблю, чого ся вчу, чи и коли покôнчив, кôлько маю ригорозôв; чом доси не зложив их усѣх: бо то вже час бы. — Яж кажу, вже нѣкому, як менѣ самому и маркотно, стыдно и кучно, що так протягнулося; але годѣ що й робити, коли не можна на тôлько грошій разом стягнутися. — Стиснув Комисар плечима, й каже, дарма, я тому не поможу; але ось мы дôстали вôд „Hofstelle“ наказ, щоб вам надаль побыт у Вѣдни запретити, и щоб вы собѣ геть ѣхали из Вѣдня. — Ах Господи милосердный! а тожто що вам Бог дав? Кажу, зо всѣм таки одубѣвши, бо всёго лякавемся, страхавемся, а про тото й байдуже, навѣть и гадки не було. — Та з чимже, де, як и куды я поѣду? чи то я вже на тее зôйшов, щоб мене из Вѣдня выганяти — якаж тому причина, чи хоч бы подоба? — Бôйтеся Бога, та не губѣт чоловѣка перед часом; яж, кажу, из нѣ з ким не вдаюся, и обхожуся, як Бог приказав; ось иншî по 5—6 лѣт седят, самовôльне

не спѣшатся, гроші и час марнують, ще и довги затягають, сварки та позвы из людьми зачинають; а я смирненькій собѣ, та покôрный усякому, ще доси нѣкому и дороги не заступив. — А що того, то вже вам не скажу, яка тому причина (буцѣм то вôн и не знав) — але, каже, вже мусить якась е, коли мы из двôрского намѣстничества умысный наказ дôстали — може не маете из чого жити? — [3] а тымчасом знôдлôбя зиркнув на мене, усмѣхаючись, чи не вцѣлив ми у слабу жилку. — Я, кажу, в розкоші, як сами здорові бачите по мнѣ, не жію, але однакож ще й з голоду не гину, та нѣ на цыганство, нѣ на яке безправье нѣ ледащо не пускаюсь, бо чейбы було до ваших слухôв дещо дôсталось; от збуваю бѣду з дня на день, надѣючися на лучше, коли Бог дасть дочекати у здоровлю. Вжеж, кажу, коли Уряд намѣстный в Галиччинѣ нѣякои против мене не кладе пени, лиш дораз выдав пашпорт, якуж я вам тутки дав навѣть хочбы и подобу, щоб мене спеняти и вередовати мною в той способ. — Выслухавши, каже, то все правда; але хибань вже инакше не буде, як напишете прозьбу ту до Полиц. Дирекціи, що у тôм роцѣ докôнчите ригороза, и що вже пашпорт на те дôсталисьте вôд намѣстничества Галицького (хотяй нас лежить у них вôд 3—4 мѣсяцѣв) — а ось за 2—3 недѣли дôстанете одвѣт, — и годѣ! — Нуж но я став розважати, и думаю, чи без мала не про тоту прозьбу до Сербского Князя все то дѣялось — може гадають собѣ, що я звôдкôль небудь беру гроші, та про ригороза и байдуже собѣ; так ради бы мене чим борш позбутися, щоб и не заваджав тутки, де не вѣчнôсть ему; або мож думають, що я лишень допѣро надѣявся спомоги, та теперечка при розрухах сербских все менѣ увôрвалося, то щоб мене строхи покунѣровати, а мож ще и на якого шпицля тутейшои полиціи намовити — але бôгме, чи сяк чи так, то все менѣ жалко, що не давши нѣякои подобы, недовѣрують менѣ, а коб лишень знали, як я серцем и душею на скрôзь перейнявся добром нашого славного, великого, добротливого Уряду, то ледвиб менѣ таку кривду чинили. Коб лишень коли був хоч подобу дав, що не спріяю свому, а чужих забагаю Богôв, але то ми навѣть и при думцѣ нѣколи не було — сохрани мене Боже вôд усякого спринеевѣря моѣй власній родинѣ, а не тожто Владѣ, та ще й якій! — От та й бачу, що без мала чи й не догадав ся я, чого вони вôд мене бажали; лишень послухай, братчику, що то ще из того буде за кумедія, чи що!

Пôйшов я довѣдатися, якій менѣ вôдвѣт на прозьбу буде; але де ним про те навѣть и не споминай вже бôльше! На самый перед напôмнули мене, щоб тайну заховати у тôм, що менѣ скажуть; далѣ стали пытатись, чи читав я якусь розправу о користьох Русинôв Уніятôв пôд Владою Католицькою, що написав Владика Яхимович; — нѣ, кажу, не

читавем. — Отже конець теи розправы, щоб Галичан Уніятôв при своѣй вѣрѣ, а тым самым и при Австріи утвердити; и тым способом, каже, дѣлають Галичане, котро (sic!) вѣрнй Владѣ; и вас е двох братôв, знаете язык галицько-рускій докладне; а моглибы сьте Владѣ велику вчинити прислугу, кобы сьте лишень хтѣли. — Я все слухаю, а не знаю, що то воно из того буде. — Тым способом, кажуть стерете пляму, що на себе кинулисьте — а Влада за тее вас завсѣды, и коли де яких [4] помôчникôв собѣ примовите, стерегчи и протеговати буде. Мы, кажуть, довѣдалисьмо ся, що Влада руська мае в Галиччинѣ значну партію, так меже Ляхами, як и звлаща меж Русинами (яко то: Малиновській, Литвинович, якійсь Ясѣньскій, дѣдич в Коломійскôм обводѣ, и старшина при закладѣ Ставропігіанскôм etc.) — одных тягне язык побратимчій, литература, пôд видею Всеславенства Руского, других вѣра и обрядок, а третих вяже може таки безпосередно Влада Руска своими емиссарями — рублями. Маркотно нам дуже на те дивитися, а годѣ спинити их, бо думка и гадка кождому вôльна. — Однакож щоб тому якось запобѣгчи, щоб око Галичан стягнути бôльше на сторону Словенщины Австрійскои, вôдлучаючи ю яко рывальку вôд цѣлости великорускои, котра бы усе рада на свое копыто переробити, помосковчити, пошизмачити — коли тымчасом у Австріи всѣм елементам славенским зарôмно и без примусу розвиватися вôльно. На той конець, коли ще прійде до того, буде Граб. Борковскій выдавати часопись польску „Tygodnik Wiédeński“ — яко antagonista и противник часописи „Tygodnik Petersburski“. — Отже ж, кажуть ми, чи не пôдняв бы я ся у Вѣдни подобную часопись мало- чи галицько-руську выдавати, чи знайшов бы я досыть дописователôв у Галиччинѣ, чи не спомагав бы и Ты мене, або и ивши знакомй Русине. — Я на тее вôдповѣв вѣ сяк нѣ так, що перше розгадати, розважити мушу, та й Тебе докопче порадитись. — В прочôм став я ся вымовляти, що анѣ тôлько вѣдомостей власных, анѣ знакомых людій, анѣ матеріялôв придбаных, анѣ здатностей не маю, щоб зараз до так важного братися дѣла. — Що до здольностей, кажуть, то мы вже досыть чули за вас; а вѣдомостей з часом прибуде бôльш; нам лишень, коб зачаток зробити, а не маем тут нѣкого, кому бы тее поручити, щоб або сам зайнявсь, або и нараив кого небудь! Щож Ты братчику на те скажеш? зачудуешся над тею кумедіею, так як и я зачудився — але щож тут нам робити! Вôдпиши менѣ як найборше, та скажи Твое дѣйстне мнѣніе у тôм, и крайне слово, чи може из тои муки хлѣб бути, чи нѣ. — Выдатки и кошта на початок дасть Влада — от и казали, хочбы зразу и не докладна у чôм, и не дуже глубоко учена и обширна часопись, на квартал 2—3 архи бы выстарчило, коб лишень часопись питома народна малоруска чи русиска, писана чистым народным языком малоруским, нѣ

з Польщиною нѣ Московщиною не помѣшаным; котра бы язык, народнôсть Галиччины и всеи малои Руси, яко истный вôдземок корѣня Славлянского почитовала и за себе особно становила; вôд Московщины вôдлучала, и духа славенского в Галиччинѣ пôднимаючого ся на сторону Славлян Австрійских накланяла; и [5] тут централизовала. Для того самого тут у Вѣдни бы мала выходити, яко в серединѣ Австрійскои Словенщины; и що найважнѣйша, печататися черенками латинскими, правописею, котрою бы найлучше. — Поручили менѣ, вывѣдатися о тôм докладне, щоб чим хутше тым лучше до дѣла приступити. Предметы теи часописи могуть бути розманті̂, однакож, мовляли вони, не далеко сягаючі̂; описуючі̂ народне житье, звычаи, обычаи, забобоны, обряды миру галицького, порôмняючі̂ баданя языка народного из прочими нарѣчами Словен Австрійских; вѣдомости стягаючі̂ ся на памятники старі̂ так писемні̂, яко и ще доси меж народом в поданях, повѣстьох, забытках, могилах, так в Галиччинѣ, як и прочих краинах малоруских живучі̂; короткі̂ збѣрки и розправки о пѣсньох, напѣвах, казках, приказках и байках народных на рôмнѣ из другими словенскими поставлені̂ — також описы поединчих сторон. докладні̂ выказы мѣстных имен, и призвищ фамилійных; и инші̂ вѣдомости, оглядаючи ся на етнографію, географію, статистику, історію малои Руси etc. — також які̂ лучші̂ складаня и пôезіи, а навѣть и перепечатані̂ дѣла малоруські̂ моглиб часом свое мѣсце знайти.

На кôнци, братчику, послухай мене хоч хвильку; бо ще не вся: от я полюбив дѣвчину — правда що Нѣмкиня, та нѣ як из нею поговорити по нашому — але добра, тихенька, а щира для мене, родичі̂ честні̂, хоч Нѣмцѣ, мѣщане Вѣденскі̂ — заможні̂, грошій чи мало придбали, а не мають по ту одну голубку, дочечку чорняву, мов Твоя Гуцулка, тай хлопцѣв два — знакомых и пріятелѣв е много в мѣстѣ, меж ними суть и значні̂ люде, що тутки дуже поплачуе. От коли Бог дасть, що доведеться до кôнця, тоб чоловѣк вже, мовляв той, и впаскудивбыся; бо годѣ дальи бѣду терпѣти; та не знать на коли то тее й вôдкладати — ось хвалити Бога, 27 рôк вже почав, а як то кажуть наші̂, до тридцяти не жонат, кругом дурак; то я б не дуже й рад, такои похвалы дочекатися; от як буде, так буде, таки вже гôрш теперя не може бути; а оженивши ся, предцѣ чоловѣк дохрапав бы ся через знакомых и патронôв до якои небудь посады сталои, чи то при тутейшôм шпитали, чи де яке инше мѣсце доносне, або мож через протекцію Влады, дôставбы ся до курсу операційного, то також бы вже безпечный був — от булиб и грошенята, та чейбы й дещо водплатилося нашій бѣднôй родинѣ, тай старым нашим строхи полехшалобы, взявши котрого братчика малого сюда до себе, довелобы ся до людій. — Але що то все те говорити,

коли що небудь задумаеш, куды не поступиш, не обернешся, всюды треба бренкнути; всюды треба якось показатися, а ту чорт мае грôш [6] — вже як той каже, чи збавилося лѣта чи нѣ, але ось йде зима, а хлѣба нема, и чоботы ледащо, тай ѣсти не ма що! Тож братчику, не хочу споминати на слово, на обѣцянку; але коли маеш щиру волю, и е звôдки потягнутися, то не забувай, и присылай чим борш, тым лучше, бо ось и бѣда докучае, и хочбы яку справу поперти, то без грошій чоловѣк и не хорошій, и на перед авѣ руш — ратуй хоч Ты мене брате, коли мож, лишень в Тобѣ надѣя; ще кобы хоч якій час, а надѣюся, що не бавом хоч бы и в двое, то поверну и выплачусь; бо чей може и в мое вôконце раз засвѣтить сонце; та кобто ще в Листопадни мôгесь надôслати; прошу Тебе, бодайся зажич, я доконче зверну як найскорѣйш — и то так коб хоч сотку золотых срѣбных разом, тоб деякй дѣры позатыкалося, и такса на ригорозум, и житье, и станція — и одежа де яка булаб — бо то чоловѣк голый нѣгде щастья не зробить. — Так прошу Тебе, братчику любый, змилуйся, запозичся, а постався, и вчини таки доконче мою волю — але того не розказуй нѣкогôсѣнькому, нѣ о чôмъ авѣ чичирк; най то буде межи нами, щоб не було помовки, заким ще до чого доведеться, — або й на нѣ чôм розôйдеться. — Вôдписуй духом, а розкажи менѣ всѣ Твои думки и мнѣнія, щоб я знав що сказати. — Затымчасом бувай ми здоровенькій, та поживай собѣ в гараздѣ и счастью из усею симью — з Богом

Иван Богдан. Головацк.

Вѣдень 29/17 8-бра 1842.

В Листопадни мôй адрес: Altlerchenfeld, Alleegasse, Nr. 97. 2. Stock Thür rechts; — але на будучій мѣсяць ще не знаю сам, ледви тут зôстану, бо мы зимно учитись — так пиши до Шпиталю.

Лист пис. на 6 стор. 8⁰, на осьмій сторонї містить ся дописка Ів. Головацького:

Будьте ласкавй, Паноньку, вôддайте сее письмо брату мому Ярослав. Головацькому.

Poraučím se paměti
Jan Głowacki.

Ч. 37.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 15. XI. 1842 р.

Lwów 15. 9-bris 1842.

Szanowny Przyiacielu!

Ponieważ mi Pan nic nie piszesz o stanie swego interesu, a tu od zagłębionych w ważne prace Prałatów nic się dowiedzieć nie można,

przeto udaie się do Pana prosząc byś mi doniósł czyli iuż odebrałeś rezolucyą z Konsystorza, czyli proces kanoniczny przedsięwzięty? odesłany na powrot? i t. d. Wszakże przekonany bydz powinieneś że mie iako sczerego przyjaciela los i powodzenie Pańskie mocno obchodzi. — Potsciwego Malinowskiego znowu obłąkali. Wiadomo iuż było, że zamierzono Wiliczkowskiego zrobić kanclerzem, radziłem mu przeto ażeby, chociaż konkurs pro forma wypisany, niepodawał się; i tak bydz miało. Ażci zaczeli go namawiać, i tak go odurzyli że się podał i mnie dopiero dnia drugiego po podaniu powiedział.— Żal mi go było, przewidywałem, że sobie igraszkę z niego robią i przepowiadałem mu niepomyślny skutek. Tak się też ziściło, ci co go namawiali przy sessyi za Wili: wotowali. Otoż to przykładna moralność, zgryzli człowieka godnego i pełnego zasług.—Ale daymy pokoy zacnym Prałatom a obróćmy się do innych przedmiotów.—Niemożna się zawsze pieścić z młodą żoneczką, trzeba sie też łaskawie zatrudnic i czymsić mniey przyiemnym. Ja przeto proponuie Panu dopoki się tem bawisz następuiące zatrudnienie:

1. Mowiono mi, że panuie tradycya gdzieś tam w Kołomyiskim czyli Czortkowskim cyrkule iż istniało między ludem prostym „pobratymstwo“ tak dalece, że nawet dwoch miewało wspolną żone, i że duchowieństwo ledwie zdołało ten pogański zwyczay wytępić. Jeżeli tak w rzeczy samey, iabym ten aczkolwiek naganny zwyczay, poczytał za pobratymstwo istniejące dotąd iak Panu wiadomo u niektórych plemion słowianskich. Warto by to lepiey wyśledzić.

2. Mowiliśmy zdaie mi się z sobą, że bywały u nas na Rusi wsie i miasteczka zamieszkałe przez samych żebraków, którzy iuż niemowlęta swe kaliczyli, żeby ich na żebraków sposobić — bywały wsie i z samych złodziei. Czy też w tamtych stronach niemasz dobitniejszych śladów podobnego urządzenia.

3. Wiadomo Panu z Moskwitianina о лубочныхъ картинкахъ: ia sobie przypominam z młodości moiey że i u nas sprzedawano po praznikach i iarmarkach tak zwane bohomazy, któremi wieśniacy ubierali swoie domy, należało by sledzić czyli się nie znaydzie coś starożytnego tego rodzaiu osobliwie z napisami i czyli też iescze znayduią się podobni artyści drukarze i malarze między naszym ludem pospolitym.

4. Z Arcybyszewa wiadomo że Księstwo halickie podzielone zostało w 1232 roku na Bołochowskie i Szumskie. Czy by to Bołochow miał bydz teraznieyszy Bolechow? Gdzież są miasta Szumsk, Sczekotów, Mamiry, Peczera, Bork, o których w kronikach z owego czasu iest wzmianka? — Bezwątpienia tam gdzies w Stanisławowskim, Koło-

myiskim, Na Pokuciu, na Bukowinie. — Może teraz iuż [2] wsie, a może, tylko uroczyska? Pan mieszkaiąc w tamtym koncie Galicyi, w którym ważne toczyły się sprawy, naylepiey to wybadać zdołasz. Podobnie co to tak zwane — Ponizie — ia miemam że to kray ponad Dniestr położony niby to kray niski.

5. Znayduią się częstokroć przy cerkwiach Służebniki stratyńskie z r. 1604 i trebniki z r. 1606 do żadnego teraz nie służące użytku. Ja wszelakoż życzył bym mieć i ieden i drugi, i z chęcią ofiarowałbym w zamian teraznieyszy mszał i trebnik w zamian. Racz Pan przez łaske swą wyszukać w tamtych stronach i przywieść z sobą. Podobnież gdyby się wydarzyło „Ewangeliie uczitelnoie“ w Kryłosie drukowane, gotów iestem i pieniądzmi zapłacić.

6. Równie dochodz Pan ciekawie czyby się nieodkrylo co z książek Franciszka Skoriny — tak rzadkich w naszym kraiu.

Z nowin niemam Panu co donieść. Nasz uczony Archeolog, Demonolog i wieszcz Wagilewicz gdzieś na wsi bawi, o iego admissyi ad statum spiritualem nic nie słychać. Pogodin pomimo swego układu wracał na osi przez Lwów do Moskwy obiechawszy Drezno, Berlin, Kopenhage, Hamburg, Düsseldorf, Bruxelle, Paryz, Strasburg, Monachium i Wiedeń. Z Wiednia miał się puścić Dunaiem do Galaczu, lecz lękaiąc się iesienney żeglugi i karantanny w Galaczu wolał pocztą wyprawić się na Brody. Tu przyiechał w nocy a rano odiechał. — Macieiowski zwiedził Petersburg i Moskwe gdzie syna swego umieścił na prawo w Uniwersitecie. Pisze, że wyiednał dla mnie 10 tomów foliantów, dokumentów, które komittet Archiograficzny w Petersburgu wydaie i które nadesłane bydz maią. — Redakcya gazety obowiązała się za dostarczenie artykułow do rozmaitości zapisać mi отечественные записки. — Pan Wasilewski ma wydawać polskie pismo periodyczne we Lwowie. X. Lewicki Jozef wydrukował z Szyllera „Порука“ t „Борьба со смокомъ“. Za smoka wytarłem mu uszy, bo my nie mamy smoka tylko: змѣя.

Całuie Pana serdecznie

Zubrzycki.

Ale! Ale! niezapomnii Pan iadąc do Lwowa wziąść mego Sopikowa, lub też ieżeli się wydarzy okazya odeszlii mi go, bo mi bardzo potrzebny.

Лист пис. на 2 стор. folio.

Ч. 38.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 18. (30.) XII. 1842 р.

Любый братчику Ярославе!

На самый перед Бôг-заплать и велике спаси-бôг, честному Тестеньковн Твому, и Тобѣ любезный, що звелѣлисьте мене поратовати в пригодѣ! — а дасть Бôг, и менѣ прійти коли небудь до грошій, так вже-ж не я буду, що б Вам, мои голубочки, из довгу в саме перше не выплативсь. — Тай у друге: хвалити нам усѣм Господа Бога, и величати ласкавый наш уряд, що прійняли Тебе у давну свою милôсть, и не цураются бôльш вѣрного дитяти свого! — Дякую Тобѣ и за книжочки, и за Приповѣдки приславй; я тотй послѣднй дав купцеви Венедиктови без мала не всѣ, в цѣнѣ по 20 кр. ср. — но бôльш нѣ жадною мѣрою не хотѣв узяти — що-ж робити, вôн то однѣсѣнькій книгкупець слов., а до того бѣдный, то добро его и тым пôдпомогти. — Я ж и мѣсто грошій вымѣняв за кôлька потрѣбных слов. книг.

Що до часописи, так вже нѣхто, як я найраднѣйшій був бы'м, ко-б ѣи до дѣла довести удалось — и старатимусь усѣми силами, що б ужити пріятнои хвили — однакож ще доси дôстного не льзя и сказати. — Я розважав сам на усй сторовы, и радився и передставляв, и вставлявсь за кирилицею; але ж бо у тôм и найбôльше ваги и покладу, що б не кирилицею, а латиншипов печаталась; и думаю в прочôм, що нашй Русине дали б собѣ и тую без мала чи не вроджену гадку з головы по воли выбити, особливо, коб лишень догадались, що уряд [2] самый тым печалится, а все для добра нашого, и коли б им на тôм залежало, вôд Московщины таки вже так не вôдмѣнно вôдлучитись! — По вторе: желают, що б постаратись о матеріял приготовленый до часописи, принайми на увесь один год, и передложити им цѣлый росклад, чи согласный из их помыслом и цѣлью. — Так прошу Тебе, Ярославе, коли маеш дещо засобу, так пришли менѣ, щоб було в чôм выберати що найлучше, хоч на первый год, а о проче постараемся пôзнѣйше; коб лише початок не ляда якій, то думаю, чи не завязалась бы межи нашими Русинами, може и безкористна а родолюбива охота: бо гонорару вôд уряду тяжко и сподѣватись такого, як писавесь, а сами також ледви споможемся на тôльки; уряд не дасть нѣ капиталôв нѣ покладôв; коб лишень усѣ втрати печатніи заплатив, то спасибôг ёму и за тое; а як то кажуть, дарованому коневи не заглядай у зубы; а коли дають, то бери, и не пытай, що и кôлько! — Так, братчику, ще не плещи у руки, бо ще не наша выграна — коли Бог дасть, по маленьку, розважно а певно и безпечно. —

Присылай, де що тôлько маеш, и свое, и чуже, содержанія розмаитого, и важнѣйше и подрôбнѣйше, и проза и басни, воно в мене не запропастится-анѣ змарнуесь, и що силы старайся пôдохочовати — не доконче ще и казати, що латинщинов; бо мы из теперѣшным Цензором Миклошичем и тото чи не переможем — а що надôшлеш менѣ, то я вже якось розберу, и надѣюсь, що будем могли що кольвак свободнѣйше [3] писати, нѣж пôд Львôвскою Цензурою, и искренну родолюбов нашу щирым и отвертым изливати серцем. — Цензор тутейшій слов. Копитар, що его заслуги звѣстни, высланый у Рим, для составленья лучшои школы миссіонарскои словенскои, и забавить тамже бôльш года. Его намѣстником тымчасовым есть П. Миклошич, Доктор Философіи, Копитарôв Краян и выхованець (словенскій) — вôн пише граматику зрôвняючу всесловенску; отже так лучилась и менѣ година, що я запôзнавсь из ним, и не мало питомостей нарѣчя галицко- и украинско руского придбав я для его граматики, а тым самым получив в замѣн щиру его любов и пріязнь, котра мене не в однôй пригодѣ поратовала. От той же муж тепер цензором слов., и много для нас учинити може; вôн менѣ в усякôм случаи порада и розвага, а часом и закон менѣ. — От и правопись его всесловенска, дуже поединча и докладна латинска, из 26 - 28 черок складаючася etc. так що и не доконче нам реняком держатись Лящины, Чешчины, Илиршины etc. у проче розгадаем лучше о тôм, коли пора прійде.—А тепер ще не дуже и квапитися нам, и не голосити по усѣм усюдам; лише нищечком меж своими повѣрниками. — И менѣ не дуже тепер пора до того — ось ригороза, то головне; коб упоратись из тым, так тодѣ вже до дѣла руками и ногами братись — коли не заскочить що не будь иншого: бо от запôзнавемся из одным Русом, выслуженым Капитаном, Требинским, котрый мене сило-мôцю хотѣв и без диплому узяти з собою в Пôлтавску Губернію до города Золотоноши, за прибочного лѣкаря фамиліи своей, и давав менѣ контрактом, рочных тысяч рублôв бумажи. — зо стравою и побытом (хатою), и дорогою; и коб не був пашпорт на завадѣ, то без мала, чи не було б и мѣсце по мнѣ у Вѣдни [4] доси застигло — и вже из вôдтам писав менѣ, щоб чим скорѣйш поспѣшати — так ще й тото менѣ в головѣ; я вôдтягаюсь, але скоро надôшле контракт и гроши, так Господь знае, чи не пайду в Рассею! хоч не дуже мене и тягне тамтулы. — Однакож, братчику, и про се и те думаймо, гадаймо, а о своим таки не забуваймо! — Вôдпиши менѣ, Ярославе, скорѣйш, зак ще вôдѣдеш, и куды повернешся, щоб и адрес знати; чи не чути що про Вагилевича, и Руслана и пр.; за их оригинали (переводы в Музейнику), можебысьмо стягнулися заплатити и лучше, як за чіи инши; також твою „Cestá po uherské a halické Rusj“ — чи маеш в оригиналѣ рускôм. — А дай, брате, вѣдомôсть, и про наших

старикôв миленьких, и Твоих Тещôв любеньких, и Твою голубочку, и горобчика Владимирця, и нашу Юлечку, чи росте ѣи доля — и Миколая и Петра и Базя и Мильця, и Вуйця сердешного, и прочих усѣх усѣх швагрôв и братовых и кревнякôв, що их чимало прибуло — скажи, що я скучив за ними, не маючи нѣякои вѣсти про них — и що я кланяюсь и поздоровляю, и Господа Бога за них прошу, шоб на той новый рôк, в щастю здоровлю, зародила им нива житом, пшеницев, усяков пашницев, та ще й лучше, як второк; а най и вони за нас не забувають, до Бога молитвы посылають, щоб и Мы нашу нивоньку гарно засѣяти, и вродливый полон зберати дождали, що дай Боже амѣнь! Бувай здоров милый мôй Ярославе —

Я твôй

Иван Б. Гол...

Мôй адрес до шпиталю — або лучше: St. Ulrich Neue Schottengasse — Nr. 110. 2 Stock. Thür links.

Вѣдень 30./18 Грудня 842.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Рік 1843.

Ч. 39.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 6. V. 1843 р.

We Lwowě dne 6. května 1843.

Rozmilý Příteli!

Posílám ti zde skrze mau ženu balíček knih, a sice:

od Srezněwského darem, poslané skrze tudy cestujícího p. Soljanikowa, posluchače filosofie w Berlíně:

1) Bětka od Halky

2) Украински баллады

od Bodjanského skrze pana Dwořáčka, Cecha tudy z Moskwy do Wídně wracejícího:

3) Наскы украинскы казкы.

Od matice české:

4) Wšeobecný dějepis od Tomka.

5) Děje země české od Tomka.

6) Sílozpyt od Smetany.

7) Čas. čes. Mus. 1842 sw. 4. (1. 2. 3. budau později následowati)
8) „ „ „ 1843. sw. 1.
9) Serbska Jutnička, ode mně darem.
10) Zrcadlo žiwota „ „ „

Pan Zubřický ti zkazuje, abys sobě Cujn, od Alex. Korsuna, jako swé podržel, an zde pro tebe přišlý exemplář sobě již podržél.

Naše aučty takto stojejí:

Dal jsi mně:

19. března 1841 na hotowosti		44 x.
„ honorár za cestopis po hal. a uherské		
Rusi w 2 sw. 1841	9 f.	45
w 3. sw. „	4.	—
w 4. sw. „	3.	45
w 1. sw. 1842	5.	—
17. prosince 1842 porto za Dennici Dubrowsk. . .	1.	—
7. unora 1843. Honorár za Zpráwy o hal. a uher.		
Rusi. w 1. sw. 1843	10.	—
	34 f.	14 x.

Za to jsi ode mně obdržel:

1. října 1840. obrazy Presla, Šafaříka, Gaje . .	2 f.	30
19. května 1842. Preslowau Technologii . . .	1.	40
sbírku najdáw. slowníků českých	1.	—
[2] Palackého dějépis	2.	48 x.
Obraz Kollára	1.	—
23. červwa 1842. Slowanského národopisu s mappau 2 exx	4.	24
Aelteste Denkmahler der böhm. Sprache . . .	3.	—
Příspěwku na porto za nyní poslané knihy . .		22 x.
	16 f.	44
Tedy zůstáwám ti ještě dlužen	17 f.	30 x.

které za tebe přiležitostně w matici složím.

Doplněk Dubrowsku Dennici i 2 sw. létošního běhu již dáwno we Lwowě jsau, ale p. Benedikt Lewický ještě je newypustil z drápů swých, taktéž ještě někteří knížky od Srezněwského. Matice se zmáhá, Miloš, kníže Srbský dal jí 150 zl. slř. Nyní wyjde Stańkůw přírodopis. od Matice, já nyní dokončují swau cestu po Haliči, a pak hned se dám do zeměpisu pro malau encyklopedii. Množstwí nowých knih u nás wyšlo, mezi jiném i II. díl Erbenowých písní. Ostatní nowiny ti má žena sama rozpowí.

Kdoby chtěl ještě slowanský národopis s mapau druhé wydání za 2 f. 40 x. ať se obrátí ke mně, Šafařík mně poslal 10 exx. Wyšlo polské přeložení od Dahlmanna we Wratislawi, ale bez mappy a za 2 f. stř.

Twůj přítel

Karel Wladislaw Zap.

Welebnému Panu
Jak. Jaroslawu Głowackému
w Mykytyńcách.

Лист писаний на 2 стор. вел. 8⁰.

Ч. 40.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 13. V. 1843 р.

We Lwowě dne 13. kwětna 1843.

Rozmilý Příteli!

Tuto Ti ještě posílám 7 exx. Dennice z předešlého roku, a 5 exx. letošní Dennice měsíc Unor, neboť měsíc leden cenzura zadržela, a wydáwá je ien erga schedam; protož jestli o ně stojíš, musíš prosebně k Bücherrevisions Amtu na štemplu 10 x. osobně o každý exemplář zadati, rozumí se, že wždy pod jiným jménem. Kníhy, které má žena pro tebau do Korniče přiwezla, bez pochyby jsi již obdržel. Za fracht Dennice jseš mně dlužen 36 x. stř., která já k twému dluhu připíší.

Při té příležitosti musím Ti oznámiti, že jsem dnes přisahal z příčiny powýšení swého na Jngroscistu. Z Prahy stranu mého osudu ještě nic jistého.

Uklony Twé manželce, Buď zdráw

Twůj

Karel Wladislaw.

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

Ч. 41.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. (21.) V. 1843 р.

Вѣдень 21/9 Травня 1843.

Любезный мôй Братчику
Ярославе!

„Чи жениш ся, чи гараздуеш, та забув на мене“ etc. etc. — От так! нѣ я женю ся, нѣ гараздую, (хоч по правдѣ сказавши, легше менѣ тепе-

речка и на серцѣ и на головѣ) — анѣ я коли и забуду за Вас. Ты, вѣдав, думаеш о мнѣ: бач, дивѣтесь, забрав грошество, ледви сказавши „добре спасибôг“ — тай бôльш и ни чи-чирк! знать загуляв собѣ, а о нас и байдуже! — Ой нѣ, брате, не вакація менѣ на те; Ты знаеш добре, що таких божевôльникôв у нашим родѣ не бувало. — От на що много и бесѣдовати? Писавсь ми из Рожнева, дôставесь коопературу в Пистинѣ, и мавесся переносити до Микитинець; а за адресу, анѣ гадки не було: куды ж тепер хоч, туды пиши; а до того глянь на прилучевый лист из Украины, тодѣ прочого и догадаешся: — Як Тобѣ вже звôстно из послѣдных моих листôв, кôлько то у мене думок на раз изродило ся — одна лутша, нѣж друга; перва другу доганяе, пôдперае, але третя прочих лишаеться; Шож тут робити? до котреи на самый перед кинутись, а котру на пôзнѣйше вôдложити? И так женитися, у Вѣдни осѣдати; и часопись выдавати; там знов в Россію ѣхати — двѣ супротивнѣ гадки; а межи ними середуща, ригороза робити. — Подумавем собѣ, тая менѣ найближша, вона другои нѣяк не спиняе; еи менѣ держатись, а в прочôм надѣятись. Яке задумав, таке и зробив. — Получивши вôд Тебе гроши, найняв я собѣ окромну комôрчину, трохи выгоднѣйшу, заплатив таксу, и завзявся на увесь свѣт — нѣ до кого писати, нѣде в гостину не ходити, нѣ у себе гостій не пріймати, и хоч бы там найлутша словенск. книжка, так до жаднои анѣ заглянути; лише свого доти пилновати, док не позбудешся одного попису ригорозалного из головы. И була то, як думаю, чи не перва гадка моя у Вѣдни, котру я щасливе до путья довѣв. — Правда, що воно на довше затягнулось, нѣж я собѣ мыслив, але ж бо я мало не два мѣсяцѣ ожидати мусѣв, док на мене колѣй не прійшла. А так 1. Мая (Травня) позбувемся найголовнѣйшои бѣды из головы; и то щастье, що трома мѣсяцями перед Вакаціями выпало; бо инакше бы до другого попису сего лѣта вже не припустили.

Скажеш може: та ж вже три недѣли ледви не минуло, а ты ще не поквапився, вѣсти о собѣ дати. Ба! тутки знов другій сук! — Знаеш добре, милый Ярославе, що я нѣколи не полѣнивсь, дати на сам перед родинѣ о собѣ знати, будьто веселу новину, чи сумну пригодоньку. — Як же бы менѣ тепер такои вѣсти не дати, и то як найскорѣйш, коб не причина? — Женитися, вже ми вôдôхтѣлося, принайми не с тею Нѣмкинею, щом Ти писав: бôльш було на нѣй свѣтла, як правды — а оженитися, и бѣдовати на чужинѣ, так лутше погибати меж своими, из своими — ба й тее ще не доконче — йно як ще Бог дасть! Так за тым часом взявся я нѣбы то буцѣм до часописи — пишу, переписую, лагожу, перевожу, то с ческого, то илирского; лиш нестае ми польского, россійского, и наших малоруских книжок. Кроми Максимовичевых пѣснѣв,

Основяненьковых повѣстей первои части, и ще де чого подробнѣйшого (все то памятнѣ забытки по Г. Срезневским) — немаю бôльш нѣяких малоруск. книг; що в рукописах е, мало за примѣр служити менѣ може, во всѣм на себе лишень дивитись мушу — [2] тым бо то менѣ все якось не так по руцѣ йде, як я надѣявсь; и нераз не два я собѣ згадую, коб то мы так оба у купцѣ були, тоб все спôрнѣйше пôйшло. — Для того прошу Тебе, братчику милый, коли вже Тобѣ самому, як вижу, тяжко займатися выробленьем яких небудь предметôв; — що бы м Тобѣ в первых лѣтах навѣть и нерадив, бо лутше в господарствѣ на себе, як на людскѣ руки спускатись; пôдожди строхи, док не убудешся, и станеш чей заможненькій, а тодѣ свободнѣйше по працѣ вôдотхнувши, якось и друге лутше из рук пôйде. А тым часом здайся на мене, я Тебе, скôлько змогу, выручу; а коли Бог дасть, що доведется аж до часописи, то тым раднѣйше нам буде; а коли нѣ, то принайми старати мусь, яку збôрку або усячину (Quodlibet) красоты малорускои на свѣт выдати. Для того братчику, и не вôдкладай довго, а що маеш присылай, из засобôв рукописных, якого небудь содержавія, чи збôрки народных питомостей, чи розправы, дописы, стихотворенія, дата для животописôв поединчих мужôв, вôдзначеных в политицѣ, або в словесности малор. & чи из книг, звлаща малоруск. — також що набылинивесь за Денвицю Дубровского, лише присылай, у мене нѣчого не збутвѣе; що б таки було в чôм выберати, тай приглядѣтись, придивлятись чому — бо що Чещина, Илирщина, Ляшина, Московщина, то все таки, думаю, не для нас; присылай, як найскорѣйш, и адресуй за рецепсою: St. Ulrich, Neue Schottengasse, Nr. 103. 2t. Stock. Thür 7. (бо я по ригорозум перенѣсся) — а коли писатимеш дещо без рецепсы, то мож, коли хоч: Im allgemein. Krankenhause.

Вертаюсь тепер назад, вже м зразу набылинив о прилученôм листѣ. — Звôстно Тобѣ, що я запôзнався в зимѣ из П. Угричич-Требинским, дѣдичом на Украинѣ; и що вôн мене дуже полюбив, и с собов взяти хотѣв; що менѣ из Бродôв писав; вôдписав я ему також, що я из его мыслею зо всѣм согласен, лише най контракт й рублей много присылае — на нещастье мôй лист запропастившись, не дôйшов его рук. — Не получивши вôд него жаднои далшои вѣсти и постановлѣнья, я зже був зо всѣм и надѣю втратив. Аж тут дивись, по трох мѣсяцьох пише вôн менѣ, як ось сам здоров бачиш, де зо всѣм на мою волю спускаесь. Що ж робити?! Вôдрѣкатись не выпадае; бо коли нѣчого лѣпшого не лучится, то бодай бы и в степах украинских счастя-доли глядѣти! тôлько те розумѣеся, що вже тепер без диплому нѣ куды не поѣду, що зразу бувбым певно вчинив. Так вôдписав я ему гарненько, подяковав за память, и що менѣ нѣколи цуратись его достойного слова,

овшём моя уся надѣя в нем (а мусиш знати, що я се все по рассейски писав, по трохи из Ляшинов и Хахлаччинов помѣшано! на той конець учу ся також трохи французчины). — И так ось выглядаю ту-й ту вôдпису и крайного его слова; и с теи то також причины, не писавем по ригорозум нѣ до Чепелѣв, нѣ до Тебе — и нѣ куды; щоб вже раз мое будуче постановлѣнье дôйстне Вам сказати; и думаю, що скоро пришле контракт и грошій досыть, так вже не як менѣ, як его держатись; перед вакаціями зроблю другій попис — у вакаціи прійду на практику положничу — а на Маюк (8-ber) выпаде 3-ій попис и диплом. Така моя [3] думка, коли Бог дасть, и не заскочит що иншого. Ще то до того 5—6 мѣсяцѣв, той зробити дещо можна; тай не знать, чи так выпаде, як собѣ зычу; однакож вже менѣ давно час, на задній колеса оглядатись — для того думавем, пождеш трохи, а потôм напишеш до усеи родины, и проситимеш за одным заходом, щоб дома Пашпорт выробили до Расьеи, хоч ледви буде можна без диплому; також думав я пôслати Вам на показ и вѣру, его лист из крайным словом. — Але колись перед часом напер на мня, як дюг на теля (нерозумѣю добре теи поговôрки, напиши ми, чи добре м еи ужив) — так пишу, але все не на певне, и залучаю лист Москаля, хоч и не той котрого выглядаю — однакож щоб себе и Вас трохи заспокоити. Для того будь ласкав, пôшли сей лист Москаля чим скорѣйш до Чепелѣв (розумѣеся, щоб менѣ его при способности назад вôдôслали) — та сказав бысь також, братчику, за мене у наших Стареньких яке мудре слôвце, чи не прислали бы вони менѣ ще де що; я тыми днями до них писатиму. Також и сам братчику, уважай, коли мога стягнутися, то пришли менѣ, с 30 левôв срб; а коли Бог дасть, то я з усёго ся выплачу, и Тобѣ, и Достойному Тестеви, и любым Родичам; коб лише менѣ тепер пôдпомогли; бо бач, взяв я вôд Тебе тых 100 лев. срб; 33 пôйшло зараз на таксу — було дещо старых довгôв — а до того вже пôвроку тому; бери з одного и на хату, и на страву и одежу; так подумай, чи може з давного ще много вертѣтись? Я надѣюсь на Москаля; а нуж-но, сохрани Боже, заведе вôн мене, або не згодимось, або лист пропаде, так знов бриндзю бій, и жди чорт знае на кого, и на що — тут такса на другій попис выносит 70 зол. срб. на третій 20 — диплом з 10 — пришле Москаль до воли, то не забуду и на Вас; а не пришле, то не забувайте Вы о мнѣ (я просив Москаля о 500 рублей — як пришле бумажных, то я буду тягнув на 500 р. сриб.) — Для того рад бым був Вам що певного написати, и скоро з Украины вôдпис дôстану, зараз дам знати.

Споминавесь, братчику, в Твоих передпослѣдных листах, за любезного шуринця Діонисія Бурачиньского; дуже менѣ маркотно, що не мôгем в тôй орудѣ честному Твому Тестенькови воли уволити, и чим

небудь прислужитись. — Зберався я ще в Лютôм о нём написати; але по правдѣ сказавши, як не було, так и не ма що. Зразу бѣгав я сам то на пошту — даремно — то до кабинетовои канцеларіи — даремно — аж у надвôрнôм намѣстничествѣ (Hofstelle) вытропив я тую звѣрину — але щож порадиш из высокими порогами, та великими вôкнами, де тя и за комашечку не поважають — збудеся Тебе вѣ сим нѣ тым. Став я ся радити Г. Миклошнѣа; бо то вôн Юриста, Учитель, бувалый у шкôльных справах, и просив его, чи не причинив бы вôн ся до поспѣшѣня реферату. Та щож вôн менѣ на тее каже, даремнѣсенькî усî забѣги, усî выдатки, пожалься Боже, що чоловѣк очима посвѣтить тому кôнця при дворѣ цѣсар. не дôйде; воно йде через сот рук в зад и в перед — и хоч то нѣбы в дорозѣ милости и ласки, то и тî опираються на правах; и воно туды йде, куды инша прозьба; й так из канцеларіи надвор. Его Величества до Правительства тутейшого (Regierung), звôдтам до Студ. Гоф Коммісіи — потôм до Правительства [4] Галицкого, до Директорату — всюды вткне хтось свôй нôс; и потôм знов йде горѣ тею самою стежкою, и через тî самî руки — всюды полежить хоч 2—3 недѣль, коли не бôльш, бо реферація всюды йде числом порядным. А попросиш, щоб поспѣшив, то вôн оден из другим красно уклонится, и кае: Mein möglichstes! а таких меглихстесôв мае зо 200—300. А перекупити? Го-го-го! то не сталаб и шкôря за выправу; то не так ось, як у Циркулѣ або Магистратѣ, де Староста та Синдик Цѣсаром — а переплатиш одного, (розумѣесь грубими червôнцями, и то не знать ще, як из тым до таких высоких людій приступити) то щесь не певный, резикуеш час и грошî, бо воно мусить на сесію йти, де голосують — лишень подумай, я тут на мѣстци подавав о позволенство на оден попис до Студ. Гоф. Коммісіи що и важна була причина, а ожидав я предцѣ 4 мѣсяцî; другî чекали по пôвроку, по роцѣ. — Ще, мовляв Г. Миклошнѣ, коб був не так поквапивсь, а поручив нам усе, щоб знатье, якî его мотива, тоб уложилося прозьбу, и Г. Миклошнѣ сам був бы пôйшов особисто до авдіенціи Его Величества, и може б що борше вытоптав — а так лишень руки заложи, тай выглядай золотых грушок на вербѣ; и як Бог дасть, так и буде! —

Артыкулôв я ще не получив жадных — але коли воля Твоя добра; так напиши менѣ адрес Г. Г. Меха и Устіяновича — я б рад из ними сам розмовитись и попросити — може чи не поспѣшили б ся строхи, побасовавши им красненько. — Яб рад выробити короткій выказ, списателѣв простонародных малоруских, из дописками животописными и прикладами их найлутших сочинѣній; коли маеш що, або знаеш що, звлаща призвиска, и дѣла писанî у Галиччинѣ, але и в Россіи, бо хоч я дещо и дôстав вôд Г. Срезневского, то все то вôн менѣ из памяти и дуже

коротенько росказовав. — За Вагилевича чувем ще лебонь второк, що в Ожидовѣ, думаю у Сѣраковского; але що ж из ним за поведенція?..

Також просив бы м Тебе, чи не постаравбысся через Г. Запа або кого, щоб выдобути всї правленія Губернатора Лобковича в Галиччинѣ, его старанности для Галиччины и для Ляхôв р. 1831, яко дата до посмертнои животописи того высокозаслуженого мужа; просив мене за те Г. Кампелик, его кліент; вчини волю, коли мога.

Що до новин так всеобщих, як и Словесности, то и я не здобудусь на много; бо м через 5—6 мѣсяцѣв тую ниву був зо всѣм в толоку пустив; а тепер ще м не розглядѣвся, и таки, мовляв той, не дуже убиваюсь за новинами; чувем за якійсь Твôй артыкул в Музейнику, то потѣшна новина, но лиш для мене; Тобѣ то старина; та й того ще не читавем. На Мадярах новый сейм; дрôбна шляхта не хоче податкôв платити — в Сербіи лихо и нелад — Московщина орудуе, як хоче — Князь Александер Георгевиѣ ледви утримаесь; щось лебонь ходить помовка за старого Милоша; Загребчане дуже росписались протї Москалям — Дипломат росс. Вутенев пôслан у Рим, для порозумнѣня из Папою. — Г. Копитар мав тыми днями повернути из Риму — 1. Мая прійшов сюды полк Кобург-Уланôв, жвавї хлопцї, аж любо дивитись — бôльш пôзнѣйше. Пришли ми адрес Шваграа Авдиковича, де то той Ивачѣв — також за жôночку Николая яка то вона, и звôдки, де то тї Несторôвцѣ, Городищї и Носôвцѣ и пр.

За тым часом бувайте менѣ здоровенькї из усею сѣмнею, и голубкою и горобчиком Владимир...

Иван Головацк...

Лист писаний на 4 сторонах вел. 8⁰.

Ч. 42.

Лист Кілярського до Якова Головацького, пис. дня 29. VI. 1843 р.

List Twój kochany Jarosławie! obalił smutny mój wniosek o smierci Twéj naturalnej lub politycznej... tak bowiem czas dwóletniego nieżycia wnioskować mi kazał. Czego sobie życzémy tego się spodziewamy i vice versa. — 18. t. m. byłem na weselu w sąsiedztwie — gdzie dwóch Twéj professyi ludzi się znajdowało — między niemi jakis Chlebowicki — pytałem się o Ciebie bom Cię znaleść pragnąłem na którymbądź swiecie między żywymi lub zmarłymi — oni Szematysm za srodek wskazywali: nim tenże wziołem do ręki — żyje mniemana Strata, mój tyle kroć upragniony Jarosław — przekonałem się. Gdym się z Tobą zdybał — pierwszem żądaniem moim przyjacielskim

jest, byś się nigdy więcej takiego — (z jakiego bądź powodu pochodzącego — a najprędzej z mylnego wyobrażenia o mnie o moim widzeniu świata) występku nie dopuszczał: wszakże po zakończeniu istnienia naszego dość czasu na wieczne milczenie zostaje — podług mnie bowiem to [2] życie materyalne, towarzyskie — obejmujące w sobie i moralne (bez którego było by pokutą nie szczęściem) kto dwóletniem milczeniem w grób przed czasem składa — ten mówię jest, moim zdaniem, hypochondrą nieprzyjącielem towarzystwa — a przeciesz ty nim nie jesteś — chyba — aż z prezbyteryalnego kotła miedzi zażyłeś — nim się robisz? niech Cię Bóg broni!! Przepraszam, że po tak długim niewidzeniu gościa i przyjaciela — może za cierpkiemi słowy w progu prawie witam — takiej dziś myśli — jutro słów takich, a do śmierci uczynków bydź pragnę człowiekiem. Z radością czytałem na prożbę żony list Twój kilka razy i zalecałem jej osoby w nim wzmiakowane — najbardziej mnie ucieszyła facecya o Panu Piotrze z Podlasia — toś tak trafnie skreślił jego Bożyszcze „frej kwartier i tytoń". O Mikołaju takem myślał naprzód jak mi doniosłeś. — Kiedy też już ten Jaś wybrnie z tej Eskulapii niewdzięcznej głowy i prac młodego człowieka a która w oczach moich nigdy podstawy [3] mocnej nie ma i nazasłuży na imie umiejętności — ha! ludzie ją klécą ludzie niedołężni, ślepi w tajnikach natury — i ona taką!! Co do mnie: na trzeci rok zostałem w Kutyskach — ale tylko na przekor jednemu człowiekowi, który mnie wyrugować się usiłował. Ambicya zadowolniona, ale mnie źle na wszystko — choć jak ty na małym przystaję — tego roku więc podziękuję na każdy sposob — bogdejbym nawet i miejsca nie miał, tak mi tu źle.

Po odjeździe Twoim odemnie powiła mi żona już drugi rok kończącą Antosię z której tyle kontent jestem ile ty z twego Włodzimirza — nadz(w)yczajnego nic nie wydarzyło mi się przez tych dwa lata — orzę, sieje, fajkę palę — czytam cokolwiek — bo mam klucze od 300 prawie dzieł księgozbioru Chlibkiewicza — już rok trzeci na pokuciu — jeszcze nie znalazłem człowieka — o pustynio gdzie tyle rzeczy w czapkach!!! żyję nie wiem sam po jakiemu — szczęście [4] moje że lubię w ziemi gmyrać — to u mnie rozrywka w wolnej chwili. Ty może myślisz że żartuję – jakobym nie znalazł żadnego człowieka? tak jest, smutna niestety prawda! ilem tu ludzi poznał — każdy śmierdzi pychą dumą, więcej niczém — bo wystawisz sobie, że zarazem uprzedzeniem, głupią głową, złem sercem, pogardą bliźniego — w interesie obludztwem & & & słowem niema ludzi, ale niepojmuję zkąd takie zepsucie bo nawet naturalistów mało — tych to dzieci natury, dobrodusznych prostaczków ani słychać — tu więc żyć nie mogę —

widzisz więc ja(k) mi Ciebie potrzeba było — a tyś się ukrył przedemną, możeś się wstydał niepomyślnych chwil dla siebie mi objawić? a któż już więcej takowych przebył jak ja — to u mnie panis quotidianus. Już kończę wzywając Cię nieustającego życia zemną. Odemnie i żony Pani Twojej oświadcz ukłon od Antosi Włodzia pokołysz i kochaj nas Twych zawsze życzliwych

Kilarski.

29/6 843 Kutyska.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 43.

Лист Івана Далибора Вагилевича до Якова Головацького, пис. дня 1. VII. 1843 р.

Пане побратиме!

Тѣшитъ мене що Ты гараздъ труждаешься въ литературѣ, по своѣй парти яку вітъ Бога маешь. Н нашй краяны выступлятъ въ жисть европейску якъ нарідъ уцивилизованый прикметно до духа и потребы веремня.

Вітъ половицѣ Березня я е у Львовѣ, де ходючи въ своихъ орудованіяхъ що е можна занимаюся литературою. До Символики поробивъ емъ выписи изъ пѣсенниківъ Смолера, Эрбена, Липинского и зъ инш. До Дѣмологіи изъ Вальвазора и изъ инш. До Коляди изъ Гавличка, Фаерпатакого и инш.

Я хочу скоро кінчити Символику и Праздникъ Коляда: али передъ ще узнавъ емъ за конечне потрѣбно издати сочиненіе „статьи о южнорусскомъ языкѣ". Мігбы и Ты мынѣ де що въ тѣмъ помочи абысь приславъ де яки свойства южно-руского языка въ Уграхъ — и слівъ изъ кілька десяток. — Также де що коротского, повного описъ, стихъ изъ якои книги що я еѣ не маю на привідъ книжки повѣст. Г. Квѣтки, Стихотворенія Гулака Артимовского, Т. Шевченька Кобзарь и Гайдамаки, Котляревского Энеида и пр. Добре бы було абысь написавъ и оцѣнку кождого сочиненія, а я на Тебе ся покличу.

До Символики пішли мы казку якъ ся перевернула дѣвка въ лилю, хлопець въ явіръ, жѣнка въ березу, що кажутъ якъ Господь Богъ сотворивъ травы, былины, хащѣ и деревя, также мухи, гадя, хрущѣ, рыбы, птицю, звѣря и чёловѣка. Де що о ходьбѣ Спасителя. Де (sic) Демонологіи що toto е Gondolak, Barha; а и казокъ зъ десятокъ збери.

Мій колишный другъ а потімъ не знати що г. Іосифъ гр. Дунинъ-Борковскій умеръ 18 червня.

Г. Петро Дубровскій[1]) приславъ мы въ поклонѣ свою Денницю изъ то гідъ, и на сеи гідъ де що.

---

[1]) Изд. въ Варшавѣ 1842 и 1843. (Дописка Як. Головацького).

Въ журналѣ Biblioteka Ossolińskoго въ VI Т. напечатана моя [2] статья „Berda w Uryczu“.

Г. Карлъ Володиславъ Запъ дictавъ бувъ листъ вітъ Гавличка[1]) и много въ нѣмъ прыгіжного — али е де що и дурного.

Вінъ піславъ до Прагы на 3 Ч. своего „Zrcadla“ свои записки изъ гостины по галицкѣй Руси. Оно мы ся подобало и я замовивъ собѣ у него на передъ.

Г. Августъ Бѣлёвскій написавъ сочиненіе дуже важне: „Баснословная Истор. Польщѣ“. Є тамъ показано що першимъ початкомъ басни въ исторіи въ Польщѣ бувъ краківскій владыка Miors сынъ англичанина дворака Владислава II, сидячій въ Судомирѣ. Знали того Miorsa Папроцкій и Варшевицкій наветь підъ именемъ Mierzwa. Якъ ся зъ него зробило Dzierzwa, не знати? То сочиненіе е доповненіемъ статьи: „Начальная Исторія Польщѣ“ котра готова уже и въ 2 части. Показано въ нѣй що въ Польщи владавъ черезъ 6 лѣтъ Болеславъ старшій сынъ Мечислава II той самъ, котрого Несторъ називае великимъ при споменѣ о его смерти 1040 г. Дивно, якъ toto забули историки польски — а однакъ мѣнѣ показавувъ Г. А. Б. ясно сказаное въ лѣтописи Богухвалы. Е ще и въ иншихъ много припімнено.

Покійного І. Д. Б. „Album“ уже ся скінчило печатати. Али ще прійде изъ ёго жисти де що и портретъ.

Г. Александра Дунина Борковского выйшла: „Parafiańszczyzna“ въ Познани. Теперь мае выйти 2 часть.

Г. Доминика Магнушевского выйшла: „Niewiasta Polska w 3 epokach“, въ Познани, и тутъ еи можна дictати.

Не знаю цы Тобѣ звѣстны: I. P. Jordana Jahrbücher für slawisch. Literat. Kunst und Wissensch. въ нихъ критика мы ся подобала.

Коли до мене будешь що писати, розумѣеся коли будешь мати часъ и волю; то адрессуй до Г. К. В. Запа; а то для того що мы треба буде розѣжати за засвѣдчѣнями — якъ его Эксцеленція Епископъ И. Снѣгурскій буде мочи прихилити до того нашего Метрополиту. До того ще и маю ся ожинити: а все то не у Львовѣ ся дѣ-[3]-е.

Чувъ емъ що Ты маешь Сборникъ пѣсень южно-рускихъ на II Ч. издавай ихъ якъ найборше — бо лише Ты потрафишь подати ихъ пригіжно, и для мене придалобы ся розглядѣти ихъ для Символики.

Надѣюся що мои коляды и щедрівки не будутъ Ты мѣшати — бо я издаю описъ свята, а пѣсни у мене щось accidentального. Однакъ

---

[1]) Изъ Москвы, гдѣ Карлъ Гавличекъ состоялъ воспитателемъ дѣтей проф. Степ. Шевырева. (Дописка Як. Головацького.)

добре бысь зробивъ абысь мы приславъ описъ Купала, що за духъ цѣль и пр.

Твій товаришь

18 $\frac{1}{7}$ 43. Дал.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰. На четвертій адреса: Пречестному Отцу Господину Я. Я. Ѳ. Головацкому въ Микитинцѣхъ.

Ч. 44.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 22. VII. 1843 р.

Львовъ 22-а Іюля 1843.

Милостивый Государь

Письмо и деньги получилъ — виноватъ что замедлилъ Вамъ отвѣчать — извините любезный другъ — мнѣ недосугъ, число занятій по части юридической умножилось а я становюся ежедневно старѣе и тяжелѣе — Хотя я не писалъ но думалъ всегда про Васъ — Вы и Малиновскій мои любезнѣйшые друзья и я нынѣ лишилъ ся обоихъ, — горестно очень горестно! — Объ литературныхъ произшествіяхъ, ссорахъ, сплетняхъ и пр. не пишу Вамъ; извѣстно мнѣ что зъ Вами переписуетъся Г-нъ Заппъ и онъ какъ ревностный Литераторъ не замедлить извѣщать Васъ о всѣмъ любопытномъ — Я зъ своей стороны желалбы зъ Вами объ Васъ побесѣдовать, знать какъ Вы [2] поживаете? довольны ли Вы вашею судьбою? отвѣтствуютъ ли доходы потребностямъ? въ какихъ Вы отношеніяхъ зъ вашимъ парохомъ? здоровы ли Вы и почтенная супруга? занимаете ся ли Литературою? написали статью объ Гуцулахъ столь пытливую, и которою Вы только въ состояніи хорошо сочинить — Занимаетъся Вашъ братъ редакціею русскаго журнала въ Вѣнѣ и съ какимъ успѣхомъ — О всѣхъ этѣхъ обстоятельствахъ пожалуйте освѣдомить подробно вашего искренного друга.

Єсть у меня прозьба — мнѣ надо купить книги острожской, крылосской и древной львовской печати. Естьли Вамъ попадутъся въ руки, извольте мнѣ воз-[3]-вѣстить, я готовъ или дать новыя церковныя книги или платить наличными деньгами. Я увѣренъ что еще много сего рода книгъ находитъ ся для пищи червѣвъ по нашихъ церквахъ. Наблюдайте такожь за старыми грамотами.

Кажетъся Вамъ извѣстно что я получилъ отъ Министерства народнаго просвѣщенія въ Петербургѣ кучу напечатанныхъ актовъ Археографической коммиссіи вѣсомъ въ полъ пуда — разбираю ихъ тщательно — скучное упражненіе — но въ тмѣ находишь множество доселѣ не извѣстныхъ событіи и изясненіи въ историческомъ юридическомъ и прав-

ственномъ отношеніи древной Русси, но надо терпѣливости и пожертвованія. Принять дипломъ члена корреспондента этой коммиссіи благосклонно разрѣшило наше правительство.

Малиновскій огорченъ до крайности несправедливостію ему нанесеною, старалъ ся и получилъ званіе пароха на Буковинѣ. [4] Разсудите сами можетъ ли Левицкій теперь Вицеректоръ или ктото Вѣличковскій равняться въ какимълибо видѣ зъ Малиновскимъ? Вотъ Вамъ! благоразсмотрительность Святителя и благодарность его Намѣстника къ коему Малиновскій дѣтскую изявлялъ любовь.

Прошу Васъ писать до меня и быть увѣреннымъ въ нелицемѣрной моей дружбѣ, любви и уважанію съ коимъ имѣю честь быть.

Милостивый государь и почтеннѣйшый другъ Вашимъ покорнымъ слугою Зубрыцкій. — У Васъ есть мой Иванушка Посошковъ. — При случае вышлите его до Львова, онъ добрый простый мужичокъ пусть да странствуетъ пѣшкомъ.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 45.

Лист Карла Владислава Запа з дописскою його жінки до Якова Головацького, пис. дня 12. IX. 1843 р.

We Lwowě dne 12. září 1843.

Milý Příteli!

Welice jsem se wždy diwil, že žádné listy od tebe nedostáwám, ty jsi zatím psal, a na poště to čerti brali: To jest hrozně mrzutá wěc. Také z Prahy mně nic a nic nepíší, Dubrowskému psal jsem již před 2 měsící, a také ještě neodpowěděl, kde on jindy wždy s odpowědí spěšil; jeden list z Kyjowa od Hawlička také se mi na poště ztratil, a tak ze wšech stran — prázdné nic!

Twůj rukopis dal jsem dnes p. Zubřickému, aby to dal do censury: předewčírem byl u mně kanowník Benedikt Lewický s Malinowským na náwštěwě, při té příležitosti ukazowal jsem mu Marusi,[1]) a prosil jsem ho, aby se w ní dlauho nekochal.

Fiedor Matwějewič Borowský, (Карлъ Гавличекъ)[2]) psal mně w kwětnu, welmi zajímawý list, w kterem pra nic hlaupého nenalezám, jako Dalibor Iwan Wahylewič. Nejdříw píše o swé cestě z Kyjowa do Moskwy, potom o literatuře ruské, o prelekciích Bodjanského, potom o Moskwě a žiwotě ruském. Zdá se, že welmi pilně zbírá, a mnoho

---

[1]) Основяненка, яку Голов. хотів видати друком в Галичинї.
[2]) Дописка Як. Головацького.

mně slibowal, co wšecko udělá. Kobřínskému (Іоcафату)[1]) dal jsem ho čísti s doložením, aby si ho dobře pomatowal, a tobě wěrně ústně zas wšecko powěděl. Byl jsem na toho člowěka mrzut, poněwádž mně tolik naiwných otázek dáwal, že se mi ani nechtělo odpowídat. Mezi jiným měl ti powěditi, že Hawl. píše o žádosti Bodjanského na tebe, abys mu chtěl laskawě uděliti pro jeho wšeslowanskau chrestomatii několik písní halicko rus[2]kých národních, a několik we wyšším slohu. Chce on totiž udělati dwě chrestomatie, jednu prostonárodní, druhau wyšší. Za to slibuje, že ti pošle kníhy, jaké jen powíš, žebys chtěl. Já práwě teď píši Hawličkowi, abý mně poslal Hoholowy sebrané spisy a nowau historii Maloruskau, co nedáwno wyšla. Pošli mně tedy ty pisně na tenkém papíře dohromady sepsané, abych to tam nějak s listem poslati mohl.

Kníhy z Prahy odewzdal ti můj tesť w Kołomyi. Jiných z Prahy teď ještě tu nemám, kromě druhého swazku mého Zrcadla, w kterém jest Nadeždinowa Prohułka po Bessarabii, a který ti co nejdříwe spolu ještě s některými knihami od Srezněwského pošlu, jež jsme teprw nedáwno dostali z censury. Wišněwského hist. lit. polské wyšel díl 4. i 5-tý. Poněwadž Josef Borkowský umřel, jak nepochybně wíš, prodáwá je nyní bratr jeho Alexanďr po 3 f stř. Pošli mně tedy 6 f stř. to je od něho kaupím, jinak je nedostanu. Album ještě newyšlo, až wyjde, připojím je k zasilce twé. O nowý wklad do matice 10 f za rok 1843 postarám se.

Schedu na Jitřenku nemůže nikdo jiný podepsati, než ten, kdo žádá. Já předce Kobřinskému powěděl aby každý u wás, kdo Jitřenku odbírá, do Stanislawowa zajel, a tam podepsal u Milikowského; to se mu i zde w krámě Milikowského řeklo. Co jsem ti poslal letošní Jitřenky swazek I. a III. Styczeń i Marzec, musíš mně nazpět poslati, a sice brzo, poněwadž to není moje, nýbrž Rittersberka, který se o to trpce upomíná. Já sám již před 2 měsíci podepsál pro sebe schedu, a ještě jsem nedostal rezoluci. Kobřínský u mně wzal Hankowau [3]mluwnici jayyka českého, a powídal, že tobě zaplatí, co bude koštowat, až se to dowí, poněwadž já sám to newěděl. Newázaná koštowala mně 24 xm, wazba 12 xm, tedy dohromady 36 xm; to si kaž od něho zaplatiti, a teď zároweň 36 xm na twé konto píši na debet.

Letošní rok u nás welmi smutný, ani jednoho z hostůw jsme zde neměli, o Bodjanským ani slychu. Hawliček napsal do Kwětůw o jeho prwní weřejné zkaušce na uniwersitě, byla slawná; přednášel literaturu i jazyk český. Wahylewič jest u swého otce na wsi, zapečetil

---

[1]) Дописка Як. Головацького.

jsem twůj list, a poslal jsem mu ho poštau. Měli by jste tam brát Kwěty, jsau teď welmi důležité pro mnohé rozprawy polemické a zpráwy. Znáte-li pak tam nowy spis našeho Thuna „Die Stellung der Slowaken in Ungarn“. Jest to tak znamenité, jak potud nic w tom oboru, a pro nás wšecky arci důležité. W Stanislawowě to dostanete. Wocel wydal swůj Meč a kalich, máme ho zde; pěkná práce, ale abych wyznal, mohla ještě pěknější být; látka břebohatá, a spisowatelowy čili básníkowy síly slabé. Mám zde druhý swazek Erbenowých písní, ilinského Kola, ostatně není nic nowého, co by zwláštní zmínky zaslaužilo. Třetí díl mého Zrcadla jest w tisku. obsahuje moje „cesty a procházky po halické zemi“. Prosím tě, máš čas, přijde ti i chuť, napiš mně něco do mého Zrcadla, dobré budau ti 4 f za arch honoráru, kterým si pomalu matici zaplatiti můžeš.

Zubřický obdržel již po 2½ roku z censury swau historii Lwowa. Wšecko, co zdejší cenzura poškrtala, [4] to Wídenská wšecko propustila, tak že ten spis až na některé maličkosti celý tískem wyjde na welikau zlost pánůw P....ůw. Co se týče mých wyhlídek do Prahy, zle to s ními stojí, moje lwowská kwalifikace wšecko mně we Wídní pokazila, já wídím, že někdy ještě nedobrým způsobem z toho proklatého Lwowa, zatraceného hnízda sykofantůw, ukrutnikůw atd. newyjdu.

Ostatně buď zdraw, a potěš mně brzy něčím dobrým

Twůj

Karel Wladislaw.

Niech Pan daruje że jeszcze raz staje się natrętną, lecz upewniam Pana że i ostatni a to jeszcze ta nieszczęśliwa prożba, do której mi Władysław namuwił, żeby Pan był łaskaw przysłać nam, ze dwa garcy bryndzy, za które my należytość z największym podziękowaniem i najpewniej oddamy. Jeszcze raz proszę o przebaczenie że śmiem tyle razy prosić, chociaż bezskutecznie, może i tą razą, jeżeli Pan zrobi tę dogodność nam, więc proszę dać bryndzę do Kornicza a z tamtąd dostaniemy.

Zostaję s prawdziwem szacunkiem Państwa Dobrodziejstwa

Zapp.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 46.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 6. X. 1843 р.

Kochany Bracie!

Nierozważny krok, który uczyniłem, i czego teraz prawie żałować muszę zmusza mię udać się do Ciebie, bo jesteś mi teraz najbliższym,

a żeś mię s tego nieszczęsnego Lwowa wyratował, więc do Ciebie mam wielkie zaufanie. Wystaw sobie moje położenie: Wyrzekłszy się aktuaryji, którą nosiłem przez dwa miesiące, przyjechałem do Czerniowiec niedostałszy z domu wcale nic na utrzymanie, spodziewałem się, że jesli mię bieda przyciśnie, ja sobie poradzić będę musiał — ale oszukałem się mocno; bo jeśli mię nieopatrzysz czém, wielkie będzie pytanie, jak się dostać znowu w jakie miejsce, gdzie mię za moją robotę przynajmniej karmić zechcą, - gdy tymczasem [2] teraz tułać się muszę o łasce dobrych ludzi. – Proszę Cię, jesli Ci co zbędzie, poratuj mię — tylko prędko, póki będzie jeszcze czas poprawić moje okoliczności. — Całuję Ciebie i Twoich, Wasz szczéry brat

Piotr Głowacki.

Czerniowce 6/10 43.

Лист пис. на 2 стор. 4⁰. На четвертій стороні почтова стампіля: Czernowitz 7. Oct. і адреса: Czerniowcze. An S-e des Herrn Herrn Jakob Głowacki Kooperator der Pfarre Pistyń in Mykietynce Kołomaeer Kreises per Kolomea Pistyń.

Ч. 47.

Лист Ів. Дал. Вагилевича до Якова Головацького пис. дня 9. XI. 1843 р.

Любезный пріятелю!

Дякую Ты за вітписъ на мій листъ. Я давно де що збирався до Тебе ôпять написати, али небуло о чѣмъ, а то для того що я тогды бувъ у гостинѣ у своихъ родителѣвъ.

Недавно писавъ до мене Г. П. А. Лукашевичъ, де и о тобѣ споминатъ, отъ що: „Напиште гдѣ теперь Г. Я. Ѳ.; я передъ нимъ остаюсь много виноватъ, не отвѣчавши на его письмо, но это не значитъ чтобы я его позабылъ. Лѣтопись Львовская[1]) хоронится у меня яко зѣница ока, а що не тиснена, то тѣмъ ничого не потеряно, дасть Богъ выйдетъ, и може въ лучшу годину, я ще до неи другую и сукупо ихъ издамъ.

---

[1]) Платонъ Акимовичь Лукашевичь издатель книги: Малороссійскія и Червонорусскія народныя думы и пѣсни, Спб. 1836; путешествуя по славянскимъ землямъ, познакомился съ нами во Львовѣ 1839 или 40-году. Я передалъ ему приготовленную къ печати рукопись Львовской Лѣтописи, съ моимъ предисловіемъ. Лукашевичъ не печаталъ ее, а только 1874 р. о. А. Петрушевичъ, переписавъ съ моего черняка, помѣстилъ ее выписки изъ ней въ своей Сводной Лѣтописи. (Литерат. Сборн. 1872 и 1873. Я. Г.

Черезъ Шевченька въ ноябрѣ отправлю въ Петербургъ въ цензуру."

Левѣцкій печатае въ Перемышли замѣтки о Русалцѣ днѣстровѣй — де мѣнѣ ся найбільше дістало; али я ничого не вітновѣмъ.

Лѣтопись волынская вышла, другу найшовъ профессоръ кіевского университета Домбровскій.

Въ Москвѣ печатаютъ козацкую лѣтопись (800 арк. писаныхъ).

А. Бѣлёвскій скінчивъ свій великій и важный трудъ „Баснословная исторія Польши" де и помылки свои исправитъ и покаже зъ греческихъ и латинскихъ писателѣвъ же польски лѣтописцы начало своего народа искали въ Иллиріи, вітки ихъ предки переселилися за Корпатскіи горы.

К. В. Запъ пише словарь мѣстныхъ назвъ словенскихъ; его путешествіе по галицкѣй Руси печатаеся.

П. І. Шафарикъ издае Извѣстіе о старо-болгарскій словесности, може и І Т. Исторіи словенскои литературы.

[2] Я пишу сочиненіе: „Писателѣ польски Руссины". Доси розѣбравъ емъ 30 сочиненій.

До того готую: „Грамматику южно-русского" по польскій по системѣ Греча, для шкілъ е она найлѣпша. Поручивъ мѣнѣ того Г. владика[1]) обѣтцяючи мы що буде старатися абымъ бувъ свяченый. Въ предисловіи напишу о мѣстныхъ свойствахъ языка его нарѣчіяхъ и піднарѣчіяхъ, о старѣмъ языку, о стихіяхъ чужихъ и пр. буде то вынято изъ більшого сочиненія „статьи о южно-русскомъ языкѣ".

Теперь до Тебе съ прісьбами: спиши мы дещо о русскимъ языку на Угерщинѣ, що зможешь. Выйми изъ II кн. Квѣтки щось таке якъ въ І всходжуванье сонця. Цы нечувъ есь що о Буняку, на Покутью?

Може я и до Тебе загощу — и дасть Бігъ якъ буду ординованый то будуся старати при Тобѣ намѣстити ся. Бо у мене е много книгъ и у Тебе та-й ще въ сусѣдствѣ Твоимъ обытае честный ученый Г. священикъ Блоньскій[2]), то и мѣнѣ и Тобѣ и ему мило бы були сусѣдити съ собою.

Щось мы писавъ о Марыси и дивно було и весело. А цыжь того правда що на мене Марыся не забула? Три роки минули якъ емъ еѣ видѣвъ, я черезъ ню тілько терпѣвъ не годится такъ робити указувати якусь привязаність а потому смѣятися зъ любви котру сама взбудила. Я еѣ щире любивъ, и несердився на ню, а паветъ николи слова на ню лихого не сказавъ. Теперь я не той якимъ емъ бувъ, коли-мъ еѣ пі-

---

[1]) Суфраганъ Григорій Яхимовичь. (дописка Я. Г.)

[2]) Кирилъ Б., священникъ въ Шешорахъ, отецъ Тита Кириловича Блонскаго въ Дорѣ Я. Г.

знавъ — сердце тверде и студене а душа готова до борьбы зъ осудомъ. Коли я спімнувъ моимъ родителемъ о Марыси, мама моя казала [3] уже видно що Марыся мѣнѣ суджена. — Я на toty говірку уважäвъ и не уважäвъ: бо якъ можна инакъ? Все мы на умъ приходила казка Хмельницкого. Подякуй ѣй за еѣ добре сердце, и скажи, що я дуже собѣ зичу, еѣ ще разъ уздрѣти, али цы буду мігъ уздрѣти, того не скажу, бо не знаю цы мои обстоятельства дадутъ мы спосібъ поѣхати туда, ще до того не швидше ажъ Грамматику напишу — десь коло Коляды. Та-й ще е одна перешкода велика, цы проститъ мѣнѣ Марыся мою развратную жисть? бо прыкро бы мы було абы тогды коли годѣ намъ обоимъ себе покинути, вымѣтувала мѣнѣ де що. Знаешь о чѣмъ гадаю, много о минѣ говорено ажь по Покутью, а не дуже честного. То и она зъ моеў нечестью мусѣла бы ся подѣлити. Жäль бы мы бувъ коли бы она черезъ мене була несчäстлива — и я бы бувъ несчäстливый. То уже най Бігъ ся надъ нами вѣстуе. Скажи ѣй що коли мы собѣ судженьі то она буде моеў жінкоў; най вѣритъ; я такъ вѣрю.

Твій щирый

18 $\frac{9}{11}$ 43. старый товаришь

Д. И. Н. Вагилевичъ.

Отецъ С. С. Товговичъ[1]) кланятъ Ты ся; и проситъ абысь бувъ такъ добрый и книжку післявъ черезъ делижансъ. (Nr. 102$\frac{2}{4}$.)

Ч. 48.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 30. XII. 1843 р.

We Lwowě 30. prosince 1843.

Milý Přiteli!

Až Kobřinský po Jordaně do Kolomyje pojede, dám mu twoje knihy s sebau, zatím měj trpěliwost. Očekáwám každau hodinu můj třetí díl Zrcadla, který již na počátku toho měsíce w Praze wyšel, to tedy bude potom pro tebe wšecko dohromady přichystáno. Hlawní příčina, proč ti nyní píši, jest Bodjański. Pošli mu hned po nowém roce 10 písní národních a 10 básní zdejších básníkůw, a to přímau cestau přes Černiowce do M. On tě o to úsilně prosí, poněwádž hotuje chrestomatii, jednu prosto narodní, druhau wyšší. Napiš mu při tom list, w kterém chce, abys mu oznámil, jaké knihy tobě za to poslati má,

---

[1]) Православный священникъ во Львовѣ, русскій изъ Буковины, съ которымъ мы жили въ дружбѣ. Я. Г.

které s jistotau poslati swatě přislíbuje. Hawličkowi se dobře wede, bude w létě přes 4 měsíce s Bod. po zemi cestowati, který tu cestu na útraty wlády, leč newím w jakém záměru podnikati bude. Hawliček mně již lecos z Hohola do Zrcadla přeložil, leč ještě to nemám; přiślíbil také něco půwodního až k jeseni dáti. Já na swůj třetí swazek jsem welmi žádostíw, zdalí wšecko w něm obstálo.

Snad již budeš wěděti, že mám w rodině zas nowý přírůstek od 23. října. Narodily se mně až dwě najednau, jen že jedna toho samého dne umřela, a druhá Ludmilka zůstala, a slibuje býti zdrawá. Takto se končí tento rok, newelmi radostný pro mně. Dwě děti jsem w něm pochowal, dwě se mi narodily, klopoty jiného druhu na mne doléhaly atd.; a k tomu wšemu to mamé čekání na rozhodnutí mého osudu stranu Prahy. Ještě nic jistéko newím, ačkoliw naději neztrácím. W Praze jest nyní čilý žiwot, tam se to zmáhá ode dne ke dni, leč něco podrobného ti donésti nemohu, neboť sám málo wím, nedostana (sic) od tamtud žádného listu již od 13. čerwna t. r. Není-li to bída? Kázal jsem tam za tebe wložiti 10 f do matice, zdali to učinili, ještě newím. Kwěty na r. 1844 budau wycházeti třikrát za týden ½ archu, a příloha jak obyčejně, a cena nebude wyšší. Jak se tobé wede? musím končiti, nemaje dosti času, ostatek až s knihami.

Buď zdráw

Twůj

Karel Wladislaw.

Ч. 49.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. при кінци 1843 р.

Чесный Іерею!

Ново-освященный Іерей Іосафатъ[1]) передалъ менѣ двѣ книжкѣ Хомякова, и Димитріева, а одну Погодина, на перечтеніе, на нихъ Вашь пóдписъ; такъ я виджу, Вы еще и до нынѣ не забуваете на мене. Знаю я добре що я Вамъ винненъ. Вы-сте першый зажегли въ минѣ огень отчинной любвы. Чи кьемите, лѣтъ тому вже пять минуло, коли Вы перебуваючи еще въ Львовѣ, незнаемъ, черезъ брата свого, не одну выжичили-сте менѣ книжку? Наконець що за радóсть, познакомилистися лично съ мною. Щаслива була то година житя мого. Вы знаете я блукав-ся мановцями, Вы-сте справили мене на биту дорогу. Кобы не Вы,

---

[1]) Кобринський.

чужа була бы для мене слава роду Руского, нѣмѣи гробы вóтцóвъ, а серце не било-бы-ся та сил'но въ грудьюхъ моихъ при гадцѣ судбы и доли нашои. — Дякую Вамъ за пересылку книжокъ, — мои всѣ мысли за Вами горнутся, а не маючи, що бы Вамъ переказати симъ листомъ, пишу що будучи еще домака списав-емъ. И такъ що знавъ списавъ, отъ бы вернувши ся изъ ваканцій, було що суперьюрамъ въ рукѣ въпхати: Сказано булобо намъ, выбирати собѣ роботу, и такъ я Theologus anni secundi выбрав-емъ собѣ, quaestionem de versione slovenica — (ex Hermenentica). [2] Нечуючи о ней нѣчо изъ катедры Академицкои, хотьяй она якъ кажуть Богословци tam criticum quam hermeneuticum praebet usum, на свѣдительство сего приводжу Добровскаго Михаеля и Матея и проч: О переводѣ семъ Св. писма на язикъ словенскій пишу по Шафарику, Добровскому, Каллайдовичу (Ексархъ Болгар) и другихъ, выписуючи де куда о Кириллѣ и Мееодѣ изъ житя ученника ихъ Климента Епископа Дреновицкаго († 916) списаннаго С. Ѳеофилактомъ Архіеп: Болгар: Протое на конци пишу: Ceterum ego in conspectu viror(um) quales sunt Dobrowski (†) Szaffarik .... nihil novi proferro, etenim critico-negativo modo procedendo, sententiam eorum sum secutus, positive vero dicta, sunt eorum verba, quae mihi solummodo ulterius premenda erant. Однакожь не дуже слѣпило мене auros εφη. И такъ при Константинѣ (въ приписку) разбираю его азбуки (по Шафар: serb. Lesekörner) чи не дадуться вынайти primitiva rudera alphabeti Slovenici... будь то вже ю = jo (pro ѫ) . . . . . **шт** $^{ш}_{т}$ = $^{ш}_{т}$ = Ψ . . . . видять ся пóзнѣйшими бути. — Констан. и Мееод. въ Болгарахъ ихъ тамошный переводъ Св. писма — свидѣтельства на тое противъ Копитара (Glag. Cloz. pro Pannonitale versionis) — ихъ похóдъ въ Моравію, оттуда въ Римъ — суперечка промежь ними и Архіеп. Салисбурскими — Хрещеніе Боривоя — Чехы о Литургіи греческой тутка (по Добровскому). — Угры въ Паноніи — прогнаніе ихъ ученикóвъ назадъ въ Болгарію — Вѣра Хреста на Русьи Русь и Болгары. Словесность (literatura sacra) у Болгерóвъ, Сербóвъ и у насъ въ першихъ вѣкахъ Христіанства — и де що вприпискахъ. — Тутъ сылывемся означити передѣлы трудамъ Конст. и Мее. (будьто они не все писмо Св. перевели), то изъ листу папы Іоанва VIII до Светополка писаннаго, то съ современнаго уложенія книгъ церковнихъ, то хотьяй зъ старшаго, но познѣйшаго воведенія и употребленія [3] въ церквахъ. — Потомъ найстаршихъ списóкъ Св. писма подробное описаніе, где хранятся, пóдписи,... Изъ старого завѣта споминаю лише о Пентатевхѣ списанномъ въ Новгородѣ (1136) (по Карамз.) и о Псалтирахъ изъ XI вѣка. — Зъ новаго завѣта — Евангелистаріонъ Раймское — Еванг. Остромирское (по Кепп. и Восток Собр. слав. памят.) — Еванг. Мсти-

слава 1132 (по Карам.) и Еванг. Крилоское 1144. Евангелистар: глаголит: изъ XI вѣка Ассемана (по Копитару) будьто вже про тое приводжу, щобы сказати, що и у насъ сіе писмо знали, якъ видно изъ пóдпису II Беринды въ цвѣт. Триодіонѣ (Кіев: 1631.) — о Апостолахъ — споминаю о переведенимъ толкованіи Св. Хрисост. на сей Гавр. Доротьевичомъ примикиріемъ и клерикомъ Львóвскои Церкви (Кіев 1624) — при Апокалипсѣ о переводѣ толкованія на сію Св. Андрея Кесар. Зизаніи Тустановскаго (Кіев 1625.) — Тут о собраніи полъномъ всѣхъ Св. книгъ о найстаршомъ ческомъ (biblia Ceskoviana изъ XIV вѣка и другихъ — о ляшскимъ, наконець въ XV вѣцѣ о нашихъ изъл. 1499 и 1558 (по Каллайдовичу). Кóнчу печатанними изданьями починаю ческими найстаршими, далѣй о ляшскихъ и переставаю на Осторожскомъ. Тоиже библіи критическій разбóръ (по Добровск.) — выпискѣ изъ передмовы Константина Осторозскаго. Вотъ еще и Suplementum de versionibus Mikro-Russicis — Тутъ о переводѣ бѣлорускомъ Скорины — описъ всѣхъ книгъ св. писма печатанихъ въ Празѣ и въ Вилни. Библія — переведена Лукою въ неславнимъ мѣстѣ Тернополи 1596 — Библія хранящая ся въ Монастырѣ С. Онуф Львóвскомъ — переводъ Нового Завѣта Михаила Васильевича въ Саноцѣ 1556. О выпискахъ цѣлои библіи рускои зъ лѣта 1372 о которой споминае Румянцовъ въ листѣ до Лѣндого, немóгъ-емъ ся нѣчого ближшого довѣдати. И такъ autor ipse recenset (если не грѣхъ) opus suum — (compilatorium) а Вамъ въ Новимъ Лѣтомъ всѣмъ добримъ радъ.

А. П(етрушевичь).

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій адреса: Leopoli. Admodum Reverendo Dmno Dmno Głowacki Curatori animarum.

Рік 1844.

Ч. 50.

Лист Кілярського до Якова Головацького, пис. дня 18. I. 1844 р.

Kochany Jarosławie!

Na Twój długo oczekiwany list z 19. Czerwca p. r. odpowiedziałem Ci niebawem — by znowu choć króciutką odezwe na Tobie wymódz — a niedoczekawszy jej, myślę żem, wyrzucając Ci niepamięc o mnie, może Cię w czém obraziłem?? Prawda, przypominam sobie, żem dosyć śmiało mówił do Ciebie w ostatnim mym liście — bom wszystko wyraził com tylko czuł i myślał — a to podobno nie trza

wszystkiego pisać, czy tak?? lecz za myśl nikt nieodpowiada, nec in politico, więc mi daruj jeśli tak jest. — Przez trzy lata nierozdzielnego prawie pożycia naszego — najbujniejszej, najsilniejszéj, najbogatszej w marzenia i nadzieje — epoce życia człowieczego — tyle powziołem przyzwyczajenia i śmiałości do Ciebie — że, gdybyś był Papiérżem a ja swiniarżem et vice versa — spotkanie moje lub rozmowa z Tobą była by równą owéj w 836 lub 837. i to zdanie moje niech uniewinnia, może za cierpki list mój ostatni do Ciebie pisany!! przebacz przyjacielu — jeślim Ci natrętnym — (serpens in sinu agricolae) Tyś, mnie wychowaniem Twoim, któreś mi w pożyciu z Tobą dał — kazałeś zawiązać z sobą przyjaźń i Jakowe — bądź jak bądź — — — — wiernie Ci dotrzymać aż — — Jeśli o zmianie, w całym przestworzu materyalnym, panującéj — przed okiem moim akt ten nicości odbywającéj — pomyśle — to tylko jedną excepcyą in regulo znajduję „Przyjaźń“ i to tylko dla tego [2] że nie jest materyą i końca więc mieć nie będzie — a tak więc i po śmierci — bądź Ty, gdzie zechcesz — i ja — ja do Ciebie pisywać będę — kto wié czy i nie ostrzéj jak teraz. — Ty może? jako pastérz dusz, na Łonie Abrahama, tam — gdzieś — wysoko — — a ja???? więc trudności wielkie będą w poczcie — proszę Cię więc — pisuj mi teraz częściej i dużo! — Jak gdybym widział (alem się w jesieni do Ciebie już wybierał) masz teraz wielkie zatrudnienie: czytasz bez miary, wagi — i rachuby — prawisz parastasy do S. Barbary te króciutkie — chodzisz koło chudóbki, pacierzy uczysz — chodzisz do szkółki wiejskiej — piescisz się z Marynią — potem z małym Włodziem i cały Twój swiat masz w domu — — dla tego to Ty o mnie już zapomniał!! (gorżko) a patrz ja pśiech głosów słuchać muszę — z ludżmi mam może tyle zatrudnienia jak Ty, jeździć mam nie mało, pisać toż samo, robiłem examin 4° b. m. na Poliz. Richtara. bawię się z Anielko, Antosią i Tadziem 6-miesięcznym — turbuję się niepewnością utrzymania życia — spie po 10 godzin na dzień i przeciesz Cię w pisaniu listu wyprzedzam — bo mi lżéj na swiecie, jak się do Ciebie cokolwiek wygadam — odmłodnieję, zapomnę o biédzie, otuchnę nadzieją, gdy do Ciebie, o którego przywiązaniu pewny jestem — choć na papierku pomówię — Boże wróć czasy, byśmy choć rok, gdzie blisko siebie mieszkali — i Ty żebyś się lulki palić nauczył!!!!! może tam gdzie koło Ciebie jakie takie miejsce — donieś mi i zamawiaj dla mnie — jeśli masz wpływ gdzie u jakiego Lacha. — i to od 1° Maja. lub prędzéj. — ale to nie żart. — Śnił mi się Jaś — ale był we śnie wielki panicz! donieś mi też o wszystkich — szanownego zgromadzenia na Kamczatce — członkach. [3] Nie mam ja przyjacioł na świecie —

ale znajomych mnóstwo z lat dawnych — ale co za nieszczęście! ani śladu po nich — jak ryby między sobą znane, w beczce żyjące — wypuszczone w morże, giną dla siebie — tak moi znajomi — przepadli gdzieś w świecie dla mnie a ja dla nich — nie raz się nudzę — choć mam na około znajomych i kolegów — ale cóż, to Mandatory! cygan powiedział: że niema prawdy chyba w nim ta i w Bogu trochę — takie i moje; ja u nich bywam oni u mnie, ale cóż z tego kiedy oni to czerwone to niebieskie to bure kołnierze noszą — a ja barani czarny. — Bój się Boga Jarosławie mój szukaj tam gdzie po blisko posady abym się koło Was gdzie chwilkę, choć rok pocieszył — moja żona bez żółci kobiéta — Twoja Pani musi także do najgodniejszych niewiast należyć — a my starzy — bywali byśmy u siebie na łokciowe gawendy. — Tym czasem... drogi Jarosławie — bo temu widzę końca nie dać — niemiałby go nigdy. — Przyjm ode mnie serdeczne uściskanie, i przyjacielskie pozdrowienie od nas Obojga, a Twej Pani oświadcz mój niziutki ukłon — dziatwa moja całuje Twoją — żeby choć raz kiedy w przytomności naszej po trawie zielonej poigrały razem!! (żądanie!) kochaj mnie — pisz niebawem temu, który jest Twym

życzliwym Ci

Kilarsk...

Kutyska 18/I 844.

Strach! już 44.

Ale! ale! mój Jarosławie — jeśli masz leżany grosz — bo to u was nie trudno — przyślij mi jak najspieszniej 20 fCm na 6 tygodni bo mam jedną wielką potrzebę — a niechce mi się afiszować — mego pryncypała jusz miesiąc niema w domu — może się kiedy odwdzięczę — godzi się to człowiekowi wygodzić. bardzo Cię proszę!! na Diligens przez Niżniow.

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій сторонї адреса:

Niżniow

An Herrn Herrn Jakob Głowacki gr. kath. Pfarr-Cooperator von Pistyń in Mykietyńce pr Kołomyja Utoropy і почтова стампіля: Nizniow 21. Jan.

Ч. 51.

Лист Карла Влад. Зана до Якова Головацького, пис. дня 20. I. 1844 р.

Wýtach z účtůw našich.

Já od Tebe.

19. března 1841 na hotowosti . . . . . — 44 x

1. srpna „ honorár z musejníka: Cestopis . 9 f. 45

1. ledna 1842	honorár s musejníka: Cestopis	4 f. —	
1. dubna „	dtto dtto „	3 f. 45	
1. června „	dtto dtto „	5 f. —	22 f. 30 x
17. prosince „	porto za Dubrowského Dennici . .		1 f. —
7. unora 1843.	honorár z musejníka: Zpráwy &c .		10 f. —
10. října „	na hotowosti		6 f. —
	Úhrnkem .		40 f. 14 x

Ty ode mně.

1. října 1840. Podobizny Presla, Šafaříka i Gaje . .	2 f. 30 x
19. kwětna 1842. Preslowá Technologie 3 díly . .	1 f. 40
Najdáwnější slowníky české od Hanky . .	1 f. —
Palackého dějepis 2. a 3. sw.	2 f. 48
Podobizna Kollarowa	1 f. —
23. června 1842. Slowanský národopis 2 exx. . .	4 f. 24
Aelteste Denkmaehler der böhm. Sprache . .	3 f. —
6. kwětna 1843. Наскы украинскы казкы . . .	—
Вѣтка	—
Украинскiи Баллады	—
Wšeobecný dějepis od Tomka	—
Děje země české	—
Smetanůw sílozpyt	—
Časopis českého museum 1842. sw. 4. 1843. sw. 1.	—
Serbska Jutnička	—
Zrcadlo žiwota sw. 1	—
příspěwek na porto	— 22 x
13. kwětna 1843. Dennice Dubrowského č. 20—24/1842 7 exx. (co ti z toho zbýwá, pošli mně zpátky) dtto dtto na měsíc Luty 1843 5 exx. (z kterých mně pošli 2 ex. nazpět, neboť tak ti nic nepomuže, když máš jen 3 schedy). Příspěwek na porto .	- 30 x
5. července 1848. Dennice Dubrowského na měsic Leden, Březen 1843 (za které si zde podržím tytéž swazky, až je na twoje schedy dostanu).	
Dnes dne 20. ledna 1844 ti posílám skrze p. Kobřińského:	
Запорожская старина 2 díly	—
Думки и пѣсни	—
odnos .	17 f. 14 x

[2]	přenos .	17 f. 14 x
Наталка Полтавка		—
О предметѣ и елементах Статистики		—
Wšecky ty ruské kníhy jsou od Srezněwského darem, od kterého ostatně přes celý rok žádného listu jsem nedostal.		
Časopis českého museum 1842. sw. 1. 2. 3, 1843. sw. 2. 3.		—
Prostonárodní přírodopis Stańkůw s atlasem obrazůw k tomu		—
Mappa Rakowského mocnárstwé		—
(Wšecko to z matice), příspěwek na porto . .		— 12 x
Zrcadlo žiwota na wýchodní Ewropě sw. 2. a 3. ode mně darem.		
Wiśniowského historia lit. polské sw. 4. a 5; není po 3 f, nybrž po 3 f. 20 x, tedy dohromady . . .		6 f. 40 x
Druhý wklad do matice české, w Praze skrze pána Štorcha		10 f. —
Dennice Dubrowského Maj 1843. 3 exx.	Příspěwek na porto	1 f. 12 x
Czerwiec „ 3 exx.		
Lipiec „ 3 exx.		
Album pro X. Ščurowského		—
		35 f. 18 x
Přidá-li se k tomu tobě ještě náležící deposit u mně zn.		4 f. 56 x
wyrowná se to summě kreditowé na tamte straně .		40 f. 14 x

Milý Příteli!

Dostals-li pak můj list, co jsem ti o nowém roce psal? w kterém ti píšu, abys Bodjańskému 10 prostonárodních písní a 10 básní poslal? Teď ti zasílám pěknou zásobu, budeš mít co čísti, zwláště potěší tě Album, předewším jeho prwní článek o Rzeszowě. (?) Newím proč nám tesť náš bryndzu ještě neposlal, nemáme listů odtamtud již dáwno, newím co tam dělají. Co se zde s twým rukopisem děje, také newím. Wahylewič napsal ruskau gramatiku[1]), a ta prý mu již u metropolity milost získala, tak že teď jede do Ožydowa ku swé kochánce, a pak prý bude wyswěcen. Já se opět s prosbou podal o přesazení do Prahy, uwidím, zdali to tenkrát půjde. Stane-li se to, bude to brzo rozchod-

---

[1]) Она вийшла у Львові в р. 1845 під заголовком: „Gramatyka języka małoruskiego w Galicyi, ułożona przez J. Wagilewicza.

nuto, a pak adié Lwowe! Měj se dobře, a napiš mi, zdalis wšecko pořádně obdržel,

Twůj přítel

Karel Wladislaw...

Лист пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 52.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. від дня 18 (30) I — 1 (13) III 1844 р.

З 29 на 30/18 Сѣчня 844.

Ярославе, соколе мôй сизенькій!

Пôвнôч минула — вже двѣ вдарило — а я як думаю, так думаю — и до подушки тулю сь', и на всѣ боки перевертаю ся, але анѣ суде божій! годѣ сну прикликати; знать за моими гадками вганяючи, заблукав ся, що годѣ й допытати ся. — Ой нѣ! то тяжка голова, та тужне серденько не дадут тѣлу и спочинути хоч бы на часиночку. — Но! ниги на вас! чи то день, хвалити Бога, не росте? — чи то сонѣнько Боже для вас за тѣсне? чи то мѣсяченько ясный вам провинив у чôм, що ему по синѣм небу и нôчью спокôйно плысти не дасте? — От-так то вже, та не як! — Та мож чи душа моя нечиста, що ѣй лише нôч спріяе? — Ба и тее нѣ! — И що ж'? Скажѣт ми зôрочки-гадочки! — От сее то вони кажут: „Бач небоженьку, що обернеш ся двѣчи у постели, то зирк за вôконце, а вôн (та я ж' думаю, мѣсяченько — от вже, бачу, що-но и сховав сь', що б' задрѣмати) спôд хмары вылынувши кругом, та зирк у вôконце, и око в око, вôн тобѣ, ты ему! и дивите ся, и проймаете ся, и мов розмовляете — а я все чула, и на вус мотала — мов голуб голубцѣ на самотѣ, так до души нищечком приговорюе; куда то вôн нынька бував, из ким ся пôд вечѣр зустрѣчав, из ким бесѣдовав, кого потѣшав, чіи дѣти колысав, усыпляв, чіих казок та баёк пôдслуховав, чіих гадок вôдгадовав, над ким свѣтив-просвѣчовав — та все тобѣ так гарно розправляе, лише усею душею проймай, вживай! — Так добре на тебе! вставай! вже годѣ тобѣ сон-нелюба бажати! — Але вже и по шкодѣ! — не пора вже мѣсяцю-другу вѣсти посылати, любу родиноньку витати, по нѣй тугу розбивати! от бо зайшов, и спочив, що б' завтра ще красче засіяти, и весь свѣт зрадовати!“ — Так то, братчику, я вже давно про те думав, а все мовчав — так и мѣсяченькôв цимало минуло, а всѣ, бачу, мовчали, Тобѣ вѣстей не посылали! Га — нѣ куда втечи! [2] нема ся нѣ на кого спускати, тра сѣсти и писати. Не ма ж' вже що й вôдкладати из лѣта на осѣнь, та зиму и весну — а я ж' пустак не

схаменув ся, аж тепер, що то нашй кажут: „лише сыр вôдкладаный добрый“ — и аж док Ты, соколоньку, не насварив на мене — тактак-добре на мене, нехай мене бют! — но лише правдою, тая ще мене на ноги зводит, на ногах удержуе. Але що ж' тепер писати? — гадок, мов на небу зôрок — але де им путя знайдеш? — чи вôд минулых, чи теперѣшных, чи будучих? — Та вже ж' хибань вôд кôнця до кôнця — бо я пишу раз, але гаразд — та не, як нашй братчики, закуе, мов зазуля перед Петром, коротенько, жалôбненько, тай задавивши сь' стеблом чи слезою, застогне — замовкне! та й тôльки! —

6 Лютня 844.

Бувало то колись, як тямиш, та ходили мы собѣ оба до школы; ты вчив ся, от абы лише збути, мов вже порозумѣв, шо тая наука без ползы, без хôсна; абы лише далѣй з року на рôк поступати: — а я вчив ся красно, був всюды лутшим, и родичам нѣбы то милѣйшим; але тôльки то було всего, що в школѣ навчив ся; николи и не заганув, що б' то про себе в дома якуюсь розвинути до чого небудь добровôльну охоту, и з нею вѣрно и стало поступати; де там! до всего була охота, до чого лише околичности детину нагнали; усего вчив ся, але всего по трошки, ничого не проймав вôд дошки до дошки, так и не зôстало в серединѣ, ино трошки! Из тым минула вôйна турецка, и вôйна ляцка; однако ж' в обох якая сь сила невидима тягнула душу молоду на сторону Руси; без розмыслу и розваги, без переконаня — видко, що лише природа мати мною тодѣ володала. Таким прибув я на Философію! — Як мною так и Тобою природа потягнула на тую же саму сторону, но лише силнѣйше, и сталѣйше — и бйля того, коли тямлю, вже в самый час вôйны турецкои розвинула ся в Тебе якась охота до читаня книжок — но не до романсôв, Ритергешихтôв, як у мене, але бôлше до исторических, краёвых — купив есь собѣ граматику россійску, вчив ся читати писати, пересиджовав цѣлй дни у книжници; по малу справляв Ты [3] книжочки россійскй, богдай бы якй небудь — обôзнав'есь ся из Енгльом, Карамзином — не забавом приступив есь до Дубровского и пр. — а так ступою розвивала ся повольною и певною идея одна за другою. — Таким прійшов Ты на логику, и так минула у Тебе первая епока, заким у мене ще яка появила ся. —

На логицѣ, вырвав ся я молоджага (мовляв Ты) из пôд строгих правил школьных, котрй доси твердымъ буйности молодецкой стали ся вудилом, засіяла слобода в самый час, коли найшкодлившою могла бы стати: сѣмнадцять було менѣ тодѣ лѣт! товариство школне, молоде й пусте, книжочки парижскй „les paroles du croyant — księgi polskiego narodu и подобнй, пропаганда демократична француско-ляшска, все тото

причинило ся, же выобразъ и так буйна, до всего похопна, выпрягла ся у мене, и стала буяти, мов той коник табунскій по степах днѣпровых! — Все ганьбити, що но из вѣка истнѣло, все набивати и простовати на свое копыто, о всѣм мудровати, никому послуху не дати, — то була рѣч моя и ровесникôв моих! — Той дух овѣнув мене, и заглушив душу и серце — много там було взнешеного, идеалного, але мало истотного — така була перва моя епоха житя — а плыткôсть и лехкодушнôсть у науцѣ, недоспѣлй и екстравагантнй мнѣнія були головным характером еи: — надѣя доконечна змѣн радикалвых политичных и сполечных, не припускали мене до пронятя наук шкôлных — дух лѣтав по повѣтрю, и жив у свѣтѣ сотворенным самым собою; школы не пилновав, а дома из усего глузовав — мѣсто скромности школярскои настала розпуста и збыточнôсть! —

Аж прійшов я до семинаріи, тут притяли ми крила, и хотѣли стригуна укоськати; але не вдало ся, ще за свѣжа память слободы, абы ся дала духови успокоити, и на будучнôсть споглянути — снядѣло и ныло в серединѣ, док ще раз не схопило ся, що б' ужити свѣта свого власного; вырвала ся душа из неволи, побуяла по краинах галицких, поглядѣла пристановища, а не знайшовши, зôтлѣла, покаяла ся, и повернула домôв — щоб' другу [4] зачати бôльше правдиву, истотнѣйшу епоху; — бо в первôй гонив я за цѣлю, а не знав дôйстне за якою, не знав и середств до неи — тут ми одна дорожина показала ся, и нею пустив ся я, думаючи, вона мене заведе до цѣли!

Вернѣмо ся тепер назад до Тебе: — правда, що Ты також може строхи занедбав школы, що року одного по другим утратив, але не с теи причины; Твои знакомости из Каубком, Шашкевичом, Вагилевичом не вергнули Тебе у тую безодню. Ты 'сь мене не ганьбив, Ты 'сь мене не хвалив; но з пôдлôбя придивляючи ся нам, не раз подумав, усмѣхаючи ся: колись и Вы до розуму прійдете, и сами себе соромитимете ся; — а хоч не раз мы пустаки над Тобою глузовали, що лише пишеш, пишеш, та переписуеш; але Ты твердый як опока, не дав есь ся из розуму звести; мы свое, Ты свое. — Так минув рôк, другій — судьба над Тобою увисла: прійшло из тяжелым серцем спомеж родины и свôйнѣ у далеку чужинoньку ступати! Тямлю, як нынѣ, коли сьте ся прощали бѣля Зимнои воды — йшло пôд осѣнь, сонѣнько спочивало — а Ты однѣсенькій як палець, кôлькоро шматя у хустинѣ и пара чобôт — тай тôльки всего — и грошенят ледви чи досыть було — из тым пустив ся у свѣт! Але Господь печалив ся Тобою, и вѣв за рученьку помеже братію Словенску; тут меже ними лебонь чи не друга Твоя епоха: пôзнав есь честного Верещинского, Лучкая; над Дунаем широким, поважным, пôд печю Отця Коляра споважнѣли й Твои гадки, и доспѣли

плода рясного; тут выробила ся сила Твоя морална до такои степени, якои бы я ще и пôйняти не встиг. Побѣдивши нужду и тугу за родиною, повернув есь щасливо домôв, хоч не раз не два пôд тягиром покладу Твого и скарбовнѣ — Книг — из безсиля стогнав, омлѣвав на дорозѣ! — а Русалка Днѣстровая, Приповѣдки, Похôд по Галицкôй и Угорскôй, Руси були первѣстками Твоих родолюбивых трудôв! — Вôдтиля все далше а стальше поступаеш певным, поважным кроком. — На конець поняв есь любу жôночку, а перебивши пеню злои силы, осѣв есь, и газдуеш, гараздуеш!....

Не той, и не тут конець ще менѣ! — Прохолоднѣвши и споважнѣвши по первôй кризѣ (crisis) поступав я звольна, мов покаянник, на новôй пути житя, котра мене до цѣли уроенои завести мала: лѣкарем постати честным, [5] и лѣкарем обѣтовати всѣ силы моралнй и тѣлеснй на добро, честь и счастье мірян, тот була идея второи епохи; став я вже и на будучнôсть оглядати ся, але гадки свѣжо сполоханй, не переставали мутити чистого жерела. Минуло три роки из тым: — и прійшла на мене колѣй, що б' родину милу покидати, и на чужинѣ розуму ся поучати; пустив ся, не з примусу, а з доброи воли — и забренув, повен надѣи у далеку широку чужину. Стоят передо мною всѣ стороны мого походу, снуют ся, гей мары всѣ гадки тужнй за родиною, и не вôдступают мене, вѣрніи подруги, и доси — побачив я послѣдный раз наших крайных Русинôв — далѣй — пôзнав лицем Мазурôв, Кракусôв, Горалѣв, Слезакôв, Ганакôв, придивляв ся тым кменам однорôдным, и влюбив ся в них всею душею, мов в братôв рôдненьких Русинôв наших. Побачив я й много мѣст околичных, але их вежи, костелы, их житье и торговля половинов нѣмецка, половинов жидôвска, не зôставили в души и слѣду теи памяти, що хатина Русина Розгôрецкого, хатина Слезака Устромского. — Ѣду чудесною залѣзницев, приглядаю сь Моравскôй долинѣ, любую ся еи нивами, и виноградами — гляну — широкій Дунай — гляну — и цѣль моего похода — Вѣдень, простягнув ся широкою, срокатою плахтою над берегом велита словенского, а над ним увис туман густый и чорна мрака — пустив ся я у тую глубину, и вже-вже пропадаю, мов плотиця у море пôрнула. — Зразу не мôг я розглядѣти ся меже тою Нѣмеччиною, и туга печальна за родинов опановала мене и перейняла на вскрôзь, и не схаменув ем ся опôсля неи, аж прибули „Приповѣдки“ до печатаня; выперли вони на годинку тугу из серця, и раднѣйша стала ми чужина, бо мал ем у нѣй дѣло до кôнця довести. — Наша обопôлна листовня — нашй суперечки, були послѣдным выплывом химического тертя наших супротивных живлѣв — политики и словесности — послѣднй нашй два листы доказали, кôлько у мене из первои епохи позостало мнѣній перепятых — Ты'сь перемѣг надо мною,

на Твоим постало, (ой кобы менѣ тіи два листы, мôй послѣдный польскій, Твôй первый рускій не були вôдôбрали! пришли, прошу, коли маеш, вôдпишу си на памятку) — и тут конець второи епохи! —

Зайняли у неволю — що'сь Ты почав, тое вона доправила, докôнчила — не було куда втечи, из примусу, ростропности, мусѣв ем получити два доси супротивнй живлѣ — мусѣли подати собѣ руки и поеднати — словеснôсть охоронила политику, навернула ѣй из бездорожя, и вывела мене счастливо [6] из неволи (Протокул мôй у Полиціи показуе, куды я кинув ся.) — Вôдти вже лѣкарство пôшло по малу в комеш, а Словенщина из своими розложистыми гилями зайняла мѣсто. Довѣв я Приповѣдки до ладу, и пустив ся у Пешт, радуючи ся на близкій поворôт. Але не так Господь повелѣв; завернула мене судьба у друге до Вѣдня, не знать на якій ще конець — от однакож ще 'м доси не жаловав и не нарѣкав так до правды, хоч не мало мене и нужда набила ся. Чим далѣй врабляв ем ся в Словенщину, тым сумнѣйша ставала передо мною будучнôсть „за чим пробуваеш у чужинѣ, гайнуеш лѣта, не пилнуеш дѣла хлѣборобного?“ — часом думав ем, що голова пукне и розшибне сь' у трѣсочки про самй гадки журнй и думаня — а однакож годѣ було вôдступити повзятои идеи. — Знакомости из Колярем, Вуком, Срезневским, Миклошичем много поучили мене, и навели на лутше — через них я пôзнав, що нашй народы и дух часу не желают по нас змѣи политичных, не вникнувши перше у житье и чувствіе, степень освѣты ихже — а желают по нас, що б' все изслѣдовати и изображати, що но народови пытомо-домашне и власне — тую ниву нам засѣвати, и вôд неи лише хôсна рясного надѣяти ся — а политика змѣнит ся, переважит ся сама собов, куда ѣй присуджено. — Аж диви, от и на руку ковѣнка, передложена менѣ часопись, гадка взнешена, родолюбива, припала ми до подобы — став я порати сь' коло неи — але перебив Москаль, из далекои Украины знад Днѣпра, (куды я мыслею не раз пролѣтав) — обѣцяв, и с тым поѣхав — а обѣцянка зôстала обѣцянкою и в послѣднôм листѣ перед Рôздвом. — Тут знов Ты прислав есь ми грошй — тра було, пора, зайняти ся ригорозами — нова перепона — в Маю перебув я счастливо, и видя, що до другого не так хутко доведе ся, прійняв я ся ногами и руками за часопись; твои присланй книжки и писемка стали ми ся добрй в пригодѣ — але чим далѣй в лѣс, тым бôльше дров — тым лутше розглядаю ся, кôлько ми, и куда гляну, то нестае — гадки помотанй, недоспѣлй, язык не вправный; чи то уложити, чи перевести що, всюда насувают ся замѣчанія, котрй бы доконче розвязати треба, а тут тяжко — в исторіи огулнôй — и окромнôй Словенскôй, в етнографіи, куды поверну ся, то пусто в головѣ — пôзнав ем „Правду руску Раковецкого“ — (у книжници цѣсарскôй) —

почав ся нею изображати, и пересвѣдчив ся, кôлько трудôв и вѣдомостей вымагае дѣло, котре бы хоч яку ползу и пожиток народови принести могло. — Слухаю сего року вôдчитôв исторіи всеобщои на всеучилищу. — От так минуло [7] вôд Травня второчного лѣто, осѣнь, зима, и вже ку веснѣ йде; и хоч нужда мене била, як ще нѣколи, так чую, що тым силнѣйшій, вытрвальшій, плоднѣйшій мôй дух — словом, вижу, що по малу на перед поступаю — але Господь лише знае и вѣдае, яка ми и де ще судьба присужена! — Послухай но, братчику, що тепер буде: —

20. Лютня 844.

Второчного року переставляли нашу церковцю св. Варвары, так и не ходив я до неи, аж сего року став я службы у нѣй слухати; що недѣля и свято, так я вже и там. Було то, коли тямлю, у Майку пôд осѣнь, коли я у перше був у нѣй. Стою и слухаю, а бѣля мене бачу, якій сь Пан статечный, поважный, и вѣдав заможвый — влѣпив на мене очи, як бы мене пôзнавав, або пôзнати хотѣв — але я и ба й дуже думаю, коли чого потрѣбуеш, так лише желай — по службѣ йду просто домôв — на дорозѣ оглянувши ся, бачу, а вôн недалеко за мною — аж розôйшлисьмо ся. Прійшло на другу недѣлю, бачу, вôн вже у церквѣ, слухае службы, спѣвае из крыласом стихенька, хрестит ся по нашому — а все поглядае на мене, казав бы 'сь, хоче так и промовити, а жахае сь' — выйшов я из церкви, вôн за мною. Думаю, що за бѣда, чи може подорожный Москаль, або Сербин правовѣрный, та рад бы знакомость зо мнов забрати, та чого ж' бояти ся? — так я анѣ чичирк, я тебе не знаю, так и що менѣ по тобѣ, помочи ми не поможеш — та може ще якій панок, то коли сам ся натрупу, опôсля ще глузовати або й соромити ся мене буде — минуло из тым кôлька недѣль, так що менѣ вже наприкрило ся, же вôн мене очима прослѣдуе. Вже гадав ем раз, що его нема у церквѣ, аж по службѣ, а вôн менѣ дорогу забѣгае и поздоровляе — вôдклонив ся я гарно, и зачекав на него пôд церквою — выйшов — стали сьмо бесѣдовати дорогою, то о сим, то о тôм — бачу, що по словенски анѣ слова не промовляе, а и по нѣмецки дуже слабко говорит — що за бѣда? — Выпытуе мене, из вôдки я, вôд коли и за чим тут пробуваю; зôйшлисьмо на лѣкарство — вôн став зараз росправляти то по нѣменки, то латински о Гомеопатіи — каже, що у нас „in Deutschland“ — инша установа — а я думаю, ты не з „Deutschland“ — вже слухаю и не слухаю, бо стало ми мерзко, що тант передо мною, из вôдки? — и с тым розôйшли 'сьмо ся — на другу, третю & & недѣлю заедно розмовляли 'сьмо — але ось так и бай дуже — думаю, ты мене пытав, и я тобѣ розказав все — а ты менѣ кажеш, що [8] из „Deutschland“ — так вже бôльше и не пытав ем про его обытацію;

росказовав, що вôн уже вôд 16 лѣт Гомепатіев ся займае, що лише вона его жену утримуе при житю. — Якось по Рôздвяных святах, просит вôн мене, що б' я в однôм мѣсцѣ зôйшов ся из ним — каже, що мае менѣ якійсь „Vorschlag“ — дати — але я вже так був знетерпелив ся, що я ще маю про тебе час гайновати? — Кажу, що не маю тодѣ часу, але коли тее, то нехай менѣ таки зараз удѣлит свое передложѣнье. — Змѣшав ся вôн на тî слова трохи, и як бы хотѣв сам из собою у нутрѣ сперечати ся, — каже: „Та добре — правда, що вы не знаете, хто я такій, але най зôстане межи нами, я — каже — „Herzog von Lucca“. — Подумай собѣ, як менѣ ся дѣяло, коли я вчув за сее! Одубѣв ем зо всѣм. — Став вôн далѣ росказовати, що дома мае свôй шпиталь, и рад бы у нѣм имѣти оддѣл гомеопатичный — каже, коли хочете, я вам дам через два роки пôднору у Вѣдни, що бы 'сте ся але Гомеопатіев всѣма силами зайняли для добра чоловѣчества, а потôм призву вас до себе, до Луки, и будете Гомеопатом у моим шпитали — впрочôм то не силована рѣч, коли ваша добра и щира воля — розважѣт собѣ, и скажѣт крайне слово. — Було то в недѣлю, на самый старый год — а на вôвторок 2/1 позвав вôн мене до себе до палаты Е. К. В. князя Фердинанда Есте, нашого Намѣстника, а Вуяшка Воеводы Луки, де вôн цѣлым домом завѣдовав в небытности Фердинанда. Повен надѣи и утѣхи прійшов я домôв, и застав кôлькох знакомых, як олево на св. Силвестра вылевали — намовили и мене до того, и усѣх найлутше удало ся менѣ — всѣ менѣ ворожили велике счастье на новый год — То самое ворожила ми и кабалниця из карт — Ты знаеш, и я знаю, що то дурниця, — але предцѣ було то для мене нибы закладом и порукою будучности. — 2/1 був я первый раз на салонах Воеводы, прійняв мене дуже чемно, потѣшав, що дома також мае церкву словенску, священника и дякôв — що вôн з молоду замилованый в словенскôм набоженьствѣ — лише що б' пилно учив ем ся. — Жаль Ему, а ще бôльше менѣ було, що не вмѣв ем таліянски, бо бесѣда наша нѣ по нѣмецки, нѣ латински не йшла по Его воли. — Сказав я Ему крайне слово, що я собѣ за велике и несподѣване счастье почитаю, выбраным бути Его спомеж тысячю лѣкарѣв; мои околичности вже вôн ся перше вывѣдав вôд мене, так знав, що не льзя ми у нѣ чѣм переберати. — Вôдти почитовав Вôн мене и печалив ся, мов сыном — у пятницю, — [9] суботу, недѣлю був ем знов у него; розпытовав ся про Родичôв и всю родину — из яких я сторон — назначив собѣ на картѣ Галиччины Чепелѣ и Пеняки — зарекомендовав мене до Dr Флейшмана, найславнѣйшого тут Гомеопаты, котрый и свôй шпиталь мае. — В понедѣлок 8/1 прійняв мене из великою усердностю, але мов хтѣв у моих очех выслѣдити, чи вытрваю я — напоминав мене, що б' кроми родины, никому и не споминати о змѣнѣ моей доли — потôм

выйняв банкнот на 100 fl СМ, дав ми, и каже, то на вашй ригороза — дав ми також билет до свого секретаря, и вызначив для мене що мѣсяць по 20 fl СМ аж до Юнія — а в Юнію маю знов до него лист писати, так маю дальшого росположѣня выглядати — каже „напишѣт зараз до родины, и молѣт Бога за мене „Господи помилуй!“ — Споминав також про Лучкая, и казав, що помер у Мукачевѣ. — Забавив Вôн ще у Вѣдни до Іорданских свят, и ледви не що дня мусѣв я бути у него. — 20/1 попрощавши ся усердно изо мною, поѣхав у своясы до Луки. — Суди ж' тепер сам, братчику, що за чоловѣк Вôн мусить е, що Вôн мевѣ тôлько завѣрив! — Из стороны довѣдав я ся, що Вôн перед 6 лѣтми бавив через 12 лѣт у Вѣдни, що меже Великими Панами Вôн найлутшій усѣх — що тодѣ вôдѣзжаючи, забрав усѣх людій и дворян из собою, самых Нѣмцѣв, що Его всѣ дома пообкрадали и попокидали; кроме одного Доктора, шо ще задержав ся доси — навѣть Комисар повѣрник Его (Таліян) обôкрав на 100,000 fl. СМ. и покинув, из теи причины мусѣв Вôн тепер до Вѣдня за позвою ѣхати — и пр. — и бач, той муж, що тôлько вытерпѣв через свою латвовѣру, узрѣвши мене раз, другій, мôг тôлько повѣрити! Чи мое лице таке честне, чи Его око таке проникливе, чи заслѣплене, то годѣ вôдгадати — словом: мое счастье засіяло, а Ты вôдправ за Него и увесь Его Рôд З службѣ Божѣ; хоч бы лише за тее, що доси для мене учинив, а за будуче и не згадуючи. —

Скажи ж' тепер, братчику, чи не пора менѣ, застановити ся над самым собою? — не здивуй же, що о собѣ так розписав ем ся — бо чи не пора менѣ, высповѣдати ся перед Тобою, и заговѣвши честно, нове почати житье?! — Радбы я роспочав ту нову епоху, не дѣлом лѣкарским, але таки нашим народным — думаю, уложити на способ новорочника, писмечко пôд назвою „Вѣнець Галичанам [10] в подарок уплѣв И. Г. и хотѣв бы 'м, пишучи в Червни, просити Воеводы Луцкого, що б' звелѣв прійняти посвящѣнье — може чей не вôдмовит? — Коли маеш дещо найлутшого, то пришли — але уважай, де що може темного, так що б' выяснити примѣтками — також рад бы 'м всѣ пѣсни, що менѣ прислав есь, знати вôд кого, по имени и по призвищу — нема ся нам чого таити из справедливою справою — нехай ся Ляхи таят, коли мают из чим — а нам нѣколи — най и влада бачит, що мы пôд еи крылом спасительным беспечнй и вѣрнй, не хочем жаднои тайни имѣти, и в обавѣ себе и ѣи удержовати — Най ся боят Украинцѣ и тѣни своей, и накручуют свôйню на Московскую Всерусь — нам годѣ! Пôзнѣйше дам тобѣ обширнѣйшу вѣсть о Вѣнци, и чи буде на сей, чи на 45 год. — Из пріятелѣв не прислав ми нихто ничого — знать выглядают всѣ дѣла якого. — Ще одна околичнôсть припôзнила сей мôй

лист: в Чепелях о ни чѣм ще не знают — Не давно дôстав ем лист вôд свекра Григорія Аудыковича, прислав ми пашпорт — и пораду, що б' надѣючи ся на добродѣль, котру учинив наш незабутный покôйник Дѣдунь Пани Іордановôй, що б' писати до П. Іордана и просити о вызычку грошій — я написав, и пôслав свекрови, а вôн сам поѣде из листом до П. Іордапа — чи буде що с того, чи ни, то все одно — але придати, придало бы ся — най бы що небудь – про те замовчав я перед свекром, и прошу Тебе, най до якого сь часу при нас зôстане; не завадит, хоч о кôлька мѣсяцѣв пôзнѣйше довѣдают ся о моѣй пригодѣ. — Петрови лише напиши, най ся пилнуе, и учит добре. — А Твою Любочку Мариню проси, але вôд себе, що б' ушила из бѣленького, тоненького полотна, кроём Гуцульским, сорочечку, и що б' вышила, або дала вышити гарно, шовком червоным, на памятку для мене — але що б' незнала, же я сам прошу о тее — а скоро придбаю строхи грошенят, то пришлю для неи гостинця из Вѣдня! —

8/3 44. Из новин тутейших не знаю много, або може за много, та тямки не стае; от строхи:

В Уграх Мадярове перемагают — влада и против ним, и за ними — В Прешбурку и Загреблѣ побили ся кôлька разôв из Словенами — однакож Словак „Штур“ — буде издавав: Новины словацкî, политичнî — але в Загребли, в наслѣдок тых борб, заказано имя „Илир“ — у всѣх письмах, а Цензор Мадяроман, так острый, же Илирове що лутшого, то [11] печатают у Вѣдни, н. п. Dor Деметер печатае якійсь драмат, лебонь чи не „Кралевица Теута“ (?) из котрою Римляне воёвали — В Загребли печатае ся „Gundulića Osman“ — из 15 столѣтя — а тут у Вѣдни будут ся печатати пѣсни прекраснî „Dàržića“ — також из 15 столѣтя. — Твôй друг Юрій Петрович помер вже давно у Бѣлгородѣ, яко професор — святый упокой над его и над Лучкаевою душею. — Dor Шафарик, братанец Историка, ест учителем физики в Бѣлгородѣ, и сего року почав також чтенія о Словенскôй исторіи и литературѣ — молоде и старе тисне ся на послуханье дѣяній суплетенных. — Миклошич працюе пилно над своими зрôвнанями Словенщины из Санскритою, и незличеннî поробив вôдкрытя — старословенскій его словар обôймае 15,000 слов, выйнятых из кодексôв старых — вôдкрыв також в книжници надвôрнôй, кодекс старобулгарскій — а каже, в Булгаріи, на горѣ „Athos“ — в монастирѣ Рило суть невычерпаемî забытки старобулгарскои письменности. Розбôр Миклошичѣв „Ворр“-а, вельми глубоко критичный. Копитар займае ся також изданьем якогось кодексу. — Чув ем вôд Миклошича, що написано в Галиччинѣ три Грамматицѣ для шкôл, до выбору — Лозинского мае бути найлутша, але вôд Консисторя не прійнята, бо дуже-

популярна (?!)... У святои Варвары бувают казани галицко-рускй — 10/12 43 чувем перву — казатель мав голос чистый, повный — лише выражѣня ще не певнй — гадки дуже коротенько зôбранй, и до того без докладнои наслѣдности — рух тѣла не чемный, не моторный, однакож надѣя, що вробит ся. 4. Марця 44. держав казань Правецкій — красный, плынный изговор, — но много на польске перекручовав, и в ударѣ голоса, и в зворотах — н. пр. грѣхôв = hrichów — предцѣ видно, що старают ся, и рухают ся охочо. —

Владика чорногôрскій пробувае у Вѣдни ще вôд мясниць; кажут, що 10,000 чорногôрцѣв мают на Кавказку линію на новосѣлье посылати — також желае вôд Царя Николы бôльшои пенсіи для себе — видѣв я того истного Велита Гомерового, якого 'м ще николи не видав; увесь Вѣдень удивляе ся и чудуе над Его зростом и вродою; ходит або по владически одѣяный, або в народнôм строю — мае при собѣ пôдручника (adjutanta) и тайника (sekretar). —

4. Лютня давала молодь словенска (кроме польскои, котра нехтѣла причиняти ся) забаву публичну; був на нѣй [12] князь Милош, тіи два Чорногôрцѣ (бо Владика мав тодѣ послух (audienz) у Метерниха) — Грабѣ Коловрат, Грабѣ Замойскій (ординат), князь Почич (кнез Дубровачки, Graf von Ragusa) молодый искреный Словен, знаный вже у словесности илирскôй, и споминаный из особливою честю в Коляревôм „Cestopis“ — тойже самый Почич буде „Dàržića“ издавати; потôм много профессорôв, докторôв, адвокатôв из всѣх племен словенских ракузских — из Галичан був лише Dor Фойгт з Бродôв, ассистент Пр. Береса — и я! — вся дружина бавила ся почестно — молодь гуляла, в коло горватске и славонске, в польку (ческу), страшака (моравского), и мазура! — Прошу Тебе, кобы 'сь описав менѣ коло, як го у нас пôд Карпатами, або и де инде, танцюют, чи есть яке подобье до илирского кола? — Е. К. В. князь Степан, сын Палатина угорского, а тепер Губернатор, Намѣстник в Чехах сватае дочку середульшу Царя Николы — посел надзвычайный Орлов есть тут посередником — вона вырѣкае ся вѣры и дôстае 3 миліоны посагу; але двôр австрійскій желае, що б' и тых 100,000 рочных (apanage), що доси мала, зôстали при нѣй доживотне — важная то здае ся, буде епоха для всѣх Словен — а погибель для Мадярôв, котрых лише один Метерних удержуе. — Князь Пашкевич вôдсудженый из Варшавы, и лебонь вôд службы (!) — а Черничев, министер войны, зайняв его мѣсце. —

У Вѣдни вôд Майка второчного заведенй три катедры языка словенского (ческого) — в академіи Юсефинскôй, на всеучилищу, и на политехницѣ — професуру на всѣх трох

обôйняв П. Громатко, учитель домовый чещины у Е. К. В. князя Франтишка Кароля, наслѣдника, але якось не вôдповѣдае своѣй посадѣ. —

Пр. Цыбульскій в Берлинѣ вôдчитуе сего року „Ueber Volkspoesie der Slawen“ — Мицкевичевû чтенія сут по тутейших книгарнях в нѣмецкôм переводѣ; много в них гадок новых, геніялных — але западный уплыв переважуе. — Якійсь Микшичек издае в Бернѣ Казки моравскû народнû. —

В „Slawische Jahrbücher von D. Jordan“ — 3. вязцѣ 843 читав ем кроме кôлька статей о Уграх, котрыми тепер всѣ часописѣ словенскû и нѣмецки аж переповненû, також двѣ критицѣ о однôм дѣлѣ: „Slawen, Russen [13] Russen, Germanen. Leipzig 843. — одна критика написана „von einem Rusinen“ — здает ся Галичаном, Полякам пріятным. — Много переводôв нѣмецких из словенских пѣсень и утворôв, н. п. Wolfsohn перевѣв рускû; v. Waldbrühl издав „Slawische Balalajka“ — прекраснû переводы пѣснѣв руских, малоруских и польских. — Стоит там також, що Русине в Галиччинѣ починают ся рушати: Левицкій пише Грамматику — Скоморовскій порае словар — прочû зберают идіотисмы. — В Россіи выходит много дѣл о азіятицких народах в оглядѣ языкôв. — Устрялов издае рукописьную историю малои Россіи Епископа Юря Коницкого, из котреи Маркевич (?) мав свою историю выписати. — 3 Хроники Новогородскû выйшли — Хроника Ипатіевска (?) выходит — Нестор подлѣ 60. рукописей зрôвнаный, издае ся (але то Тобѣ все вже знакоме) — в Вилнѣ выходит: „Собраніе древныхъ граммотъ и актовъ городовъ Вилно, Ковно, Троки. — Далѣ стоит „In Abschriften cursirt eine russische Rechtsgeschichte des verstorbenen Ministers Speranskij; sie war für den Thronfolger bestimmt, und enthält ganz originelle Ansichten. Doch kann sie vor der Emancipation der Bauern, die wohl nicht mehr lange ausbleiben wird; nicht gedruckt werden. (вже Срезневскій споминав ми много схвального о тôм Сперанскôм). Köppen издае специялну итнографическу карту Россіи. — Востоков издав „Остромирское Евангеліе“. — В Одесѣ выйшли пѣсни новобулгарскû Априлова — и граматика новобулг. Венелина. — Трентовскій издав „Chowanna“ (Erziehungskunde) — и Логику польску (?). —

В 5. вязцѣ Slaw. Jahrb. 843 есть вôд Шафарика „Bibliographische Uebersicht der Sammlungen slaw. Volkslieder“ — спôмнув вôн о двох дѣлах, котрû бы 'м зычив имѣти: „Ueber den Charakter der slaw. Volkslieder der jenseits der Donau wohnenden Slawen“ — Венелина. Москва 835. — и: „Ueber die

Volkspoesie der slaw. Stämme. Бодянского. Москва 837. — Меж' прочими пише Шафарик: „Kleinruss. Lieder (в рукописи), gesammelt in Galizien von Wahylewicz. Der fleissige Verfasser fährt noch fort, seine Sammlung zu bereichern. Wenn sie herauskommen, so werden sie einen werthvollen Gewinn in diesem Literaturzweige bilden. (Leider hat ihn der Tod in diesem Jahre allzufrüh dahingerafft)[1]). Читаючи тое, аж за голову взяв ем ся из проляку! — Утратили 'сьмо знов одного мужа, повного надѣи, будь як будь — св. упокой и над ним! — Знать Jordan сам довѣдав ся о тôм, бо закружив тую примѣтку — ледви и Ты чув про те, що менѣ не писав есь — коб' знатя, в чіи руки попали ся его письма. И так зôвяли нам Ходаковскій, Илькевич, Лучкай, Вагилевич — [14] Петрович — а може и Шашкевичеви не много ся дивит? (то страта ненадоложима!) — котрого брат молодшій ту есть у Піоньерôв фелдвеблом, дуже статечный, був в Тулвѣ в кадецкôй школѣ 3 роки, и надѣе ся борзо выйти на поручника — але про братôв ничого не знае. — Потôм меж' критиками суть: „Listy z zagranicy przez Stefana W(itwickiego). Lipsk. Критик каже: „Eine traurige, gar traurige Thatsache, dass viele der Edelsten des poln. Volkes, nachdem sie es aufgegeben. durch irdische Gewalt ihr Vaterland zu retten, sich einem düstern, trüben Brüten über die Unerforschlichkeit der Handlungen des Himmels überlassen, und zu der Ueberzeugung gekommen zu sein scheinen, dass menschliche Gewalt und alles menschliche Thun sei zu verachten, nur das Uebermenschliche könne helfen, und darum müsse man fromm, sehr fromm sein, fleissig in die Kirche gehen & & & Unglückliche politische und sociale Verhältnisse haben es verhindert, dass weder wahre wissenschaftliche Bildung, noch viel weniger philosophisches Denken und Forschen, die Basis alles Wissens, sich in Polen so recht heimisch machten". & & гôрка але дôйстна правда! — Карамзина 5 изданье в 3 томах выйшло. — Lithauische Volkslieder und Sagen. Leipzig. von Wilh. Jordan. 844 прекрасный перевôд. — Шафарикова народопись переведена на польски, у Вроцлавѣ 843. через Далмана; — и лебонь на руски, але не знаю ким и де (?) — Pauli у Львовѣ издав: „Gawinskiego z Wielomowic poezije" (подлѣ рукописи). — В Люблянах выходит часопись краиска: „Kmetijske i rokodélske novize". — Коляр издае втору часть своих „Kazňe a reči". — В малôй Азіи коло Скутари закладают францускй Лазаристы новосѣлье (колонію) польску (!),

---

[1]) Вістка невірна. Імовірно помішав тут Шафарик Вагилевича з Марк. Шашкевичем, що умер 1843 року.

и пріймают всѣх, що из вôйск россійских утѣкают, або котрî из неволи Черкеской выкуплений. — Вôд року 844 будут Slawische Jahrbücher не в 6, але 12 вязках выходити — есть то найлутшая часопись, маеш у нѣй все из Словенщины. —

„Ausland“ 843. № 177. есть росправа: „Die galizisch-rusinische Sprache“ — нибы то критика на стать из Денницѣ Варшавской: „Das Schicksal der galiz. russischen Sprache“ — хто писав, той писав — и чув, що звонили, але не знав у котрôй церквѣ — лутше, думаю, було мовчати, нѣж пѣ се нѣ те писати! — бо нѣ Богу свѣчки, нѣ чортови угарка! Подлѣ того критика язык наш лише ще в Галиччинѣ и в Уграх удержуе ся, а в Россіи зо всѣм великоруским выпуден (!) — У него починае ся жизнь словесна малоруска вôд Митрополиты Левицкого, и Іосифа Левицкого, котрый своими письмами положив заклад нашои свѣтскои литературы (!) и пр. — На кôнци сам не знае, чого хоче! — № 221: „Sitte und [15] Aberglaube der Bretagner“ — есть там много подобя в звычаях, обычаях, повѣрях и забобонах до нашого народа — дивная рѣч, суть казки о вѣдьмах, упѣрях, вовколаках, о злых очех — навѣть в именах; н. пр. „Velladen“ (Besehen) зовут ся нашî „Оглядины“ — „bombarde“ зове ся наша „бандурка“ — есть и кобза; — есть урочистôсть св. Ивана, зо всѣм подобна до нашого Купалы и пр. пр. — Бретанчики сѣют також много гречки, и приписуют ѣй силу надзвычайну. — № 233. е вѣсть историч. о монастирѣ Почаевскôм из Пчелы Сѣверной выйнята. — № 234. есть „Stonehenge“ — опис докладный розвалин передвѣцкого зданія друидского чи британского коло Salisbury в Англіи подобного до наших городищ, и камѣнных урочищ н. пр. в Розгôрчю, Трухановѣ & &. — В Индіях сходных есть велика дуже пушка (канона) и зове ся „Mulki Meidan“ (Monarch des Thals) — а подвôрье в палатѣ короля перского зове ся „Maidan“ (innere Hof) — читаючи припôмнув ем собѣ на нашî майданы, из котрых, як тямиш, небôжчик Вагилевич смѣяв сь' — и на илирскî мейданы! — Як вѣрно заховуе наш нарôд корѣнье свое! —

От! и все, що знаю, и на письмѣ маю. — Зан, чув ем, переносит ся до Праги — в послѣднôм Музейнику есть его прекрасная стать о литературѣ польскôй — но лише чув ем про ню. —

Маю тепер ще дещо роспытати у Тебе: — „Пѣснь князю О. Куракину на н. год 805“ — хто Куракин, а хто пѣвець? — Из „Русалки Грозевои“ выйнятî повѣря — чи не було там до них яких обяснѣній, примѣток, мнѣній, що то „Перелоги“ — що „Ночницѣ и Денницѣ“? — В заговорѣ Гуцульскôм стоит: „Що девять?

Девята стала каска каменна округ двора“ — що то за каска (чи казка?) каменна округ двора? — „Иди до кучка, де свиня боком меле (?)“ — що то за кучка (чи кучок?)? — що то Сербук по Сербук? — Далѣ в приказочцѣ есть: „Взяв бабу за чупец“ — чи може чипец? — Потому, чи не знаеш, де подѣла ся рукопись: „Розговôр на попа“ — ? — И чи не мôг бы 'сьми прислати „Пѣсни Падуры“ — (Pauli) — Також для Миклошича; чи кажут у нас: бѣгти, стерегти, чи бѣгчи, стерегчи, чи бѣчи, стеречи, чи одно и друге?...

Межи загадками: „Клевцун а всунь — а вкладь борсун“ — (в постолы убувати ся); чи не лутше бы було: Клевцуна всунь — а вкладь борсун (босун = босу ногу, або як)? — „Хохотень як локотень (знать высокій качан?); хохотниця як дôйниця“ (знать голова капусты розложиста, пуста, без ядра — або що то дôйниця?) — „Вкину як блюшку (знать [16] блоха мала?) & — „Упав дуб на весь свѣт, а на кôнци ковалѣ куют“ — що то за ковалѣ? — чи не луна, з вечѣра на захôд, а з рана на схôд сонця, мов вôд кузьни, де ковалѣ куют? — „Ѣхали люде з Семи́города, поставили хату з самого дерѣва (чи так?); поставили хату межи горами, зробили дѣру межи росохами“ — (Зôлниця). Чи добре удареніе голоса в „Семи́городѣ“ — и що то за Семи́город? — чи лише для звучности выдумане: Семи́города = само́го дерѣва; — „хату межи горами“ — горы то знать обôйстье, бó будинок в примѣрѣ до зôлницѣ можна горою назвати? — „Був такій конобав“ & & — чи вживае ся слово конобав в поточнôй бесѣдѣ, и що значит, чи лиш для звучности выдумане? — „Та гнули ся (чи може тягнули ся?) старцѣ скрôзь плôт за яйцѣ“ — що то за старцѣ, и яйцѣ чи капцѣ? чи великі̂ и малі̂ гарбузы? — Чи вживае ся куделя и кужѣль в однôм смыслѣ? — —

Стихотворенія: „Осѣнь“ — „Побратимови в день имени его“ — вôд Н. У. (знать Николы Устіяновича?). — „До * * *“ — „Днѣстрованка“ — „Думка“ — „Лиха доля“ — „Пôдлисье“ (де то те Пôдлисье?) всѣ вôд Ш. (чи то Шашкевич, чи хто?) — „Русин“ — (брат Шашкевича казав, що то Русланова) — „До Милон“ — обѣ вôд М. М. (чи так?) — „Сын любимому Отцю“ вôд А. Ш.[1]) (хто то?) — „Згадка Старины“ — вôд А. М. (знать Антон Могильницкій?) — „Рѣчка“ — и „Туга за родиною“ — то знаю, що обѣ Твои. —

Читав ем не давно „Poezije Bohdana Zaleskiego“ — „Duch od stepu“ (Przygrawka do nowéj poezji) — прекрасно спѣвае о дѣяніях всего чоловѣчества, вôд Ядама и найдавнѣйших часôв, доки и історія не сягае, переходит всѣ епохи історіи огулнои, взлетѣвши духом степовым пôд небеса; старых Словен так спѣвае:

---

[1]) Є се вірш М. Шашкевича.

XII. Wiatr stepowy Tchnienie
[Boże, —
Napowietrzne moje łoże,
W lot skręcony — na swéj osi,
W inszą stronę wzrok unosi.
Widzę — piękną błogą Ziemię
Zieleniące się przestworza, —
Góry, lasy, a trzy Morza;
I kochane wielkie plemię,
W słońcu się — na kwiatach roi...
Pra-pra-pra-Ojcowie moi.
Rószczka Złota — Och! ta sama —
Przesadzony szczep Adama, —
Z pod namiotów Abrahama!...
Boży Duch wiekuje w mowie,
Z BOGA chléb się ZBOŻE zo-
[wie!
Z BOGA tu BOHATEROWIE!
Z BOGA dzierżą — zysk i straty.
Ów UBOGI, — ów BOGATY!
PAN ku dzieciom łaskaw zdala,
Chociaż grzészne, grzészne wielce,
Ubóstwiają sprośne cielce!
Dotąd, — wszystko im pozwala:
Ani znoju, — ani boju —
Wolni — równi — śnią w pokoju...
& &

[17] Ó Польщѣ так спѣвае:

XVI. Duch mój spoczął. Już nie-
[miłém
Snieniem — na pół ludzkiém —
[śniłem...
Duch, niebieskich duchów bliźni,—
W górę rwie się od poziomu,
Jakby uciec — gdzieś do domu:
Kwili smutnie... aż oniemia.
Głos Anioła cichy, luby:
„Czas wypełnia się twéj próby!
„Oto ziemia — twoja ziemia!“ —
Niecielesne wodzę oko —
Wodzę znowu — o! széroko...
Widzę — widzę piękną ziemię,
Rostworzystych pól przestwo-
[rza —
Góry — lasy — a dwa Morza!
I kochane, wielkie plemię,
Smutne — tęskne — coś na do-
[bie —
We łzach patrzy się ku sobie!...
Mglą się Tatry przed oczyma...
Widzę brzegi Warty, Wisły,
Ludem — jako złotem błysły;
Polska rdzenna — o! rodzima —
Z pod orlego gniazda syny!...
Widzę brzegi Niemna, Dzwiny,
Jagiełłowe — pyszne wiano!
Chrzestne dzieci — puszcz Li-
[twiny!
Żmudź pobożna gnie kolano,
Tchu świętego mi użycza!..
Dniestr i znowu Dniepr przed
[okiem,
Wieże stepu liczę wzrokiem,
Kijów — Lwów — i od Halicza —
Pieśń dziewicza — krew dziewi-
[cza;
Tęcza — bujnych niw, pustyni,
Różni — różnych barw Rusini!..
Czemuż wszyscy — tak na do-
[bie —
Łzawo patrzą się ku sobie?
Wielka MATKA ich w żałobie!
Polska Piastów, Jagielońska,
Taka można, i szeroka;
PANI LITWY, RUSI, SLĄSKA,
Ni wolnego ziemi kąska,
Na grób chociaż — dla Proroka!
& &

Що за пречудній пѣсни! але коли все одно товче! Ему Словенщина польска в головѣ, а Россіи руска — так добра не буде! —

На кôнци каже:

XXI. Sam PAN kłębek czasów mota —
Nić promieni się po swiecie...
Ludzie! snem wy to zowiecie!
Sen-że — moje łzy żywota?
Sen-że — moja DUMA ZŁOTA!
Sen-że — Polszcza? Ukraina
Sen-że — Jedna — o Jedyna —
Moja — moja — BEZIMIENNA?...

Що то за безименна, рад бы я знати, але годѣ из всего вôдгадати — ледви то Словенщина?! — —

Ще одна пѣсня Богданова незрôвняема:

Kwinta z méj Gęsli.

Bóg — Świat — Słowiaństwo — Polszcza — Ukraina —
W pięć strun méj Gęśli pięciorakie dźwięki!
Czemuż gdy w rozmiar Gęśl mi brzmieć zaczyna,
Bylem podraźnił palcem nieco ręki,
Piskliwa Kwinta, struna ta mizina
W śpiew uroczysty, czy męzki, swój mięki
Puszcza roznośniej — insze niemal głuszy?
Och! Tajemnica tkwi — w pośrodku duszy!
Gęśl bo — Gęśl moja, czy zaczarowana?
[18] Darmo w pustkowiu ogrywam ją, stroję;
Oman w niéj senny wciąż słychać Bojana: (oman = echo)
I nie ma rady! Czy opiewam boje,
Czy chwalić Boga padam na kolana,
Co bądź wydumam w pogodne dni swoje,
Struny méj Gęśli — w uczucie och! tajne,
Wtórują wespół — a głosniéj dwie skrajne. —

Bóg! — Na wiek wieków Cześć Jemu i Chwała!
Duch mój, Dech Jego, ku Niebu wybucha,
Buja w rozstrzeniach, zwierciedli się, pała:
I Ukraina w zachwycie tam Ducha!...
Wnet mknie Cień Biały jéj Stróża Michała;
Pańscy Bazyli, Paweł, wnet do ucha
Od Pustyń swoich — wedle Ludu Wiary,
W hymny — stepowe podają rozmiary. —

Swiat! — Niezmierny Dwór Boga. Przestworze
Milionami uiskrzone bryłek,
Ta nieskończoność — przed którą się korzę:
W któréj ja z moją Ukrainą pyłek!...
Niechże zawrócę w Step — w Suche swe Morze,
Pójrzę na fale gdzieś mogił, mogiłek;
Czuję wnet w sercu, że krótsza stąd droga
Niebem, co wisi w około — do BOGA!...

Słowiaństwo! — Rodzaj na wieki młodzieńczy,
W széroko sławnych plemión swych Języku!
Tęcza — na chmurném Niebie, co się wdzięczy
W promiennéj krasy siedmiorakim liku:
A Ukraina — Złoty Blask, w téj Tęczy!
Wieszczy jéj Bojan tam od Mogilniku
Praojciec sławny w postawie Olbrzyma,
Na wszystkie kraje słowiańskie — Gęśl trzyma.

Polszcza! Jedyna pomiędzy Narody,
Och! Męczennica wielka — któréj płaczą:
Z jéj brzegów świętéj bo Korab Swobody,
Plusnął po wodach w Podróż znów tułaczą!...
Polszczy — klaskałem ja z mogił wieszcz młody;
Dzisiaj przerażon jej krwią i rospaczą,
Tęsknię odkupić w Pieśniach dawne Winy —
Ale w głos zawżdy Matki Ukrainy! —

[19] Bóg — Świat — Słowiaństwo — Polszcza — Ukraina —
W pięć strun méj Gęśli pięciorakie dzwięki:
Tak bo mnie Matka wyprawiła syna!
Czemuż, gdy biorę jeno Gęśl do ręki,
Piskliwa Kwinta, struna ta matczyna,
W śpiew uroczysty, czy męzki, swój mięki
Puszcza roznośniéj — insze niemal głuszy?...
Och! przeciągniona przez serce do duszy!
Hej Ukraina? — Szepcą mi jéj Dzieje
Z pod mogił — Miecza — to Gęśli Piastuni;
Szepcą — niezmierną na Wieczność Nadzieję!
Toż w posłuch Kwinty mojéj — rwę się ku niéj,
I rwać się będę — aż duch się z nią zleje;
I BÓG inaczéj kiedyś Gęśl ostruni!..
Niewińcież Bracia o! wieszcza, — niewincie,
Że rad za sercem udérza ku Kwincie! —

Чи може бути яка пѣсня красша и высша у свѣтѣ!

Маю ось перед собою: „Dumy a dumki Bohdanowe“ — також, де глянеш, то чудо якй хорошй — но лиш тая несчасливая проклятая манія, нас всѣх перекинчиками поробити — язык плыве як водою — народови из губôв выйнятй гадки — но лиш спольщенй, та до розуму промовлят, але до серця не привяжут! — Ой! коб' то нам такого пѣвця, таких дум, — духом бы постала Малорущина, и засіяла бы красче усѣх нарôстей Словенских! — и не потребовали бы ся о нас нѣ Ляхи, нѣ Москалѣ бити, сварити, сперечати — мы бы 'сьмо мовчали, але не так як тепер мовчемо! — Тіи думы такй краснй, щовсѣ треба бы вôдписати на показ, котро найкрасча; порôвняй их из „Огласом пѣсень малоруских“ — Челяковского, то мати 'меш хоч поѣм дум Богдановых. —

От коли е мѣсце, то напишу хоч одну Думу:

Wyprawa Chocimska.

Trzema szlachy idą Lachy,
A Kozaki czterma walą;
W trawach pławią się po pachy;
Z rusznic palą, świecą stalą;
A chłop w chłopa, a koń w konia,
Az stękają w okrąg błonia.

———

Gody bracia! Dzień wesoły!
Jako mrówia — koni, luda;
Lud i konie jak sokoły!
Nasz Archanioł sprawia cuda!
Godyż gody! — Z boków, z [przodu,
Grzmi roznośna Pieśń Pochodu.

———

Tam — tam hasa jeździec srogi!
Ho — Królewicz sam — na [przedzie.
Czarnobrywki-ż nasze — z drogi!
Panicz w jassyr was zawiedzie:
Ukrainska dziatwo, w nogi!
Zjedzą rysie a niedzwiedzie.

———

Przy hetmanach, Młódź to konna,
W rysich skórach — kto jéj niezna?
Młódź Litewska i Koronna,
Aż od Wilna gdzieś, a Gniezna!
A nad wszystkich panów znaczny,
Nasz przesławny Sahajdaczny.

———

[20] Pan Ataman, w rozdzwięk. [huczny
Ku torbanóm kiwał głową:
Urodziwy w ślad buńczuczny,
Wiał chorągwią malinową,
Biały Anioł na atłasie,
Mile słaniał się w swéj krasie.

———

„Sahajdaczny! miły bracie!
(Sam Królewicz grzecznie skinie)
Wy, psim (?!) węchem, więcéj [znacie,
Niż my wszyscy — o Turczynie!
Nuże w Taniec! Siudy — tudy
Po swojemu — no — w pry- [siudy!“ —

———

Pan Ataman, ku Kozaczy —
Musnął szablą po kołpaku.
Wié Kozacza — co to znaczy!

Zaszumiało po tym znaku;
Świsnął wicher między niemi,
Jakby zdmuchnął — znikli z ziemi.

Ciężkoż huka po nich ziemia;
Smutno-pusto — po zamieci;
Ukrainę żal oniemia;
Na mogiłach — dziewy, dzieci:
Płaczą dzieci tam — po Ojcach,
Płaczą dziewy — po mołojcach.

Od niedzieli do niedzieli,
Poświst Niebem we dwie strony;
Stąd orłowie wciąż lecieli.
Uciekały stamtąd wrony:
W poniedziałek Walna rada,
Sokoł — wieści rozpowiada.

„Oj! na świecie niema gracza,
Jak Ataman naszéj młodzi!
To też Lasza, a Kozacza,
Po strzemiona we krwi brodzi:
Sałhan bracia — niesłychany,
Same tłuste basze chany!

Ałła! diałła — hu! zdaleka,
Strach — bo — strach tam, — [po charapie;
Wezyr pieni się i wścieka,
A co tchu w Bałkany drapie:
Chmura stoi nad Chocimem;
Chocim bracia — poszedł z dy- [mem!“

Lecą-ż dzieci w skok na szlachy;
Klaski. — wrzaski „nasi walą“ —
Brat — za brat — Kozaki — La- [chy,
Z rusznic palą, świécą stalą:
Gody-ż gody! W rozhuk grzmotu
Wstała w okrąg — Pieśń Po- [wrotu!

Йще одну думку:

Wyjazd bez powrotu.

Stoi jawor wedle wody
A chyla się, chyla.
Płacze — nudzi — Kozak młody
Bo ciężka nań chwila.

O! niechylaj się jaworze,
Zielonyś, młodziutki!
I tyś chłopcze w rannej porze,
Na co ci tam smutki?

Jak się jawor chylać niema?
Fala śród gałęzi!
Jak z suchemi stać oczyma?
Serce na uwięzi!

Kozak żegna kraj swój wiecznie:
A gdzie w inszéj ziémi,
Tak miłują się serdecznie?
Tak tęskną (sic) za swemi?

Jedzie — jedzie — przez dą- [browe,
Na cudze już strony;
Siodło pod nim orzechowe
I koń jego wrony.

O za Dunaj jedzie siny,
Na chléb gdzieś tułaczy:
Swojéj lubéj Ukrainy,
Nigdy nieobaczy.

Rok za rokiem krwawe boje,
Przez długie tam lata,
Jak potomstwo liczy swoje,
Hoduje dla swiata.

———

Idą przecie milsze chwile,
Grób, stoi gotowy!
Prosi — wszczepić na mogile,
Kalinę u głowy:

———

„Będą ptaszki dniem i nocą
Dziobać po kalinie;
Może kiedy zaszczebiocą,
Wieść o Ukrainie! — —

Вôдпиши ми, братчику борзо, и дай дôйстный вôдвѣт на все, коли можеш — незабудь прислати тй два листы, що 'м тебе горѣ просив — и пѣсни Падуры вôд Паульного. —

Бувайте всѣ хатою здоровй и гараздуйте — Ваш брат

Иван Головацкій.

Посылаю 13/1 Марця 844.

Лист пис. на 20 стор. 8⁰.

Ч. 53.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 26. II. 1844 р.

We Lwowě dne 26. unora 1844.

Milý Příteli!

Teprw nyní dowezl nám Kolomyjský žid Herško berbenici bryndzy a twůj list od 23. listopadu př. r. Stál prý celých 3 neděl w Rohatyně, a nemohl pro sníh dále, ale bryndzu Bůh wí, kde w jaké díře státi měl, celá byla zplesniwělá, a moje žena wybrala z berbenici, co se ještě požíti mohlo, a toho není wíce než co se do našeho půlmísku wejde. Šel jsem sice do semináře k Malinowskému, aby twému Šwagrowi Buračinskému řekl o té bryndze, on ale posud nepřišel, a jestli nepříjde brzo, my zatím bryndzu zjíme, nežli se s ním podělíme. Berbenici při nejbližší příležitosti odešleme do Kolomyje. Oznam mně, zdaliž ti Kobřinský odewzdal tobě poslané knihy. Národopisu mám jen ještě jeden exemplář, jestli ho chceš dokonce, tedy napiš. Že Šafařík o církewním jazyku něco píše, jest prawda, ale to jen jako o částce wšeslowanské literatury, kterou myslí wydati, ale kdy, to on ještě sám newí. Bude to wydání české, a prwnějšímu Budinskému zcela nepodobné. Psal mně nedáwno Hawliček, a musím Ti wypsati z jeho listu místo tebe se tykající.

[2] „Boďanský se, stranu národních písní jinak romyslil. On letos w zimě (: t. j. příští zimu :) hodlá také wydati úplnou sbírku maloruských

písní: wšechno, co již jest tištěno, přetiskne, a swou sbírkou doplní. Aby tedy byla ještě úplnější, rád by byl, kdyby mu Hołowacký swou sbírku přepustil. Uwoluje se mu za ni dáti knih na 200—300 rublů: které bude chtít. A každé písni udá, že je ze sbírky Hołowackého, a Hoł. sám si je může w Rakúsích tisknouti, kdy a kde a kolikrát chce. Že budou zde tištěny we sbírce Boďanského, neuškodí odbytu nic, poněwádž 1.) zdejší zbírka bude drahá, 2). w Rakúsích těžko k dostání. Chce tedy wlastně jenom dowolení, směti je zde we sbírce swé wytisknouti, a sice s udáném sbíratele. Myslím žeby Hoł. škodu netrpěl. Jeli ale sbírka bohatá a znamenitá, rozumí se, že Boďańský dá i wíc. (: To já od sebe prawím :). Nejlépe by tedy bylo, kdyby Hoł. sám buď zrowna Boďanskému aneb chce-li mně swé mínění napsal: kolik wětších netištěných, kolik malých (: kołomyjek :), kolik variantů má, a wůbec popsání swé sbírky, a pod jakými wýmínkami k tomu swoluje. (: Radím mu, aby žádal jenom wíc, je-li sbírka důležitá, owšem s mírou, ne jako Wahylewič, který od Pogodina za koledy půl Moskwy chtěl :). A to sice co nejdříw. Při tom se i s Boďanským seznámí, co mu jistě na škodu nebude: neboť jenom [3] Boďanský jest zde prawý Slowan, – druzí jen tak, – nic nerozumějí, a již nyní, poněwádž wěc není nowá, ochabují. Tak ex. gr. Pogodin sám Šafaříkowi psal, aby mu ani neposílal slowanské knihy. Boďańský ale jest horliwý Slowan a horliwý Malorus. On již dwakrát poslal swé spísy Hołowackému, jednou po Dwořáčkowi (: co zde o poště wyjednáwal :) (To byly Ukřajinské skazky, které jsem ti př. léta poslal: — Já.). — Básně od halických spisowatelů ale mu nebudou k platnosti, proto že chtěl těch několik písní do chrestomatie národní (: z národních písní :)". Až potud Hawliček, podle toho dělej co se ti líbí. Já list twůj na Bodanského z té příčiny na poštu neodewzdal, mysle, že snad něco jiného psáti budeš, a čekám tedy co mi odpowíš.

Smutná nowina, že Wahylewič zde u Piarůw těžce nemocen leží na typhus. Byl w Ožydowě, chtě se tam již ženiti, ale matka newěsty prý ho newlídně přijala, a tak ho tam pohněwali, že se wrátil, na cestě zastudil, a nemocen do Lwowa přijel. Zubřický zde tiskne již swou historii lwowskou. Malinowský již s jistotou chce příjmouti staci na Bukowině. Držíteli pak naše Kwěty, neškodilo by wám, neboť jsou welmi zajímawé. We Wídni měli [4] s powolením wlády slowanský bál, na kterém byl Miloš a representanti wšech Slowanůw, a tancowalo se kolo srbské, polka, mazur atd. Náš posawádní redaktor nowin a Wčely J. N. Štěpánek umřel, a redakcí přejal František Klučák, posud německý publicista, ale horliwý slowan. Psal práwě ke mně, aby mu příspěwky zasílal. U nás jak říkáme čeština se nezmahá, ale ohromné

kroky dělá. Aristokracie se wlastenčí. Uherští slowané od wlády jsou opuštěni, a dáno jim 6 let šibeničné lhůty k naučení se maďarštině. Co se w Chorwatech na kongregacích děje, to jest znamenité, leč nemohu o tom psáti, bylo by přeobšírno, ale bohužel, i w nowinách žádných o tom se nedočteš.

Stranu mého osudu ještě nic newím, jak se ti líbí 3. díl Zrcadla? zdejším w semináři ruském welikého štěstí má, w Čechách se též líbí.

Buď zdráw, a odpiš mi brzo

Twůj přítel

Karel Wladislaw...

Pozdrawůj Weleważného Pana Wereščińského.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 54.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 19. IV. 1844 р.

We Lwowě dne 19. dubna 1844.

Rozmilý Příteli!

Posílám ti list nedawno skrze p. Milikowského od Srezněwského tobě poslaný. Ke mně samému Srez. píše, že má mnoho práce, a ku každé lekcí že se celý den připrawowati musí, nemaje žádných hotowých kníh o tomto předmětu pod rukau. Já mu rád wěřím. Twůj list s písněmi jsem Bodjanskému odeslal ale zároweň napsal, že ty mu swau sbírku celau propauštíš, tak jak jsi mně oznámil. Čekám již každau hodinu na dekret do Prahy, a nemohu se dočekati, nechtěl jsem ti dříwe psáti, až budu něco jistého wedět, a zatím Bůh wí, jak to ještě wšecko wypadne. Wahylewič zdráw opět, Jordanowa zpráwa mylná, týkala se wlastně Šaškěwiče. Zdráw ale ještě ne maudřejší. Teď se stará o wyswěcení, ale tak jakoby ještě nechtěl. Napsal gramatiku ruskou z polského, a ta mu u Metropolity zjednala odpuštění, konsistoř tu gramatiku promowuje, již jest cenzurowaná, a jestli ji nějaký kněhkupec koupí, brzi se i wytiskne, naposled i premium dostane. S jeho ženidlem posud to jde jako prwe, teď se nemůže rozhodnauti koho si má wzíti, a o zelených swátcích má se již swětiti. Balamutí sestru Waligórských, ale nechce ji, proto že je malá, apetit má na mladší Zubřickou, ale nesmělý jest, aby se jí oswědčil, a tak bez konce. Chudák Dubrowský zle se swau Dennicí pochodil, musel přestat na swazku za měsíc Srpen. Musím ti zdělit wýtah z jeho listu:

„Dennica upała, ostanowjaś na 8-moj knižkě. Daléje prodołžať nět nikakich sredstw. Ona deržałaś do sich por pri posobi [2] někotorych lic... Publika sowěršenno k něj rawnodušna. W Polšě podpiščykow było 14, a w Rusi 12!!! S takim błagopołučjem ne daleko ujdjoš. Pomoč nikto ne chočet!... Bědnoje Słowjanstwo!.. Trudno najdti 6000 złotych na izdanje žurnała, kotoryj uže po céli swojej zasłužiwajet pokrowitelstwa. Dwa goda borolsja ja do poslědnich sił, dělał s swojoj storony wsjo čto mog, i při tom dělał odin. Teper' ja umywaju swoi ruki, kak Pilat, sowěsť moja čista! Ne zabywajte menja i udostoiwajte Wašimi pismami, kotoryja dla menja budut očeň přijatny. Srezněwskij raz pisał ko mně, čto lekcii jego idut ticho ticho ticho, sława Bogu, čto studenty nenedowolny. Budu rabotať teper' isklučitelno dla Zapadnych Słowjan, osobenno dla Čechów i Jlirow". &c. Mám tu již i poslední swazek, ale schedy, které byly pro Wás w Kołomyském podepsány, posud nedostaly rozolucii po 4 mesících, a urgowati těžko. Bída to jest, ale co dělat, třeba ještě čekat! Zbytečné swazky za měsíc Luty pošli mně zpátky, poněwadž mám tu několik neuplných exemplářů. Dostal jsem nowau zásobu ilirských knih, Kota 3. swazek jest wýborný a důležitý, zwláště Zakon Winodolský, po prawdě ruské nejstarší slowanský glagolitikou psaný. Těší mně welice, jak tam pěkný směr nauky slowanské ukazují; wše jest psáno se wšestrannau známostí slowanských jazyků a poměrů, ne tak, jako učená díla polská. Kdybyś chtěl St. Wrazowi do Zahřebu (:na ruce Wěkoslawa Babukiće w čitaonici Zagrebačke:) psáti, a jemu literní nowiny bud jiné články pro Kolo posílati, nejen že by to bylo jim jak nejwítanější, ale zasílali by ti wšecko, co bys chtěl, a wěděl bys co se we swětě děje a píše.

[3] Rukopis twé Marusi jest od cenzury zawrhnut ne pro obsah, ale pro prawopis a ukrainská slowa. Ještě wšak ho newrátili. Podle twého přání, wezmu ho, až to p. Zubřický dostane, a pošlu do Wídně. Můj třetí swazek Zrcadla již jest u knihkupcůw zde a čekám každou chwíli, že bauře proti mně wypukne. Pauli byl prwní, co exempl. kaupil, a lítal s ním jako posedlý po wšech známých, a deklamowal proti mně. Již i Bělowský na mne se hněwá, a k jiným ani se neosměluji choditi. Mužeš sobě mysliti, žebych již od srdce rád Lwowu s Bohem dal. Kdyby mne měli někde oškliwě kritikowati, wzýwám tebe na pomoc, braň mne, jestli chceš, a jakým způsobem můžeš. Což aby jsi jako kompetentní saudce něco do některého českého časopisu o tom napsal s podpisem twým; o překlad bych ce sám postaral? U nás to wšelijak se plete; české díwadlo kleslo z příčiny samého direktora Stögera, a ne jak Němci roztrubují, z příčiny té, dass das Slawenthum in Böhmen bereits den Boden verloren hat. Teď chtí stawěti zwláštní

samostatné diwadlo na akcie. Arcikníže Štěpán zdá se, jakoby chtěl s námi koketowati, posud wšak krom maličkostí nic pro nás neudělal. Timeo Danaos... Erben cestuje na útraty stawůw českých po Čechách, aby prohlížel Archiwy pro historii stawůw, wlastně ale, aby sbíral písně, powěsti, powěry a wše, co k ethnografii české potřebné. Wýborný to člowěk, jeden ze mála, kterých si u nás nejwíce wážím. Šafařík píše, že mu uřadowání již nedowoluje, priwátními prácemi se obírati, jako před tím, musí za těch 1200 f. těžce pracowati, a 1200 f. znivellowalo ho. Ostatek sobě pomysli. Štěpánek umřel, Nowiny a Wčela dostaly se [4] pod redakcí Frant. Klučáka, wycházejí od 1. dubna oboje slíčným latinským písmem, a obnoweným prawopisem. Házowé platí za Wčelu honorary takowé, jako musejník. Kdyby jste drželi Kwěty, wěděliby jste, že we Wídni bude wycházeti Anthologie z Dubrownických starých spisowatelůw, ne jenom básníkůw, ale i dramatikůw, we dwau dílech, wydaná od hraběte Počiće. Co se nowého u nás kuje, to ti nemohu říci, poněwádž sám nic newím. Prof. Smetana napsal wýborné: Slowo o školním wychowání naší mládeže, které we mnoha tisících exemplařích po wenkowě rozdáno bylo. Musí to účínkowati. Máchowy sebrané spisy pořád se jen očekáwají. Wocel a Hellich wydají dílo o starožitnostech českých, newím ale w jakém jazyku. K uniwersitnímu jubileum postawí se jenom socha Karla IV. blíže kamenného mostu.

My jsme zde chwála Bohu zdráwi, ale ty nám nihdy nic o sobě nepíšeš. jak se ti wede? Ku konci tě prosím, nenazýwej mau ženu w listech budaucně Moiu Dobrodziejkau, ona se za to hněwá, jenom zpříma „mau ženau“.

Buď zdráw

Twůj přítel

Karel Wladislaw...

Pozdrawení pp. Wereščinskému, Kobřinskému atd. Odewzdal jsem od Lewického ze Szkła balík s papírami pro pana direktora Wereščinského. Zeptej se ho, zdali ho dostal.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 55.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 31. V. 1844 р.

We Lwowě dne 31. května 1844.

Milý příteli!

Že moje naděje do Prahy se dostati, opět na zmar přišly, snad jsem ti již psal? Tedy již ani slowa o tom, hněte mne to nesmírně.

Posílám ti list od prof. Bodanského, který sem na mau adressu přišel. Chce wěděti, jak má na tebe adressowat, aby tě jeho listy s jistotau došly. Ty zpropadené Dennice, na které jsme pro Wás schedy podepsali, ještě jsem nedostal z cenzury. Trpěliwost. a opět trpěliwost! Něco nežli jsem tento list Bodianského pro tebe dostal, obdržel jsem list od Fedora Borowského*), w kterém se takto wyjadřuje: „S Bodjanským jsem mluwil pro Hł...ho takto: Bodjanský mu hned najednau teď na 400 rublů pošle knih přes Prahu, a wšak aby již z Prahy sám Hoł. útraty transportu do Haliče na se wzal. Do Prahy půjdau na útraty Bod. A sice mu bude počítat antikwární ceny, a sám mu wšecko u antikwarů nakaupí kpř. Puškina 9 dílů 18 rubl. (: ostatní 3 díly wyšly zwlašť, a musí se něco dráž kupowat, nejsau wšak důležité, a mohau se wždy přikaupit:) Bantyš Kamenský za 10 rubl. atd. Také mu pošle Markiewiče. Ostatně ať sám Hoł. píše, co by rád měl. Budaucně wšak B. uwoluje wždycky ještě posílat knihy. Jedná se tu jeno prwní známost. Já dle swého rozumu myslím, že se může B..kému wěřit, ačkoli je chytrý jako wšichni Rusowé, předce z wlastenectwí bude jistě i potom posílat, jenom až se sezeznámí. Brzy sám do Haliče přijede. A wšak nyní mi prawil, aby Hol. (: kromě jiných již napřed určených wýminek:) [2] newydal swau sbírku dříwe než on. Myslím zeby H. tohoto mohl použiti, a. o něco zwýšit cenu za sbírku, a neb si wymínit několik wýtisků B. sbírky. To mu radím od sebe. Wšak sám lépe wí. Pisně ať pošle Hol. p. Šafaříkowi do Prahy, neboť by to na hranici očucháwali Bůh wí jak dlauho, „a pak se z lotu musí platit 10 x. str. jako za psaní". — Až potud Borowský. Wíš ty co nowého? že Borowský již na podzim toho roku do Čech se wráti! Již prý ho omrzely ty ruské kožichy, škoda prý času. Na mne zde napsal Rościšewský hanebnau kritiku za III. swazek Zrcadla, a bude se w Bibliotece Ossolińských jiště tisknaut. On se až wztěká, a po celém městě chodí, a každému ji čte, wšichni na mne nyní křičejí, jak jsem se směl opowážit na Halič něco takowého psát, když zdejší chleb jím, a žádný to nečetl! No to bude pěkná komedie! Mně se wede welmi zle, dítě pořád stůně, žena desperuje, a peněž není, wšude bída a holota! Knihy z Prahy jsem také ještě nedostal, tak že pro tebe na ten čas nic přichystáno není. Slíbil jsi, že nás toho léta nawštiwíš, welice bych se potěšil. Panu Wereščyńskému do Kolomyje poslal jsem baliček od Lewického zo Szkła, pak později několik oznámení na Wahyléwičowau gramatiku. Poraučím se jemu,

---

*) Т. е. Карла Гавличка. (Примітка Я. Головацького).

piš brzo mnoho nowého z waší krajiny a buď zdráw

twůj

Karel...

Лист пис. на 2 стор. 8⁰.

Ч. 56.

Лист Івана Далибора Вагилевича до Якова Головацького, пис. дня 1. VII. 1844 р.

Любезный побратиме Якове!

Я долго ждалъ на листъ отъ Тебе зъ вѣдомощами, котры для мене столько важны, найбольше проto, что я мой Идіотиконъ уже скончилъ; то отъ Тебе запасъ, та-й еще зъ отки инде, то буде сочиненіе о нѣмъ бы нашъ хрестянинъ сказалъ: далъ Богъ свой часъ добрый. Недавно тому я получилъ листъ от г. И. И Срезнёвскій, въ котромъ есть и до Тебе витанье и просьба чтобы-сь послалъ къ нему де яки лише маешь записки къстати жизни народа южноруского. Я ему пошлю что зможу о Чаровницахъ, Купалѣ, Гаевкахъ и дополненія о Похоронѣ и Сватьбѣ, и то еще въ сѣмъ тыждни. Также збираюся до Твоего брата до Вѣдни послати де что.

Реченецъ до посвященія 2 кивня (спиши ми такожь прозвы мѣсяцѣвъ у Гуцуловъ), килую дуже абы мъ успѣлъ на той реченецъ ставитися. Не давно извѣдалъ емъ ся, что есть и у Воло-[2]-ховъ колядныя пѣсни отъ г. Гормузаки, помѣщика на Буковинѣ и Молдавіи, котрый есть и литераторъ. Наветь онъ поймилъ ми сообщити тоты пѣсни, съ котрыхъ я надѣюся больше свѣтила на старословенскій бытъ, нѣже въ многихъ словенскихъ народовъ, особенно западныхъ — або, яснѣйше сказавши, есть у Грековъ и Латинъ доказательства что Даки и Илиры одинъ народъ по языку и норовахъ, то коли послѣдны Словенами, то и перши такожь. Очѣкуючи отвѣту зостаю

Твой жичливый

18 $\frac{1}{7}$ 44. Д. Иванъ Вагилевичъ.

[3] Господинъ священикъ*) желаетъ мати Русалку днѣстровую 3 ексемпл. скажи что стоитъ и постарайся о нѣ.

Твой побратимъ

Иванъ...

Лист пис. на 3 стор. мал. 8⁰.

---

*) Томовичъ. Экземплярей Русалки у меня небыло. Они лежали заграблены въ цензурномъ комитетѣ и только по уничтоженіи цензуры въ 1848 г. пущены въ свѣтъ. (Дописка Я. Головацького).

Ч. 57.

Брулїон листу Якова Головацького до Дениса Зубрицького, пис. дня 5. IX. 1844 р.

Денису Зубрицкому.

Милостивый Государь!

Получивъ отъ Васъ уже столь много разнаго рода благотворенiй, я совершенно убѣжденъ въ Вашей до меня благосклонности, осмѣливаюсь обратитися къ Вамъ, имѣя надежду, что Ваша благосклонность не уменшилась и удовлетворите моей прозьбѣ. — Вотъ въ чѣмъ дѣло. Извѣстный Вамъ парохъ Пистинскiй Левицкiй на сихъ дняхъ преставился, и думаю, скоро будетъ тое упразднennoe мѣсто, обсажено якимъ нибудь администраторомъ, или по нѣскольку мѣсяцахъ даже новымъ парохомъ занято. — Для меня найлучше бы было, когда бы, (въ невозможности предоставенiя менѣ той администрацiи, купно изъ коопературою Микитинскою) администрацiя парохiи Пѣстиня ввѣрена была сосѣдствующему Пароху Отцу Кириллу Блоньскому, пароху Шешорськой церкви — который со мною въ согласiи живетъ. Прошу Васъ, чтобы Вы просили Г-на [2] референта, не могла бы тая парохiя ввѣрена быти вышереченому сосѣду, хотя на одинъ на два мѣсяцы — до той поры, пока не прiйдетъ новой парохъ. — Если бы Вы то для мене здѣлали, я бы Вамъ очень одолженъ былъ. — Еслиже бы не возможно бы и того учинити — т. є. неотмѣнно имѣлъ бы быти присланъ Администраторъ, то прошу не можналибы то по крайней мѣрѣ здѣлати, чтобы изъ канцелларiи инструментъ тому будучему Администратору выданъ бы — дабы мнѣ хотя пѣсколько вознаградилось за мои двугодовiи труды, за которые покойникъ вознагражденъ былъ. — Прошу мене извѣстити о новостяхъ литературныхъ нашихъ, а при случаѣ пришлѣте Вашего сочиненiя ексемпляръ въ Коломыю. — Я намѣреваюсь и(зъ) Господиномъ Блонь. переложити всѣ нуждныи книжки для нар. училищъ. — Остаюсь зъ высокимъ почтенiемъ. Вашъ

усердный почитатель

5/9 b. 844. Я. Г.

Начерк листу пис. на 2 стор. 8⁰.

Ч. 58.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 14. IX. 1844 р.

We Lwowě dne 14. září 1844.

Rozmilý přítelі!

Předně Ti musím oznámiti, že teď již mám jistau naději, nejdéle za půl roku do Prahy se odstěhowati. Jest tam totiž rozmnožení, a sice

wětší, nežli zde před třemi léty u aučtárny bylo, i daufám, že mně 500 nemine. Náš pán president we Wídni statně se mne ujímá, a když letos náš Buchhalter we Wídni byl, notně mu přikázal, aby na mne dbal, a dobrau kwalifikací mně dal. Ten teď jest proti mně nesmírně zdwořilý. Polowice účtárny do Prahy o přesažení žádá!

Tuto ti posílám list Bodianského, jejž mně Šafařík poslal. Hawlíček jest již 3 měsíce doma w Německém Brodu, otec mu umřel 14 dní před jeho příjezdem. Wahylewič před několika dněmi dostal dowolení k wyswěcení; konečně!

O Osnowjanenkowě Marusi ani widu ani slychu. Pán Zubřický mně Parafianštinu [2] a listy odewzdal. Jeho historie Lwowa již jest dotištěná, a newím, proč se ještě nezjewila na weřejnosti. Kněz Tomowič tě prosí o 2 exx. Rusalky Dněstrowé, abys napsal co koštuje, že ti to odešle.

Zde ostatně wšecko spí; k Bělowskému ještě nechodím, také teď již ani nedbám, nebýwám u nikoho. Prof. Hanuš jest w Praze, také můj kollega, ingrossista Čermák, oba odešli tam na nějaký čas. W Praze se to radostně hýbá, utwořuje se spolek na dostawění chrámu sw. Wíta. Tyl wydáwá u Calveho román z českého žiwota mezi šlechtau z nejnowějších časůw, který dělá furore, práwě tu máme prwní swazek. Matiční kníhy pro nás jsau na cestě, dostanu je skrze Milikowského, a tu wypadne na každého něco porta. Pamatůj na letošní pětinu, wkladu do matice Wyšla teď psychologie od Hyny nákladem matice, pak druhé wydání Miltonowa ztraceného ráje od Jungmana.

[3] Beletristika naše utěšené plody wydáwá. Co wšecko wychází těžko ti psáti, bylo by toho mnoho na jednoduchý list. Mně se wede pořád stejně, křik s Rošcišewským již utichl, slyším že Calve málo mého Zrcadla posud prodal, neobtěžúj si, domlauwati we swém okresu jiným, aby aspoň třetí díl kupowali. S pokračowáním zrcadla teď sám newím, jak to bude, Calve teprw na rok chce opět něco dále wydati. Byl jsem s celau rodinau u Lewického we Škle, který mně wyborně přijal a hostil. Byli jsme tam od 7.—15. srpna t. r.

Jak se tam máte, co kutíte? napiš mně brzi. Buď zdráw

twůj

Karel Wladislaw...

Posílám ti 2. exx. Котляревскаго игри: Москалъ Чаривникъ, pak 1 ex. Костомарева: о историческомъ значеню пѣсни рускихъ, co mně prof. Srezněwský letos z jara byl poslal.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 59.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 5. X. 1844 р.

Львовъ 5⁰ Октября н. ст. 1844.

Любезный Другъ!

Книги получилъ, и изъявляю Вамъ покорнѣйшее благодареніе. — Сего дня высылаю возомъ почтовымъ на Ваше имя въ Коломыю 6 екземпляровъ своей кроники Города Львова и нѣсколько афишовъ. — Одинъ екземпляръ для Васъ, а пять естьли возможно прошу продать. — Нуждаюсь въ деньгахъ на погашеніе долга 260 гульденовъ въ типографію. Извольте такожъ и приложеные афишки обнародовать. — Вы знатокъ и убѣдитесь что цѣна 4 гул. за 31 листовъ мелкаго шрифта in 8 maj: нечрезмѣрная. — Есть кое что замѣчательное и для нашего народа. — За транспортъ я здѣсь заплатилъ.

Зачѣмъ Вы неотсылаете отечественныхъ записокъ? Точно Вы неполюбовались ими бо въ противномъ случае Вы бы высылая первыя, пожелали слѣдующыхъ. — Я получилъ нѣсколько книгъ и зъ Петербурга и зъ Москвы. —

Sub rosa — tibi soli. — Несется слухъ что [2] венгерскіе Уніяты соединились зъ Карловецкомъ Митрополитомъ. — Это бы было чувствительное прискорбіе для насъ усердныхъ Уніятовъ. — Молитесь Богу чтобъ это была ложь. — Вы тамъ ближе границы и можете лучше и осторожно удостовѣрить ся. — Еще одна прозьба — А тая есть — Удостоите на всегда Вашей дружбы —

Дениса Зубрыцкаго.

Лист пис. на 2 стор. 8⁰.

Ч. 60.

Начерк листу Якова Головацького до Дениса Зубрицького, писаний після 5. X. 1844 р.

Денису Зубрицкому.

Милостивый Государь!

Я получилъ Вашей Лѣтопись Города Львова 6 екс. — изъ коихъ три ексемпляра уже проданы. — Какъ скоро продамъ и два остальные два екс. сей часъ перешлю денги к Вамъ. — За подаренный мнѣ екс. благодарю покорно. — Отечественныя Записки я послал къ Вамъ чрезъ моего шурина семинариста Діонисія Бурачинського на первыхъ дняхъ мѣсяца Октября — и думаю, что Вы до сей поры уже получили ихъ. —

Въ противномъ случаѣ благоизволите [2] спросить у вышеименнованого питомца III^го^ года. — Єсли бы Вы благоизволили и остальные VI. тома прислать для перечтенія в Коломыю почтовым возомъ, и єще яких нибудь книг русских, я бы очень поблагодарилъ. — У Гна Запа єсть для меня нѣсколько ческихъ книгъ — то прошу покорно и этыє присовокупить къ присылкѣ Вашей — когда благоизволите удовлетворить прозьбѣ моєй. — Ваша Лѣтопись для меня и моих добрых сосѣдовъ коимъ я єю сообщалъ чрезвычайно понравилась. — Мой сосѣдъ и другъ Г-нъ Отецъ Сокольскій желаєтъ эти всѣ тома „Отечественныхъ записокъ" для себя — отъ Васъ откупить и когдабы Вы и больше книгъ русских или русских Журналовъ н. пр. Москвитяпинъ Библіотеку для чтенія и пр. — благоизволили єму отступить онъ [3] тотчасъ заплатить за оныя и по присланіи книгъ отошлетъ денги, прошу всякой книги лавочную цѣну сообщить намъ. — Удостойте меня своєй милостивой дружбы Вашего Благородія Милостиваго Государя

покорнѣйш...

Начерк пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 61.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 29. X. 1844 р.

We Lwowě dne 29. října 1844.

Milý Příteli!

Píši ti naspěch, co mně p. Šafařík wčera z Prahy psal: „Pro p. Hołowackého přišly knihy od přátel a známých, jenž u mně složeny jsau, ztíží dewadesat liber (:90 ℔:) netto, za něž jsem wydal w hotowých penězích za wozné a clo atd. dewět zl. we stř. Jest mezi nimi mnoho wzácných a drahých. Račte ho tedy, bez odkladu o tom uwědomiti, a společně s ním co nejdříwe někoho zde (:w Praze:) splnomocniti, aby je u mně wzal, spakowal (:neboť rozloženy jsau:) a poslal.

Peníze mi buďto po poštowském woze poslati můžete, buďto na zdejšího knihkupce u některého Lwowského assignací wzíti, aby mi to wyplatil."

Wiš tedy, co činiti máš; od koho ty knihy jsau, sám uhádneš. Pošli mně sem co nejdříw 9 f. stř. ja je dám Milikowskému za assignaci na tamnějšího knihkupce, anebo jestliš ještě letošní wklad do matice nezaslal, pošli i těch 10 f. spolu, a tak se to pojednau zprawí. Já napíší do Prahy Štorchowi, aby to spakowal a pod mau adressau for-

manskému speditérowi odewzdal; tak to budeme tu za 4 neděle míti, a o příležitost odtud na Pokutí musíš se sám postarati. Asi před 6 nedělmi poslal jsem ti skrze pana Krasuckého z Dzurowa sekretaře u p. Zagurského baliček sknihami a list od Boď. z M. nic jsi mi potud neodpowěděl, zdali jsi to obdržel. Teď od nějakého času leží zase asi 10 knih pro tebe u mně, které na příležitost čekají, a sice od matice a 2 od Boď. z M. napřed poslané.

[2] Nowého jen to: Rościšewský nespokojen, že swau žalobau na mně u zdejšího praesidium nic nepořídil, obžalowal mne i censuru českau u dworského censurního a policejního úřadu we Wídni. Ten to dal do Prahy Šafaříkowi k zodpowídání. W Praze to způsobilo weliké pohoršení, Šafařík odepsal, jak mně sám píše, proti swému zwyku, welmi ostro, háje sebe i mně před prahlaupými wýčítkami blázniwého starce, a tak to odeslal zpět. Teď newím ještě, jak to wypadne, a budau-li též Šafaříkowi wěřit. Ten starý swiňák může býti ještě i příčínau, že se do Prahy nikdy nedostanu, an práwě teď nowá, a to silná naděje na mně se zasmála. Rošcišewský od měsíce již u tigra nebýdlí; hospodář wypowěděl mu úředně, a w prawém smyslu slowa toho, wyhodil ho z domu, an mu za 8 let krejcaru nezaplatil, a pro smrad nikdo tam zůstáwati nechtěl. Nalezlo prý se po něm tolik swinstwa, wší, stěnic, čerwůw, braukůw a hadůw, že se wšecko muselo spáliti. Matice wydá ještě před nowým rokem skwostné dílo, totiž prwní díl Wýboru ze staročeské literatury až do čtrnactého století, 32 archů silný. W čele každého článku státi bude dějepisná zpráwa o tom, co nás ze žiwota spísowatelowa došlo. Za úwod slaužiti bude krátká staročeska mluwnice, a na koncí připojen bude slowník neznámých starých slow, aby se žádostem obecenstwa w každém ohledu zadost učinilo. Po prwním dílu bude se hned 4. wydáwati, totiž Wýbor z literatury nejnowější; posléze wyjde druhý a třetí díl, w nichž obsažena bude literatura wěků středních. Tyto čtyry ohromné díly we welkém slowníkowém formátě o 2 slaupcích, nebudau wšak obsahowati auplnau sumu [3] naší literatury, nýbrž pauze wýtahy z nejlepšich spisowatelů, mistrowskau rukau wywolené a uspořádané. Tolik tobě pro wědomost z Kwětůw ti podáwám.

W Praze jsau sice wšichní zdráwi, až na Šafaříka, který mně již po dwakrát welmi kormautlíwý list napsal, a podle swědectwí prof. Hanuše, welmi zle wyhlíží. O wydání druhého dílu starožitností není prý ani řeči.

Očekáwám twau rychlau odpowěď; zatím buď zdráw, a pozdrawůj wšecky wěrné duše, Twůj přítel

K. W. Zap.

Лист пис. на 3 стор. 4°; на 4 стор. адреса:

Почтова стампіля: Lemberg 29 Oct.

Sr. Ehrwürden Herrn Herrn Jakob Głowacki exponirter Pfarrkooperator Graeci ritus in

Per Kołomyja. Mykityńce.

Ч. 62.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 20. XI. 1844 р.

Любезній Брате!

Колы добре тямлю, та щем не забув, казавись менѣ, щоб тебѣ не писаты, но по рускы, бо то нѣбыто и я Русын. — Добра тобѣ бесѣда; алежбо и я собѣ думаю: Беры Петре на розум: де куда тобѣ вже тепер бути Русыном, колись ся изнѣмчыв. Але купыти не купыти, торгувати можна, — попробую и я хоч раз: ось послухай моєй бесѣди; а колы не буде тобѣ до смаку, то прышли менѣ де котрѣ кныжки рускіи, а прочитавши може напишу охайнѣшче.

Не дывуй ся Брате, щом ще досы не пысав, бо такы не було за що. Вѣд колысьмо ся розсталы в Коломыѣ, так мы доля моя негѣдна все на суперекі. Надѣявим' ся, що мы тепер все гладше пѣде, як вторѣк, прыѣхавєм до Черновец; огляну ся сюд не туд, та вже нема де менѣ и прысѣсти: десь вѣд сьвѣ-[2]-та найшла карамха, захопыла, де що було; а нечестным Вѣрменам, що так солодко по пѣд бороду гладыли, не вѣр и тылькы, що жыдови. — Що ту робыти? — ходыти вѣд хаты до хаты не льзя. Аж десь за дьвѣ недѣлѣ напытавєм школярѣв Граматыкѣв; и роблю тепер два часы на днину. Не много роботи, — таж и така заплата: ледвы заплатиш за зымну немечену хату, та без вѣкон, та ще колиб було за що юшку зварыти, та кулешу. Сего менѣ року неспосиб самому жывотѣтись; ось добре, що мня, дяковати любезному Ясеви, прыняли на философію, та що було за що пысати до родычѣв. Просивєм их о яку запомогу, хоч якій грѣш, бо провиянту нема куды менѣ дѣстати. От пры добрым случаѣ, передай менѣ хоч кусок солоныни, або брынзѣ, або муки на кулєшу, або тих варених слывок, щосьмо збырали у цвынтару. Коб де через кого, то приславбим Тебѣ де котрѣ кныжки, та просивбим за дру-[3]-гіи. Пыши менѣ небавком хоч на почту, чысь не чув що про Яся, або чы не пысалы з дому. Колы де що потребуєш тут в мѣсьтѣ, то пыши, а учынаш мы любов велыку. Бувай здоров, май ся гаразд, поколонись всѣм попам, попадям и проскуркам,

тай знакомым, нехай мя не забудут, та памятай на Твого щырого брата

Петра.

В Чернѣвчях 20-го Лыстопада 844.

Ой лекше було сьмѣятись в гисторіи о Египским Іосифу, як самому щось напысати. —

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 63.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 29. XI. 1844 р.[1]).

Lwów 29° Listopada 1844.

Szanowny i zacny Przyiacielu!

Nayczulsze składam dzięki za troskliwość w sprzedazy moiey Kroniki, wszelakoż nierób Pan sobie kłopotu iezeli masz trudność w spieniężeniu pozostałych dwóch exemplarzy i racz ich przy sposobności odesłać. — Potrzeba która mie zmusiła zatrudnic Pana sprzedażą iuż po częśći załatwiona. Sprzedałem całą edycyą z 300 ekzemplarzy Jabłonskiemu za bezcen, na raty, i zmuszony 3 część sczupłey nalezytosci wziąść książkami z iego handlu. — Nieuwierzysz Pan co to za łotry księgarze, potrzeba doswiadczyć żeby się przekonać. — Millikowski chcąc mie zmuśić żebym mu oddał wszystko w kommissie, chociaz się kto zgłosił i chciał kupić, zbywał tym, że niema oprawnych książek. W komissyi tak się rozumie: oddaią się wszystkie książki i ustępuie się księgarzowi $^1/_3$ rabatu to iest $33^1/_3$ f. od sta, a on dopiero na końcu roku robi z Autorem rachunek. — Tymczasem rozsyła po wszystkich księgarniach w kraiu i za granicą dzieła, a za niego bierze inne książki i spienięża. Gdy przyjdzie koniec roku robi Autorowi rachunek że rozsprzedano w kraiu i za granicą tyle i tyle sztuk, rozumie się że tyle położy ile mu się podoba, potrąci sobie za fracht i pakunek i da kilkanascie ryńskich iałmuzny biednemu autorowi i to trwa kilka lat, a on iuż dawno ma w ręku pieniądze lub inny towar za te książki. — Przestrzegał mie Kankhoffer i Kamieński żebym się niewdawał w taki interes bo ze wszystkim strace, a tak wolałem niby

---

[1]) Про сей лист згадав Як. Головацький у своїй статиї п. з. „Замѣтки и дополненія къ статьямъ г. Пыпина, напечатаннымъ въ Вѣстникѣ Европы за 1885 и 1886 годы. Вильна 1888. стр. 70.

to potsciwszemu Jabłońskiemu wszystko odstąpić, a tym sposobem chociaz nie zyskam nic, przynaymniey expensa pokryie. —

Zapisek 6 tomów przyniosł mi z Seminarium Pietrusiewicz*), Nie wiem czy go Pan znasz lub nie, iest to bardzo zdatny, ciekawy młody człowiek, z którego z czasem będzie drugi Xiądz Głowacki w Mykitancach. — Po reszte miał się ktoś do mnie zgłosić, alem go niewidział, powiadał mi tylko X. Malinowski że ten Jegomość iak tylko go oswobodzono z Prezbiterium umykał ze Lwowa do żony i zapomniał o zleceniu. Jak tylko mi W. Zap którego będe szukał, doręczy czeskie książki zaraz wyszle Panu zapisek 5 tomów, bo 127 tom u X. Lewickiego w Szkle, prosze tylko żebys ich sam czytał, bo Pan umiesz szanować książki, a widać ze te 6 tomów które odebrałem były w ręku osoby która nie umie poszanować. — Naydaley za 14 dni będą iuż w Kołomyi. —

Mam wielki szacunek dla osoby W. X. Sokulskiego ale nie mogę mu teraz odstapić „Отечественныхъ записокъ“ iak Panu wiadomo znayduie się w nich oddział „Современная Хроника законодательства“. Aże ia teraz wolne chwile poswięcam wyłącznie obznaiomieniu się z prawami ruskiemi, przeto potrzebne mi są zawsze tak długo dopoki nie dostane dodatkowe dwa tomy praw z roku 1841, 42, 43 i 1844 które może na wiosne otrzymam. — Z bolem serca przyszło by mi się rozstawać i z Biblioteką dla cztenia ktorą mam pełną za rok 1841 to iest 12 to-[2]-mów, ale wiedząc że w tamtych stronach iescze większy głod na książki ruskie niżeli u nas, może bym się zdecydował odstąpić mu ie. — Ale coż mam za nie wziąść od niego? prawdziwie iestem w ambarasie. — One kosztowały z posyłką 22 ruble srebrem, tyle wymagać niesłuszna, ale 15 do 20 ryńskich można by po przyiacielsku żądać. — Zaproponuy mu Pan to co osądzisz za słuszne, ieżeli na to przystanie, racz mi donieść, a ia pożegnawszy się z biblioteką wyprawie ią Eilwagenem. — Jeżeli by mu cena zdawała się za wysoką, to bym mu przynaymniey do czytania na zime posłał z kondycyą by ią w Kitay w steife dekeln kazał oprawić. —

Inne książki które ia odbieram z Rossyi niezdały by mu się, bo na coz mu suszyć sobie głowe nad aktami archeograficznemi lub Swodem Zakonów ktory mi głowe zawraca. —

Ewangelia Ostromira iuz wyszła. — Minister Oswiecenia ią rozdaie. Może go Bóg natchnie ze i mnie przyszle. — Pragnoł bym nie-

---

*) Нынѣшній прелатъ и славный Галицкій историкъ, археологъ и славянскій языковѣдецъ. (Замітка Як. Головацького).

zmiernie posiadać ią żeby przed smiercią widzieć iescze ten sławny pomnik starozytnego ięzyka i pobozności Russów. —

Słyszałem że proboscz Pański przeniosł się do wieczności. — Może teraz los Pański który mię mocno obchodzi lepszy wezmie obrot. — Dobrześ Pan zrobił ześ się oswiadczył tłumaczyć książki szkolne, masz za to przyiaciela z X. Scholastyka, trzeba się tym zaiąc gorliwie. —

Sciskaiąc Pana serdecznie i zycząc mu z duszy z serca wszystkiego dobrego zostaie sczerym i życzliwym przyiacielem

Zubr...

Szanowni Pasterze Pokucia! Raczcie się też gorliwie zaiąć towarzystwem wstrzemiezliwości. — My tu znaiąc tylu gorliwych i swiatłych kapłanów w tamtym kąciku ruskiey ziemi, wiele sobie po nich obiecuiemy. Wydrzeć biedny nasz lud z dłoni szatańskiey to iest zydowskiey iest pierwszym i nayważnieyszym krokiem do odrodzenia go. — Własnie w tey chwili gdy Rząd rossyiski drogą prawodawczą usiłuie wyrwać plemiona słowianskie z upodlenia piianstwa, dała Wszechmocność błogą mysl Naszemu, siłą moralną religiiną wstrzymać go od tey przepaści. — W Konsystorzach lwowskich piszą o tém wiele, drukuią, rozporządzaią, Malinowski poci się nad kazaniami, a Metrop. i biskupi pochowali się iak iamniki po dziurach. — Naylepiey działa biskup łać: Tarnowski i iuz ma kilkadziesiąt tysięcy prozolitow. — Вы можете вашимъ умомъ и краснорѣчіемъ много способствовать! — общему благу. —

Лист пис. на 2 стор. folio.

Ч. 64.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 30. XI. 1844 р.

Panu Jakubowi Głowackému.

Časopis českého museum 1843. sw. 4.
dtto dtto 1844 sw. 1. 2. & 3.
Miltonůw ztracený ráj od Jungmana.
О народной поезіи Славянскихъ племенъ
Наскы Украинскы казки.

Příspěwek na porto zaplacené knihkupci Milikowskému 20 x. str.
Шіллера нурокъ и хôдъ до залѣзной гуты 4 exx. od Lewického, ode mne darem.

Za poslané peníze, které již jsau na cestě do Prahy, zaplatil jsem porta 23 x. stř.

We Lwowě dne 30. listopada 1844.

Zap.

Лист пис. на 1 стор. 4⁰.

Ч. 65.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 11. XII. 1844 р.

Kochany Bracie!

Żalić się muszę na Ciebie, że mi przez sposobność równie dla Ciebie dogodną, jaka mi się nadarza nic mi nie piszesz. Niepojmuję tego — jakieś zawzięcie na mnie: pisałem do Wiédnia, do Czepiel, do Iwaczowa, do Ciebie, a nikt mi nie odpisuje; oddalenie się moje od Was, wydaje się tém dalszem, tém samotniejszém. Spodziéwać się tylko wypada jeszcze i nadal, że mi co napiszesz; być może zresztą, żeś mego listu z d. 20go Listopada jeszcze nie otrzymał, lub że sposobność pisania była dopiero późniejszą. Moje okolicznosci od czasu ostatnego pisania o trochę się polepszyły: Chodzę na kollegia, lekcyję dostałem na wikt i stancyję, którą się od tygodnia już trudnię, z resztą jako tako: — powierzchownie jeszcze mizernie, ale w rzeczy samej coś kolwiek lepiej. — Z radoscią [2] i udziałem, jakiego po sobie tylko żądać mogę otrzymałem Wasze nowiny. Więc Panna Anna, ba już nie Panna Anna ale Pani Terlecka popadią. Jak to pięknie — ale jak prędko, ledwie wierzyć można; a o miesiąc wprzód tylko oko bardzo cwiczonego postrzegacza mogłoby wnosić, że się na coś podobnego zanosi. Wreszcie z czegoż tam było wnosić? — Że On w Kossowie jadąc wierzchem Jej się ładnie kłaniał, a Ona ukłon oddając mile się uśmiechnęła, a potém Go czarnym, czy jakim nazwała, i cóż to wszystko ma do rzeczy? Niechże mi kto zaprzeczy, że to przeznaczenie stanowi szczęście, które jest nieochybném, jeśli tylko moje najsz(cz)érsze dla Nich życzenia cokolwiek nato wpływu miéć mogą. — Miło na-[3]-pewne było być świadkiém naocznym, dla tego téż jak żałuję, że przytomnym być nie mogłem; byłbym się ucieszył, chociaż lubię zazdrościć, osobliwie szczęsciu, na które sobie zasłużyć nie mogę. —

Z książek miałbym niektóre odesłać, żal mi jednak, zostawię na późniejszy czas, wszak Ci to obojętném. Napisz mi o Twojém powodzeniu, donieś, jeśli masz jaką wiadomość o Jasiu — poczciwiec, co on tam robi? tak wielkim dla mnie stał się dobrodziejem. Dalsze do-

niesienia zostawiam lepszym czasóm. — Całuję Ciebie i Twoich serdecznie

szczéry brat

Piotr.

11⁰ Grudnia 844.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰. На 4 стор. адреса:

Czernowitz.

An Sr. des Herrn Herrn v. Głowacki Wohlgeboren zu Mykityńce.

Рік 1845.

Ч. 66.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 14. I. 1845 р.

Милостивый Государь! Честнѣйшый другъ!

Высылаю на Ваше имя Библіотеку для высокопочитаемаго мною Га Отца Сокульскаго а вмѣстѣ 4 Екзем: Хроники. — Одинъ Екзем. извольте отправить въ Вѣну для Вашего брата, какъ подарокъ отъ Вашего друга, — вторый замѣняйте за Сліоскинъ Служебникъ, а остальними двома распорядите по Вашему благоусмотренію. — Можетъ быть властелинъ втораго старопечатнаго Служебника рѣшится на замѣнъ, естьли нѣтъ, то спросите его, что онъ желаетъ на наличныя деньги? — Мнѣ хотѣлось бы завладѣть имъ. — Что кассается Требника опиште его форматъ, примѣти, число страницъ и прочія наружнія ознаки, можетъ быть при пособіи Сопикова дасть ся розгадать его изданіе. Больше Хроники у меня нѣтъ. — Я продалъ за бездѣлку цѣлое изданіе Яблоньскому, опасаясь неизбѣжимой потери при лукавыхъ затѣяхъ книгопродавцевъ. —

Деньги то есть 35 Гульденовъ получилъ я. — Искреннѣйше благодарю Васъ за дружеское стараніе въ продажи Хроники, я увѣренъ что это стоило Васъ труда. — Такожъ благодарю за лестное мнѣніе о ней. Не такъ думаютъ коварные враги нашего рода. Они скрежетаютъ зубами, но незнаю рѣшатся ли они нападать меня посредствомъ печати. Я писалъ истину по Актамъ и по этой причинѣ не стану отвѣчать и бранить ся съ ими, хотя есть и между Поляками добросовѣстные мужи которыи отдаютъ справедливость моему труду. —

Посилаю Вамъ изъясненіе Божественной Литургіи нашего почтен-

наго Малиновскаго[1]). — Вы согласитесь что это есть важное сочиненіе. — Издержки почтовые да заплатить Гн Сокульскій за цѣлой пакетъ. —

Вы читали объ реимскомъ Евангеліи на коимъ присягали французкіи короли хранящимся въ Библіотекѣ Филипа Людвика. — Гн Силвестре библіотекаръ его рѣшился казать рѣзать на мѣди fac simile цѣлой книги на счетъ Императора и ему посвятить. — Огромное это и драгоцѣнное дѣло совершилось, и онъ выслалъ Императору 200 Екземпляровъ. — Государь отдалъ Министру просвѣщенія нѣсколько, и выставте себѣ мою радость я получилъ отъ Гна Министра посредствомъ Посольства въ Вѣнѣ екземпляръ на новый годъ польскій. — Оно писано кириловскими и глаголицкими буквами. — Всякая страница оттиснена особенно, съ всевозможною точностію, даже цвѣтъ и поврежденія бумаги сохранены какъ въ подлинникѣ, словно смотритъ на подлинникъ. — Я ожидаю въ короткое время и Остромирово Евангеліе изданное какъ fac simile такожъ на императорское иждивеніе въ Петербурзѣ. — Вотъ рѣдкости! — Жаль очень жаль! любезный другъ что Вы столь отдалены отъ меня, но я Васъ люблю и почитаю какъ въ близости такъ и въ отдаленности и остаюсь на всегда

Милостивый Государь Вашимъ другомъ и слугою

Зубрицкій.

Служебникъ Слозки вышлите при случаѣ, а естьли возможно посуетитесь и о второмъ старопечатнымъ булгарско-сербскимъ, Требникъ опишите

прощайте.

Лист пис. на 2 стор. вел. 4°. На четвертій сторонї адреса:

An Seine Hochwürden den Herrn Jakob Głowacki g. k. Pfarr-Cooperator in Mikityńce — bei Pistyń — Kołomyia

і почтові стампілї:

Lemberg 14 Jaen. — Kolomea 16 Jaen.

Ч. 67.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 2. II. 1845 р.

Любый Брате Ярославе!

Мило менѣ згадати на Тебе, та коли лучится вигода, пишучи до Тебе, перенести мою нищоту в Твоѣ стороны, де мылѣшче було над

---

[1]) вид. в р. 1845 у Львові.

найшумнѣшчѣ утѣхы наших велико-мясничних игр. Куда поверну очима, всюды роскѣш в злудной красотѣ привабляючи приголубляется сердцу, тай тилки єй силы, — бо души не закропит, та лиш зводит. Колы згадавим о тѣм, то мишлю, подумаю, тогды пѣзнаю себе, жем на те не зрѣс, обрижу собѣ в тѣй чужинѣ, а мысьль моя перенесе ум лагѣдно в спокѣй, де вже менѣ тугы нѣякой не дознавати; погляну на Твоѣ книжки, а тут розточится весь скарб перед моѣм духом, якого менѣ нѣколы не дѣстати, нѣ приспособыти, и знов тужу як слабосылый менкояй, (sic) бо деж ку тому менѣ ради, де провѣдника в таку путь безконечную, куда пустившысь раю не забагнеш. — Читавєм Твоѣ книжки, та де куда и добре (пере) перечитав. Не малом собѣ задав працѣ при гисторіи Россійской: переглянув, перебадав, повитягав и виписав, де що бу-[2]-ло, перемотав на мою основу, подѣлив рѣч, як знав в головѣ и на паперѣ, а з ней пожиток к' предлогу для души, сердця й сьвѣта. А мабудь справедливо пише, бо дѣло вже через другѣ руки перешло. Знаю, бо пѣзнавєм, що тильки но в дѣиствѣях человѣчества вся наука, там любомудрѣя первѣстки як зерно на велику деревину знайдеш, а пѣзнанье сьвѣта, человѣка, его истинность и их полаганя друг к' другу, там все — там Бога пѣзнаєш; з тоѣ школы, як з клубка науку виснуеш. — Гоголя не споминаю, бо но подивляю єго, але сказати, що влад нечля менѣ. Тишиньскый пише не много, та и того за надто: бесѣда нѣмецкого любомудрця на єго язицѣ якось єму не припадає, знать ще за молодый, та не дорѣс, бо дуже пѣзнати, що єму ино снится, омрачив мы голову, а свѣтла не дав, бо в цѣлим дѣлѣ саме пусте розумованя, а истинну правду оглушив многими переносьнями вѣдающими єдну мысьль рѣзно, бере рѣч з лехка, як Поляк, а много бесѣдує, як Нѣмец. Читавєм все, але вѣдислати не гадаю, хоч бым любо з души жадав других книжок, та найбѣлше руских и московских, тай Геррена дуже менѣ потрѣбно, — але по тѣи, таки сам приѣдь, [3] а як Тебѣ ся не схоче, то спѣмни но честному сусѣду Сокульскому, а може єдин другого витягне. Ось нам вже небавком треба стати до браку з чѣм хто має; як пѣде все гладко, тогди пѣст не пѣст, ино приѣдь, а зробим собѣ пѣдпиваниє по красу волю, коб но що придбати, а незабудьте и вашѣ попадѣ забрати. Бувай здоров, та людям милый, та майтеся гаразд, та памятайте о Вашим щирим братѣ

Петр...

Чернѣвцѣ 2/2 45.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 68.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 3. III. 1845 р.[1]).

Львовъ 3 Мар. 845.

Любезнѣйшый Другъ!

Искренно благодарю Васъ и за Ваше письмо и за Служебникъ; естьли Вы можете пріобрѣсть и другой екземпляръ то прошу. Почтенный Господинъ Блоньскій здѣлалъ мнѣ большую радость посѣтивъ Армянскаго*) пустынника, который кромѣ Отца Малиновскаго неимѣетъ теперъ способности чисто сердечно побесѣдовать. — Я занимаюсь въ настоящее время исчисленіемъ Евреевъ — да Евреевъ! — И Вы неповѣрите какіе обявились изумительные Результаты! Послѣ истеченія 150 лѣтъ жидовское народонаселеніе превзойдетъ въ Царствѣ Польскомъ о 2 миліона, Хрестіянъ! Это основывается на несомнительныхъ данныхъ. — Я спишу статейку и исчислительную таблицу для Rozmaitości; но сомнѣваюсь, будетли она напечетана или нѣтъ.**) — У этого народа есть свои други и покровители. — Гнъ Блоньскій предполагалъ издать сборникъ Документовъ старыхъ Галицкорусскихъ; но это тщетное намѣреніе, издержки печати истощили бы издателя, безъ надежды получить ихъ когдалибо́, я уже испыталъ [2] послѣдствія печатанія. — Я выслалъ всё мнѣ извѣстное какъ Документы Тарновскаго***) такъ и Дѣдушицкаго и прочія: въ спискахъ и снимкахъ въ Археограф: Коммисію, какъ средоточіе Русской Старины, и ихъ напечатаютъ сего или будущаго года. Если Вы согласны зъ моимъ мнѣніемъ, и у Васъ находится что либо, то лучше сообщите мнѣ точные списки, зъ изявленѣмъ источника, гдѣ значится подлинникъ, а я отправлю въ Петербургъ. —

Вы Милостивый Государь въ состояніи здѣлать большую услугу общему благу, если бы Вы списали на нашимъ языкѣ Эзоповые басьни подъ заглавіемъ „Басни и сказки для Галицкорусскаго народа". — По-

---

[1]) Згадку про сей лист подав Як. Головацький в „Замѣткахъ и дополненіяхъ" Вильна 1888, стр. 70.

*) Д. И. Зубрицкій жилъ на Высшей Армянской улицѣ въ собственномъ домѣ, на второмъ этажѣ. (Замітка Я. Головацького).

**) Редакція польской газеты не приняла статьи. Она была напечатана въ 1847 (?) въ Jahrbücher der slav. Lit. Jordana, по нѣмецки. (Замітка Я. Головацького).

***) Это документы переписанные мною и сообщенные Зубрицкому. (Замітка Я. Головацького).

думаите, и пріймите засвидѣтельствованіе искреннѣйшей дружбы и готовности къ Вашимъ услугамъ

Зубрицкаго.

Лист пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 69.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1845 р.

Вѣдень 4 Цвѣтня 845.

Ярославе милый брате!

Не здивуй и не прогнѣви ся, братчику, що я бôльше як рôк до Тебе не писав — причины легко догадати ся: менѣ от' все не по руцѣ йшло; що лиш' загадаю, то не влад пôйде. 'Ще второчного лѣта збирав ся я писати, хотѣв дещо придбати для Тебе и пôслати — бо так голых листôв вже досыть написав єм ся до Тебе — а Ты все чи грошенят, книжочок чи росправок вже цимало напосылав єсь ся менѣ — а найстыднѣйше менѣ було про Твою Голубочку Мариню, що я Ѣй нѣ подяковати честно, нѣ гостинця пôслати не мôг. Правда, що я надѣяв ся на Е. В. Воеводу Лучанского; вôн був лѣтом у Вѣдни; так що ж'? я Его лиш' раз побачив — обѣцяв, та й тôлько, из сим поѣхав на свои добра, а вôдтак у своясы. Щастье моє, що навинув ся був честный П. Јордан Турянскій, и дав менѣ 50 fl. CM — бо навѣть не було бы чим и послѣдной Ригорозы заплатити — а так получив я 20 Листопадня 844 ослячу скôру (Diploma). Вôдтак дожидав єм, выпытовав за Воеводу, але дармо — около Рôздва написав єм до Него лист, чи маю чого надѣяти сь', чи нѣ — бо менѣ годѣ довше у Вѣдни сидѣти? — Вôдписав якось в Сѣчни — однакож' протягнуло ся аж' до Марця, заким я вôд Него знов на раз получив 100 fl CM. — Подумай же собѣ тепер, братчику, кôлько я через цѣлый рôк набѣдив ся — из первых 200 поплатило ся то таксу, то довги, та й жило ся якій мѣсяць, из Јордановых заплатив остатню таксу — а от' тепер трохи очухрав бы 'м ся; так що? знов треба латати дѣры безмаль не за весь минувшій рôк. Зберав ся я був також' в осени до Тебе и до [2] Петра писати, и надѣяв єм ся, що выроблю що для Вас у Воеводы, але як бачиш годѣ: — высокû люде не так приступнû, лиш' коли хвиля якась на них найде — був єм сам и у Цѣсаря, и думав, що коротшою дорогою пôйде Петрôва прôзьба, але куды за грôш танцювати — 15 8bra пôйшла до Галицкого Правительства — 19. Грудня повернула назад — а 19 Лютня с. р. пôслали вже становительный отвѣт тею самою дорогою до Петра — 'но я не

мôг допытати ся, чи сяк чи так выпало, однакож' надѣя на лучше — Господи поблагослови нашому Петрови Далибору!

Бачиш, брате, що журбы мав єм богато, а таки все не було що писати. Доси 'ще не знаю дôстне, куды повернути сь; менѣ казав Воеводôв Секретарь, що Его маеток сими лѣтами много ускорбленій утерпѣв, що Вôи хоч бы найраднѣйше, то не може менѣ дати певнои сталои пôдпомоги — и скоро менѣ дещо лучит ся, що-б' и не спускати ся не Него — а зо сторовы я вызвѣдав ся, що Воедова (sic) через нелад свого Министра, мусѣв у нашого Намѣстника Фердинанда Есте довг на 2 милюны (!!) затягнути — 'но доки вôд Него самого не дôстану выповѣдь (?), — доти стало вытрваю, и надѣяти 'му сь'. —

Уцѣлуй сердечно вôд мене рученьки Твеи любои Маринѣ, най опростит, що доси не подяковав єм за сорочечку, за котру тут всѣ дивовали ся, що так красно вышивана — посылаю Ѣй гостинця, Поставець на оливу й квас — из чешского скла (Winterberg-Fabrik), що бы 'сте гарно на Великдень ковбасы прикрасили, та [3] здоровенькî поживали, а на мене хоч згадали — Тобѣ посылаю кôлька книжок, на котрî здобув єм ся: Ербена пѣсни чешскî II d. — Клеменса грамматику и словарь волоській — Колара Wechselseitigkeit — Османа Гундуличева — Деметра трагедію „Теута" — и Миклошичевî „Radices". — Се послѣдне дѣло дуже важне — придало бы ся для нашого всего Клира, що б' выучовали Старословенщины — був бы хосен для нас и всѣх Словен. — Прочих книжок, за котрî писав 'есь, Милутиновича, Мурка, Копитара, Враза, Сушила, не дôстав єм, може пôзвѣйше лучит ся — посылаю також статут литовскій (Даниловича), вже переведен — але Кіевлянин и пр. придадут ся менѣ. — За Лѣтопись Львôвску и Москаля чарôвника и пр. дякую тобѣ красненько. — Про Основяненькову Марусю я нѣщо не чув, також' и вôд нѣ кого не получив нѣщо. — Вагилевичеву Граммат. прйшли менѣ, бо тут ѣй не ма. —

Мôй „Вѣнець" не спôрно йде, переписка много часу збавляє, а не ма коли — у правописи 'ще 'м не розôбрав всего, чого держати ся. Содержаніе в загалѣ буде таке (так бы я рад): Передсловіе до всего во обще — *Часть I. Быль* (былина, ще не знаю, як лучше, порадь) обôймати 'ме старину и пр.: Статут литовскій Даниловича — Крещеніе Руси Добрянского — Великая Хорватія Я. Головацького — Слово к питомцем Могильницкого — Гадки за пѣніе Словенске (Людовика Риттерсберга (печатане по-чешски у „Wěnec" — и по нѣмецьки у „Ost und West" —) — *Часть II. Любимене* (або як? порадь) обôймати 'ме все, [4] из чого пôзнати можна нынѣшный стан простонародного просвѣщенія (всю єго словесность

в переданіях живучу): Передговôр и розбôр о обычаях звычаях, повѣрью, казках, пѣснях и пр. — Тут буде мѣсце на подѣл часу у Русинôв — их слова витанья — Ворожѣнье — Твои Небылицѣ (байки) — былицѣ и можебылицѣ (казки и приказки) — Загадки — на кôнци хотѣв бым прилучити: Думы украинскî (котрî маю вôд Срезневского, прекраснî, може зо 20 — и Твои Пѣсни сербскî. —

Часть III. Барвѣнок (а ты як думаєш?) — тут будут Пѣснотворы I. (Русинôв) Украинцѣв:

Котляревского: Пѣснь Куракину —

Артемовского: Твардовскій — Пан та собака — Суплика до Гр.... — Солопѣй та Хивря — Маруся — Молодиця — Писулька до братухи — Рыбалка — 2 оды Гораціевî — Батько та сын. —

Лев Боровиковскій: Ледащо — Чарôвниця — Вывôдка — Бандурист — Журба — Убôйство — Рыбалка — Волох — Дôн — Днѣпр — Басеньки. —

Амвросій Могила: Пѣснь на вôдѣздне Срезнескому.

Јерем. Галка: Така сама пѣсня Срезневскому.

Писаревского: За Немен иду — Де ты бродиш моя доле (обѣ печатанî у Максимовича пѣсн.)

Аѳанасій Шпигоцкій: Пôлтава (урывок из Пушкина — смотри на кôнци). — Все то получив я вôд Срезневского в рукописи, а бôльш немаю нѣ вôд Шевченьки нѣ Шереперы & &

II. (Русинôв) Галичан: Тут помѣщу: Лужецкого — Шашкевича — Могильницкого — Головацкого — Устіяновича — Скоморôвского — Данькевича и пр. що вôд Тебе дôстав єм — от' и весь вѣнець — на переду буде Посвященіе Воеводѣ, (скоро прійме) — буде здоровенна книга, але ще треба пôждати, заким до кôнця доведет ся. —

[5] Из моих запискôв додаю тут, що менѣ Срезневскій росказовав о писателях малоруск.:

Писаревскій: (священник, помер 838) писав ту оперу „Купала на Ивана“ — (?) (хто Стецько Ш....?)

Лев Боровиковскій: перевѣв також из россійского „Свѣтляну“ — (балладу Жуковского).

Јеремія Галка: перевѣв Королеводвôрську Рукопись — (перевôд Шашкевича дôстав ся вôд Ганки до Срезневского) — из пер. крал. рук. 4 изд.

Амвросій Могила: писав: Бабусенька думка (нарѣчьем галицкоруским) — Пяный на гробовищи думка (баллада) нарѣчьем украинским.

Аѳанасій Г. Шпигоцкій (тепер Секретарь Оберпрокуратора Синода в Петргородѣ) пробуваючи в Харковѣ писав по малоруськи: Сонеты (оригиналнй) — 2 Баллады и кôлька Сонетôв (переведенй подлѣ Мицкевича и Одиньца) — и Пôлтава (перевôд Пушкина думы — чи всю, чи лиш сей урывок не знаю:)

Пан пышный, Кочубей на славу!
Кругом, як панночку, Полтаву
Квѣчають хуторы єго
Садками, темными лугами.
Все бучно, найдеш усêго!
По воли конѣ косяками
Басують, мрѣють по степах;
А хто степы его огляне,
Та й хто поличе все надбане
В свѣтлицях, скринях и льохах?
Та що ему и конѣ сіи
И довгогривѣ и вороніи,
[6] И вся худоба ему та?
Хай гору срѣбла дасть Орда,
И конѣ ще будь воронѣйшй; —
А татови всêго любѣйше,
Милѣйше — доня молода.

А що ж', Полтавочко-матусю,
Хто бачив красчу нѣж' Марусю?
Хай квѣтку темный луг коха', —
Не выкоха' ѣй свѣжѣйше;
Лилія рôвна, бѣла хай —
Вона й ѣй бѣлѣйш', рôвнѣйше;
На став пышно лебедь сплыв —
Вона рушаеть ся пышнѣйше;
Хто птицю на лѣту ловив, —
Вона и вôд нѣй быстрѣйше;
И снѣгу груди ѣй бѣлѣйш';
И кучери лянні чорнѣйш'
Самои хмары в темнй ночи;
И зôроньок яснѣйшй очи;
А рання рожа — ротик ѣй!

Та що ж'! Однôй уродѣ ѣй —
Уродѣ, марнôй квѣтцѣ лѣта —

Не дивовала б' слава свѣта!
О, нй! Душа ще красче в нѣй!
Полтавы ясна й гарна панна —
Розумна, тиха и нечванна.
За те на диво й женихôв
Москва й Украина ѣй слала;
[7] Вона ж' вѣнця як ланцюгôв
Лякала сь', вôдо всѣх втѣкала,
Та й всѣх з нѣчим выпровожала. —
Аж' ось — сам Гетьман шле сватôв.

Труды вôйсковй, пуды, лѣта
Мазепу хилять уже й в дѣда!
Вôн дѣд, та в ним не стыне кров:
Кипить вона — й вôн любе знов!
В часину серце молоденьке
Пыла' и гасне: — поболить
Й загоить ся; чого тужить?
Пустує, як хлопя маленьке,
Не так слухняне, у старых.
Годы, бѣды й ты, тяжка туго,
Загартовало серце их!
Чорстве, понуре, бьеть ся туго,
Не швидко запыла' старе:
За те й пылає, поки вмре!
Червона криця жаром паше....
Старй, ся криця — серце ваше! —
Он! горлиця в лѣсы втѣка',
Ѣй старый шулика гоне;
А в сѣнях дѣвчина выка,
Тремтить, нудить ся, млѣє, стоне;
Жде вѣсти: — Доля ѣй яка!

Вся з серця типаючи сь', мати
Прожогом кинула ся з хаты
[8] До дочки, й вся в огнѣ, стогна':
— „Га! дѣду скверный, нечестивый!
Де видано?... Нѣ, доки живй;
Нѣ! не изкусе сатана.
Чѣм бути б' хрестницѣ за тата...
На старôсть... дѣд безглуздый... свата'!

Маруся страшно затрясла сь',
И на рундук, як крейда блѣдна,
Вся похолонувши ся, бѣдна,
Гергепнула и простягла сь'! —

Из новин тутейших дещо: Миклошич тут єсть нашим цензором словенским, яко урядник при Ц. библютецѣ, має приступ до Архива придворного, и переглядає рôзнй южнословенскй многоважвй акта и кодексы — чути, що у цѣлôй Монархіи має бути слободнѣйша цензура — Словакам позволена часопись политическа — Илирам дещо опростило Правленіе и позволило слободнѣйше розвивати сь'. — Чув ем також', що в Перемышли часопись духовная (Левицкого?) — а у Львовѣ знов инша руська пораньем Адвокатôв Тустановского и Тарновецкого (?!!) выходят чи выходити мают — може що лучшого знаєш, то дай знати. — Вуковых пѣсень II том выйшов из печатни — либонь I т. маєш, то пôзнѣйше може прйшлю Тобѣ сей вторый. —

Вôдпиши менѣ, братчику, борзенько, чи получив єсь посылку щастливо — тым часом бувайте менѣ здоровенькй всѣ хатою и сѣмею — гараздуйте и возвеселѣт ся

Ваш брат

Иван Б. Головацьк...

Лист пис. на 8 стор. 8°.

Ч. 70.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 15. III. 1845 р.

Любій Брате!

Жалую ся на Тебе, що мы не пишеш нѣ о Собѣ, нѣ о Ясеви. Сижу як виклятій из сьвѣта межи людьмы сам один: — нѣкто анѣ згадає о менѣ, нѣкто неспитає, о чѣм я думаю. Заглянь в дишу (sic) мою, а встрѣтиш, як сумно-душно, вѣчній безлад; нѣкого поспитати, нѣ порадити ся: всѣ як вмерлѣ для мене; но я жию незнати, на яку пропасьть. Куда ся кену, то все один смуток, що менѣ нѣ Тата, нѣ Мами, нѣ сестри, нѣ брата: нѣ я кого утѣшу, нѣ мене кому потѣшити. Писавем до дому три рази перед пописами нашими, тай не вѣдповѣли, чы знают, щом написав. Просивем, щоб що прислали, якій грѣш, або сорочку, тай то их не свербит. Писавем до Тебе чи не раз; та десь в Тебе часу нема, що небудь вѣдписати. Не гнѣви ся, що довгу не присилаю, бо досы не було таки вѣдки: хоч зароблю якій грѣш, то вже и дѣра на него, але не бою ся, бо вѣддати таки буде з чого. Учу семеро дѣтый,

зарабляю добре, кобно [2] завсѣды так було. Нарештѣ вже я таки Філософ: пѣвроча вѣдбув добре; але перед кимже ся похвалю. Колы собѣ подумаю, то мя така чорна туга збере, що я не маю для кого працювати: запродався сам людям за жидѣвску нечѣсьть, за грошѣ, шоб ино вижити, а менѣ теє нѣнащо; — та ще не знати, куда ся в далшѣ лѣта поверну. Попом вже менѣ не бути, бо постарѣв ся; а що инше пѣдняти нема силы; а помочѣ не виглянеш, хочбись очѣ виплакав. Коб на безрѣк що з дому обѣщали, тобим зробив сего року Латиньскіи екзамена, тай поѣхав до Львова на Физику, та слухавби'м Греческой и Латиньской литературы; можеб пѣзнав кого, або дався пѣзнати людям, щоб мы помоглы до якого мѣсця в школах, а може Ясь колы помѣг хоч не тут, то межы Нѣмцями. Коб знатя, що вѣн ще в Вѣдню, то писавбим за те до него. Може там не дуже тяжко заробити, то ще лучше менѣ булоб до Вѣдня вибратися; де будь, но до бѣлшого мѣста, бо тут хоч мя люблять, але таки не поможут. [3] Напиши, встався за мною до дому, нехай щобудь про тую рѣч скажут, бо я вже и писати несьмѣю. А найбѣлше менѣ жаль за Яся, бо менѣ єго конечне буде потрѣбно, я без него нѣчого не пѣчну, хоч до Губернѣѣ за позволѣням єкзамену вжем пѣслав. Напиши менѣ що небавом, або приѣдь, тобысьмо побесѣдувалы, бо менѣ семеро дѣтый вѣдступити, та Вас в сьвята вѣдвѣдати не можна. Сьвяткуйте щастливо та весело, та згадуйте часом на мене; а Владимир нех незабуває кликати стрыйця. Майте ся гаразд, та бувайте здоровѣ, цѣлую Вас сердечно Ваш щирій брат

Петро Головацкій.

Чернѣвцѣ 15ій Березень 1845.

Може Тобѣ що потрѣбне, а я купити можу, то напиши.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 71.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 19. III. 1845 р.

We Lwowě dne 19. března 1845.

Milý Příteli!

Nejdéle za 14 dní ze Lwowa odjíždím do Prahy! Buď zdráw a pamatůj na mne!

Iménowán jsem w Praze při aučtárně ingrossistau s 500 f., a mám naději, že nejdéle za 2—3 léta officialem budu. Teď ale mám starosti, že newím, kde mně hlawa stojí, očekáwáme dnes mého testě a tchýni z Korniče; dej Bože abych již we woze seděl, a lwowské rohatky za

sebau měl. Peníze, kteréš mně poslal na porto, dáwno jsem již p. Šafaříkowi odeslal, ale že můj slawný komissionář Štorch sám newí, kde mu hlawa stojí, neboť posud jest zamilowán, tedy ještě ty knihy w Praze u něho ležejí, a bezpochyby čekají, až já sám do Prahy přijedu. Prozatím měj ztrpení, teď to půjde wše w nejlepším pořádku, jak jen se do Prahy dostanu. Wšecky zasilky z Prahy půjdau do Lwowa pod adressou p. Karla Pichlera, ingrossisty u zdejší aučtarny, kterého znáš, a k němu se o swé wěci přihlašowati budeš.

Kněz Błoński byl u mně w auřadě, a odewzdal mně list twůj. Welmi se mně líbil, škoda jen, že jsme se déle newiděli, neboť bezpochyby do mého příbytku trefiti nemohl, když mne tohož dne wečír [2] nawštíwiti chtěl, jak mně přislíbil, a jak mně potom: kn. Malinowský powěděl. Také jednau na mně řada došla Wahylewičowského hněwu. On musí wždy někoho mít, na koho by nadbytek žluči wylíwati mohl. Proč se wlastně hněwa, to pán Bůh sám wí, já mu nic neudělal. Jednau se s mau ženau pohádal, ale jen tak z lehka. On od nějakého času strašně na Čechy dowáděl, a dost nedelikatným způsobem před mau ženau, která to snésti nemohši, jemu řekla, když tedy prý wšech Čechůw tak zatracuje, proč ustawičně k Čechowi leze, neboť i o mně mluwíwal často s patrným lekceważením. Já se toho newšímal, neboť co bych se měl s bláznem hašteřiti? On se tedy na náš dům rozhněwal, a nyní kamkoliw příjde, za nedouka atd. mne wyhlašuje a zlechčuje. Lidé, co býwají na literackých wečerách u Kłodzíňského s podiwenim mně to wyprawují. Co s bláznem dělat? U Polakůw teď největším přeštupkem jest, když někdo jest panslawistau, a za takowého i já mám čest, držánu býti. Wěř mně, až o té celé mizerii nic ani widět ani slyšet nebudu, Panu Bohu poděkuji. Co nám i Wám Rusínům Poláci pod zámínkau toho panslawizmu u wlády uškodili, to jim pan Bůh u nebi neodpustí. Kdybys to wšecko wěděl, [3] jak se zwláště nyní propuštěni inkwisiti špatně chowali, jak nás černili, aby sebe obmyti, to bys odpliwnul.

Petr Důbrowský slíbil, když se w jeseni s Bělowshym w Krakowě sešel, že na jaro Lwow nawštíwí. Škoda, že ho již widěti nebudu. Chce prý opět wydáwati časopis, jenom w jiném způsobu. Poněwadž mne bude w Praze těžko, abych Wám wšem osobno o žiwotě našim zpráwu dáwal, ustanowili jsme tak, že budu wše psáti Pichlerowi do Lwowa. Budeli ti tedy na tom záležeti, jenom k němu se obrať, on ti wše, co požádáš brevi manu sdělí. Ostatně mám naději, že se i w Praze ke mně hlásiti neopomineš. Z Prahy nowého teď nic newím, ale těším se nesmírně na otčinu mau, poznat wšecko, co a jak se změnilo, jak daleko se pokročilo. Wláda dowolila Šturowi wydáwat slowenské ná-

rodní nowiny a Orla Tatranského. Štorch jest od wlády uznaným redaktorem Českých nowin a České Wčely. Wčela jest nyní téměř lepší, než Kwěty. W Zahřebu powolena stolice slowanského jazyka. Konkurs jest rozepsaný, professor bude míti 800 f. Já swé české belletristické knihy po části již rozprodal, a předce budu míti ještě weliký náklad, a newím, jak to wše do Prahy zawezu.

[4] Měj se tedy dobře, a budeš-li kdy moci, přijeď k nám do Prahy, uwidíš, že ti té cesty nebude líto, já bych se aspoň srdečně těšil, tebe ještě jednau spatřiti.

Twůj přítel

Karel Wladislaw..

Panu Błoňskému mé uklony, jakož i p. direktorowi Wereščínskému.

Buďte zdrawi!

Bůh s Wámi!

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 72.

Лист Карла Влад. Зана до Якова Головацького, пис. дня 11. VI. 1845 р.

W Praze dne 11. června 1845.

Milý Příteli!

Nacházím se již 7 neděl w mém rodinném hnízdě, w naši slawné Praze. Cestu jsme měli dost zlau, neboť nám se dítě w Krakowě rozstonalo, a také žena má nebyla zdráwa; já zas od příjezdu do Prahy až potud mám zapálení očí čili lépe oční katharr, který mně mnoho útěchy prwních neděl w Praze pokazil, i až potud na práci mně překáži. Twé knihy přewzal jsem od Štorcha, kde složeny byly, k sobě, a stranu zasílky takto jsem to zařídil. Častku jich, totiž w Haliči již známých a dawněji censurowaných zapakowal jsem do bedny s knihami českými pro Lwow, druhau částku, totiž ty, jež by censura Lwowská neznala, a zadržeti mohla, dal jsem faraři Berwidowi s sebau, který zde byl, a asi po 6. červenci (:lipnu:) do Monasteřisk se wrátí, a je s sebau zaweze Pak zůstalo ještě několik jich u mně, které se do bedny newešly, a jež po druhekráte pošlu. Knihy, které jsau w bedně adressowané na Pichlera do Lwowa, jsau tyto: 1—36. Москвитянинъ 1841—1843; 37. Древности сѣвернаго берега Понта, Кеппена; 38. Лѣтопись Несторова 1824; 39. Супраслская лѣтопись, 40. Псковская лѣтопись; 41. & 42. Полное собраніе русскихъ лѣтописей Т. 2 а 3

43.—45. Исторія малой Россіи Бантитшич каменскаго; 46—48. Филологическія наблюденія Павскаго; 49. Теорія поезіи Шевирева. 50. Исторія Поезіи Шевирева; 51. Енеида Котляревскаго часть I. 52. Описаніе старопечатныхъ книгъ славянскихъ Строева. 53. detto Царскаго. 54. Славянское народописаніе Шафарика. 55. О народной поезіи слав. племенъ. 56. Каталогъ славяно россійскихъ рукописей 57. Наталка Полтавка. 58. Палеографическіе снимки шрифтовъ Царскаго. 59.—60. Образцы славяно-русскаго древлеписанія. — Kromě těchto knih dostane Pichler i české matiční knihy pro tebe, a fracht z Prahy do Lwowa za centnýř 6 f. stř., z toho připadne asi 5 f. na tebe. Tedy bych tě prosil, aby jsi Pichlerowi dříwe ještě, než zasilka do Lwowa přijde, jemu těch 5 f. poslal, poněwádž by sám na wyplacení bedny snad ani dosti peněz neměl, a s ním pak se aučtowal. Já ti jsem sice podle našich aučtů ještě 4 f. 7 x. stř. dlužen, kteréž ti ale teď ještě nemohu dáti, poněwádž na zahospodarowání sám ještě dostatečných peněz nemám. Tyto knihy přijdau we Lwowě do censury, myslím ale, poněwádz wšecky tam již jsau známé a připuštěné, že překážek nenajdau. [2] Hůř by to bylo s temito knihami, které jsem dal faráři Berwidowi s sebau. Jsau tyto: 61. Книга посолская метрики В. Кн. Литовскаго. 62.—66. История Малороссіи Маркевича. 67.—70. Годъ въ чужихъ краяхъ Погодина. 71. 72. Словарь историческій о писателяхъ духовнаго чина. 73. 74. Исторія Донскаго войска Броневскаго. 75 Описаніе Донской земли Броневскаго. 76. 77. Очерки русской литературы. 78.—80. Славянскія древности Шафарика. 81. Общее обозреніе развитія русской словесности Шевирева. 82.—86. Пѣсни Русскаго народа. 87—91. Очерки Россій. Пассека. 92. Русскія преданія, другая (sic) книжка. 93. Русскія народныя сказки. Часть I. 94. Цыганка Шолопутьнява, Довгопосенка. 95. кд стихотвореній Хомякова. 96. Дворянскіе Выборы. 97. Объ отношеній семейнаго воспитанія къ государственному, Шевирева. 98. Димитрій Самозванецъ, Трагедія Хомякова 99 Ермакъ. Трагедія Хомякова. 100.—101. 17. 18. и 19. Маія 1844 года. 102. Тризна, Шевченки. 103. Гамалія, Шевченки. 104. Портреты именитыхъ мужей русской церквы. 105. Собраніе Портретовъ Россіянъ. 106. Конекъ-горбунокъ, сказка Ершова. Berwid slíbil, že asi okolo 6. čerwence, (lipca) do Monasteřisk se wráti, tedy tam k němu zajeď, a knihy si wezmi. Co se newešlo ani do té ani do tamté zásilky, ještě leží u mně, a čeká, až k nejbližší zásilce, ale také bych to rád saukromní cestau po někem zaslal, totiž: 107.—108. Древніе и нынѣшніе Болгаре Венелина. 109.—112. Исторія госуд. Росс. Карамзина 1842—1843. 113. Исторія древной русской словесности Максимовича. 114.—117. Отечественнія достопамятности. 118.—119. Русскія достопамятности. 120.—123. Сочиненія Гоголя. 124 Наськы Украинскы казькы.

125. Сельское чтеніе. 126. Русская граматика Востокова. 127. – 128. 2 exx. Чары, Кирила Тополи. 129. Сводъ сокращенной русской грамматики Востокова. — Pichlerowská zasilka asi ku konci toho měsíce bude již we Lwowě. Šafařík tě pozdrawuje, a wšichni mojí známí tě prosí, abys častěji o sobě co slyšeti dawal, a třebas něco nám do časopisůw zasílal. Šafařík ačkoliw od mnoha let na hostec čili lépe dnu (: Gicht :) churaw, předce nic neztratil na pružnosti ducha, jak jsem obáwal. Ačkoliw prácemi zawalen, myšlenku předce nepustil, napsati druhý díl starožitností. Powídal jsen mu, že se Bělowský we Lwowě na něho strojí, a [3] s jinými starožitnostmi (: polskými :) wystaupí, on se tomu smál, a říkal, že se té zbraně nebojí. Uwidíme. Matice naše se utěšeně zmáhá, a wydala toho roku 1. díl Wýboru z lit. české, a sice starau literaturu až do 14. stol. Potěšíš se, až tu práci poznáš, jest to dílo kapítální. Hanka chystá wydání Remeského ewangelium porownaného s ewangeliem Ostromirowa. Můj zeměpis pro malau encyklopedii (I díl) jest již w censuře. Chystame se wydání welíké mapy králowstwí českého, a já byl od zboru matice určen, abych materialie k tomu srownáwal a doplňowal. Chodí nám předewším o důkladné onomasticon mist českých, w poněmčených krajinách též zněmčených, a musí se tedy wše, co w starých listinách, památkách, zemských a dworských deskách ještě se zachowalo, pracně wyhledáwati a sbírati. Ta práce potrwá několik let. Zaroweň stau prácí budu i psáti topografii českau, ku kteréž mně wšemožná pomoc slíbena. Museum naše dočká se radicalní reformy, a stane se přístupnějším a užitečnějším, namnoze příjdau jiní kustowé. Známý ti bude spis hraběte Jos. Mat. Thuna: Der Slawismus in Böhmen. K tomu spisku sám císař rozkázal, aby se dalo imprimatur. Máme potěšení z činností našich stawů, Thun jest jeden z nejraznějších mezi nimi, a mnoho působí. Jejich deputace wymohla wšelicos we Wídni, ale wše se teprw na příštím sněmu rozhodne. Také českému diwadlu nastáwá radikální reforma, stawowé priwilegium naň odstaupili Pražskému měšťanstwu, které nyní o jeho zwelebení se stará, a plány kuje. Palacký usilně se chystá wydati aspoň již nyní prwní díl historie české po česku. Jest psán zcela w jiném duchu, než německý. Z našich časopisů Wčela teď jest nejwýtečnější pod redakcí Štorcha, kterau Wám schwaluji. Musejník bude na rok wycházeti po 2 mesících w 8 archowých swazcích, tedy 6 krát na rok, roku 1847 ale začne wycházet každý měsíc. Také honorár se znamenitě zwýší. Základ má pewný, a myslím že se na té wýši udrží. Erben wydal 3. swazek národních písní. Píše historii polabských Slowanůw podle půwodních pramenů. On jest můj nejlepší přítel zde, a odejel před

2 dněma do Budějowic kde bude excerpowati tamnější městský archiv. Pozdrawuj wšech přátel a známých, a buď hodně zdráw

Twůj

Karel Wladislaw...

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 73.

Лист Карла Піхлєра до Якова Головацького пис. дня 16. VIII. 1845 р.

Mnohowážený, Welebný Pane!

Nadeslané mně peníze, totiž 5 f. we stř. jsem obdržel, a knihy Wám skrze žida Metha na pana Wereszczynského do Kolomyi adresowané odeslal. Jsou již na cestě. Cenzuru zdejší, chwála Bohu, neprošly, sic byste byl, wzácný Pane, již z té jedinké příčiny, že ruské jsou, nejméně půl leta na ně čekat musel. Židowi náleží za příwoz 2 f. stř., mně ale ještě 30 x. a ty mně zaplatíte, až nás někdy we Lwowě nawštíwíte. Co se literatury české týče, obstará p. Hanka wydání remeského ewangelium, w krátce wyjde p. Zapůw: wšeobecný zeměpis, powěsti Gogola (přeložením pp. Zapa a Hawlíčka), Jungmanowa: Slowesnost, Přeslůw: Rostlinopis, Don Kuijote překladem p. Pichla, pak ode mně [2] přeložený spis Swiftůw: Gulliverowy cesty, p. Tomkowa historie Rakouského mocnárstwí. To jest wše, co Wám, welebný Pane powěděti mohu. Nowého tu není nic. kromě co již sám z nowin wíte, totiž o powodních w západní části Haliči. Zdejší arcibiskup r. l. jest welmi těžko nemocen a na uzdrawení jeho welice se pochybuje. Pakli se o něčem, čím bych Wám, ctihodný pane, se zawděčiti mohl, dowím, Wás o tom zprawiti jistě neopominu.

Zůstáwám s wšelikou setrností

Karel Pichler.

Dne 16. srpna 1845.

Лист пис. на 2 стор. 8⁰.

Ч. 74.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) X. 1845 р.

Милый Братчику Ярославе!

Ще в мѣсяцю Серпни мав я сей, чи подобный лист Тобѣ пôслати — але бачу, хочь то лист нибы не сыр, а однакож вôдкладаный лучшій:

бо менѣ лиш о тее ходило, що б Тобѣ раз вже становительну, рѣшительну вѣстоньку дати.

По Твоѣй радѣ я чим скорѣйш забрав ся до мого Вѣнка, и укôнчивши перву часть, хотѣв в Серпни подати до Цензуры — але Миклошич выѣхав до своих родьакôв на 4 недѣль – так все переволѣкло ся. За тым часом приѣхав Милостивѣйшій Воевода; я дожидав Его у Вѣдни, але дарма — 2 Вересньа (Septembr) поѣхав я до Него (коло Wiener-Neustadt до Urschendorf); дуже рад мене пріймав, и на посвященье Вѣнка согласив ся. Повернувши, подав ем до Цензуры, и за 10 день вже було готове.

Сю перву часть Вѣнка, як видиш, издаю я в ползу и хосен заводненых Галичан — маю в тôм свои причины, у многих оглядах, и дуже важни; пôзнѣйше колись побесѣдуем о тôм — не хотѣв я Тобѣ перше писати, бояв ем ся Твоеи розрады — а знаеш, де бы я Тебе у чѣм не послухав; а так вже стало ся, напиши пропало:

Содержаніе Вѣнка таке: Пѣснь Воеводѣ; Приговôр Читательам (коротенькій); Крещеніе Руси; Память Р. Шашкевичу; Пѣнія Р. Шашкевича — (разом 25); Статут Литовскій; Розправы и переводы сербских пѣсень. — Не хотѣв ем у первôй части великои розмаитости; лучше она удаст ся у слѣдуючих, бутьсим то в слѣдствіе первои части. Все займати ме ледви не 10 болон октавных — изданіе 1000 ексемпл. буде стояти до 150 fl. Mk.

Щоб мою цѣль скорѣйше довершити, то я розписав предплату, котра и у Вѣденских газетах 8, 11 и 16 Октобр. оголошена була. По кôлька десять листôв сего оглашеніа с порученіами пôслав я до Праги, Пресбурка, и Загреблья и до 2 Вѣденских купцѣв — будут и там в Новинах голосити.

Що до Галиччины нашои: то я у самый перед написав 8 с. м. до Пресидіум у Львовѣ, що б приняло се дѣло у свое покровительство; вôдтак хотѣв ем по кôлька десять листôв пôслати до Консисторей, и просити, щоб заняли ся сбѣркою сеи складки – але мусѣв бы м був платити штемпель за просьбу, и за кождый лист оглашеніа (яко Beilage an eine Behörde); аж тут приѣхав до Вѣдньа наш Цензор Моралиста Левицкій[1]) (выпровожаючи наших 6 Русинкôв, 3 Львôвск., а 3 Перемышк. на испытаніе Езуитское в Румѣ (sic.); [2] розказовав вôн дещо про наших Русинôв, о их добрôй воли, и нужденных средствах — споминав и про Тебе, и Твою Основяненкову Марусю; що не мôг ю пропустити и пр. пр.); просивши Его порады, сказав менѣ, що Консисторіи запрятани дуже своим правленіем, и не могут таких порученій ани пріймати, ани вы-

[1]) Венедикт Левицький.

повньати; лѣпше, каже, приватною дорогою. Що ж було робити? я послухав Его; на мою прôсьбу взяв и Вôн кôльканадсять листôв; потôм послав ем до Чепелѣв 100 листôв — що б и там братіа розôслали — дещо обѣцьали и наши Конвиктисты. От же то так прошу я и Тебе, братчику, прійми сю пересылку 100 листôв, и порай ся коло неи, як сам розумѣеш, абы лучше було — посылай, поручай, сбирай и пр. пр. як сказано у листѣ. До нового року рад бы м, що б все до кôнцьа довело ся(?!)

Що до печатни: Воевода казали, як буде потреба грошій, що б' Им сказати, и я знаю, що Они менѣ за Вѣнок дадут якесь вѣно; але я б раднѣйшій, що б богата складка собралась, щоб якась признака була. Про те ж ходив я с Аудіенціев до Президента Надворн. Камеры, барона Кибека, и подав просьбу, чи бы не выпечатали у Ц. к. печатни накладом правительства; маю надѣю, але ще не знаю дôстне — 16 с. м. був ем с Аудіенціев у Нашого Милостивѣйшого Цѣсарьа; скоро удостоит мене якого дару на вспоможенье Галичан, то пôйду по колядѣ с торбами по всѣх князьах и княгиньах — то якось оно буде — але же протягне ся довше, як я зразу думав. — Ой ко бы 'сь то знав, кôлько я маю с тым дѣлом заходу и трудôв! — А Польаки? всѣ нибы то хвальат, але шкода, кажут, що не по польски, або хочь польскими литерами!!

Праведному Пан-Отцю Іосифови поклони ся низенько, и перепроси хорошенько, що так дуже припôзнив ем ся с порученым купном: кульчики вже в Серпни куплени; але Они не писали, на коли им присылати, то вôдкладало ся з дньа на день; а я думав, що коли дльа Паннунцѣ, то Им коб лише перстенѣ, то и без ковточкôв вѣнчати ся могут — а як дльа Добродѣки, то уже нехай будут ласкави, та выбачут! Я б тепер лишень рад, що б ковточки були до подобоньки, о проче и не журю сь, но желаю, щоб Паннунцьа чи Добродѣка здоровеньки их входили, та ще й на други заробили Патент с цѣною есть прилучен по порученію Пан-Отцьа Іосифа.

[3] А Ты, брате, коли маеш яки справунки, то лиш грошій присылай; бо знай у мене тепер ще заедно тяжкій передновок, та й жнива не знать ще яки выпадут! Дльа того Тобѣ и книжок жадных не посылаю.

Из новин тутейших дещо мало: Библіотеку Копитареву хотѣв Двôр Берлинскій за 20.000 купити; и до Россіи хотѣли забрати; але она дôсталась за 16,000 до Любльан до библіотеки; маю спись еи книжок; суть там неизчерпаеми поклады дльа Словенщины; коб но там хосен добрый принесли! — Г. Миклошич издав Рукопись старословенску с переводом латинским: Homiliae S. Ioannis Chrysostomi; знайшов також

много южнословенских граммот и рукописей в Архивум Надворнôм; межи послѣдными: Исторію (Weltgeschichte) коротеньку Епископа Сѣнского (von Zeng) из 16 столѣтіа, глаголитикою писану — може буде издавати. Вагилевича грамматики ще 'м не бачив. — Про Левицкого Часопись духовную казав Миклошич, що не великій спасибôг из неи — а я подумав собѣ, що лѣпше тиць, як пиць — все до громады, то придасть ся. Укôнченый Конвиктиста из Старого Мѣста Г. Желиховскій прислав менѣ кôлька стихотвореній: 1) Бесѣда о горѣлцѣ (Данкевича) 120 стихôв; 2) Шатана жада (також Его) 25 узвороток по 6 стихôв; але из 14 узворотки маю лиш два стихи: Нови отцѣ — В духу кротцѣ (пришли далѣй, коли маеш) — 3) Згадка Старины (Могилницкого); 4) Плач Вдовицѣ (Лужецкого) — обѣ маю вôд Тебе; 5) Голос Вдовицѣ до сгаслого Друга (Лужецкого).

Дльа Твого Сборника южноруского посылаю зажелани пѣніа Артемовского: 1) Солопій та Хиврьа; 2) Марусьа (в котрôй семого стиха не стае); 3) Пан та собака; 4) Суплика; 5) Примѣтка до сих послѣдных казок вôд самого Артемовского; 6) Молодицьа; 7) Писулька (та сама, що у Снопови печатача — видно из 8-ои узворотки, що она Писаревским сочинена, бо пѣвець там споминае про бандурку и свои пѣсни „Дольа“ и „Зрада“ — а Г. Срезнѣвскій розказовав, що Писаревскій славно играв на Гитарѣ и свои пѣсни спѣвав; 8) Рыбалка; 9) и 10) Оды Гораціеви; 11) Батько та сын.

Боровиковского: 1) Ледащо; 2) Вывôдка; 3) Чарôвницьа; 4) Бандурист; 5) Журба; 6) Убôйство; 7) Рыбалка; 8) Дôн; 9) Днѣпр; 10) Волох.

Двѣ пѣсни Г. Срезнѣвскому на одѣздне в святу Словенщину: одна, Могилы; втора, Галки. — Прости, що не переписую на чисто, бо не маю коли.

[4] Дум Украинских получив я много вôд Срезнѣвского — о 6-ох знаю, що печатани в I. Части Запорожскои Старины — прочих частей Старины я не бачив. — Посылаю Тобѣ лиш 7 Дум, котри ледви печатани. О прочих напишу Тобѣ лише ихже содержаніе: 1) Изповѣдь Козака Олексѣа Поповича Пырятынского; 2) Похôд Ивана Переяславцьа на Льахôв; 3) Три думки про Несторевского Козака Ѳому Шкандыбенка; 4) Подвиг И. Б. Хмельницкого на Льахôв; 5) Похôд И. Б. Хмельницкого у Молдавію; 6) Похôд на чужину; 7) Опрощенье с родиною; 8) Смерть Сумліа Бондарьа Круглевцьа; 9) Узворôт Гетьмана Кишки Самійла из Трапезонтскои неволи. — Декотри сь, не знаю, уже печатани то Цертелевым, то Максимовичем,

а вѣдав и Срезнѣвским. — Велика Хорватіа изправлена прійде до 2 чясти Вѣнка. — До Котльаревского стихôв коли маеш яку розправку, то пришли; Урывок Полтавы Шпигоцкого, и цѣлый перевод Гребенки маю у себе, а Пушкина, коли мож', то присылай.

Твоя новина о товариствах воздержаніа дуже мя порадовала — надѣа на будуче — бо нам едности треба у всьакôй изнешенôй гадцѣ; — и труды за школьни заведеніа Господи благослови! — Четвертого изданіа королеводвôрскои рукописи не маю, але посылаю Тобѣ переводы руськи всѣ, що у нѣй е; гляди на кôнци! — *)

Г. Грабовскому и Его миленькôй Каролцѣ поклони ся хорошенько, най собѣ щастливо гараздуют, коли им Бог годит — Не давно тому, приѣхав сюды Zareczny, коли тямиш его — Брата Петра Далибора поздоровкай и напôмни, щоб ся пилнував, та бѣды Вѣденскои Нѣмецкои не забагав. - Коли може будеш в Кутах (славнôм мѣстѣ), то розпытай про мого усерднѣйшого пріятельа Михаила Криштофовича, лѣкарьа, и розкажи ему дещо о менѣ, бо я не маю часу Ему писати.

За тым часом прощаю ся с Вами, мои любезніи; уцѣлуй руцѣ Твоей Маринѣ, и ей Честных Родичей; гараздуйте и поживайте собѣ здорови — та згадайте деколи и за

Прошу Тебе, Ярославе, вôдпиши менѣ чим скорѣйше.

Вашого
Ивана Богдана.

Вѣдень $\frac{12}{7}$ Жовтньа (Октобр.) 1845.

Лист пис. на 4 стор. 8°. До него долучені переклади пісень краледворської рукописи на дальших 4 стор., які передруковуємо:

[5] Rukop. kralodvorsk. vydanie 4. w Praze 1843 стор. 186—194.

1) Квѣточка.*)
Укр. балл. 1839.

Вѣтронько вѣе
з панського лѣсу;
з вѣдрами дѣвка
бѣжить до рѣчки;
В кованый цебер
воды набрала...
по рѣчцѣ к дѣвцѣ
квѣточка плыне.
Квѣточка гарна,
та й запашная,
з полнои рожи
та з чорнобрôвцѣв.

2) Ягоды.
Крал. рукоп. 1843. Укр. бал. 1839.

Ишла моя мила по ягодочки
в зеленѣ гаёчки,
та й застромила червоную шпичку
в бѣленькую нôжку.
Нôженька стала дуже болѣти:
не зможе мила на нôжку ступити.
Почяли (sic.) мила з тиха плакати,
терен лаяти:
— „Ох, ты тернино, остра тернино!
се через тебе менѣ причино!
се через тебе я так хвораю;
за сее треба тебе из гаю

Дѣвочка стала
квѣтку хапати,
та й обôрвала сь'
в воду холодну:
— „Коли б' я знала,
квѣточко красна,
хто тебе сажав
в лохкую землю,
тому б' я дала
мôй золотенькій
перстенек з пальцьа;
Коли б' я знала,
квѣточко красна,
хто тебе лычиком
повил подобно,
тому б' я дала
шпильку з волосьа;
Коли б' я знала,
хто тебе, квѣтко,
пустив на воду,
тому б' я дала
стрѣчку з головки!"

І. Галка.

всю постинати й позакидати." —
— „„Сядь в холодочку, моя миленька,
я ж до сваточка пôду по коненька."" —
Коник бѣленькій в травцѣ густенькôй
пасеть ся, грае,
пана пôджидае.
Сѣла миленька у холодочку
в зеленѣм лѣсочку;
стала тихенько вона здыхати,
та жалковати:
— „Ох, моя мати, мати старенька,
неньа рôдненька;
Все менѣ каже хлопцѣв боять ся,
од них ховать ся!
чом' их боять ся, од них ховать ся?
вони добреньки и приязненьки!"
Тут я приѣхав на бѣлому коню
наче (?) снѣжочок в зеленый лѣсочок;
припяв коника срѣбным поводьем
та до сучка.
З дѣвкой обняв ся, поцѣлував ся,
тулив к серденьку свою миленьку;
забула мила, що нôжка болѣла!
Тут мы ласкали ся, цѣловали ся,
и миловали ся:
— „Вечѣр надходить,
ох, мôй миленькій, мôй любязненький!
ой, зхамени ся, не забари ся!
сонце заходить, мѣсять изходить
[6] нôчка настигне, ѣдьмо до дому." —
Тут я швиденько взявши миленьку,
з нею до дому на бѣлому коню
дмухнув до дому. —

І. Галка.

3) Олень.

Бѣгав олень по горах,
по долинах по ярах,
в довгих та рясных рогах.
Лѣс густый вôн роздирав,
прудко по лѣсу скакав;

дльа гущины й дльа дороги,
в ёго рясны й моцны роги,
в ёго тонки й гнучки ноги
Та на тыхже горах
парень ходив,
лук и стрѣлы в руках
крѣпких посив:
стрѣлами блискав,
в ворога прискав!
Так не мае вже его:
лютый ворог на его
выскочив, молотом блиснув,
вдарив, до камньа притиснув...
на три части головка розбила ся,
теплою кровью земльа напоила ся...
Застогнало сердечко в кожнѣй дѣвчинѣ.
Над тым парнем вырôс дубочок в долинѣ:
рясно добучок (sic.) вѣтки розпускае;
олень за листьам до них прибѣгае,
ворон из лѣсу до них прилѣтае:
Олень край дубочка скаче,
на дубочку ворон кряче.

А. Могила.

4) Рожа. Укр. Балл. 1839.

Ой, ты рожо чорвоненька,
зацвѣла собѣ раненько;
зацвѣла, та бѣдна змерзла:
як измерзла — поблѣднѣла,
поблѣднѣла, та й змарнѣла;
[7] а змарнѣла, та й завъяла,
а завъяла, та й упала...
Сидѣла я довгесенько,
до пѣвнѣв сидѣла
всѣ трѣсочки, всѣ стругалки
за нôчь попалила!
усе миленького ждала;
усе ждала й задрѣмала.
От менѣ небозѣ й снить ся:
паче (sic.) з правои рученьки,
паче (sic.) з пальцьа мизинёго

покотив ся золотый мôй обôдець,
загубив ся дорогій мôй каменець;
Ой, довго, довгесенько каменцьа иськала:
и каменцьа не достала, и милого не дôждала.

І. Галка.

5) Зозулька.

Ой у поли дубок стоить,
на дубку зозулька сидить,
закувала, заплакала,
що не всегда весна стоить,
Та коли б та весна сама,
у поли б житу не дозрѣть.
А було б то саме лѣто,
в саду яблочку б не дозрѣть.
А була б та сама осень,
хлѣбу б в стозѣ бѣда була;
Була б дѣвка сама одна,
була б вона смутна, смутна!

И. Срезнѣвскій.

6) Сиротинка.

Ох, вы лѣсы, темны лѣсы,
лѣсы милетиньки!
чому се вы зелененьки
и зимою й лѣтом?
[8] Ой, рада б же я неплакать,
немутити сердцьа;
так скажите, добри люди,
хто б тут не заплакав?
Де мôй батенько миленькій?
в могилу зарыли!
Де добрая моя ненька?
росте на нѣй травка!
ни братика, ни сестрицѣ,
розлучили й з милым.

А. Могила.

7) Жайворонок.

Ой, у саду та у папа
конопель дѣвка вие, (?)

пыта ѣй жайворонок.
чого в ѣй сердце пые?
Ой, як менѣ веселою буть
жайвороньку милый,
коли повели мого козаченька
та в город камѣнный.
Коли б менѣ та пѣречко,
лист б ёму я писала;
и с тобою, мôй жайвороночку,
той лист вôтôслала.
А то ни пѣречка, ни папѣречка
бѣдная немаю...
леть сам до ёго, та спѣвай ёму,
яку тут тугу маю.

И. Срезнѣвскій.

Рік 1846.

Ч. 75.

Лист Ґ. Кучинського до Якова Головацького, пис. дня 18. I. 1846.

Wielmozny Xięże Głowacki

Dobrodzieju —

Z Żalem naimocnieyszym rozstaje się z Panem - pobyt Jego tak krótki — Lecz miałem Czas poznać Go — i na Zawsze szacunek niezmienny — do śmierci dla Osoby Jego zachowam —

Po dwudziesto Letnim Czasie gdy Chmielowa była bez Żadnego Proboszcza — Cieszyłem się podwoinje — raz Że będę miał tak zacną Osobę — a przytem Ze Religia y Moralność wskrzeszona będzie y Lud zdemoralizowany — Przez Nauki które dawałeś — Poimje Ze iest Człowiekiem — dziś przez Odiazd Jego — lękam się aby niezostali w Ciemnocje - iak byli do Czasu przyiazdu Jego —

Zegnam Pana — z Zyczeniem aby Ci szło wszystko naipomyslnieysze w długe wieki podług własnych Zyczeń — à Zdrowie Czerstwe nigdy nieodstępowało —

[2] Zachowai mnje w swey Pamięci — y Przyim Zapewnienje szacunku niezmiennego —

Nainizszy Sługa

G. Kuczynski.

18. Styczn. 1846 z Chmielowy.

Upraszam po przybyciu do Lwowa — oddać list synowi memu. Mieszka On pod Gruszko — ale mozna oddać P. Baronowey w Domje s. p. Karola Hupala lub w Hotelu Dreznera № 2. stancia P. Henrykowi. —

Przy Rogadce trza list Przechować — Bo Zapieczętowany.

Лист пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 76.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 21. I. 1846 р.

Милый Брате!

Сумно менѣ дуже було, читавшы Твѣй отвѣт на моє письмо о Йвасевым Вѣнку. Ще Ты мене не знаєш, а про те Тобѣ нѣ гадаты, кѣльки я собѣ задавав працѣ, и стиду не мало наѣвся, коб ино що трохы предплат назбераты. Тобѣ инша гадка межы добримы людьмы, та Русинамы, а менѣ тут инше з тутейшымы Калмукамы. От слухай, та недивуйся, що скажу. Тры карты Запросин, щось менѣ прислав так уживєм. Одну давєм Лѣтвиновичу, и пѣславєм з нею до Волоских попѣв, але нѣ один не приняв. Другу принялы до книжного краму на виставу, але и се нѣнащо. З третою пѣшовєм до знакомих, и з тых взялы ино тѣ, що мы нечесного гарбуза даты не сьмѣлы. Взяв Генерал Барон Варденер, Мѣкулѣ, и Белдович и Домчакевич, Консиляры вѣд Кременалу. Твого Канонѣка брат Консиляр Андреєвскій, хоть Русин, [2] и по трохы знакомий, и той не взяв, и ще много инших; межы нимы Семинаристы, також не принялы, бо чоботове ще не взялы. А так додавшы 1 Леву, пѣславєм 5 Левѣв до Вѣдня. От пожалься Боже з такимы людьмы що робиты. Дзєкан Максимович, також зберав, знать вѣд Консистора поставленій.

Посилаю честному Сокульскому, тры пошиты (sic) Кронѣкы, бо знайшовся той, щосьте не вѣдѣбралы.

Бувай здоров, милій Брате, а благословы на мѣй тяжкій час,

щирій брат

Петр Головацкій.

20/1 46.

Лист пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 77.

Лист Карла Піхлєра до Якова Головацького, пис. дня 21. I. 1846 р.

Mnohowážený
Welebný Pane!

Tuto Wám posílám z Prahy nadeslané knihy; tak řádně jak jsem je obdržel. Zůstaly trochu déleji u mně, poněwadž jsem je Wám nějakou příležitostí poslati chtěl. Nemoha se ji wšak, mimo wšeho dotazowání dopíditi, přinucen jsem Wám, Pane, knihy, Waše počtou poslati. Za příwoz z Prahy do Lwowa zaplatil jsem p.

Wrbowi	45 x.
za předešlé mně náležeji	30 „
tedy dohromady	1 f. 12 x Cm

Zdali jste wážený Pane předešlé knihy obdržel, o tom jste mne zprawiti neráčil.

S wšelikou šetrnosti
zůstáwám
Karel Pichler.

Lwow dne 20. lednu 1846.

Лист пис. на 1 стор. 8⁰.

Ч. 78.

Лист Павла Йос. Шафарика до Якова Головацького, пис. дня 25. I. 1846 р.

Wysoce ctěný Pane!

W posledních dnech měsíce Prosince 1845 přišlo pro Wás opět něco knih od p. Bodjanského, zsíží asi $13^3/_4$ liber Netto, kteréžto sem p. Zapowi k dalšímu zaslání Wám odewzdal. Wozného a cla wydal sem za ně dwa zlaté šest a dwaucet krejcarů we sříbře (2 zl. 26 kr.), což prosím příležiče p. Kajetanu Jabłońskému we Lwowě odewzdati račte, jemuž za knihy něco dlužen sem.

Přízni a lásce Waší co nejuctiwěji poručena se čině, sem
Wašnosti
srdečně oddaný
P. J. Šafařik.

W Praze 25 ledna 1846.

Jeho Welectihodnosti J. Hołowackému. P. T.

Лист пис. на 1 стор. 8⁰.

Ч. 79.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 12. II. 1846 р.

Milý Příteli!

Na twůj list od 1. lištopadu př. r. odpowídám ti trochu pozdě, ale odpust to mne, neboť mám welike zaneprázdnění. Twůj wklad do Matice na r. 1845 jsem odwedl, twáu sbírku národních písní pro Bod. také jsem pořádně dostal, ale posud u mně leží, pokud nebudeme míti jistou příležitost, poslati ji Boďanskému, neboť kněhkupec Moskewský nechce proň žádné knihy wíce přijímat, bezpochyby že mu neplatí. Diwná wěc, že ti Pichler ostatní knihy ještě neposlal, které jsem priwátní cestou do Lwowa wyprawil. Já ti wšecky tituly w jednom listu napsal, pohlídni toto sepsání, a porownej, co již z toho u sebe máš, a co ti ještě schází, musí u Pichlera ležet, o to se u něho hlaš, ať ti to pošle. Mezi tím poslal ti Boďanský opět celý balík knížek, jak přiložený listek od p. Šafaříka swědčí. Pošlu je s matičními knihami na jaře do Lwowa. Abys sobě zasilku jich mohl opět kontrollowati, wypíšu ti wšecky titule jejich:

1. Чигиринскій кобзарь и Гайдамаки. Двѣ поемы на малорус. языкѣ Шевченка. Петрбгъ 1844.

2. О грѣхѣ и его послѣдствахъ. Бесѣды. Харковъ 1844.

3 & 4. Библіотека для воспитанія. Семена. 2 Части. Москва 1844, 1845.

5. Ѩs стихотворенія Языкова. Москва 1844.

6. Синбирскій Сборникъ. Историческая часть. Москва 845.

7. Московская оружейная Палата. Москва 1844.

8. Записки русских людей. Петрб. 1838.

9. Достопамятности Московскаго Кремля. Москва 1843.

10. Сказанія русскаго народа Сахарова. Томъ 1. часть 1—4. Изданіе 3. Петрб. 1841.

11. Критико-историческая повѣсть врѣменныхъ лѣтъ Червоной или Галицкой Руси. Зубрицкаго. Перевод изъ полскаго Бодянскаго. Москва 1845.

12. Объ елементахъ и формахъ славяно-русскаго языка Каткова. Москва 1845.

13. Опытъ государственнаго права. Петрб. 1833.

14. О русскихъ лѣтописяхъ и лѣтописателяхъ. Петрб. 1836.

[2] 15. Спортъ - охота Изъ Москвитянина. 1845.

16. Письмо въ Петербургъ, изъ Москвитянина 1846.

17. Русскія достопамятности издаваемыя императ. общ. исторіи &c. Часть 3. Москва 1844.

18 & 19. Русскій историческій сборникъ, общ. истор. Редакторъ Погодинъ. Томъ 6. & 7. 1843. 1844.

20. Книга посолская метрики великаго княжества Литовскаго. Томъ 1. (:1545—1572:) Москва 1843.

Tolik toho, samé welké kobyly! Zasílka přijde do Lwowa na jméno Jachima.

Poněwádž tebou poslané národní písně Bůh wí jak dlouho budou muset ležeti, nemohl jsem se přemoci, aspoň nahlídnouti do pokladu toho, a byl jsem skutečně welmí překwapen. K tomu se nawinul Erben, a ne méně hladowý než já, též z celou duší do nich se pohroužil. Našel w nich welmí mnoho dát, které některé jeho myšlenky o slowanské mythologii potwrzují a doplňují. Myslím že to za zle newezmeš, neboť zdali ty písně Boďanský brzi wytiskne, jest welmi pochybno, neboť Šafařík řekl, že to je člowěk hrozně mnoho začínající, a nic do konce nepřiwodící. Tedy na jeho wydání čekati jest weliká škoda, a p. Šafařík ti na srdce klade, abys sám o wydání wšeho co máš we Lwowě jak najdříwe se staral a swé poklady swětu nezadržowal, každý rok wáhawosti w této wěci jest pro nás weliká ztráta, bez toho lidský žiwot nestačí ani k těm prácem, které ještě wykonati máme. Myslíme že máš ouplnou swobodu k wydání tomu, neboť tak zní twá smlouwa s Bodjanským.

Přikládám ti také jeden otisk ohlášení Poutníka. Předce jsem jednou můj dáwno chowaný záměr uskutečnil, a redakcí takowého časopisu dosáhl. Z toho ohlášení se dowíš, jakou tendenci má míti, že hlawně na Slowanstwo ohled bráti budu, jsem sice neřekl z politiky, ale rozumí se to samo sebou. Budešli kdy něco míti, pošli mně to do Poutníka w jakém koli jazyku, a wděčně to příjmu, i honorár wyplatím, a sice 8 f. stř. za půwodní, 6 zl. za wýtahy a zpracowání, a 4 zl. za překlady. Také bych tě prosil, wíšli o jakých artikulích, které by se do Poutníka hodily, udej mi je, kde je najdu. Wám tam mnohé wěci jsou spíše známy, nežli redaktoru, který w tom wíru [3] w jakém se nachází, ani newí často, kde mu hlawa stojí. Že se ostatně pokud možná w okresu swém o rozšíření Poutníka postaráš, wím napřed. Nejlépe bude, poštou si ho objednáwat; zadalo se již stranu toho k poště, a očekáwáme rozhodnutí s jistotou ještě před wyjitím 1. swazku. Poněwádž pak poštowští úřadowé wenku skutečně práwo mají, wíce žádati, nežli ohlášeno je, tedy jest nejlépe poslati peníze na hlawní poštu (:Oberpostamts Zeitungs Expedition:) do Prahy. Ač se na poště wíce platitu bude, potom ještě se oznámí. Nejráději budu bráti obrazy

ze žiwota slowanského a cestopisy, tak asi, jako w mém Zrcadle byly.

My jsme ten letošní rok začali s welikými nadějmi, mnoho se uskutečnilo, něco zůstalo in suspenso. Nyní nejwíce nás zajímá Pražská měšťanská resursa, 31. ledna otewřená. Jest celá česká, wšecky písemnosti a konversace se wede po česku, časopisůw máme do 30, čěských a německých, polských (: ze Lwowa :) ruských (: sew. Wčelu, Москвить.) ilirských, franc. &c. Před léty se dáwal jen jeden národní bál, letos byl pod tím titulem owšem také jeden, při kterém i já byl wýborem. ale kromě něho množstwí jiných bálů nazwati se ted může národními. A arcikníže Štěpan poctil prwní onen zmíněný bál swou přítomností. Těšíme se ještě na merendu, ku koncí masopustu, w které wšickni w kostumech wystoupí. Já si chystám oblek kontušowého Poláka. Stal jsem se cudém král. české společnosti nauk, která má 4 sekce, z nichž dwě, slow. filologická a historická w českém jazyku čtení míwá. Opanowali jsme tedy již společnost do polowice! České museum dostalo od stawů nowý krásný palác u prostřed města, a již pomalu se začnou sbírky tam stěhowat. Erben bude při museum ustanowen za archiwaře, Hanka upadl pro swou přepiatou Rusomanii a swou hloupost u welkou nenáwist. Wydal Remešské evangelium a krátký wýtah z mluwnice církewného jazyka z Dobrowského opět s nowým prawopisem, co mu každý za zle má. To jsau kocourkowští kouskowé, jak se za kulisemi prowozují. Šafařík spisuje na wětším díle slowansko-filologickém, Palacký w historii pokračuje. [4] Koubek starý lenoch, děla harlékina u aristokratůw, a má 600 posluchačůw, také ale wyswědčení Němcům prodáwá. Powídá se, že se chce ženit s dcerou nějakého hospodského. Erben pracuje na důkladné historii sewerogermanského Slowanstwa, a ještě prameny sbírá a studuje. Důležité bude dílo Tomkowo, totiž jeho historie university, kterau k pětistyleté slawnosti píše. Neočekáwané nálezy o našem národním wzdělání nám otewře. Hawliček, to si jistě nepomyslíš, stal se od nowého roku redaktorem Pražských nowin a Wčely, a swým wtípem a bičíkem na naše odpůrce již wšeobecného furore nadělal. Líbiti se ti bude jeho článek w 1. sw. letošního musejníka: cizinci w Rusích. Hodlá obšírnější dílo o Rusi wydati asi za 2 leta. Prwní díl mého zeměpisu wyjde nákladem matice asi za měsíc, také se tiskne nowý překlad Gogolowa Tarasa Bulby ode mně, podlé posledního wydání, u Pospíšila, ostatní Gogolowy práce chce u wýboru Hawliček přeložiti. W Slowensku šílené schisma posud trwá. Matice wydá proti tomu počínání zwláštní memoriale, jsou to smutné pletichy a diwná přewrácenost tich lidí. Štur bude míti welké zodpowídání. Z jižního slowanská málo co nowého, jen že časopišstwí tam dobře

působí. Stanko Vraz byl na jeseni u nás w Praze asi 4 neděle, a letos opět slíbil nás nawštíwiti. Jest to statná powaha. Zdejší průmyslowa jednota uzawřela nejwíce přičiněním české partie, založení české průmyslní školy w Praze, při které jsem slíbil bezplatně přijmouti professuru zeměpisu. Co z toho Wahylewiče bude? dal mně skrze Pichlera psáti, že mně poslanou gramatiku za darmo dáti nemůže, poněwádž prý jest we zlých okoličnostech. Ale wydání té gramatiky, až jsme se wšickni zde zhrozili! Jak pak prospíwá Lewického časopis? a jinak co kutíte? Očekáwám, že mně obšírně napsati neopomíneš o wšem, co se u wás děje. — W mé rodině měl jsem zas náramný smutek. dne 12. prosince př. r. umřela nám naše Ludmilka na zapálení plíc. Můžeš si mysliti, jak to mou ženu dojalo, která bez toho wzdálenost od wlasti hrozně těžce nese. Buď zdráw, a pozdrawůj ode mne přátele mé a příbuzné.

twůj přítel

Karel Wladislaw.

W Praze 12. unora 1846.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 80.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 14. II. 1846 р.

Любезный Брате Ярославе!

Тѣшив я ся давно на те, що Тобѣ хочь раз пôшлю веселу новину — по годѣ вже довше тѣшити ся; тра написати, як и що є; вже яке є, таке й буде. От менѣ вело ся все по мысли, доки аж не оголосив єм пренумераты; а вôдтак як бы втяв; що ни загадаю, то все якійсь бѣс перебье: як Тобѣ звѣстно, я до Консисторій не писав, бо мя Моралиста[1]) розрадив; але написав я до Губерніи с просьбою, що б моє намѣреніє своєю защитою удостоила, и получив єм отвѣт через Австрінску Губернію, де мою гадку похваливши впрочѣм до книжных лавок та до Львôвских Газет вôдослали. — Знаєшь також, що я просив туташну (sic) Камеру Придвôрну, и надѣяв ся позволенства печатати Вѣнок в правительскѣй печатни. Дожидав я 3—4 недѣль, и тут ми по просту вôдказали. Надѣяв ся я також на Цѣсарску Родину, и зачав вôд Головы; був єм у Авдієнціи, предложив просьбу — и по 4—5 недѣлях получив отвѣт такій, що єго лок' житья мого не забуду, и якого николи не сподѣвав єм ся — тоє

[1]) др. Венедикт Левицький.

мене со всѣм запамрочило; що й руки опустив и охоту зтратив. Ще мôй Покровитель Воєвода лишив ся оден, и заєдно все добре обѣцяв, але тôлько ж и всего — так минув Жовтень и Листопада половина, а я с печатаньєм и кроку на перед не зробив — з никуды ни пренумераты ни помочи якои. Господи, що я утерпѣв, сего, Братчику, описати не здужаю! — та й вже минуло сь', та от перед дверми нова бѣда. На конець я з тои грызѣ и клопоту занедужав, и тяжко три недѣли вôдлежав — а тым часом Воєвода вôдъѣхав, и послѣдна моя пропала надѣя! що тут чинити? Чув я ще про Цѣсареву Мати, що много бѣдных спомогає; порадили менѣ — пôйшов, подав просьбу — на щастьє був тут Нашь Намѣстник Фердинанд Есте; Цѣсарева казали Его пытати, чи може сей Вѣнок мати якій успѣх для Галичан — кликали мене, розпытовали — и так 4. Грудня получив я вôд Цѣсаревои Вдовы 50 fl. КМ. на печать; утѣшив ся я и думав, що теперь пôйде з мѣсця, може що капне з предплаты, то чей якось Бог дасть; иду до печатни и годжу ся на 1000 ексемпларôв в 8; желают що б третю часть з горы [2] заплатити (все було б выносило на 160—170 fl. CM) — а менѣ тут круто й скупо на всѣ боки с тыми 50 fl. CM; вже и на те позатягало ся довги, то що — далѣй подумав я собѣ (що и Ты менѣ пôзнѣйше писав), що видит ся 500 екс. выстарчит на наше читательство; бо видѣв єм, що на никого бôльш не можна лїчити — а доси й так не веде ся — в 8. много бы знов паперу збавило ся на пѣснотворы; так в торг за изданіє 500 екс. и в 16, згодив єм по 14 fl. КМ. вôд болони, и заплатив 30 fl. КМ. з горы, и передав: Боже благослови! якось на саме наше Рôздво достав я перву бол. до поправы, и печатаю аж доси; нинѣ дôстав єм 13 т. є. послѣдне пôвболонье, в 14 будут списани предплатники. (Тут прикладаю Тобѣ урывок 12го пôвболонья коректуры). На другій тыждень був бы конець, коб лише мати всѣ пренумеранты в купѣ (я написав до Губерніи и просив, що б удѣлили менѣ спись надôсланых тамже?, бо моих мало що высше 100 буде; не знать, що менѣ вôдпишут?); Предплата оголошена була в Вѣденских, Пражских, Моравских, Прешбурских и Загребских Новинах; але що з того? — Твôй лист з 10. Листопадня був первый за всѣх — знаєшь, радив єсь ми писати до Деканôв — зробив я так, розписав, розôслав я 84 (!!!) листочкôв, та просив в них посылати сбѣрку до Цыркулôв або до Губерніи — декотри прислали и менѣ, але мало, за прочих дожидаю вѣстей з Губерніи. — Поганьбив єсь мене також в тôм листѣ за моє мудрованьє в правописи — и сего послухав єм, бо ще час був; але я й мусѣв послухати, бо печатня не мала таких букв, яких я забажав; но я теперь рад тому; жалко менѣ лише, що не мôг єм гласоударенія назначити, котре так важне для Русинôв и прочих Словен; хотѣли для мене новї буквы выливати, але бы

то знов було на кôлька недѣль протягнуло ся. — Друга вѣсть було (sic) вôд Татуня з Чепелѣв — без жадного успѣха — пороздавали они Запросивы на Соборчику у Николая — П. Грабству и до Бережан пôслали, але як кажут: lecz to wszystko nadaremnie, z wielkiej chmary mały dészcz, albo wcale nic — и правда — одни казали, що вже за пôзно — други се то тее — дорогій хлѣб — П. Грабина казала, що не має грошій и пр. — Вôд Декана Блонского з Мацошина дôстав єм 1 fl. КМ. — з Праги прислали 15 пренумерантов, але лише 5 fl. — проче познѣйше. — [3] Вôд тебе дôстав єм раз 55 fl., потôм 5 — таки ты Братчику найусерднѣйше всѣх заняв єсь ся — спаси Бôг Тобѣ за Твои труды. — Од Дек. Любѣнецкого з Розвадова дôстав я 3 fl. — З Прешбурга 7 fl. — Од Кульчицкого пароха Г. Новаковского 1 fl. — Од Бѣлецкого Дек. Городецкого 3 пренум. без грошій. — Од Здерковского з Кривого 5 fl. — Од Брата Петра з Черновець 5 fl. — Од Г. Воеводки Дек. Жуковского 10 fl. СМ. — Тут у Вѣдни назберав я ледви до 20 — от и всего на всего ледви 100 и кôлька. До 30 ще не заплатило — и коб то гроши купы держали ся — але щож коли выдатки теперѣшни и задавнѣли — сама кореспонденція и злишни выдеркасы стоят выше 20 fl. — а тут треба и жити — вже рôк минає, як дôстав єм вôд Воєводы 100 fl. — а вôдтак и шелюга не прибуло — тут рôк закôнчив ся, стали наперати зо всѣх сторон — самому кравцеви мусѣв єм заплатити 30 fl. — так из всего лишило сь' у мене 20 fl. а заким прійде до выплату, то й з того якій грôшь убуде. Мав я, правда, надѣю перед новым годом, за для того на задни колеса не дуже й оглядав ся — хочь и так на ничого дармо не выдав. А тая надѣя була у тôм: вѣдомо Тобѣ, що мав через Вѣдень ѣхати Царь Рускій Никола з Италіи — загадав я у моѣй печали думку, чи не можна б' Ему пôднести яку пѣснь на привитанье — велика то була гадка — але на ничѣм розôйшла ся. — Написав я „Пѣніє радостного голоса“[1]) и пр. (котре Тобѣ тут межи прочими пѣснотворами посылаю) — и щасливо 18/30 Грудня саме що но при вѣздѣ Царя вечером передав я до Посольства сіє пѣніє; казали за тыждень прійти — и я знов цѣлый тыждень радовав ся — (ще на оправу саму выдав єм 8 fl. СМ. що б' то таки по царски выглядало). — Але що ж? Царь бавив лише 2 днѣ у Вѣдни; видѣли сьмо и подивляли сего Велита умом и тѣлом — а за тыждень я довѣдаю ся, що Царь так був занятый, же не було коли и предложити Ему — я вѣрую — але що ж ми з того?! — На конець поставив я на велику Лотерію, але и тут не повело ся. — Так вже, Брате, никуды дѣти сь', куды кинь, то все клин — змилуй ся,

---

[1]) В друку явило ся оно доперва в р. 1848 в Вѣдни. Гляди: Ив. Эм. Левицкій „Библіографія“ ч. I Nr. 385.

Брате, поратуй мене, ты моя єдина и послѣдня надѣя — зажичь менѣ, кôлько Тебе стати, и то як найскорѣйше — Вѣнок вже готовый, коб лише выкупити, то пôшлю го до Воєводы, то чей пришле що — [4] пôднесу го може ще кому — де що продасть ся — довги повôдберaю — то вôддам Тобѣ все разом. Менѣ ще нестає добрых 60—70 fl. CM. — бо то ще печать, оправа, пересылка, и пр. то все теперь на мою голову звалило ся, и годѣ на кого здавати ся. — Я думаю посылати до Львова через ту саму способнôсть, як колись Приповѣдки, и хочу просити Милликовского, що б порозсылав по своих книжных лавках — но рад бы 'м кого мати, що бы усердно тым у Львовѣ заняв ся — Г. Зубрицкого бою ся тым трудити — коб хто з молодших Твоих знакомых, напиши и порадь мене, и споможи, бо дуже круто со мною. — Изданіє Вѣнка буде чисте и красне, выше 200 сторон — досыть грубый до сего формату; а кошта таки высоки, що таньше вôд 1 fl CM пустити не могу — звычайно повинно 100 ексемпл. цѣлый наклад вернути; до того знаєшь ще, на якій приходъ вôн посвящен. — Про другу часть Вѣнка, хочь и Ты радив, и Здерковскій з Кривого выпытовав ся, годѣ що обѣцяти; моє желаніє, чим скорѣйше, тым лучше, але средств, грошій Бôг дасть — то за теперь лучше не обѣцяти, як слова не здержати — подяковати подякую всѣм за труд — але извиняти ся не дуже буду, я робив, що мôг, кôлько сил стало — же не повело ся, то не моя вина — може оно ще надоложит ся? — За мои Запросины також мене поганьбив єсь, що менѣ велику болѣсть задало — але пишучи теє щиро вôд сердця хочь по просту желав я як найлучше, и з нарочна так просто писав, бо простота и щирôсть то Русинôв кротости — в прочѣм хто сих так реченых тривіяльностей не прійняв, но забажав красных фразесôв, нехай пошіє ся в Ляхи Нѣмцѣ, то вчує красне слово, але бувай здоров, коли повѣришь сим словам. —

За твою прекрасну посылку книжок, рукописей и пр. усердно тобѣ дякую, и рад бы м як найскорѣш пользовати ся ними — жалко ми лише, що Тобѣ ничого не могу пôслати — навѣть ни зигарка ни ковточкôв — выбачай, братчику, перепроси Мариню и доню, коли Бог дасть, то все надоложимо. — Я теперь вôд 1. Лютня 1846 дôстав декрет на практиканта сталого при Шпитали, и тут много роботы — день и нôчь не ма спокою — добре що теперь не потребую ни пашпорта, ни що, бо маю службу — за те маю в Шпитали станцію, опал и свѣтло — впрочим жій вѣтром — так дослужив єм ся — а Воєвода о будучности и не споминав — так то я дослужив ся! — Буваите здоровеньки мои мили

а вôдпиши як найборше

Вѣдень 14/2 1846. Ивану Б. Ѳ. Головацк...

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 81.

Лист Івана Головацького до руських владик, пис. дня 23. III (4. IV) 1846 р.

Ваше Превосходительство
. Преосвященнѣйшій Архи-Пастырю!

Всевышній Отецъ сподобилъ въ минувшемъ году Галиційскихъ селянъ чрезъ многожды повторяеми наводненія тяжко наказати, и ко крайнѣйшему убожеству привести: но Єго безконечная доброта велѣла въ одно отворити ся многочисленнымъ путьямъ христолюбивыхъ благодѣтелей, которыми многіє грѣшніє христіяне гнѣвъ Єго справедливый убласкавити силовали ся. И я, Вашего Превосходительства препокорнѣйшій Архи-Діецесанъ, стремля сь' симъ спасоносным путемъ предположилъ себѣ, по возможности силъ и съ доволеніємъ Высокихъ ц. к. Правленій Краєвыхъ причинити ся ко вспоможенію столь бѣдствій утерпѣвшихъ селянъ изданіємъ Галицко руского новогодника, зовимого „Вѣнкомъ обжинковымъ."

Ведомый непоколебимымъ чувствіємъ надежды въ Вашего [2] Превосходительства Архи-Пастырскую милость и христолюбивоє великодушіє, осмѣливаю ся сіє препокорнѣйшоє посланіє єдного узора вышереченного Вѣнка у Вашего Преосвященнаго Престола зложити, съ унижайшимъ прошеніємъ, да бы Ваше Превосходительство безсилному стремленію Своєго Архи-Діецесана поблагословити, и бездольнымъ Галицкимъ селянамъ христолюбивую милостиню жертвовати благоволили.

Вашего Превосходительства
унижайшій рабъ и препокорнѣйшій
Архи-Діецесанъ

Вѣдень $\frac{\text{23. Марта}}{\text{4. Апрілія}}$ 1846.

Іоаннъ Б. Гловацкій
магистеръ хирургіи
обытающій въ ц. к. всеобщемъ шпиталю
№ 106.

Лист пис. на 2 стор. 4°.

Ч. 82.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 17 (29) IV. 1846 р.

Любый мôй Брате Ярославе!

С великою журбою дожидав я отвѣта на мôй послѣдній лист, а зачувши про завѣруху, котра так нежеланно и несподѣвано у нас була

пôдняла ся, стратив єм со всѣм надѣю на Твою помôчь — бо то не жарты не переливки, яки страшни зразу тут нас доходили вѣсти; про грошѣ знав єм, що хочь бы 'сь и мôг прислати, то на почтѣ не пріймут, але те мене непокоило, що менѣ не вôдписав есь. — 10. Лютня писав я до Львôвского Пресидіум, и просив о удѣленіє надôсланых тамже пренумерантôв, но и доси ще не получив рѣшенія — до половины Марця вôдтягав єм ся с печатаньєм предплатникôв, але виля, що оно не знать на як довго занесло ся, вынечатав лише тіи, що до мои вѣдомости дôйшли, и успокоив єм ся, що припôзненіє Вѣнка не со всѣм моею причиною стало ся. Але що ж, не було чим выкупити — щастьем маючи взгляд на возмущенія в Галиччинѣ и опôзненіє почт, повѣрила менѣ печатня 100 екс. простых, и 24 красных; так мôг єм принайми свѣту показати, що дѣло совершенне, и пороздавати тутейшим пренумерантам; пôслав єм також до Праги (але якось 10 зол. ср. злишных не присылают) — до Пресбурга; красни казав я оправити, и пôслав Е. В. Воєводѣ (також не маю ще отвѣта) — предложив Е. В. Цѣсаревѣй Матери, котра велѣвши менѣ свою радôсть проявити, що дѣло до кôнця доведено, але маючи на взглядѣ лише цѣль изданія, и не розумѣючи языка, не приняла жаднои книжки — потôм пôслав єм до Тата 15 екс. для любимой родины, и для Ч. О. Здерковского в Кривôм. Наконець пôслав єм до наших Преосв. Владык, Левицкого, Снѣгурского, Яхимовича, Поповича (в Угварѣ), и Гакмана (в Чернôвцех), всѣм по єдной книжцѣ с прилученым письмом — аж тут того самого дня (4 Цвѣтня) приходит Твôй давно ожиданый отвѣт, а с ним и Твоя помôчь, на самый праск, як бы з неба зôслана. [2] Скôлько я еи выглядав, не було дня ни годинки, а все дармо — аж того самого дня, коли 'м вже всю надѣю стратив, присылає Тебе Бог к избавленію моєму — так що я з радости не посѣв ся. — Спасибôг Тобѣ братчику за Твоє трудолюбіє, в Тобѣ була моя послѣдня надѣя, — она мене ще николи и теперь не завела. Честь и слава од всѣх наших краянôв Великодушному, всѣх ревнительнѣйшому Покровителю О. Николаю[1]); Его чиста душа непоколебимо стоит против всѣм недолям нашой возникающои словесности. О як щаслив, кого Сей Мужь полюбив, а пôзнавши єго в глубинѣ души, и повѣривши єму, жертвує гôрько придбане имѣньє в пользу всеобщого добра; таких мужôв мало пôд нашим сонцем, мало на сим свѣтѣ! — С безконечною благодарностью пріймаю ся до всѣх должностей, до котрых мене тôлько зобовяжете, и старати 'му сь всѣми силами желанію Вашему удоволити. В поруку мого глубокого почтенія и подяки пôслав єм Вам 3 єксем. От. Николаю В—

---

[1]) Верещинському.

От. Бурачинскому и Тобѣ, прошу прійняти с тею сердечностью и благосклонностью, котреи мене доси удостоити благоволили 'сьте — От. Николаю В. пôслав я сукроме благодарственне письмо за Єго Велелѣпную помôчь в так тяжкѣй годинѣ, що мене напала; а ты брате перепроси их красненько, що я жадною мѣрою не мôг перевôзне заплатити — на мою голову тôлько теперь звалило ся, що й одолѣти всему годѣ. Сама оправа стоит мене до 30 зол. ср. — а тут ще менѣ всюды не повело ся, де но застукав, и хтѣв книжку пôднести, або не приняли, або ничого не дали — а продати такожь ничого не продало ся; сего Мѣсяця пôслав я до Коломыѣ через почту (бо то найскорѣйша и найпевнѣйша способнôсть, ба и иншая не лучила ся) 200 екс. — орудуй ними, брате, як сам найлучше розумѣєшь, и прошу передай ще Прч. О. Воєводцѣ Намѣстнику Обертынскому 10 екс.; брату Петрови в Чернôвцех 6 (и перепроси его, що я на єго любый, рускій лист не мôг доси вôдписати; скажи єму, що б до чого [3] прійнет ся нибудь, що б твердо устояв — но у тôм тяжко теперь раду давати, по семи лѣтех и вôн и я змѣнив ся; пора єму самому о тôм подумати — коли хоче сюда приѣздити, то най розважит и обрахує ся — я єго у ни чѣм забеспечити не могу — може мати у мене стянцію, чи лучше сказавши куток, де може головоньку приклонити — буде мав в мнѣ брата, пріятеля, но в прочѣм мусит горюванье с братом дѣлити.) — По дорозѣ вступи до От. Ильницкого, Намѣстника Тысменицкого, єго же сын тут у конвѣктѣ, и передай либонь чи не 10 кн. — но не знаю певне, чи так — може ще кому кромѣ в Вѣнку помѣщенных, розвѣдай ся у Львовѣ. — Сими днями пôшлю до Львова Господ. Зубрицкому 150 екс. — з тых коли зможешь, передай О. Любѣнецкому (в Розвадовѣ) 3 екс. — О. Бѣлецкому (у Вроцевѣ) 3 — О. Блоньскому (в Мацошинѣ) 1 — О. Левицкому, Ценсору 1 — и О. Новаковскому (Кульчицях) 1 — може и до Перемышля передаси дещо О. Досковскому Якову (Kathedral-Vikaer), ôн бо мав кôлькох сôбрати, є тамже и молодый Полянскій, котрый у мене пôдписав ся — и пр. и пр. — може и найдешь и якого Мецената, то залучаю тобѣ кôлька красных екс., може тобѣ лучше поведет ся — може також и у Россію? — Г. Срезневскому рад бы я сам пôслати, та не знаю, яким бы лучаєм найпевнѣйше? — Роздавай, продавай, кому можешь и хочешь, а квап ся — и напиши, кому дав єсь — бо я бы рад у другѣй части оправданіе моє прилучити, и моє читательство честнѣйше пôзнати; надѣю ся, що оно буде в загалѣ сим первенцем моєго стремлѣня удоволене, кромѣ буквы *в* замѣсть *л*, против котрѣй и други Словене повстали, потôм кромѣ *ъ*, котре и для наших Русинôв нестає и либонь сего не выбачут; для того видит ми ся, що у другѣй части обѣ треба буде по-

вернути — но о тôм пôзнѣйше, подробнѣйше поговоримо — я теперь приняв ся до другои части, и пораю сь нею, кôлько могу. — (Також О. Намѣстнику Нараѣвскому пôшли, коли знаєшь певне) — Криштофовича поздоровкай, передай єму книжку, и скажи, що у мене все старе, як за него бувало, нема що писати; але [4] либонь у него бы бôльше знайшло ся, чим у первôм листѣ набылинив??!! — (Sapienti pauca!). — Тутейшому книгарю Венедиктови писали из кôлькох сторон про Вѣнок, то ж мусѣв єм дати єму в комиссію 60 екс. — а тобѣ посылаю 350 простых — из прочих лишит ся у мене тôлько кôлька — бог дай бы скорѣйш все з головы збути! — бо бôльше заходу, нижь празнику — всѣ выдатки перевозу и почты дôстне обчисли — Печать стояла мене 110 зол. ср. — оправа проста 9 зол. ср. — а красна оправа 20 з. ср; — На конець, Брате, Ты мене перестерѣгав, але вже за пôзно, що б Вѣнок перед часом не попав ся в руки декотрых великих Панôв; но на щастье, от тыждень тому, получив я пôслану книжку с письмом навороти вôд Нашого Митрополиты[1]), не ôдпечатану с примѣткою: wird nicht angenommen!! — ну! то добре. Але Черновецкій Гакман ôдпечатав, перечитав, переглядѣв, и ôдписав що: „— — не пріймаетъ болѣе по тому, что тая книга ни по Грамматикѣ (sic), ни по духу Словенскаго языка на Буковинѣ употребляемого сочиненна“ — и вôдославши (мною франковану) книжку почтою листовою сподобив мене 2 зол. ср. порто заплатити! — о прочих Пастырях я ще доси ничого не знаю. Ты радив Є. Преосв. Снѣгурскому предложити 50—60 екс. — а я не знаю, що бы Вôн с ними робив? — пащо бы такій тягар на Него вкладати? Єму их ни продавати, ни даровати — коли єго воля що нибудь жертвовати, то вѣдав и за одну книжку може. Другу часть Вѣнка я бы всего раднѣйш Єму посвятив, але бою сь', що не прійме.

Дякую Тобѣ брате усердно за науку, она пристала до души — глубока але гôрка в нѣй правда, спôмнув єсь и про вѣнець мученическій наших родолюбцѣв и словесникôв — и то гôренька правда — нагадав єсь козѣ смерть — ой бачу по собѣ, що я вже добре поник — правда 30 лѣт на спинѣ — але не так лѣта самы, але грызь, бѣда чоловѣку бôльшь надоѣсть — в Марцю выйшло з мене добрых два аршины сего хробака, що солитером (tonia solium) зовут — але що ж, тра до часу терпѣти! Бувайте здоровенки, майте ся гаразд, не забувайте про Вашого братчика — а Ты Ярославе щасливо вôдписуй конкурс, та устали раз и Твою долю —

17/29 Цвѣтня 1846. Иван Б. Головацкій.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

---

[1]) Мих. Левицького.

Ч. 83.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 30. V. 1846 р

Любезный Брате!

Не малом ся урадовав з того, що вже раз Вѣнок надѣйшов; розкупуючи по трохы, та щесь менѣ не написав, куда грошѣ пѣслаты, а так я незнаючы, що призбераю до Тебе вѣдѣшлю. Знать теє ся на довгый час переволоче, бо купцевы процент даваты менѣ жаль, хоч и того незбѣльше вынесе. А так стыд на бѣк буду ся кожному натручаты, щоб сякый такый вѣн та є хоч по книжцѣ взяв. А так теє ще нѣчого, але аж мы сердце ся крає спѣмнувшы, що ледвы 130 ЗР. за такеє дѣлко прийшло, та и то ще самѣ знакомѣ, а чужого и не звабиты: нашой силы так мало, а спереку так много; здается менѣ, [2] що буде тяжко протѣв водѣ плысты.

Ось и мене недуга допадає спѣмнуты на Ивасеву бесѣду в Твоѣм листѣ: незнаты, як ту ся в дѣлѣ втрыматы, колы и вѣд него так мало; — а таки нѣчого надѣятись не можна. Колиж менѣ самому професуры дочекатысь? за 6 а 7 лѣт, то ще добре, а менѣ вже и так 25 лѣчится. Колыж менѣ з Вамы до Вашого дѣла пристаты, куда ся до него приготовыты? вже менѣ не буты Русином. Доля моя далека, тай то ще може недоля?!

Жаль мы, що ся видѣты не можемо. Коб' бѣльше часу, бувбим тепер, як ся лучит добра пора, до Вас приѣхав, ба и Коморнѣк Камѣль мене просит, але годѣ!

[3] Честнѣ Твоѣ супрузѣ красненько, такы дуже красненько дякую за сорочку; дуже менѣ ся придала, як своя до тѣла пристала, бодай'ем здоров сходив!!! а Маринѣ любѣ рученьки ще колись уцѣлував.

Книжки пѣславбим Тобѣ и тепер, та не знаты якіи: Роттека ще менѣ треба, и Геррена ще хочу затриматы, а Рамсгорн хоч Твѣй, того не перечу, той вѣддаты вѣддам, але менѣ тепер до мого фаху так припадає, що и обѣйтысь годѣ; таке оно и з Фіккером; лише Денницу Тобѣ посылаю.

Не жалуй часу и фатиги, анѣ моєй кешенѣ, бо заводу не буде, а напишы менѣ ще хоч [4] з кѣлька разы, поки шем в Чернѣвцех, та не давай довго ждаты.

Майтесь гаразд, любѣтся, и любѣт Владзька, та и мене з трохы, колы зможете, та бувайте здоровѣ, и людем як менѣ милѣ.

Ваш брат

Петро.

30 Мая 1846.

Напишы менѣ, як тепер до Ивася адресуваты.

Кажеш, щоб Тобѣ прислаты якусь карточку прислаты, колы до книжного краму яки книжки вѣддам, та я не знаю, яку то карточку; а так и грошѣ не пѣшлю, но зачекаю, пок' не вѣднишеш. Вѣднис пришлы знов Камѣльом, вѣн в Вѣвторок з Пѣстиня повертає.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 84.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 25. VI. 1846 р.

W Praze dne 25. června 1846.

Milý příteli!

Twůj list zbudil u nás welikau sensaci. Nikdo si u nás nemohl dobře představiti položení waše, z twého listu a mého wýkladu je poznali. Toť jest smutný osud! Ale mějte jen nadějí, Lewický dostal již ten swůj řád Leopolda, a snad bude nyní jiného smýšlení. Twoje písně jsau již wypraweny tam, kam patřejí, a twé knihy jsau již dáwno we Lwowě, jestli jsi tam již nejel, a sobě je newzal.

Pautníka wyšel již třetí swazek. Těší mne, že u wás Pautnik nějakého aučastenstwí nalezá; nechcete-li ho z kněhkupectwí bráti, můžete se předplatiti na poště půlročně 1 f 30 x, a přidáte k tomu pauze na obálku též půlročně jen 24 x str. Na letošních 9 swazků předplácí se jen 2 f 15 x, a s obálkau 2 f 51 x stř., ale to se musejí peníze do Prahy na poštowský úřad poslati, neboť wenkowské pošty by požadowaly wíce.

Když jsem knihy do Lwowa poslal, připsal jsem autraty na twoje konto, totiž 30 x za bednu, 14 x za obití obručemi a 10 x za dowezení k speditérowi, dohromady 54 x stř., o tolik tedy méně zaplatíš we Lwowě za dowezení čili fracht, Jachimowi, který je přewzal. O našem kutění w Praze není mnoho co psáti. Hawliček jako redaktor Nowin a Wčely dělá weliké hlauposti, různice a swáry, nejwíce každého pobauřil swým článkem: Čech a Slowan, w kterém nenáwist k Rusům a Polákům hlásá. W prchlosti swé zastáwá časem [2] největší paradoxa, a již má nepřátel, kam se jen podíwá. Wšecky naše naděje na toho člowěka začínají se silně wiklati, jeho krasný talent rozprsknul se jako raketa w powětří, w jurnalistických hádkách, w kterých brilliruje. Že chtěl sepsati obrazy z Rus, o tom již zapomněl. Ta redakce jest jeho neštěstí. Wšickní myslí, že dlauho při ní nebude, že mu ji wezmau. Nyní se u nás probudil weliký archeologický zápal,

hlawně z přícíny činnosti našeho archeologického zboru. Přistaupil jsem co přispíwající aud ke společnosti musejní, a byl jsem do archeologického zboru za wýborowého auda zwolen. Budeme wydáwati archeologické ročníky. Farář Krolmus, který wydal 5 swazků českých powěsti, zwyků a písní (:bez kritiky:) kopá w Šarce, a odkryl již mnohé staroslowanské pohřebiště, jeden starý zapomenutý hrad, a roztlučené popelnice lepí. Já též nedáwno byl s Wocelem a Kodymem na archeologické expedici, 2 míle za Prahau nad Wltawau, kde se železná dráha do Drážďán stawí. Ohledali jsme Lewý Hradec, kde kníže Bořiwoj prwní kostel w Čechách založil, a Libínhrad, z kterého již jen jedna zeď na ohromné skále nad Wltawau stojí. Celý ten hrad dal inžinýr Baruchar, který si nás tam přiwezl, z rumu očistiti, a wše co zasypáno bylo, odkrýti, tak že se již nyní wšecky základní zdí objewily, a mnohé wěsi nalezly. Chce se dokopati až do nějakých [3] podzemních wězení, kde myslí, že snad nějaký kralodworský rukopis najde! Wšude tam w té krajině starožitnosti se nalezají, jako w Tursku, kde jsme take byli, a kde jsau tři mohyly; pod jednau z nich má Čestmír býti pochowán. Jest to pro nejstarší wěky českého národu klassická půda. Toho samého dne byl p. Šafařík s Tomkem na archeologické expedici jižně od Prahy též nad Wltawau; ohledáwali totiž zbytky hradu Děwína naproti Wyšehradu. Nowé stawení musejní se pilně připrawuje, na podzim již se tam Museum bude moci přestěhowati. — Žádost ke dworu o powolení akcionarského spolku pro wystawení českého diwadla w Praze, wzal nedáwno sám arcikníže Štěpán s sebau do Wídně. Teď wšecko z Prahy na wenek utíká; i já wyprawím mau ženu s dítětem zaněkolik dní do Černého Kostelce. Ale ale! to jsem ti ještě nepsal. Naše nebožka Ludmilka již jest nám nahražena. Dne 30. dubna dostal jsem opět dceru, Zdisláwku, dítě zdrawé jak ryba, má již osm neděl, a hodně se k swětu má. Dejž Bůh, abych s tím dítětem štástnější byl, nežli s předešlými.

Rittersberk se nedáwno wrátil z Teplic do Prahy, ale nohu swau ještě nemůže potřebowati. Jest to bída, co s tím člowěkem začíti. Bude zde zůstáwati u mně, a žena jeho opuštěná s dwěma dětma beze služby smutné dny u swého bratra na Podolí w Čerwenogrodě tráwí.

U wás musí býti pěkné hospodářstwí, pán Bůh nás rač zachowati! Wím co se děje, a hrozím se toho. Ze Lwowa jsem měl letos již tři náwštěwy: starau trakterničku Hauenschildowau a její dceru Kwěchowau; wystěhují se odtamtud, a kaupili si u Prahy statek; akcessista Racek, a třetí — pán Žegota Pauli, na cestě z Berlína do Wídně. Jest we službě hraběte [4] Adama Potockého, a bytem wlastně w Krakowě. Ku konci ještě jednu anekdotu: Když tu byla ruská

carowá s Olgau, poslala poslední pro Hanku. On přišel a začal rusky se klanět. A ona na to: Что то чуемъ, я думала, что мени зъ Вами нужно будетъ по французку говорить, и якъ мени приятно и оченъ мило, что говоритесь по Руски. Ihned nastaupila weliká důwěrnost mezi nimi; ona mu s podiwením wyprawowala, že dnes ráno nawštíwila s matkou klášter Uršúlinek, které mají díwčí školu, že jim tam představili žakyně, ona, Olga, že se ptala, zdali se tam po česku učí, a welebná matka jí prý řekla: I to ty děwčata proto se k nám dáwají, aby česky zapomněly! To prý je diwno, tomu prý nerozumí. Hanka ji wyswětlil naše poměry na školách, a ona wrtěla hlawau.

Přikládám ti list od B. z M. Nyní buď zdráw, a potěš mne brzo lepšími nowinami

twůj upřímný přítel

Karel Wladislaw...

Pozdrawení od Šafaříka.

Prosím tě, napiš mně pak, jestli co bližšího wíš, o mém testi. Nemohu se dopátrati, co se s ním wlastně děje, a děla mně to weliké starosti. Napiš mně to ale na zwláštní kausek papíru.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 85.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VII. 1846 р.

Любезный Брате!

Неперемѣрна радѣсть восияла в нашим мѣстѣ! — але не з обѣбраня нового Папы, по з приѣзду нашого Отца Сокульского. День минув, — и другый, нѣм лучивсь час угѣдный, з Ним повитатысь, — де що побесѣдуваты.

Розказував менѣ, щось поѣхав до Львова на конкурс, що Г. Зубрицкого Цар свею ласкою обдарував, де що ся в сьвѣтѣ дѣє, чого в нас нѣ чуваты було.

Казав менѣ також, щоб' приѣздиты на вакацинѣ до Тебе, що хочеш Твою добродзѣку до Чепелѣв з дѣтьмы посилаты. Теє моє замѣреня змѣнилоб; але не знаю, кѣлѣкы (sic) в тѣм правды; про теє. ще колы Тобѣ не угѣдно буде до Нас приѣхаты, то ще менѣ на почту напишы, чы того жадаєш, бо я хотѣв тепер на Скалат, але не на Микитинцѣ до Чепелѣв ѣхаты.

З книжок не посилаю жадноѣ: бо Ротте-[2]-ка ще до Вѣвтѣрка сам потребую, а других не жадавсь. Але, колы не буде можна иншым способом, то через Бурачиньского вѣдѣшлю.

Вѣнок принялы наслѣдующѣ:

Jędrzejowski k. k. Landrath	1
Dr. Litwinowicz Katechet	1
Warnicki Kreishauptschuldirektor	1
Gordziewicz Schullehrer	1
Graf Koziebrodzki Hörer d. Phil.	1
Ralij Gutsbesitzer aus Russland	1
Graf v. Kęszycki Gutsbesitzer aus Preuss. Polen .	1
Ciecholewski Besitzer des Gutes Rusiłów . .	1
Kowszewicz Schneidermeister u. Bürger zu Czernowitz	1
Rówiński Pianist	1
Łoziński } Dependenten beim Adwokaten Camil .	1
Jarzębecki } .	1
Aywas Hörer der Philosophie	1
Baranowski Supplent d. Philosophie . . .	1
Kocipiński Pianist	1

Из сесѣх 5 ще не заплатилы. Про тее грошѣ пѣзнѣшше вѣдѣшлю, як вѣдберу. [3] Що ся лишило, анѣ дам до Книгара, анѣ Тобѣ вѣдсилаты випадає; книгар за грошѣ не приймає, и ледви так до спроданя приняв.

Скоро будеш знаты, як ся Твѣй конкурс удав, то менѣ зараз напишы. Вѣд Отца Сокульского вѣдбереш за Вѣнок 10 зр. ср.

Бувай здоровый, щасливый.

Петр...

2/7 46.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій адреса:

z Czerniowiec.

Wielmożnemu JMC. Księdzu Głowackiemu

w Mykityńcach.

Ч. 86.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 20. VII. 1846 р.

Odsílám Ti list od Boď.[1]), kterýž mne wčera p. Šafařík doručil. Bezpochyby žes sobě již ty knihy ze Lwowa wzal. Četl jsem w Jordanowých ročníkách odpowěď Lewického kněžim Jurským. Kdyby chtěl dát raději pokoj, neboť rozmnožowáním škandalu nepomůže se ani jemu ani literatuře. Metropolita měl by teď obrátit, když již Leo-

[1]) Бодянського.

polda má, co chce wíc? O wašim Вѣнку napsal jsem krátkau recensi do Pautníka 4. sw. Měj se dobře a odpiš mne brzy na můj předešlý list, kterýž jsem ti před 4 nedělmi spolu s listem od Boď. poslal.

Twůj atd.

Wladíslaw.

W Praze 18 $\frac{20}{4}$ 46.

Лист пис. на коверті в середині. З верху почтові стампілї: Prag 20 Jul. i Kolomea 29 Jul. i адреса:

Sr. Hochwürden Herrn Herrn Jakob Głowacki griech. unirten Geistlichen und Cooperator der Pfarre Kosów — in Mykityńce — Galizien — Per Kołomyja.

Ч. 87.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 4. X. 1846 р.

Любезный Брате!

Бувем в Чепелях: бѣда Старирепякам ся чепила, лиш Гресевы не бѣдочка на старим Скалатѣ, так шумит, що и не то що. Миколай старає ся о Наквашу, бо знова заваковала. Нашѣ Старѣ затужились, працюют сараки, аж молодим стидно. Пожалувавем Их, тай забравем Володимира и Мѣлька до Черновец: приѣдь коли пѣзнатись з братѣми, бо то вже не дѣты. Володимир має лекцию, и сам ся утримує, а Мѣлькови згодивем станцию и научителя, [2] та не чиѣ грошѣ, ино за своѣ, тай довгу не трохися зробило, бо вѣд Старих нѣчого взяты. Про тее просты милый Ярославе, за Вѣнок нѣчого не посилаю, и в Бродах ся не було. Цѣлый час сидѣвем в Чепелях, тай нѣколы менѣ так добре не було; тильки мене велечалы. Вѣддам аж зароблю. Вѣд Тата взялы Вѣнок: Аполиѣн Тарнавскый, Иван Федакевич, Гнат Томашевскій Мандатар, Алексей Мойсеович крилошан, и Дебельскый Миколай, але грошѣ минулы ся, тай менѣ не дивно. Вѣд мене приняли; колы не забувем, чы вже знаеш их: Ralij oby-[2]-watel z Rossyji, Aywas Dziedzic z Wisznicy, Dyonizy Kurczyński Mandatapiusz z Horodenki, Tytus Niedźwiecki, dziedzic Płuhowa, Krzysztof Hołub dzierzawca Słobodziji, Jastrzębski Honorat dziedzic Michalkowa. Ще менѣ 4 зѣстало. Тепер ѣду пѣд Сучаву до Барона Крсте, учиты єго сина до 2 Гиманѣорѣв (sic): згодинем ся за 300 fl. С. М. на рѣк. З того стане менѣ на братчикѣв, тай зложиты щось треба, щоб на безрѣк поѣхаты до Львова дальшѣ екзамена здаваты. Жаль менѣ, що зѣставля-[4]-ю малих в чижим (sic) мѣстѣ самих, але щастя, щом дав одному роботу, а другому наставника, тай сам що мѣсяць буду приѣж-

джаты. Напишы менѣ до Черновец, назначи денѣ, (sic) колибись приѣхав, та ся зобачем. Пращай милый Брате, майся гаразд.

П. Д. Ѳ. Головацк...

Коропця колы не дѣстанеш, то жалуй, а за другим мѣсцем такы людям очы деры, бо не дѣстанеш. Решта книжок менѣ потрѣбна. Негнѣвись.

4/10 46.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 88.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 30. XI. 1846 р.

Любезный Брате!

Письмо Твоє, кількы 'м ся єго не надѣяв, тым бѣльше мя урадивало (sic). Хмелива знать вже такы Твоя, колы так певно єи ся сподѣваєш. — Дай Боже гаразд. От и Миколайковы не бѣдочка буде, колы дѣстане по Дорожиньским Наквашу. Писалы нам з Чепелѣв, що народився єму Грегор велыкой Арменѣи; потѣхы десь там з него не мало. Нашѣ старѣи тѣшут ся по трохы и з Черновецких, — не знаю, але знать писалы — Им, що ся им добре дѣє: бо менѣ мало з них потѣхы: Молодшый нѣчого, добре стоѣт, алежбо и другый рѣк в Грамматицѣ, тай вже и великый хлоп; плачу за него Рокове за школы, а за станцыю 7 левѣв ср. на мѣсяць. Але старшый, колы єго знаєш Базилый баландѣй, то такый, як бувало: трошки лѣнивый, а за себе такы дуже недбалый: все по собѣ поглядає, а о завтру анѣ думки, тай не учится. Менѣ ось туткы в Костынѣ у Барона Кристе — ось булоб нѣчого: робиты є колы, добре спокѣйнѣсѣнько, бо лиш з одним врагом, хоч то вже остатный рѣк латыньскый роблю; та як кажу булоб добре, лиш, як присѣвем на двѣ недѣлѣ, то такѣ мя Геморроиды напалы, та ще и з лихым товарыством, щом тры недѣлы лежав в лѣжку, та и Ѣез (sic) лѣкара и лѣкарств не обѣшлося, тай грошикѣв не мало пѣшло; але то [2] ще нѣчого; алеж так бувим ся перепудив, колим з постелѣ поглянув на Царество небесне — ох! бо близѣсѣнько перед мною стояло. Тепер вже хожу, але бѣду голублю, и буду не знаты до колы, тай робиты не можна; а тут кажут на мѣй конкурс ѣхаты, бо вже питаня прийшлы з Президѣум. За Вѣнок тепер посилаю, и не пѣшлю — просты Брате по першим Курсѣ, бом вже вѣд Барона вибрав 100 левѣв ср. — тай мало на себе, лиш на братѣв, бо голѣсѣнких привѣз до Черновец. Браты вѣд Барона не сьмѣю, бо и не знаты, чы зароблю, щы моѣ недузѣ. По Буковынѣ вжем ся и по

межы Боярѣв трохы розглянув, тай за Русчиною оглядавем ся, але..... Пѣзнавем Архѣмандруту з Кляшрора (sic) С. Ивана Сучавского. Обрадилисьмо ся на лѣто обѣхаты монастиры Буковиньскьи. Є тут и коло нас церквы старѣи, до 300 лѣт, але перед часамы Нѣмцѣв, стоялы пустѣи по кѣлькадесят тѣт, а так ино вписы Словеньскѣи мают. В Сучавицѣ в монастирѣ лежат Господары, и там мают буты написы, тай в Драгомѣрнѣ — лиш все на лѣто. Вѣд нашого Мандатара русина (а жиєт вже 17 лѣт в Буковинѣ, тай уважав може, бо тутейший нарѣд задуманя жадным правом не зносит) довѣдавем ся, що не тильки Рускьи села в Буковинѣ без порядку и границѣ по меже волоскѣи, але по селах Волоских Русинѣв досить аж в саму Молдаву розсипано: так бѣля Черновец Волохѣв повно, а и в нас Русинѣв досить: Хатна, Калинешты над границею самѣ Русины, й пѣи Русин православный; а Паргѣвицѣ Костина самѣ Волохы, хоть дальшѣ вѣр (sic) границѣ. Пѣзнѣшче може що бѣльше. Бувай здоров мылый Брате май ся гаразд

Петр.

Костина 30° Листопада 846.

Лист пис. на 2 стор. folio.

Рік 1847.

Ч. 89.

Лист книгаря Данила Гартенштайна до Якова Головацького, пис. дня 22. II. 1847 р.

Высокопочтенный Господинъ.

Милостивый Государь!

На почтеннѣйшее Ваше письмо отъ 1. февраля честь имѣю Вамъ доложить, что я посылку съ книгами для Г. Профессора Бодянскаго въ Москвѣ Вами ко мнѣ Адрессованную, по нынѣ еще получить удовольствія не имѣлъ; долгомъ почитаю Васъ при томъ увѣрить, что по возложенной на меня обязанности, Всѣ книги и прочіе типографскіе и письменные Предметы, отъ куда и коголибо для Высокопросвѣщеннаго Императорскаго Московскаго общества Исторіи и древностей Россійскихъ вообще — ближе и для коголибо изъ Г. Г. дѣйствительныхъ Членовъ, ко мнѣ Адрессуемые, при всякомъ случаѣ мною туда доставлены были и впредъ доставлены будутъ въ исправности, Издержки и Делижансъ порто на нихъ употребляемые вносятся въ щетъ этого Высокопросвѣщеннаго общества;

Естлибъ Вамъ случилось и впредъ ко мнѣ писать то Соблаговолите Адрессовать ко мнѣ прямо въ Броды а не въ Радзивиловъ, для уменьшенія почтовыхъ разходовъ, а такожъ и посылокъ, не Адрессовать ко мнѣ въ Радзивиловъ, для избѣжанія большихъ затрудненій, каковыми, случай этотъ сопряженъ, а прямо въ Броды, [2] гдѣ я очень часто имѣю мое пребываніе и могу исполнить нужные обряды русскими законнами, для сего предмета предписанные;

съ должнымъ моимъ Высокопочитаніемъ честь имѣю оставатся
Вашъ Милостивый Государь, Всепокорнѣйшимъ слугою —
Даніилъ Гартенштейнъ
Радзивиловскіи 1. Гилдіи купецъ.

Городъ Броды 22 февраля 1847 года.

Мой Адрессъ. Herrn Daniel Hartenstein in Brody.

Лист писаний на 2 стор. folio. На 3 стор. адреса:

Herrn Jacob Głowacki gr. k. Pfarer von Chmielowa Wohlgeborenen in Kolomýer — Poste Restant.

Почтові печатки: Brody 22. Feb. i Kolomea 25. Feb.

Ч. 90.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 18. III. 1847 р.

Любезный Брате!

Гаразд домовы Твому! Мир з Вамы! Се Вам на превитаня.

Давно кажеш до Тебе'м не писав?... и якже було квапитыся, колы не знавем, чы Тебе ще в Микитиньцях, чи вже в Хмелевѣ глядѣты було. От Богу дяковаты, що вжесь ся перенѣс; та Богдайбисься и в Хмелевѣ осидѣв, — але не засидѣв, та щоб не було за нею нѣколы банно, бо не тѣлькы добра, що на Твоѣм столѣ, є єго в свѣтѣ бѣльше. Я собѣ завсѣгды думаю: що не се ино моє, що маю, але и се що могу дѣстаты; а колы ся не полѣную, то и досягну; тай все марне в сьвѣтѣ та минушче: про теє до нѣчого ся не привязую, бо менется одно, буде друге, або обѣйдется и так. Коб' ино здо-[2]-ровля; але бѣда, се Бѣг дасть. Вѣд недѣлѣ до недѣлѣ жду поправы вже пѣв року, та недочекатысь. Медицинамы годую ся без перестанку, и на тѣлѣ, тай на души якось занепавем: з нѣчого менѣ потѣхы, все не до смаку. Моѣ ригороза поробивем, тай диплом дѣстав; але що дальше буде?... Сказавбы другый: в Бозѣ надѣя; — а я бо знаю, що тильки в менѣ. Братя також якось поздавалы: Мѣлько має всѣ Еминенциѣ, буде мав и лѣпшѣ, ино що ще

новый Школяр в Чернѣвцех; тай Базилий баландѣй мае нѣбито першѣ: як на лѣнивого, то досить; але тойстый як опецок, хоч до плуга запряжы: ще бѣды не знае, тай добра собѣ не заслужив. Вѣд родины нѣчого не чуваты, [3] знать радѣ, що клопоту позбулы ся. О Русчинѣ Буковиньской нечуваты нѣчого. бо в недузѣ за тее и дбаю. На лѣто поѣду, куда буду знав, але собѣ много не обѣцюй. Церквы, кѣльком бачив старых, аж до 300 лѣт, мают словенскіи написы, але пустѣ, бо довго обѣдранѣ стоялы. По манастирах не много надѣятысь, колы в Сучавской Метрополѣи нѣ кусочка не здиблеш На мѣсцы поваленых, та попаленых церков - деревлянок, стоят муры, по велицѣ и позору, як пецы, без напису. Поминкѣв щем не бачив; але нехай, що буду знав, донесу, и як буде з чого Facsimilia пороблю. Довг Ясевы мавесь за мене заложиты, а для Тебе не пропаде. Тепер Тобѣ близѣсѣнько до Черновец: зберися колы, хоч на Петра, та дай менѣ знаты, на котрый день, бо я що мѣсяця ѣжджу мого Мѣлька зобачиты. Пишы менѣ, та борзо, як 'сьте простилы ся з горамы, як Вам в Хмелевѣ, та Маринѣ, чы до смаку: пишы та незабувай, [4] бо менѣ дуже сумно: ах коб' ся з помежы того плюгавого народа выдобуты!

Прощай, май ся гаразд

Твѣй щирый брат

Д. Головацк...

Костына 18⁰ Марця 847.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 91.

Лист Фр. Яхіма до Якова Головацького, пис. дня 24. III. 1847 р.

Drahý příteli!

Obdržen list Twůj o přesídlení na nowé místo spěším i hned k tomuto kroku štěstí Tobě přáti, což daufám nebude chyběti jelikož nowé místo Twé s wětšími příjmy spojeno bude. Tim Tobě arci poněkud spomoženo bude, ne wšak i nám, jenž bychom Tě rádi zde mezi námi spatřili. Zdaž by te nešlo, abys se sem do Lwowa neb aspoň do blizkého okolí na některau faru dostal? Zamyšlená zde Matice Ruská by tím welice zýskala, neboť zde nenalézám pro ni lepšího redaktora nad Tebe; wyrasnaž se o to. — Pan Hurkěwič Tě srdečně pozdrawuje a prosí, abys i Ty dle Twého zdání nějaký plán pro ústaw ténto, jakož i zwláště pro Časopis, který w něm wydáwán býti má, wypracowal a mimo to nějaké pojednaní pro Časopis wyho-

towil, které by se k žádosti o powolení jeho jako wzor přiložiti [2] mohlo; prosí, aby toho aspoň jeden tištěný arch bylo. Pan Hurkěwič míní wšecky známé literaty Waše k sepsání podobných plánů a pojednání pro Časopis wyzwati a ze wšech těchto plánů co za nejlepší uzná wybrati a wládě žádastí o potwrzení předložiti. Redakcí přewezme pro zatím kněz Malinowský; protektorat ale chtějí wznesti na Metropolitu, až jestliže jej přijme. Pospěš si s tím a zhotowené zašli buď na mě neb na P. Hurkěwiče samého jak se Ti příležitost udá.

Z Matice České přišly opět nowé knihy, které sem i pro Tebe wyzdwihl a sice 2 swazky Musejníka, jeden Atlas a jedno číslo staročeské bibliotéky obsahující žiwot Wiléma z Rosenberga od Březana. Až budeš mít příležitost pošli si pro ně — příwozné obnáší 12 fr. stř. — Knihy týto pro p. Faráře Berwida chowá u sebe jeho známý official Hauf od kamerální zpráwy.

[3] Sotwa žés Ty w zimě ze Lwowa odejel přijel sem kněz Lewicki z Hrušowa i těšil se uslyšew, že jej mají w podezření, že Jordánowi zaslal onno pojednání o stawu zdejších Rusínů — litowal pak welice, že Tě zde nezastal. On je pořád weselý a dobré mysly.

Následuje ještě poručení od Pichlera a mé ženy. — Buď zdráw

twůj upřimný přítel

Frant. Jachim.

We Lwowě dne 24 března 1847.

Dodaje jeszcze tylko to że WW. X. Scholastik objecał się do Jego Excellencyi o przyjęcie protektoratu i poparcie tego dzieła, wstawić, co ale wszystko jeszcze w sekrecie zatrzymać prosze, i całuje Pana serdecznie

Hurkiewicz.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 92.

Лист Карла Влад. Зана до Якова Головацького, пис. дня 28. IV. 1847 р.

W Praze 28. dubna 1847.

Milý příteli!

Napřed se přiznáwám k wině swé, že jsem z nedbalosti posud na Twůj předposlední list neodpowěděl, ale uwěříš mně, jak málo mně času zbýwá ku psaní, když mimo nedaká, ještě zeměpis a popsání Prahy píšu, pak wydáwání map českých krajů rediguji, a to wše jedno

druhé jen honí, tak že si ani na čtwrt hodinky na procházku wyjíti nemohu. Z twého posledního listu wyrozuměl jsem, žés se zatím farářem stal, k čemu ti srdečně štěstí přeji, ale zároweň tě srdečně lituji, žés tak bolestnau ztrátu dítěte utrpěl. Není nic horšího na swětě, jak když člowěku dítě umírá, já aspoň tak myslím, neboť jsem již takowý osud dwakrát trpce zkoušel. Welmi jest mně nemile, co mně píšeš, žés knihy (: kromě matičných) ještě ne obdržel. W měsíci lednu t. r. odewzdal jsem p. Řiwnačowi, kněhkupci, který matiční knihy rozesílá, pro tebe zwláštní [2] balík, w kterém se nacházel 1) celý ročník (9 swazků) lonského Pautníka, 2) 2 exx. Sazavského Ewangelia, 6 exx. Начала священнаго языка, 1 ex. prawopisu od Hanky a 1 ex. o staročeské malbě od Popowa, obě poslední darem od Hanky. Psal jsem již do Lwowa, kde to wězí, že to tobě ještě do rukau nepřišlo. Ti lidé we Lwowě chtěli wždy, jen aby kněhkupeckau cestau knihy dostáwali, nyní to mají, neboť wždy se něco ztrácí. Welmi mrzutá wěc. Poslaných od tebe 10 zl. wložil jsem ještě wloni do matice, a 5 zl. dal jsem za knihy Hankowi.

U nás máme wšdy nowé boje; zmaháním se naší národní wěci powzbuzují se wždy nowí a nowí odporníci. Bezpochyby budeš wěděti, že jsme přewahau hlasů u Průmyslowé jednoty wymohli uzawření, že se má založiti w Praze česká průmyslowá škola. Němci zas w jednotě uzawřeli, postawiti Listowi, německému publícistowi, který se w Tyrolsku w Kufsteině zastřelil, pomník na hrobě; do Lista nám jest totik, co do císaře Čínského, ale to na potupu českého jmena schwálně chtí takowau německou demonstraci z Čech učiniti. Na pomník mají peníze, na českau průmyslowau školu říkají, že jich nemají. [3] Abychom se tedy ničeho od průmyslowé jednoty nemusili doprošowati, začali někteří přátelé dobré wěci příspěwky k založení té školy k jednotě zasílati, a to se tak zmohlo, že i z jednotliwých wsí po 10—30 zl. stř. posíláno, k čemu se i pacholci, děwečky a učedlníci skládaly po 5—6 kr. Jest to znamenitý a radostný ukaz, zwláště powážíme li letošní bídu, že národ náš ještě o sobě nezapomněl, a cítí, kde mu co schází. Z počátku mrzeli se aristokrati na to, že se lid český opowažuje něco chtíti, w čem oni sami ruku swau nemají. Posud jest do 9000 zl. stř. pohromadě, k čemu jen 8 šlechticů přispělo, ostatek jest od průmyslníků, kněží, měšťanů sedláků a žebráků! Pražské české nowiny podáwají pokaždé plné 2—3 strany wýkazu těchto příspěwků. Když tedy nepřátelé widěli, jak se toto hnutí a aučastenstwí celého národu zmáhá, prohlásil se napřed jeden w průmyslowé jednotě, že to jsau: „Erpressungen“, byl ale okřiknut. Nicméně sebralo se několik takowých pánů, a šli k arciknížeti, a představili mu, že se po kraji ději peněžité sbírky pro školu,

a že lidom takořka poslední krejcar se wydírá. Arcikníže poslal kurrendu po wšech krajích, aby úřadowé tyto sbírky netrpěli, a welmi pohoršliwých slow o této škole užil, tak jak [4] byl o ní poučen. To nyní dělá ukrutnau sensací, dáwá z jedné strany zbraň do ruky našim nepřátelům, s druhé strany působí to největší rozhořčenost. Nebude li konečně škola od wlády powolena, každému se jeho krejcary weřejně a slawně nazpět wrátí. Bude to poučení pro budaucnost. To jest nyní hlawní předmět, o kterém každý rozpráwí. Strašili nás nedáwno Jesuity, wyšel zde pamflet bez cenzury, půwodec jeho byl zamčen, a jako mučedlník dobré wěcí od každého powažowán, nyní wšak již to utichlo, bylo tu mnoho škandálu. Co se w literatuře děje, nejlepi se z časopisu musejního dowíš, který nyní měsíčně wychází, take z Pautníka, jestli ho máte. Nejlepe jest předpláceti se na Pautníka zde w Praze na poště, koštuje to jen o 24 x wíce, a přichází každy měsíc pořádně hned po wyjítí. Nejlépe do Prahy peníze a adress poslati. Šafařík tíše žije a pracuje, ale zdrawí jého jest již od několik let welmi ne stále a slabé; musí nyní místo bibliotekáře zastáwati, a nemá nikoho k wypomození, co ho welmi zaneprázdňuje. Doslýcháme, že ještě letos úřad censurní složí, a že snad lepšího postawení nabude, k čemu Bůh dopomáhej! Ostatně wšecko při starém. Já i rodina má jsme zdráwi, má Zdislawka má již rok, a jest weselá a čiperná. Měj se dobře, a dej opět o sobě co slyšeti.

Twůj upřímý přítel

Karel Wladislaw.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 93.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) V. 1847 р.

Братчику мôй любезный!

Рад бы мь писати, та не знать де зачати — такъ далеко заплутав ємь ся. — Ох! давно! давно я до Тебе не промовляв, безмаль чи не рôк уже; Богом ся свѣдчу, що я ни рад ни винен тому — отъ! якось само прійшло. Хибань розказати бы Тобѣ коротенько, яка менѣ поведенція була. Ты знаешь, що я служив у шпиталю в надѣи выслуги — мôй Наставник любив мене — но Богъ дав, що ôнъ второчнего Мая помер, а з ним и кумство пропало; не було чого держати ся, и з кôнцем Мая выступив я зо шпиталю; щоб але на дармо не сидѣти, и що нибудь заробити, рѣшив ся я на звычайну нашу конечнôсть (ultimum refugium) и — пристав до войска, з вымовою, що б у Вѣдни зôстати. Принявши

дали мене зараз до войскового шпиталю — зъ початку була и служба легка, и часу досыть чимъ иншим забавляти ся, и так минув Червень, Липень и половина Серпня — тогдѣ то я получив ôд тебе первое письмо; сбирав ся вже до ôдпису, ажь тутъ якъ з неба выдали бефель, машеровати до крѣпости Комарно, де выбухла епидемія, звычайно угорская лихорадка — и въ 24 годинъ уже мня не було у Вѣдни. Казали зразу, що но на 4—6 недѣль — и я все ôдкладав ôдпис з дня на день — але епидемія затягнула ся на все лѣто и осѣнь — що я тамъ вытерпѣв, то тяжко описати, — не так служба менѣ докучила, але тая проклятая недуга не минула и мене — свѣтъ менѣ зъогидила — 4 разы наворотомъ приходила на мене, и съ нею я рушив 1. Грудня в найгôршую пору [2] и безденную роскаль з Комарна, и то пѣхотою, яко лѣкарь транспорту мулярôв, котри на зиму домôв вертали — двѣ недѣли машеровали сьмо з Комарна до Вѣдня! а трястье всю дорогу и мене и без мала не цѣлый нашь корпус била — тут я дôзнав, що то вôйсковая служба; ажь за 3—4 недѣль ледви я у Вѣдни трохи отряс и пôдкрѣпив ся — тут у Вѣдни запрягли мене знов до шпиталю, чому я й радъ, бо инакше бы мь мусѣв до St. Pölten ити на стацію 3. баталіона (регимент нашь зове ся Ritter v. Hess, перше звав ся Langenau (!), и так выглядає як Nugent, лише бѣли гудзики) — але щожь, тутъ ми дали таку службу, котра цѣлѣсенькій божій день займає (300 хорыхъ щодень лѣкарством и стравою удоволити, то не жарт) — а в вечѣр чоловѣк рад бы спочити; так годѣ було до чого взяти ся — однакожь я в слободных годинах порав ся коло 2. части Вѣнка, тутъ трохи, в Комарнѣ трохи, и по новôм роцѣ якось закôнчив я — повернувши до Вѣдня получив ємь другій твôй лист, — теперь думав ємь собѣ: чекав братчик тôлько, то пожде ôнъ здоров ще тых кôлька недѣль; тым часом я закончу, подам до Цензуры — а як выйде, тогдѣ напишу рѣшительный отвѣтъ за всѣхъ и за вся — але щожь, мôй Вѣнокъ застряг в Цензурѣ — я выглядав, выглядав, допытовав ся, просив Миклошиѣа — и ажь за три мѣсяцѣ т. є. 12 Мая/30 Цьвѣтня выпустив го з неволи Г. Миклошичь пôдтявши и оголивши го зо всѣх бокôв — но я и так рад єго привитав — из твеи розправы „Велика Хорватія“ вымазав все стягаюче ся на послѣдни часы Польщи — менѣ вымазав Пѣніє радостного голоса — и ще дещо — всего разом добру єдну печатану болону; — и от теперь настигла пора, по так довгôм мовчанію ста-[3]-повительно побесѣдовати, въ надѣи, що менѣ выбачишь, же не пи(с)ав ємь так довго до тебе; моя недуга, непевнôсть, коли и куды мене пôшлют, потом теперѣшня дуже тяжка служба и пр. и пр. — Був ємь теперь з рукописью у печатни Мехитаристов, приняли ю на моє слово, усаджанье уже розпочало сь, лише з вымовою, же за мѣсяць найдалѣй дам завдаток, третю часть коштôв —

тогдѣ пôчне ся печать сама; и що не возму ни однои книжочки, доки не зложу всѣх грошей. Изданье таке саме, що и первой части, тот формат, 500 ексмпл. наклад, впрочѣм твоя порада розсудит! — папѣр буде красшій и бѣлѣйшій — але же содержаніє сей части буде обширнѣйше, про те и выдатки высше в гору пôйдут; по крайнôй мѣрѣ вынесе наклад, печать и папѣр разом на 150 fl. Cm. — Пренумераты не думаю оголошати, бо вже нема часу — що ся так сбере, тоє буде; бо коб лише грошѣ, то за два, три мѣсяцѣ — т. є. в самѣ жнива Вѣнок со всѣм буде готов. Для того братчику, взываю Твоеи помочи родолюбивои, кинь ся словом и дѣлом межи братію, наших Русинôв, сбирай кôлько зможешь — тут я малу маю надѣю на передплату — теперь лѣто — тяжко зôйти ся з ким — я що день то в службѣ, нема коли пôйти за дѣлом. Цѣна передплаты нехай буде 40—48 кр. срѣб., що б лише як найбольше насбирати — такожь прошу тебе, учини милость, а пришли ми на завдаток як найбôльше, принаймнѣй 50—60 fl. срѣб., и то як найскорѣйшь, що б я мого слова не стыдав ся и не каяв ся — а коб можна ще до половины Червня — що б печать саму розпочати — на другій тыждень дôстану уже першу болону до коректуры. Разом с тым листомъ пишу и до Его Преосвященства Владыки Снѣгурского съ просьбою, що б благоволив приняти вѣнованье сей части Его Имени — такожь напишу до Ѳ. Полянского, котрого посредством менѣ Владыка за першу часть Вѣнка 20 зол. срѣб. в пользу моей особы прислав, и котрый II. недавно именованый професоромъ актуальным религіи [4] на мѣсци покойного О. Кубаєвича в Перемышли. — Недавно тому дôстав ємь листъ ôд брата Петра, из Костины (коло Сучавы), де ôн гувернером; пише менѣ о бѣдѣ нашой родины любой, котрѣй я помочи дати не могу — о братчиках молодших, котрых забрав до Черновець — радитъ ся мене, що мае з собою почати, а я єму и порады становительнои не змогу дати —. Твого зигарка и Мариневых ковточков и мого образця я ще не могу ни Тобѣ ни Петрови пôслати — колись пôзнѣйше, якъ Богъ дасть; проглянь ся тым часом в другѣй части Вѣнка, є там вѣрный мôй образець — я теперь здоров хвала Богу на умѣ и тѣлѣ — але була хвиля, же я дуже пôдъупав. — Ôд моего Воєводы не ма ни вѣсточки; ôд коли пôслав я єму I ч. Вѣнка — пôшлю такожь и другу, коли доведетъ ся. — За всѣ Твои посылки, подарки, порады, новины, помôчь и все все добро благодарю Тебе брате щирим сердцем; дай Боже коли вывдячити ся. — Марусю Основяненькову присылай, але переписану, бо менѣ як видишь самъ нема коли. Рад бы я заняти сь уже и 3 частею Вѣнка — так що думаєшь? — Коли є в тебе яки матеріялы, якого будь содержанія, то присылай. — Що до Гаврила Русина — єго розправа пречудная, прекрасная дуже ся Словенам подобала, навѣть Миклошичу —

а що жь о мнѣ сказати? — она мене истинно зъелектризовала въ самѣй глубини души и сердця; о ко б я єго мôг пôзнати, и до сердця притиснути! — вѣдай чи не знаю я єго?!! — Рад бым також в сѣй части напечатати продолженіє списи приходу первой части — а в третѣй части предложити загаловый счот — про те пришли менѣ все, що но тобѣ вѣдомо, и що у тебе злишнего остало ся — тôлько докладно по возможности — де и кто купив — або принаймнѣ, кто продав — я бы рад коли стати чистым перед публикою — е без счоту годѣ не льзя —. Напиши такожь що о родинѣ. — Пиши скоро, не задивляй ся на мене, бо тут горячій часъ, — а присылай чимъ бôльше, тымъ лѣпше и матеріялôвъ, а найпильнѣйше грошей. Не гнѣвай ся самъ, и перепроси Твою любочку Мариню, [5] и обцѣлуй Єи рученьки, доки аж я самъ не прибуду, бо не моя вина ани воля була, так довго мовчати, такожь мушу Тобѣ набылинити, що маю в роботѣ перевод из нѣмецкого „Dienst-Reglement“ — для наших полкôв по руску, котрый поручен менѣ Генералом нашой Бригады Г. Шимуничем — я старав ся туды, чи не можна бы кирилицею сей перевôд печатати, але не удало ся менѣ — я приняв правопись ческу, до нашого нарѣчья приспособлену. — Так бачишь, що и у Дворѣ Высочайшѣмъ оглядают ся на наших Русинôв; тепер сама пора для нас — не льзя и годины тратити! —

Бувай здоров, братчику милый, гараздуй щастливо, а не забувай на мене и на мою просьбу.

Твôй брат

Иванъ Богдан...

Вѣдень 19/7. Мая 847.

Adres мôй. N. N. k. k. Feldarzt im Wiener Garnis. Hauptzitadel.

Лист пис. на 5 стор. 8⁰.

Ч. 94.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. перед днем 3. VI. 1847 р.

Любезный Ярославе!

За книжки красненько дякую; але то не тѣ щом о них вперед писав. Герреи менѣ дуже ся придав, але прошу тя ще о Роттека и о Митологѣу. Посилаю Хронѣки двѣ книжки, але теѣ що Вам нестає, в тутейшой книжницѣ нема; ино обѣцялы писаты за нею. Пренумераты такы нѣц не збераю, бо тут не такіи люде, як нашѣ поўночувѣвеннѣ (sic) Галичане; то купецкій нарѣд. Скором показав, так зараз подумалы, що

я продаю, тай далѣ в торг; а де котрѣ и питалы, що за оден той Лѣтерат, [2] що имя без уряду без чину пѣдписав, и чы я маю вѣд него позволѣня до збираня складкы. На те я замовк, тай цѣлу рѣч притис. Шкода велика, що Ивась не написав свею рукою до мене уповажнѣня, бувбым до кождого дому пѣшов, и зѣбрав зо 100 Левѣв ср. — Але тут треба маты чорне на бѣлим, бо такый звичай, люде вѣрут тилькы в интерес. Офѣруют декотрѣ знакомѣ; булоб з 10 Левѣв, але не знаты, чы и браты, бо нема що дурничку аж до Вѣдня посилаты. [3] Лѣтвѣновича менѣ не можна проситы, бо вѣн свою особу до мого интересу не дасть; а врештѣ вже то не той Лѣтвѣнович, що мѣгбы в Чернѣвчех щось зробыты. От шкода тай тилькы; бо бувбым Ивасевы добру услугу зробыв.

Менѣ ся добре дѣє. Пенсию пѣдвижшилы на 26 Левѣв; та тепер що ино порастаю в пѣря на зиму. Кобым знав, що щесь грошѣ до Ивася не вѣдѣслав, тобымъ Тобѣ прислав и моѣ складкы. — [4] З Чепелѣв мавєм лист вѣд Тата дуже ласкавый; але чуваты що бѣда у них. В тамтѣм листѣ писавем Тобѣ много.

Бувай здоров любезній Брате

Петр...

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 95.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 3. VI. 1847 р.

Любезный Брате!

Дôставєм вчера лист вѣд Николая. Пише, щось обѣцяв до них приѣхаты. Скоро не маєш великоѣ перешкоды, то зберися такы зараз, бо наш старый Тато заслаб: вѣд кѣлькы недѣль до Церквы не ходит, постелѣ пильнує, забанувався дуже, може и сам що перечуває. Его лѣта, змѣна житя и не одно инше дає причину лякатись о него. Я скоро ще дôставу таку звѣсть, зараз поѣду, хотьбы почтою. Прошу Тебе, колы що знаєш вѣд Ивася, донесы менѣ, бо менѣ дуже на тѣм залежит. Я казав перед Вѣрменѣв, що з воламы пѣшлы єго зляцѣты, (sic) як буду що знаты, то Тобѣ донесу.

Бувєм на зеленѣ сьвята в двох кляшторах, але нѣчого не допитаты, бо що ино було з старих грамот Нѣмцѣ до Львова забралы. В Драгомѣрнѣ межы церков-[2]-нымы книжками видѣвєм двѣ Евангелиѣ на пергаменѣ дуже красненько писанѣ: одна з польским записом з року 1653 а друга з „ароїг“ року. Пѣдписи данѣ при переходѣ Собєского. В Сичавицѣ и тилькы нема. Поѣду ще до Путны. Приѣдь на Петра до

Черновец, маю для Тебе красный и дуже добрый часорник (sic). Скоро поѣдеш до Родичѣв, вступы и до Скалату, оглянь ся там, бо кажут, що негодятся, я ся бою, що Грегор сестру нам гризе як пявка, вѣн єю заѣсть.

Напишы менѣ що, прошу Тебе, що будеш знаты. Бувай здоров, май ся гаразд та затримай в добрѣ гадцѣ щирого брата

Петра Головацк...

Костина 3⁰ Червня 847.

Лист пис. на 2 стор. 4⁰. На четвертій сторонї почтові стампілї: Suczawa 10 Jun: Tłuste 11 Jun: і адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Głowacki gr. kath. Pfarrer zu Chmielowa — Zaleszczyker Kreis — per Zaleszczyki — Tłuste. — dringend.

Ч. 96.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. 10. VI. 1847 р.

Милый Брате!

Лист Твѣй великого жалю менѣ задав: не так жалую Вас обоих, не так любого Владзя, як сам себе: бо Вам недоля ще не велику кривду учынила, бо єго ще детиною, — ангелем зо сьвѣта вѣдѣбрала, тай єго може не вѣд одноѣ болѣзны избавила; але я любого мальчика, що мы тилько потѣхы зробив, вже го незобачу — та ще тилькы ся намучив. — От смутнѣ вѣсты одна за другою. Пѣсьля Николаєвого письма, писав мы ще з 6⁰ с. м. и сам Тато, — ба не сам, ино рукою дяка: Вѣд провѣдноѣ недѣлѣ из лѣжка не встає, бѣль в грудех и в цѣлим жолудку незмѣнный, 260 пѣгулок вижив, та тильки пожитку, що має регуляцю, але за те ослаб, що ся и рушыты нездужає, сам вже о другим сьвѣтѣ задумався. Мѣй Барон дає менѣ конѣ, щоб поѣхаты: сам не знаю, що робиты: злетѣвбым, коб можна; але щож поѣду — та вступлю и по Тебе, час, грошѣ стратимо, а рады, та помочы не дамо.

[2] Пише Тато, щоб малѣ Черновецкѣ на него такы жадноѣ надѣи не мало (sic), бо им помагаты не має чим: про сеє я думаю, що и не випадає и на вакацнѣ до них в так далеку сторону ѣхаты, и запрашаю ся з нимы до Тебе, колы рад их прыймете; а колы нѣ, то з собов до Костины забраты мушу, бо (в) мѣстѣ нѣ за чим их трыматы. Тай Ясь — моя надѣя, не мало менѣ журбы задав, що мы надѣю вѣдойняв: такыйже то и з мене професор буде: вже я либонь за мого вѣка нѣгде ся не осиджу: яко волоцюга, або менѣ дурне щастя зробиты, або пѣ чужею загородою загибаты: от тилькым ся научив, що все менется, о завтрѣ не

не лякаю ся, а що далѣ буде, подуматы буде время. До Черновец на ярмарок збираємся всѣ домом, але аж на другый Понедѣлок по Петрѣ, бо на першый, ще нѣчого не буде: купцѣ з Улашковец ще не з'ѣдут ся, бо оба ярмарки собѣ дуже близьки. В надѣи що и Тобѣ не буде перешкодою, и я загадав собѣ на сей день поѣхаты, и хибаб Тобѣ бу-[3]-ло не зможно, то поѣхавбим на перед. Прошу Тебе о сѣм мене завѣдомы.

Дай Вам Боже гаразд — дай Вам лѣпше, щоб лихо забулы. — Бувайте здоровѣ и памятайте

за щирого брата

Петра Головацкого.

Kostyna 10⁰ Червня 847.

До Яся буду з Черновец писаты.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На 4 стор. почтові стампілї: Suczawa 12 Jun: Tłuste 14 Jun: і адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Głowacki gr. kath. Pfarrer zu Chmielowa — Zaleszczyker Kreis — per Zaleszczyki — Tłuste — dringend.

Ч. 97.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 22. VI. 1847 р.

Львовъ 22 Іюня 1847 н. с.

Любезнѣйшій и почтенный другъ!

Съ радостью получилъ а съ огорченіемъ читалъ я Ваше письмо узнавъ о Вашей печальной потерѣ*) — Вы благоразумный человѣкъ, Вы не нуждаетесь въ обыкновенныхъ изявленіяхъ вялаго соболѣзнованія, Вы писали къ отцу который лишаясь всѣхъ сыновей, болѣе Васъ пострадалъ — Вы тоскуете по Вашихъ Друзяхъ, а я веселюсь что угодно было судьбѣ переселить Васъ въ другую страну. Ваше предназначеніе есть, быть средоточіемъ своего околотка зажечь въ вашихъ собратіяхъ и въ народѣ любовъ къ отечественной Словестности, старинѣ и пр. — Исполните же точно ваше посланіе — Какая Вамъ нужда въ книжныхъ лавкахъ, в Журналахъ и другихъ сего рода сластяхъ? У Васъ есть довольно хорошая библіотека, Вы уже очень долго кормились чужею, пищею, пора привесть въ порядокъ пріобрѣтенное отъ внѣ, и в мѣстѣ съ собственнымъ обнаружить въявь — Естьлибъ мнѣ приличествовало совѣтовать Вамъ, то я бы желалъ чтобъ Вы занялись соста-

*) По причинѣ смерти двухъ сыновей, одного 6-ти лѣтняго, а другого однолѣтняго (Зам. Як. Голов.). Сей лист видруковав Я. Г. в „Замѣткахъ и дополненіяхъ" Вильна 1888. стр. 71.

вленіемъ Идіотикона словъ и изрѣченій малорускаго языка, неупотребляемыхъ въ другихъ славянскихъ нарѣчіяхъ. По моимъ мнѣнію это очень важный трудъ и славу сочинителю сулитъ — У Васъ самая лучшая способность, Вы имѣли случай наблюдать нарѣчіе нашей Галицкой Кавказіи, Вы теперь въ Подоліи, можете сносить ся съ священниками въ разныхъ странахъ; начните только, а Вы сами за три года послѣ, удивитесь надъ своимъ трудомъ.

Я завидую всякому который находится въ способности занять ся симъ предметомъ, у меня этой способности нѣтъ — [2] Списуите всѣ повѣрія, пословицы, народныя сказки, пѣсни и пр. и пр. неисчерпаемыя сокровища! — Сравните, сельскую свадьбу Полуполяка Лозинскаго, а Вы найдете конечно многія, любопытныя измѣненія въ разныхъ странахъ.

Малиновскаго я извѣстилъ объ издаваемомъ Вашимъ братомъ Вѣнкѣ, и онъ обѣщался занять ся собираніемъ пренумеранты, онъ въ консисторіи и Семинаріи имѣетъ самую лучшую способность — Я неземедлю (sic) напоминать его, будтьте увѣренны —

Изъ Москвы неполучилъ я никакихъ книгъ, изъ Петербурга ожидаю продолженіе актовъ коммиссіи изданныхъ прошедшаго Года — Новостей Литературныхъ нѣтъ, кромѣ извѣстной книжочки Die Zustände der Russinen Leipzig — Меня хлопотаютъ Варшавскіе книгоработники о документы Латинскіе 12, 13, 14 и 15 вѣка ad Codicem diplomaticum Poloniae, и я рѣшился пособствовать имъ и занимаюсь нынѣ собираніемъ ихъ. —

За древный документъ покорно благодарю. Онъ доказательствомъ что существовала въ Кіевѣ Армянская община, угнѣтаема, и принужденна искать союзничества съ Львовскими Соплѣменниками —

Еще разъ прошу Васъ потрудить ся надъ важнымъ предметомъ о коимъ я выше намекнулъ — Можна мимоходомъ веселить ся и мелочами эфемерными, но надо себѣ избрать одну главную цѣль и къ ей стремить ся — На Васъ, на Петрашевичѣ и пусть на Вагилевичѣ почиваеть надежда Галицко-руской Словестности, будьтежъ достойны вашей должности — Изъ молодежи здѣшной ничего надѣять ся — Обнимаю Васъ сердечно, прошу сохранить для меня дружбы и остаюсь съ истиннымъ почитаніемъ

Вашего Преподобія

покорнѣйшимъ слугою

Д. Зубрыцкій.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На четвертій сторонї почтові стампілї:

Lemberg 22. Iun: Tłuste 23 Jun. і адреса:

Wielmoznemu JmC Xiędzu Głowackiemu Proboszczowi Obr. Rus. w Chmielowy — WWMC. Panu Dobrodzieiowi p. Tłuste w Chmielowy Cyrk. Czortkowski.

Ч. 98.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 16. VII. 1847 р.

Милый Брате!

Смутна Твоя згадка о домѣ, о родинѣ — правда — що вже для мене не нова, але болѣзьнь в моєм сердцю ще не затерпла: пожалытись з Тобою менѣ снадно; коб лиш чим боршый Тебе оглянуты. Черновецкѣ ще либонь не знают, що осиротѣлы: я принаймѣй им не писав, тай не скажу, аж по Єкзаменах. Бѣг вам заплать, щосьте не допустилы Гресевы маму до себе браты — от колы знаєш, бувбы до року загриз на смерть. Хтѣвбым також знаты, чы не припаде для мамы яка пенсыя; чей на ню Гресь квапився, бо на похорон ѣдучы вже як голова розрижав нашым домом: маму брав до себе, менѣ за братый молодых давав диспозицнѣ — якѣ? можеш ся догадаты: — знать Тебе в Чепелях не сподѣвався. Ах! що мене там не було, вѣн бы смерпенькый буз, як [2] на вакацыях, що го не пѣзналы. И з'образиты собѣ не могу того всего, як тепер в Чепелях, якѣ злишнѣ хвилѣ небѣщика тата булы: навѣть и смуток мѣй менѣ не довольный. Моцно жадаю Тебе выдѣты; шкода, що вже не на Петрѣв ярмарок: але Мѣлько має екзамен 3-о Серпня, тай хтѣвбы зараз ихаты; Василый не хоче нѣкуда ихаты. Правду сказавшы добре має, и то мене тѣшит, що вже и в собѣ уфный? — колы не голодный, та люльку тютюну має. Ось на 3-о, то и я певно буду в Чернѣвцех до щаслывого зобаченя. Волы тепер и у нас не дешевиѣ, але завсѣды добрѣ: — 70 Левѣв — вже бичкы — якто кажут, нѣчого, хоть зараз на брагу постав. — Ось и тилько, а о рештѣ, як п. бѣг дасть, побесѣдуєм собѣ.

[3] Прощайте любезниѣ — майтесь гаразд — а незабудьте за мене

Д. Головацк...

В Костинѣ 16/7 47.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 99.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 24. VII. (5. VIII.) 1847 р.

Любезный Брате Ярославе!

Отъ вже знов, Братчику, клопôтъ на мою и на Твою голову! Писав ємь Тобѣ, як звѣстно, що я всю надѣю покладав на великодушіє Є. Пр. Владыки Перемышльского*), идучи за Твоєю порадою, и моим

*) Івана Снїгурського.

власным упованіем. Но я гôрько завѣв ся, и то в таку хвилю, що годѣ собѣ инакше и рады дати; дожидав ємь так довго на ôдписъ ôд Єго Преосв., увѣрен; що ôн менѣ не одкаже — ажь тут недавно приходит письмо ôд єго капеляна О. Желиховского з Перемышля у котрôм захваливши пôд небеса мои труды и все стремлѣнье моє — каже на кôнци, що жалко єму, же моя просьба до Влд. не може бути удоволена — и то з теи причины, що не годит ся, абы духовнѣй особѣ посвящовано свѣтскую книжку! — в прочѣм радит менѣ, що бы удати ся с тею просьбою до якого значного урядника або адвоката Русина у Львовѣ, и посвятивши єму другу часть Вѣнка показати свѣту, що не тôлько духовенство у насъ сутъ правыми Русинами, але що и высокодостойніи свѣтскіи особы не цурают ся Рущины, ино єи по возможности пôдпомогáют, и на ноги ставляют. Я признаю, що того все дуже красно сказано, але що жь коли не вчас — менѣ грошей теперь уже треба — ôдкладати, просити, [2] дописовати сь, и то ще на непевно, не ма коли — днесь уже печатає ся 20 половична болона, а найдалѣй до 20/8 Серпня со всѣм буде конець дѣлу — треба буде выкупити — розсылати — бо теперь сами жнива, найлучша пора — що жь я теперь пôчну? Задаток Тобою присланый (60 fl. CM) заплаченъ; але то не досыть — з передплаты не зôбрало ся так таки ничого — бо не було коли за всѣм бѣгати — и службу полнити и коректуру провадити. — Видишь, Брате, що я знов на леду осѣв — скоро менѣ так далѣй поведет ся, то годѣ й забагати дальшого издаванія Вѣнка — въ Тобѣ, брате, моя послѣдна и єдина надѣя — то жь будь ласкав, не заведи мене хочь Ты — сбери, чи позычь, або хочь выдобудь з пôд земли, а пришли, и то богато скôлько можь, бо менѣ ще много не достає — я бою сь навѣть и вымовити. Правда Є. Пр. Влад. Снѣгурскій сподобив менѣ прислати 25 fl. CM. — але що жь то? — Всего на всего буде 24 пôв болон (безмаль недва разы так обширна, як перва часть) — коли б числити по тôлько, щô при первѣй части (цѣлу болону на 14 fl. CM.), то вынесе сама печать 168 fl. CM. а ще оправа — та ще дещо — розбери сам и подумай, кôлько менѣ ще не стає — и пришли кôлько зможешь, и то чим скорѣйшь, найдалѣй до кôнця сего мѣсяця Серпня — коб [3] перше, тоб лучше — Посвящовати не маю вже кому, хибань Отцю Верещинскому, абѣ (sic) Тобѣ самому, або в загалѣ всѣмъ вѣрнымъ Русинамъ? — Надѣю ся, що и Ты и вся публики наша будети и сею частею удоволени — не присылаю Тобѣ ничого на показъ — бо на що? не забавком дôстанешь цѣлу книжку. —

Содержаніє єи от таке: На чолѣ: „Слово Могильницкого — пôтом слѣдуют Пѣнія Лужецкого, Данькевича, Могильницкого; далѣй Маркевича спис лѣточислительный — пѣнія Ваги-

левича из Русалки — пѣнія Твои, Устіяновича, — Великая Хорватія — и пѣнія мои — потôм подѣл часу у Русинôв — их слова витанья, — ворожѣнье: загадки руски порôвнани с сербскими — а на кôнци сбѣрка народных казок, приказок и баєк Яцька Балагура От и всьо - чи не досыть на теперь? —

Так напиши, брате, кому посвящовати, бо я не знаю, — та присылай, кôлько зможешь грошей, и то чим скорѣйшь, тым лѣпше —

Из новин не маю Тобѣ много удѣляти; лише одну, але страшенну, жалостну, нас Русинôв до жива проймаючу годѣ замовчати — Ты запевне о нѣй певно читав єсь в газетах — от она така: 22/10 Липня нашь тутейшій крылошанин и парох у св. Варвары Петро Паславскій [4] уже небôжчик! — ôн убит ужасным способом — в церквѣ св. Варвары при великôм олтарю по службѣ Божѣй пôд час молитвин своих — и то ким? як догадуют ся, и на певно домышляют ся, таки нашим Русином, єго власным дяком, а моим колишним соучеником и знакомым з клиники, Ѳедорым Ковальчиком — єще єго не спôймили, и видит ся, що ôн собѣ сам смерть задав — бо з теи хвили зник, як камѣнь у воду запав — Хотѣв нибы помстити ся за тоє, же єму консисторія Львôвская выповѣла мѣсце — Задав ôн Покойному Отцю 5 ран смертельных в голову и то сокирою — ох!

Брате, ажь дрожджь пронимає згадовати о тôм — чи того я тут на чужинѣ мусѣв дочекати ся, що бы Русин, краян, нибы пріятель, соученик, таку ганьбу и закалу мав на весь нарôд стягнути! Добре Ты раз згадовав, що я тут одним один лишив ся — николи ще мь того так не чув, як теперь! — Не знайшов я тут ще пріятеля ни межи своими, ни чужими! — Стою як былина в полю! —

Бувай здоров, Братчику, гараздуй собѣ с Твоєю Любкою и дѣточками, та не забувайте на Вашого Брата, котрый смерть Вашого перворожденного Владимірця тым самым жальом оплакує, що и Вы рôдніи єго родичи

Иван Б. Головацк...

$\frac{5}{24}$ $\frac{\text{Серпня}}{\text{Липня}}$ 847.

Адрес тотъ самый!

*) На 3 стор. дописка: Вук Стефановичь издав перевод сербскій писанія святого из греческого первотвора, чисто народным языком — но видитъ ся Митрополит кладе пеню против оглашенію сего перевода — Г. Миклошичь готовит свою Грамматику сровнительную к печати —

Лист пис. на 4 стор 8⁰.

Ч. 100.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 7. VIII. 1847 р.

Любезный Брате!

Лихо мя напало, хоть невеличке, такы зараз по Твоим одѣздѣ. Обѣзнавшися з теперѣчнымы зарядамы острымы пѣшовем до Коміссара поль. просыты о позволѣня бавыты в Червѣвцех зо два мѣсяцѣ. Як почув, що без пашпорту, каже, анѣ пѣв годины. Оповѣдавем, що тѣи наказы менѣ не незнакомѣ, що менѣ в сѣм часѣ незмѣнно потрѣбно в мѣстѣ буты, щоб нове мѣсце дѣстаты; нѣчого не помогло. Рушивем половину Черновец до него, и ледвы випросивем до кѣньця сего мѣсяця притулок. По 20им поѣду до Золочѣва, за одным заходом може и до Львова. Колы маєш менѣ що поручиты, то напишы. Пашпорты буду выраобряты (sic) для нас всѣх трох, про теє пришлы менѣ Мѣлька пашпорт сегорѣчный ще перед 20им, бо не знаю, чы менѣ буде вѣльно до Тебе вступиты, хибань повертаючы.

Бувай здоров майся гаразд, а незабудь на брата

Петра.

7/8 47.

Лист пис. на 1 стор. вел. 4°. На четвертій сторонї почтові стам пілї: Czernowitz 7. Aug: Tłuste 8 Aug. і адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Głowacki g. k. Pfarrer zu Chmielowa — per Zaleszczyki — Tłuste letzte Post. — Dringend.

Ч. 101.

Лист І. Досковського до Якова Головацького, пис дня 22. VIII. 1847 р.

Преподобный Господине!

З надосланыхъ мнѣ 29 Книжокъ „Вѣнка русинамъ на обжинки“ до сихъ поръ правѣ ничь бо єно два Єкз. спродалося; оддалъ ємь ихъ до Складу Книгопечатни. На рахунокъ сихъ 39 книжок вѣнка прислалибысмо Вамъ иншихъ въ складѣ Книгопечатни знаходящихъ ся Книгъ, якѡ: Молитвословъ ку выгодѣ мірскимъ людямъ съ Мѣсяцословомъ 1847. выдр. оправный по 36 Kr. ww, Парастасївъ по 30 Kr. ww, Руководцтво Гавришкевича по 30 X, Руководцтво ку рахункамъ по 3 Kr. CM, Пѣсни рус: по 25 Kr. ww, Чинъ вечерни й Утрени по 5 Kr. CM. (маленкїй часословецъ), Букварчик по 1 Kr. CM. Букварь по 15 kr. WW. — Стіхъ „пчола по 2 kr. WW. Стїхи: Борба съ смокомъ по 1 kr. CM — Акаѳісты съ Молитвами

при Службѣ Утр. и Вечерни оправ: по 1 fl. 15 Kr. WW. и т. д. єсли Вамъ угодно — Прошуж ми написати якъ найборше, як зробити, на чїи руки тоти Книжки прислати? — Чи може до Семінарїи? — Єсли бы тамъ Кто єще знайшолся, щобы взялъ книгъ на спродажъ, то бымъ так як єнчимъ Книгарамъ Rabath опустилъ. —

З приналежнимъ почтенїємъ

Пишеся Вашего Преподобія

Покорный слуга
(Іоаннъ) J. Doskowski
Вікарїй

Перемысль 22 Серпня 847.

Лист пис. на 2 стор. 4⁰. На третій сторонї записки Якова Головацького:

15	Kr. CM	Молитвослов мірскій 847 . .	36	Kr. WW	40
12	—	Парастас	30	—	36
12	—	Руководство Гавришк. . .	30	—	36
3	—	dto к рахункам . .	3	Kr. CM	10
10	—	Пѣсни рускіи	25	—	30
5	—	Чин вечер. и утр. . . .	5	—	15
1		Букварчик	1	—	3
6	—	Букварь	15	—	16
		Стих пчола	2	—	3
		Борба со смоком . . .	1	Kr. CM	
30		Акафисты	1—15	—	1 fl. 20
1—34	Итого				

Най пришле на рахунок сих 29 книжок вѣнка всѣх сих дѣл сочиненій по 10 до 20 екс. (малых бôльше, а обширнѣйшого содержанія 29 fl. CM. менше).

Витвицкого науки парохіялныя.

J. Кобринскій написав книжочку для господарôв „О причинах недостатку гною, и о способах, як собѣ на тоє помочи. —

На четвертій сторонї адреса:

An Sr des Herrn Herrn Jakob Głowacki g. k. Pfarr Cooperator von Pistyn Wohlehrwürden — Tluste poste Restante.

Ч. 102.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 1. IX. 1847 р.

Любезный Брате!

На переѣздѣ кваплючысь хоть кѣлька словок напышу.

Ѣзда моя менѣ дуже не до смаку, бо не досить, що з прымусу, и не знаты, чы на добре выйде, ще и до того грѣшмы не добрем ся запомѣг, бо хоч кѣлка десяток левѣв зѣбрало ся, то не знаты, чы стане. Листы маю до Золочева до самого старосты; а до Львова до Консиляра Емѣнгеро, до директора Баранецкого, до префекта Гляца и ще кѣлька. Коб в Золочевѣ добре справытысь, то поѣду до Львова. [2] До Яся не посылаю, бо ще не маю що, а хоть буду, то не тылько, щом ся надѣяв, але, як кажу, колы дорога не дорога, то 50 кр. мене не оскорбыт. Але як прыйде, або в Львовѣ або в Чернѣвцех зѣстаты, то може буде круто. До Тебе не могу тепер вступаты, бо маю Нас до Золочева ино на 8 день, а з Залещик не знаты, як булоб' ся дѣстаты далше. По приѣздѣ назад буду з Черновец. чы з Львова зараз писаты.

[3] Бувай здоров. Твѣй щырый брат

Петро Головацк...

З Тоустого в Середу вечером 1⁰ 7бра 847.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій сторонї адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Głowacki g. k. Pfarrer — per Tłuste — zu Chmielowa.

Ч. 103.

Лист Николи Верещинського до Якова Головацького, пис. дня 2. IX. 1847 р.

Пречестный Господине!

Дужесте мене лыстом Вашим потѣшили, и я Вам на тои не відповѣдав, бо гадавем Вас небавом видѣти в Коломиї, и подяковати устне за память Вашу. Жесті не надѣхали, якесте обѣцяли, мусѣла бути тому важна перешкода. — О Ваших стратах, котрѣсти понесли, чути и у нас, и вони добрых людіи засмутили. Наи Вас небесный Отец потѣшит! В его руцѣ всѣсмо, и Єму жиют и помершѣ, и наслаждаются его любовію. Єго имя да будет благословенно. Госп. Діонизый Зубржицкіи писав до мене 18. Юлія, же хоче видати Codicem diplomaticum Galiciensem на взор выданого в Познаню через Гр. Рачиньского, и вызвав мене, щобым де якѣ акта знаиду до року 1506, переписав, и Єму надѣслав. Выготовавем 10 аркушів старыны приховаиои w Магистратѣ Коломиїским, но не знаю, як Му их післати; не знаю бо, на котрѣ улицы и під котрым нумером в Львовѣ мешкає, а як без того адресу післю, то загинут. Отец Бедпарж не хоче зватися Боднареньком, но Боднаром, и має в тим рацію. А то истинный єст Поєт, написав Лѣс ду [2]-бовый Аллегорію, серцеся взносит и трухлѣє, як тоти голоси почує. Баирона коринт тлумачит, я вам кажу, сам Баирон бувбыся задумав над звуком и силою

языка, нѣ єго ангелькіи (sic) Корнит не може бути краснѣйшій. Відберѣт Макаревича и Історію Галича, и надеслѣт сюда, най читає. Єму треба ино казок и героив, а пѣснѣ будут. Честный то чоловѣк, єго парафія худенька, приходы малѣ, він працює коло насущного хлѣба, абы з голоду не умерти, тай спѣває пѣснѣ, же аж мило слухати. Читає тепер Шакспира (sic) и Байрона, и каже о них, же вони дуже різнятся оден від другого, але однакож оба великѣ. Жадає Він також дуже читати пѣснѣ нашѣ народнѣ галицкѣ, украинскѣ и теперѣшных заднѣпрѣвских поєтів, Котляревского, Основяненька. etc. etc. дайте Му их, абы талант єго не гас, але взмагався. — Надіишли ту Книжки з Праги дла Вас, є их не мало, Гайки Євангеліє Реимскє, Музеум ческє, Зана образы краснѣ etc. — Пресль, Шафарик и Палацкій зостали дѣиствительнимы членами Академіи Вѣденьскои, з платов рочнов по 2000 риньских, якмися здає; мусєт вони [3] Прагу опустити и в Вѣдни мешкати. Сумно буде Чехам, як тоти Пани відоидут з их мѣста. Презыдентом Академіи єст славный Гаммер, Вѣце-Презыдентом, Baumgartner, Секретаром першим Etingshausen iakyś — а другим Скрыптор з Бѣблѣотеки Цесарскои. Куратором того Закладу єст Ерцгерцог Іоанн. Буде тепер в Вѣдны ваковати Коопература руска при св. Варвари, ах, якбы то було добре, кобы там ся дістав якый чоловѣк, щобыся трудити міг печатаніем руских книг. Нашѣ гірски Пани не показуются вже більше в Коломіи, подобнось з Вашим відѣздом и Вони забули о Сущинѣ, мильше єст бавитися нѣж працьовати. Вже в Римѣ казав проповідник в костелѣ при набоженствѣ надгобним (sic) Оконеля: Не хочемо релѣгіи з сервѣльним обскурантизмом анѣ вільности невѣрнои — у нас и одно и друге любят люди, — и гадаются, же вони людми. Не давно чувєм з уст одного нашого священника з погардов мовити о наших [4] руских книжках, а таких их єст наибільша часть. В смутных жиємо часах. Ино золото и достоинства поплачуют у нас, о правдѣ и благу народа и не снится нѣкому. Мешкаєте коли (sic) Бучача, и будете там певне для свого кревного, оглянѣт тамже и тѣ муры в мѣстѣ и за мѣстом, може би що знаитися там дало з давнѣших часів, тадже Бучач був (sic) колись славный. Регѣмент Hess віишов з Вѣдня до Грецу, посуваєся до Италѣи, бою ся, ни не віишов з пулком и Господин наш Іоанн, а як такся стало, що буде з нашим вѣнком, з нашов словесностію? Дуже заразлыва хороба вдерла ся була до шпиталю войскового в Вѣдны, и велыкіи помор наробила, небеспечне єст то мѣсце для Госп. Іоанна, жичити бы треба, абыся від тои службы ивѣльнився, (sic) и свободнѣишого мѣсця Си шукав. — Як не приѣдите до Коломіи, то хоть напишѣт що доброго, абыся чоловѣк покрѣпив. Зостаю з почтеніем

Вашого Преподобія Слуга

2. 7bra 847 Коломуя. (sic) Верешчиньскіи.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 104.

Начерки листів Як. Головацького: I до I. Досковського, пис. дня 9. IX. 1847 р. і II до Дениса Зубрицького, пис. дня 13. IX. 1847 р.

Преподобный Господине!

Пріймаю ся на замѣну Вами предложеную „Вѣнка Русинам на обжинки“, за книжки из складу книгопечатнѣ. Я радъ тимъ, що розширеньем книжокъ учебныхъ рускихъ и молитовникôвъ по глухимъ Подôлью причинюся дещо до просвѣщенія народного. Пришлѣтъ же з ласки Вашои на рахунокъ 29 ексемп. „Вѣнка“ (:одна по 1 fr. BB.:) изъ всѣхъ книжокъ Вами вычитаныхъ по 10 до 20 екс. до Семинаріи на имя Тита Бурачинского слухателя св. Богословія II. року — а я вôтти самъ постараюся вôдобрати. О случай Вы сами ласкаво постараетеся, може черезъ руки Его Высокопреподобія Вицеректора Ильницкого, Сего единственного Мужа у Львовѣ, стараючого ся усердно о розширенье рускои словесности. — Книжок меншого содержанья як букварôвъ, рахункôвъ Часловчикôв можете бôльше екс. прислати, обширнѣйшихъ менше. Na стихи мы не дуже лакомй, буде з мене 3 або 4 ек. Борбы со смокомъ и пчолы. — Будуся ще старати бôльше найти кого, хтобы занятися хотѣвъ продаваньем книжокъ. Може Іос. Кобринскій въ Косовѣ для Коломыйского обвода.

[2] Брат мой выдае и другую часть „Вѣнка“ — уже либонь выпечатана. — Сподѣю ся що сегорôчный Вѣкок (sic) обжинковый плôднѣйшій и бôльше зернистый буде, якъ втоіôдный. — Дай Боже, щобы знайшовъ бôльшій покуп якъ першій, и обудивъ бôльшу любовъ къ народности. Брат мôй бореся не з однымъ лихомъ, — початокъ кождый тяжкій. — Отъ кобы хоть ворогамъ горло заткати, най не брешутъ, що мы нѣчого не производимо в письменничествѣ. — I. Кобринскій приготовивъ до печатанья книжочку для господарôвъ „О причинахъ недостатку гною и о способахъ, як собѣ на тое помочи“. — Буде то пара до Руководства О садоводствѣ Гавришкевича. —

Стеф. Витвицкій выдавъ II томы „Naукъ парохіяльныхъ“, печатани в Чернѣвцяхъ 847. — Nове явлѣнье! поле нашои рускои словесности розширило ся вôд Прута до Дуная! Шкода, що тымъ сочиненіемъ не дуже величатися можна — хто мае „Сѣмя Боже“ Почаевск. изд. без сихъ зовсѣмъ обійтися може? — Языкъ нибы церковнословенск. мѣшаный з рускимъ — изданье такожъ погане. — Чувъ емъ що у Вѣдни выдано войсковый регламент „Dienst Reglement“ по руски для рускихъ полкôвъ — у насъ роздаютъ тютюнникамъ книжочку „Naška ѡ оуправѣ

тютюнѣ для Галиціанôвъ иждивеніемъ правительскимъ издадеся. Въ Вѣдню ꙗкоимъ зъ цесар. крал. надв. и краіовои тупографіи. — Такъ ласкаве правительство наше Само памятає заопатрити насъ пожитечными [3] книжками — а з нашихъ є много премного, (прости б. грѣха) вôдцуралося родины що и в голову собѣ не берутъ, якъ потреба просвѣщати нарôд и пôдносити крѣпити народнôсть, и свою словеснôсть.

9/9 847. Адрес мôй:

Діон. Зубр. Codex diplomations Galiciensis.

II.

Милостивый Государь!

Братъ мой въ Вѣнѣ издалъ уже вторую часть Вѣнка. Она напечатана. В непродолжительномъ времени могутъ быть присланы ексемпляри. Брат мой в крайней нуждѣ, нѣимѣя къ кому отправиться рѣшился прислать ексемпляри предназначены для Львова опять подъ Вашимъ адрессомъ. Благоизволите простить прямодушію и дерзости Его. — Попросите Г-на Малиновскаго, чтобы Он хотѣл погрудится и раздачей екс., какъ благосклонно занимался собираніемъ пренумераты. — Я укажу только на мѣста, гдѣ первая часть помѣщена — и желалъ бы, чтобы обѣ части были вмѣстѣ для охотниковъ. Я отдалъ в книжную лавку Миликовского въ Львовѣ 10 екс. — въ Ставропигію 20. екс. въ Семинарію и Его Высокопр. крыл. Ильницк. 60 екс. (въ Перемышль на руки Г-на Досковского викарія при собор. церк. св. Іоа.) Прочіе екс. пусть будут у Васъ ил Г-нъ Мал. заблагоразсудит. — До Перемышля 30 екс. —

Вторая часть будетъ обширнѣє по обєму и по содержанію лучша, чѣмъ первая. Надѣюсь, что снискаетъ и лучшій пріемъ. В отношеніи же Словаря —

[4] Єсть у меня єще другое дѣло. —

Другой приходъ, несравненно (лучшій) чѣмъ тотъ в которомъ нынѣ существую.

Я намѣренъ переселится чѣмъ скорѣє тѣмъ лучше на другой приходъ, потому, что здѣсь это былобы потопится вѣчно въ хозяйственныя хлопоты, безъ отвѣтственнаго вознагражденія. — У меня есть на мысли Палагиче, коего прихода нарохъ долженъ ити въ отставку. —

Презенту я могу совсѣм надѣятся получить — но идетъ рѣчь объ новоизобрѣтеномъ тернѣ. — Буду ли я положенъ в число трехъ кандидатовъ — Благоизволите спросить объ этомъ Г-на Малин. (потому что не прилично писать къ нему в этакихъ обстоятельствахъ). Скороли г-нъ Древницкій пойдет в отставку — Чтобы дѣлать, чтобы быть помѣщену

в эту завѣтную тройцу — къ (кому) надо удавать ся в этомъ обстоятельствѣ, на которомъ лицѣ в консисторіи самой большой вѣсъ?

1/13 7br 847.

До Ивася.
До Верещ.

Начерки пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 105.

Лист Рудольфа Моха до Якова Головацького, пис. дня 16. IX. 1847 р.

Любезній Пріятелю!

Великій грѣхъ мой передъ Вами, алежъ тим сил'нѣйше прошꙋ — отпускайте! Нерадъ бул'бымъ так дуже провинити, але стало ся. Така то вже доля грѣшиковъ, же доти окаꙗный незгамує ся, доки не дополнитъ мѣры. — Na оборонꙋ мою хоть бымъ малъ що приложити, всё то буде недостатнимъ, тимъ самимъ едно благородное Сердце ваше затре весь мой недостатокъ

Любезній Пріятелю!, повинностію моёвъ було, зараз по присланію менѣ прекрасних Вашихъ книжокъ, найщерше подяковати, — незробил'емъ того; на другій листъ отписяти и книжки оддати, и тое занедбано; — донести о передплатѣ на другую часть Вѣнка — и то незроблено. — Стыдаюс'ь, но щожъ робити?, стало ся. — Прошꙋ же Васъ непамятайте що було, а читаюче що Вамъ пишꙋ, дайте вѣрꙋ. — Же Вамъ неподяковалъ за присланіе книгъ, було причиновъ: ꙗ гадалъ же ихъ скоро поперечитꙋю — заразъ одошлю и разомъ ознаймю вдячность [2] алежъ надойшли перешкоды, для котрихъ на сторонꙋ читаня отложити треба було. — Потомъ розчитавши ся ѵъ ныхъ, немал'ъ емъ сердця, такъ лукавого абы красоты, ꙗка ся ѵъ ныхъ замикає, неудѣлити другимъ, для того запрашалъ емъ до себе де котрихъ абы и имъ де що прочитати, и знайте, же тимъ бол'ше зроблено, ꙗкъ всѣмы увагамы. Вѣнка книжокъ неможна було роздати, нехотѣлъ никто прѣймити, ꙗже удалъ штуки: Взялъ съ собою кил'ка книжокъ Вашихъ: Гоголя, Основяненка & на Соборчикъ, зачалъ читати, смѣшити забавляти, а при томъ вѣнокъ розпихати, хоть и доси непоотдавали гроши. — Скурауше на першомъ соборчикꙋ тол'ко, надходитъ другій Вашъ листъ, ѵъ котримъ жадаєте книжокъ и передплати на часть вторую. — Єсли бимъ Вамъ булъ книжки послалъ, булибис'мы не мали теперъ Прозилѣтоѵъ новихъ, неувѣрите ꙗкъ тупимъ упоромъ загрѣваютъ ся сердця братій нашихъ що ся тичитъ

народной нашой словесности. — На ꙗзицѣ ю носятъ, въ зубахъ з'мякаютъ, але пол'ку-[3]-ти кобы ꙗкои трутизни боꙗтся. Отожъ и тꙋ треба ся брати на способъ: Заказалис'те мнѣ, щобимъ нѣкомꙋ книжокъ непожичалъ — то справедливо — але знаюче Васъ, жес'те для добра общого все ложити готови, видяче же, же ино тимъ способомъ можна заохотити другихъ, удѣлил'емъ де котримъ, въ котрихъ надѣя наша дал'шои подпори, абы хоть вырозумѣніе мали о що намъ властиво ходитъ, и нехибил'ъ емъ цѣлы... Ото на теперѣшнимъ Соборникꙋ знайшло ся вже кил'ка що до передплати съ охотою приступили — котрыхъ списъ маете нижше. — Ꙗ за нихъ поселаю Вамъ тимъ часомъ свои гроши 10 fl. MC. урудуйте далѣ — а за перши, ꙗкъ поодберaю тимъ скорій Вамъ представлю. — Теперъ посилаю Вамъ и Вашихъ книжок 8⁰ а три Гоголя, позвол'те мнѣ ласкаво, ꙗ ихъ ще перечитовати будꙋ. — Вдячность мою наищершую пріймѣте. —

Що до Сварки въ селѣ, вже кончит ся, але прошꙋ Васъ, того щос'те переписали, бойте ся Бога — непублѣкуйте — недавайте ей зъ рукъ Вашихъ, бобыс'те мнѣ все поховали. — Ꙗ маю мой укладъ власный, котримъ мишлю и сподѣю ся що трохи допомочи нашимъ — ꙗ бимъ утратилъ приступъ у нашихъ, и все пошло бы марне. — Ꙗ Вамъ колись, ꙗснѣйше дамъ знати, ꙗкъ и що замышляю — теперъ Вамъ тол'ко но [4] спомну, же ще не часъ дерти лико. — Вы знаете кто и що намъ найбол'ше на перешкодѣ — тіи перешкоды повинниcм'ы найперше черезъ розстропъ и покорꙋ усувати, — ꙗ маю, (Богꙋ дяковати) смѣлый приступъ, а утратилъ бымъ го наразъ, если бы ся, мой плодъ безъ вѣдомости Тыхъ Старшыхъ — показалъ за Границею. — Прошу же Васъ ꙗко Пріятеля — неробѣтъ Всѣмъ намъ горшихъ трудностей, ꙗкъ маемо. — Все оно дасть ся зробити, бо Богъ съ нами — абы ино здоровя послужило. — Любезніи! — маю надѣю же мене порозумѣти схочети. — Доношꙋ Вамъ, же ми ся припадкомъ случило читати.... Zustände „der Russinen in Galizien“ & — Издатель сего былъ то майстеръ — „exceptis excipiendis, u. suppletis — suplendis“, — доситъ же оно не безъ овощꙋ буде. — Ꙗкъ хоч ꙗ, не еденъ ударитъ ся въ груди — и скаже: Боже! милостивъ буди мнѣ грѣшномꙋ. — —

Въ конецъ пріймѣте отъ насъ цѣлованіе и поклоны съ благородною Добродѣенкою Вашею ꙗко отъ истинно и щерожичливихъ Пріятелей

Р. Мехъ.

Prenumerantes: I. Andreas Dolnicki Decanus Uniov.
2. Andreas Baranowski par. in Nowosiołki
3. Bielaszewski Michačl par. in Borszow dec. Bobrcensis

4. Bahrynowicz Joannes par. in Kurowice
5. Jasinski Joannes adm. in Laszki królewskie
6. Lewicki Karol par. in Olszanica
7. Lewicki Lucas par. in Gołogóry
8. Mech Rudolf par. in Łahodow
9. Pisecki Joannes par. in Poluchow
10. Rudnicki Januarius Capell. in Lipowce
11. Stachurski Michaël par. in Uszkowice

може буде пôзнѣйшє бôльшє. —

Łahodow die 16⁰ 7bris 1847.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 106.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 17. IX. 1847 р.

Любезный Брате!

От що ино повернувєм з моєи дороги. Бувєм в Чепелях. Мама якось нѣчого бѣду пхают: живо було незгѣрше, нашнѣ на теперѣшнѣ потребы булоб досить, тильки що ненамолотне: видаток дуже скупый. Николай щось забирає ся на Чепелѣ, але не сквапно; рают єму на Гологѣры. Що сам думає, сего не знаю, бом єго не бачыв, не бесѣдував: бувєм в Чепелях лиш 1½ днины. Вдовой пенсыѣ ще не поберают, тай не знают, колы буде, бо Коморник ще не з'ѣздив; ще и за Мѣлька, кажут щось припаде. Дядька запросивєм до Золочева: забавелисьмо з собою цѣлый день. Моя Золочѣвска справа не мало клопоту мя набавела. Старосты не заставєм, тай ждаты не було колы, нѣ де глядѣты, бо в тойчас об'ѣзбыв (sic) Експозитуры. А [2] так не було иншоѣ рады; як маститы, щоб далей поѣхаты. До 50 левѣв ср. пѣшло, тай кажут, що ще добре ся зробыло. Пашпорт для Мѣлька ось посилаю. Ще було трохы гроший в кешены, том поѣхав до Львова, бом мав добрѣ листы поручнѣ. Приняли мене досить добре: вже бувбим зѣстав, лиш про Мѣлька тай Василия годѣ менѣ сего року щось розпочаты. Бувєм у Зубрицкого. Старик здоров, весел. Казав, що мав тепер якогось госьтя з Россиѣ, лиш, каже, сего Ты не знаєш. Вѣнка ще нема, тай мене прощай, бо вже в мене нема звѣдкы єго пѣдплесты: и дорога и Золочѣв, тай не тилько взялось, що ся надѣяло. Зубриц-[3]-кый переказуваты не мав що, лиш покланяв ся, тай казав, що тя любит, як бувало. Що на сей рѣк буду робыты, ще сам не знаю,: чы зѣстану в Чернѣвцех, чы де поѣду, ще ся нѣчого не показує. Мѣлька присилай по першим, я тим-

часом для него все приготовлю. Бувай здоров, май ся гараэд, та памятай на щирого брата

Петра Головацк...

17/9 47.

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 107.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 20. IX. 1847 р.

Любезный Брате!

Ледвы два днѣ тому, як писавем до Тебе, ось и другый лист пишу. Рают менѣ, ѣхаты на научытеля до Торского до якогось П. Сѣмѣгиновского. Як з Шематизму вычитавем, се Торске в Твоѣм Деканатѣ, та май не далеко вѣд Тебе, а о П. Сѣмѣгиновским може и що чув'сь, а може довѣдатысь будеш мѣг, якый вѣн, его маеток, яка о нѣм бесѣда, его слава. О за се, щокольвак будеш знаты, або ся довѣдаеш, прошу Тебе красненько, менѣ донесы. Скоро вѣд Тебе не далеко, лучше менѣ там пѣты, як де в инше [2] мѣсце. Твого письма ожидаючы покланяет ся Тобѣ и Твому домовы Твѣй щирый брат

Головацк...

20/9 47.

Лист пис. на 2 стор. 8°.

Ч. 108.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 16. X. 1847 р.

Любезный Брате!

Послухай, що Ти скажу нового; бо мое лихо, що тут в Чернѣвцех ще и той рѣк сидѣты треба, то вже старина. Але був тут сего Тиждня из Россиѣ — з Литвы вѣд Князя Вѣтгенштайна, сина того Фелдмаршалка, що в Львовѣ помер, пана многых сел в Литвѣ пѣд Вѣльном — его економѣчный совѣтник, котрый пѣзнавши мене, запрашав с собою до Россиѣ на Контрольора и Числяра Князевого. Я зважившы се, що в нас так тяжко чого ся дождаты приняем его пропозицию; а так ожидаю за тры [2] мѣсяцѣ Контракту вѣд Князя на сю посаду и на Тысяч Рублѣв срѣбр. рочноѣ платы. Скоро го дѣстану покидаю профессуру, и далѣ в путь. Скажы менѣ любезный Брате, що Ты о сѣм дѣлѣ думаеш? Прошу Тебе, в перед о сѣм неоповѣдай, бо я Тобѣ се кажу, щоб ся

порадиты, а як буде дѣло готове, буду проситы, щоб'сь приняв вѣд мене братый пѣд свою опѣку, а я на Мѣлька, поки буде добре учився 100 рубль. ср. обѣцяю на рѣк. Питавем в книжним крамѣ о Іордана, але ще нема, тай чы буде, незнаты. Напишы [3] щоб тогды робиты. Напишы, що думаєш о Палагчу, чы є надѣя — знать поѣдеш до Львова за сим дѣлом.

Бувай здоров, пращай — памятай на Твого щирого брата

П. Д.

Чернѣвцѣ 16/10 47.

(Петръ Головацкій)
дописка Як. Головацького.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 109.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 20. X. 1847 р.

Рожновъ 20/10 847. г.

Любезный Отче Якове!

Ремиское (sic) Еvангеліе отъ П. О: Верещиньского чрезъ Іосафата Кобриньского до мене дошло за которе много благодарю, а Издателямъ сот(в)ори Господи многая лѣта, котори и о насъ галицкихъ русинахъ памятаютъ. — Миликовскій Цыганъ де (sic) сей пори непереславъ Артикуливъ Іордана будь такъ добръ перешли мнѣ подписки (пренумерату:) думаю самъ до него писати бо шкода гроши 6. г. а если неодержу. о чемъ овѣдомлю. То перешлю до Тебе гроши за Г. 846—47. и надаль. а Ты чрезъ Делижансъ до Праги ко знакомымъ то Запъ или которой другій буде намъ Артикулы пересылати. бо внасъ нема скимъ о томъ думати, якимъ повзялъ вѣсть всѣ прелаты ползалы да в: Губернiумъ щобы Артикулъ Іордана уничтожить, що и вскурали — Цензура надаль книгопродавцамъ запретила. [2] Жалую дуже щомъ невыдѣвемъ ся з Тобою малбымъ не мало о чемъ поговорити. а щожъ столь. маю надежду що зѣдимось та побалакаемо по нашому. О Кvриллъ здоровъ дѣти поодвозивъ ино пожуркуеця що на теперишный тяжкій часъ немае видкиль дѣтій пидпомагати бувымъ у него 13. т: присылавъ до мене нарочного посла од Себе и отъ имены своихъ Шурынивъ Бородайкіевичивъ. бымъ отвѣдавъ и зными до Брустуръ. Шурынъ Константинъ щось загадавъ до П: Маріанны и П. Маріанна з Мамою булы не оттого тай и дуже — щожъ з примховатымъ Брустурскимъ Петромъ великимъ а (: дурнымъ :) неможна трафити до ладу, та и тако розишлось. — Мы

всѣ Богу да будетъ хвала и слава здорови чего [3] и вамъ звсего сердця желаемо, и просимо щире насъ имѣти в памяти частенько писати, а теперь будьте здоровеньки весели Вы и звашеми дѣточками та майтеся гараздъ. Пишетъ вашъ щирый другъ. І: В. С. з Хомчина. —

Іосифъ Вас. Сокольскій
(дописка Як. Головацького).

Ja zawsze w kłopocie. Szysz szwagier umarł zostawił dwoje dzieci piszą ztamtąd cudzi zeby przyizdzać po dzieci więc musze jechać zabrać sieroty więc Martynku teraz bydz u was nie moze

brat
Anton...

Іоаннъ Антоневичъ
(дописка Як. Головацького).

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 110.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. X. (10. XI.) 1847 р.

Любезный Брате Ярославе!

Послѣдніи Твои листы тяжку задали менѣ тугу — чого найбôльше бояв ємь ся, чого страхав сь, тото мене и не минуло — а чого надѣю сь, то все єще Богъ дасть! Одно було у мене желаніє на сердци, одна надѣя, колись ще зобачити, поголубити ся со старенькимъ татом и мамою и всѣмъ родом — судьба неупросима перетяла пасмо дней нашого любезнѣйшого Тата, и лишила насъ на всегда сиротами! Тяжко я тяжко в первіи часы горював за ними, и коли згану собѣ, що они со мною не прощали ся, они мене не поблагословили, тогдѣ ажь розпука за сердце хватає, що й опамятати ся годѣ! Га! Богъ нам єго дав, ôн єго к собѣ призвав! и нам колись туды дорога! — Святый упокой Нашому Татови, а Вы братчики, помолите ся и за мене, — Ваше сердце легше, Ваша душа чистѣйша! —

Через моє страждання я и с Вѣнком и со всѣмъ припôзнив ся — якось у мене теперь робота не спôрна; що хвиля, то утомленому тѣлу ôдпочити треба, та й дух ôд журбы тяжела (sic) до всякого дѣла пріймает ся. — А найбôльша опона була менѣ то с тыми грôшми: що сь менѣ у послѣдне пôслав, многим єще недотѣкало; тожь я дожидав Петровои обѣцянки, але бачу и єму щось через дорогу перебѣгло, що не вставив ся в словѣ — може ôн що родинѣ, мамѣ пôдпомôг, то й за те єму

спасибôг! — Я жь став убивати ся то сюды то туды, трохи запозычив ся, трохи на довгах позôставляв, и ось Тобѣ „Вѣнокъ“ — Хотѣв ємь єго посвятити придворному Радѣ Вячесл. Залескому, але ôн через свôй чин не приняв — хотѣв мене препоручити Князю Юрію Любомірскому, коли сюда приѣде — но я и того не дôждав ся — Так лучило ся менѣ через пôднесену I часть Вѣнка [2] познакомити ся съ Єго Преосвящ. сербским Митрополитомъ благочестивым Іос. Раячичем, который вѣнованіє приняв — но и тут я здержав ся не мало — цензура желала выказу власноручного — а Митрополит тогдѣ був уже ôдѣхав, так я мусѣв до него писати — так пеня за пенею, и припôзнили сьмо ся съ нашими жнивами и вѣнкоплетинами ажь до Покровы, а ôд Покровы ледви не до Бесребинкôв (sic) — годѣ брате! не моя вина.

Пôслав ємь Митрополит. кôлька книжок до Пресбурга, бо ôн там теперь на угорскôм Соборѣ — надѣю ся, же менѣ якій подарок пришле, але и то непевно. Продати дуже мало менѣ ся тут лучило, и теє розминуло ся, а даром бы кождый приняв. Пôслав ємь такожь до Перемышля 20 кн. проф. Полянскому — бо нашого Отця Снѣгурского[1]) уже не судило ся нам дôждати при житью — тяжка то утрата для нас, ты тоє найлѣпше знати мешь. — Посылаю Тобѣ лише на показ 13 книжочок, орудуй ними, що бы гаразд було — сими днями, скоро ôд оправы получу, пôшлю проче до Львова и до Коломыи по Твоєй орудѣ. — Но прошу Тебе, коли можешь, пришли менѣ ще строхи грошій, бо теперь настают раты, то позычку выплачовати, то ще за печатанье, як видишь из прилученои Ноты, и за оправу єще цымало належит ся — а треба слова удержати, придасть ся оно може на пôзнѣйшь —

Из Кобринского сочиненіем „о гною“ я також уже давно б упорав ся, и цензура пропустила, лише до дѣла бы приступати — заглянь самъ у дописы печатни, там увидишь и взоры и папер и цѣну — но я мушу примѣтити, чи не сгодив бы ся От. Кобринскій на тоє, щобы [3] се дѣло печатало ся старою кирилицею, а не гражданкою, бо оно для простого міру — менѣ дуже сподобала ся „Наука о управѣ тютюну“ — и видит ся дуже пожиточна для нашого народа. Такожь и в правописи може бы дещо переоначити, чей бы так як друга часть Вѣнка — бо годѣ вже нам довше сперечати ся, пора бы уже бразною ступою нам до однои цѣли стремити ся — я для того у II части трохи змѣняв, що бы наши Русине не гороижили ся. — Тут печатає ся такожь „Книжка до читаня для 2. классы“ — по руски, кирилицею, я може дôстану ѣ до перегляду коректуры — не знаю ким написана, але печатає ся накладом правительскимъ.

---

[1]) Ен. Снїгурський умер дня 12 (24) IX 1847 р.

Тота часть Вѣнка выпала нам дуже обширна, я переличив ся, але жь вже не можна було у печатни пôдтипати, коли ся розпочало. В прочѣм Господь знає, чи доведетъ ся до третои части, хочь и Твои прекрасни розправы любо бы ю при(с)троили, то нехай припаймнѣй тота спôрнѣйша выпала.

На Снѣгурского мѣсце кажут прійде Полянскій, а сюда до св. Варвары Прф. Литвиновичь. — В Майку прійшов сюды славный Львôвскій полк Gf Nugent — полковым капеляном руским є От. Щавинскій, мôй соученик, котрый овдовѣвши покинув парафю и в свѣт пустив ся — то той самый бѣлоголова, паристый со мною коли тямишь єго из Семинаріи. — Вук Стефановичь перевѣв на сербск. из греческого оригинала „Новый завѣтъ“ — але Миттополит Раячич не приняв єго для своих православных — може Тобѣ пôзнѣйше пришлю — має бути прекрасный язык и слог!? — но я думаю лучшій нашого церковного не буде —

[4] Воєвода Лучанскій подяковав за Правленіе, и пôйшов в комешь, не знаю, що єго до того принудило —

От и всѣ новины! —

Так братчику, бувай здоров со всею любою родинонкою, гараздуйте собѣ щастливо, та згадуйте часом и на Вашого сердечного брата

Ивана Головацк...

Мариню, дѣточки Твои и Милка (але того вже знать нема у тебе) уцѣлуй сердечно ôд мене — також коли писати мешь у своясы до Чепелѣв, або и щедекуды — так поклони ся красненко всѣм, я их всѣх люблю и любити буду док житя мого.

Вѣдень $\frac{\text{10 Листоп(а)дня}}{\text{29 Жолтня}}$ 847.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 111.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 15. XI. 1847 р.

Любезный Брате!

Надѣя Твоя на Палагиче дуже мене радує,—богдайвы (sic) ся справдила, та коб Тобѣ ся удало Консистор настроиты на Твою пѣсьню. Вѣд мого Чеха ще нѣчого не чуваты: кѣлькы правды в єго словах незабавом пѣзнаю; алежбо и я єго не просив, не кланявся, нно вѣн сам мене глядѣв, думаю, що не дурно. — Сего тыждня був в нас кс. Бурачиньскый, — розказував, що з Вѣдня для Тебе прыйшлы книжки (знать Вѣнок) та лежат в Львовѣ у Титуса: гляды, як их дѣстаты. Іордана

часопысь ще не прыйшла, про тее хтѣвем грошѣ перенесты на рѣк 1848, але книгар випро-[2]-сивсь, що за двѣ недѣлѣ дѣсне надѣйде: скоро не буде, то и по тому се можна зробиты.

За полотно Мѣлько нѣчого и недогадуе ся: з тых кавалкѣв, що з собою привѣз казавем для ных по тры парѣ гачый зробиты. Василевы здалоб ся зо 2 сорочкы, бо, каже, мае 3 добрѣсѣньких, а 3, що псуются. Мѣльковы треба з одну сорочку, 2 гачый, 1 простирало на его мѣру, тай пошѣвку одну. Зо двое гачый з доброго полотна и для мене здалобся, колыся буде лишаты. Чоботы не ино для Василя за малѣ, але и для Мѣлька за короткѣ. Василый, хоч Философѣу знова сего року [3] зачинае, але собѣ добре стоит: кром житя заробляе собѣ на мѣсяць 8 левѣв ср. — вже собѣ сам дасть раду, — а мы з Мѣльком, якось собѣ також помагаем.

З Твого листу догадую ся, що колись до нас приѣдеш, а з Твоих интересѣв, що Тобѣ и в Львовѣ треба буде буты; хтѣвбим дуже знаты, куда поѣдеш перше. Колы не будеш мѣг ѣхаты до Львова, и не будеш мѣг книжки дѣстаты, то менѣ донесы, може менѣ буде лекше их добуты. Пишы менѣ борзо. Зичу Тобѣ всего гаразду — Бувай здоров — уцѣлуй Твоих

Твôи брат

15/11 47. Н. Головацк...

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 112.

Лист Теклї Головацької до сина Якова, пис. дня 26. XI. 1847 р.

Kochany Dziecie!

Zpowodu mojej nie cierpliwosci ze od zadnego was niemam zadnej wiadomośći tak zdajemi się jak byscie się już mnię odrzekli, ze tak długo oprócz Nesterowiec zadnej wiadomości od zadnego was nie mam przedto przymuszonam moją do was odezwę uczynic, chcąc się dowiedzic o waszym powodzeniu, czyli zdrowi jestescie, toz samą dzieci wasze czyli są zdrowi, jak się wasze gospodarstwo agituja (sic). Ja potrochu zdrowa jestem jak zwykle. — Proszę cię Kochany Jakóbie dowiedz się, i donieś mię jak się Bazio j Milcio mają, jak się jm powodzi, czy zdrowi jak się uczą, j zczego się otrzymują. O Piotrowi donieś mię gdzie on się obraca czy zdrów, j czém jést zatrudniony, bo jak wyjechał z Czepiel do Złoczowa, a z tamtąd do Lwowa, j nie wiem jak mu się powio-[2]-dło. — Propozycya na Czepiele z konsystorza do WX. Dziekana przyszła, ale do Pana Hrabiego nie jest wiadomu (sic), ponieważ

Pana Hrabiego w Pieniakach niema lecz w Tysmienicy, przedto prezenty X. Mikolaj jeszcze nie otrzymał ale od P. Hrabiego ma przerżyczone, lecz to moze się przedłuzy az Hrabia do Pieniak powróci; Ze Skałata także już długo zadnej wiadomości nie mam juz tylko z Nesterowiec cokolwiek dowiedziałam się jak jm powodzi się.—Z Wiednia zadney wiadomości takze nie mam moze do was co pisał, to doniescie mię, bobym także rada wiedzic jak się z nim dzieje a osobliwie czyzdrów zostaje. — Więcey niemam do wyrazenia zostaje szczyrze kochającą Matką waszą —

T. Głowacka

z 26/11 847.

Лист пис. на 2 стор. мал. 8°.

Ч. 113.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня 25. XII. 1847 р.

Любезный Брате!

Я Тобѣ давно винен вôдпис на лист, та не кваплюся якось вôдповѣдати. Сими днями получив єм лист вôд нашои Мамы из Чепелѣв — Журятся, що вôд нас вôд жадного нема нѣякои вѣсти — нѣ з Черновец, нѣ з Вѣдня, нѣ зо Скалата анѣ вôд мене. — Питаются що Мѣлько и Базіо роблят, як им ся поводит, як ся учат и пр. — Я що знаю, то им вôдпишу. — Николай єще в Нестерôвцях — на Чепелѣ прійшла пропозиція до деканату, але Грабя ще нѣчого не знає, бо єго нема дома, вôн в Тисмениици. Презенту обѣцяв Миколаєви, и як поверне до Пеняк то чей му дасть.—Ты немаєш ще жаднои вѣдомости вôд Твого Чеха? — Може вона так ся розвѣє як Ивасева надѣя у князя Лукки або у Теребинского. — Але Ты собѣ байдуже — не велика надѣя — та короткій жаль. — Вѣнок уже напечатаный — прислав менѣ Ясь кильканадцѣть ексемплярôв — у двоє грубшій вôд першого, алеж и удрав грошей за само печатанье бôльш 200 левôв ср. — Ивась має клопоты, то недоплат — то довги — а ту годѣ му богато пôслати, бо дасть бôг я ще за тютюн не взяв. — Я просив О. Верещинского, що скоро надôшлют Єму из Вѣдня екс. Вѣнка, щобы Тобѣ пôслав из двадцять — але продавати не можна дешевше [2] як по чотыре сорокôвцѣ за одну книжку. — Сеся часть посвящена Єго Преосв. Митрополитѣ Карловецкому благочестивому. Як покажеш, то може де хто и из Волохôв купит — лиш бы пôдбрехатися. За Іордана довѣдуйся чи не прійшло дещо — а можебысь дôстав у него з ексемпляря Гаврила Русина (саму брошурку) — попроси красненько вôн десь роздобуде. — Сорочки для Мѣлька и Базя вже

пошитѣ, дещо зо старого, що лишив, понаправляно — пошевка також готова, але сьмо взяли тоненького крамского полотна, бо домашне за вузке бы було, а вдвоє забогато бы зтинати було. — Na простирадло також не выходит у двоє, бо вузке полотно — та ушило ся лиш у двоє и ще не стає може трохи бôлше як на пôвчверти лôктя. Може и так можна було обшивати колдру хоть о пôвчверти лôктя або о чверть лôктя вузше буде. — Чоботы також дам робити, бо вже шкôрку маю дома. — Якся все полагодит, а добра дорога буде, то може я чкурну до Тебе до Черновец — може на розѣздне пращай, коли Тобѣ контракт пришлют. — За Полагиче нѣчого нечувати — не знать коли менѣ мѣсце зробит тот парох — писав ми Килярскій, що має ся незадовго пенсіоновати и тодѣ — але вôн ще сидит — презента пріобѣцяна — и до терна обѣцяли пріймити — але щож нема на що. — — От може ще доки Полагиче свобôдне буде що друге ся лучит — та за то хапай. — Прощай — напиши коли буде що важне — и пришли книжки коли вôдбереш у Вѣняря а тым часом бувай здоров Твôй брат

Ярослав.

Хмелева 25о Грудня 847 н. сл.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На четвертій сторонї почтова стампіля: Tłuste 27. Dec: і адреса:

Chmielowa

An Se des Herrn Herrn Głowacki Peter befugten Privatlehrer für Gymnasialisten Wohlgeborenen in Czernowitz — poste restante.

Ч. 114.

Уривок листу Петра Головацького до брата Якова, пис. 1847 р.

Любезный Брате!

Змылуй ся, дай нам яку вѣдомость о собѣ, бо нам казалы, що Ты слабый, та ще небеспечно. Ах Боже, коб' се була неправда! А колы, бороны Боже и так, то не знаты, як Тобѣ выбачиты, щось нам не дав знаты. Нас всѣх така журба напала, що Тобою бѣдымо ся, — ось и про теє се пишу, щоб'сь о собѣ дав знаты, або прыѣхав, бо вже нам кучно ждаты.

Твѣй Jордан прыйшов, що ино тепер чытаю, але ще не весь: ино вѣд 1 до 10ты кром 2. Вычытавшы не знаю, як Тобѣ пѣслаты; та кае, ще 3 Зр. ср. винно ся.

(Петръ Головацкій)

Тай Вѣнок якось тут надѣйшов; продаж якось иде по жидѣвску:

и напрашай ся и ще тяжко збуты, але добре що не много, лиш 15 книжок, якось позбуваєм, або и самы решту розберем. Грошѣ знать Тобѣ вѣдѣслаты, бо Ты маєш либонь довжок на них, та Ясевы ще до того не знаты куда, бо Богдай, чы не помашерував до Италѣи; єго Полк пѣшов, се знаю дѣсне. Прошу Тебе не дай довго ждаты на себе, або яку вѣдомость, бо мы на ту вѣсть, щом казав дуже засумувалы. Хрань Тебе Боже

Уривок кінчить ся на 2 стор. 4⁰.

Ч. 115.

Лист Йосафата Кобринського до Якова Головацького, пис. 1847 р.

Любезный Якове!

Посилалаю тобѣ гнóй. Постарайс го послати до Вѣдня як найборше до Цензури — проси Брата аби ласкавъ тым замитиси (sic). Также поорудуй абы брат твій у мехитаристов выходив минѣ рахунок папѣру и друку на 5000 екс. пятъ тисяча нежартую. Формат приповѣдок и друк такій. папѣр. 500 екс. того що приповѣдки бѣлого але неклееного, а 4500 екс. зовсѣм простого папѣру але клеенного, абы держала довго книжочки — Рахунок абы був уже minimum и най присилае чѣм боршѣ. Мают записаних 90 fl. ср. на ту книжку. — Не чути що за яку парафію.

Твой брат
І. Коб... (Іосафатъ Кобринскій)
дописка Як. Голов.

Скоро маю рахунок то и гроши посилаю на завдаток.

Лист пис. на 1 стор. 4⁰.

Рік 1848.

Ч. 116.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 10. I. 1848 р.

Любезный Брате!

Дякую Тобѣ милый Брате, щось писав Мамѣ за нас. Знать писавєсь, щось чував найлѣпшого, щоб бѣдну стареньку журбою не набавиты. Нехай собѣ Мама хоть трохы потѣшится, бо добра у них не много. Ба и менѣ сего року не найлѣпше: бо и в Чернѣвцех нѣчого триматы ся, в моим дѣлѣ чого доробитысь тяжко; ба и вѣдси вибратись не

удастся, бо не одно на завадѣ. Вѣр менѣ, щом аж тепер пѣзнав, що зо мною тут, як з Енейом у Дидоны: єму ся видало, що у Дидоны пѣд спѣдницею Рим знайшов; ось и менѣ в Чернѣвцех по такому. Засидѣвшись тут, забувєм, що ще сьвѣта тилько, що сам сижу в вовчим кутѣ. Менѣ було сего коку (sic) в Львовѣ зѣстати, колы радѣ булы. Хоч тепер в Галиччынѣ 12 професур слобѣдних, [2] и я вже на Самбор конкурував, и на кождну буду, то щож менѣ з того, колы, як буде конкурс добрый, то скажут, що пѣдроблеиый, а як не удастся, то и так вигудят. Коб' мене тепер мѣй Богутиньскый потѣшив контрактом вѣд Князя, тоб' найлѣпше було.

За Іордана книгар ще з Львова не мав вѣдомосты, лиш все ся надѣє, що прыйде, а того другого — каже — такы нѣколы немав. Але Благочесть єго добре знає, и много за него вѣд неѣ чувавєм доброго — дуже го полюбыла. Де куда появила ся Wechselseitigkeit. На Вѣнок, коб' ино прыйшов маю велику надѣю, а коб' санна дорога, то десь по Іордани — такы не вѣдволѣкай, та прыѣзды, побесѣдуєм, за нас — за Яся и пр. Ах коб' єму як помогчы, алеж бѣда тяжко, як з камѣня не витиснеш. Бувай здоров, май ся гаразд

Твöи брат
Петръ Головацк...

[3] Дописано. Ось тепер одна хвиля много потѣхы и смутку менѣ принесла. Мѣлько дѣстав лекцию у свого профессора на стѣл и станцию. Думав я себѣ, буде менѣ трохы лекше; алеж на той самый час и я щом мав, том утратив: 20 левѣв ср. на мѣсяць, — мало то було — ба и се пропало. Так мене се запало, що лиш в старцѣ иты. Не знаты, що дѣяты; чы буде колы лѣпше, бо ще пѣвроча далеко, а и тогды не знаты, вѣдки що ся надѣяты. Лихо мене на сей рѣк принесло до Черновец, бо менѣ любо було зѣстаты в Львовѣ, алеж и братый вѣдрѣчы ся годѣ було. Таке моє щастя, тогом ся дѣждав межи проклятимы Волоскимы Боярамы за мою працю, за мою вѣрну услугу. Храиь Боже ворога вѣд их облуды.

Дай Боже Тебѣ мылый Брате лучше — Бувай здоров — незабувай на щирого брата

Петра Головацкого.

Чернѣвцѣ 10/1 48.

Лист пис. на 3 стор. вел. 4⁰. На четвертій сторонї почтові стамнілї: Czernowitz 15 Jan. Tłuste 22 Jan і адреса:

Czernowitz
Ser Wohlgeboren Herrn Herrn Głowacki gr. k. Pfarrer zu Chmielowa
per Zaleszczyki Tłuste.

Ч. 117.

Николи Верещинського до Якова Головацького, пис. дня 2. II. 1848 р.

Пречестныи Господине!

Девятынацятого Лѣстопада минувшого года були данѣ нашѣ книжки в Вѣдню до Бѣро колѣи зелѣзноѣ, а аж 30 Децембра надвезли их фірмани, що ѣздят браками, до Коломиѣ. Меже книжками не було жадного листу від Госп. Іоанна. Вѣнка було 140 ексемпларів. Зараз того самого дня відобрав отец Іосафат 40, а потому 10 екс. Отец Беднарж взяв 10 екс. на продаж, а Проскурнѣцкіи Ясьо з Никуличина 12 екс. Вчора давям по Вашому желанію 50 екс. От. Терлецкому, в нацѣ положивям разом книжки выжиченѣ Отцу Беднаржовѣ. До Черновец даю нинѣ на почту 15 екс. У мене зостало ино 3 екс. з прекраснов оправов, котрѣ, як будете в Коломиѣ, то відберете сами; не важуся их через кого посилати, абыся не злакомив на них. Отец Кобриньскіи післав грошѣ до Вѣдня; но що лихо, він продає свіи вѣнок по 3 цванцигеры, и псує нам гандель. 4 Цванц. мало де хто дає, а денекотрѣ такои и куповати не хотят, мовлячи, же им 4 Цванц. за дорого. — Що в Львовѣ старшина каже о вѣнку, у нас не чувати, але я боюся, що бодаи там нѣхто єго там продавати не схоче, абы не попався в руки зельотів наших. Велика спала недоля на нашу Унію на Буковинѣ; кажут там платити Русинам за всѣ лѣта Quatiergeld за священників, що великѣ грошѣ робит, так у Сатагурѣ выпадає зложити им 500 ринск. С. М., а вони відповѣдают, же и Ксьондзѣв не потребуют, підут бо до своих давных отців. От як хтось заграв, абы з корѣнем згладив [2] весь засѣв наших миссіонарів. Нан то Господь відверне! Гофрат Чечѣ з Тарнова до Черновец на Гофрата, а Ижезескул иде на пенсію. Може то дещо поможе нашои Унѣіи — Читавям много жалобних стихів на смерть незабвенного нашого Снѣгурского в польским, руским и церковным язицѣ. Покоиный умераючи радив Капѣтулѣ, абы Адмѣнѣстратором зробили Поляньского по смерти єго, але вони єго не послухали, и иншого собѣ поставили начальника, и кажут навет, що капѣтула собѣ заваровала у Губерніум, абы не був Поляньскіи Епископом. От що робят мазурскѣ Русины. —

У Поети Жукотиньского вымантив ям манускрипта, и тримаю их у себе. Аж то буде прекрасный вѣнок, як вонися напечатают. Але абы их красы поетическоѣ не позбавити, треба их в барвѣ рускѣ выдати, то єст, затримати треба ортографію покоиного Шашкевича. Колисмо Маркіана хвалили за єго рускє серце, то заховаимо и єго правила писанія в памяти, якѣ нам зоставив; він нас на праву дорогу справив; до чого нам чипатися общини, коли маєм рідну мову. Нан не буде памятник

выставленыи Маркиянови кадилом фарисеиским. Наи жи доля молодшого сына Тарасы Бульби, що ся був закохав в польскѣ общенѣ, учит, не зыркати очима на всѣ сторони, але триматися вѣрно свого, отеческого. — Будьте здоровѣ, и не хорупте; старайтеся до нас назад повернути, Вам повѣтре наше лѣпше служит, як Подѣльске, и нам також без Вас сумно. З почтеніем

Ваш наинижшій слуга
N. Верещчиньскій.
(Николай)
доп. Як. Голов.

Коломия, 2. Лютого 1848.

Лист пис. на 2 стор. folio.

Ч. 118.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 14. II. 1848 р.

Lwów 14⁰ Lutego 1848.

Szanowny Przyiacielu!

Mocno mie zadziwia że żadney niemam odezwy od Pana, i ze mi ani wskazuiesz sposobności do odesłania ksiązek ktore iescze w Septembrze z Moskwy nadeszły, i o których donosiłem, ani też sam do Lwowa nieprzyiezdzasz. — Teraz powtornie przyszło trzy książki, i znayduią sie w Cenzurze. — Prosze mi donieść co ze wszystkiemi mam robić, iezeli sam nie myslisz nas odwiedzić w stolicy. — Bilet od Pana Bodianskiego który przed kilku dniami odebrałem przyłączam. —

Coz się stało z owym beneficium pod Stanisławowem? Czy podawałeś się na niego lub nie? Wszak że ia pisałem że byleś mi doniosł iz podałeś się, to ia udam się do X. Ka(no)nika Łotockiego. — Jeszcem go o nic nieprosił, to spodziewam się ze mi nie odmowi i pewnie w ternie umiesci. — Zresztą on w dobrey zazyłosci i z X. Malinowskim, a ten iest Pańskim przyiacielem. —

Braciszek Pański pisał mi z Widnia — przysłał skrzynie Wianków, — rozdałem po kilka po księgarniach, ale sprzedaż tępo idzie — prawdziwie niewarto dla Halickich Rusinow co pisać — a przeciez zamyslaią tu wydawać pismo periodyczne ruskie, do którego i Pana zapraszaią. — Oto naylepiey Pan zrobisz ieżeli na pare dni do Lwowa zbiegniesz, a było by wiele do pomowienia; pisać zas długie listy, mnie

który co tydzień po kilkanascie listow musze pisać, iest przy trudno, zwłascza że ręka coraz to cięzsza się robi.

Całuie serdecznie kochanego Przyiaciela, którego i kocham, i szacuie i poważam

Zubrzycki.

Лист пис. на 1 стор. 4°.

Ч. 119.

Лист Якова Головацького до брата Петра, пис. дня 18. II. 1848 р.

Братчику любезный!

Радбымъ до Тебе збѣгчи — а ту годѣ. По Іорданских святах бувбымъ певне у Вас в Черпѣвцех... але недуга перешкодила менѣ. — Якесь лихо вчепилося мене, чи гостец, чи щось, так що ми було вязы скрутило. Три дни мусѣвем у постели лежати — а потому хоть и встав не мож було на студѣнь выходити або у дорогу удаватися. — Подужавши ще за доброи дороги одвѣдав єм Коломыю — а повернувши мав єм минувшого тыждня и Вас вôдвѣдати, аж тут дорога зовсѣм сказила ся — нѣ возом нѣ саньми. — Кобы Бôг дав хоть трохи снѣжку, абы помастило дорогу, то бым до Вас прибув. Надѣйтесь мене, або на сырный тыждень або на первый тыждень посту. Привезу Вам дещо шматья, чобôт — тай полотна на гачи. — Як небуде санной то треба буде бричкою тарахкотѣти, бо коло Черновець знать и тилько снѣгу нема що коло нас. —

[2] Писав ми наш Архибрат Николай, що подався сам один на Чепелѣ дôстав презенту (! велике щастье!) и 24° минувшого мѣсяця ѣздив до Львова на инсталяцію! — Уже десь перевѣз ся на батькôвщину. — Пише, що Мама мают дещо пашень, але не молотили, бо всѣ крадут, тяжко ся обигнати — ждали доки Николай неспровадится. За пенсію, що за Мѣлька малася належати — казав Намѣстник, що не богато того, то неварто за килька сорокôвцѣв и упоминатися. — Мама невôдберут своей пенсіи аж в рôк, ще й конгруа за пôв кварталу належится та не мож вôдобрати бо коморник ще не зѣздив. — Тим часом, кажут, кобы Ты мôг як допомагати братям, Мама як помолотят збôже своє, то може Вам дещо пôслати, борше нѣ. [3] Мама хотят ще доки здужают вôдвѣдати Скалатских и нас. Скалатскій доконче хоче Маму до себе взяти — вôн вже писав — але Мама ледво пристала на Єго раду. — У Скалатских на новый рôк вôдбули хрестины Людвѣки (якеж панске имья!), але Николай каже небув. Из Вѣдня нема вѣдомости,

незнаю чи лишили єго на мѣсци чи помандровав. Бо́льше поговоримо коли я сам приѣду — кобы хоть з тилько снѣгу упало, абы жѣнку задурити що вже добр а дорога — тобым чкурнув — а найтяжше здому рушити з мѣсця то вже воно якось по́де. — Тимчасом пращайте добре здавайте та за мене не забувайте.

Я. Головацк...

Хмелева 18/2 848 н. сл.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 120.

Лист Антона Любича Могильницького до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1848 р.

Любезный Бра́тє Ꙗцю!

Na мнѣ справджа́є ся тота́ рꙋска при́повѣдка: „До села́ тогда́ новина́ прихо́дитъ, коли́ ю҃ оу҃жє́ въ мѣстѣ всѣ сорóки тай ворóни на стрѣхахъ вискребе́чꙋтъ! „Такє́жъ то й моє! си́джꙋ въ селѣ, ꙗ҃къ черва́къ въ хрéню, тай незна́ю, що ся дє на великôмъ свѣтѣ дѣє? Оу҃жє́ цѣла́ на́ша Гали́ччина Вѣнокъ твóєгѡ Бра́та Ива́на пéршꙋ ꙗ҃ дрꙋгу ча́сть нєлишє́ прочита́ла а҃лє мóжє ꙗ҃ подéрла, а҃ ꙗ҃ а҃жъ си́хъ мясны́ць довѣ́далъ ся, що ꙗ҃ки́сь вѣнóкъ ꙗ҃єстъ для Рꙋсинôвъ оу҃плєтéный, ꙗ҃ що ꙗ҃ моя́ галꙋзочка бєрвѣ́нкꙋ а҃бо кали́нки ꙗ҃єстъ въ нéго оу҃зи́та! Дꙋ́жє мя тотó оу҃ра́довало, колимъ вычиталъ зъ тóго вѣнка́, жє ва́ши чéстнїи Рꙋсини́ зачина́ютъ по трóхи́ глипѣти житїємъ дꙋховнымъ! а҃ ще бóлша оу҃тѣха, жє твóєму бра́тꙋ оу҃дало ся поконáти всѣ перєшкóди, ꙗ҃кїи нє лишє́ дꙋ́хъ ꙗ҃ниоплємє́нникôвъ, Нѣмцôвъ ꙗ҃ Ляхôвъ, а҃лє ѻ҃собли́во на́шѣ, нѣбы то роди́мїи Рꙋси́ни, Наста́вники дꙋхóвнїи, а҃лє въ самôй рѣ́чи перєки́н'чики ꙗ҃ гони́тєли, свóму матєри́н'скомꙋ ꙗ҃зи́кови чинятъ! а҃лє найбóлша моя ра́дôсть зъ тóго, жє бра́тъ твôй посвяти́вши свôй вѣнóкъ Мєтрополи́тꙋ Карловéцкомꙋ, завстида́въ на́шого Ирода, ôдъ котрóгос'мо де нéкотри за двигнéнїє матєри́н'ского ꙗ҃зи́ка ꙗ҃ оу҃мнои словéсности рꙋ́скои, та́къ торонки́ мꙋ́ки ꙗ҃ стра́сти претєрпѣ́ли! — Богдай то ся Гаврили́ й на ка́мєни роди́ли! котри́ пра́вдꙋ говори́ти и оу҃мѣ́ютъ ꙗ҃ нє бо҃ятъ ся! — Твóєму бра́тꙋ най Бóгъ помага́є въ ꙗ҃єгѡ́ дóбрих замислахъ! Дя́кꙋю Вамъ краснéн'кѡ, жéстє мя въ вашôмъ вѣнкꙋ повеличали! а҃лє прóшꙋ тя Ꙗцꙋ́ню, пани́ши́ менѣ́, хтó подáвъ моє́ Слóво до вѣнка́, ꙗ хтó до нéго такїи́ кра́снїи при́писки почини́въ? — За тотꙋ́ памя́ткꙋ чєй ꙗ҃ ꙗ҃ напотôмъ ста́нꙋ ся пожитóчнимъ, ꙗ҃ причи́ню ся до вибꙋдова́нїя тогó свѣтлѣ́йшогѡ

народногѡ Храма, до котрого 'сте такъ красній подвали положили. — Ꙗ маю деякотрій краснїи писемка стїхомъ ꙗ прозою, алемъ ꙗхъ доси нѣкомꙋ необ'являвъ для тихъ причинъ, же самъ [2] до ꙗзданія анѣ грошей, анѣ способꙋ, анѣ такихъ пріятелевъ немаю, котрибы ми въ немъ допомогли, — хвалити ся ꙗ блищати не прагнꙋ, а надъ всїо! — нехтѣвбымъ, якъ то мовлятъ, наразити ся нашомꙋ малодꙋшномꙋ Концисторови, доки ся якои парафїйки не дохрапаю, бо пашѣ Старшѣ такъ надгороджаютъ правдиви заслꙋги, же за сѣмъ лѣтъ моегѡ Попôвства ледви не ледви оꙋкорениль 'емъ ся на капелянїи, абы ся мною принаймнѣй леда бѣда не поштꙋрковала! — Але негадай Ꙗцю, що ꙗ сидячи тихо, оꙋжемъ заоꙋмеръ для рꙋскои словести! Хорони Боже! По рꙋскому жїю, дꙋмаю, ꙗ нишу! але мовчꙋ, доки ꙗ мнѣ не скаже хтось колись якъ Іѡсифови Аггелъ въ Єгиптѣ: „Верни ся Іѡсифе до твоей Ѻтчизни, бо оꙋже оꙋмеръ той Иродъ що наставалъ на твое житье“! — Прошꙋ тя Ꙗцꙋню напиши ми чимъ скорше, що меже Вами доброго чꙋвати, якъ ся маютъ братія нашѣ, котри коло оꙋплетенія вѣнка працꙋютъ, хто имъ допомагае, ци гадаютъ ꙗ далѣй видавати го, — напиши ми такожъ, якіи новіи книжки въ нашôмъ малорꙋскôмъ язику теперъ повиходили, гдебы ихъ можна достати? ꙗ прочія.... Ꙗ ся гаразд маю, бомъ здоровъ! Богꙋ дякувати! грошей нема, але дѣтей троє, двѣ дон'ки и Синъ, зъ котрого сподѣваю ся твердого Рꙋсина; мою жѣнку Гандзю, що зъ Родичевъ бꙋла Ляхавка, перекрестилъ 'емъ со всїôмъ на Руске. Сяибы ми прійшло коли написати що до твого брата до Вѣдня, наоꙋчи мя, якъ маю до него пис'мо простовати? Поздравляю ꙗ цюлюю тя зъ Твоевъ дрꙋжиновъ сердечно! Бꙋвай здоровъ ꙗ не забꙋвай за мене!

Вѣрный Твôй дрꙋгъ

Антôнъ зъ Любичъ

Могилницкій.

Въ Комаровѣ 24го Февраріа 1848.

До мене йде почта черезъ Станѣславъ тай Галичъ. —

Лист пис. на 2 стор. 4⁰. На 3 стор. записка Головацького:

Одписъ.

О изданію Пчелы Галицкои —
Щобы допомагав —
До III Ч. Вѣнка най присылас —
Я подав Слово и написав обяси.

На четвертій стор. почтові стампілї: Halicz 27 Feb. Buczacz 1 Mar. Tłuste 3 Mar. і адреса:

Komarów.

Ser Hochwürden Herrn Jacob Głowacki gr. kath. Pfarrkaplan Wohlgeboren in Chmielowa. — Tłuste Post.

Ч. 121.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1848 р.[1]).

Львовъ 2 Марта н. с: 1848.

Почтеннѣйшій Другъ!

Когда я Ваше, тогда безъ сомнѣнія получили Вы мое письмо съ запискою Га Бодянскаго, и найдете отвѣтъ на нѣкоторые Ваши ворросы (sic), а именно, что 2 часть Вѣнка находится уже у меня. Ихъ есть дюжій ящикъ, сколько? незнаю — вынимаю за порядкомъ, пишу порядочно что кому даю, а съ концемъ окажется сколько ихъ было. — За 15 Ек: есть у меня деньги, 10 Екз. у Милликовскаго, 10 у Яблонскаго*) а 7. у Малиновскаго**). — Не льзя сказать чтобъ покупка ишла успѣшно изъ рукъ, но все таки мало по малу расходятся екз: ожидаемъ когда Семинаристы получатъ Stiefelgeld — Вамъ вышлю 30 Екз: и вмѣстѣ 16 Штукъ книгъ изъ Москвы. — Послѣднія еще въ Цензурѣ. — Я искалъ Га Яхима***). — Онъ сказалъ, что не получилъ Вашего письма, и не знаетъ какимъ Евреемъ выслать книги. — Не лучше бы вы здѣлали упросить какаго Еврея изъ Язловця или другаго города въ вашей окрестности, который ѣздитъ за товаромъ въ Львовѣ, чтобы онъ прямо относился до меня, и вы на этомъ пути будете скорѣе получать книги, какъ посредствомъ третяго лица. — Я надѣюсь чаще получать книги изъ Москвы, а слѣдовательно и Вы. —

О уплатѣ моихъ издержекъ не заботитесь, у меня есть за Вѣнокъ Ваши деньги, и еще Вамъ слѣдуетъ отъ меня. —

Господа Ставропигіанцы напечатали каталогъ единственно своего изданія книгъ и Граматика Вагилевича ихъ собственность и это кажется быть причиною, что о Вѣнкѣ не упомянули, я занятъ другими дѣлами,

---

[1]) Частину сего листу видруковав був Як. Головацький в „Замѣткахъ и дополненіяхъ къ статьямъ г. Пыпина". Вильна 1888, стор. 72—3.

*) Книгопродавцы въ Львовѣ. **) Мих. Малиновскій, одинъ изъ первыхъ писателей и русскихъ патріотовъ. ***) Францъ Яхимъ, чиновникъ и чешскій писатель. (Замітки Я. Голов.).

незналъ даже когда они напечатали свой каталогъ; но я далъ въ ихъ книжною лавку (: у нихъ есть теперь собственная, публичная :) Гу Выслобоцкому 6 Екз. 1о; 6 втораго Вѣнка, — Гн Сосновскій возвратилъ мнѣ 17 Екз. 1го тома. — Сколько Вы ему дали мнѣ неизвѣстно, онъ былъ послѣдній доселѣ Продавца въ Ставропігіи. — Теперь уже продажа пойдетъ настоящымъ порядкомъ. —

Вотъ отвѣтъ кажется на всѣ Ваши вопросы, теперь остается — [4] переговорить ся съ Вами о другомъ важномъ а можетъ быть доселѣ самомъ важнѣйшомъ дѣлѣ нашего народа.

Уже за нѣсколько недѣль назадъ вѣкоторые изъ нашихъ Русскихъ ревнователей начали подъ вліяніемъ Ставропигіанскаго Института совѣтовать объ издаваніи Русскаго Журнала на нашомъ діалектѣ. — Гнъ Губернаторъ*) который и для Ставропигіи и для нашего народа благорасположенъ, настаиваетъ въ этомъ, и обѣщался изходатайствовать позволеніе въ Вѣнѣ (: sed hoc tibi soli rogo :). — Сотрудителями въ Журналѣ подписались Канцлеръ Вѣличковскій, Малиновскій, Жуковскій, Гуркѣвичь, Леонтовичь, Кмицикѣвичь и еще два лица, — вмѣстѣ 8 человѣкъ. — Начали меня хлопотать такъ Гда Сотрудители, какъ и другія важныя духовныя и мірскія лица чтобъ я занялся Редакціею; испрашивался и отказивалъ болѣе двохъ недѣль, но наконецъ принужденный, далъ вчера слово Профессору Лѣвицкому (: онъ въ живыхъ, а можетъ быть будетъ Владикою :) и Секретару Губернскому Хоминскому (: Любимцу Губернатора :) что на первой случай, чрез 6 мѣсяцевъ буду трудить ся издаваніемъ естьли только найдутся матеріалы. — Вотъ новая забота! новый трудъ мнѣ старому человѣку, надъ могилою, который едва двѣ или три строки писалъ на Малорусскомъ нарѣчіи! — но обстоятельства есть такъ важныя, и о которыхъ подробно писать не льзя, что я рѣшился въ общую народною пользу пожертвовать своимъ спокойствіемъ, своимъ даже здоровьемъ, ибо никто въ Львовѣ нехотѣлъ отважиться на это предпріятіе. —

Почтеннѣйшый другъ! Вы убѣждены равно какъ и я, что на исчисленныхъ выже сотрудителей Львовскихъ совсѣмъ полагаться не льзя, надежда въ посторонныхъ опытныхъ писателяхъ, а въ числѣ ихъ Вы занимаете первое мѣсто. — Умоляю Васъ во имя отечества пособствовать мнѣ на этомъ пути вашими трудами, изберите себѣ какая вамъ угодна часть знанія и одаряйте насъ вашими статьями. — Мы покамѣсть не нуждаемся въ глубокозапутанныхъ ученныхъ разсужденіяхъ, намъ въ на-

---

*) Графъ Францъ Стадіонъ 1847—1848 г. будучи губернаторомъ Галиціи искренно поддерживалъ русское дѣло. (Замітка Я. Голов.).

чалѣ надо легкихъ, внимательныхъ, остроумныхъ [3] произведенiи, историческаго, географическаго, етнографическаго и пр. содержанiя. — Сказки, повѣсти, мѣстныя повѣрiя и пр. — Мы неможемъ ограничивать ся подлинниками, намъ и переводы занимательныхъ статей изъ другихъ языковъ, пригодятся. —

Галицкая Пчела (: Титулъ Журнала :) не будетъ мѣшать Вашему Вѣнку, если Вы намѣренны его и впредь издавать, а можетъ быть Вы заблагоразсудите соединить его со Пчелою. —

Покорнѣйше Васъ прошу отвѣтствовать мнѣ на это письмо, и написать гдѣ преподобный отецъ Блонскiй принимаетъ почту, я намѣрился просить его о пособiя — прошу Васъ напиште и Вы до него. —

Что касается нашей Пчелы, то Ставропигiянскiй Институтъ подаетъ сего дня о позволенiе издаванiя и безъ сомнѣнiя получитъ ее въ этомъ или слѣдующимъ мѣсяцѣ. Съ 1мъ Мая долженъ уже явить ся первый Нумеръ. — Ставропигiя принимаетъ предварительно всѣ издержки на печать, бумагу, разсылку и пр. — ведетъ особый счетъ приходу и расходу, и когда окажется какая прибыль, всѣ сотрудители мѣстные и посторонные соберутся и будутъ располагать ею, покаже всѣ будутъ трудиться безмездно. —

Если Вы кого изъ вашихъ друзей знаете, который могли бы помогать намъ, то извольте пригласить его.

Еще разъ повторяя свою просьбу обнимаю Васъ сердечно и остаюсь на всегда

Вашимъ

искреннымъ другомъ и покорнымъ слугою

Денисъ Зубрицкiй.

Въ Москву я высылалъ Czasopismo Ossolinskiego, но несмѣлъ разполагать чужею собственностiю.

(т. е. Вѣнковъ не послалъ)

доп. Як. Голов.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰.

Ч. 122.

Лист Якова Головацького до Дениса Зубрицького, пис. дня 11. III. 1848 р.

Высокопочитаемый Господине!

Давно уже не получалъ емъ такихъ радостныхъ повинъ якъ нынѣ отъ Васъ. — И такъ давное сердечное мое желанiе, котрого жадалъ емъ

для свого любого (но нещастного) народа, для народнои словесности ненадѣянно исполнилося! — Исполнилося въ такую пору, коли я найменше того сподѣвалъ ся. — Промыслъ Божій вѣстує ся нашимъ народомъ и всѣ козни лукавыхъ людей розпалися въ нѣщо. — Вѣдомость тая потѣшная такъ глоскомъ на мене напала, що не маю ничого приготовленного — бо чижъ була гадка о возможности издаванья часописи Галицко-рускои? Чи була надѣя получити позволѣнье? — У мене найшлобы ся матеріалôвъ досить до помочи такому журналу, але часу треба, щобы обробити, оправити — божъ годѣ нехимране межи люде выпускати. — Дещо я уже пôслалъ брату моєму до III. Ч. Вѣнка, котрый я радъ бы ще хотя на одинъ годъ удержати, а чей бы и на дальше стало силъ — а потому, коли неудасться издавати, получити можемо изъ Пчелою Галицкою. Я гадалъ приспособити до печати „лѣтопись" находящуюся въ Ставропигіанскôмъ архивѣ, которой списокъ я сочинилъ. — Може она войдетъ въ „Пчелу" — то я бы прислав Предисловіе до неи. Булабы у мене статья „о нашихъ народныхъ пѣсняхъ". — „Про-[2]-глядъ южнорусской словесности" — „росправка о давныхъ лѣтописяхъ рускихъ". — „О переводахъ священного писанія на языкъ южнорускій" — „О грамотномъ и договорномъ языцѣ на южной Руси". — Найшлобыся дещо и сказати о казкахъ народныхъ, обрядахъ — обычаяхъ и пр. — можна бы и дещо переложити изъ книжокъ россійскихъ — але бѣда — для всего того треба времени — времени. — Нужно бы все переглянути, доповнити, у ладъ и складъ привести, однимъ духомъ надыхати — оживити. — А тутъ потреба чалитъ. И ще якъ на тоє — въ самый часъ, коли сповѣдь пасхалная наступає, найтяжша робота — братибы ся до пера. — Шкода, що я такъ далеко ото Львова и скорше недовѣдалъ ся, на що то ся заноситъ. — No дяковати Вамъ отъ искренного сердця за ласкаву Вашу вѣдомость. Буду сидѣти въ день и въ ночи, и що зможу, то Вашей ревности въ дѣлѣ такъ важнôмъ допоможу. — Въ купѣ изъ Вашимъ письмомъ получивъ ємъ листъ отъ Антонія Могильницкого капел. въ Комаровѣ (: послѣдня почта нъ Галичѣ :), который урадованый що єго росправка помѣщела въ II. Ч. Вѣнка, обѣцялъ допомогати своими статьями въ дальшôмъ издаванью. Онъ (пишетъ) имѣє богато красныхъ статьеёкъ стихомъ и прозою, но не смѣлъ съ ними въ свѣтъ появитися. Онъ можетъ вспомоществовати своими трудами и Пчелѣ. — Отцу Блоньскому и другимъ я такожъ возвѣщу о издаваніи пчелы — може и ôнъ дещо придбає. (Блоньского адресъ: Pfarrer in Szeszory Letzte Post Kutty. Єсть єще бôльше писателêвъ нашихъ особливо поетôвъ: О. Беднаржъ прекрасно переводитъ Шиллера. — О. Савчинскій написалъ легенды гладкимъ стихомъ. — Съ часомъ ще бôльше найдется. —

[3] Дякую Вамъ сердечно за старунокъ Вашь около роздачи и продажи II. Ч. Вѣнка. — Книжокъ отъ Васъ буду уже ожидати тимъ случаємъ, якъ ємъ намѣривъ — бо уже тяжко назадъ отобрати. Надѣюсь, що до сеи поры уже тотъ жидъ Хаскель, которому я повелѣвъ отдати письмо и посылку до Гна Яхима уже справился въ порученнôмъ дѣлѣ— и я незадолго получу свои книжки рускіи — Въ будуче погадаю о другôмъ якôмъ случаѣ, або всего лучше (думаю) почтою отбирати хоть може и дорожче але исправнѣйше. Гну Бодянскому такожъ скоро пôшлю отвѣтъ на єго письмо. —

Съ глубокимъ почтеніемъ пребываю

Вашего благородія

Высокопочитаємый Господине

усердный почитатель и найнижшій слуга

Я. Головацкій.

Хмелева 11-о Марта 848 н. сл.

NB. Очень желательно, чтобъ журналъ печатанъ былъ гражданскими буквами, это єсть всеобщее желаніе. Жены духовн. и доньки читаютъ, народный духъ — патріоты спѣвати хотятъ. Я бы думалъ подаровати 15 екс. II-ой части Вѣнка въ пользу нашего фонда Вдовицъ и Сиротъ Священническихъ. Посовѣтуйтесь при случаю изъ Гномъ Малиновскимъ, можетъ быть, онъ бы написалъ прозьбу въ моє [4] имья до консисторіи, что я жертвую 15 екс. II-ой Ч. Вѣнка по цѣнѣ 1 fr. 20 кр. сер. изъ припадающихъ мнѣ яко Гонораръ за сотрудничество въ Вѣнцѣ ексемплярей на фондъ Вдовицъ и Сиротъ, и прошу, чтобы отъ консисторіи возвѣщено было курендою въ діецезіи, что суть ексемпляри сего сочиненія для желающихъ охотниковъ на продажъ сложены въ консисторской канцеляріи, або у котораго нибудь лица. — Тѣмъ способомъ разошлась бы вѣдомость — бо єсть богато изъ ревнителей которыє незнаютъ объ изданіи Вѣнка, тѣмъ менше такіи котрѝ до охотникôвъ поличи(ти)ся не можутъ. — Пробачте що нѣтъ коли переписати. —

Лист пис. на 4 стор. folio. На четвертій сторонї містить ся також адреса:

z Chmielowéj

Wielmożnemu Imci Panu Panu Zubrzyckiemu Członkowi wielu uczonych Towarzystw c. k. gub. Translatorowi pism russ. WW. Panu Dobrodziejowi we Lwowie Na wyższej Ormiańskiej ulicy № 145.

Ч. 123.

Лист Н. Верещинського до Якова Головацького, пис. дня 27. III. 1848 р.

Пречестный Господине!

Отец Блоньскіи видѣвся з Вами, мусѣв Вам прото манускрипт Г. Боднаренька, вручити, ничого бо, будучи у мене не споминав о ним, я жась Єго також не питався онего, бом ще листу Вашого не читав тогди. — Чи єст Господин Іоанн брат Ваш в Вѣдни? Ябым хотѣв післати Єму проповѣди моѣ до печатанія, и разом 100 fs. CM. на першу рату. Коли там вже Pressfreiheit, то гадаю, же не треба удаватися з ними до Львовскои Цензури; Дайте раду, що маю чинити. — У нас всѣ голови потратили, однѣ зо смутку, а другѣ з радости превеликоѣ, менѣ ся здає, же вони всѣ без причини дурѣют, не єст бо [2] то правда все, що люде говорят, и не буде так, як собѣ гадают. Госп. Кобриньскіи не показуєся у мене, трудно менѣ прото Єму раду де яку дати. Маите терпливость, и напешѣт менѣ обширне, що знаєте доброго. Зостаю з высоким почтеніем Ваш

унижеными слуга

N. Верещинскіи —

Коломия д. 27. Марта 1848.

Лист пис. на 2 стор. 4⁰. На четвертій стороні почтові стампілї: Kolomea 27. Feb. Tłuste 28 Feb. і адреса:

An Herrn Herrn Jakob Głowacki gr. kath. Pfarrer in Chmielowa Czortkower Kreises Hochwürden letzte Post in Tłuste — franco.

Ч. 124.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 28. III. 1848 р.[1])

Lwów 28-o Marca 1848.

Szanowny i kochany Przyiacielu!

Pozwolenie otrzymaliśmy. Ale to iuż zapóźno. Rewolucya w Wiedniu 13, a manifestacya Rewolucyi u nas 19, 20 i 21-o Marca zmieniły postać rzeczy. U nas wszystko brzmi po polsku, — Polska a nie Ruś. Seminarzyści ruscy poprzypinawszy kokardy gonią z Seminarium potsciwego Ilnickiego, że ich do Ruszczyzny zachęcał i po rusku uczyć się kazał. Akademicy uzbroieni warty i patrole po nocy odprawiaią,

---

[1]) Сей лист видруковав Як. Головацький в великоруськім перекладї в „Замѣтк-ахъ и дополненіяхъ“ стр. 73.

gwardye narodowe formuią się, słowem zupełnie co innego iak dotąd było. Pansczyzna zniesiona i t. d. A zatem, szanowny Przyiacielu, pracuy dla Wianka spokoynie, bo by biedney pszczółce we Lwowie trudno było pokazać się. Całuie serdecznie, prawdziwy Przyiaciel i sługa

Zubrzycki.

Posłałem 30 wianków i 16 książek z Moskwy, późniey przybyła iedna z Cenzury.

Cenzury nie będzie, tylko Pressfreyheit.

Лист пис. на 1 стор. 4°. На четвертій сторонї почтові стампілї: Lemberg 28 Mar. Tłuste 30 Mar. і адреса:

Wielmożnemu JMC Księdzu Głowackiemu Proboszczowi R: G: Chmielowskiemu WWM. C. Panu Dobrodziejowi — p. Tłuste w Chmielowej.

Ч. 125.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня 1. IV. 1848 р.

Любезный Брате Далиборе!

Ôдколи повернувъ ємъ изъ Черновецъ не було ôдъ Васъ жаднои вѣсти. — Великіи перемѣны починилися — чудніи дѣла на свѣтѣ — коли вже самї легкодушнї Вѣдняне завирушились, то вже не знать що й казати за других. — Що у Львовѣ подѣялося о тôмъ всѣмъ добре знаєш запевне — може лучше якъ я... Ляхи показали ся — що є межи ними и добре мыслящіи — а другіи мусятъ потаковати для доброи славы. — Що дѣютъ и що гадаютъ робити волоськї боєре? Напиши менѣ и опиши якъ тамъ все стало ся — тай що Ты думаєшь, якій хосенъ буде для Руси — якъ тая установа уложится и въ дѣло вôйде? — Чи не банно Волохамъ за панщиною? — Що волоськіи попы говорятъ за тую нову завирюху? — Чи нє приставъ и Ты до Гвардіи — а що бѣліи шишки то вже певно знаю всѣ три поприпиналисьте. Недавно писавъ менѣ Авдыковичь и Юльця приписалася — Вôнъ звычайно отôмъ що збôже подешевѣло, що волы дорогіи — а Єму треба — чи не купивъ бы я тутъ для Него и пр. — а Юльця небога тужитъ, що немає вôдъ насъ нѣ вôдъ Васъ жаднои вѣстоньки, що Она на самотѣ — що всѣ чи вôдцуралися ôдъ неи, чи забули, що маютъ сестрицю. Будь ласкавъ напиши до Неи килька словець — або таки [2] довженькій листъ напиши; намачкуй всякои всячины — що у Васъ дѣє ся — за себе и за братій; нехай має що читати. — Теперь изъ иншои бочки. — У Львовѣ гадаютъ выдавати Часописьмо малоруске „Галицкая пчела“ — Самъ Губернаторъ Стадіонъ дававъ понуку до сего изданія — Г-нъ Зубрицкій обнявъ редакцію — сотрудникôв пôдписалося 8: Канцлер Величков-

скій, Малиновскій, парохъ Жуковскій — изъ свѣтскихъ Гуркевичь, Леонтовичь, Кмицѣкевичь и пр. — Ставропігія издавати буде своимъ иждивеніемъ — Она лає (sic) теперь свою публичну книжную лавку. — Содержаніе часописи буде росправы историческ. етнограф. географ. — повѣсти, казки, обряды и пр.—переводы.—1-го Мая выйде I Nумеръ.—

Отъ се допѣро невидальщина — що то зъ того буде? —

Вѣнокъ менѣ троха клопоту набавивъ — Ляшки прочитали Сонетъ за Мазурôвъ—хтось имъ пôдшепнувъ, що то я издатель Вѣнка и авторъ сего Сонета — и всѣ на мене — вже у Львовѣ оденъ, у котрого мавъємъ ся старати о презенту сказавъ, що жаднымъ способомъ недасть. — Тутъ мене лучше знаютъ на селѣ и я вывѣвся изъ всего — але у Львовѣ (чую) богато гамору. — Я таки ôдъ разу казавъ що се було вынехати — але за пôзно довѣдавъ ємъ ся, а зо всѣхъ ексемплярôвъ карточки выдерати неподобно. Отъ до чого довело мене ни-[3] санье — та ще невинне. — Але не першина минѣ терпѣти за словеснôсть — я уже въ тôмъ убувся, навыкъ до всего. — Гôрше минуло ся и се минется. —

Напиши менѣ, ще дещо, чи не потребуютъ братья бѣлизны — або чого — моя Марыня має бѣльше часу теперька бы пошила поволи. — Мѣльковыхъ ще двоє старыхъ гачій лишилося... кобы якимъ дѣломъ переслати. —

Цѣлую Васъ сердечно Вашь братъ Я. Головацкій.

Хмелева 1-о Цвѣтня 848 н. с.

Іордана вѣдавъ теперь скорше будемо доставати — вже либонь на впрощки приходити буде. — Присылай же скоро дôстанешь. — Чи попродавъ єсь Вѣнки — може и Ты бысь мôгъ повыдирати III Сонетъ на стор. 232. — абы лиха не дразнити — лучше уступити — якъ гадаєшь? —

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій стор. почтові стампілї: Buczacz 3 Apr: Czernowitz 7. Apr. і адреса:

Chmielowa

An Ser des Herrn Herrn Głowacki Peter befugten Lehrer für Gymnasialisten Wohlgeboren in Czernowitz.

Ч. 126.

Начерк листу Якова Головацького до Стефана Турчинського, пис. дня 1. IV. 1848 р.

До Стеф. Турчиньского. 1/4 848.

Честный Отче Господине!

Посылаю Вамъ по однѣй книжочцѣ I. и II Части Вѣнка. Пріймѣте

ихъ зъ тымъ щирымъ сердцемъ, зъ якимъ я Вамъ посылаю. — Бувъ ємъ Вашимъ соученникомъ но немавъ ємъ способности зближитися до Вашого родолюбивого сердця. — Ажъ теперь лучилось менѣ пôзнати Єго. — Вашь давній пріятель Отецъ Іосифъ Шухевичь (а мôй братъ тѣтечный и сусѣдъ) оповѣстивъ менѣ много дуже красного о Вашимъ высокимъ поетическимъ дарованію и о Вашимъ родолюбивомъ благороднымъ намѣренію. — Знаю, що Вы маєте богато прекрасныхъ твореній поетычныхъ — но жаль, що ихъ укрываєте передъ свѣтомъ — шкода що такіи прекрасніи цвѣточки такъ одцвитаютъ нѣкимъ неуважаній. — Будьте ласкавî пришлѣте менѣ килька кавалочкôвъ хоть лиричного, хоть драмматичного содержанія, щобы ними прикрасити III. Ч. Вѣнка, котору братъ мôй намѣренъ и на сей рôкъ выдати. — Теперька можна трохи смѣлѣйше выявити чувства свои. — то и Вѣнокъ иншу барву прійме. — Може бы стье соизволили цѣлую книжочку Вашихъ прекрасныхъ поезіи выдати — то я и въ тôмъ бувъбымъ Вамъ помôчнымъ для поднесенія нашои народности и пожитку нашого любого народа. — У Львовѣ выходити буде малоруске часописьмо „Галицкая пчела“ — може и тую схочете поратовати своими поезіями. — Ожидаючи Вашого скорого одвѣта на се письмо — и сподѣючи ся, що удоволите моей прозьбѣ для посполного добра остаюсь Вашимъ Честный Господине высокій почитатель и приятель

Adres mój Я. Г. —

Начерк пис. на 1 стор. folio враз з начерком листу до Ден. Зубрицького, який друкуємо під ч. 122.

Ч. 127.

Лист Фр. Яхима до Якова Головацького, пис. дня 9. IV. 1848 р.

Drahý příteli!

Pišeš abych Ti zdělil mnoho nowin z Prahy, ze Slowenska i t. d. Co se Prahy tyče newím skoro wíce, než se z přislaných zde knih dowěděti můžeš, neboť sem již dáwno ani od Zapa ani od koho jiného listu neobdržel. Zap již ztratil redakcí Pautníka newím z jakých příčin a je nyní spoluredaktorem Kwětů se Storchem. Wíce památného wím z Wídně, kdežto Slowanstwo platnosti nabýwati počíná. Drželi tam opět letos „Slowanský bál“, ku kterému i mně a Pichlerowi poštau pozwání přislali. Byl pak bál tento jeden z nejskwostnějších jaký kdy Wídeň spatřila. Hostí było přes tři tisíce a mezi nimi osoby z nejwyžší aristokracie nejen z celého rakauského nocnářstwí, nýbrž i z celé Europy, ano možná říci z celého swěta, neboť tam mimo wyslanstwí

skoro weškerých národů, ruské, turecké a t. d. i jeden princ Egyptský a wyslanec brasiliánský se nalézal. Z toho widíš, kam se až Panslawismus rozšiřuje — až do Afriky a jižní Ameriky. [2] Wídenská akademie nauk wysadila odměnu 1000 fr. stř. na sepsání nejlepšího spisu o názwukoslowí nářečí Slowanských, což hlawně Šafařík jádrnau improvisowanau řečí prorazil. — Zde je teď plné město powěsti o francauzkém powstání, w němž Ludwík Filip i srodinau z Francauz wyhnan a w Paříži republíka prohlášena byla. Jaké následky z toho powstanau ještě žádný newí. —

Pan Zubřický Ti posílá 16 ruských knih we welkem 8 a 30 ex. Winoku s poručením sebe. Ja posílám 10 swazků spisů musejních, od nechžto sem zaplatil Porto 47 kr. a pak 4 kr. od zapakowání a odnešení knih ruských od P. Zubřeckeho, wšeho wšudy tehdy 51 kr. stř.—

Exempláře Winoka Zapowi co nejdříwe odešlu nejspíše cestau knihkupeckau, neboť newím potud jiné příležitosti.

Co se Waší Matice týče o tom ti bez pochyby P. Zubřický již psal; s těmi lidmi nic není, jsau již zastarali, ktomu třeba horliwosti jinošské. [3] Daufejte od budaucnosti co lepšího až Waše w ládež powyroste a nowé pokolení nastane.

Ostatně newím co wíce psáti, neboť nic nowého co by se Wašich záležitosti týkalo neslyším. Lewický zde již dáwno nebyl, aspoň já ho newiděl, o Wahilewiči také newím ničeho.

Ještě bych byl zapomněl psáti o Matici Polské kterau knížě Lubomirski u základu Ossolinských založiti hodlá. Dej Bůh aby se tak podařila jak naše Česká a Waše aby za ní brzo následowala, což od srdce přeje

Twůj nejoddanější přítel

Frant. Jachim.

We Lwowě dne 9 brězna 1848.

Лист пис. на 3 стор. 4°.

Ч. 128.

Лист Тита Бурачинського до Якова Головацького, пис дня 10. IV. 1848 р.

Nayukochanszy Ks. Szwagrze!

Obowiązkim najpierwszem moim iest zadosyc uczynic z zadowolnieniem i odpowiednie Ks. Szwagrowi za 6 Kr. opłacony list. Niezawodnie nie zawiózł furman całą pakę ksiązek z listym, pod Adressą Ks. Ilnickiego, w którym wyrazono było: te ksiązki mają taką wartość, jaką wianki w liczbie 29. Oprócz tego listu była tylko sama consygna-

cya tychze książek, ale bez ceny, która by z pewnością iedną summą dokupy zrachowawszy oznaczyc mogła, książki od Ks: Ilnickiego otrzymane są tam wszystkie, iezeli zaś ich cena nie zrówna się cenie wiankow, wten czas moze Ks: Szwager udać się listownie do Przemysla, bo Marynia mówi w tej przyczepionej łateccy: co prawda, to nie grzych, za prawde upomnąc się mozna. Prawda, że w czytaniu książek upodobanie znachodze, prawda, ze w czytaniu wianku zadowolnienie znajduję, ale zeby ia czystem skoropisem mógł list ułagodzic i woli Ks. Schwagra zadosyc uczynic, to by się rzecz akuratnie tak działa, ieszli by K: Magdalena (Duczka) po niemiecku pisała, zwłaszcza ze ia po polsku się dopiero zaczynam cwiczyc i ominowsze te gramatykalne i ortograficzne błędy gdzie nie gdzie nie potrafie się dobrze wyrazic i niedorzeczność wielką sprawiłbym, iezeli bym się chwycił drugiego pisania, o którem ani najmiejszego wyobrazenia nie mam, opusciwszy pierwsze tak z wielką pracą nabyte pisanie. Ia widzę w duchu pytanie Ks: Szwagra z wyrzutem połączone: powinien ies w ojczystym dialekcie pisac, do którego pytania oprócz w górze spomionych słów dodam ze nie jestem w stanie nauczyc się tego nowego ięzyka, poniewaz nie ma kogo, który by mię nauczył, po drugi zas nawet i czasu nie mam, dlatego [2] muszę na inny wygodniejszy czas odłozyc dając szczyre przyrzeczenie, ze się do tego pózniej przywiąże uwazając przysłowie „aufgeschoben ist nicht aufgehoben“.

Gdy tak odpowiednie na list odpisuiąc przychodzę do naszych połozen, muszę nasz proces na przeciw Wice-R. Ilnickiego, w którym cały Seminarium współ działa, opisac i iak Metternicha, Festenburga Chominskiego i t. p. pędzą, taką drogą i Sem. postępuiąc ma na celu: Pagata Skizem zrobic. — dnia 26. Marca zgromadzili nas pedeli do conferencyjnej sali i zaprosili Rektora, Slimakoskiego nowego Wice R. parocha z Winnik i Patra, znimi zas i Pagat przyszedł. Wtym występuie duktor mowiąc o zniewazaniu i nieszanowanu iego, iakie sobie z obchodzenia zasłuzył prosi Rektora, azeby ich do Ks. Biskupa zaprowadził. Rektor zas między tymi prosbami, któremi nas od odwrócenia tej skargi nachilic myslał tak się wyraził: moze się ieszcze poprawi. Gdybym niemiał na brzuchu zelaznych obręczy, to bym pewnie musiał pęknąc ze smichu, ale tymczasem iestem ocalony. Gdy pedelów poprowadzono do Biskupa powiedział pedel IV. r. to samo i prosił o iak najrychlejszy oddalenie naszego Metternicha. Ale nie tak łatwo było przykonac Biskupa; lecz natym się skonczyło gdy powiedział: ze to wszystko musi się pisemnie dziac. W poniedziałek zas prosbę nam najprzód przyczytano i zaniesli ią doręczyc Ks: Biskupowi, któren pedelów zabespieczając ze się nam zadna krzywda nie stanie im porządek i spo-

kój swiętnie zachowywac nakazywał. — Wszędzie alumnow przejmowano uprzejmie mocno się ciesząc i z ukontentowaniem oczekując czas, gdzie go iako Skiza mozna będzie obglądac.

Dosyc natym Wice R. iest teraz w najkrytyczniejszym położeniu ale gdy zakonczył WR Slimakowski tydzien swój natychmiast zaczął WR Ilnicki czołgac się po stancyach do góry drapac się w Muzeach po szafach za fajkami, jak mysz za sadłem i nas jak sztuki koło furty rachowac. wten czas uwiadomili R. i prosili azeby iemu urzędowac zakazał. Od tego czasu złożył swoie ministerium i tylko czasem przez okno pogląda na ogród, ktore iedno stanowisko Alumni obierając dali rękie wszystcy ze tylko tam faiki smolic mozna, bajstrychów juz nie pisze. [3] Dnia 3. Kw. przybył do naszego stołecznego miasto (sic) nasz Metropolita. Przedtym ieszcze WR. Slimakowski dał słowu honoru Alumnom przyrzekając im: ze WR. Ilnicki calkiem swoj system zmieni i inaczej postępowanie swoie najodpowiedniej zyczeniom i myslom Alum... zastosuje. Ale my tak „Ksiądz w dzwin etc.“ het z Ilnickim. Ieszcze wziął ieden sposób: Siedzi od 10. god. z rania w kuchni czyta ksiązki i pilnuje Wolnę, azeby czysto i smacznie gotowała i ten cały tydzień przez nowy wynaleziony a co więcej ogromne porcyi sympatyzuje z mojem brzuchem, któremu przy obiedzie zakocąc rękawy dogadzam ze wszystkich miar a gdy nie staje zawsze coś, do wodą doleje dosyc natym a koniec koncym, brzuch ma zawsze cos do strawienia. Gdy tak Alum... od skargi odstąpic nie chcą nieuwazając na zadne przybiegi i wymysły Superiorow zwracam uwagę Ks Szwagra na WR Slimakowskiego, tenze przez swoje iednogłosne zdanie z ogólnoscią przez punktualne wypełnienie praw ale nie pedanteryczne i przedsięwziętą energią ziednał sobie ufnosc i szacunek Alumnow. Gdy był iednego razy (sic) przytomny z WR Ilnickim w refektarzu podano mu mięso zeby go oglądnął. Pagat tyz nos swoj wsciubił: wtedy Alumnus zbasa tak powiedział: „Niech się Ks. WR. Ilnicki nie wtrąca, juz to Ks. WR Slimakowski roztrzygni“. Znak ze wolność censury zniesiona i urzeczewistnia się, ale cóz robic, ten przykład iest najmiejszy, w którym mogę ukazac Ilnickiego znienawidzenia, gdybym mógł tę prosbę przysłac to włosy do góry wstają, bo tylko złoczynca tak działac tak rozporządzac moze: dowiedziono mu ze piiaków i złodziejów proteguie i tak go charakterezowano, ze bez wątpienia ustąpic musi. Gdy Metropolita przyiechał, wiele to pokłonów on wybił, wiele to razy oni tam sesyę trzymali to spisac niemozna na oslej skórze, chiba na mojej podeszwie w nowych butach, przez ktorych zrobienie Lwów iest sławny, mozna ich za godło wywiesic, i nie iedna generacya zgini ale moje buty będą trwały. Mógłbym tyż więcej cnotę moich butów opisac, ale spodziewam

się ze Ks. Szwager o tejze będzie przykonany i gdy ustępuje z tego stanowiska nikczemnego z przyczyn z samych siebie wynikaiących udaie się z tego do obszernego rozbierania politycznej sprawy, bo spodziewam się tą razą przebaczenia pierwszej opieszałosci i lykkomyślności względem Ojca. [4] Męzka i ojcowska rozwaga powinna zawsze młodocianny i niewczesny ogien prowadzic, ale tak w niewoli władac, ze i z krewnym i ieszli mi wolno powiedzic z przyiacielem mysli wynurzyc nie pozwolono, w ten czas wszystkie czucie musi ustac, człowiek idący wtedy instynktowę drogę rozkazów i przypisow samowładców ubiera istnienie zwierzęta pod knutym upadaiącego. Przeciw przypisu uszanowania działał bym ktore zawsze winien oddac, idąc tą drogą i w tyj rozprawie dłużej pozostac nie mogę i gdy tylko zwierzy się ze ia to dla tego uczynił z przyczyny zadnej nieobawy, dodam przyjacielskie radzenie Konsystorza r. g. c. Ks. WR Ilnickiemu i gdy podaje mu rezygnacię ukazuje razem drogę iedyną z honorem z Semin. prowadzącą. —

P. Kotter własnie gdy zaczął tradowac swoie Prawo zkompromitowanym został takiem sposobem: Oskarzał się na niedbalstwo słuchaczów swoich dodając tę grozbę ze Directora o tym uwiadomi, słuchaczy iego zas, gdy on wchodzi do klasy, wychodzą z tym krzykiem. Lehr und Lernfreyheit, i chociaz się schwabina przystraszyła, przecie miał tylo przytomnośći ze dalej tradował. Na 2. dniu wypisali mu tosamo na tablicy lecz nic nie mówił tylko przy wychodzeniu nam radził azeby przynajmiej na kolegia chodzic, ich muss gelinder wie gewöhnlich die Prüfungen vornehmen. Ciwilistów tylko 2 było. — O Hammersteinie cały Lwów mówi ze z Moskalami w porozumieniu stojąc przedał mu Galycyę, tę kleskę rucają tyz i na Jachimowicza z całym konzystorzem. Oskarzono tutaj Kropiwnickiego z Buczacza ze się tak szkaradnie księzkiej godnośći całkiem przeciwnie wyraził, jako to: „kosy naostrzyć na tych, co z kokardami chodzą“. Nasz konzystorz tyz uskarzał się przed Metropolitą ze my kokardy po kilkasetnym napomieniu odrucić nie ch(c)emy i wprzódy tylko białą teraz zas Pąs z białem nosimy; nato tak odpowiedział: przeciez to są młody ludzi i oni poniewaz widzą ze na swiecie noszą oni tyz ale po czasie tyz zrucą.

Dębickiemu kanoniku r. g. c. nie moze się w głowie pomiescic iak tak smieli Alumni WR. Ilnickiego oskarzyc aco więcéj ze nie chcą go słuchac, bo to nad iego [5] wyobrazenie i pojęcie rozumu, mało znowu nie pęknołem ale obręczy trzymaią, a teraz na podwórzu S. Jerzego 3 kozy, który Metrop: dla siebie przywiązł, pasi. Widenska i nasza Akademia w scisłych stosunkach przyiazni stoiąc wet zawet sobie gratulują, iednak Widenczyczy maią iako ductorowie najwyzszej

władzy i prawej drogi pierwszenstwo, Lwowscy żas w adresie swojei do nich tak konczą und werdet Ihr das Thermopily zu vertheidigen haben, so sollet Ihr in uns die Spartaner finden.

W iakiej radośći zostawał Lwów przy nadiezdzie więzniow z Berna to nie tak łatwo skryslic bo chociaz nie mieli łzy radosci wykazac, bo wszystkie łzy w 1846 wypłakali ale przezto radość nieograniczona. Z największym tryumfem wprowadzony był Brzescianski siwy iak gołąb staruszek. Wyszła gwardya nar: az za rogatkę, konie wyprzęgnięto i sami ciągnęli, więcy lecieli zewsząd i na około rynku wozony był z okrykami licznymi i tysiącznymi vivatami.

Hammerstein miał rewizyię względem podeirzania od samego Stadiona. Jeden Ks. polski chciał przysięgnąc ze w 46 r. u Jachimowicza minister rosyjskie wyzity miał. W tych okolicach okropnie się Moskala boją ale przezto więcej umysły wszystkich są natęzone z tym większą odwagą chcąc go przyjąc starają się zawsze zabespieczyc i indzie pomocy szukac, uskarzają się mocno obywatelowie, ze ruscy Księza całkiem obojętnie tej rzeczy się przypatrując w nieczynnośći zostają dla tego starają się jak najprędzyj obiasnic ich a przeznich włoscian, w głębokiej ciemnocie zasypiaiących mówiąc ze wszystko co się stało, chcą zapomniec. Słychac ze chłopi Ks. Strumienskiego niechcą za Proboszcza poniewaz wydał Wiszniewskiego, ktorego wieczną pamięc tysięcznemi obrazami męki iego i cierpienia zachowują. Metternichiem nie mogą się nacieszyc, w roznych postaciach go malują: stoi czerwonny diaboł z rogami i trzyma iego w rękach z podpisym. Komm her mein vielgeliebter Sohn an dem ich mein ganzes Wohlgefallen habe lub tyz drugie: ma nos okropny ubrany w czaku frak. i na plecach worek z dukatami w liczbie 500000000000... # z podpisym: Jede Constitution braucht Bewegung lub tyz wymalowany na oslie iadąc i spotknął się. —

[6] Dnia 9. Kw. ieneral Załuski na S. Jerzego miejscu swoję gwardyę wizytował i przyglądnął Koło 6000 gwardystow, zołnierza zasani iednego nie było widać. Muzyka od 5. z rana przygrywała godziny, gdy przyszedł piechotą ieneral wyniesiono go plecy i potym gdy Stadion tyz przeiechał zakomenderował: bacznosc, patrz w lewą stronę a potym 1000 vivatów, gdy cos Stadion przymówił, wyniesiono go w górę ienerala zanieslí az do miasta na plecach. Koło 60,000 ludu przytomnego odprowadzali z muzyką młodzianów i ich naczelników. Gdy ieden oddział koło nas szedł o 8. godz. wyszło mnustwo seminarzystów. Była by ich lustracya dłuzej trwała, gdyby ogromny tłumy piasków i prochu miotane przez przerazliwe wiatry nie przyszkadzały. Jeneral chcący cos muwic musiał przystac gdy burza trwała i głos

iego słaby nie słyszany był. Do tego ieszcze słońce mocno pałało. Wszystcy noblesy otoczony panstwem calego Lwowa były przytomny. 3. Bandy grały.

Banda krakowiaki marszy, polonesy wycina a tymczasowem Moskal czymprędzyj do granicy sciąga swe wojska i zdaie się ze inaczy zagra, gdy mu się uda wkroczyc, iezeli się chłopi temu nie oprą. Na nich największa nadzeia. Chłop z kosą iest ogromne wojsko. By Pan Bóg ich rozum oswicił, oci (sic) szyrze prosi

Szanownego Szwagra unizony sługa
Buraczyński.

(Титъ Бурачинскій)
дописка Як. Головацького.

Lwów dnia 10go Kwietnia 1848.

Seminarzystow r. l. rospuszczaią na swięta oco i my się ubijamy poniewaz mamy od 9 do 26 zamknienty kolegia, mam ochotę pieszą do Buczacza się udac i ztamtąd dali. Marynia prosi mię azebym kupił atramentu chemicznego do znaczenia a tu monetewicza nie ma. Słyszałem ze Dyzio mocno pracuje w Buczaczu — — az mu zona zachorowała! I gdy rozmnozył familijne gospodarstwo mysli się udac na koperaturę Moskalówkę ieszli Waclaw ustąpi, odnowic rasę ludzi która by w gorach koło swiezey i zdrowej wody i pod czystem niebem długie lata szczęsliwie spędzac mogła. W ten czas niechaj Tato posciąga swojch szwagrów do Kolomyi i tak iako patryarcha na cały kolomyjski cyrkuł swoich krewnych posylac będzie. W całym Kol. cyrkulie podobnos tylko kilka wsi moz(n)a znalesc, gdzie Tato krewnego niema!!!

Лист пис. на 6 стор. 8⁰.

Ч. 129.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 14. IV. 1848 р.

Любезный Брате Ярославе!

Не дивуй ся, що досы вѣд себе жадной вѣсты даты не мôгєм. З разу не було що, нѣ о чѣм, а потому, як нам загримѣло вѣд Францыѣ, як залуднѣло з Италиѣ, як заясьнѣло ясным сонцем, вѣдкы нам нѣколы не було надѣятысь — з само(го) — як Ты кажеш лехкодушного Вѣдня, так незвикле такого звуку моє чувствѣє ледвы розуму непозбавыло. Ще и тепер жывотю щастьєм роду людского, тай братый Поляковъ; а розра-

диты собѣ, кѣлько з того для на(с) Русинёв припаде: так и годѣ буты спокойным. Про теє и менѣ не знаты, як з Тобою о тѣм, що нашым умом, нашым цѣлым сердцем владає розмовытысь: про теє я не писав, ждаючы якого розтолкованя вѣд Тебе, Твого суду о молодий Польщы, Твого свѣдства о Поляках, щоб знаты, кѣлько Ты им вѣруєш, кѣлько для нас надѣятысь. Не жадай для того вѣд мене и тепер того, щоб я сказаты, а навѣть и знаты мѣг, куда менѣ повер(ну)тысь: добра рада здалабся менѣ тепер: — булаб она менѣ спасениєм; бо и спасения без помочы годѣ. Знать Тобѣ ще не звѣстно, що все, де куда велике дѣє ся, то ино десь в сьвѣтѣ; но не у нас в Буковинѣ; — для чого так? — за се я много вѣд давна говорив, тай вѣд давна перестав; а тепер вже время не по тому. Нарёд наш Буковиньскый ще темный, — а що гёрше лукавый: одно другому завидуючы вѣд губы хлѣб видирає. [2] Ще не знавшы, що се за диво з теѣ Конститутциѣ може буты, повиталисьмо звѣсьть о нѣ 22⁰ Марця сьвятом вечерным общого народа: находившысь по улицям з музикою накричавшысь „vivat“ и царевы и найзнатнѣйшым персонам, напывшысь, що влѣзло, тай тылько, бо незнайшовся нѣ один, щоб до тьмы народа промовив словом спасеныя. А так виставшысь люды з всього витверезылыся и забулы, що их на хвилю упоѣло. Видно було, що мѣщане и жыды хотѣлиб щось, чогось забагалы, бралыб ся до чогось, колы неумнѣ, та шляхты лякалысь: думалы, без неѣ нѣчого робыты; ба и правда, ино що и з не нѣчого порадыты. Шляхта мовчала, и кому могла губу затикала, щоб хлоп не почув, та мазурского розуму не догадався. Межы многымы нарадамы зѣйшло не мало часу дурнѣсѣнько. Зналы оны, що стыдно мовчаты, колы цѣлый сьвѣт говорит, алеж и боялы ся, щоб не вирватысь як з костуром. Радпѣ булиб своѣ просбы з Галицкимы получылы, але каялысь за рѣк 46 тепер перед шляхтою Галицкою показатысь, а самым не знаты, як та куда; а тут як грѣм по громѣ чуты, що в Гал(и)ччынѣ панщину Ляхы даруют. Забага им ся Семигородской Конститутцыѣ, алеж вже та и Семигорожанам не до смаку: от думалы собѣ, лѣпшы зѣстаты пры status quo, коб удало ся, як панщыну пострадаты, бо Молдаву, хоч и там щось ся рушало, тяжко до себе привабиты. А на конец почувшы, що цѣсар [3] панщину дароваты не позволяє, забрались проситы того, що на беспечно им не признают; а до того, щоб язик народовый запровадиты по школах и урядах, щоб маєтком духовным им самым господарыты и много инших рѣчы, що и Галичане споминалы. До того дѣла зѣйшлы ся — було тому минувшого Вѣвтѣрка тыждень — до одного дому, радилы, чы треба гвардиѣ, вѣдкы оружя взяты, и як о се проситы. Вибралы депутацию до 20 людей, щоб пѣслаты до Львова. В Недѣлю зѣишовшысь радилы над пунктамы

петицыѣ до цѣсара подаваемой; в Понедѣлок малы уложыты, а в Вѣвторок прочитавшы народови депутациєю пѣслаты. Но бѣда в Понедѣлок на радѣ у Барона Мустацы, де и наш Василый вѣд школярѣв був пѣсланый, роздвоѣлысь, шляхта вѣтлучылась, тай в Вѣвторок лиш до гвардыѣ записувалысь, межы котрымы и 2 Головацких читаты можна. Але и в тѣм запынив нас заказ Стадиона, о чѣм в Четвер довѣдалисьмо ся. И так все по нѣчому. Чы не буде так нам всѣм, бо я Нѣмцям не вѣру; хотят бути вѣльнѣ, а на Влохы, поставилы 13.000 охотникѣв. Що з того буде для Галича? що для Польщы? того не знаємо; але коб' знаты, що для Русинѣв. Наша трѣйка царѣв ще ся за рукы здаєт триматы: то не з добром для Польщы. Неспокой хлопѣв в Гал(и)ччинѣ Нѣмцям дуже спосѣбна, щоб полученя и воскресення молодой Польщы не допустыты; а се се я не вѣру, щоб Австриѣ з Россиєю конечно бытысь, ще [4] оны собѣ завсѣды свояки: такимы им буты: одному зо страху, а другому з интересу. Щось було чуты, що Россия з досадою промовила до Австриѣ за констытуцыю, и жадала, щоб Полякам конституцию або вѣдобраты, або их самих вѣддаты. Но того зробиты вже не льзя, для того, — колы правда — Польща має вѣд Николая дѣстаты констытуцыю, а вѣн сам Молдаву заграбиты, бо вже 6000 до Яс мало вѣйты. Сесим новинам нѣ кѣньця, нѣ мѣры, нѣ змудроваты що з того буде.

Вѣнка щем не випродав; найбѣльше благочесть по селах розѣбрала. Професор Гиларѣон Гакман до того менѣ помѣг. За его руководством вичисливем села руски в Буковинѣ; от Тебѣ спыс, колы єго требуєш. Вѣд Яся знат нѣчого нечуваты, нѣ знаты, де ся обертає. Рускою пчолою дуже ся радую, а ще бѣльше, що Зубрицкый, а не якый консисторскый редактором. Коб лиш за що маты, то запренумерую. На милость прошу, пишы менѣ, що ся в вас дѣє, чы ще на Нѣмцѣв уповаєте? За Іордана нѣчого не чуваты: книгар великый баламут. Бѣлизны вже тепер нам неконечне: нехай зѣстане на потому.

Цѣлую Тя сердечно и Твоих мылых

найщыршый брат

14⁰ Цьвѣтня 1848. Далибор Головацкій.

(Петръ Ѳеодоровичъ)
дописка Як. Головацького.

Лист пис. на 4 стор. folio.

Ч. 130.

Лист Н. Бірецького до Якова Головацького, пис. дня 27. IV. 1848 р.

Любезный Брате!

Чудую ся много, що въ такимъ часѣ, якій є теперѣшній, ани словечкомъ не зголосишъ ся до мене. Може въ Васъ люди о ничимъ незнаютъ и сидятъ собѣ тихо и спокойно? А духъ тогочасный ще не овянувъ умы ваши? Але тое бути не може. Ты може забувъ о братѣ о побратимѣ, Иванѣ, котрый на конецъ русскои землѣ поверженный, всѣ бури и непогоды на ню приходящи, терпеливо зносити мусить. — Царь милостивый вôльностю даритъ всѣ свои народы, до тыхъ неохибно належимо и мы а прецѣ не стараємо ся зъ подару того хосенъ тягнути. Всѣ народы на перебѣжки о народнôсть свою ся убѣгаютъ, всѣ правъ своихъ ся домагаютъ, оденъ лише Русинъ неотважно ся дивитъ, що зъ того буде розмышляе, а може зо всѣмъ на Бога спущаесь, но щобъ му ся такъ якъ тому немощному при овчей купели не дѣяло? А тое легко бути може, бо скоро мы помалейку прочумаемось, иншіи тымъ часомъ осудятъ долю нашу.

Не много такихъ є у насъ людій, котри бы могли и хотѣли уяти ся недолѣ русского народа, черезъ тôлько вѣкôвъ въ темнотѣ и неволѣ погруженного, но на тыхъ цѣлый обязанности тои тягаръ спочивае. [2] Они маютъ въ имени цѣлого народа ся обзывати, и рôвно зъ иншими правъ своихъ ся допоминати. Теперь то на часѣ Братцю писати, и письмомъ чулымъ нарôдъ зъ оспалости пробуджати, слабыхъ пôдкрѣпляти, молодѣжъ загорѣлу на простый путь напроваджовати, и не дати кому иншому кромѣ правдивого Царя Австрійского, Галицкого короля конституційного, надъ собою панувати. Писав-емъ колись недавно до Зубрицкого, чи будутъ выдавати задуманное письмо часовое, але вôдписавъ ми, що въ тыхъ часахъ тое не наступитъ. А то конечно намъ е потребно, найлучша пора до того ся теперь насувае. Печатанье не пôдпадае цензурѣ, кобы тôлько найти Редактора ручительного? чи не мôгбы нимъ бути Д. Зубрицкій, ты бôльше зъ нимъ свѣдомый, може скорійше наговоришъ го до того. А буде хлѣбъ и пôжъ ся найде. Буде органъ публичный то каждый посля возможности доверже своеи працѣ. Нехайбы хоць еденъ листокъ на тыжденъ.

Если читаете: Postęp, найдешъ тамъ въ Ч. 4. мое письмо до него переслапное, але якъ на нее вôдповѣдаютъ? Якъ сями (sic) хочутъ, и якъ имъ треба. А если ще напротивъ того що напишу, запевно не умѣстятъ того. Одже радь Брате даякъ конецно (sic), щобъ и мы моглися

вôдозвати словомъ русскимъ чистои правды, голосомъ покривдженыхъ, и наши потребы ласкавому Правительству предложити, котрыхъ до теперь не знае, бо ктожъ му ихъ обвѣстити мае?

[3] Вамъ тое найлегше, босте вже выдавали Вѣнокъ, маете бôльше знаемыхъ въ Львовѣ, а може и братъ Иванъ до Львова ся теперь перенесе. За добрый розхôдъ ся нестарайте, свои пріймутъ зъ щировъ радостіовъ а чужи зъ цѣкавости що тыжъ тамъ Русини пишутъ читати будутъ. Прошу тя о вôднисъ якъ найскорійше, донеси прецѣ якій тамъ духъ на Руси, бо я далеко вôдъ Руси? Поздоровъ вôдъ мене Кобринского, не пише до мене хоць просивъ-емъ го. Зазнакомись зъ стрычанымъ моимъ братомъ въ Коломеи.

Бувайте здорови всѣ добріи братья

Вашъ

усердный

Н. Бѣрецкій.

$\frac{27.\ 15}{4}$ 848.

Бахуръ —

Дубецко ос: поч:

Якъ тамъ Владыславъ нашъ поживае?

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій стороні почтові стампілї: Przemysl 29 Apr. Kolomea 1 May Zaleszczyki 5 May i Tłuste 9 May та сильно почеркана адреса:

Bachórz.

Ser Hochwürden Herrn Herrn Jacob Głowacki Wohlgeboren in Mykitynce bei Kolomea. Auf Hände des H. Kobrzynski Kreishptschdirektors in Kolomea. — per Przemyśl Sambor Stryj Stanisławow in Kolomea.

Tluste.

Ч. 131.

Відозва Чехів в справі славянського з'їду в Празї, друк. під днем 1. мая 1848 р.[1]).

Slowané, Bratři!

Kdo z nás nepohledne se žalostí na minulost naši? A kohož tajno, že to, co jsme přetrpěli, stalo se w našem nepowědomí a rozdrobenosti, dělící bratry ode bratří? Ale po dlouhých wěkách, w nichž zapomněli

[1]) Її передруковав Ів. Созанський в замітках: „До історії участи галицьких Русинів у словянськім конґресї в Празї 1848 р.“, стор. 2.

jsme jedni na druhé, w nichž tolikeré neštěští na hlawy naše sesypalo se, přišli jsme k tomu poznání, že jsme jedno — že jsme bratří. Přichwátili časowé důležití, jenž oswobodili národy a sňali s nich břímě, pod jehož tíží stonali; časowé tito sňali břímě na mnoze i s nás, a my teď to, co jsme již ode dáwna cítili, můžeme wyslowiti, to, co k prospěchu našemu slouží, rozwážiti a uzawírati. Národy ewropejské usrozumíwají a sjednocují se, Němci powolali ku sjednocení swému do Frankfurtu parlament, kterýž na tom stojí, aby jemu mocnářstwí Rakouské ze swé neodwislosti tolik ustoupilo, kolik toho k jednotě Německé potřeba, a aby mocnářstwí se wšemi zeměmi mimo-Uherskými do nowé Německé říše se wtělilo. Takowý krok zrušil by netoliko jednotu Rakouska, ale i spojení a samostatnost kmenů Slowanských, jichžto národnost by se tím w nebezpečenstwí uwedla. Na nás jest, abychom toho co nám nejswětějšího statečně hájili; přišelť čas, abychom i my Slowané usrozuměli se a sjednotili úmysly swé. A protož ke mnohým žádostem, zaslaným k nám z rozličných krajin Slowanských, radostně přiwolujíce činíme pozwání ku wšem Slowanům Rakouského mocnářstwí a wyzýwáme wšecky muže, důwěru národu mající, kterýmž na obecném prospěchu našem záleží, shromážditi se w staroslawné slowanské Praze České ke dni 31. Máje t. r., kdežto bychom společně w poradu wzali wšecko to, co prospěch národa našeho žádá a co za důležitých těchto časůw činiti máme. Chtějíli jiní Slowané mimo mocnářstwí naše žijící nás přítomností swou poctiti, budou nám hostmi srdečně wítanými.

W Praze dne 1. Máje 1848.

Josef Matyáš hrabě z Thunu.
Wojtěch hrabě Deym.
Jan rytíř z Neuberka.
Pawel Josef Šafařík.
Karol Malisz, członek deputacyi polskiéj.
Frant. Palacký.
Wáclaw Hanka.
Ludevít Štúr.
Jan Pétr Jordan.
J. Erazim Wocel.
Karel Wladislaw Zap.
Dr. F. Lad. Rieger.
Witalis Grzybowski.
Wáclaw Štulc.
Michail Panić.
Karel Maria baron Villani.
Karel Jaromir Erben.
Dr. Fr. Miklošić.
Dr. Ant. Jaroslaw Bek.
Fr. Mat. Klácel.

Wšecky dopisy w záležitosti této zasílají se do kancelláře wýboru pro sjezd Slowanský w měšťanské besedě číslo 141—2 w Praze.

Tisk. Jar. Pospíšla.

Відозва друкована на 1 стор. вел. 4⁰. На боці дописав Карло В. Зап:

Později se připsali:

Iiří Lubomirski,
Stefan Aranitskij
Dr. Jan Dvoráček
Jan Dobrzański
Vinc. hrabě Waldštein
Maksim Papić protopresbyter.
Bedřich hrabě Rummerskich
Hanuš hr. Kolowrat Krakowský.

Ч. 132.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 3. мая 1848 р.[1]).

Milý Příteli!

Píšu krátce, ale wěc důležitá! Z přiložené proklamaci uwidíš, oč se jedná. Porozumění Slowanůw wšech k obránění se proti německé bůrokracii, která nyní pomalu již na nelegalní, revoluční půdu se stawí, a swé panowání nikterak z ruky swé pustiti nechce, zabezpečení interessů každého slowanského štěpu zwlášť, společná obrana, proměnění Rakouska westát Slowanský, swobodný, od žádné cizí politiky nezáwislý! To naše swatá uloha. Starej se, aby z Wašich lidí co nejwíce sem do Prahy přijeli, neboť Halicko-Ruské záležitosti potřebuje zwlástě statných obránců. Nebespečenstwí při tom žádné, císař dal konstituci, a jakou si uděláme, takowou budem míť. Co dal nám Čechům, to musí i wšem ostatním Slowanům dát, o to se postaráme.

Twůj upř. př. Karel Wlad. Zap.

W Praze 3. kwětna 1848.

Лист пис. на 1 стор. вел. 4⁰. На четвертій стороні почтові стампілї: Prag 6 May, Tłuste 11 May і адреса:

Prag.
Sr. Hochwürden Herrn
Jakob Głowacki Grich. kathol. Pfarrer
Pr. Tłuste. in Chmielowa
Czortkower Kreis in Galizien.

---

[1]) Лист передруковав вже був Ів. Созанський в статиї цит. під Ч. 131.

Ч. 133.

Лист Івана Борисїкевича до Якова Головацького, пис. дня 13. V. 1848 р.

Зъ Лvova на дни 13м Маика 848.

Честный и любезный друже!

Великий допросъ до vасъ запошу; абы'сте зъѣхали до Лvova на 19 жолтня, на той конгресъ ученыхъ нашихъ — абысте приймили зарядъ „Мати рускои", яку станоvчо заложемо при єтомъ зъѣзду — и абысте були готоvи на професуру язика и лѣтературы нашои при здѣшнôмъ унѣvерситетѣ. Уже отримало Президиумъ розказ заложеня трохъ катедръ языка и лѣтературы нашои vо Лvovѣ при каждомъ гимназиумъ — и при унѣvерситетѣ — подобно зъ заплатоvъ 600 fl. м. к. — Отож vсѣ згодили ся на тое, же без vасъ обѣйтися тутъ не може — бо хтож годнѣжший такои посады. — Партиа соборова — спроvадила Вагилеvича на редактора „Днеvника руского" и радабы го також умѣстити при школахъ — але не гадаю щоб' му достало ся мѣсце при унѣvерситетѣ [2] о яке старается також Ч. Жукоvский — через заслуги сvои у партии Стадионоvско бѣрократцко нѣмецкои. — Но vаша заслуга любый друже — то праця мозолна коло руской моvы то знамость соvершенна vсѣхъ лѣтерацкихъ плодоvъ рускихъ, и праvый поглед на станоvище наше народне. — Консисторъ уже за vами.

Запаvъ емъ буvъ vъ малу колѣзию зъ консисторомъ нашимъ. — Вы знаете зъ якими планами vиѣхалъ я до Лvova; — vъ дорозѣ змѣнилъ я первотне намѣренье, бо обяvила ся менѣ мисль лѣтерацкого зъѣ(з)ду; и зараз предложиvъемъ мисль тую консистору. Но якжемъ задиvоvалъ ся що такий проектъ уже даvно былъ поданий на Радѣ нашой — тай дрѣмалъ доси як vсѣ подяня (sic). Доvѣдаvъемъ ся також, що заложенна якась „Матица" пôд зарядомъ консисторскихъ, уже збирае датки и приготоvила три письма до друку: Житье Сvятого Еустахия — катехизмъ дла (sic) дѣтей — и паучку Богослоvia. Отожъ перvий обяvъ умництvа Русинôvъ. Жалко ми зробило ся — щосьмо такъ писко и далеко одъ другихъ (sic) славянъ нашихъ — и подумалъ емъ, що зъ тимъ зарядомъ до конца не трафлю. Про тое погадалъ емъ здѣлати сю Матицю только проvѣзоричною — а утvорити новую [3] пôд сvѣтлимъ vашимъ проvодцтvомъ, щобы не поvстидати ся перед сvѣтомъ — надѣючися же намъ сердце vаше руске помощи сvоей неодмоvитъ. Дла (sic) того vиробиvъемъ „Запрошенье" не ôд Матицѣ" — но ôд колькохъ жителей Лvовскихъ яко любячихъ нашу народну лѣтературу. — Дôстали ся минѣ за тое гнѣvы и терпки перемоvи — хотѣли одкликати именемъ „Матицѣ" або

пôдшити ся до сего „запрошеня“ — но прецѣнь стало ся — щомъ желалъ — пôддала ся „Матица“ пôд суд ученихъ нашихъ — узнала своє существо за провѣзоричне — а намъ пôдписанимъ повелѣли заняти ся приготовленями до того збору ученыхъ.

Нинѣ станутъ наши пакта конвента. Прошу Васъ надôшлѣтъ намъ списъ знамихъ (sic) Вамъ лѣтератôвъ и професорôвъ нашихъ абисмо могли послати имъ дописи зъ запросинами — на сей зъѣздъ. Питаю Васъ також чи не було бы добре скôлка пар селанôвъ нашихъ зъ рôжнихъ сторонъ краю нашого спровадити на тои збôръ дла розôзнаня діалектôвъ мови нашой — н. пр. Гуцулôвъ, подолакôвъ зъ Тарнополского — Наддністран ôд Нижнева, Бойкôв — Премишланъ и Саночанôвъ. — Скажѣтъ намъ також — кому до Угрôвъ пôслати запрошеня. [4] Пишѣтъ пôдъ моевъ адресовъ пôд числомъ — яке на верхъ листу узрите, бо типеръ самъ єще не знаю. —

Ябымъ хотѣлъ видавати письмо часове полѣтичную газету — вдуху руско словяньскимъ але аж од 1⁰ Листопадня по нашомъ зъѣздѣ, коли стягнут ся алумни — щобы менѣ помогали въ коректѣ — тай переводахъ новинъ з письмъ нѣмецкихъ, ческихъ южнословеньскихъ и иныхъ новинъ що насъ яко русинôвъ могли бы обходити. Хотѣлъ бимъ аби зо становиска чисто руского — и человѣчесволюбного — зачалисмо поглядати на дѣанія сего временнаго свѣта а притôмъ выробити мову нашу до будущого правителства въ народной бесѣдѣ. Хотѣлъ бимъ хоть слабу полемѣку провадити зъ Русино жерцями — але гôдну силного народа — почувшого ся въ существѣ и призначеню своемъ. Вы будете цензоромъ мови моей — и помощникомъ въ творенію слôвъ новыхъ а потребныхъ. Въ Радѣ нашой тепер самѣ дописи — а ôдписовъ дуже мало — бо моло (sic) охочихъ до працѣ и здатнихъ референтôвъ — то розѣхали ся по селахъ — то тероризмомъ то сервѣлѣзмомъ одлучили ся. — Честний Яхимъ и Мехъ издателъ справи клекотиньской — заселаютъ Вамъ свои поклони. — Вагилевичъ недоступний. Памятайтеж — готовѣтъ ся тамъ. Прекрасни поклони оддаю любой родинѣ вашой — и поручаю ся дорогоцѣнной приязни вашои

Иванъ Борисѣкевичъ.

Брата професора привезѣтъ зъ собою. —

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 134.

Просьба Як. Головацького і товаришів до Консисториї о дозвіл на висилку делеґата на славянський з'їзд в Празї, пис. дня 19. V. 1848 р.[1]).

Высокопреподобное Митрополитеско-Духовное Правленіе гр. к.

На день 31-ый Мая с. р. собирается въ Столичномъ городѣ Ческой земли Празѣ общій Соборъ Словянъ Австрійскому владѣнію подвластныхъ, на которомъ имѣютъ бути въ силѣ конституціи намъ Милостивѣйшимъ Императоромъ и Королемъ наданой всѣ дѣла, тыкающіи ся Словянъ Австрійскихъ вообще и всякаго Словянского племени сукроме розважены и узаконены. Nижеподписавшіи ся узнавая важность сего времени сердечно желаютъ имѣти участь въ томъ всеобщемъ Слов. соборѣ, для заступленія дѣлъ, тыкающихся нашой Галицко-руской вѣры, языка и народности, и всѣхъ природныхъ правъ передъ лицемъ Славянскихъ посланниковъ. Того ради обрали по всеобщому согласію ниже подписавшіи ся Чест. Отца Ѳадея Вѣрского гр. к. капеллана изъ Попелникъ, имѣя полное довѣріе, къ Его ревности о всеобщее благо Галицкихъ Русиновъ, котрый изъ ревности къ свому народови жертвуетъ своимъ [2] собственнымъ иждивеніемъ отбыть сее важное посланничество. Ниже подписавшіися просимо Найпревел. гр. к. консисторію о соизволеніе сему Мужеви отдалитися отъ своего пастырскаго прихода, отдавая тую обязанность сосѣдному Отцу Колянковскому, Парохови Тучапскому. Призаносимо прозьбу, щобы тое желаніе наше въ найкоротшее время исполнено було.

Въ Рожновѣ дня 19-го Мая 1848 р.

Я. Головацкій, Іоаннъ Антоневичъ, Іоасафъ Кобринскій, Николай Терлецкій, Денисъ Бурачинскій.

Просьба пис. на 2 стор. folio.

Ч. 135.

Начерк листу Якова Головацького до Карла В. Зана, пис. дня 19. V. 1848 р.

До Зана.

Drahý Přiteli!

Poroučím Twoje přízní Dwojictíhodného kněže Tadeaše Wirského, může od celého Pokutí na wyslanectwí Slowanského sboru do Prahy na den 31 Maje t. r. od Rusinů obraného, i prosím Tě, jako bratra,

---

[1]) Передр. в замітках Созапського цит. під Ч. 131.

o wprowadění a představení toho může, důwěří nasi majícího, wysoce ważenemu narodnému slowanskému shromaždění — a wšelikou potřebnou instrukcí. —

Pozdrawujic upřímě wšecky bratry Slowanské zostaji Twůj Tě serdečně milující přitel a sbratřenec

Jakub Jarosław
Hołowackij.

W Rožnowě dně 19ho Maje 1848.

Начерк пис. на 1 стор. 4⁰.

Ч. 136.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1848 р.

Львовъ 8/20 Мая 1848.

Почтеннѣйшый Другъ!

Мы ведемъ дѣятельную жизнь, но съ свойственною Русскому уму разуму разсудительностію. — Мы подали наше прошеніе Его Цѣсарскому Величеству, одобренное всѣми благоразумными, (: исключая Ляховъ) и получили милостивѣйшее рѣшеніе. — Въ противоположность Польской народной Рады, завелась у насъ Рада русская народная подъ предсѣдательствомъ Его Преосвященства Отца Епископа*) и Консисторія выслала приглашеніе до всѣхъ Деканатовъ заводить деканальныя Коммитеты и сносить ся съ начальною Радою. Поѣзжайте до Вашего Декана и найдете у него наставленіе въ какомъ духѣ народъ Галицкорусскій долженъ послѣдовати. — Издается Письмо часовое подъ заглавіемъ „Зоря Галицка". Издатели Антонъ Павенцкій и Священникъ Жуковскій, я увѣрилъ издателей, что Вы будете имъ пособствовать Вашими прекрасными статьями, и о то прошу Васъ. — Мы поступаемъ согласно съ Правительствомъ и пользуемся его довѣренностію и покровительствомъ. — Завязалось было общество псеудо-Руссиновъ состоящее изъ отступниковъ нашего обряда, но мы нехотѣли имѣть съ ними дѣла. — До Праги отправится депутація, хотя впрочемъ ихъ стремленіе есть другое. — Любезнѣйшый другъ, Вы должны читать по крайней мѣрѣ газету Allgemeine Zeitung и Львовскую Польскую Газету. — Вы въ Вашемъ околоткѣ можете очень полезно для общаго блага дѣйствовать. — Насъ ожидаетъ слава естьли мы неоткло-[2]-нимся отъ прямой дороги. Въ ваши деканальныя собранія приглашайте порядочныхъ поселянъ, вчера въ на-

---

*) Т. е. суфрагана Григорія Яхимовича. (Доп. Я. Голов.).

шей народной Радѣ возлѣ Епископа засѣдали сельскіе депутаты изъ Злочовскаго и Жолкѣвскаго округа; честные мужички съ здравымъ Разсудкомъ и достохвальною ревностію, они по собственному побужденію явились сюда. — Ревизія у Васъ была конечно по клеветамъ нашихъ недруговъ Ляховъ, они и на Епископа и на крилошанъ и на всѣхъ насъ клеветали, что мы Россійскіе шпіоны, но теперь уже Губернаторъ и Министры удостовѣрились въ ихъ лжи и лукавствѣ. — Епископъ, Кузѣмскій и Малиновскій принадлежатъ даже до совѣта (:Beirath:) у Губернатора. — Зорю Галицкую будете Вы получати чрезъ Почту въ Заблотовѣ, а переписивати можетеся съ Редакціею подъ Адрессомъ — An die Redaktion der ruthenischen Zeitschrift Zoria in Kantor der Stauropigianischen Buchdruckerey — а теперъ обнимаю Васъ сердечный другъ —

Зубрицкій.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На четвертій сторонї почтові стампілї: Lemberg 21 May, Zabłotow 24 May, Tłuste 30 May і адреса:

Der Adressand soll sich in dem Chmielowy bei Tłuste befinden.

Wielmożnemu Imc Xiędzu
Głowackiemu
Proboszczowi Obrządku Ruskiego w Chmielowy
WWmu Panu Dobrodziejowi
pr. Tłuste. w Chmielowy.

Ч. 137.

Повновласть для руських делеґатів на з'їзд в Празї, пис. 21. V. 1848 р.[1]).

Брата Славяне!

Радостно прыймылисьмо, мы жители землѣ Галицкои рѹского щепѹ отъ Васъ возваніе на Соборъ Славянъ въ старожитной Празѣ Ческой. Зъ ѹсердіемъ подаемъ Вамъ рѹкѹ до вспôлнои справы нашой черезъ подѣли и нещастя ѹтисненной Славян'ской родины.

Може найбôлше зъ всѣхъ вытерпѣлисьмо мы Русины, бо черезъ нещастніи судьбы такесьмо подпали, що неможемъ ся так як други Славяне значновъ похвалити письменностевъ. Мова наша занедбана, и чимъ разъ бôлше оставленна, а родъ ваш въ смѹтномъ убожествѣ матеріал'номъ и дѹховномъ доси остаеся. Аж теперь засвитало намъ ясное сво-

---

[1]) Повновласть передруковав був Ів. Созанський в замітках цитованих під Ч. 131.

боди сон'це, пробꙋдилисьмося до нового житя и ялисьмося огрѣвати блаженною гадкою въ той красной надѣи, що и мы тепер по тяжкихъ подвигахъ зъ пожиткомъ розвинемъ любꙋю Народность Рускꙋю. Но так як Вы братя и мы хочемъ въ соединеніи зъ Державовъ Австрійсковъ надаль подносити народни сыли и розвывати свободы и щастливость народа нашого. Але чꙋємо то добре, що не осягнемъ нашои цѣли и не охоронимъ ся отъ обстоятел'ствъ намъ непрыязныхъ єслы останемъ одособенны одъ дрꙋгихъ Славен'скихъ народовъ.

Для того Братя Славяне державы Австрійской желаємъ и мы полꙋчити и порозꙋмѣти ся съ Вамы на достойномъ Соборѣ Пражскомъ, и посилаємъ з нашой рады рꙋскои нашихъ членовъ: Іоанна Борисьекіевича, застꙋпника предсѣдателя рады, Григорія Гіпилевича, Доктора Богословія, и Алеѯея Заклин'ского, Академѣка Львовского, абы з Вами обрадовали над всем що для добра Славян'скихъ Народовъ потреба, и як намъ въ томъ важномъ часѣ одродженя народного дѣлати приналежитъ. Тымъ нашимъ посланникамъ даємо полномощництво до всѣхъ дѣланій не противлящихъ ся цѣлости Пап'ства Австрійского и вирече́нной отъ насъ вѣрности ко Великодержавномꙋ Габсбурскомꙋ Домꙋ нашимъ конституційнимъ свободамъ и милой нам завше Народности нашей; а Васъ молимъ, абысте ихъ радо прыймили и при Вашихъ обрадахъ въ которихъ правость и любовъ братня бꙋде предводити, и о нашой доли приязно погадати зволили.

Въ Львовѣ дня 21-о Мая 1848.

Ч. 138.

Лист Мих. Куземьского до Йосифа Левицького в Заболотові, пис. дня 11. (23.) V. 1848 р.[1]).

Всечестныи Братія!

На Ваше письмо изъ дня 19/7 Мая т. г. отповѣдаю именемъ рады нашой:

Хотя с'мося попередъ не порозꙋмѣли — однакожъ згодилисьмося въ намѣренію касател'но посланництва до Праги.

Рада наша узнала быти добрымъ и потребнымъ выслати изъ среди себе трехъ членовъ, котрибы на пражскомъ соборѣ Славянъ насъ Рꙋсиновъ галицкихъ застꙋпили.

---

[1]) Передруковав Ів. Созанський в замітках цит. під Ч. 131.

Избралисьмо до того честнихъ Господиновъ: Борисѣкьевича, Гінелевича из Перемишля, и Заклин'ского, яко Академѣка.

Далисьмо имъ Інстрѹкцію, которой отписъ тѹтъ длѧ Вѣдомости Вашей прилѹчаю. Здаємысѧ, же избранны Посланникы бѹдѹтъ в'станѣ, по данной имъ Інстрѹкціи насъ Рѹсиновъ годно застѹпати. Кошта дороги по 200 fl. ср. длѧ каждого, приняла рада наша на себе.

И мы гадали, що добре бы было, абы ще болше кто ѣхавъ до Праги; у кон'ци урадилис'мо трехъ послати.

Подаю Вамъ тоє до вѣдомости, абисте взѧли под розвагѹ, чи нѹждно бѹде при томъ складѣ до вижреченнихъ трохъ посланниковъ єще и четвертого прилѹчити.

Вашихъ честій истинный Дрѹгъ Кузіемскій.

Львовъ днѧ 23/11 Мая 848.

Ч. Отца І. Левіцкого прошѹ тоє письмо Честнымъ: Сокѹльскомѹ, Головацкомѹ и Кобрин'скомѹ удѣлити.

Ч. 139.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далилора, пис. дня 13. (25.) V. 1848 р.

Любый брате Далиборе!

Не вôдписувавъ ємъ Тобѣ зараз на Твоє письмо, бо жадавъ єсь вôдъ мене докладного товку на теперѣшнй произшествія въ свѣтѣ и у насъ. — Тяжко було зразу собѣ розмѣркувати, якъ, що, куди иде — и куди, и за що братись — але ще и нинѣ годѣ провидѣти, якій конець всему буде. — У насъ голосъ наданои конституціи не бувъ глухимъ пустозвокомъ не тилько для Полякôвъ, але и для Русинôвъ. И Русинамъ просвѣщеннымъ заскоботѣла свобода конституційна коло сердця. — Але зразу подѣялося не мало непорозумѣнія. — Поляки розрадованй кликами народôвъ Европейскихъ и потакованьемъ дворôвъ, що Польща буде и муситъ бути, и то в давныхъ границяхъ, забули на насъ Русинôвъ, прагнули лише Польщѣ, а нашъ языкъ назвали ихъ нарѣчіемъ, а намъ навѣть и назвы Русинъ заперечовали. — Теє покривдженье зразу остудило Русинôвъ до справы польскои — а пôзнѣйше выкликало сильное сопротивленье. — Вѣдомо Тобѣ, якъ правѣнье умѣло ужити тои болящои стороны рускои и утворити раду русску у св. Юрія, щобы пôдъ плащикомъ народности и языка руского, пôдъ барвою Червоной Руси (!) свою бюрократію усадовити. — Але не удасться имъ, Русинъ звѣтривъ

письмо носомъ, свого ся доправляє, а зъ Ляхами не зриває звязку — [2] но спôльно хоче добиватися всѣхъ пунктôвъ конституціи. — Ne увѣривъ бысь якіи дивеса поробилися — Нѣмцѣ басують Русинамъ якъ можутъ, я самъ чувъ якъ комисарь цыркуловый говоривъ що тутъ Червона Русь — и Поляки немаютъ ничого дѣяти, що, каже, лишень вы Русине поднесѣтъ свою народнôсть, свôй языкъ, а Ляхôвъ выкинете ажь за Санъ (!) — Въ Станиславѣ офицеры и цыркуловѣ говорять всѣ по руски (: ци довго того буде :) — тамже Нѣмцѣ кажутъ, що вони всѣ перейдутъ на рускій обрядокъ, бо вôнъ є лѣпшій — ба найшлися и такіи котрî белемонятъ: на що намъ Папу римского слухати, мы пріймемо рускій обрядокъ и зробимо цѣсаря головов церкви такъ якъ въ Россіи. — Хтожбы тому всему давъ вѣру. — Чижь Русине прагнутъ Московского царства, чи вони загадали коли Поляковъ вонъ проганяти — нѣтъ — не нывѣ вже такî бесѣды говорити — Русинъ вже зъ Ляхами поєднався або скоро зовсѣмъ поєднаєся — спôльна потреба, обопôльный интерессъ, обопôльнî концессіи, жертвы якî приносятся Ляхами, щирôсть Руская поєднаютъ обохъ зовсѣмъ. — Nай собѣ безглуздники плетутъ що хотять, але правда мусить звитяжити! — Чехи зôзвали до себе на раду на 31° Мая 848 всѣхъ Словенъ — [3] щобы всѣмъ Словенамъ спôльно порозумѣтися, звязатися напротивъ бюрокраціи, котра нинѣ вже неправныхъ, бунтôвничихъ способôвъ доберає, абы своє панованье удержати, перетворити Австрію въ паньство Словенске свободне, вôдъ жаднои чужои политики независле, залагодити интересы всѣхъ словенскихъ племенъ и пр. Отъ що дѣє ся — дай Боже щобы гараздъ повелося — тамъ и наша надѣя, наше спасеніе... братъ брату не дасть загибнути. Бувъ ємъ того тыжня на Покутью — и тамъ обрали Священники одного посла на раду Словенскую Отця Вѣрского (: изъ Попелникъ :) лишь не знаю чи Консисторъ позволитъ Єму поѣхати туди. — Въ Коломыи заведена рада руска, предсѣдателемъ О. Верещинскій — але рускіи священники порадилися, щобы жадного урядника цѣсарского не пріймати за члена — щобы небуло такои ганьбы якъ въ Станиславѣ, де Нѣмота утворила свою раду австрійско-конституційну (?) и призвала Русинôвъ до того — та найшлося кількохъ що пристали. —

Изъ Вѣдня не маю нѣякои вѣдомости. — Маю рецеписъ на листъ пôдписаный 1го Цвѣтня — але письма анѣ вôдпису нема, знать не вôльно єму писати чи що (?) Оттобы конституція! [4] У Львовѣ выходитъ руске часописьмо: Зоря галицкая; пренумеруйтеся на почтѣ. Выдає Антоній Павенцкій. — Цѣна на рôкъ изъ почтою 3 зр. 30 кр. Ср. — на пôвроку 1 зол. 45 кр. ср. — Мене просивъ оденъ изъ пріятелѣвъ Гр. Боднарь, щобы выдруковати єго поезію: Лѣсъ Дубина. До Вѣдня далеко — у Львовѣ нѣякъ — а я гадаю у Чернѣвцехъ є такожь

гражданскіи буквы, можнабы напечатати. — Будь ласкавъ затрудися тымъ — попытай чи маютъ буквы, такіи якъ треба; чи є буква *є* (: якъ въ Вѣнку — може бы обернути можна россійске, коли маютъ э :), ъ такожъ чи є, *ю, у*, або найбы вже и зволоська було і-ѹ ѹ, то все єдно. — Авторъ жадає, щобы було напечатано на однôмъ боцѣ рускими а на другимъ польскими буквами. Для того уже самъ чистенько перепиши по польски. Выданье най буде 1000 ексемп. въ 8цѣ. Запытай, що буде коштовати, крайнымъ уже словомъ и донеси менѣ якъ найборше. Ще дописати мушу: пиши або на тоншимъ або на меншимъ паперѣ, щобы въ двоє за листъ неплатити пусто дурно, коли дешевше може бути. —

Бувай здоровъ майся гараздъ цѣлуємо Тя всѣ цѣлымъ домомъ

Я. Головацкій.

Хмелева 25⁰/10 Мая 848.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 140.

Лист Йос. Левицького з Заболотова до Як. Головацького, пис. дня 27. V. 1848 р.[1]).

Мылій Братчикѹ!

Тѹю вижнаписаннѹю Вѣдомôсть нинѣ ôдобравємъ з' Почти и поспѣшаю Тобѣ з ѹдѣленіємъ! Въ коротцѣ вспѣмнѹ: же вчора кондѹкторъ Ілкіевичь, братъ нашого ѹсопшого Издателѧ приповѣстей рѹскихъ, казавъ минѣ, що помѧнѹтій Соборъ в Празѣ на 7-го Червца отложеній! Если тоє правда, бо сегодне всѣ Часописьма читавємъ, и нѣгдемъ того не находивъ — то бысмо мали доста часѹ вибрати и вислати и четвертого Достойного і розѹмного посланника. — Тамъ справа наша великѹю подпорѹ одержати може. Сегодне дав'ємъ о томъ ѹ[вѣ]домленіє Отцѹ Сокѹлскомѹ, абы зѣ[з]вавъ решті добрихъ людей, абысмосѧ зѣхали в Коломнѣ на Понедѣлок!

Прошѹ и я Тебе Братчикѹ, колибись мавъ часъ поспѣши, а мѹдрѹ бесѣдѹ поговоримъ! — Прощай ми брате, щомъ Тобѣ так довго задержавъ Історію Маркієвича. Маловъ рыбковъ можна Великѹю ѹловити! Тай Шѹринец а Профессоръ Прокопчиць, дѹже собѣ возлюбивъ тѹю Історію, мѹсѣв-ємъ Рѹсинови пожичити, аби єго ѹтвердити! —

Єсли бѹдешъ в Станѣславѣ не забѹдь го отвѣдати, а бѹдешъ сѧ томѹ радѹвати! Истинный рѹсинъ! Дасть Богъ по С. Вознесеніи бѹдеш

---

[1]) Передр. Созанський в замітках цит. під Ч. 131.

тѹю доро[го]цѣнѹю Исторію мати ѹ себе на столѣ. Цѣлѹю Тѧ сердечным желаніем Братолюбіѧ

Твой Дрѹгъ и Братъ

Іосипъ Левіцкій.

Заболотовъ днѧ 27⁰ Мая 848.

Ч. 141.

Начерк листу Як. Головацького до Юліяна Вислобоцького, пис. дня 16. (28.) V. 1848 р.[1]).

Милостывый Государь!

Съ большей радостію получилъ я извѣстіе объ издаваніи народнаго русскаго журнала подъ написомъ: Зоря Галицкая, и тороплюсь засвѣдетельствовать мою къ Вамъ признательность, какъ ревностному издавателью этого первенца нашего письменническаго житія. — Благоизволите принять подписку на первое полугодье, въ числѣ 1 fr. 45 kr. MK. и высылать Nра вышереченнаго еженедѣльника на слѣдующій адресъ: Jakobowi Głowackiemu plebanowi gr. k. w Chmielowie ost. poczta Tłuste.

Я слыхалъ, что Ставропигіянская типографія, коей Вы приняли чинъ директора, приведена теперь въ лучшое состояніе — я видѣлъ красивые польскіе и нѣмецкіе письмена (:шрифты:) — но я желалъ бы знать, имѣетъ ли это заведеніе и хорошіе шрифте гражданской печати. — Благоизволите меня писемно освѣдомить о томъ, или естьли возможно прислать образчики гражданской печати. — Конечно Вамъ извѣстно будетъ, что братъ мой издалъ въ Вѣнѣ сочиненія на Малоруск. языкѣ подъ написомъ: „Вѣнокъ". — У меня нашлосьбы мате-[2]-ріаловъ и памятниковъ словесности и извлеченій изъ разныхъ дѣлъ на подобное сочиненіе. которое я желалъ бы издать и тѣмъ приложить свою горсть въ скарбницу народности и всеобщаго блага. Естьли нѣтъ гражданскихъ письменъ въ Вашей типографіи, можетъ быть есть оныя въ казенной книгопечатни, когда бы можно было въ ней напечатать сочиненія не касающія ся правительства. — Объ рукописи и иждивеніи будетъ время позже поговорить. — Вы очень одолжите меня, естьли благоизволите отвѣствовать рѣшительно на всѣ эти мои вопросы. Na конецъ прошу Васъ, благосклонно прислать мнѣ „Стихи Николая зъ Николаєва" „Память М. Шашкевичу" и Słowo wzajemnego porozumienia się — или

---

[1]) Порівнай лист Ч. 145.

какія другія еще сочиненія, касающія ся пекущихъ дѣлъ русской народности — за котру прислугу я очень одолженъ буду и належныя деньги возвращу. — Теперь только посылаю 15 кр. на помянутыя сочиненія не зная цѣны ихъ.

Съ высокимъ почтеніемъ пребываю

Вашего Благородія...

Начерк пис. на 2 стор. 8⁰.

Ч. 142.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 1. VI. 1848 р.

Любый Брате Ярославе!

Дякую Тобѣ за вѣдомосты великой для мене ваги — ба коб лиш частѣшчѣ, то не ино для мене, але и для другых буду знав ужыты. Сей лист з деякими приписами пѣшлю до Рады народной централной; тай прошу не пожалуй ще подôбной основи менѣ, що ся дѣє написаты.

Зо стыхом кс. Боднара ходивєм до печатнѣ: та булоб зо всѣм добре, лиш буквы є не було; але обѣцяно менѣ, що на Вѣвторок дороблится; але 10 зр. ср. за печатанє здается менѣ за дорого, хоч продававшы по 1 кр. ср. — а продавшы всѣ 1000 таки ще щось и зиску булоб. Булоб менѣ дуже приємно угодиты Твому жаданю, тай казаты зараз випечататы, но я нещасный тепер не способный: такогом ся сего року дочекав, що вибувшы свою службу нѣ менѣ о чѣм сидѣты в Чернѣвцех, нѣ з чѣм в дорогу вибратысь. [2] Ще на мою бѣду школярѣв ще перед Липцем розганяют, и тим менѣ кѣлька грошѣв убуде. Іорданова Литопись на 48 до Цьвѣтня прийшла, але за минушчый ще нема. Іордан зложыв редакцыю и позостане членом дѣйствительным, а обѣняв J. E. Schmoler (Šmoleř). Буде видаваты за тѣ самѣ грошѣ 2 разы на тыждень, т. є. в Середу и в Суботу з додатком „(Slawischer Rundschau)“, котрый також осôбно выходитыме, по 1 зр. ср. трымѣсячне: а так разом на 10 зр. ср. вынесе. Колы ще не маєш, а Тобѣ угѣдно, то перечытавшы — не гнѣвайся, що аж тогды — пѣшлю, а скоро нѣ, то вже хибань для себе затримаю. Читалоб ся ще и Зорю галицьку, ба й ще де що, кобы..... а тут нѣчого недôстане. От дôждалысьмо ся и в Чернѣвцех Гвардиѣ, хоч досы ино патикамы орудує, бо ще и довго так буде; але о волоску Коменду не було довго кому упôмнунуты (sic), аж [3] на нас Галичанѣв прыйшло доправлятись. Сего тыждня вѣдбулы ся у нас великѣ чудеса. З'ѣхало ся з Буковины до 130 попѣв вѣ разу, не онакше (sic) ино з намовы, и пуж на Владику: зкидаты з пристола,

окалугуриты, скидаты канцлера, миранина правника Чаховского, що продавав парафиѣ, подаваты просьбу такуж до Двора, на котру лиш 2 попѣв з цѣлой Буковины не пѣдписало ся. А все теє зробыв приклад школярѣв Философѣв, що напосѣвшись на професора фѣзикы Bonnet вѣдсадилы го вѣд катедры, — а доправив пѣп Луческуль, що ѣздив до Львова заступиты слабого, тепер вже помершого Томовича, — а повернувшы прохваляв раду народну: що, каже, дуже честнѣ люди, що много з нимы бесѣдивав (sic), бував на радах, що запрашалы до любвы народной побратымской, за що Русине буковиньскѣи таки братньою вѣдплатылиб, коб наші кс. кс. в Буковинѣ не такѣ булы, як досы, та приятно прыймылы. Кажут много им розповѣдав, бо и видно тепер, що го уважне и мыло слухалы. От так благочесть [4] розгороѣжыла ся. А Владицѣ і 48 годин, хоч просився, не хотѣла даты вѣдотхнуты; и ледвы один Бояр тутейшый тильки их идобрухав (sic), що ще лишылы Владику, але придалы єму Раду 16 попѣв, без котрых єму нѣчого, лиш почухратысь вôльно, а канцлера таки зовсѣм випудилы. Тепер, каже, забирают ся на правду до свого фундуша, но незнаю, чы им ся удасьть, бо се не так, як обѣцянки концессій з горла видерты, грошѣ ледвы ще в жывотѣ. Щось то там у Вѣдню дѣє ся, що Цѣсар втѣк до Инсбруку, тай казав не поверне, аж Вѣденчики чинами не покажут, що своѣ мисьлѣ змѣнылы, а вѣн, що (в) Марцю обѣцяв, того неперече, за Май нѣчого не споминає (!) Вже 2 днѣ з Вѣдня нѣ газеты, нѣ вѣдомости купецкой, бодай, кажут, академѣя з робѣтникаму (sic), що 15 Мая побраталысь, колѣй желѣзну не поломила.

Пишы менѣ, що маю з печатнею робиты. — Бувай здоров — гараздуй — приймы щире уцѣлованє нас всѣх, як Твои листы читаємо, а тепер вѣдписуємо

щирѣ братя

ОВД.[1]) Головац...

1 Червня 48.

Лист пис. на 4 стор. вел. 4°.

Ч. 143.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. VI. 1848 р.

Любезный Ярославе!

Милѣйшій мôй Братчику!

Якъ давно я уже до Тебе не писалъ — що страхъ и нагадати — и якъ то Тебе ще перепросити? особливо теперь въ такъ важныхъ ча-

[1]) Омелян, Василь, Далибор.

сахъ, по такихъ становительныхъ переворотахъ! Не знать навѣть, зъ якои бы то бочки найлучше зачати? Я уже не тямлю, що я Тобѣ у послѣдне писалъ, либонь чи не про Нашого любезнѣйшого Покôйника Тата. Думалъ бы 'сь може, братчику, що я пострадавши Тата, Насъ всѣхъ взаимною любвою обôймаючого, позабулъ на весь прочій рôдъ? О ни! я знаю, що Ты мене о тоє обвиняти не будешь — я Васъ теперь ще бôльше люблю чимъ перше, бо вся моя любовь сосредоточила сь въ Васъ, любезнѣйшіи, и не остыгне, хибань насъ смерть розлучитъ съ тымъ свѣтомъ! —

Кôлько то разôвъ я уже зачиналъ до Тебе писати! а николи було можна до кôнця довести, завше якась перепона, котра мене неволила, або лучшой пôджидати поры, або межи важными ще важнѣйшихъ выглядати перемѣнъ! Но я теперь вижу, що чимъ далѣй въ лѣсъ, тымъ бôльше дровъ, а на кôнци ихъ такъ много, що не знать за котре перше приняти ся, я вижу, що тôлько сыръ ôткладаный добрый — а у мене одна гадка то минула ся, друга забула ся, третя пята измѣнила ся, десята послѣдня зновъ таки ще не доспѣла! Але щожь коли розгадаю, такъ завсѣгды бувало и буде! Для того мовлялъ той, треба лыко дерти, доки ся дре, а не чекати, аж присхне — на все є своя пора; кобъ то чоловѣкъ завше такъ собѣ на розвагу бралъ! а то що — днеська не ма часу, завтра нема охоты, не хочетъ ся — то зновъ се то те — и годѣ до дѣла прійти. Правда я послѣд(н)ими часами малъ много працѣ и клопоту — то печать, то поправка одна, друга, третя, тая страшенная робота — Брате, волю тобѣ тысячь книжокъ писати чи переписовати, якъ одну печать поправляти — я тôлько насидѣлъ ся днемъ и ночью, тôлько наслѣпалъ ся, що коли було выхоплю сь, то де менѣ тамъ въ головѣ писати або читати — отъ хибань взяти ся до Газетъ та розглядати ся по бѣлому свѣту, буцѣмъ то для забавки, хочь часомъ и дуже гôркои, а сердцю ажь до жива доскуляючои — и такъ минуло тôлько мѣсяцѣвъ, совершило ся тôлько переворотôвъ, спало и переплыло тôлько повѣней, а я до письма ани ду-ду! щобъ до братчика, до милого роду промовити. —

Кромѣ Тебе жаль менѣ такожь и Отця Кобринского, котрый симъ разомъ на непевного здалъ ся; я знаю, що ôнъ черезъ Тебе менѣ звѣрилъ ся, и десь уже не разъ коли не словомъ то въ духу жаловалъ ся [2] на мене и на Тебе; но я увѣряю Васъ, що не въ менѣ вся вина. — Я его писемце єще якось передъ Листопаднемъ ôтобралъ изъ небôжки цензуры. — Около Рôздва получилъ ємь листъ ôтъ О. Кобринского и 60 левôвъ срѣбл. — Такъ не отягаючи сь хотѣлъ ємь розпочати печать — але якже? Ôнъ здалъ ся со всѣмъ на моє (sic) мнѣніє що до правописи — и я мусѣлъ у передъ цѣлу рукопись по моєму поправити —

потому прійшла печать сама — знаєшь якъ ся рукопись писана, менѣ бачь ось письменному треба було навыкнути, щобъ гладко по верха читати, а не то ще зецерови нѣмакови безъукому! межи прочими посылаю Тобѣ такожь перву коректуру, приглянь ся ѣй самъ, и коли лучитъ ся, покажи Отцю Кобринскому, кôлько ôнъ працѣ задалъ менѣ и зецерови, и нагадай єму, що кто спѣшитъ тотъ смѣтитъ; на тоту коректуру я згаѣлъ добрыхъ 48 годинъ, що и зъ мѣсця не рушилъ ся, а зецеръ зъ пôлъвторы днины; то не переливки брате, я платы не бажаю, ты знаєшь, я за питоменне родиме николи не лѣнилъ ся и не буду — але казала Феся обôйде ся, а що не чля, то й не треба! Видишь братчику, отъ тобѣ одна важна перепона, и не моя вина. —

Далѣй тямишь братчику, коли ся печатали Приповѣдки, такожь долго ся тягнула печать про те, що у Механистôвъ не ма черенокъ Borgio лишень на одну болону, такъ мусѣлъ ємь чекати, аж не выбьють перву. — Потôмъ не було на ихъ складѣ паперу тои сорты № 3. въ запасѣ; мусѣлы єго зъ папѣрни записовати, що три недѣли часу згаило — такъ минулъ Сѣчень, насталъ Лютень, ба далѣй и Маротъ; тымъ часомъ ще Генералъ Маіоръ Шимуничь передалъ менѣ Reglement переведеный до коректуры — годѣ вымовляти ся що нема часу — мусѣлъ ємь и тоту роботу разомъ обôйняти — видишь знову тôлько перешкодъ, а все не моя вина! —

11. Марта ôтъѣхалъ мôй покровитель Шимуничь яко уже Фелдъмаршаллейтнантъ до Тарнова, а я малъ самъ далѣй вести перевôдъ єго. — 12. въ недѣлю на Университетѣ розпочала молодь завѣруху, котреи доси кôнця и мѣры нема, и не заразъ буде — що ся стало 13. 14. 15 и далѣй звѣстно Тобѣ изъ часописей — я бы сего и на воловѣй шкôрѣ не списалъ; знаєшь яки слѣдствія сей революціи — суди по нихъ, суди по Вѣдни, де тôлько міру — а коли здорови зобачимо ся, розкажу все до крыхты — за теперь кажу Тобѣ, що я по бôльшѣй части сердилъ ся дуже на всѣхъ и на вся — я знаю, що декуда и добре зерно завяже ся по сѣй бури — но думаю бôльше зла перейде въ далеки поколѣнія, и моє желаніє одно, щобъ принайми наша Русь свята непоколѣбима устояла лише при своимъ, а чужого всего (бо и тіи перевороты чужи для насъ со всѣмъ) якъ огню стерегла ся; бо на прочихъ Словенъ я уже хрестикъ положилъ, и вѣдай они зôйдутъ на тоє, що и Поляки; принайми судя по теперѣшнôмъ молодôмъ поколѣнію. — Найбôльше сердилъ и сварилъ ємъ ся съ Ляхами — бо се для нихъ мовь вода на млинъ; но якось бачу она имъ лихои и самой послѣдной намолола муки, вѣдай и хлѣба не узрятъ изъ неи — але добре имъ такъ, не хотѣли мене [3] слухати! У нихъ що голова то розъумъ! — Що ся насъ дотыче, то я увѣренъ, що наша Русь не загине, але и слѣпый намацає, що лише

вся Русь! — tutta quanta коли вже конче по таліянски говорити — и не черезъ насильныи перевороты, якъ ôсь цѣлый западъ — але смирненько тихенько, якъ доси розвивала ся, а она може борше до берега приплыне, чимъ кто! —

Черезъ непокои Мартови мусѣла печать книжочки Кобринского со всѣмъ зопинити ся — робôтники стали гуляти, а до роботы ани рушь! — волоцюги и лежухи стали нападати то на фабрики, то на монастыры — такъ дôстало ся и Мехитаристамъ — про те, що они яко священники займаютъ ся и мірскимъ ремесломъ, и печатня ихъ замкнена була черезъ кôлька недѣль — а я довершивши печать уже до послѣдной пôлъ болоны мусѣлъ дожидати лучшой, свободнѣйшой поры. — Одно що менѣ удало ся, я въ первыхъ дняхъ свободы печати успѣлъ выпечатати мою „Пѣснь радостного голоса“, котрои Тобѣ тôлько екземплярей посылаю, кôлько у мене є, проче лишило ся у Вѣдни — небôжка Цензура лихой памяти два разы уже запретила менѣ сю пѣснь — разъ окроме, а другій у Вѣнку 2 части — тôлько моєй користи изъ всѣхъ переворотôвъ — и ся пѣснь єсть разомъ мôй рѣшительный отвѣтъ противъ важничаніямъ Ляхôвъ и прочихъ мятежникôвъ. — Ты Братчику знати мешь, кому ю показати або перечитати, але зъ рукъ не давай — буде пора на все. —

Такъ минуло ся все ажь до половины Цвѣтня, и тутъ несподѣвано, мовь громомъ зъ ясного неба ударило, получилъ емь розказъ въ 24 годинъ разомъ съ 20 другими лѣкарями вôйсковыми почтою ѣхати до Италіи — подумай собѣ брате моє положеніє, въ первѣй хвили думалъ ємь, що въ розпуку вдамъ ся — але щожь у насъ не льзя казати, не хочу, не могу — мого покровителя Шимунича уже не було у Вѣдни, ôнъ бы мене булъ выпросилъ, выручилъ — и такъ лишилъ я все у Вѣдни, и якъ стоялъ такъ пустилъ ємь ся въ дороженьку, въ чужую чужиноньку — ѣхали сьмо днемъ и ночью — правду сказавши дорога красна, и про те я й сѣй бѣдѣ радъ; особливо препышніи стороны высшой Австріи (Linz, Gmunden, Traunsee, Ischl, Salzburg) и вся Тирольщина — за 6 день и ночей прибули сьмо до Вероны — и тутъ красна природа, ажь душа радуєтъ ся, але що жь вôйна все нивечитъ, пустошитъ, куда перейде чи наше чи враже вôйско, мовь саранча не лишитъ по собѣ тôлько слѣды свирѣпства, а мір тутейшій муситъ все терпѣти, а скоро такъ ще буде зъ кôлька мѣсяцѣвъ, тогдѣ не узришь у тутейшого селянина ни коняки, ни вола ни коровки, ани дробью — все вôйско выссе — про те менѣ жалко, я уже бѣды и самъ досыть наѣлъ ся и другимъ придивлялъ ся, але що тутъ на безрôкъ буде, того не бажаю видѣти — найкрасши поля або не засѣяни або выдоптани — дерева (морвы) виноградъ повытинани, села опущени, и живой души не удержишь, не знать

куды они порозсыпали ся — домы разорени, єдвабварни понищени — о Братчику тутъ я вижу що то вôйна — и мене вырвало изъ смирнои хаты и загвало туда на безвѣсть, щобъ людскѣй бѣдѣ приглядати ся — тутъ инше житье, инше занятье, ни що робити, ни задумати — со всѣмъ чоловѣкъ розпряженъ, розôрванъ — уже кôлька разôвъ булъ ємь въ баталіи (30 Априля, [4] 6 Мая, 29 и 30 Мая, первіи два коло Вероны, а другіи послѣдни разы межи Мантовою и Goito — тутъ я дôзналъ, що то воякъ, день и нôчь въ спеку и слоту пôдъ небомъ, ни доспишь ни доѣси, а що хвиля то нападъ врагôвъ, гукъ пушечный и кули мовь градъ лѣтаютъ и свистаютъ докола Тебе — Господь сохранилъ мене доси — але нашихъ людей много пало а врагôвъ єще бôльше — коли возьмешь яку лѣтопись, то дочитаєшь ся о сихъ баталіяхъ лучше, чимъ я Тобѣ розказати могу — 6 Мая упало нашихъ до 300 а врагôвъ до 2000 раннихъ и мертвыхъ — 29 Мая за Мантовою, де враги мали свои шанцы, тамъ попало ся въ плѣнъ цѣлый баталіонъ неаполитанскій, межи ними до 60 офицерôвъ, 1 полковникъ (Грабя Польскій) и 1 маіоръ; я ихъ видѣлъ, бо ихъ вели попередъ нашею линією — ихъ шанци всѣ здобути, и тамъ попало ся 11 пушокъ и много иншои зброи въ наши руки — але ще далѣй за Мантовою коло Goito, тамъ пало много зъ обохъ сторонъ, но безъ успѣха для насъ — мы зъ ôдтамъ повернули вчера до Вероны и я кôнчу сей листъ, котрый уже 27 Мая до половины укôнченъ булъ — але въ ночи о 1. годинѣ мусѣли мы вырушити, и йшли цѣлу нôчь, цѣлый день и знов цѣли (sic) нôчь, и о 2 годинѣ рано стали мы пôдъ Мантовою, вôйско изъ 50,000 мужа всего рода, и 72 пушок — тутъ 29 здобули сьмо ихъ таборъ, де 10,000 стояло, ôдтакъ рушили мы ажь пôдъ Goito — тутъ 30 вечôръ була знову битва, але якъ казалъ ємь, безъ успѣха для насъ — 31. и 1. Юнія била слота черезъ 48 годинъ, а мы всѣ въ полю — ожь тото Тобѣ бѣда — тымъ часомъ пôддала ся для браку живности наша крѣпôсть Peschiera, надъ озеромъ Garda — такъ повернули мы назадъ. —

Недавно получилъ ємь зъ Вѣдня послѣдну болону Кобринского коректуры, и поправивши ôтослалъ назадъ — но друга коректура уже мене не застала, бо я булъ съ арміею въ Мантовѣ — нинѣ або завтра получу ю зъ почты, бо уже ктось зъ моего полка перенялъ ю, но я не мôгъ ще допытати — якъ скоро выпечатаютъ, то скажу связати легенько (brochiren) и переслати до Коломыи, и тогдѣ разомъ напишу до Кобринского, и перепрошу его якъ мога — заплачено все, но не знаю, чи буду мôгъ повернути теперь ему всѣ злишніи гроши — бо на его счотъ получилъ я ще ôтъ Тебе 80 fl. а перше ôтъ него 60 fl. разомъ 140 fl. CM; а печать, вязь и пересылка тôлько не вынесе — но коли здоровѣ будемо, то перелѣчимо ся колись, кобы лишь разъ довершити дѣло. —

Ще одно маю Тобѣ возвѣстити. Уже въ Лютню получилъ я листѣ ôтъ мого пріятеля Лажечки зъ Берлада въ Молдавіи — ôнъ ранлъ менѣ, ѣхати до него и обôйняти тамъ мѣсце въ Шпиталю за 100 червôнцѣвъ рокового — я рѣшилъ ся на тоє, и надѣялъ ся на Великдень узрѣти Васъ всѣхъ любезнѣйшихъ — я подалъ уже булъ о ôтпустку (Abschied), но тымъ часомъ выбухла тота вôйна италіянска, и я въ отвѣтъ на мою просьбу получилъ розказъ въ походъ ступати. — Такожь ще не знаю, якъ съ нимъ розправити ся, бо ôнъ менѣ уже и 20 червôнцѣвъ на дорогу прислалъ — чуєшь Брате, то велика бѣда, коли человѣкови все не по думцѣ ни по руцѣ иде! Куды не кинь то клинъ тай сукъ и годѣ! Тымъ часомъ що змогу тоє зроблю — а злишне якъ Богъ дасть — надѣю ся що и тота бѣда минетъ ся, кобы лише здоровля!

Про Чехôвъ и южныхъ Словенъ ты вѣдай уже чулъ дещо — та й про всю Нѣмеччину, бо теперѣшни Газеты полни — я тутъ лише Аугсбурску читаю, и то лише обрывкомъ, коли що въ руки попаде ся — по моѣмъ мнѣнію оно заноситъ ся на долгу слоту, и вѣдай закимъ упораємъ ся тутъ якъ нибудь съ врагомъ, чи не пôйдемъ мы куда въ иншу сторону нашого Царства на домовую рѣзь — може ще до самого Вѣдня — [5] куда бы я найраднѣйше пôйшолъ, бо зъ ôттамъ вся бѣда выйшла.

15 Мая выбухла въ Вѣдни знову революція и перемогла правительство — тота була въ користь нашихъ врагôвъ а противу Словенамъ; Царь съ всею сеймью мусѣлъ опустити Вѣдень и ôтѣхалъ до Тироліи, де доси седитъ — не знать що то за конець тому ще буде — кобъ лише наши Словене теперь розъумъ мали, а свого не попустили — но надѣя, бо всѣ лучшіи мужове стоятъ на челѣ, а вся прочая чернь уповаючи ними поводує ся. Въ нинѣшнѣй Аугсбурскѣй газетѣ зъ 4 Червня читаю о Празѣ и о Славянскѣмъ Соборѣ, котрый тамъ въ 3 предѣлахъ держати метъ ся; въ 1. западно-австрійскіи, въ 2. южно австр. а въ 3 восточни то є Поляки и Русине — наши Заступителѣ именно межь прочими выражены якійсь Борисикевичь, чи не той що со мною въ Семинаріи булъ, потôмъ Гинилевичь и Заклинскій — напиши менѣ що Тобѣ звѣстно — такожь чулъ ємь що наши Русине подали 19 Мая просьбу (Petition) до Царя, выражаючи въ нѣй свои желанія — я тутъ посылаю Тобѣ желанія Полякôвъ, котре (sic) ще за мене у Вѣдни предложили — 26 Мая выбухла у Вѣдни знову революція, де желали 1.) щобъ Царъ за 14 день повернулъ до Вѣдня, бо ни то зъсадятъ єго и весь рôдъ зъ престола 2.) щобъ шляхты не було 3) щобъ духовенству имѣнія поôтберати 4.) щоб Staatsbankroutt оголосити; 5.) щобъ вôйску всю власть ôтобрати 6.) щобъ Италію и Галиччины освободити изъ австрійского правленія — и Господь знає що ще бôльше они тамъ бажали. —

Напиши менѣ, братчику, що про часопись „Пчела Галицкая“ — котрею вѣстею дуже сь мня потѣшилъ, бо нашь Вѣнокъ Господь знає коли бѣлый свѣтъ узритъ — принаймнѣй я не могу [6] нищо про него дѣлати — менѣ руки связани — я уже зъ Вѣдня заберал ся написати що нибудь для Зубрицкого, але якъ все такъ и тоє переволѣкло ся; для того прошу Тебе, пожертвуй Ты за себе и за мене всѣ силы свои въ пользу общую нашого народа — и пôдперай сю часопись всѣми способами — а коли я выдобуду ся изъ сихъ путъ, то радъ Всечестному нашому старикови Зубрицкому що силъ допомогу! —

Я теперь повернулъ до Вероны, и може лишу ся тутъ долшій часъ, бо нашь полкъ таліянскій непевный, середъ 10 дневной послѣдной нашой выправы утѣкло ôтъ насъ до 200 мужа, а тутъ въ залозѣ они ради службу полнятъ, лише въ полю, де кули свистаютъ, то они непевни и не вытрвали, омлѣваютъ и падаютъ якъ солома, на походѣ — и достаютъ всѣ Kanonenfieber. —

А хочь бы я зновъ мусѣлъ на яку выправу ступати, то все поверну ся сюда, и могу на почтѣ ôтобрати всяки письма — тутъ комуникація певна, и Верона николи не передасть ся. —

Пиши менѣ скоро и потѣшь мене вѣстоньками о моѣмъ родѣ и народѣ — поклонись поздоровкай и обцѣлуй всѣхъ любезныхъ родственникôвъ и гараздуй щастливо съ всею сеймьєю, а незабувай на Твого

Брата

Ивана.

Верона 8 Червня 1848. н. ч.

J. G. Feldarzt bei Baron Geppert Jnft. Rgmt. zu Verona.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰ і 2-ох 8⁰.

Ч. 144.

Лист Йосафата Кобринського до Якова Головацького, пис. дня 27. V. (8. VI.) 1848 р.

Братчикꙋ любчꙋка.

Съ театрꙋ идꙋ и зо мною кôлька сотъ Русинôв самых веселых. Ne набꙋвбысся на рꙋском дивалѣ. Чꙋдо не игра. — То инше дѣло чудо рôдное слово, видѣти народное дѣйствіе. Дѣвчина на вôдданію или на милованье не ма силованье нынѣ вôдограли на коломыйском театрѣ, есть то перероблено из оперы Украйнской тобѣ свѣдомой. Пісеньки дꙋже удалися всѣм намъ. Мꙋзыка дꙋже пишна — а Nѣмцѣ так зрꙋсилися чтобысь казавъ не Nѣмцѣ. — Теперь постановлено что каждого тыждня

1 раз отправится руское дивало всѣгди в четвергъ, бо и того дня отбувается у нас у Коломыи рѹска рада. Брате присилай твои всѣ театры комедіи и трагедіи що лишь маешь, а я чѣм борше то перероблю абы бѹло що грати. Есть у тебе Дмитро Самозванец — Ермак и пр. Скоро получишь сее письмо, бери посланця умисного и шли нимъ книги яки маешь театральни минѣ до Косова. Стокми посланця а я его заплачѹ. Лишь не забудь — Бо то идет о рѹское.... Маем уже 3 штѹки на три театри наперед а далѣе не утнемъ? Але на Бога надѣя.... Дѣвчина на вôдданю уже печатается в Черновцахъ...

У нас бѣда Селяне не вѣрят нѣкомѹ — и слаба надѣя что кто мудрѣйшій до Вѣдня пôдетъ. Але щож робити на перед будемъ старатеся навертати к себѣ народъ. Блонскіи на Пѣстинскіи Округ будет заступником до Вѣдню — Джималик презес на коломыйскій — Верещинскій на кѹтскій — Dr Литвиновичь на Снятынскій — а на Городенскій незнати кто. — Але и тамтѣ не безпечнѣ. Покажет то зеленый Второк — —

Льва в синѣм поле по шапках и капелухах даже селяне носятъ. Молодѣж гуляет, лишь старины не переломити. Ляхов ест много межи нашими священниками. Кѹренди що ишли до них обвѣщающіи на нынѣшный день (8 Юн.) раду народную в Коломыи подерли и не дали далѣе им ити....

[2] У нас в Косовским деканатѣ заприпумеровано 50 екс. Зари галицкой. Na нывѣшной радѣ мав О. Верещинскій прехорошое слово, здалобыся напечатати оное. — Пришли малорѹскую Исторію, Боднарь хоче братися до якогось то исторического драматѹ и требует ей. — В Коломыи зроблена хорѹгва Левъ в синим поли; и хороша робота коштѹе и хороши грôш. Напиши до Матѹшки чтобы послала народныи театральныи игри — е богато у нас театрѣв та що намъ по нихъ то все не рѹске. —

Що чути за мôй гній золото. Брат есть в Вѣдни — бо Nужан оногди еще воевалъ, чи хотѣл воевати с академическою легіов. Бійте ся Бога давай що для сельских обывателей ѣсти — бо гинутъ с голоду. — Десь уже межи людьми кидается гадка за книжками — Заря истинно взбудила духъ. — Чуешь зъ Черганôвки оногда пришли люде до декана, с просьбою чтоб школѹ у них завести, и сгодили учителя — и заведена академия, Терлецкій есть Деканом факультатисъ на сей год. Лишь я не можу моих Москалôв переломити. —

Дивися абысъ поѣхал до Вѣдня бо що собѣ уробимо то будемъ мати уже дармо надѣятися на другихъ... що раз все бôльше враждуютъ на нас враги, перше певно — нынѣ тайно — а то намъ ще гôрше шкодливе. Вѣрскіи либонь заангажовався до нихъ. —

Письмо Отца Куземского залучаю тобѣ читай, и розноси межи паностчики най знають чимъ с святоюрской горы пахне. Пахимовичь сказалъ що буде знав, кого мае святити — Также Деканы мають тайны указы дивитися за тыми що вважут с Лахами — и недопускати поки не свяжется Головна рада Львовска. — Вот як ся свѣт обертае перед нѣсколько годами — були несвятили за руское а нынѣ за противруское. Здоров будь

Кобер...
(Іосафатъ Кобринскій)
(доп. Як. Голов.).

8 Юнія / 27 Мая 1848.

Лист пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 145.

Лист Юлїяна Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 9. VI. 1848.

Лубезнійшый (sic) Браты нашъ!

Пысмо Ваше зъ 28/16 Мая 1848. — було дла (sic) мене велыкимъ доказателствомъ Вашой доброты къ мни хотяй не имѣю щастя Васъ зъ особы знаты; желавбымъ сколко въ сылахъ моих одновисты желаніямъ Вашымъ, толко прошу простите що не по литерацкіе бо — я не литератъ — билше серца ниж розуму у мене знайдете — працюю стараю ся однакожъ сколко можна прывыкаю до нащой (sic) бесѣды лубой. — Я не ѣстемъ редакторомъ Зоры — толко Г. Павенцкый — обязанистъ мени Вамы вырѣчена не заслужена мною — по моѣй практыци однакож належытъ она главно Г. Леонтовычу который всетерплыво калатавъ вже зъ кикъ (sic) о издаваній руского пысма часового. — — Пысмо часове наше [2] наше будеты поличаты (sic) безденіжно — дла (sic) того прыслани 2. р. сребромъ остаються у мене въ дыпозыти и ожыдаю Вашо(го) прыказу що знымы здѣлаты — чы назадъ чрезъ почту пислаты чы може де що покупыты. Згаддку (sic) Устыановыча Вамъ ту прылучаю — також и, слово порозуміня. — Гражданских Буквъ въ нашой дрикарни (sic) дуже мало хотяй бы досытъ ладни однакожъ часу нема хотъ гын толко роботы а людый потрибныхъ трудно дистаты. — Пышитъ що до часопысма — добрыхъ артыкуливъ.

Поручаю ся Вашой памяты и остаю зъ высокимъ къ Вамъ почтеніѣмъ

Львивъ 9/6 1848. Вислобоцкій.

Лист пис. на 2 стор. вел. 4⁰.

Ч. 146.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня 1. (13.) VI. 1848 р.

Любезный Брате!

Писав єм до Отця Боднаря щобы Тобѣ пôслав просто вôд себе 10 fr. СМ. на напечатанье своей поезіи. — Походи добре коло того, щобы як найборше и як найкрасче напечатано було. Разом из Твоим получив єм килька листôвъ изо Львова — та вôдъ того ми чи раз лучше розяснює ся але не благовѣстною надѣєю — читаю и Зорю Галицкую — розмѣрковавши все — а зрôвнавши декотріи розправки в польских денниках — показуєся, що нема що довѣровати панам братям Ляхам. — Вони хотѣли братерства, але за дорогу цѣну — бо хотѣли наш язык, нашу народнôсть, нашѝ всѣ сили для будущои Польщи посвятити; теперка Русине помѣрковалися, и сама молодѣжь, видит що ваблено ю в пропасть, всѣ вôдступают, отягаются. — Мужики Ляхам нѣчого невѣруют вже и нѣмецким комисарам не вѣрят — а держутся того невѣрь никому никто тя не здрадит. — И то не лишень у нас але и в Золочевским як ми писав недавно Николай. — Що з того буде бôг знає. — О Станиславскôй исторіи можесь чувъ — але радивъ бым Тобѣ выслухати Русина розпо-[2]-вѣдающого, бо богато брехнѣ — навѣть и по денниках польских — клеветнѣ повно на ко(н)систор и на всѣх попôв. — Лѣтописи Шмолера як найборше присылай, я дуже жядный того — лиш не знаю за грошѝ як буде, хибань порахуй за Вѣнки, коли схоче пріймити, бо у мене нема грошій, а читалобыся. — У Львовѣ выдав Устіяновичь дуже красну поезію „Згадка за М. Шашкевича“ — тай добра росправка Полянского: Słowo do wzajemnego porozumienia się — дôстане в русским комтоарѣ ставропигіянского института. —

Прощай що так коротенько пишу пôзнѣйше бôльше назбираеся, бо почтар жде. Бувай здоров — може пріѣдеш до мене на вакаціи. — Мы ся Мамы нашои сподѣваемо сими днями, бо поѣхали до Скалата, а вôдти до насъ поѣдуть. —

Твôй брат

Я. Головацкій.

Хмелева 13/1 Червня 848.

[3] Рущина наша вз(м)агаєся — вже и Ляхи що мудрѣйшѝ тому не перечут. —

Лист пис. на 3 стор. 8°.

Ч. 147.

Лист Антона Любича Могильницького до Якова Головацького, пис. дня 10. VII. 1848 р.[1]).

Любимый Дрѹже!

Ôдъ нашего милого сходѹ въ Кѹлачкôвцехъ, минѹли ѹже въ Календарохъ три мѣсяци, а въ дѣяніахъ людскости, три вѣки; бо ледво въ иныхъ тріехъ вѣкахъ такъ шибко и далеко народи поступили, якъ теперъ въ тôмъ часѣ коротен'кôмъ; — Але чи и ми съ ними на передъ поступили? — чи поняли'мо належито Дѹха часѹ теперѣшного? Ѻ Тобѣ Ꙗцю, нѣщо незнаю, бо гдесь тамъ въ свои(м) Хмелевѣ сидишъ тихон'ко, и недаешъ чѹтки ô собѣ; — але я не лише поступивъ, алемъ наветъ поскочивъ на передъ; бо мя наши ще не пристиглїи Рѹсини, на Соборѣ Станѣславскôмъ несподѣванно Ляхомъ окричали, мене щомъ претцѣжъ ще въ тихъ часахъ смѣло боровъ ся съ сопротивниками за любезнѹ народнôсть рѹскѹ, коли ся теперѣшнїи Рѹсомани и Ляхожерци своего имене и язика ôдрѣкали, и встидали! — А теперъ мавбымъ на старôсть одѹрѣти, и не знати, за якѹ псю мамѹ Ляхомъ зôстати? — Ꙗ пôзнавъ, же начальники Соборѹ Станѣславского, зъ єдной стороны народъ простый за надто фанатизовали, и до ненависти протѣвъ Ляхôвъ розпаляли, — а зъ дрѹгой стороны сами себе и всѣхъ Рѹсинôвъ передъ лицемъ Нѣмецкихъ Бюрократôвъ ѹпѣдлили, абы имъ за благе и невôлническе ôрѹдїе ихъ самолюбнои полѣтики послѹжити; — ѹникаючи Сциллѣ, — зачепили въ Харибдѹ. — Ꙗ промовивъ зъ Дѹхомъ часѹ, — що намъ потреба народнои єдности, єсли зъ пôдъ тяжкого ярма Абсолютизмѹ цѣлкомъ видобѹти ся, и тихъ правъ и свободôвъ, котри намъ Конституцїевъ сѹтъ обѣтцяни, але ще несполненнїи, достѹпити желаемо! Але на мнѣ справдили ся слова Єvaggeлїя: „Не кидайте Святое псамъ, и перла свинїомъ“. Шкода пса бѣлого хлѣба, а нашимъ Рѹсинамъ красной вижшои правди! — Певно тобѣ розповѣдали, що ся на тôмъ Соборѣ стало, для того коротко мовлю: Фариссеи и Садѹкеи изгнаша мя отъ Соньмища! Але я съ того [2] смѣю ся; они не мене, але себе въ очехъ всѣхъ розѹмныхъ людей зган'били; я бѹвъ, — єсмь и бѹдѹ правѣйшимъ Рѹсиномъ, якъ тоти всѣ, що неоумѣючи имя свое належито по рѹски пôдписати — свои особисти ѹрази, котрїи где до якого Дѣдича, Посесора, Мандатора або Окомона Ляха повязяли, на цѣлий народъ перенôсятъ, и перший крокъ житїя конституцїйного, сварковъ и незго-

---

[1]) Сей лист передрукован був Ів. Созанський в статиї п. з. „З лїтературної спадщини В. Ільницького, стр. 55—8.

довъ домовôвъ розпочинáютъ; Ꙗ знáю лѣпше всѣ тотѝ крѝвди, ꙗкій Рꙋсинѝ ôдъ Полякôвъ претéрпѣли, бомъ глꙋбше бродѝвъ въ пис'мѣ, ꙗкъ ôнѝ, — áле не ныне на тоє часъ, пристрꙋплéній рани на ново дражнѝти; ꙗ не даю цѣлком вѣри краснимъ словáмъ теперѣшныхъ пол'скихъ Демократôвъ: Timeo Danaos, et dona ferentes. — Але нашъ власный, добре зрозꙋмѣный интересъ рáдитъ намъ, не множѝти собѣ ворогôвъ пôдъ бокомъ, бо маємо ꙗвшѝхъ шкодлѝвшихъ ворогôвъ, котрїи бы зъ всѣхъ свободѣвъ конституційныхъ хтѣли зробыти грꙋшкѝ на вербѣ, áбы тото що красно ôбѣтцяно на вѣки на папéри зôстáло! — Словомъ мовячи: Моéвъ гадковъ: Поляки котрѝ хитристїю насъ оꙋловѝти прагнꙋтъ сутъ полѣтѝчнїи злодѣѝ, — á Рꙋсинѝ, котрїи братню згóдꙋ роздирáютъ, áбы зôстáти на вѣкѝ покôрними кнéхтами гордихъ Бюрократôвъ — сꙋтъ крꙋгóмъ Дꙋракѝ. — Але досить того доброго. — Твóи книжичкѝ брате! ще не всѣ розпрóданїи, бо не тôлко ꙗкъ ти до мéне писавъ, що нáшимъ Рꙋсинáмъ трéба добрый хлѣбець прилагодженый ще пхáти до рóта, але нáветь трéба ꙗхъ ꙗкъ медведéвъ до мéдꙋ за оꙋха тягнꙋти; котромꙋ кольвекъ захвалю нашъ пахнючїй вѣпóкъ, — воз'ме, потрѝмає, ô цѣнꙋ питає ся по кѣлканадцятъ разъ, — á потóмꙋ ôддає. — Для тоє ще пятъ книжочокъ нерозпрóданыхъ, — але ꙗ бꙋдꙋ по робóтахъ ѣхати до Городнѝцѣ, бꙋдꙋ въ Своякôвъ въ Копáчин'цехъ ꙗ въ Чéрнелѝци, — переплѝнꙋ чей ꙗ до Хмелевѝ, ꙗ цѣнꙋ повѣрéнныхъ мнѣ книжочóкъ самъ Тобѣ дорꙋчꙋ. —

[3] Але намъ годѝлобы ся щось доброго погадáти; дꙋмáли ꙗ писáлис'мо тогдѝ по рꙋски колѝ насъ за нáшꙋ питому нáрôдвôсть мꙋчили, — а теперъ, коли намъ побесѣдовати ꙗ написáти вôлно, коли жаби такъ пооꙋфало по рꙋски крáкаютъ, докѝжъ Соловѣѝ маютъ мовчáти? — Прáвда, же нашъ несподѣваный перехôдъ до жѝтїя конституційного, подóбный єстъ чоловѣкꙋ, котрый зъ темнои ꙗми, або пивнѝцѣ — раптомъ выйде на ꙗсне сóнце; хотъ середъ полꙋдня, — ємꙋ довго чорнѣє ѝ т'мѝтъ ся въ ôчехъ, такъ, що єслѝбы хтѣвъ смѣло постꙋпѝти, десьбы чолóмъ въ оꙋгóлъ оꙋрѣзавъ. — Такъ ꙗ ми захвачéнїи, незнáємъ на разꙋ до чого ся вхóпити? Правда, що знахóдятъ ся Рꙋсинѝ далéко скорѣйшїи, ꙗ смѣлевѣйшїй ôдъ насъ, — заразъ ôдъ першой хвилѣ пишꙋтъ, ꙗ пишꙋтъ богáто, але! — сказавшѝ Ꙗцю на Вóжꙋ (sic) прáвдꙋ безъ ôсꙋдѝ — єслѝбы на примѣръ: цѣлꙋ Зóрю Гáлицкꙋ, збывъ въ Ôлѣйни на мáкꙋхъ, чѝ потеклáбы хóть кáпка здорóвой Логїки, вѣдомóсти полїтѝчнои, знаїóмости Дꙋхá часꙋ, ѝ правдѝвой потрéбы нашого нáродꙋ? — Нá нáшїй нареченнїй свóбодѝ конституціённїй чатꙋютъ вóвкѝ ѝ медведѝ, á нашїй Начáльники старáютъ ся ôхоронѝти насъ ôдъ зáꙋйцевъ ѝ лисôвъ; — такъ гей той Цигавъ що трѝмавъ за ôбротянкꙋ кобилꙋ, — вовкъ ôдгризáвъ кобилѣ стегна ѝ хвôстъ а Циганъ обганявъ галꙋзковъ мꙋхѝ ѝ овáдѝ,

абы кобилѣ головꙋ и шію не покалѣчили; наша зоря точить полемикꙋ зъ пол'ско-рꙋсковъ радовъ — Ляхи того не читаютъ, бо кириллїки не ꙋмѣютъ або нею погарджаютъ, — читаютъ тото Дяки и деякотрїй хлопи пис'менній, — сами нѣчого зъ того нерозꙋмѣютъ, и непис'менныхъ ще въ горшій блꙋдъ провадятъ; Словомъ: нашій Корифеи лѣзꙋтъ въ болото, и дрꙋгїхъ за собовъ кличꙋтъ, але ми стоймо на березѣ, — почикаймо, — ꙗкъ ꙋни добре ся обталапаютъ, ми сꙋхимъ обыйдемо, — и чей далѣй зайдемо, ꙗкъ ꙋви; Wer am Ende lacht, der lacht am besten. — Читалъ емъ гдесь въ ꙗкїйс' Газетѣ, що и Ти обганявъ-есь ся, ôдъ ꙗкогось Байратꙋ Станѣславского! — Нехай ся леда бѣда чꙋжимъ [4] именемъ незасланяе! — Ꙗ гадаю также що писати и выдавати; ꙗке Часопис'мо въ Станѣславѣ. Піллеръ спровадивъ ꙋже зъ Липска бꙋкви граждан'скій, а теперъ пôславъ по кирїлликꙋ; але дꙋже здаетъ ся дорогій; ôдъ Аркꙋша близко 40 fl. CM; ꙗ гадавбымъ выдавати два аркꙋши на мѣсяць, але невдаючи ся въ плїотки полїтїчній, писати щось зъ Історій, Геоґрафій, Статистики народꙋ и земли рꙋской, — ꙋдѣляти вѣдомости Лѣтератскій, Господарскій, звичаїови и обычаїови, и брати пôдъ здоровꙋ крїтикꙋ все тото, що ся для Рꙋсинôвъ доброго и шкодливого дѣе на свѣтѣ; — Часъ и сили ꙗ дного Чоловѣка, заклопотаного ґосподарствомъ жѣнковъ и дѣт'ми, не завше на тото вистарчити зможꙋтъ, для того Тебе любымий дрꙋже прошꙋ о порадꙋ, що на тото скажешъ, и чи не схочешъ пристати до спôлки? — Напиши мнѣ свою гадкꙋ и пришли чимъ боршe черезъ почтꙋ, абысмо ся могли порозꙋмѣти, нѣмъ ся особысто зобачимо.

Пробꙋди ся соловію
Защебечи по старомꙋ
Вже розвивъ ся рꙋскій гай!
1 Незаглꙋшишъ пѣснь нѣчію
Не завадишъ тимъ нѣкомꙋ
Смѣло собѣ заспѣвай!

Зима люта вже стаяла
Що въ насъ парꙋ запирала,
Лѣхко волна грꙋдь дишитъ; —
2 Весна люба сипле цвѣти,
Меже гожїи рꙋскій дѣти, —
А ктожъ доси твердо спитъ?

Колись въ клѣтцѣ пôдъ запôромъ
Хоть ти писокъ затикали,
Щебетавъ-есь и дȣмавъ; —
3 Тепѣръ запôръ розвязали,
А ти вôлный — та то сôромъ!
Щобысь довше твѣрдо спавъ. —

Сѣдь при минѣ въ бȣинôмъ лȣзѣ
Na калиновôй галȣзѣ,
Подȣмаймо си на спôвъ:
4 Тимъ, що Своє полюбыли
Не захрипне голосъ милый
Незабракне красныхъ слôвъ!

Збудѣмъ сôнце пѣсеньками,
Най золотитъ тваръ природи,
Най высȣшитъ очеретъ;
5 А жаби, що передъ нами
Крьекотали пѣснь незгоди,
Бôгме! ся розлѣзȣтъ гетъ! —

Отжемъ ти трохи й заспѣвавъ, хотъ ми не зъ всіôмъ до того! — Цюлюю Тя сердечно зъ цѣловъ дрȣжиновъ. Бȣдь здоровъ.

Комарôвъ 10го Липня 848.

Антôнъ зъ Любичъ Могилницкій.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 148.

Лист Кілярського до Якова Головацького, пис. дня 17. VII. 1848 р.

Pałahicze 17° Lipca 848.

Kochany Jakóbie!

Dziś u nas w Pałahiczach wielki dészcz z wiatrem wywrócił i wyłamał mi w ogrodzie kokurudzę którą tak pielęgnowałem od wiosny — chodząc więc po tej zniszczonej nadziei mojej — przypomniałem sobie kaznodzieje bernardyna z przemyślskiej katedry że zwykł był używać Thema: Omnia Vana &. & i lżéj mi się zrobiło — ale bo to ja długo długo sam jeden przechadzałem się pomiędzy te

kokurudze i coś to ja tam myśleć musiał więcej niż o Bernadynie — a nawet i czas teraźniejszy, z wszelkiemi wypadkami, awanturami, katastrofami pociechami a najbardziej podług mnie smutkami przyszedł mi na myśl — — — Coś to i Ty — rzekłem sam do siebie, na to wszystko powiesz i pomyślisz sobie, drogi niegdyś Towarzyszu szkoły applikacyjnej?? ale trudno z Tobą podobno pomówic — choć więc napisać wypada — ale o czém pisać? — o prebendzie to nie wart, i nie potemu czas, zresztą kiedy 1848. x. Lewicki Prymasem, to 1948 i Ty bydź nim możesz i prędzy zasłużysz — ale podobno dziś nie jednego człowieka kładą na wagę lecz narod jego, do którego on należy — Niech Cię pomsta weźmie! — mimowolnie w politykę pcha się pióra, chociasz zarzekłem i zaprzysiągłem się do nikogo o niej ani mówić ani pisać — bo jak wiesz, Ojcowski rząd szlachetny ustaje nad chłopami; ja więc w kąt i tysiące innych bez chleba bez rzemiosła bez sposobu do życia bez przytułku skazani może na urągowisko chłopow i Xięży ruskich (bo u nas tak tak!) ale myślisz Bracie że i ja taki że i ja się tak troszczę tém? — Broń Boże ja się wybieram do moich Łowiec — korresponduję z Braćmi moimi — niedawno winszowałem im zniesienia pańszczyzny & & [2] zapraszają mnie bardzo, spodziewam się ze wójtem w Łowcach będę jeśli nie deputowanym!! pomyśl sobie, czy może być dla mnie podobnego szczęsliwsze marzenie i szczęśliwsza niegdyś rzeczywistość!! a reszte niech robią co chcą — ale biada im, jeźli tylko 5 zmysłow mają — a 6. im brakuje! więc się jak widzisz wybieram; ten list mój jest więc quasi pożegnawczy do Ciebie Drogi mój! — na którym tyle wspomnien miłych się opiera; pójdę het z Pałahicz z tej miłej mi Rusi, która mnie Polakowi wychowanie, żonę i dzieci dała, i którą nigdy niechciałbym opuścić — gdy ludzie po mojemu działali ba i mysleli. Ja tu o(to)czony młodemi Xiężami i płytko myślącą — białe orzełki noszącą młodzierzą i rowieśnikami Meternicha, wiesz że smutne położenie! młodzi Xięża wołają: „Nic z Polakiem, to ciemieżca“! młodzierz: „Noś orzełka bialego“ Starzy: „Głupstwa robicie wołają“ — Xięży proszę by mnie wydalili — oni powiadają, że to barbarzyństwem byłoby — a przyjąc niechcą, bom Polakiem, — więc pierwsi: umierać niekażą i żyć niedają. — Młodzierzy perswaduję że w noszeniu orzełka niema Logiki politycznej — ale co im o Logice mówic, oni wołają: Niesprzyja dobrej sprawie; — co do trzecich starych Matuzalemów — do tych nic tu niegadaj o postępie czasu bo powiadają: „Bito przed konstytucyą po cesarsku 25, to po konstytucyjnemu sypną po 50“ — — Ja więc ramiona stuliwszy chodzę, jak Ci wspominałem sam pomiędzy kokurudze moje — znośniejsze choć nieme bo mnie nie drażnią — osądź więc, czy nie mam słusznej

przyczyny opuszczać Pałahicze i całej Rusi zbałamuconej? ale wiesz ten επιθεθ zbałamuconej nie mylnie się mi wyrwał z mysli bo 1° nawet księża ruscy są zbałamuceni niektórzy — nim to dowiodę powiém że, im gładziej brzytew goli, tém głębiej korzeń włosa rąbie — — — Co do mnie ja już dzis przy nieszczerze obudzonych narodowosciach [3] które Stronom jako srodek do dopięcia czegoś przysługiwać zdają się — które, jak uważam, nie dla tego z jam i plugawstw wydobywać prawie każą nie to, aby pozwolili — aby zachowaniem ich narodowi i garantowaniem tenże utrzymac przy używaniu prawa nieco natury i pierwszém szczeblu należnéj mu swobody, ale aby drugą gałęź, może raźniej albo nie po ich formie się pojawiającej narodowosci — niweczyć — a tém samym echt politisch obydwie osłabić — a wierzących w to, w pole wyprowadzić — nielależę (sic) do żadnego Szczepu Sławy — do jednej pragi byłbym może pojechał — ale nie było pieniędzy — jednak Ciebie jako uczestnika niegdyś zdań moich, żegnając się z Tobą robię uważnym: Że nie Austryjaccy niemcy pchają się w serce Sławian nie — ale Rzesza Niemiecka cała — widzisz, kiedy wasi księża wołają: Nie łączyć się z Polakami! w tém samém momencie dekretują w Frankforcie wcielenie Poznania do Rzeszy niemieckiej!! Ludzie patrzcie co oni robią — co chcą robić ale bo oglądnijcie się — co oni już zrobili! i zrobią dużo! jak tylko my na ich h e c z g o h a! kłocic i oddzielać się będziemy. Pamiętajcie ludzie ten rok pamiętny 1848 wcielili Poznań aby 1948. nie wcielili Lwowa i S. Jura! Wy dziś na pankow judzicie chłopka i przypominacie im 500 letnie niewolę. — Niewoli już ostatnia godzina wybiła! ale kiedy wybije ostatnia godzina niezgody? czemu chłopek nie usłyszy z ust niczyjch tej prawdy: że tak ten winien co pobierał pańszczyznę jak ten co ją systematycznie utrzymywał — pańszczyzny zniesienie było dziełem jednodniowym — to samo co Pilersdorf potrafił byłby kiedybądź, choć lud sam [4] uczynił, choć jaki Makabeusz sławianski — ale wiele to czasu potrzeba by rozdwojonych i pobałamuconych ludzi pogodzic i połączyć! Zegnam Cię! i zaklinam byście po wyrugowaniu polszczyzny z Urzędow & & proźnego miejsca niezostawiali — bo ktoś wyrukuie że narzecze ruskie jeszcze małém dzieckim, trza niech niemiecki język go wodzi — aż potemu ruski się wprowadzi, a wtedy Lwow do Frankfortu! Zegnam Cię — list odbiore w Pałahiczach p. Tysmienice. — List ten zaraz spal — bo mi się śniło że Metternich powraca — a Cenzory w górę — i Kamienobrodzki!

Лист пис. на 4 стор. 4°. На четвертій сторонї містить ся також адреса:

An Herrn Herrn Jakob Głowacki
Capellan r. g. in Chmielowa & Swierczkowce — Wohlgeboren
p. Tłuste. in Chmielowa.

Ч. 149.

Лист Кирила Блонського до Як. Головацького, пис. дня 19. VII. 1848 р.

Любый пріятелю!

Знаю добре, що вже вѣдомо тобѣ, що я депутованымъ на Австрійскôмъ Райхстагу въ Вѣдни. Не буду тобѣ описувати своє путишествіе, бо то не до дѣла, о однôмъ тôлько скажу, щомъ узумѣвся, якъ учувъ ємь въ Краковѣ, що наши Русины, еще разъ скажу въ Краковѣ, говорили и съ нами и межи собою по руски, русины урядники ц. к. краковски, а що еще мене въ изъумленіе привело, що въ Кракови и церковъ руска есть. Каноникъ Лаврисьевичь єсть парохомъ рускимъ Краковскôмъ. Заставемь въ Кракови и другого священника Руского, полкового священника при полку Парма но забувъ емь имя его. Обглянувши крѣпостну церковъ и покоющій ся прахъ завоевателя Русы червонои и другихъ королей польскихъ, пустивъ емь ся чрезъ пруску Силезію зелѣзновъ дороговъ до Одербергу а съ Одерберга до Вѣдня. Гадавъ емь, що сердце въ менѣ роспукне ся отъ жалю и туги, якъ пришло мнѣ на думку, що тамъ жили колись братя наши Словяны, а теперь и слѣду ихъ не знати, так ся сънѣмчили. Шашкевичь съ Угринова, Профессоръ Прокопчичь, и отець Лужнѣцкій Десятоначальникъ съ Самборского подѣляли мысль мою, а мужики наши, которыхъ було около десять равнодушно на все смотрѣли. Заѣхавши до Вѣдня и обозрѣвши ся, заразъ довѣдувавъ емь за Твоего брата, але его не було, тôлко читавъемь [2] письмо его зъ Вероны до фактора отъ Мехитаристôвъ зъ причины Кобрыньского книжки написанне. — Чей Богъ дасть, що наша справа Руска добре пôйде, одно наше горе, що мало тутъ маемо нашои Inteligen-ціи, сама мужичня. Але Стадіонъ и други за нами стоять. Чехи всѣ за на нами, дай имъ Боже здоровля. Палацкій Гавличекъ и други славнѣ имена будешь читати въ Сеймовѣ газетѣ, съ котроѣ кѣлька Nrum тобѣ посылаю. Днесь въ 8 годинѣ въ вечеръ маемо мати съ Чехами мы Славяне конференцію. Мысмо дали на свои кошта друковати росправу о фундушѣ религійнôмъ галицкомъ по нѣмецки, що то метрополита уложивъ, скоро съ друку выйде заразъ пошлю ти. Мы борикаємося тутъ съ Поляками, а где иде о спольне добро Словянъ, то тамъ и мы и Поляки, Чехи и Илирійцы всѣ вразъ держимо ся противъ Нѣмцôвъ. Книжка моя для школъ, и Кобрыньского о гною уже готова, [3] только треба ю вѣдослати до

дому въ Галичину. Я писавъ до Львова, где послалисмо и одинъ артикулъ за Русинôвъ до Газети Польскои, абы увѣдомивъ о томъ Руску публику. Прошу Тя, пріятелю и дуже Тя прошу именемъ народа Руского дай друковати зборникъ свôй Южнорускій. Якимъ о тôмъ где не котрымъ нашимъ Русинамъ говоривъ, то нарѣкали, для чого уже давно не печатає ся, мы бы, єсли онъ грошей не має, своими заплатили, такъ казали. Зроби коротеньку предмову и пришли сюда подъ моимъ именемъ, я зложу въ мехитаристôвъ, роспишу пренумерату, а що неставати буде, доложу своихъ грошей и пошлю дитину твою въ свѣтъ межи люди, грѣхъ, абы на печи за коменомъ сидѣла.

Кончу мое письмо, бо вечеръ, а я спѣшу до Чехôвъ на конференцію. Шафаржикъ мавъ также на Сеймѣ бути, але не пріймивъ выборъ. Нѣмцы хотятъ всѣми силами, абы мы [3] всѣ случили ся съ Нѣмеччиною. Выдали програмъ и пишутъ въ немъ такъ:

4tens Vollkommene gleichberechtigte Stellung aller Provinzen und Nationalitäten. In Schule, Commune und Gericht nationale Sprache. Keine nationale Supremation irgend einer Art.

5tens Integrität und Souverenität des österreichischen Gesamtstaates. Wir wollen, dass alle Provinzen gleich frey, gleich berechtigt an dem grossen Gesamtstaate Antheil nehmen.

6. Innigen dauernden Anschluss an Deutschland. Dieser Anschluss ist uns eine Lebensfrage, und zwar eine politische Frage. & 2tens dass nicht nur der deutsche Österreicher, sondern jeder Österreicher das Program des Anschlusses an Deutschland freudig unterschreiben wird, weil der Gesamtstaat dadurch stärker und mächtiger wird. Österreich wird fortan mit Deutschland nur eine Politik haben, weil es mit ihm gemeinsame Interessen nach Osten und Westen hat, es wird nur gemeinsame Kriege mit ihm führen, den wer Österreich angreift, der greift Deutschland an, und umgekehrt. Ein Post und ein Eisenbahnsystem, ein Münz Mass und Gewichtssystem und so weiter mit Deutschland und allmähligen Anschluss an das deutsche Zollsystem mit gebührender Berücksichtigung der österreichischen industriellen Interessen.

Смотри брате, куда Нѣмцы закравуютъ. Вчера въ вечеръ була рада priwatna съ Чехами, и то такій Program приняли Stadion съ Neumanom. Оно такъ не має бути. Stadion спустивъ нôсъ и на однѣ лавцѣ съ Шешурс: попомъ сидить и табакою частує. Будь здоровъ, пиши менѣ и присилай Рукопись Зборника.

Блоньск...

19 Юлїя 848.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰. На 3 стор. з боку находимо таку дописку:

Тутъ у Вѣдни Жиды бѣду робятъ. Жид Fischhof Goldmass и Manheimer стоять теперь на чолѣ вѣденьского Ausschussu а тотъ Ausschuss рѣдитъ. Тѣ сами Жиды и на Сеймѣ хотятъ передъ вести, але неудаеся имъ.

Ч. 150.

Лист Кирила Блонського до Якова Головацького, пис. дня 25. VII. 1848 р.

Любый пріятелю!

Посылаю Ти 2 Nra Slavische Zeitung, коли хочешь, запренумеруй ся на ню. — Здає ся, що еще сего року зачнутъ въ Гимназіи и въ Лицеахъ и въ университетѣ давати науку Руского языка и малорускои Словесности. Писавъ емъ до Тебе, тай еще пишу. Пришли сюда зборникъ свôй Ужнорускій, але зроби коротеньку передмову, всѣ наши Депутати наглятъ на мене, абымь о тôмъ до Тебе писавъ. За гроши не жури ся, мы тутъ або зложимо ся всѣ та дамо выдруковати, або именемь Твоимь роспишемо пренумерату. Брата Твого Ивана теперь нема у Вѣдни, а мы, може бути що ажъ до Рождества Хрістового будемъ тутка у Вѣдни то могъ бымъ и коректуру на себе взяти покимъ тутъ, тай угоду съ Друкарнею зробити. Гавличекъ казавъ менѣ, абымся тобѣ отъ него поклонивъ. Сеймъ уже отворивъ ся 22⁰ Юлія, но дебати еще о важныхъ рѣчахъ нерозпочали ся. Мова на сеймѣ теперь о порядку роботъ сеймовыхъ Geschäftsordnung. Сильно Нѣмцы хотятъ, абысмо прилучили ся до Нѣмеччины, Inniger Anschluss an Deutschland. Но то имъ неудасть ся. Партія Нѣмецка и тыхъ, котри за давнымъ порядкомъ суть або якъ ихъ тутъ называють „Schwarzgelber“ уложили [2] були Program, въ котромъ хотѣли, абы языкъ кождои націи лишь уживаный був in der Schule, Commune und Gericht. Мы уставичне сопереку маемо съ Ляхами, але где иде о добро обще славянъ, тогдѣ и мы и ляхи, Чехи и Илирыйцы обстаемо одинъ за другимъ. Ляхи неперестають на насъ по всякихъ газетахъ брехати. Одна вѣденьска газета писала: „die galizischen Deputirten haben sich in der Caserne einquatirt“, а Ляхи перевернули и написали: „Русины закватиронали ся в касарвы“, хоть то не були Русины, але Мазури, прости польски мужики. Одного намъ мужика одправила зъ Оброшина за Городокъ, бувъ выбраный и называв ся Савка Іосифъ. Надѣемо ся, що Вьенковскій съ Львова суда приѣде. Дай Боже! Дуже насъ Русинôвъ мало есть, бо або мужики або Ляхи або и Русины съ польскимъ Духомъ сюда поприѣздили. Пишу ти, що одинъ Депу-

тованый до Сейму внеслъ: Antrag des Abgeordneten Dr Ludo: Ed. v. Löhner: Die hohe Reichsversammlung wolle beschlüssen: 1) Die dem deutschen Bunde nicht einverleibt gewesenen Länder Galizien und Dalmatien erhalten, obwohl unter derselben Dynastie und im engen Verbande mit Österreich verbleibend, eine von den Deutsch-österreichischen Ländern gesonderte Verfassung. 2) Zu diesem Zwecke werden von dem Reichstag in pleno nur die internationalen Verhältnisse dieser Ländertheile zu den übrigen Theilen Österreichs festgesetzt, hiernach aber die De-[3]-putirten Galiziens, mit Ausschluss der selbstständigen Bukowina, und die Deputirten Dalmatiens aufgefordert, Die Entwürfe ihrer besonderen Landesverfassungen vorzulegen und der Garantie des Reichstages in pleno zu unterziehen. 3) Die Abgeordneten der Bukowina als einer selbstständigen österreichischen Erwerbung haben die Wahl zu treffen, ob sie eben so, wie die vorhergehenden zwei Länder sich abgesondert constituiren, oder aber durch Beschliessung der Frankfurter Nationalversammlung und des gemeinsamen Reichstages der Deutsch-österreichischen Länder zu Wien, sich mit den letztern vereinen wolle. 4) Als Grundsätze bei der Verfassung dieser gesonderten Constitutionen solle jedenfalls die Thronfolge des Hauses Habsburg, die demokratische Monarchie, die vollste Wechselseitigkeit aller internationalen Verhältnisse, die gänzliche Solidarität in allen Verhältnissen nach Aussen, die entsprechende Theilnahme an den Staatslasten nach innen zu gelten. — Выдали Нѣмцы Program и домагалися, абысмо прилучили ся до Нѣмеччины, але, якъ постерегли, що дуже тяжко тото будетъ привести до дѣла, бо тутъ всѣ Славяны будутъ кричати и недопустять тото, то вхопили ся свого давного Principium: Divide et impera. Хотятъ, абы намъ подмостити Галичанамъ, и абысмо зробили насамперѣдъ собѣ конституцію, а якъ схотятъ Чехи отрывати ся отъ Нѣмецчины; абы мы за ними потягли и не голосовали. — Наши Русины подѣлени, бо одинъ попъ, Шляхтичь одинъ, держать съ Шляхтою. Тожъ само и Поляки подѣленнѣ: Шляхта особно, а Мазуры особно. Всѣ русины мужики, и всѣ Ма-[4]-зуры держатъ съ нами. А и Шляхта сами межи собою зачинають ся ѣсти, бо одинъ внеслъ до Сейму: Nro 59 Antrag des Abgeordneten Ladislau Sierakowski: Die Reichsversammlung decretirt (: soll noch decretiren :) die Aufhebung aller erblichen Titulaturen und der damit verbundenen Privilegien, als: Fürst, Graf, Freiherr, Ritter, Edler von & und erklärt, dass von nun an, alle ohne Ausnahme sich nur mit dem schönen Titel eines freyen Bürgers begnügen müssen. На того Сироковского дуже зла Шляхта, що шарпнувъ за ихъ гоноръ. — Прошу Тя Головацкій, присилай Зборникъ свôй, най ся друкує, бо безъ него мы въ школахъ ничого не зробимъ и якъ бы

ôнъ теперь не выдрукував ся, то не двигнется наша Словесность и за 15 лѣть, бо знаєшь, якъ у насъ тяжко що друковати, а тепер пора, и мы не безъ грошей и я тутъ, а братъ Иванъ не знати чи до Вѣдня вернется. Будь здоровъ. Пани матцѣ мой уклонъ. Кланяй ся моему братаничеви и его женѣ якъ будешь зъ ними.

Кирилъ Блоньскій.

Якъ бысь присилавъ зборникъ, то пиши An Hr. Reichstagdeputirten in Wien. — Чи не маешь еще якихъ книжокъ хоть московскихъ школьныхъ напиши менѣ. Я гадаю Котляревского Ѐнеиду дати друковати. Пришли або ты менѣ, або до Сокульского буду писати.

25. Юлія 848.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 151.

Статут „Матиці“ з листом Івана Гуркевича до Як. Головацького, пис. дня 27. VII. 1848 р.

Оу СТАВЫ

Соединенія къ розмноженію письмъ рускихъ, завязанного въ головномъ градѣ Львовѣ дня 1 Червця 1848.

---

§. 1.

Соединеніе къ розширенію писменности въ головномъ градѣ Львовѣ подъ именемъ: Галицка руска матица, старатися будетъ печатати и подавати народови по найменшой цѣнѣ добріи и ужиточныи книги, къ утвержденію вѣры и обичайности, къ розширенію вѣдомостей, къ розвытію краснорѣчія, краснописанія, техники (ремесла), господарства и педагогіи или доброго выхованя.

§. 2.

Тое соединеніе будетъ зоставати подъ покровительствомъ знаменитого, рускои народности щире спріяющого достойнѣйшого мужа, который таковое старанно заступати, употребленье его маетку надзирати, и спостережены ухибности оусувати будетъ.

§. 3.

Соединеніе тое составленно будетъ изъ основателей якими нетолько поединчи особы безъ разницы стану и вѣры, але такоже громады и стоваришенія бути могутъ.

§. 4.

Маетокъ стоваришенія того становлятъ наступующіи приходы:

а) Доброволвіи даткы и дары,

б) Вкладки основателей,

в) Нарости отъ выпожичёныхъ грошей,

г) Зыскъ зъ продажи книжокъ.

§. 5.

Щодрость поединчихъ неограничается, но каждое стоваришеніе маетъ 100 рс. а кажда поединча особа..... 50 рс. серебромъ, або разомъ або частями ровными, черезъ десятъ лѣтъ до кассы сего соединенія зложити, єсли основателемъ сего соединенія быти хоче.

§. 6.

По одному єкземпляру кождои отъ сего соединенія выданои книжки маютъ побырати стоваришенія по вся часы, а поединчіи особы, доки жити будутъ.

§. 7.

Скоро основатель рочне належащуся часть зложити занедбае, тогда нетолько жаднои книжки дальше неотрымае, але и зъ числа основателей выключится, а попередны складки єму неповернутся.

§. 8.

До правленія тимъ соединеніемъ установится зарядъ рускои матици, котрыи тимъ часомъ складатися буде:

а) зъ предводителя

б) „ єго заступника

[2] в) „ шесть засѣдателей

г) „ одного секретаря

д) „ одного кассіера

є) „ одного контрольора

Однако може бути число тыхъ чиновниковъ умноженце, скоробы потреба того оказалася.

§. 9.

Годъ дѣлателности того соединенія починается отъ 1. Червця, а кончится остатного Мая слѣдующого года.

§. 10.

Осмого дня по оупливѣ кождого года отправится общое собраніе того соединенія, на котромъ покровитель соединенія, або кто отъ него уповажненый и вси до заряду належащи чиновники собратися повинны, и кождый основатель притомнымъ бути може.

§. 11.

При кождомъ такомъ общомъ собраню будутъ поданы до вѣдомости друкованымъ обвѣщенїемъ вси завѣдующїи чиновники, основатели, добродѣтели, и справы що до засобу соединенїя, которое обвѣщенїе кождый зъ притомныхъ основателей безплатно достанетъ.

§. 12.

Покровитель або оть (sic) него къ тому уповажненный буде при каждомъ такомъ собраню предсѣдателемъ, онъ розсмотритъ совокупно съ притомными основателями рочныи рахунки, будеся съ ными вразъ о пожитечности соединенїя и розвитїи рускои словесности нараджувати, потребны въ тои мѣрѣ постановленїя большостїю голосовъ сочинитъ, и таковїи зарядови до выконаня поручитъ.

§. 13.

При каждомъ общомъ собранїи наступитъ новый выборъ завѣдующихъ оурядниковъ, и або денекотрїи зъ попереднѣйшыхъ тайнымъ голосованїемъ потвердятся, або другїи на ихъ мѣсце выберутся, однако не маются вси разомъ отмѣнити.

§. 14.

На зарядниковъ правлящихъ, могутъ только таки основатели выбраными бути, которы суть обрядку греческого, а притомъ учителями, письменными просвѣщенными и правыми людьми, а до того вѣрными и добре мыслящими обивателями конституцїйнои Австрїйскои монархїи.

§. 15.

Поки соединенїе незможе труды своихъ правящихъ чиновниковъ надгородити, маютъ тїи вложенны на нихъ обовязки безплатне дополняти.

§. 16.

Зарядъ повиненъ повелѣнїя покровителя и общого собранїя докладне выконати, однако небудетъ обовязанъ засягати ихъ призволенїя до деякого дѣланїя своего, зъ чого также рочне справу здасть.

§. 17.

Вольно єсть правлящимъ членамъ або написати книгу до печатаня, або о таку котрабыся печатала, въ способъ призволеный и имъ оугодный постаратися, але они маютъ стоваришенїю совокупно за всякую страту отповѣдати, скоро таку сами провинятъ — До тои одповѣдальности уря-[3]-дники совокуплени ажъ тогда обовязани будутъ, когда будутъ платны, для того поки тое наступитъ, мае зарядъ до розсмотрѣнїя потребы значнѣйшого выдатку, а особливе о пожитечности дѣлъ выдаваемыхъ, изъ основателей цѣлого соединенїя, колькохъ єще до рады возвати.

§. 18.

Предводитель заряда а въ небытности тогожъ єго заступникъ, мае проводити правленїе соединенїя, предсѣдати при нарадахъ, всѣ кореспонденцїи отбирати, означеныя выплаты, подписомъ власнимъ уповажняти, и весь маетокъ стоваришенїя надзырати.

§. 19.

Засѣдатели будутъ тїи дѣла, которыся печатати маютъ, розсмотрѣвати, поправляти, о пожитечности тихже розсуждати, то що праву и уставамъ крайовымъ противне, ухѣляти, и надъ тимъ чувати, щобы всѣ тїи дѣла въ правдивомъ духу руского язика, чисто и безъ ошибокъ вытисканы были.

§. 20.

Секретаръ правленїя, мае провадити кореспонденцїи, протоколы и иныи справы своего чину, кассїеръ и контрольоръ трудитися будутъ канцилярїовъ и рахунками, а при томъ и розпродажею книгъ, и будутъ также выказъ цѣлого маетку стоваришенїя оутрымувати.

§. 21.

Зарядъ будетъ сходитися на засѣданїя своя отповѣдно до потребы справъ своихъ, и всяки справы большостїю голосовъ розсудитъ, а при каждомъ посѣданїю повинны окрѣмъ предводителя, або єго заступника, принаймѣй четыры засѣдатели притомни бути.

§. 22.

Книга кажда повинна принаймѣй отъ четырехъ засѣдателей, и предводителя, а тимъ самимъ отъ пять особъ засѣдающихъ, яко друку годна узнана бути, и немаеся иначе на выдатокъ стоваришенїя вытискати.

§. 23.

При каждомъ засѣданїю мае секретаръ только голосъ представленїя, а кассїеръ и контрольоръ тогда только до нарады приступятъ, коли ихъ до того предводитель призветъ и немаютъ тамъ голосу, но дадутъ потребны изясненїя.

§. 24.

Соединенїе прїймаетъ на печать изображенїе: святаго Духа: яко просвѣтителя человѣческого розуму и сердця.

§. 25.

Тїи оуставы могутся змѣнити, або обшернѣйше розложити, скоро ся больша часть основателей соединенїя греческаго обрядку, на общомъ собранїи на тое згодитъ.

Честніи Господине Гловацкіи Іакове!

Я читалъ писаніи вамы листъ до Господина Іахима и на отповѣдь запитанія [4] вашого о нашій Галицкіи рускіи матици, посилаю вамъ оуставы тіи, зъ ко(т)рих ся довидаете що мамонька наша руска также оуже встала — Зарядъ онои оуже постановленій, до сего часу въ Львовѣ 45 основателеи приступило до сего соединенія — теперъ маемъ робыти на всѣ боки — тосьмо до выдаванія дѣла якого непреступили еще — скоро ся оупораемо зъ писаниною до заложенія того соединенія потребною, заразъ хочемъ господиномъ Малиновскимъ засидателемъ заряду, виданое дѣло „Богословіе для Селянина" друковати зачинати. —

Нема того дня гдебисмо о васъ Честніи Господине неговорили, и всѣ члени заряду матици васъ або въ Львовѣ або хоть блисьше Львова мати хочутъ, нимъ але наше желаніе прінде до скутку прошу васъ Честній Господине дабисте своими сочиненіями нашу матицу засиляти бѣли ласкавы. — Дуже потребна намъ естъ Гисторія Галицкого руского народу, котра коротка але ґыдна и въ язицѣ якъ люде наши говорять написана бути маетъ, также такъ дуже потребна маленька польско руска граматика для поляковъ и русинов, а коротка нимецко руска граматика для нѣмцôвъ тоти граматики если би були таки якъ Корчинского польско нимецка то бы добри були. — Ми хочемо насамперѣдъ отъ оумничихъ дѣлъ зачинати — бітеся бога пишитъ що можете, и присилаите — несміитеся зъ неука котріи зачинае на старисть по руски писати, пріимите всѣхъ насъ великое почтеніе и позвольте мнѣ бути вашимъ щиримъ другомъ

Іоанъ Гуркевичъ.

Дня 27. Іулія 1848.

Статут друкований кирилицею на 3 стор. folio. На долї 3 і на четвертій сторонї писаний лист.

Ч. 152.

Уривок листу Якова Головацького до Кирила Блонського, пис. дня 20. VII. (1. VIII.) 1848 р.

NB. Ще о одномъ мушу Тобѣ уповѣсти яко пріятелеви, щобы нѣчого, що душу мою наповняє передъ Тобою не було тайно. — 4го Липня було у насъ въ Чортковѣ заведеніе рады нар. обвод. рускои. — Множество народа згорнулося до килька тысячь — и Ляхôвъ було щось. Набоженство одправилося торжественно, такъ торжественно якъ може давно-давно люде не бачили. О. Ганкевичь изъ Язловця мавъ науку въ церквѣ, о вѣрѣ — в котрѣй вытовковавъ, що вѣра є пôдставою народности и правдивои свободы. — По набоженствѣ деканъ Шанковскій запросивъ короткими словами громады до мѣсцевого пароха и декана Шмерековского —

сказавъ: Що мы всѣ зъ Цѣсаромъ и за Цѣсаромъ стоимо — и готовй за цѣсаря всѣмъ и маєткомъ и житьемъ жертвовати — за цѣсаря и за наши права; що нехочемо нѣколи ôдъ Цѣсаря ôдлучитися. — Na проповѣдника до розпочипанья рады призначеный бувъ докторъ Лучаковскій — але не пріѣхавъ здается Ляхи довѣдавшися о тôмъ умѣли зловити єго за слабу сторону. — Видѣвши, що єго нема всѣ ся засуєтили, що дѣяти; далѣй меже собою раховатися — и нужъ на мене наперли, щобы я промовивъ рôднымъ словомъ до народа. Даремне выговорювавємъ ся — даремне унимався — всѣ наперли на [2] мене, щобъ таки доконечне я говоривъ. — Ne мале завданье менѣ, що ще'мъ нѣколи не говоривъ передъ такимъ слухательствомъ... въ такъ важну пору — о такъ важнôмъ предметѣ — а ще до того не приготованый. — Але Духъ святый снійдетъ на тя и сила вышняго осѣнитъ тя; погадавъ ємъ собѣ. — Выступивъ и зачавъ говорити (: на току передъ студолою — бо въ студолѣ хоть велика небуло мѣсця :). — Все слухало зъ увагою — тихо було якъ макъ сѣй — кажутъ щомъ говоривъ бôльше якъ годину — видѣвъ ємъ зъ якою увагою прищулювали старіи и молодіи уха — видѣвъ ємъ якъ покивовали и потаковали головами мои слова — чувъ ємъ якъ декотрый изôт(х)нувъ изъ щирого сердця, якъ подѣляно мои гадки, коли обзивалося изо мною: Дай Боже — або зновъ: и мы всѣ вѣрнѣ и вдячнй Цѣсареви — Бодайся не вернули тотй часы и пр. — Але осудити себе тяжко було. — Говоривъ ємъ о состоянію нашого народа яко первого дѣдича сеи землѣ ôдъ найдавнѣйшихъ часôвъ — свѣтлый часъ за рядôвъ Руси и князѣвъ нашихъ — упадокъ за Татарскихъ нападôвъ, якъ Польща чигала на ослаблену Русь и завоєвала — бытъ пôдъ польскимъ шляхетствомъ бытъ нашъ за австр. панованья аж до сего року — свободы данй черезъ конституцію — значенье наше — нове житье свобôдне — потреба наша оказатися передъ свѣтомъ яко народъ, народъ самъ по собѣ, свобôдный, рôвный з другими народами — въ правѣ, въ школѣ, [3] въ урядахъ и проч. Въ кількохъ образахъ зачертивъ ємъ, въ чѣмъ состоитъ конституція — сказавъ ємъ: що вôльно и другимъ народамъ свого доправляти ся etc. Мы нѣкому дороги непереходимо, але най нѣхто намъ не пиняє — того не допустимо, недамо собѣ, нѣкто несмѣє верховодити, або пиняти насъ, бо маємъ за собою право. — Сказавъ, що наша справа певна небоится клеветанья ворогôвъ, брехнѣ якими закидаютъ насъ и старшину нашу — бо мы зъ Богомъ по справедливости починаємъ собѣ — небоимося — доконаємъ свого — бо съ нами Богъ. По мнѣ ще выступивъ П. Борисѣкевичь посель нашь изъ Праги повернувшій. Сей доповнивъ и лучше розибравъ состояніе конституціи и свободъ нею намъ прислужающихъ. — Народъ слухавъ, але разу недовѣровавъ, сказавъ що то Ляхъ — але скоро зачавъ говорити

о вѣрности цѣсареви, о потребѣ даванья рекрута — податкôвъ и послушеньства старшинѣ — сказали: то якійсь циркулярный. — Въ стодолѣ обѣзвався якійсь Ляшокъ Врублевскій противъ Борисѣкевичеви — що дѣлитъ народы — признавався (по русски) що и вôнъ Русинъ — але ч. Борисѣкевичь вôдтявъ му коротенько, що мусѣвъ замовчати — особливо видѣвши що народъ згомовѣвъ и дало ся чути: дайте го сюда! — Отъ такъ вôдбулося заведенье рады — моєвъ бесѣдовъ, хоть безъ приготовлѣнья, були довольнй священники — але я радъ бувъ учути голосъ народа („бо гласъ народа гласъ сына Божія"). — Але задовольнило мене и то, колимъ учувъ, що розправляли мужики, ажъ сей правду [4] сказавъ. — Чули такожъ якъ Чорткôвскіи мѣщане казали: Се ангелъ зъ неба до насъ промовивъ. — А вôйтъ старый изъ Бѣлои, то слухавъ-слухавъ (:кажутъ:) тай сказавъ: Отъ сей говоритъ и вôдси (:показавъ на сердце:) и вôдси (:показуючи на чоло:) — Ажь тогдѣ мене успокоили. — И видко було що народъ порозумѣвъ о що ходило и о що иде — и увѣривъ — бо цѣлыми глотами горнулися депутованй до запису за членôвъ — изо всѣхъ сторонъ на перебѣжки. — Помѣркуй, увѣрили громады, тоти сами громады, котрй недавно невѣрили вже и циркулярнымъ комиссарямъ — особливо якъ имъ Ляхи наговорили, теперь зъ нами держѣтъ, бо вже мы цѣсаря выгнали изъ Вѣдня, а министрôвъ до арешту позамыкали. — Теперь вже и народъ знає кому вѣрити, и кого ся держати. — У мене Баронова зъ плачемъ просила громаду щобы не йшли до Чорткова, и не вѣрили попамъ; бо вони Москаля хотять спровадити и васъ вырѣзати (!) — А мене ажъ 5 дѣдичôвъ опановало и просили и обѣцювали злоти горы щобымъ не належавъ (до) рады рускои. — О. Кропивницкому въ Бучачи 500 червоныхъ давали щобы лишень мовчавъ!!! Отъ такъ ся дѣє. — Здаєся, що небуло що писати, а якъ перо розмахає ся, то и мѣсця незнайдешь. —

Сборникъ я лагоджу — и закилька недѣль пришлю Тобѣ — хоть не такъ доконаный якъ я собѣ жадавъ. Пращай, бувай здоровъ — о насъ не забувай — частенько пиши. — П. Гавличкови поклонися и другимъ честнымъ мужамъ.

Я. Головацкій

Рады народн. руской обвод. Чортковск. Секретарь.

Изъ Хмелевы $\frac{\text{20 Липня}}{\text{1 Серпня}}$ 848.

Уривок листу пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 153.

Лист Фр. Яхима до Якова Головацького, пис. дня 8. VIII. 1848 р.

Milowaný Příteli!

List tento obdržíš po P. Gušalewiči, absolvovaném bohoslowci a welmi nadaném básníku ruském, jehožto péro Ti snad již ze Zory Halické známo bude. Od P. Zubřického při tom nemáš jen jednu knížku ruskau, prawil, že teď knihy přestanau přicházet, poněwadž je wšecka komunikacie přetržena. Z Matice máš jen 3 musejníky a rostlinopis s obrazy. Porto od nich 18 kr. I naše Matice w pohnutí a bauřech času tohoto umlkla i od nějakého času ničeho newydáwá; nemajíť času, tu byl sněm Slowanský, na to hned slawný Feuerwerk Windischgrätzůw, který wšecky poslance rozplášil. Dílo jejich bohužel ještě ukončeno nebylo, a wšak o nejhlawnější wěci se mezi sebau shodli, jest to spolčení rakauských Slowanů ku wzájemné obraně praw swých a národnosti na stupni auplné rownosti. I Waším Rusínům, jako každímu jinému odwětwí přiznáno rowné práwa, pročež nemohu [2] schwalowati nesworní počínání mnohých Rusínů zde, jenž i nyní ještě w šérmowání a wystupowání proti Polákům zwláštní oblibu nalézají. Wždyt Poláci již dosti upadli, tak že Wám wíce škoditi ani nemohau a z druhé strany nejwýš potřebno, aby se na sněmě říšském wšickni Slowané co nejaužejí spojili k dosažení rowných práw s druhými národy naší říše. Slowanská strana we Wídni již tím mnoho trpěla, že se z Haliče wolilo tolik sedláků, jenž na sněmě pranic platni nejsau a žádnému důwěřowati nechtí, tak že je nebezpěčenstwí, aby u jich aristokratická reakcionárská strana pod wůdcem Stadionem, jenž u nich největší důwěry požíwá, nezmocnila u jejich hlasů proti Slowanstwu wůbec, tehdy i proti ním samým nezýskala. Škoda, že ste se wšude nezasazowali o to, abyste do Wídně woleni byli; takto tam sedí jediný Šaškiewič, a ten snad tomu wšemu neodolá. U nás wypadly wolby ještě dosti dobře. Hawlíček byl wolen na 8 místech, Palacký na 6 [3] Rieger na 5 a mnoho jiných na wíce místach. Zap není wolen. Z českých míst skoro wesměs sami wlastenci zwoleni; jen Němci woléli swé za Frankfurtem taužící zuřiwce. — Jak nyní wěci we Wídni stojí, zdá se, že jedině od swornosti Slowanů záwisí, aby přewahu obdrželi, pročež hleďte wšude smířliwě působiti; Poláci Wám již wšecko přiznáwají, co rownost požaduje a wšem nám proti wšeobecnému nepříteli jen swornosti třeba. — Waši Rusíni, tak zwaní swatojurští mají mezi sebau tuze mnoho starých upartých nenáwistníků Polsky beze wšeho rozsudku, bez wší politiky a známosti

o potřebách našich wšeobecných. I ze samých mladíků málokterý potud poznal mysl wšeslowanstwa a to čeho nám wšem nyní nejwíce třeba. Matici již máte, jak Wám přislané od P. Hurkěwiče oznámení ohlásí, kdež to Tebe wyzýwá, abys psal knihy pro lid a grammatiku. Do gramatyky bych Ti neradil, piš raději něco jiného, suchých grammatykářů u Wás bude wíc, nežli zážiwných spisowatelů něčeho jiného užitečného, zanech grammatiku [4] Wahylewičům a lidem podobního druhu, w tobě je žiwější duch, kterým na jiném poli wíce prospěješ. — Chceš-li nejlepší zpráwy o Slowanstwu dostáwati, předplať si na Twém nejbližším poštowním auřadě Hawlíčkowé „Národní nowiny“. Jsau to potud snad nejdokonalejší Slowanské nowiny a sotwa kterým německým ustaupějí. Wycházejí šestkráte za týden a koštujé na poště 8 fr. stříbra na půl roku; mohlbys je tam s některými společně držet.

Ptáš se na Jiho-slowany; ti jsau chlapíci; Srbowé Maďary pořád porážejí a Jelačič má takowau důwěru u celého wojska, že proti němu bojowati nechtí; snad Slowanům tam od tud ještě nejjasnější hwězda zaswítí. To jisté, že jsau Kroati nejjařejší štěp slowanský. Nech žije wzájemnost s nima, jenž bohdá wšém Slowanům pomůže! Buď zdráw a neobmeškej již jednau sem přijeti, snad že se zde něco pro Tebe najde a to tím spíše, jestli sem sám přijdeš. Poruč mě i s rodinau Twoji laskáwé choti

Twůj nerozdílný prítel

Frant. Jachim.

Lwow d. 8/8 848.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 154.

Лист Рудольфа Моха до Якова Головацького, пис. дня 26. VII. (8. VIII.) 1848 р.

Любезнійшій Друже!

Недивуй ся, же такъ одъ давна умолк' ꙗ. — Легко собѣ тое вытолкуєшъ, знаєшъ бо ревнытелю рускои долѣ, чимъ теперъ серце и груды русина оддыхаютъ. — Негадай, же може тя слабо въ моей памяти трымаю, храньБоже! и ꙗ и моя жинка искренно Тя любимо и о мало не що денно въспоминаємъ. — Маюче такъ пріятный случай учинити хоть мален'кѹ ôдозвѹ до Тебе, роблю тое съ утѣховъ и радостїю чрезъ нашего Брата любезнѣйшого, ревнительного русина Ч. Івана Гушалевича, который освѣдчилъ передъ мною желанїе свое: — Тебе дорогаꙗ Зôрныци! народа нашего наличнo пôзнати. Прїйми Го до Серця Твого и приголуби

ꙗко вѣрную полночувственную руской Матери нашой дитинꙋ. — О! пôзнаваймо ся и вꙗжимся ꙗкъ у бартѣ пчоли а по Пророчестꙋѣ ꙋъ II Части вѣнка записаномъ, потечетъ и розплине ся солодкій рущини мед, на чотиры части свѣта!! —

Най Ти небуде ꙋъ гвѣвъ, же полученїи Гоголя книги неотстꙋꙗю Тебѣ доси, хочꙋ бо такъ ꙗке'с'ми далъ радꙋ учинити, и ѿзъ Тараса Бул'бы Трагедїю улѣпити, кобы ми ся но удало. — Брате! пробудивесь мя ѿзъ просоня до того [2] абымъ кôн'чилъ Сваркꙋ — по виѣздѣ Твоемъ зробывъ емъ ажъ до Баб — а конституцыя ꙋъ тимъ роцѣ додала духа и одвагы и Богꙋ слава докôнчило ся. Вже ся первый аркушъ печатае а дасть Богъ за пять недѣль поѣде ôдси меже люди. — Суд о ней зостꙋꙗю Вамъ ѿ людемъ добремъ — а сподѣюсь же охотное прїятїе ей буде доказанїемъ чи ударилъ емъ ꙋъ серце народа. —

Справа наша руска доси незле ѿде — бол'ше ся довѣдаешъ од Ч. Гушал'евича ꙗко члена почтенного Головнои рады. — Вѣнки твои знаходятъ покупъ и сподѣемъ ся же чимъ далѣ тимъ лучше буде. —

Кваню ся, кôнчꙋ цѣлююче Тебе ꙗко Прїятеля и вѣрного брата

Твой Братъ

Р. Мх.

Ей Мости Добродзѣйцѣ Вашой цѣлую руки, бо хоть мы ся неꙋидѣли але ся знаемо.

Здраствуйте!

Львôвъ $\frac{8^0 \text{ Серпня}}{26 \text{ Липця}}$ 848.

Лист пис. на 2 стор. folio. На четвертій сторонї адреса:

Почтенномꙋ и любезнѣйшомꙋ Сщникоꙋи
Голоꙋацкомꙋ
Честнѣйшомꙋ Пастереꙋи Овецъ Хтвыхъ
дорожшомꙋ Прїятелеꙋи
ꙋъ Хмел'ови.

Ч. 155.

Лист Дениса Бурачинського до Якова Головацького, пис. дня 9. VIII. 1848 р.

Возлꙋбленныи Чада!

Карта Ваша вѣддана з 29 Липця; будемо ся старати зробити ꙗкъ желаете. Наша Алехандра хорꙋе на черꙋѣничкꙋ без надѣї житиꙗ. Котра хороба у нас теперъ буже (sic) хаститъ лудей, такъ, що в Жабю за 40 день 70 умерло; в горахъ недуга таꙗ панꙋе. Порадим ся, чи пѣшлемо

нашꙋ кавалерію за днїестръ, в котрѣмъ припадкꙋ и бриндзѣ и вꙋрды и масла Вамъ пришлемо. Кобылъкы Вашѣ пасꙋтъ в полонинѣ, колы звѣръ не сказитъ, зробымо, якъ буде можна. Хорого ѣду сповѣдати, не можꙋ бѣлше писати. Здраствуйте.

Бурачинскій.

Крыворѣвня. 9⁰ Авгꙋста 848.

Дзвоны не устаютъ, такъ багато мерцѣвъ.

Лист пис. на 1 стор. 4⁰. На другій сторонї адреса:

Illustri Admdm Rndo Dno
Głowacki
Curato in Chmielewa.

Ч. 156.

Лист Н. Бірецького до Якова Головацького, пис. дня 12. VIII. 1848 р.

Бахуръ дня 12⁰ Серпня 848.

Любезный Товаришу!

Листъ Твôй зъ 29/17 Липня утѣшивъ мя дуже, но для чого заразъ не вôдписував-емъ на него, бо хотѣв-емъ Ти щось бѣльше донести.

Второго дня т. м: въ Диновѣ були выборы на Депутованого вже третый разъ. Мôгъ бувъ пôйти Русинъ до Вѣдня, але щожъ зъ того, коли люди нашіи въ числѣ личнїйшіи, незнаю чи ôдъ Жидôвъ, чи — шанувавши крестъ св. — ôдъ дѣдька пôдбуренй, мовъ бѣсноватыи изъ выборовои свѣтлицѣ выйшли, и голосувати не хотѣли, а интелигенція тому рада выбрала якъ звѣстно Поляка и пôслала до Вѣдня, и хоць не мавъ тôлько голосôвъ що треба, ôдъ згромадженя народового принятымъ буде. Ой дуже дурный естъ нашъ нарôдъ, а ще бôльше баламутится вôдъ Мазурôвъ сусѣдныхъ, котрыи теперь ани своимъ ксендзамъ ани комиссарамъ вѣрувати не хотятъ.

Черезъ лѣнивôсть нашои старшины деканальнои допѣро 9го с: м: завелисьмо нашу раду, и первое держалисьмо посѣдженя. Селянъ було не много, бо Паны (не кто иншій) пустили между нихъ поголоску, же то иде о навернене паньщины; але дасть Богъ, що ся помалу [2] переконаютъ и увѣрятъ. Маемо въ радѣ одного дуже розумного чоловѣка Леона Лося з Буковины ôдъ Дубецка, якъ другій Иванъ Залужный говоритъ о школахъ, о дякахъ о священникахъ и о иншихъ рѣчахъ, що прошу послухати. Na роздѣлъ Галиціи на двѣ Ґуберніи пристаютъ, но о пôдписахъ поединчихъ ничого имъ ся не говоритъ, жебы на злыи догадки не приходили.

Na пришлый тыждень будутъ такожъ раду обводову въ Сяноцѣ закладати, и то зъ бôльшою парадою; тамочный Священникъ справляе коруговъ народну, и такъ якъ въ Стрыю (: можесте чули :) пôдчасъ набоженьства, котре разомъ и за помысльнôсть Цисарского оружія въ Италіи одправляти ся буде, на вежи церковнôй вывѣсити ю каже.

Медже нашими священниками найде ся декуды и Ляшокъ, но не шкодливый, — але то не чудно въ насъ на пограничу десьмо на половину зъ Ляхами помѣшанй, коли и у Васъ въ серцю св. Руси, найдутъ ся зрадники нашои справы, и: пр: якійсь тамъ Ганкевичъ намѣстникъ и иншіи. У насъ духъ якъ духъ але ревности мало. Nема кому заохоченя подати! Владыка нашъ покôйникъ Иванъ[1]) въ св. землици [3] спочивае, и о нуждѣ нашой зо всѣмъ незнае, а крылошане и намѣстники нашіи тôлько о народнôсть Русску стоятъ, що песъ о пяту ногу, имъ лише грошикôвъ дай и титулôвъ бôльше, тобы и рôдного батька запродали; требабы и у насъ реформаціи великои, особливо вôдъ головы, но коли и якъ тое наступитъ того не знати. Въ Перемышлю не выдаютъ нѣчого, бо и нема кому, оденъ профессоръ Полянскій що ся рушае, но едному годѣ всьому дати рады.

Богъ знае, що то ще изо всѣмъ буде!? Жалованя або поданя нашіи, въ русскôмъ письмѣ поданыи до Урядовъ кажутъ на польскій або нѣмецкій языкъ переводити бо инакше ихъ не пріймутъ (Декретъ Ґубери: черезъ Фора до коморникôвъ о мовахъ урядовыхъ пущеный).

Na обсадженіе каѳедръ гимназіальныхъ въ Санчи (по Езуитахъ) есть вже розписаный конкурсъ по всѣхъ всеучилищахъ якъ давнѣйше, на конституцію не зважаючи — такъ ся стане незаводно и зъ Ґимназіовъ Тернопôльсковъ, а мы ся будемъ тѣшити обѣцянкою на папери ôдъ Пильльерсдорфа присланою. [4] Либонь то намъ суджено, на вѣки терпѣти и боротись зъ непріязною долею нашею!!

Первыи выборы зле для насъ Русинôвъ выпали, старайможъ ся завчасу людей до другихъ на провѣнціональный соборъ добре приготовити, тутка буде фундаментъ.

Що ся старого Метрополиты дотыче, нехай собѣ умирае въ спокою; знаемо мы всѣ добре, що вôнъ нѣчого для насъ не здѣлавъ доброго, але годѣ му остатныхъ житя хвиль зогôрчати, видитъ му ся вже мало що належитъ. Такій зъ нашихъ сторонъ голосъ.

Тое не правда, щобы въ Перемышлю гвардія орла на льва перемѣняла; орелъ всюды а льва лишъ декеды (sic) побачишъ, хибай же го Богослов якій припне, абы ся на него Русины не гнѣвали що е при гвардіи. — Чи не знаешъ способу, якбы Украиньскихъ книжокъ тутки

---

[1]) Сигурський.

спровадити, дуже теперь суть потребны, я думавъ до Максимовича о тое писати, бо черезъ книгарнѣ ся не дочекаешъ. Пиши не за довго. О книжцѣ Кобриньского нѣчого тутки не знаемо. Поздоровъ го ôдъ мене, чи много мае ще букварôвъ своихъ?

Поживай гараздъ изъ родиною Твôй другъ

Н. Б.

Секретаръ рады нар. руск.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 157.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 15. VIII. 1848 р.

Любезнѣйшый Брате!

Ось двѣ недѣли, вѣд коли ми вѣд Вас выѣхали, та допѣро вчера дôсталисьмо ся до Скалата. Тиждень вавилисьмо (sic) в Ласкôвцёх — миленько часъ зôйшовъ. По дорозѣ вступалисьмо до Теребовля, десьмо ся довѣдали, що на пользу руской справи Ганкевич з Добротвора яко Депутат до Вѣдня поѣхав, а Яхимовича — може Тобѣ вже звѣстно, — вислали в числѣ чотирох Депутованих з чотирох народôв Австрийских до Інсбруку по Цѣсара, щоб ѣхав на Сейм.

[2] Я повертаю до Ласковец, а пишу до Тебе для того, бо по смерти Саевича завакували тут Кокошинцѣ, а булиб' для Тебе, кобись ся хотѣв старати, як кажут нашѣ Скалатôвскіи Роскошинцями, а що найлѣпше для Тебе, що презентуе якіись Козловецкій. Я думаю, що Тобѣ так зробити: Сидорôв Сидоровом, а Ты проси людій, що вже знаеш, щоб' ся припôмнули Козловецкому, тай вставили ся за Тобою до него. А тимчасом Кокошинцѣ гони таки вѣд себе на конкурс, тай пиши до Козловецко-[3]-го, щоб' ще и вѣд себе жадав виставленя; так будут Роскошинцѣ Твои, бо як кажут Русинôв попôв в Львовѣ дуже помилували. Щасть Боже, лише хапай за сьвѣже.

Бувайте за тимчасом здоровѣ — веселѣ — дасть Бôг чей ся зобачимо з Недѣлѣ на Празнику в Ласкôвцёх. Памятайте на щирого брата

Даливора (sic).

в Скалатѣ 15⁰ Серпня 848.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій сторонї почтові стампілї: Trembowla 17. Aug: Tłuste 17 Aug: і адреса:

Ser Wohlgeboren Herrn Herrn
Głowacki
g. k. Pfarrer
per Czortkow Tłuste zu Chmielowa.

Ч. 158.

Лист Григория Боднара до Як Головацького, пис. дня 10. IX. 1848 р.

Почтенній Господине!

Книшку: История Руссовъ відсилаю Вамъ съ благодарнимъ чувствомъ. Щемъ ѣ и в рукахъ немавъ якемся довѣдавъ же потребуєти — тогди відобравши ажъ зъ третихъ рукъ, и сими дны мало що преглянувши поспѣшаю Вамъ віддати с товъ просьбовъ бисти менѣ до прочитаня колись ще изволити хтѣли. —

Велекемъ мавъ намѣреніє самъ до Васъ приѣхати, та вѣдрадили ми черезъ якусь тоту передрогу — холєру, котрой еще Богу дяковати нема у парафиѣ моєй. —

Посилаю Вамъ моѣ кавалочки, може где котрій сподобается Вамъ та вмѣстете в якій часописмъ; отъ аби борше оживавъ [2] духъ народовости и письменности нашой; бо ворогы якъ виджу не спютъ, и хотятъ ѣ ґвалтомъ збезчистити тай загладити — чого имъ непоможи Боже!

Господинъ Верещинській хоче моѣ кавалки тыи до Черновецъ дати до друку (граждан'скими буквами витиснути, та боѣтъ ся холєри ѣхати. Напишѣтъ прошу Васъ чи пристати на тое, якъ Г. Верещинскій желає, аби „ъ" викинути и етемолоґичную правопись яка в II числѣ вѣнка знаходится, и котрая менѣ дуже сподобалась, занехати? И вжем го и просивъ аби ся Вѣнка Ной части держати просѣтъ и Вы го о тое, єсли мєркуете жеби було лѣпше и пожиточвійше для общини!

Єслибисте мали яковый драмати малороссіскыи то пришлѣтъ менѣ з ласки своєй, бо Ѳ. Озаркевичъ просивъ мене дуже, би му якихъ дати, а овѣнъ (sic) переробивъби на нашу поточну мову на сцену коломыйску! Треба Вамъ знати жем вже бувъ на єго мелодраматѣ русскомъ: „Дѣвка на відданю, иле: [3] на мылованіе нема силованя" двичи на представлѣню, та оба разы віддойшовемъ задоволненій, якъ рѣдко коли з Пол'ского або Нѣмецкого Театру в Львовѣ! — И чувємъ же якыись пѣдплатили були Актора в самъ день завязанного комѣтету руского в Коломыи — 200 рс. СМ — та мусѣвъ ся розхорувати! а відтакъ аж пѣзнійше на тиждни гравъ, коли небуло мужиковъ и Поповъ в Коломыи много! От видите як то ся дѣє щиро в свѣтѣ. Власне отримавемъ в курендѣ проґрамъ на Матицу Галицку руску! Най Богъ милосердній помагає, коби якъ найборше зтягнутись на вкладку. —

Пишѣтъ бойтеся Бога Исторію руску для народу нашого, та Физику, та натуралну историю — тай чей би той темній народъ з Забобоновъ двигнути! Астрономию популарну коби также якъ найскорше на-

писати! Але вдаеми ся щобы на такыи предмети конкурсъ [4] росписати та надгороду визначити! добреби було! — В насъ громады велики — моглиби легко великій фундушъ утворити, кобы лишъ познали добро своє!

Донесѣтъ менѣ з ласки своей щости знакомитого и важного для руского народу чували ꙗкъ тамъ Чехи о насъ тримають — та чи и Оны мовлютъ що Руссины Поляками!

При той способности засилаю Вамъ моє усердноє поздоровлѣнье и Поклонъ вразъ с благородновъ Господиновъ Другинемъ Вашевъ Васъ все високопочитающій

слуга и Приятель

Григорій Боднаръ.

10/9 848 Жукотинъ.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 159.

Лист Рудольфа Моха до Якова Головацького, пис. дня 13. IX. 1848 р.

Любезнійшій Друже!

Богъ да благословитъ ѝ укрѣпитъ Тя!

Поспѣшаю увѣдомити Тя чимъ скорійше о потѣшныхъ Богѕ слава! поступахъ справы нашой — радуйся и веселися вѣрный рускій Сынѕ! — Чи знаешъ, ряд правител'ный постановилъ при ґазетѣ пол'ской додавати пис'мо руское часовоє. — Ходитъ о редактора — ꙗ Тебе предложилъ єдного, ѝ отобралъ емъ пріятноє для мене слово, щобы Тя ꙗкъ найскорше запытати ся, чи несхочешъ сего, хоть тяжкого, але для насъ дуже полезного тягарѕ на Себе взяти? — Рядъ дає 400 fr. Ср., бо незнає ꙗкъ ще на тимъ выходити буде — але то менча съ тимъ! въ Львовѣ будутъ вже каѳедры руского ꙗзыка — Любезнійшій будешъ малъ поле выступити въ поданію помощнои руки для рускои долѣ и просвѣщенія. — Ꙗкъ найхутше дай мнѣ отвѣтъ — чекаю бо съ нетерпѣніемъ, абымъ булъ въ силѣ одповѣсти Тымъ [2] которіи на мене такъ солодкій Обовязокъ уложили. — Справа въ селѣ Клекотинѣ кис'не и кисне — годѣ ся ей вже дочекати!, доси 2 аркуши выдруковано такъ туно иде, же вже и терпеливости не стає далѣ. — Накладъ буде выносилъ до 550 ринс. ср. — 4500 книжокъ казалъ емъ бити. — Предплатителей до сего дня маю 300 и щось — бою ся зломанія каркѕ бомъ ся загналъ далеко. — Писал' есь менѣ Друже любый о книжкахъ вѣнка. Ꙗ тебѣ за I Частъ одослалъ грошій, а II Части Ты у мене анѣ єдной

нелишилъ тол'ко у Г. Зубрицкого. — Отожъ ꙗ що купую и розпродаваю то одъ Г. Зубрицкого берꙋ за готовіи гроши. — Довѣдуємо ся же и у Вѣдни незле сторонꙋ нашꙋ трымаютъ — Боже! дайже дайже намъ [3] ще дожити благыхъ дней на земли нашой! — Цюлює Тя — и почтенную Твою Добродзѣйкꙋ — и дѣти твои — цѣлованіємъ братолюбнимъ ꙗко

Братъ и Пріятель вѣрный

РМх.

Моꙗ жинка сердечныи уклоны Вамъ прилучає. —

Сли тамъ де близко Васъ знаходитъ ся Гушалєвичъ, нажени Го до насъ. —

Чекаю и выглядаю одписꙋ Твого!

Лагодонъ 13° Сентбра 848.

Лист пис. на 3 стор. вел. 4°. На четвертій сторонї почтові стампілї: Podhaiczyki 13. Sep: Tłuste 14. Sep. і адреса:

Почтеннѣйшомꙋ Священникови Гднꙋ
Голоvацкомꙋ
благороднномꙋ и Честнѣйшомꙋ Добродѣятелеvи
vъ Хмел'овой.

Ser Hochwürden H.
Głowacki
Weltpriester
Post Tłuste Czortkower Kreises. in Chmielowa.
sehr dringend.

Ч. 160.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 13. IX. 1848 р.

Lwów 13° Sept: 1848.

Szanowny Przyiacielu!

Ministerium postanowiło na żądanie Rady narodowey naszey zaprowadzić od 1° 9-bra katedre ięzyka ruskiego w Uniwersitecie z pensyą 600 f. CM: — Wszyscy tu iesteśmy tego zdania, że te katedre Pan zaiąć powinieneś. Mowiłem iuż o tem z X. Scholastykiem, i on na to się zgadza, konkurs ma się rozpisać, lecz Pan nie czekaiąc przyiedz osobiście do Lwowa dla bliższego porozumienia się, przy tym można będzie zaraz i podać się a może i konkursu nie będzie potrzeba. Cieszyli

byśmy się niewymownie, gdybyś się do nas zbliżył, bo byś tu był bardzo użyteczny dla sprawy narodowey. Całuje serdecznie kochanego przyiaciela

Zubrzycki.

Подумайте Любезнѣйшій другъ. Вы не для сельской жизни. Кромѣ Профес-[3]-сорства найдется еще и другое выгодное занятіе и для славы и пользы вашой и отечества!

Лист пис. на 2 стор. 8°.

Ч. 161.

Запросини на з'їзд руських „учених", з датою 14. IX. 1848 р.

Всечестный Пане!

Для скоршого и сильнѣйшого ѵзнесеня нашои рускои письменности, и розширеня меже народомъ ѵсѣхъ пожиточнихъ наукъ и ѵѣдомостей, оказує ся конечна потреба, аби ся ѵсѣ учени Русины разомъ зъѣхали, и порадиѵши и порозумѣѵши ся меже собою со скупленимы силами ѵзялися до працѣ на поли рускои письменности доси занедбанôмъ, подѣлили працѣ сѵои по силахъ и охотѣ каждого на ѵсяки наукъ галузи, установили стали границѣ и формы языка цѣлого руского народа ѵъ бесѣдѣ и писовни, и получили сили сѵои до двигненя заведеного провѣзоричне для насъ найѵажнѣйшого інститута пôдъ именемъ „Матицѣ Рускои" по ѵзорѣ такихъ закладôѵъ у Чехôѵъ, Сербôѵъ и иннихъ Словянôѵъ существующихъ, за помочеѵъ котрихъ тіи народы ѵъ короткôмъ часѣ до ѵисокого степеня ся просѵѣчили. —

Такий соборъ ученыхъ Русинôѵъ має, якъ ѵъ запрошеню ѵъ Зорѣ Галицкой зъ дня 5° т. м. ѵъ числѣ 17. осѵѣдчено ѵъ четѵеръ дня 17. Жовтня (: Октобря :) т. р. ѵо Львовѣ ѵъ руской Семинаріи розпочатися. — —

[2] Просимо про тоє, абысте и Вы Всечестный Пане! яко зъ учености и прихильности для добра нашого народа добре намъ знаный, були ласкаѵи, той соборъ Вашею намъ пожаданою битностею прослаѵили, и такъ ся ѵибрали, абысте зъ тиждень ѵо Львовѣ забаѵити могли. — Просимо такожъ и иныхъ ученыхъ зъ Вашои знаіомости и зъ сусѣдства намъ може не знаныхъ на той Соборъ ѵъ имени нашемъ запросити. —

Комиссія приготоѵаня до зъѣзду ученыхъ рускыхъ.

Никола Устияновичъ — Іоанъ Жуковскій —
Іоанъ Товарницкій — Левъ Сосновскій —

Михаилъ Малиновскій — Іоанъ Борисѣкевичъ —
Теодоръ Леонтовичъ — Антоный Юзичиньскій —
Іоанъ Заржицкій — Іоанъ Гуркевичъ —
Іоанъ Слѣмаковскій — Антоный Паченцкій.

Во Львовѣ дня 14. Вересня 1848. —

Запросини літоґрафовані на 2 стор. folio. На 4 стор. почтові стампілї: Lemberg 4./10 i Tłuste 7. Oct. та адреса:

Reverendo ac admodum venerabili
Do Jacobo Głowacki
parocho rit. graec.
in Chmielowa
p. Tłuste.

Ч. 162.

Лист Дасевича до Якова Головацького, пис. дня 16. IX. 1848 р.

Kochany Bracie!

Ridnoho nieuzywam słowa, bo bym znudzić musiał skoropisem niewprawnym pełnym błędów ortografii. — Zrozumiesz mię kochany Bracie, gdy Ci o Sidorowie parę skryslę liter. Niemiałem kursoryj u siebie więc o terminie podania się niewiem, ale to wiem z pewnoscią ze kursuje w Dyecezyj na konkurs. — Dowiedziałem się od X. Szankowskiego ze duzo jest juz napiętych kandydatów — co mnie nagli przypomnąć Ci kochany Bracie o najprędsze ubieganie się. X. Mekiska jest słabą instancyą — na którego spuszczać się nie mozna a niejakij P. Werla, z którém dobrze się znam i w czasie nadziej za najpewniéjszą miałem instancyję — teraz kiedy juz potrzebnym się staje, poznałem, ze niewięcej od Mekiski pomódz moze. Postarajmy się o instancyję pewną — aby po między kandydatami pewnym bydz téj posady. Moze znana jaka instancyja — ona dobrą będzie — a ja z mojéj strony opowiem niedokładną historyję — a z niéj wyrobie instancyję. Słyszałem przed rokiem ze brat [2] Pańskij z Złoczowskiego miał zapewnienie od P. Padlewskiego na Czabarówkę — chwalili go — cieszyli się ze swiatłego mieć będą księdza — ale słyszałem ze się nie mało smucili, gdy się brat na innej posadzie zainstalował. Skąd Padlewski z Czabarówki zna brata Pańskiego, jakij między niemi stosunek zachodził, zapewne wiadomo Panu; — ten Padlewski sąsiad Pajgerta Sidorowskiego a przyjaciel od serca brata Pajgerta z Krzyweńkiego — byłby najlepszą instancyją. Wkradnij się Pan do serca Padlewskiego tą dro-

zynką samą — którą brat, a niezawodnie prezenta będzie. — Miéjscowego księdza proszę się niebać — bo on konkurencyj z tylu starszemi niedotrzyma — z resztą kollatora ma ku sobie zniechęconego i wyrzekł: ze się nawet niezgłosi ani do konsystorzu ani do kollatora. —

Niespodziewałem się, aby Sidorow był celem ubiegania się tylu; — prosiłem niejednego o wystawienie na konkurs, — o ubieganie się, — a kazdy był niemym — a co więcéj — nieczynnym; — teraz jak gawronów — a co się do tego łączy — konstytucyjnyj kollator i cholera. — Przyjezdzaj bracie lubyj i powiedz czyli sen powyzszyj o Padlewskim, moze bydz sprawdzonym — a ja [3] niezaniedbam dowiadywać się o wszystkim — a najbardziéj o pewną instancyję starać się będę. —

Całuję Cię Bracie kochany serdecznie

Dasiewicz.

16tyj 7ber 848.

Proszę się niedziwić że z Skały list ten przychodzi — sposobność trafia się — niemijam ją, aby prędzéj Pana zawiadomić. — A że żydem list ten posyłam, dla tego przepraszam ze nie frankuje, bo bym daremnie pisał — a portorium Zydowi zapłacił. —

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій сторонї почтові стампілї: Skala 19. Sep. Tłuste 21. Sep. і адреса:

Wielmoznemu Imc Księdzu
Głowackiemu
Proboszczowi WWPanu i Dobrodziejowi
przez Tłuste w Chmielowie.

Ч. 163.

Начерки листів Якова Головацького: I до Івана Борисїкевича, II до Рудольфа Моха, пис. дня 17. IX. 1848 р.

I.

17/9 48.

Честный Пане и любезнѣйшій Побратиме!

Дуже сьте мене урадовали Вашимъ письмомъ, и потѣшными новинами изъ Львова. Давне (sic) найщиршй желанія сердця моего исповняют ся. Промыслъ Божій рядитъ нами, и очивидячки провадитъ справедливу справу нашу до блаженного путья. Na предложенья Вашй що до Катедри литературы и Матицы охотно пристаю, бо хтожъ з Русиновъ бы не бувъ готовый посвятити силы свои и здоровье своє дорогôй справѣ

любого народа свого, (не) схотѣвъ трудився для поднесенья умыслового житья нашого?

Чи може бути святѣйшій обовязокъ надъ наставленіе молодежи, сеи надѣи нашои, надъ выхованье будучого поколѣня на славу и гараздъ роду нашого. Я готовъ жертвовати всѣма силами моими умственными и тѣлесными, ино боюсь, чи одолаю я годно обовязкови тому, такъ важному, чи удовлетворю жаданьямъ и ожиданьямъ народа свого. Знаю и силы и немощи мои. Чимъ бôльше хто знає, тымъ яснѣйше пôзнавати повиненъ якъ ще далеко недосягає доконалности. Але зъ Богомъ на передъ. Бог покрѣпить мня (надѣюсь). Щасти Боже! Не знаю лише якъ бы то ся треба подавати и старати о посаду професуры тои — чи можна буде вычекати до зъѣзду, чи [2] може заразъ бы подавати — освѣдомѣтъ мене, якъ скоробы нужно було поспѣшити. — Що до граматики буду мати ще велику роботу, бо не маю въ ладу моихъ матеріалôвъ и выписôвъ моихъ. Але якось бы то було, лише бы знати на якъ скоро.

Що до Матицѣ такожъ мене утѣшило же Вамъ ся удало до такъ основнои поправы приготованье зробити. Намъ бы треба такои Матицѣ, котрабы була сосередоточеньемъ всего умственного дѣланія нашихъ ученыхъ, котрабы оказувала живоє тутно родимого житя, собирала въ єдно всѣ промѣти (sic) свѣтла народного, всѣ искри житя въ одинъ огонь палящій ся въ жертву народови и отечеству, а на вспаки озираючись скарбницею, котрабы згромаджувала всѣ памятники давного житя — одгребала помеже ломомъ, нещастными годинами нагруженымъ, живіи пеньки, на котрыхъ ще можна защепити житье руского просвѣщенія — руского духа, повинна бути и здоровымъ судомъ на сочиненія нашѝ и осередительницею на дорозѣ просвѣщенья. Для того першою потребою Матицѣ є выдаванье Часописи на способъ Ческихъ, сербск. и Илирск. котра бы часъ вôдъ часу подавали (sic) вѣсти о поступахъ нашихъ и состоянью народнои словесности. — Але (о) тôмъ всѣмъ розговоримося, коли Богъ дасть на зъѣздъ собратися. Нижше залучаю Вамъ словесникôвъ менѣ свѣдомыхъ, котрыхъ запросити маєте. Мало ихъ, але щожъ дѣяти, не були часы потому щобы пôзнати ся — може знайдеся и бôльше, але щожъ, коли въ передъ и братъ брата цурався, а сли не цурався, то боявся. — Зъ Угоръ не знаю кого запросити. хибабы пôслати до консисторіи въ Внугварѣ (Unghvar) и Пряшовѣ (Eperies) и до Архідіаконатôвъ — Монастырѣ(въ) бо по нихъ є гимназія декуда — нехай хотя узнаютъ, що мы оживаємъ. [3] Мехъ предкладає менѣ редакторство при Газетѣ Львовскѣй, але бою ся, чи не схочутъ, щобы чоловѣкъ запродавъ имъ за 400 f. и гадку и становище своє, а служивъ за тоє якѣйсь чорноховтыщинѣ. Я обѣцяюся, але пôдъ кондиціями — якъ зобачу, що

не можна буде бути и зôстати Русиномъ, то скину ся, бо минѣ совѣстно чужу барву прійнати и служити ѣй. Я думаю, що не потребно скликати селянôвъ рôзныхъ сторонъ нашого краю — тымъ не пôзнаємо ани докладно діалектôвъ, ани не будемо знати, якъ широко розлягают ся, де стыкают ся зъ собою и пр. хибань довѣдаємо що и такъ знаємъ, що є діалекты рôзніи. Пôзнати нарѣчіе треба ученого якогось, котрый бы сходивъ и уважавъ о рôзныхъ сторонахъ. —

II.

До Меха.

Правдиво въ клопôтъ привѣвъ єсь мене — хлѣбъ ся лучає, а не знаю, якъ го вкусити — тай чи пожитный буде. Жадаєшь мого признаня на редактора письма часового, а не написавъ єсь якого содержанія: бо єсли не политичного (беллетрист. забави.), то нѣ гадки нема — але якъ скоро ґазету политичну выдавати, то нехай ми вôльно бы було запытати ся, якои барвы? Нехай бы бувъ на сторонѣ ряду (: конст :) и я при томъ, но я лишь бою (ся), чи не требабы припадкомъ пôдъ часъ выречися свого переконанья, свого правого становища, яко Русинъ — здрадити тôй хоругвѣ, котрѣй присягав ємъ не перед урядомъ якимъ людьскимъ, не теперъ, (а) тогди, колимъ прійшовъ до сознанія — але передъ совѣстію, передъ Богомъ, передъ судомъ роду свого — тои барвы я боюся здрадити, и тои барвы не скину нѣ за що, не продамъ за нѣякіи почести. Волѣю вѣчне мовчати, бо навчила нужда въ глубынѣ сердця закопувати найсвятѣйшіи чувства — таити передъ лукавымъ свѣтомъ — якъ бымъ мавъ здрадити або скривити стремлѣнье народне.

[4] Але куда мене загнала якась блудна гадка — пекъ єи. Тадже Ты бы менѣ не радивъ и не предкладавъ, слибы що лукавого було. — Оть коротенько вôдповѣмъ, бо здаю ся на честь Твою. Вôдпиши Тимъ, котрѣ на Тебе здали сю орудку, що я принявбы ся того обовязку, але думаю (и Ты признаєшь), що зъ 400 fr. у Львовѣ жити изъ жôнкою и дѣтьми трохи за скупо жити. Але отворяются катед(р)ы языка руского и словесн. на университетѣ, я буду старати ся, бо ми Борисѣкевичь радитъ. Кобымъ отримавъ, тобы одно при другимъ удалося. Въ прочѣмъ рѣшительный отвѣтъ дамъ на другій мѣсяць на зъѣздѣ, а борше ще, бо за тыждень буду у Львовѣ въ орудцѣ катедры. Тай я якійсь господарь, — нагле так перебрати ся неможна, я не воробецъ злетѣти зъ гнѣзда. Розвѣдай ся добре, чи не можна бы заждати тамъ до листопадия — а можебы ажъ зъ будучимъ рокомъ розпочати издаванье, а тымчасомъ прилагоджувати матеріалôвъ и помôчникôвъ. — Отъ така моя вôдповѣдь. —

Пробачь, що я за Вѣнокъ запытавъ Тебе, бо я галавъ, що Господинъ Зубрицкий на моє письмо, котре колись писавъ ємъ до Него, давъ Тобѣ безплатно 15 екс. Але коли нѣ, то я вже въ дому. Шкода, щось не написавъ що у Вѣдни для насъ доброго, бо я мало що знаю. Гушалевичь недалеко, буває часами у мене.

17/9 1848.

Начерки листів пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 164.

Лист Івана Борисїкевича до Якова Головацьквго, пис. дня 19. IX. 1848 р.

Лубезний друже!

Конкурсъ уже розписаний на учителя лѣтератури нашой при здѣшномъ vсеучилищи — но vъ обvѣщеню стала ся тая помилка — якобы vъ першомъ роцѣ учителъ жадной не имѣлъ плати. Онъ достанетъ 600 р. М. К. але то будетъ дла (sic) него рôкъ пробы, по чомъ якъ будетъ тати (sic) численне auditorium — а vикажетъ ся здолнимъ — тогда уже истиннимъ станетъ ся учителемъ. Також учителѣ языка нашого при гѣмназиахъ здѣшнихъ будитъ (sic) платни хоть не маютъ еще vизначеной кvоти. Таку то гимназиалну катедру лагодимъ дла Сv. Жукоvского — але онъ добыvаетъ ся конечно о тую, що ми vсѣми силами дла vасъ — тримаемъ. Консисторъ предкладае кандидатôvъ — а ôнъ vесь за vами тôлько рад би еще пôзнати vасъ, бо онъ хочетъ щиро слаvи рускои. Дуже булоби добре, якбисте хотѣли тутъ приѣхати зъ концьомъ сего мѣсяця — подалися на тую професуру — тай намъ помогли де що vъ приготоvленяхъ до зъѣ(з)ду нашого — подали де яку мисль, постаvили яке заданье. Бо то матиця додала намъ до пôдписанихъ на запрошеню членôvъ еще 3 сvоихъ а первѣстный мой планъ vелики знаишолъ перепони. — Також полѣтика даетъ ми теперъ толко роботи, же праvдиvо не могу такъ занятися тимъ зборомъ якъ належитъ. Отже vелику запомогу дали бисте намъ, приѣхалши тепер хоть на 3 дни. — Приvезѣтъ зъ собою де котри книги vаши — покажѣтъ имъ плоди рускои лѣтератури — и vашъ зборникъ — коли еще не посланъ до Vѣдня — а при зъѣ(з)дѣ надѣюся зобачити vсѣ книги vаши — аби зобачили як vело ся и що тепер дѣеся на рускомъ сvѣтѣ — Прошу заѣдьте до мене пôд Число 284. на и vой улицѣ, буде ми любо гостити Vасъ у себе. — Щось тутка говоратъ о непокояхъ революцию — може колись vипаде — якжежто зле теперъ, же не маемъ сvоей гvардии. — Бvаите про затимъ здороvеньки — тай чесну жену vашу поздороvѣтъ ôд мене — и просѣтъ усилно именемъ Русинôvъ,

абы захотѣла перенести ся тутъ до насъ. — Ож(и)даю Ѵасъ усердно правдивий ѵашъ приятелъ

Иѵанъ Борисѣкеѵичъ.

19⁰ вересьня 848.

Лист пис. на 1 стор. folio. На другій сторонї почтові стампілї: Lemberg 20. 9. Tłuste 21. Sep. і адреса:

Szanownemu Obywatelowi
Głowackiemu
Admi(ni)stratorowi kapelanii
p. Tarnopol (sic) w Chmielowie
w Tłustym.

Ч. 165.

Лист Николи Верещинського до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. 1848 р.

Пречестный Господине!

Бог видѣв, якесте в цвѣтѣ лѣт Вашихъ вже о просвѣщенію народа руского гадали, журили ся, збирали, вышуковали, записовали, з Пешту через гори книжки до дому несли, Угерщину и Галицію переходили, камѣнь угольныи до поднесенія побратимців закладали, Русалку Двѣстрову, Приповѣдки, и вѣнки в свѣт высилали, народу древность и званіе его припоминали, засѣвали, трудили ся — Бог то видѣв, и поблагословив, добре насѣнє зійшло, и небесный Господь дав Вам тепер видѣти плоды працѣ и надѣи своих, и тѣшити ся ними. Так єст, тѣшите ся тов веснов народа руского; Вы бо до ѣѣ пришествія найбільшесте ся причинили, Вы ю з безден времен выкликали, то Ваша хвала, Ваша заслуга, и наша всѣх тепер радость. Руслян безсмертный наш подѣляє ю з нами въ вышным житію. Я знаю, же Вы ми на то скажете: Азъ насадихъ, Аполлосъ напои, Бг҃ъ же возрасти. И я то потверджаю, же від Бога возраст, но садити и поливати, то также єсть праця и заслуга, и тими тѣшити ся єст нам дозволено. Дякую Богу, же нам дав дожити упадку панщины и неволѣ, тѣшити ся вільностію и лѣпшими чисами; Вам жась (sic) прошлость для того на память приводжу, абысте ся неу покрѣпили, и до дальших трудів заохотили. Вы тепер в силѣ мужа; працуите щасливі [2] щасливо, готуите лѣго Господне приятне; будьте Русинам вѣстником свѣтла, правды и божои сили. Идѣт до Львова, и совокупѣт сили рускѣ до одного цѣлю, совершѣт дѣло просвѣщенія и свободы. — Понеже на собранію ученых наших в Львовѣ голос Ваш єст важный и без сомнѣнія буде слихапіи, удаю ся прото до Вас в рѣчи языка и правопису руского — и заклинаю во имя розуму

чоловѣческого, абы не творено нового, ученого язика, абы народный язык зостав ненарушеный, и був подставов нашого писменництва. Для народа нашого шукаємо свѣтла и гаразду, наиже буде язык єго органом, котрим до него говорити, єму одвѣчнѣ правды удѣляти маєм. Нѣмцѣ сотворили ученый язык, штучну ортографію, и для того він став ся скарбом унѣверситетів и аристократіи, народ бѣдный не розомѣв го, и зостав темвым. Пізнали Нѣмцѣ свіи блуд, и вертают назад до органу народного, и починают тои обробєти, и хотяи вже Вавилон книг напечатали, то однакож зішов ся собор ученых, котрых намѣреніем єст, eine einfache, natürliche, vernunftgemässe Orthographie zu begründen. Мы вже вступили на злу дорогу, мы аккомодуємо ся вже до церковного, вже до польского, вже до росіиского языка, и другим Славянам не [3] велику прислугу робемо, а собѣ шкодимо. Тото ö (Ляхöв), одказує (мѣсто відказує), ходилъ (мѣсто ходив) серце мынѣ роздирає. — Почитаю высоко Кирила нашого и єго Азбуку, узнаю ѣѣ заслуги, але тимъ однакож не грѣшу, же ъ выкудаю (sic) на вѣки, и пишу, як мовю. Любителѣ древносты, котрѣ для почтенія заслуг высоких мужів не важут ся відступити від правил ними установленых, сут идолослужителѣ, більше бо людиі, нѣж Бога, котриі єст наивишшим розумом, поважают. Наша словесность єст народна, не даваимо прото историчному праву приступу до неи, будьмо чистими Демократами, то єст за розумом, за натуров, и за правдов идѣм, и стережѣм ся всякои выквѣнтности, котра єст доказом злого смаку и знаком нерозуму. Більше истне (sic) буду ще просити Вас, єсли приѣдете. Пан Презес Дрималик желає усердно з Вами видѣти ся [4] и пізнати. Як ревностный Русин хоче з вами розумне слово побесѣдовати о нашѣ рущинѣ. Достоин він єст для своих заслуг около народа нашого, щоб єсти Єго відвидили, и він мене зобовязав, щоб я Вас просив приѣхати до Коломиі. Приѣдьте прото як наиборше. И він гадає ѣхати до Львова и там говорити в интерисах народа нашого. Приѣдьте, и для того, абысте заохотили більше кого до ѣзди до Львова. Каждиі з великого смиреніа, а наибільше деспотизмом давным приглушеный не має серця и одваги. Треба аж примовити, абы ся осмѣлили ставити ся перед свѣтом, и для общого гаразду дѣлати. Зостаю з истинным почтеніем

Ваш униженій слуга

Верещиньскій.

Коломия 24. 7br 848.

Ваш лист вчора отримав єм. —

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 166.

Лист Дениса Зубрицького до Якова Головацького, пис. дня 30. IX. 1848 р.

Сегодня 30. Сентября кончится срокъ конкурса. Я думалъ, что Вамъ исъ консисторскаго обвѣщенія срокъ извѣстный и не писалъ о нимъ. — Чтожъ теперъ дѣлать? — Ото нашъ добродушный Малиновскій обѣщался подать въ Понедѣльникъ прошеніе до консисторіи и Васъ подписать, поелику, днесь въ Суботу послѣ обѣда уже поздно, и Протоколъ закрытый. Въ таковомъ состояніи дѣла, ежели Вамъ трудно пріѣхать прежде, будемо Васъ ожидать до 15 Октября. — Вы любезный другъ должны непремѣнно занять эту катедру, а еслибы послѣ Вамъ или Вашей супругѣ непоправилась городская жизнь, то Васъ какъ публичнаго Профессора неминуетъ першая лучшая парохія Монаршего подаянія.

Когда уже у насъ будутъ обучать Малорусскому языку, то надо имѣть какую либо Христоматію, и я намѣрился собирать матеріалы; но Г. Борисикѣвичь напоминалъ мнѣ что Вы уже составили сего рода сборникъ. Естли это подлинно, напиште мнѣ, и я бы оставилъ свой трудъ; ибо я увѣренъ, что Вы точно исчерпаете этотъ предметъ и Вамъ какъ молодому, проворному Любителю словесности легче это прійдетъ какъ мнѣ дряхлому старцу. —

Вашъ

искренный другъ и слуга

Денисъ И...

Ваше письмо я вчера получилъ.

Лист пис. на 1 стор. 4⁰. На четвертій сторонї адреса:

Wielmoznemu Imc Xiędzu Głowackiemu Proboszczowi R. G:
p. Tłuste. w Chmielowy.

Ч. 167.

Начерк просьби Якова Головацького до Консисториї в справі катедри руської мови на львівському унїверситетї, писаний в перших днях жовтня 1848 р.

Высокопреподобное Духовное Правленіе
Митрополитское гр. кат. Львовское!

Нижше пôдписавшійся пôдъ днемъ... Вересня т. г. занѣсъ свое прошеніе до Высокопр. Д. Пр. Митр. гр. к. стараючеся о мѣстце Учителя языка и словесности русскои при Университетѣ Львовскôмъ — но не мôгъ тогды приложити своихъ засвѣдчень и доводôвъ уздатненія свого

до сеи посады. Для того теперъ прикладає ихъ нынѣ въ приложенью слѣдующимъ порядкомъ:

А·/. Вытягъ изъ книгъ рожаємыхъ и крещаємыхъ, яко доказъ родства и вѣку. —

Б·/. Свѣдоцтво укôнченыхъ школъ нормальныхъ

В·/. Послѣднои клясcы гимназіальнои —

Г·/. Выступное засвѣдченье изъ любомудрецкого и

Д·/. Богословского выдѣла, яко доказы успѣха въ училищнôмъ заводѣ.

Е·/. Грамота чина Іерейскаго,

Ж·/. Свѣдоцтва ôдбутого пописа убѣгательного и на послѣдокъ грамоты поставительнои въ чинъ капеллана гр. к. при церквѣ приходскôй въ Хмелевѣ деканата Залѣщицкого — въ которомъ званію пробуваетъ и до сегодня.

Наконецъ може нижше пôдписавшійся и тоє въ доказъ знанія въ речевôмъ предметѣ и то доложити, [2] що ôдъ самои молодости влюбленнымъ занятіємъ єго бувъ отечественный языкъ и руская словеснôсть и вже не разъ выступавъ изъ сочиненіями своими въ рускôмъ языцѣ и такъ: а) помѣстивъ въ Русалцѣ Днѣстровôй изд. 1837 въ Будимѣ росправку биб(л)іографическу о старыхъ рукописяхъ словено-рускихъ обрѣтаючихъ ся въ Монастырѣ св. онуфрейскôмъ Львовскôмъ б) Написавъ передговоръ и приписки до Илькевичево(го) собранія „Галицкихъ приповѣдокъ и загадокъ“ въ Вѣдни 1840. — в) Бувъ сполуиздателемъ „Вѣнка на обжинки Русинамъ уплетеного“ въ Вѣдни выданого Ч. I. 1846. въ которôй помѣщеный перевôдъ просителя росправы „О завед(е)нію вѣры Христовои на Руси“ — статья „о Житію и Сочиненіяхъ М. Шашкевича нашого поета“ — Росправа о пѣсняхъ народныхъ сербскихъ зрôвнаючи ихъ изъ малорускими — въ второй части Вѣнка помѣщена ж росправа историческо-статистична „Великохорватія або Галицко-карпатская Русь“ — „Вычисленіе князѣвъ и державцѣв южнои Руси“ — переводъ повѣстей Даля-Луганского“ — „Подѣлъ часу у Русинôвъ“ — и другіи росправки такожъ килька поезіи. А теперъ написавъ Житіе И. Котляревского до издаваємого въ Вѣдни Енеиди тогожъ поета. —

Окрôмъ сихъ въ отеческимъ языцѣ написаныхъ росправъ були переводы просителевй напечатани въ Ческихъ часописяхъ Музейныхъ а именно: Cesta po halické a uherske Rusi въ Časopise českého Museum w Praze 1841—42. котре то путешествіе удостоилося перевода нѣмецкого въ Часописи „Ausland“ 1842. и въ часописѣ Дубровского Денница въ Варшавѣ 1842 въ переводѣ на польскій и россійскій языкъ — такожъ переводъ росправы въ Časop. česk. Mus. 1843 помѣщенъ O halicke a uherské Rusi въ Časopise českého Museum 1843 и больше подробнѣйшихъ розправокъ як то изъ въ тôмже Часописьмѣ (sic)

1846 помѣщенôмъ вычисленію явствує. И тоє може проситель примѣтити и до заслугъ своихъ полѣчити, що розумѣє всѣ словенскіи нарѣчія, такъ що въ головнѣйшихъ изъ нихъ и росправы писати годенъ. —

Начерк просьби пис. на 2 стор. folio.

Ч. 168.

Лист Кирила Блонського до Як. Головацького, пис. дня 5. X. 1848 р.

Любый Пріятелю

Письма Твои, Котляревского Марусю и Житье Основяненька доставъ емь. Котляревского якъ выдишь хочу перепечатати и розписавъ емь предплату доси записалъ ся Ꙗхимовичь Епп: Вьенковскій Гнатковскій, и комисаръ Калитовскій решта тутъ въ Вѣдни буде еще около 20, Послалъ емь до Львова до Перемысля до Венгеръ и по Галицыи порозносилалъ емь. Давно бы я уже бувъ до Тебе писавъ але, Боже прости кажутъ люди що Блоньскій трохи линывый, а по тотому таки и часу нема. Много такихъ дней есть що якъ пôйдемо до Салѣ о 9 зраня то ажъ о 9 въ вечеръ выходымо. Много такихъ на Сеймѣ говорунôвъ що чи е о чôмъ говорити чи нема то говоритъ абы ся говорило абы ся лишь повеличати що говорилъ. Дуже тя прошу подай ся на профессора. Польско Руска Партія хоче вихати Вагелевича а знаешь якій Вагелевичь. Я говоривъ о тобѣ зъ Яхимовичемъ подайся на професора бойся Бога мы всѣмы силами будемо старатися абы ты бувъ а также и о то абы пенсія подвижшенна була на 800 fl. CM. Теперь пора а мы тягнѣмъ съ ней хосенъ. — Болше довѣдаешся въ Львовѣ. [2] Можесь не чувъ о тôмъ що камера узаконила, нѣмъ мають голосувати (vor der Abstimmung) о чôмъ важнôмъ то маетъ кождый народъ Русины Поляки Чехи Италіане Волохи пытанье въ матернôмъ языцѣ сказати. Дня 4го сего мѣсяця опричь нѣмецчины перше слово було Руске передъ Собраніемъ около 800 людей всякого чина и народа бо на Galeryi и Французы и Англичане и Богъ знае кто бувае. Шашкевичь взойшелъ на Трибуно (sic) и сказалъ: Паны Посланники Руски теперь буде голосъ даватися & по сконченнѣй рускій примовѣ сказавъ то само и по польски бо Мазуры (не шляхта) просилы въ Сенатѣ абы Шашкевичь и по польски говоривъ. По Шашкевичеви говорили Чехи, а по Чехахъ Италіяне, а Волохамъ буков(и)ньскимъ нема кому, бо съ Буковины сами лишь мужики. — Теперъ справа на Сеймѣ о податкахъ на годъ 1849. Мыто подорожне, мостове отъ перевозу мае бути розписанне на весь годъ а решта податки за грунтъ за домы Аксиса (sic) & на полъ року и то тилько провизорично

бо якъ тильку (sic) скончатъ Конституцію то заразъ озмутся на урегульованя [3] податкôвъ, здаеся що Льотерія и Акциза упаде а соль подешевіе. — Въ сеймѣ есть 3 Партіи Ultra radical Reaction и Demokrato Монархична, а Русины держатся сей остатнои опричь Вьеньковского Федоровича и Добряньского. Я взялся до Переводу съ Нѣмецкого на Рускій языкъ: Конституціи, всѣхъ внесеній и сокращенья Стенографичныхъ донесеній. То все буде печататися по Руски на счетъ скарбовый въ Скарбовôй Типографіи. Теперъ печатаеся 30 § Конституціи, котру уложилъ отдѣлъ Конституційный и котра маеся взяти подъ Раду Полнаго Собранія, in die Vollberathung. Еще сего тыждня пошлю Ти. — Около 65 Тысячь подписовъ есть на подѣлъ Галицыѣ чей Богъ дасть щося удержитъ. Такъ якъ дома такъ и тутъ борыкаемося съ Ляхами. Написалисмо одозву (и Литографуеся), абы якъ найборше Русины робили Руску Гвардію и въ всѣ концы порозносилаемо розумѣеся зъ Вашими подписами для того Литографуемо. — У Вѣдни тихо въ Угорщинѣ бѣда. Енерала Ламберга, котрого дворъ яко Полномочного Коммиссара послалъ розсѣкли Магяры на мостѣ въ Пештѣ, а Елачичь лишь [4] 3 годины отъ Пешту стоитъ. Вчера щось тутъ говорили що Магяры Кроатôвъ побили, але то мае бути брехня бо ту теперъ бôльше брехнѣ якъ правды а газета рѣдко котра правду каже. Вѣденьски Газеты немають що писати, та пишутъ то карикатуры, то брехнѣ. Пріятелю бойся Бога приѣзди до Львова и подавай ся на професора до Львова, бо знаешь якій Вагелезичь а Ляшня хоче его пхати. Завтра пишу до Тебе листъ и болше дещо (до)несу бо теперь спѣшуся на Сесію. Будь здоровъ и люби мене такъ якъ я тебе люблю

Твôй щирый пріятель

Блоньск...

5 Октоврія 848 въ Вѣдни.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 169.

Адреса Русинів до цїсаря Фердинанда, пис. дня 28. X. 1848 р. рукою Кир. Блонського.

Adresse der Ruthenen an Sne Majestät.

Euere Majestät. Die Kunde von den traurigen Ereignissen in der Residenzstadt hat die ruthenische Nation in Galizien desto schmerzlicher berührt, als nach den vielen Beweisen der Huld und Liebe Euere Majestät von ihren Völkern nur Dankbarkeit zu erwarten berechtiget waren. — Die treue ruthenische Nation konnte diese Kunde

nicht vernehmen, ohne zugleich den Beschluss zu fassen, durch eine eigens erwählte Deputation Euere Majestät von ihren aufrichtigsten Anhänglichkeit an das erlauchte Kaiserhaus zu versichern. Uns wurde die ehrenvolle Mission zu Theil diese Gesinnungen der gesammten ruthenischen Nation Euerer Majestät zu hinterbringen. — Euere Majestät! Wenn die Ruthenen zu ihrem Monarchen sprechen, so sollte die Sprache nicht ihr Mund, wohl aber ihr Herz führen; denn unsere Väter haben uns nicht gelehrt unsere Gefühle in schöne Redensarten zu kleiden, aber desto tiefer haben sie uns diese Lehre eingeprägt: Liebe mit Gegenliebe zu erwiedern, und dem angestammten Monarchen eine unbefleckte Treue zu bewahren. Diese Lehre haben wir stets befolgt und wollen auch für die Zukunft treulichst befolgen. Für die Liebe unseres besten Monarchen, deren Beweise wir in der uns allergnädigst verliehenen Constitution, in der dem Landmann gewährten Erleichterung und in der ausgesprochenen Gleichberechtigung unserer Nationalität mit jeder andern des Kaiserstaates erblicken, wollen wir wahre und ungeheichelte Gegenliebe bezeigen, und bey unserem geliebten Monarchen bis auf den letzten Lebenshauch treu, fest, und unwandelbar ausharren. Wo immer E: Majestät verweilen mögen, überall wird dieselbe Liebe, Treue und Anhänglichkeit der Ruthenen die geheiligte Person E: Majestät begleiten. Die Ruthenen wünschen nichts sehnlicher als diese ihre Gesinnungen auch mit Thaten bezeigen zu können. —

Geruhen Euere Majestät diesen Ausdruck unserer lojalen Gesinnungen gütigst entgegen zu nehmen, wie auch die Versicherung, dass die Ruthenen im festen Vertrauen auf E: Majestät gerechtes Wort nur auf dem gesetzlichen Wege die Verwirklichung der ihnen zugesicherten Freyheiten und Berechtigungen anstreben werden. Von der Hauptversammlung der Ruth(e)nen Lemberg den 28t 8ber 848.

[2] Antwort Sner Majestät.

Es freuet mich den Ausdruck der Mir längst bekannten Anhänglichkeit an meine Person, und auch in dieser schweren Zeit abermahls bewährten patriotischen Gesinnungen der ruthenischen Nation zu vernehmen. Die in der Adresse enthaltenen Wünsche werde ich beherzigen und meinem Ministerium deren schleinige und soviel mögliche den Wünschen entsprechende Erledigung aufzutragen.

Kurz gefasste Wünsche der Ruthenen!

1 Theilung Galizien in zwey Prowinzen 2. Die Errichtung der ruthenischen Nationalgarde 3. Die Einführung der ruthenischen Sprache

und Schrift in allen Lehranstallten 4. Die Einführung der ruthenischen Sprache und Schrift in allen Ämtern und Behörden Ostgaliziens 5 Die schleinigste Einführung einer neuen Comunal Einrichtung. 6 Die Anordnung einer besonderer Commission zur Schlichtung der Grund- Wald- und Rechtsstreitigkeiten zwischen den gewesenen Grundherren und ihren ehemahligen Unterthanen. 7ens Die Übersetzung jener Beamten welche der Nationalität der Ruthenen sich feindsellig bezeigt haben. 8. Gleichstellung der g. k. Priester und Kirchensänger mit den Priestern und Organisten der l: Kirche in der Würde und dem Gehalte 9. Die Heiligung der g. kath. Festtagen in der Schule dem Amte und öffentlichem Leben.

На Енеиду прислали гроши Пренумеранты. Jachimowicz Епископ Вѣньковскій, фискальад: Калитовскій коммисаръ Gnitkowski & Якъ лишь що трохи спрячется грошей то зачну печатати. — Мого Тита отославемь до Черновець. Напиши менѣ подробно о зъѣзды нашыхъ ученыхъ. Кузьемскій Борысѣкев: и Заклѣньскій еще тутка въ Оломуньцу. —

Адреса пис. на 2 стор. 4°.

Ч. 170.

Лист Івана Борисїкевича до Петра Далибора Головацького, пис. дня 30. X. 1848 р.

З Кракоѵа дня 30 Жоѵтня 1848.

Всечестний и любезний Брате!

Вчора щастливо перебулисьмо ôдну часть нашой дороги. Здоровисьмо оба бо ѣзда була дла (sic) нас дуже ѵигôдна — сидѣлисмо дѵох тôлько ѵ мѣсци на 4 ѵизначеномъ. — Алеж жаль братей наших полякôѵ на русинôѵ ѵсюда тягнуѵ ся за нами, — а депутати з Кракоѵа ѵислани уже тамтого тижня до Губернатора — ѵертаючи з нами пагоѵорили ся досить о попах руских що там обрадуѵали ѵо Лѵоѵѣ — о пожах подобних до кроацких, яки з ѵѣткись мала гѵардиа показоѵати губернатору за таки — котри Русини ляхам готоѵлат (sic) — о церкоѵних бесѣдах при дѵерох замкненихъ — и проч. А нам тяжко було ѵиступити смѣло протиѵо так безчестной ложни — ѣдучим ѵ краѣну польску пôд опѣнію краковян пôддати ся яко ѵисланники руски щобы не дôзнати потом такои оборони як ôд гѵардіи Лѵôѵскои Дзероѵичъ нашь бѣдний. — Про тое тôлком на тое зѵерпуѵ ѵѵагу Депутатôѵ з Кракоѵа — же то так до правди подобне як тая гадка, що то Залески приймаючи гѵардію, маѵ з нею замкнути ся на сам. — Крайним словом ѵсюда о Русинôѵ питают —

о них розговорую(т) — а я кажу слава Богу — найже хоть брешут тепер о нас — а перши и вѣстки не було чи сут яки на свѣтѣ Русини; колись то правда виклюеся на верх — тай бôльше буде честь несправедливо пониженим — а сором неправедним противником нашим. — Дôзналисмо ся також що Залескіи мав Архимандритѣ рускому вѣзиту робити и то в Суботу минувшу — коли ви виберали ся до него — напишѣт нам скоро як тое всьо ôдбуло ся. Якими солодкими слови Вас при(ни)мано — бо то ни брак им того. —

[2] Общество просвѣщенія народного через цѣлу дорогу дуже мя займало — гадаем о ним багацьо — и еще нераз нѣм верну зо свѣтлими мужами ческими тай нѣмецким(и) о нашим дѣлѣ бесѣдовати буду — абы так силно его мож зъ органѣзовати щобы замѣреной цѣли конечно досягнуло. Прошу Вас любий друже постарайтеся тамъ, о тое, абы здольни яки люде подали ся на ичителôв (sic) язика руского при гимназиах — тай надошлѣте нам на руки ВЧ. Шашкевича до Берна спис таких щоби могли еще въ сим роцѣ обôймити виклад Гісторіи и Geografіи по гимназиахъ — бо на тое будем доконьче наставати. — Постарайтеся також абы на сесь рôк еще вийшов календар руский у Поремби, зо два тисяч ексемпларôв (sic) — одбыт буде певний — а новина дла Ру(си)нôв так велика же ôд пеи зачне ся нова Ера руска. — И до Росіи не мало их пойде. Роздѣлѣт працѣ рожних частеи а за 3 недѣл може все бути готове — и до друку подане — а також упередити через Зору абы полских не куповано — маючи певность же вийдут руски. — Мала научка о конституціи дуже буде там на мѣсци — в календарѣ. —

Ухвалени одозви до народа ôд Ради нашои о завязаню Рад сельских добребы Вам тепер виготовити и в Зорѣ умѣстити, бо на той пôдставѣ далша органѣзация Рад руских наших основатися буде. — Також о язицѣ ухвалу — щобы неприймали инших письм тай протоколôв — нѣ шкôл только руских — подайте скоро до Зори — и обучѣте нашъ нарôд о посельствѣ ôд Ради головнои в потребах Его до Мѣнѣстериум тай до самого Цѣсара милостивого — щобы приготовити на новини добри — сли яки будут — жебы полягав на Радах своих. —

Мы обрадуем часто з собою чого то нам Русинам найбольше тепер потреба — и якими дорогами дôстати то можбы. — Не маем инной гадки — анѣ ВЧ. крилошан Кузьемскіи — нѣ я — кромъ нашой народной — [3] и всѣма силами умними розбераем добро тай силы народа нашого — щобы поднести их тай покрѣпити. Щобы нам Господь Бог допомôг молѣте го — и засиляйте нас новими з краю вѣстьми. ВЧ. Барсьевичъ уже виѣхав з Кракова. — И ми за годину — в дальшу пустимося путь. — Бувайтеж нам здоровеньки Честний Брате. — Оддайте

Всечестнѣишой Радѣ нашой честь ôд нас ей Депутатôv. — Прощайте друже любезніи

Иванъ Борысѣкевичъ.

Лист пис. на 3 стор. folio.

Ч. 171.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 3. XI. 1848 р.

Любезнѣйшый Брате!

Дожилисьмо в Львовѣ день памятнѣйшій, як инших лѣт триста нашои гісторіи. Брате не маю нѣ слѣв, нѣ силы, нѣ серця Тобѣ все оповѣсти, як ся дѣяло, анѣ притомности, холодно розмислити над всѣма чувствами, якіи мою грудь то радостію, то тревогою, то печальнов болѣзнев розпирали. Вѣсть о побѣдженю Вѣдня, де 29го Жовтня взято по многих препущеных и вѣдбитих штурмах часть мѣста: — але нащо от Тобѣ сама депеша, котра 1го Лист. прійшла до Гаммерштайна: Die Vorstädte Landstrasse, Rossau, Leopoldstadt, Jägerzeile bis an die Wälle der Stadt am 29t v. kais. Truppen eingenommen. Unterhandlungsanträge gemacht; 3ten Belvedere u. Schwarzenbergischer Garten genommen. Beding(un)gen der Unterhandlung erfüllt bis auf die Auslieferung des G(e)n(er)als Bem, Dr. Schütte und Pulschky. Übergabe zu erwarten. За три години доносят: Wien unbedingt ergeben. Бем застрѣлився. Такіи вѣсти правдивѣ. Але Ляшки оповѣдали собѣ, що Бем побив Windischgrätza; [2] и иншіи байки розносили, щоб надѣя неостигала. Що ся дѣє того самого вечера при сьвятѣ всѣх С.С. Двох ґвардистôв пъяных здибуєся з пъяным канонѣром. Оден другому нехоче вступати, вѣдты сварка, тай канонѣр одному ухо вѣдтяв, другому голову провалив. На то збѣгаются челядь и робѣтники, волочатся з криком по улицях, ґвардия з цѣлов силов патролює. На голос „do broni" бере порох и кулѣ. На высорым (sic) замку чути — 9 година в вечер — три сальвы з ракетив. Тлумы ходят з криком — з вибиваньєм ôкон, вѣйско виступає на постирунки, барикады роблятся на улыцях вѣд краковской до мене (бо я сам — Борисѣкевич поѣхав з Кузьємс(к)им до Голомуньца). Тлуми з криком, хоть без оружа тиснут ся к вийску. $10^3/_4$ дає вôйско три разы огня з рук, потому поєдинчіи выстрѣлы, а десь коло 2 три карточовых з горы з за мѣста. Барикады роблят ся аж до раня, було их кѣльканадцять, але дурніи. Рано видит ґвардія, що без начальства, бо ґенерал Вибрановскіи сидѣв у Гаммерштайна, а Маїор Бентковскій замельдувався хорим. Коло 6 з рана виѣжджає Полковник Бордольо, и заручає словом гонору,

що нѣ-[3]-чого ся нестане, лиш ґвардія має ся розѣйти, барикады порозкидати, то и вôйско пѣде. Здавалося що вже спокій: хоть вôйско и армати на всѣх кôнцях улиць, то люди прохожувалися по валах з дамами стройними. Але щож кортѣло змѣритися. По 9 ѣдут кѣлька компанѣй Дайтшмайстрôв по сходках коло Арсеналу на долину, на протѣв них вѣддѣл Академѣкôв з домѣнѣканьскои улицѣ. На оден вистрѣл падає оден жовнѣр; починає ся Plutonfeuer з обоих сторон. (Я вже тогды небув дома, бо недоставши снѣданя в мѣстѣ вступивем до анґельского Готелю, и там пересидѣвем цѣлій час). Много там упало. В одно затим бомбардованьє улиць картачами, и стрѣляньє бомбами и ракетами з высокого замку, и з Яблоновского городу. Боронити барикади небуло кому, бо их дуже много було, тай мѣйска ґвардия поховала ся по камяницях, выставивши вже о 10 бѣлу хоругву на вежи ратушнои, по Академѣкам здавало ся ходити о тоє, що оружа не вѣдобрали. Але и тіи поховалися, котри моглы. З того видно, що вôйско на тоє вырушило, щоб — що будь, то будь — доконче бомбардувати мѣсто. До 12 години, ба и по тому трохи, наробило много шкоды на домах и людех, ба ще к вечеру, то роздавано жовнѣрам по 60 патронôв. — Бра-[4]-тичку любій, ож тотоє, що немож описати, як то ся дѣє чѣловѣковы, ожидавши, що хвиля, як над тобою хата вѣд куль розвалится, або зпалится вѣд ракети. Я був дуже близько, особлыво ручного огня цѣлого баталіову що був перед и в Губерніи. Ци баба, ци панѣ, ци хто будь, як неустиг втѣчи — забитіи вѣд карабѣнового огня. До ôкна не приступити, бо и там го дѣстали ґранадиры. Иде двох перед готельом; забито одного, другый хоче го пѣднести и сам падає. Сам видѣвем, як вѣд бомбы 7 академѣкôв пало. В готелю оден молодый, богатый жених, сидит при тесцю, и заручениі, котру сегодня мав послюбити, тай пахилився до ôкна; кульов карабѣновов в саму голову трафленій падає без духа в моих очех, бом по курытарѣ при єго отвертих дверех прохожувався. Жовнѣры або дуже мало або жаднои шкоды непонесли; инчих незнати кѣлько, але много, — а найбѣльше невинних. Жаль менѣ, алеж Ляшня, обывателѣ, носи поспускали, тай Дзеровича помстили на них Нѣмцѣ. Двѣ ракети запалили ратуш, котрой вже згорѣв з вежов, и старій театр. Мали добру цѣль! Вѣд театру обернувся огонь на школи єзуѣцкіи на против на технѣку з прилежними домамы на Всеучилище и прилежніи. Тепер горит и буде горѣти незнати доки: бо нѣкуди води и сикавки через барикади привезти, якого собѣ наварили таке мают. Щастя, що вѣтру нема, бо пѣйшлоб цѣле мѣсто. По 2 годинѣ Академія зложила оружѣє. [5] Капѣтуляція на тих пунктах заверта: Розброєньє леґіи академѣцкой, реорґанѣзованьє ґвардіи, Infame Kassation польского ôрла и т. д. Так грає Зальевскій, не знати котрой ся лѣпше подобає Ляшкам, чи вѣн, чи Ґолу-

ховскій, чи Стадіон. Елячичь перейшов границю, иде на Пешт: такіи Вѣденьчикôв Er- Errungenschaften v. März u. Mai; алеж и ще незнати яка наша Конституція, яка слобода Русинôв. Сейм був ще перше запрошеній до Kremsier коло Оломуньця, де ся осяде, незнати. Дзеровича взяли до Семинаріи. По улицях тяжко ходити, жолнѣрство дуже гуляє. Професуру словесности при Всеучилищи дôстав Вагилевич, но шкода, що згорѣло; для Тебе ще знайдется мѣсце в Семинаріи, не жури ся. Я ще доси кандидатом, незнати як тепер буде, а ще и грошій годѣ.

Але ще щось: В Чернôвцех зобрала ся компавія 50 людій до Вѣдня помôчь. Оно трохи за пѣзно, але вже их трохи пріѣхало тут, и попюхали нашого порохи (sic), не [6] знати, чи им до смаку, а присягли собѣ вѣрно недѣлитись пôд карою смерти, доки свого дѣла недоконают. Решта пріѣде то взавтра, то позавтрѣ. Межи (ними) ожидаю узрѣти и нашого Василія, бо також присяг. Як приѣде, запакувавбим го до Семинаріи, але щож присягу зломити годѣ. Вжем и з Капѣтаном говорив. Поѣдут може на Угры, колы мужики пропустят, бо кажут небезпечно. Але чую, якійсь крик, галас; щось то з того буде?

9та година вечером. 2го Листоп.

Чую вѣвати знать Зальескому, и труба кавалеріи вѣдзиваєся, нечути стрѣляня: видно, хто ґаздує. Ляхи мают що коло огню робити.

3го Лист. 4 год. рано. Стрѣляли ручно цѣлу нѣчь, але мабудь на вѣтер для постраху. — Рясный дощь угасив огонь, але и порозганяв вôйско на рабунок. Жалую, щом ся до Семинаріи ще вчора незховав — коб' дôстатись тепер до почти. — Все стрѣляют. —

8ма год. Иду на почту. — Господи спаси мя — тревога велика, але и вигнати недавбимся. Бувай здоров. Цѣлую тя сердечно, найщирѣйшый брат

Петро Голов.

Василія ще нема. —

Лист пис. на 4 стор. folio і 2 стор. 4°.

Ч. 172.

Лист Володимира і Емиліяна Головацьких до брата Якова, пис. дня 6. XI. 1848.

Любезный Брате!

Давно вже гадаємъ до Васъ шчо написаты, але шчожъ, коли годѣ вуло (sic) ся довѣдаты, чисьте вже повернули до Хмелевы, ци шче въ Львовѣ зôстаєте. Але теперъ, колимъ ся довѣдавъ ôд Мѣлька, жесьте зъ Львова повернули до дому, гадаю, вуде (sic) найлѣпша хвиля, абы хоть пару словами даты вѣдомость о собѣ.

Na самъ передъ, мушу Вамъ повѣншуваты шчѣстя до новой посады, дай Боже, абы Вамъ ся лѣпше дѣяло, якъ доси. Напишѣтъ, коли вудете (sic) ся випроваджати изъ Хмелевы, — якъ такъ пишу, яквисьте (sic) вже мали Декретъ, бо знаю, же Васъ не мене, а може вже и маєте єго. Напишѣтъ шчо поравляєте (sic), шчо нового у Васъ чуваты, чисьте здоровѣ, якъ тамъ Рушчина, чи цвите, чи велыка виросла, якѣ книжке выйшли новѣ и пр.

Мы тутъ фалиты Бога, здоровѣ, и добре намъ ся дѣє; — Мѣлько вувъ (sic) недавно въ Львовѣ, хотѣвъ зъ фрайкурами Вуковиньскеми (sic) до Вѣдня (sic) маширувати, али му ся не вдало, тай повернувъ назадъ до Черновецъ. [2] Проситъ Васъ, бисьте єму прислали єго книжке, котрѣ въ Хмелевѣ у комѣрцѣ зôстали ся, но не всѣ, бо багато би треба за почту платиты, а теперъ грошѣ дорогѣ; — виберѣтъ котрѣ лѣпшѣ, тай для него потребнійшѣ. При тіи оказии, може знайдете шчо для мене нового тай цѣкавого, яку може врошурку (sic), або и книжку яку добру руску до читаня, а можебъ и Роттека гисторю, якъ вуде (sic) можно и якъ Вамъ не потрѣвна (sic) теперъ, а прынаймѣ шчо вудъ (sic). аби руского, бо якъ видете, я и то щомъ у Васъ ся навчивъ вже помало завуваю (sic). Може яку маєте вѣдомость зъ Вѣдня ôд Блонского, може ôд Ивана, — десьто ôнъ ся обертає? — Словомъ, шчо колякъ нового знаєте то и намъ донесѣтъ, може шчо изъ Скалата або изъ Чепелѣвъ, ми того всего дуже знаты жадаємо. Напишѣтъ менѣ такожъ, де то ся записують до Матицѣ руской, можебъ и я тамъ ся вписавъ, коло (sic) варто. Якъ вудете (sic) посилати книжке Мѣлкови, то адресуйте до мене: wohnhaft in der Herren-Gasse im Post-[3]-hause beim H. Tetzloff 1ter Stock, бо Мѣлько, шче не має певнои кватири, тимчасомъ въ комѣрнѣмъ.

Пышѣтъ борзо и багато, а тимчасомъ бувайте здововѣ

Волод. Емилянъ Голов...

Черновцѣ дня 6го Листопадня 848 г.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 173.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 12. XI. 1848 р.

12. listopadu 848.

Drahý Příteli!

Odpusť že jsem ti tak dlouho na twůj milý list neodpowěděl. Jsem teď tak roztržit, že pro samou domácí práci, pro samé schůzky

to we Slowanské Lipě, to we wýboru pro wydáwání českých gymnasialních knih, to we wýboru matice české, to w měšťanské besedě atd. ani ku psaní listu zasednouti nemohu. Píšu najednou dwě knihy pro gymnasia, totiž zeměpisy pro 1. a 2. gram. třídu, 15. listopadu musejí prwní swazky obou knížek již w rukou žákůw býti; můžeš si tedy myslet, že nezahálím, wláda mně k tomu oučela na měsíc od úřadowání dispens dala, která již jen 1 týden trwá. K tomu wšemu mám ještě běhání po professořích a po úřednících, starám se totiž o professuru českého jazyka na realní škole, a to ještě newím, zdali ji dostanu.

Twůj list jsem přeložil od slowa do slowa, a podal Erbenowi do úředních Pražských nowin, kde ho Poláci wyčenichali, a po časti w Powszechné Gazetě se swými poznamenáními, či wlastně jen s předmluwou opakowali.

Nepochybuji, že Rusíni českou nynější politiku dobře pochopili, zawazujeme wás, abyste s námi teď wěrně drželi, zwláště že Slowáci ukazují se tak silně maďarismem zdemoralisowáni, že téměř ruší řetěz Slowanůw od nas až k Wám, Poláci se beztoho sami z něho wytrhli. Widím, že budeme muset Poláky jejich osudu zanechat, od jaktěžiwa se chytali politiky nejhlou-[2]-pější a nejškodliwější, teď je šílenost tak dalece porwala, že se stáwájí zrádcemi nejswětější slowanské wěci, swobody. Bylo jim toho potřeba we Lwowě! Bylo jim toho potřeba, sesilowati maďarstwo, že teď půl roku k pokoření jeho nejméně zapotřebí bude, a my Bůh wí jak dlouho od cíle swého odwráceni budeme? Bůh je napraw. Podle jich smýšlení jsem to očekáwal, co se stalo, bohužel obáwání mé splnilo se w plné míře.

Bratr mé ženy, Aloisy byl půl roku u nás w Praze, a wrátil se po swatodušních swátcích zas do Haliče, nyní tesť píše, že nedá nic na Čechy přijít, a že se s každým hádá; tak by měli mladí Poláci trochu k nám do školy chodit, a zajisté by se jejich politický obzor rozšířil a wyčistil.

Hleďte jen wšemi sílami uchowat pokoj, aby se sceny z r. 1846 newrátily, bylo by nesmírné neštěstí, a Bůh wí kam by to wedlo.

My zde stojíme jako na sopce, každou chwíli můžeme být obklíčeni německým wojskem, které nas násilím k Německu připojowat bude, a pomoc od našich bratří žádná poněwadž nemožná. Polácí jsou tak šlechetni, žeby nás bez rozmyslu Německu obětowali, kdyby mysleli, že se jim tim skutkem Polska w dáwných granicách wrátila. Jediný Lubomírský a Zamojský s námi [3] drží, lidé, kteří se lépe po swětě ohledli, a postawení swé lépe pochopili; nežli celý Polský národ. Zamojský uweřejnil již swé politické wyznání a udal příčiny, proč

z Wídně ušel, Lubomírský chce prý to samo učiniti. Ale budou-li jim Poláci wěřiti, nebudou-li křičeti, že jsou aristokraté? a při sám Bůh! oni jsou oprawdiwější demokraté nežli wšickni ostatní.

Maďaři ještě 27. října udělili jednomu plebejusowí maďarské šlechtictwí, to slouží k náhlednutí do jich wnitřních záležitosti. P. Borysikiewič práwě přišel pro list, on ti snad wíce napíše, zatím s Bohem

Twůj upřínný přítel

Karel Wladislaw...

Лист пис. на 3 стор. 8⁰. На четвертій сторонї дописка Кирила Блонського:

Борысѣкевичь Куземскій и Заклѣньскій повернувши съ Праги до Оломуньца а нынѣ съ Оломунца приѣхали до Кромиру. Борысѣкевичь цюлюе тебе, а Ты отъ мене поцѣлуй свою Марыню любу и дѣточки.

Будь здоровъ

Блоньск...

По серединї 4 стор. адреса, пис. рукою Запа:

Jaroslawu Hołowackému.

Ч. 174.

Лист Т. Гуминського до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1848 р.

къ Его́ ми́лости Висо́ко Благо(ро)дн(и)й Пане
ѵселаска́ѵ(и)й Добродѣю!

Чре́зъ непозѵоле́нїе часꙋ недостоѣнъ ес'мъ Вамъ ни́зк(и)й покло́нъ къ Єго ми́лостй Високой Благородн҃ій, тол'ко посила́ю ѵми́сне то́є, чтомъ оучи́нилъ предреченїе дл҃ѧ Вйсоко Благородной Панѣ, и҃ прито́мъ ꙋ(п)рашаю Єго ми́лостй Висо́ко Благоро́днаго Па́на, би Єго ла́сла оудѣлйла напарꙋ го́динъ Зо́ри по́д чйсло́мъ к҃є. к҃ѕ. нинѣ ѵрꙋчаю Єго милости Зори подъ числомъ, и҃. д҃. под найбѣл'шою ѵдл҃чностию.

Найнйжа́йш(и)й Слꙋга

Ѳ. Гꙋмѣн'ск(и)й.

Берем҃ан дн҃ѧ 31 Ноѵембра ѻѡѵмн.

Лист пис. на 1 стор. мал. 4⁰. На четвертій сторонї адреса:

Єго милостй Благородномꙋ Дꙋхоѵномꙋ Панꙋ, Головацкомꙋ Па́рохоѵи ѵсенайласкаѵшомꙋ Панꙋ й Добродѣеѵѣ найнижай ѵрꙋчйтй прошꙋ,

ѵъ Хмелеѵѣ.

Ч. 175.

Лист Кирила Блонського до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1848.

Любый Пріятелю!

О Революцыи вѣденьскій не буду Ти писати бо уже знаю щось читавъ въ Газетахъ, лишь Ти скажу що та революцыя уложена була Магярами вразъ зъ Поляками и нѣмецкими Републиканами, котри намѣреніе мали Монархію скасувати а Чеховъ, Моравію, Селезію, Австрію, Ст(и)рію Тироль и Илирію прилучити до Нѣмецчины, сотворити републику Магярску съ подвладними землями, и Полску съ подвладными Русинами. Тогды бы були въ Нѣмецки Сторонѣ нѣмчили, въ Магярски магяризували, а въ Польски польони-[2]-зували. Але имъ Богъ недопомогъ. Кошутъ приславъ бувъ 300.000 fl. СМ. поперати вѣденьскій бунтъ, а за орудіе були выбрали студентôвъ и роботникôвъ. Дякувати Богу що Легію Студеньску всюда зносить урядъ, бо смаркачи най ся учатъ, але не (з) фузійковъ ходятъ. Теперь уже весь свѣтъ познал яки Поляки, а особливо Чехи о нихъ приконалися, и други Славяне. Въ вѣдни (sic) зробили були свою Польску Легію и своихъ 34 гулановъ а зъ Легіи мало ся лишило а съ гулановъ лишь 4 решта Кроати, и наши Русыны отъ Регимента Насавъ, Стефанъ, Сивковичь, и Парма, [3] а теперь одного съ тихъ Шельмовъ по другимъ розстрѣлюютъ. Полковника польского Еловицкого розстрѣлили, а Бемъ Енералъ утѣкъ также и Пульски магяръ утѣкъ але вѣдай не уйде кары. Наши Русины въ великій гармоніи съ Чехами ѣздили туды до Праги, а нынѣ приѣхали вже чески депутати тутька до Кромиру (Kremsir) где 22 9bra зачнется Сейм бо черезъ неспокой перенесенный съ Вѣдня. Львовска революцыя якъ ся здае була уже впередъ Поляками уложенна, бо якъ пошло имъ въ Вѣдни зле то писали польски депутати до Галицыи абы тамъ ничого еще нерозпочинали бо тому не часъ бувъ якъ казали. [4] Мôй Титъ бувъ зо мною, и через цѣлый часъ мусѣвъ сидѣти дома на Станціи бомъ боявся абы го не взяли студенты або роботники до оружа, бо хто безъ оружа на улицы показався то ловили чи хотѣвъ чи нехотѣвъ. Революція наробила шкоды въ Вѣдни на 30 миліонôвъ. На Цесарскій Библіотецѣ и надъ Минеральогичнымъ Музеи и на костели Августинôвъ зрогивъ (sic) дахъ, цукерня згорѣла а шкоды въ нѣй на 2 миліоны. — Ляхи где пôйдутъ то золотѣ вербы за ными ростутъ. — Руска депутація (Кузьемскій, Борысѣкевичь, Левицкій депутатъ, Шашкевичь Деп: Ломницкій Деп:, Дзѣваковскій Депу: дякъ съ Пѣсочнои и Гармацій Деп: Селянынъ и по руски читати умѣющій були въ Депутац(іи) до Цѣсара и подали

до Цѣсара и кождый пунктъ желаній руского народа зъ особна до Министеріумъ (смотри тут прилуч: адресу[1]) и обѣцянно що все Русинамъ зробятъ. Министеріумъ нове уже утворенне. Praes. Minister. Wappenberg; Minister des Inneren Stadion; des Äusseren Schwarzenberg, des Krieges Cordon, des Handels und offentlich. Arbeit Bruck aus Triest I. Helfert des Unterrichtes. Будь здоровъ и борзо отпиши менѣ Васъ любящій

Блоньскій.

16 9bra 848.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 176.

Начерк листу Якова Головацького до Мих. Малиновського, пис. дня 16. XI. 1848 р.

16го Листоп. 848.

Высокопочитаемый Господине
и любезный пріятелю!

Посылаю на честнѝ руки Вашѝ росправу мою о языцѣ южнорускôм нѣлу чисто переписану. — Будьте ласкавѝ, возьмѣт єи в Свою опѣку, и коли прійде до печатанья — догляньте, щобы була вѣрно напечатана, и таким правописаньем, як я єи переписав. На ъ даю Вам волю, коли другіи росправы будут с ъом напечатаны, то можете и моєй додати, для одностайности правописи. Я узнаю, що без ъ совершенно обôйтися можна, але же око призвичаєно до него, то менѣ про него байдуже, чи оно є чи нема — абы не було колоту за марницю. — Впрочем, прошу таке заховати моє правописанье и сподѣю ся и бôльшость згодит ся из ним — особливо *в* (: був, чув,) прошу затримати, бо того бу*л* неможе нѣ ухо нѣ око моє знести на *і* маємо *ô* значком, а над *л* годѣ знак поставити якій, то лѣпше вже перемѣнити на *в*. Тоє *в* є характеристика нашого языка, оно богато придає мяхкости языкови. —

[2] Чулисьмо мы тутки дещо, що ся у Львовѣ перед двома недѣлями стало — але не знать що далѣй буде — що буде зо школами. Я подав ся на професора, а теперька чую, що вже Вагилевичь дôстав тую Професуру — най єму служитъ! А я як на леду осѣв. Мои засвѣдченья до министеріи пôшли и не знать коли назад вôдошлют, а тут трафляют ся добріи парафіи щобы ся подавати, бо вже на професорство дармо надѣяти ся, коли другій дôстав. — Треба ся на завтрѣшне дивити: коли

---

[1]) Гляди Ч. 169.

бѣда въ живіи очи заглядає, годѣ в Хмелевѣ засиджовати ся, бо не можна выжити. — Будьте ласкавѝ, як скоро прійдут мои аллеґата вôд министеріи, подайте мене на Сидорôв (: Гусятинск. дек. :) або як там вже за пôзно буде, то на Потôк (: Бучацк. дек. :) або як там вже за пôзно буде, то на Потôк (: Бучацк. дек. Станисл. окр. :) — Минѣ тяжко до Львова самому ѣхати, бо и не ма з чим... Вам поручаю мою будущнôсть, мою долю. Блыкнула була минѣ надѣя, що дещо пожиточного учиню для свого роду, — що остаток житья посвящу зовсѣм народнôй словесности — а тут нѣколи! Хмари засунули все. Ne о мене тут иде, бо я якось выжію на свѣтѣ, але жаль тои способности, жаль того жерела; з котрого заєдно бы черпати можно — жаль тои слободы, що можна бы весь час, всѣ сили посвятити трудам около просвѣщенія народного — посвятити той гаддѣ, котру грудь моя вôд молодости выгрѣла, выплекала. Знесу я и тоє, не першина менѣ такіи прикрости — не подам ся, не угну ся, не подала ся душа моя, колим мусѣв по чужинѣ блудити, ни тогди, колим страждав невинне... и тепер не упаду. Я буду и далѣй працювати в тôм моим возлюбленнôм заводѣ, але щож, коли тôлько часу марне пропало и пропадати ме при господарских и домашных затрудах. Відпишѣт — потѣште, бо ми щось туже (sic) тужно на серци!

Начерк листу пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 177.

Лист Івана Борисікевича до ред. „Зорѣ Галицкои“, пис. дня 18. XI. 1848 р.

З Кромьержѣша дня 18⁰ Листопадия 848.

Любезниі друже!

Праця укôнчила ся — посѣялисьмо зерно житя чисто народного — а тепер ожидаем щобы зôйшло як найхутше. — Пора приятна — а надѣя так velика як vѣра наша, спасеніє не далеко. Ясьнѣйше говорити не лзя. — словом: потреба теперѣшной австрійской полѣтики домагаеся vоздvиженія Русинôv, а про тое дозvоленя vсего, що ми зажадали — дла себе со vзгладом на стан цѣлои державы Австрійской.

Посланники наши до сейму — Русини — помагали нам силно — Шашкевич vиробыv дva пункта — Лумнѣцкиі о сvященниках и дякахъ — и я також дva — але душею праць наших — и поселстva — то честниі Кузьемскиі. Vиробыv 4 поданя — написав Адрессу, — и трактує з мѣнѣстрами — а так щиро и розумно же нѣчо нам не хибне. Ôд трох дни ям заслаб — тан инак працювати не могу — як мислеv и радоv, и хоть так причиню ся дла справы нам порученой. — Не буvем v станѣ нинка

vиѣхати до Vѣдня — але Кузьемскиі з Шашкеvичом потрафят там по мѣнѣстерских бюрах пôдгонити даvнѣйши тай теперѣшни допроси, тай обôзнати старих референтôv зо станом славних тепер жителей руских. — На Шашкеvичу тут буде тепер цѣле уноvанье Русинôv — я допоможу єму — бо задержу ся тут зо три недѣли — щобы ôдпочити на мѣсцы по ѣздах и трудах, а прецѣнь кенути часом мисль слоvо — v посредок тих, що судьбами нашими vладѣют. Искра дрѣмлюща v глубинѣ єерць их руских розтлѣяна — и жарит ся vже силоv красноv, готоvа [2] vознести ся v поломѣнь само статного житя народного, тôлько Vи там старайтися vознести сили народни, а заступники мают незломну vолю обяvити их перед сvѣтом — и vиробыти имъ узнанье тай честь v состоянію народôv аvстриских.

Чехи Сербы — Моравяне — Слоvаки ба и Нѣмцѣ — vсьо готоvе получитися дла справи нашой — як будем v станѣ причинити ся до vспôлной справи держави нашой. Дла того до працѣ — зберайте vсѣ руски сили, будѣт житье народне по селах наших. — Новиі стан настав дла нас — нова надѣя новий путь перед нами. Перше только боронилисьмо — утримуvали — Тепер дѣлаймо — поступаймо. Кôлько — и доки здоровье послужит — и я vам поможу. — О розправах сеймоvих напишу дла Зори vашои — тôлько постарайти ся борзо, щоб знов показали ся сvѣту. Заклѣньскиі vиѣхав зо мною з Праги а може з Кузьемским vернеся до Vас — або може яко Секретар обvисне при наших посланиках. — V Празѣ три дни булисмо — и Vидѣли красни рѣчи — кобы то и vнас так колись було. — Нова школа народна Ческа то правдиvе диvо — не чуvане — не vидане — нова психо(льо)гѣчна наука — котру так коротенько описати тяжко. — Бесѣда прекрасна — школи гимназиальни — vже народни — бо гѣсторна — землепис, природопис, и наука (sic) релѣгии, по ческу vже v симъ року. — книги готоvи даvно. — але грека латина — та нѣмецка граматика доvший час — по даvному систему — на нѣмецкой пôдставѣ задержится. — На Моравѣ vсе як було. — [3] А Прага то не Лvôv — она народна Ческа — а vнас то еще барѣкади польски.

Ми журили ся о Vашу Зору — о бюро редакцій — о друкарню Ставронѣгѣяльну — и тѣшим ся що недôзналисте жаднои нужди. — як пише Малѣноvскій. —

Як там v моей хатѣ дѣе ся не знаю — отже прошу Vас — загланьте — тай заступѣт мя там. Склад рѣчеи такіи. — Ям наймиv на цѣлиі рôк — на мѣсяць $12^1/_2$ ф. МК. — 15 Листопадня скôнчиv ся мѣсяц — поселаю Vам тепер 10 фл. дла господара — заплатѣт до 15^0 Децембря — але скажѣт, що то остатніи мѣсяць потом сидѣти там vже негадаю, бо не знаю що тра буде робити — а дармо платити шкода. —

$2^1/_2$ ф. vже даvнѣйше Дембѣцкій дôслаv ôд мене. — Для слуги — дайте прошу 4 ф vv. — Господароvи скажѣт най vже собѣ ôд 1° vинаймае, бо я неvно не vернуся. —

Vсечестному Петру Голоvацкому — поклон од мене и подяку же мя заступаv доси — и п(р)озьбу дайте щобы Vам допомôг закôньчити сю справу. — Еще не конец — меб(л)ѣ пожичени — на мѣсяць — за 5 фт. 22° подобно термѣн. — отже прийде жид заберати купѣт же комоду — бо там мои багажи зложени, тай vозьмѣт ю до себе, v комѣрне, — комода олхоvа не мае багацьо коштуvати. — Я посилаю 5 ф. а що бôльше доложѣт то vам vерну, но запишѣт. Тут розхôд vиликиі — на Заклѣньского — на потреби послаництvа нашого. — недоvго vичерпае ся мой запас, а нѣм надплине з дома — тра мати що v поготоvлю. —

Гаvлѣчек даv дла матицѣ нашои 50 ф. м. к. ôд разу! — [4] Чиж нам потреба лѣпшого прикладу, абы заvстидати ся, же Чех зробив бô(л)ьше як кождиі Русин — дла справи нашой! —

Не журѣте ся тим — же бôлше непишемо — vсьо vъ роботѣ, а лѣпше дôзнати ся — и vеличати як буде готоvо, як vиривати ся v перед — та vикликати интриги. — Отже тихенько ждѣть — Кузьемскій що найболше нам треба привезе з собою.

Мѣнѣстериум готоvе по пôднису Цѣсарского ще брак — а vже з Мѣнѣстрами декотрими була конференція руска. — V кореспондентѣ загальна адресса наше (sic) буде помѣщена. —

З Ляхами — зôрvалисьмо — доки полѣтика их буде протиvна интерисом Аvстрийским — славян. потягнѣт собѣ консекvенцію — а будете знати чого домагаемся и як дѣлаем. —

Буvайте здороvеньки — Честь и поклон vсечестним членам розôгнаной Ради нашой — соvокупѣтся борзо — и домагайте ся для себе права конституційного — а як vам буде перешкода то пишѣ(т) тут до мене пôд Адресоv Ломнѣцкого — пишѣт часто, и ми Vам не будемо должнѣ. — Депутоvаних просѣт щобы борзо vертали ся. Поклон Тренцакоскому, Малѣноскоми (sic), Слѣмакоскому, Лонтоvичи, Константиноvичи, Хомѣньскому, Жукоскоми (sic) и про. Vам приятелске устисненье.

Иvан Борисѣкеvич.

Лист пис. на 4 стор. 8°. На долї четвертої сторони записка Петра Головацького:

Господареви — 10 f. CM.
Жидови за 3 недѣли 3 f. 15 kr. CM.
За комоду на мѣсяць в перед — 40 kr. CM.
Слузѣ — 2 f. CM. — Разом 15 f. 55 kr.

Ч. 178.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 25. XI. 1848 р.

Любезнѣйшый Брате!

Довѣдую ся зъ Твого письма до Малѣновского[1]), що вже зрѣкаєшъ ся надѣи осягнути профессуру, котру всѣ Русини для Тебе, тай по лише для Тебе такъ ревно желаютъ. Правда, що писавємъ Тобѣ, що єи вже Вагилевичь дôставъ одъ Ради шкôльной, бо се и правда була, алежь було взгляд мати и на примѣтку, котру додав ємъ; а коли того Тобѣ не досить, то ще могу теперь и бôльше додати: часъ не одно для Русинôвъ блаженьство приспѣвъ. Рада шкôльна розвязана; свѣтивъ ся ще доси оденъ Строньскій гейто Директоръ шкôлъ, та и той зложивъ свою власть въ руки Амтмана. Въ рукахъ одного, ба и ще такого человѣка не може бути власть велика, але и тая не Т(в)оєвъ, но щось зъ трохи моєвъ долевъ владѣє. Твоя доля въ рукахъ цѣлой Ради руской, а ся величавыхъ заступникôвъ у Ряду Кузьємского и Борисѣкевича, а при основаньяхъ надѣя не може Тя обманути. [2] Душу мою бôльше занѣмає теперь велична надѣя нашого цѣлого народа. Радости моєй нѣ кôнця нѣ мѣри, коли спôмну на листъ Борисѣкевича[2]). Пише менѣ, що Русинамъ Рядъ все, що жадали призволивъ. Сама єго політика наказує, намъ нѣчого неôдмовити. Пункта вироблени Шашкевичємъ два, Ломнѣцкимъ 2, Борисѣкевича 2, Кузьємского 4 адресси и одна петиція, котру небавкомъ въ Зорѣ дôстаните въ міністеріюмъ безъ ôдмѣни розсуджени, лише ще ôдъ Цѣсаря не контрасиґновани, Русинамъ спасеньє принесутъ. Бôльше каже говорити не льзя, але Кузємскій привезе на мѣсце, а лучше буде потому готовимъ величатись, як теперь интриґи выкликувати. Лише, каже, приготовуйте нарôдъ, щоб' о нѣчимъ и знати не хотѣвъ, якъ лише що руске. Два дни були въ Празѣ, теперь въ Кромерижи о соборъ ся обтераютъ; зъ Ляхами каже совсѣмъ зôрвали, а Кузьємскій поѣхавъ до Вѣдни (sic). Тамъ чудо, каже, каже то не человѣкъ: такъ мудро и щиро зъ Міністрами аґітує, [3] що годѣ політика надъ него.

Рускій театръ тутъ бѣду заводитъ. Вѣдданницю ще разъ випроваджувалисьмо на сцену — а такъ величаво, що намъ доконче хибань рускими акторами бути. Одні гонятъ насъ на сцену до Скарбка театру; другіи раятъ сполчитись въ товариство любовникôвъ пôдъ Дирекцію актора Слоньского, котрій намъ зъ многими капѣталами и всѣми належностями прямо накидає (ся). Якъ буде, такъ буде; зъ минувшого представленя далисьмо на Раду 100 Зр. ср. а собѣ по 30 Зр. ср. лиши-

---

[1]) Гляди Ч. 176. [2]) Гляди Ч. 177.

лисьмо; теперь грати будемъ, але на свой доходъ. Що маєшъ драматичного руского або московского, присилай — бôй ся Бога, таки заразъ по отриманю сего письма, но борзо, бо люди спокою не даютъ, хотятъ платити, коб' лише дивитись.

Я роблю теперь для Зори. О моєй профессурѣ нѣчого не знати; але хотяйбимъ дôставъ, то якъ не въ Львовѣ, не пѣйду, бо Павенцкій хоче мене доконче до спôлки затримати. Бувай здоровъ, а присилай борзо, що просимо

Даливоръ (sic).

25⁰ Листопадия 848.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій сторонї почтові стампілї: Lemberg 27 Nov. Skała 6. Dec. і адреса:

Abzug.
An Se Herrn Herrn
Głowacki
gr. kath. Pfarrer
per Tłuste zu Chmielowa.
franco.

Ч. 179.

Лист Кирила Блонського до Якова Головацького, пис. дня 26. XI. 1848 р.

Любый Пріятелю!

Письмо Твое дойшло до мене а съ нымъ и Росправа о сочиненіяхъ Котляревского, якъ тилько надійде пренумерата то зачну печатати таки може въ Кремзѣрѣ, бо тутка спровадили Печатню Скарбову. Мы задержали тутка Заклѣньского котрый съ Праги приѣхавъ съ Куземскимъ и Борысѣкевичемъ и сгодилисмо его до Сейму за переводителя Сеймовыхъ росправъ на Рускій языкъ, бо право таке Сеймъ выдавъ абы: Aus den Stenographischen Berichten ein Auszug in alle Sprachen der Völker, welche auf dem Reichstage vertretten sind, dann alle Anträge und Reichstagsprotokolle gemacht u. übersetzt werden. и будемо то все посылати до Зорѣ абы розсылала по краю. Зъ за тебе подалисмо прозьбу до Ministerium нывѣ. Куземскій бувъ съ Шашкевичемъ въ Вѣдны въ канцеляріи Ministerium des Inneren, найшли твое имя що ты поданый але цѣлого Aktu не могли найти, мала ляшна въ Львовѣ сховати, но дуже остро наказали абы цѣлый Akt сюда переслали. Чей Богъ дастъ що ся вдержишь. Заклѣньскій здѣбный але мало умѣє по руски и писати лихо пише але я и Gnitkowski будемо ему помагати абы ся приучивъ. Ministerium уже зложено Stadion des Inneren, то для насъ щастя.

Zaleski мавъ Држемалика засуспендувати, и за тотосмо до Ministerium подали. [2] Мы тутъ заложили Клюбъ Славяньскій, складае ся съ Чеховъ Моравцовъ Русиновъ Дальматинôвъ и будемо выдавати Часопись въ нашѣмъ духу по нѣмецки въ Празѣ. Jordan и еще двохъ будутъ Редакторами. Складка е на Акцыи по 25 fl. СМ: 27 9bra розпочне ся операція противъ Угромъ, може Богъ дасть що Русины Угорски съ нами ся злучатъ. Такъ показуеся що Галиція будетъ подѣленна на трое Буковина, Русь, и Польска. Диви ся Человѣче що тотъ Метрополѣтъ намъ робитъ Бохеньского на Суфрагава подавъ до Министеріумъ, булисьмо всѣ въ Яхимовича говорилисмо ему абы тому якъ перешкодити, обѣцявъ намъ и самы еще пойдемо до Stadiona. Куземскій и Борысѣкевичь еще тутъ въ Кремзѣрѣ. Сеймъ ажъ завтра розпочинае ся. Але лѣва Сторона пересадила насъ при выборѣ Презѣдента бо ихъ больше було а нашѣ еще ся непозъѣжали, и тимъ способомъ зиставъ Smolka презѣдентомъ отъ 22 9bra до 22 Декемврія, бо презѣдентъ лишь на мѣсяць оберае ся. Яхимовичь уже тутъ есть. Най тамъ недуже вважаютъ на List pastoralny злященого Метрополита. Залєскій духа польского и [3] дуже стоитъ за Поляками. Але чей Богъ дасть що то иначе буде. Пиши менѣ брате борзо, а я тобѣ тожъ само незабавкомъ буду писати и всякого Сеймово(го) дрязгу пришлю. — Мариню свою отъ мене уцѣлуй. Будьте здорови. Вашъ приятель

Блоньск...

26 9bra 848 Kremsir.

Abschrieft. Hohes Ministerium! Das g. kath. Metropolitan Consistorium hat zur Besetzung der Lehrkanzel der ruthenischen Sprache an der Hochschule in Lemberg an das galizische Landespraesidium bereits den Vorschlag erstattet, und von den Mitwerbern den Localcaplan Jacob Głowacki besonders anempfohlen. Da sich aber dem Vernehmen nach die den Ruthenen feindselige Parthey Mühe giebt, den von ihr aufgestellten Candidaten Wagilewicz durchzusetzen, und auch der vom galizischen Gouveneur beygezogene aus Pohlen oder pohlnisch gesinnter Schulrath den Wagilewicz unterstützen soll, so findet sich die Hauptversam(m)lung der Ruthenen veranlasst Ein H. Ministerium zu bitten: Geruhe Hochdasselbe den vom Metropolitan Consistorium erstatteten Vorschlag zu berücksichtigen, und die besagte Lehrkanzel dem Głowacki zu vergeben. Die vorliegende Bitte dürfte insbesondere der Umstand unterstützen, dass bey der eben in Lemberg abgehaltenen Versammlung der ruthenischen Gelehrten, alle und einstimmig sich dahin vereiniget haben, dass Głowacki, welcher die umfassendste und gründlichste Kenntniss nicht nur der ruthenischen sondern auch der

andern slavischen Sprachen besitzt, mit Recht allen übrigen Mitwerbern vorgezogen zu werden verdiene. Von der Haupt versamlung der Ruthenen Lemberg 12 9ber 848.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 180.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 1. XII. 1848 р.

Милѣйшый Ярославе!

Хотяй не давно до Тебе писавєм, але помянувши, що в тамтим листѣ моими и потребами нашого сполченья драматического запрятавшись, о Твоих приналежностех мало дисне знаючи, не много споминати було можна, тим скорѣйше теперь до письма берусь, бо и бôльше знаю, и для покрѣпленья Твоєй надежди лучше причинитись могу.

З вчерайшой Ґазети довѣдуєм ся, що наш Ґубернатор крайним словом ґимназіялнй школы з мѣсяцем Студнем зачинати каже. Зваживши — каже — рôвноправнôсть народностей и потребу мешканцьєв Львова установляє ся Ґимназіюм Домініканьске яко польске, а Академіческе нѣмецке; при тамтим буде нѣмецкій, а при тим польскій язык [2] предметом вôльним, а ґраматика руска при обох предметом конечним. При Ґимназіюм академіческим буде також каѳедра рускої словесности, щоб' языкови рускому вже на будущый рѣк належну просторонôсть приготовити. Не треба дуже искусного граждоумья (політики), щоб' порозимѣти (sic), що се Твоє мѣсце, бо Всеучилище аж на Цвѣтня обѣщане. Знаємо вже дисне, и догадатись можь, що Ты маєш приготовити теперѣшне нѣмецке на будуще руске Ґимназіюм. Маєш ще и тоє Ґубернаторови подякувати, що пенсія не на 600 зр. але як унѣверситецкому Профессору прилично на 800 зр. установлена. Вагилевича Тобѣ вже нѣт лякатись; бо хотяй єму Ґубернатор хоче дати професуру при Домініканьским Ґимназіюм, то и тое ледви дôстане, бо консистор хоче то-[3]-му противитись, и єго зажалобити, що своєй присяги не дотримав яко священник, бо нѣкому не казавши нѣчого, перенѣс ся сам з парафії на Редактора до Львова. Так вже Ты будеш тут зимувати: тими днями пôшлемо Тобѣ декрет, а може Тобѣ на мѣсце прійде; але готовити ся можеш помалу. Але памятай и забрати свої роботи, бо Ты мусиш выдавати тут якесь письмо ôд нашої матицѣ. Тут надѣя на Тебе велика, бо знаєш и вѣра велика и потреба не мала.

На Соборѣ уставодательним выбрано Смольку за Предсѣдателя, хотяй сторона права и середина выбôр ôдложити хотѣла, бо з причины

ще не прибувших Чехôв дуже малочисленна була; але власне для того перемогла лѣва, и бôльшостею 7 голосôв вы-[4]-брала Смольку против Штробахови. З того заносится на велику колотню, бо прибувшй Чехи заносят против многим членам лѣвой стороны межи тими и Смолька освѣдченье недовѣренья (Misstrauensvotum) — а Міністеріюм Стадіон замѣрае их зажалобити (in Anklagestand versetzen). Сут то Депутованй з руских Округôв Поляки, лукавством и пôдступом Ляхôв выбранй; тепер руской справи не держащіи: треба для того и наш нарôд в тих округах горожити, щоб' им свое Misstrauensvotum подав, а так Правительство и наших Чехôв пôдпомôг. Дѣлай, що Тебѣ ся лучит — в тим взглядѣ. Небавком бôльше — а теперь бувай здоров — май ся гаразд — Кузємского и Борисѣкевича ще нема — а так, по словах Борисѣкевича, нема и того, що нам найпотребнѣйше. Цѣлую Тя сердечно Малиновскій и Яхим зо мною

Твой брат

Даливор Головац...

1го Студня 848.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 181.

Лист Кирила Блонського до Якова Головацького, пис. дня 3. XII. 1848 р.

Любый Пріятелю!

Важну Ти доношу новину: Нашь Цѣсаръ Фердинандъ подякувалъ за Цѣсарство добровольне зложилъ корону, а Цѣсаремъ сталъ его братанечь Францъ Іосифъ. Вчера о 2 годинѣ читали намъ Міністры Манифесты о томъ. Вчера од 2 годины и цѣлу ночь друкуютъ тоти манифесты, а по руски уже вчера готово було выдруковано въ вечеръ, и нынѣ розсылаютъ куріеровъ по цѣлой Монархіи. Твоя справа въ Бога надѣя що добре стоитъ и на пись-[2]-мѣ смо подали до Міністеріумъ и устне просили. Стадіонъ дуже стоитъ за Русинами. Шашкевичеви пропоновано на Министеріального Совѣтника Ministerialrath и Шашкевичь на тое приставъ незабавкомъ буде въ Газетахъ. — Мы на коштъ Скарбовый до Сейму пріняли Переводителя руского Absolvowanoho Theologa Заклѣньского мѣсячну пенсію мае 80 fl. CM: абы переводилъ Stenographische Berichte Protokuły и Anträge онъ плаченый съ скарбу але отъ насъ залежитъ. Вчера выбралисмо Депутацію съ подякованіемъ до Старого [3] а съ повѣншованіемъ до молодого Цѣсаря. Цѣла фамилія Цѣсарска отѣхала съ Оломуньца до Праги а туда и Депутація поѣде.

Съ Галицыи выбраный: Е: Яхимовичь, Епп: Wierzchleyski i Smolka. Z Czech Palacki Strobach &. Всѣ ждутъ якъ ся закончитъ Исторія венгерска надѣемося що мы всѣ Словяне вразъ зъ Кроатами Словаками и Сербами въ одну велику Словяньску фамилію зôйдемося. Мы тутка завязали Словяньски Клюбъ: Складае ся съ Чеховъ Моравцовъ Илирійцовъ Русиновъ Дальматиновъ Словеновъ съ Кра(и)ны Стиріи и Каринтіи. [4] Вси попераемо Твой интерес. Въ Львовѣ на Прокопчича враждувавъ Вагилевичь, а мы ему тутъ за то выплачуемо. Богъ и добрѣ люди зъ нами чей незагинемо. Будь здоровъ и люби мене такъ якъ я Васъ люблю. Твой пріятель

Бловьскій.

3 Xbra 848 Кромиржъ.

О Русинахъ пишутъ уже по всѣхъ Газетахъ Нѣмецкихъ.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 182.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 4. XII. 1848 р.

Любезнѣйшій Ярославе!

Декрет для Тебе пôсланій и буде Тобѣ через Десятоначалничество вручен: тому я ще раз до Тебе пишу, бо Тобѣ по моей мисли и радѣ многих пріятельôв доконче зараз по одержаню Декрету в путь сюда выбратись. Тут пріѣхавши треба зложити присягу, щоб пенсія зараз ишла, потому, понеже не знати, де Твои одчити будеш трымати, то подати о вызначенье салѣ, а зробивши приготовленья до мешканья и домових залежитостей подати о урльоп и поѣхати до дому, щоб дома лад, котрой Мариня тимчасом приготовляти може, совершити. По-[2]-ки Жуковскій Тобѣ Русинôв приготовит, буде Тобѣ угодно и через свята лишитись дома. Станція для Тебе буде найугоднѣйша коло Яхима, бо ино Тобѣ буде пріятно мати такого сусѣда, але и Маринѣ доконче доконче таку мати — в Львовѣ на разѣ, як Яхимова, чей стане за приязнь Панны Теофѣлѣ, котрой мои уклоны засилаю. Далеко ôд мѣста и школы; але и далеко ôд непотребнихъ вѣзит, котрѣ Вас напастувати не можут, поки собѣ того не будете зичити. Письма и книжки, щом просив, [3] пришли прошу ще в перед. При Домѣнѣканах зôстав Гушалевич, я ще на Ґеоґрафію и Гісторію маю надежду. Nавновѣйша, бо вчерашна вѣдомость, що Цѣсар подякував за вѣнецъ Аvстріи, а ôдступив свôй Престоль свому братанкови Францѣшку Іосифу Первому, сынови свого Брата Франц Карля. молодцеви 18 лѣт. Кажут, що вперед була велика

конференція святой Аліянціи; други кажуть, що Никола загрозив Австріи, щоб вже ся взяла крѣпко скокôй (sic) привернути, а я догадуюся, що для одностайно-[4]-го, замѣреного, навѣть Собором желаємого союза цѣлой Австріи Фердинандови було доконче зложити вѣнець, бо он присягав на цѣлость короны Угорской, и на Мадярску конституцію, котрой тепер вже годѣ существувати; а наслѣдника та присяга не вяже.

Бувай здоров, цѣлую Тя сердечно

щирій брат

Далибор.

Середа не знаю, котрого Студня.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 183.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 5. XII. 1848 р.

Любезнѣйшый Ярославе!

Чую, що декрет для Тебе вже посланый — Богу дякувати за тоє, хотяй я нѣчого немаю, але надѣятись можна, покы здоровля. Кузьємскій пріѣхав, тай нѣчого красній рѣчи привѣз. В школахъ поменших всюди рускій язык буде в тим роцѣ. В ґимназіях кром ґраматики руской и одним предметѣ в руским азыцѣ а також релѣґія, а решта status quo; Польщивы нѣкуда. Читав 8 пунктôв поданья свого до Цѣсаря, де найважнѣйши: Подѣл, ровнôсть Духовеньства и дякôв, пôднесевья свят руских до чести краевой приналежной, и ôтдаленьє всѣх урядникôв, котрй руской непріятни и [2] противнй були, або небеспечнй бути можут. (А так наша Рада буде проскрипцію тримати). Все обѣцяно в слѣд за Кузьємским прійти має на мѣсце.

Ще интерес. Чы не знаєш Ты, або чы не можеш в Твоих часових письмах московских вычитати, де и якіи в Россіи выходят часовй письма о ґосподарствѣ во обще и о земледѣльствѣ для поучанья сельских ґаздôв. Що ино в тим предметѣ знаєш, напиши прошу до нас, де и як предплачувати, бо нам треба для новой Зоры, и як их дôставати, бо через книжницю Міліковского [3] не борзо приходилоб!

Приѣзжай борзенько, але в перед напиши о се, що просивєм и прошу, и щоб' хату для Тебе зтокмити.

Бувай здоров, цѣлую Тя сердечно

Твôй брат

Даливор (sic) Головацк...

5го Студня 848.

Лист пис. на 3 стор. мал. 8⁰.

Ч. 184.

Лист Кирила Блонського до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1848 р.

Любый Пріятелю!

Вчера выекспедіованный съ Министеріумъ для Тебе Декретъ на Профессора Руского Языка и Литерату(ри) при Университетѣ —Съ Новинъ. Въ Римѣ Революція. Папа утѣкъ до Марсилѣ. Словаки хотятъ депутатобъ своихъ прислати до Кромерижа и съ нами соединитися. Венгровъ зачало цѣсарске войско бити. Рѣдко въ котрѣ газетѣ абы небуло споменки о Русинахъ. [2] Укончeнный Богословъ Заклѣньски умѣшенный при Сеймѣ яко переводитель съ нѣмецкого на руски языкъ. Будуть въ изъятію выходити Stenographische Berüchte. Тутъ улагоджуеся руска печатня. Нѣмецка уже е и литографія. Посилаю Ти литографованы внесокъ Шашкевича. Министеріумъ жадало соймового соизволенія на пожачку 80 міліоновъ абы мало чимъ войну вести. Страшнѣ сили собераются противъ Магяромъ. Кобылицю, хлопского депутата переробили [3] Ляхи на свое сидѣвъ зъ нами тутъ въ сеймѣ на лѣвомъ боцѣ и съ ними голосъ дававъ. Пишуть Чески и Нѣмецки газеты що собравъ 2000 гуцуловъ пустошить дворы. Хлопы въ Сеймѣ теперъ насъ сильнѣйше ся держать. Пиши менѣ борзо. Будьте здоровы и любѣть мене такъ якъ я Васъ люблю.

Блоньск...

Любу свою Марыню отъ мене поцѣлую.

8 Xbra 848.

Шашкевичь мае бути Ministerialrath.

[4] Заложилисмо Словеньски клюбъ. Чехи, Русины, Дальматины, Илиріины, Словены належать и Яхимовичъ ходить до клюбу. Клюбъ въ Дусѣ словеньскомъ Монархично Демократичномъ буде выдавати Газету въ Празѣ. Redaktor Jordan і еще два помочника.

Лист пис. на 4 стор. мал. 8°.

Ч. 185.

Лист Кирила Блонського до Петра Далибора Головацького, пис. дня 15. XII 1848 р.

Честный Пане!

Письмо Ваше дойшло до мене, а также и друге адресоване до П. Берысѣкевича, я ему вручилъ. За Ваше дѣло я неговорилъ съ Мини-

стромъ, бо П. Прокопчичь сказалъ менѣ, що всѣ кандидаты на руски каѳедры при Гимназіяхъ маются съ своими петиціями доти задержатися доки остаточно (definitive) розрѣшено небуде где и що маеся въ Гимназіяхъ по руски учити, а на каѳедру латиньску въ Гимназіи по старому звычаю теперь мѣсця нема, однаковожъ самъ буду въ тихъ дняхъ у министра Стадіона съ Шашкевичемъ и о Васъ поговоримо. Шашкевича Декретъ на министеріального совѣтника есть уже отъ Цѣсара потвержденный, но еще до рукъ не есть ему данный. Нынѣ отъѣхалъ Шашкевичь до Вѣдня. Чулисмо що хотятъ школьни книжки нови въ Львовѣ Русины выдавати, або гдеиекотрѣ Чески або и Нѣмецки на рускій Языкъ переводити. Дуже Васъ прошу скажѣтъ тимъ Господамъ щобы дуже съ тимъ були осторожнѣ и не написали такъ якъ основаненькôвъ Пестрякъ: Вожделѣнного умовзступленія съ дневнымъ мѣстоприбываніемъ Вамъ Пане Сотнику утресугубляемо. Найся постараютъ о школьни книжки Чески Польски а доконечне и [2] о Россійски. бо намъ конче треба Терминологіи: Я маю добру руску Физику. Терминовъ много намъ нестае. Н. п. Conductor отводъ; зритильна труба perspectiva &. Озмѣтже теперь Метафизыку, Географію матиматики etc. etc. etc. Треба дуже бути осторожнымъ.

У насъ въ Кремзирѣ ничого нового нечувати. Сеймъ зачинае дебату надъ основными правами конституціи (über die Grundrechte) Для Матицы я передавъ черезъ Г. Кузьемского 50 fl. ст. довѣдайтеся чи выдали менѣ квитъ чи ни, просѣтъ отца Вѣнчковского щобы менѣ квитъ прислалъ отъ Матицѣ за отданѣ гроши. Дня вчерашного нашъ Словяньскій клюбъ далъ балъ для Сербскои Депутаціи котра верталася съ Оломувьца и складалася съ князя Михайла Обреновича, Енерала Стратиміровича Суботича и еще трёхъ особъ. Пили Тоасты на Славу великимъ Словянскимъ мужамъ всѣмъ отрясламъ Словяньскимъ, Цѣсареви, Министромъ, а розумѣеся и на Славу Русинамъ, бувъ и нашъ Преосвяш. Епископъ на балю; спѣвало кожде племія въ своимъ языцѣ, а мы Русини на весь ротъ заспѣвали: Дайже Боже добрый часъ & Многая лѣта, и при отходѣ. Якъ то тяжко якъ то нудно. Прошу Васъ напишѣть менѣ коли Яковъ до Лнова перевозится. Я передъ 4 або 5 днями до него писалъ [3] и доносивъ ему о его професурѣ. Будьте здорови и майтеся гараздъ. Сіе пише Вашь щирый пріятель

Блоньскій.

Кромиржъ дня 15 Декемврія 848.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰.

Ч. 186.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня 7 (19) XII. 1848 р.

Любезный Братчику!

Прости менѣ брате, що такъ пôзно ôдповѣдаю Тобѣ на Твоє письмо 25о Листопадия с. р.[1]), въ котрôмъ ôдъ мене драматичныхъ сочиненій жадаєшь. Листъ той, въ котрôмъ тилько важного, тилько потѣшного, гараздъ обѣцяючого доносишь, незнаю якимъ киномъ (sic) заблудивъ бувъ до Скалы, а вôдти прислано до Товстого. Теперь менѣ маркотно, що Твоєму жаданію не могу удовольнити. Ты жадаєшь книжокъ рускихъ драматического содержанія, а тутъ якъ на то, нема нѣ одной дома у мене — всѣ порозпожичавъ. — Кобринскій забравъ, коли було пôсля представлѣнья Вôдданицѣ у Коломыи, зажидало публікумъ тамошне неустанно мати представлѣнья театральнй... и у себе держитъ. — Але и тамъ межи тыми небогато чого [2] здôбного — хиба бы ще переробювати и присохтовувати до Вашеи сцены и зрѣтельства Львовского. — Инакше Тобѣ порадити немогу въ Твоєй нуждѣ, якъ: удай ся до Гна Зубрицького — у Него знайдешь трагедію „Переяславска нôчь" друковану въ новорочнику Снôпъ (коли ю можно бы представити), може має Димитра Самозванця або Єрмака трагедіи Хомякова, або Марту Посадницю Новгородскую, трагедію. Кобы ихъ було кому переробити на руске, тобы они нѣчого були. — Впрочемъ „Шельменко — Дворянскіе Выборы", Основяненька — або „Чари" т. є здраматизоване „Неходи Грицю на вечерницю" — „Купала на Ивана" — все то хибань сирый матеріалъ для искусного драматического писателя. — Отъ лучше, думаю, грайте тымчасомъ Справу Клекотинську — та просѣтъ Моха, щобы щось друге написавъ борзенько. —

[3] Що до другои орудки, яку менѣ въ иншôмъ листѣ пишешь, такожъ жалко менѣ, же Тя тудаже нѣ симъ нѣ тымъ збути мушу. — Ты жадаєшь ôдъ мене, щобы'мъ возвѣстивъ Тобѣ, якй часописьма и книжки господарскіи въ Россіи выходятъ. Признаюся Тобѣ, що мало Ти умѣю що о тôмъ сказати, бо господарство мало мня обходило, для того не чинивъ ємъ собѣ выписôвъ о такихъ книжкахъ. — Въ каталогахъ все що въ тôмъ заводѣ надыбую, то переводы, изъ нѣм. франц. або англицкого, и тіи переводы дорогй: н. пр. Тера Господарство VI. Том. 80 руб. асс. — Вилкинса Сельскій хозяинъ 4. Т. 20. р. — Экономическая Энциклопедія III Т. 15 р. и пр. — Є правда въ Россіи вже вôдъ близько 30 лѣтъ „общество сельскаго хозяйства" — котре выдає

---

[1]) Гляди ч. 178.

въ Москвѣ „Журналъ общ. сел. хоз. — але намъ вѣдай бы съ нимъ не дуже свататись. — Тамъ предсѣдатель кн. Галицынъ, а члены Графы Толстые, князѣ Гагарины и пр. Куди намъ до нихъ! Самъ журналъ пише зъ высока, росправы ученѣ не для нашого читательства. Лучше сбратайтеся исъ соплеменными товариствами господарскими Ческимъ и Краинско-словенскимъ, помѣняйтеся съ вими за часописьма — пôшлѣтъ „Зору — о садоводствѣ Гавришкевича, до ихъ библіотеки, а они Вамъ певне ôдвѣчаютъ своими сочиненіями, теперь выходящими и давно выдаными. [4] Ческе общество выдає: Poraučne listy pro polni hospodaře a řemeslniky w Čechách wyd. od hospod. spol. Выдало такожъ деякѣ книжки н. пр. дуже добру книжку „О управѣ чи приправлѣню лену". — Годилобыся єѣ перевести на руске. — Краинске выдавало килька лѣтъ дуже добрѣ популярнѣ: Novize Slovenske. Редакторомъ бувъ Дръ Bleiweis въ Люблянѣ (Laibach). Отъ тôлько вôдъ мене рады и порады. Можешъ попросити Гна Зубрицкого о часописьма: Библіотеку для Чтенія и Отечественные записки, тамъ знайдешь росправы и о ґосподарствѣ — зобачити можешь якѣ вони.

Изъ новинъ нема у мене ничого — хиба то, що деп. Блоньскій писавъ, що 7го с. м. высланый изъ Министеріи декретъ для мене на професора — вже має бути у Львовѣ. — Скоро ми го надôшлютъ, прибѣгну до Львова. — Словаки, чую, хотятъ выслати деп. до Кромѣрижу и получитися со сеймомъ! —

Закимъ ся исъ Тобою зобачу и устно бôльше побесѣдуємо цѣлую Тя сердечно

Твôй братъ

Я. Головацкій.

$\frac{19}{7}$ грудня 848.

20го Грудня прійшовъ декретъ. — Зъ недѣлѣ буду у Львовѣ. —

Лист пис на 4 стор. 8⁰. На другій сторонї в горі дописка:

NB. ЧЧ. Борисѣкевичеви — Малиновскому — Яхимови — Павенцкому и пр. моє щиросердечне поздоровлѣнье.

Ч. 187.

Лист Николи Устияновича до Петра Далибора Головацького, пис. дня 21. XII. 1848 р.

Всечестніи Братіа!

Посылаю Вам 2. Вôддѣлы Корженьовского Верховынцѣв. — Не знаю цы Вам ся сподобає — От толкував-ым так, як мы спѣх и моіи обстоятельства позвалялы. — Щось трохе хотѣвым декуды пôдложыты

бôльше характерьстыкы — але не знаю цым не поисував ще гôрше — особлыве Монольоги і сцена з Мандатором, здавалымы ꙗ аж за надто слабымы буты — потому тіи частіи Вôдмѣны мѣсьцꙗ в 2. актѣ ва надто гадаю часто ꙗ дѣют — и за длꙗ того выключыв ꙗм ꙗден такій переклад сцены. — Даруйте мы жем пысав скоро — ꙗдно желавꙗ Вам ꙗ прыслужыты, а потому брак часу ꙗст тому прычыною. — Слы Вам [2] ꙗ прыдасть, то ꙗднако мусыт ꙗ на ролѣ розпысуваты — а слы нѣт — то шкода бы було бôльшого труду. — Аж будете уважаты, же Вам таꙗ латанына може ꙗ прыдаты — то будьте ласкавы менѣ такжей напысаты, абы виладыв и III акт и пôслав Вам ꙗк найскорше — а слы нѣт — то дайте мы знаты абым до чогось иншого мôгл ꙗ взꙗты. — До мене почта через Сколе, до Славска. Будьте ласкавы ораз мы напысаты, що там з нашымы надѣꙗмы, цы прыйхав Борысѣкꙗвыч — що на Угоршынѣ — бо ꙗ ту сыджу в горах ꙗк заклꙗтый. —

Бывайте мы здорови и любѣт того, що найбôльше тогда дознаꙗ радосты, ꙗк межы Вас ꙗ дôстане. —

Стрый 21 Грудня 848.

Усти...

Лист пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 188.

Лист Порф. Мандичевського до Якова Головацького, пис. дня 25. XII. 1848 р.

Залꙋковъ дня 15-о Студня 1848.

Всечестный Господине!

Пробачте же такъ довго затримавъ ємъ ваши книги — но єсли погадаєти собѣ, же они тꙋтъ много особамъ користь пренесли — то гадаю, же пробачите. Во (sic) з нихъ я — и мой швагеръ Прокопчицъ Денꙋтованый нашъ въ Кромержꙋ много користали — и ôдъ того я книги ваши недавно и зъ великимъ трꙋдомъ — ôдобралємъ — бо мꙋ тамъ дꙋже потребнѣ бꙋли теперъ до дѣла над котримъ працꙋє. Тимчасомъ прыймѣте подякꙋ за ваши книги — бо не трохи они и менѣ пожиткꙋ пренесли. Желаєте дабимъ Вамъ начертавъ що тꙋтъ рꙋскомꙋ сердцю милого чꙋвати — много! але и много запевне ви ꙋже знаєти. З Важнѣйшаго — же Г. Шашкевичъ именованый совѣтникомъ при мѣнѣстерѣꙋмъ просвѣщенія — ꙋже до Вѣдня ôдѣхалъ — має плати рочной 5000 рс. срсбр. Заклинскій питомецъ Семѣнаріи єстъ трансьлаторомъ [2] при Сеймѣ з платовъ 80 рс. ср. на мѣсяцъ. Кс. Кꙋзіємскій зôставъ совѣтникомъ гꙋберніалнымъ въ Львовѣ. По Гимназіахъ и школахъ головнихъ ꙋчатъ коло насъ и въ Станѣславѣ и въ Галичи по рꙋски. Дѣти ꙋже

добре силабѣзꙋютъ — а денекотри и читаютъ. Въ Львовѣ завести хочꙋтъ касино рꙋске — де бꙋде и чителня рꙋска — и инніи письма славенскіи и театръ рꙋскій. Много ꙋченихъ прачює надъ книгами. Г. Могѣлнѣцкій ꙋкôнчивъ теперъ поематъ народный пôдъ титꙋломъ: „Скѣтъ". Г. Прокопчицъ працꙋє надъ Граматиковъ для Гимнасіꙋмъ. Надъ чимъ Ви тамъ працюєти. Запевне Ви яко знаменытый и заслꙋженый мꙋж около лѣтератꙋри нашой народной — обдарите лѣтератꙋрꙋ нашꙋ новимъ якимъ плодомъ. Коло насъ Рꙋсини не дрѣмаютъ жваво ся до дѣла около просвѣщенѣя Рꙋсинôвъ забираютъ — и я — на кôлко [3] ми возможно по трохи пишꙋ. —

Єсли Вамъ би не бꙋло з прикростевъ, прошꙋ Васъ бꙋдьте ласкави — и ꙋдѣлаити ми черезъ почтꙋ — (на мой коштъ) книги яки до чтенія з лѣтератꙋри рꙋской Особливо просивбимъ Васъ о повѣсти: „Гоголя". — Єжели ихъ маєти то прошꙋ пришлѣтъ ми ихъ до чтенія — я ихъ не довго затримаю — але по пречитанію заразъ Вамъ ôдошлю. — Также напишѣтъ ми черезъ кого би можна книги рꙋски въ Россій спровадити — бо и до Семѣнаріꙋмъ теперъ хочꙋтъ много спроваджꙋвати. Оразъ порꙋчаю ся Вашой прыязны Вашъ

преданный
Порфырій Мандычевскій.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰.

Ч. 189.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. в грудни 1848 р.

Мылѣйшый Братичку Ярославе!

Пускаю ся в Божу путь. — Чей знаєш куда и за чим, анѣ то ся довѣдаєш. Орудамы, котрî'сь менѣ повѣрив, поручив, я Тя не удоволю, хотяй задавєм собѣ всякои працѣ, щоб' по моей гадцѣ а Твоим желанью справитись. Мебльôв купивєм мало, але знаю, що дишево; зтокмивєм був вперед цѣле господарство урядника, що перед Тобою Твою хату держив, але, узрѣвши, що так дишево продают, як я тіи другî дôставєм, видѣли ся менѣ тамтіи за дорогî, и ôдтак одрѣкєм ся тих: жалувавєм 50 зр. ср. дати; незнаю, може бути, щом зле зробив, бо буде Тобѣ якінсь час, доки ся лучит що людяного, невигôдно; але выбачай, я хотѣв як найлѣпше. Хату стокмивєм за 130 зр. на рôк, по 10 зр. и ливонь 50 кр. ср. мѣсячно плативши. Заплативєм 4 зр. ср. задатку. Властителѣ того дому мабудь сироты, а [2] попечителем Адвокат Fángor мешкає на новôй улицы; коли зхочеш з ным побесѣдуй, тай доложи решту до мѣсяця, котрый числит ся ôд 1го Лютого. Кравцевы давєм 10 зр. тай —

тильки выходу зробивем з Твоих грошій (а незабудьмо за меблѣ 18 зр.). Та деж решта попитаєш? — Не возьми во гнѣв: и решту беру з собою и ще 20 зр. у Павенцкого дôбравем, бо треба ся забеспечити, щоб' в дорозѣ бѣду не мати. Зо 150 зр. мусѣвем 60 зр. ще вô Львовѣ на одежу и дригіи (sic) приготовленья выдати; до 100 зр. на саму дорогу кажут треба, а ôдки жити, та ще засôб мати; ба ще сарацѣ Мѣлькови до Черновец 10 зр. пославем, бо ся жалив, що немає з чого жити, потративши через свою дурну ѣзду всѣ лекціи. До Міляньской [3] войнной коменды писавем, та ще отвѣту не дôставем: вже Ты ся дôждеш єго и будеш знав хôснувати. Ôд матицѣ Ческой доставем ще два дѣлы часописѣ и карту Азіи; два дѣли о славяньскôм зѣздѣ и о школах возму з собою. Жалую, що мене не застанеш, може бым Тобѣ чим до Прагы послужив, але написати можеш прямо до Запа, бо буду у него Гавличка и Шафарика.

Ѣду — не гнѣвай ся, колы Тобѣ що не..... Я Тобѣ вже и тилько завдячую .... доверши дѣло. Мене щось так жене, так пре в свѣт, що вже другу нôч неспавем нѣчо. Що Ляхам Париж, тоє менѣ Прага, тыє (sic) путь менѣ спокою.

Цѣлую Тя сердечно, кобы'сь мене видѣв, як менѣ ся душа аж топит в огни. Ты мене знаєш, якій я, колы дѣло перед мною. —

Бувай здоров, щаслив; совѣсть, що ся для народа щось здѣлало, велична цѣль наших стремленій. — Субота. —

Далибор.

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій сторонї адреса:

Любимый Брат
Ярослав Головацкій
ôдбере
в Львовѣ.

Рік 1849.

Ч. 190.

Лист Ради Коломийської до Як. Головацького, пис. дня (24 (XII) 1848), 4. I. 1849.

Честный Господине!

Завязалася у насъ такъ усердно ожидаемая Чительница. Гроши изо всѣхъ сторонъ сплываются. — Нынѣ посылаемъ пятдесять Левов серебромъ. Упрасно (sic) Васъ просимъ, постарайтеся намъ о слѣдующіи книги:

Маркевича Исторіꙗ
Кониского Арх: Исторіа Малой Руси.
Евгеніꙗ Митрополита Кіевск. Патырик.
Номоканонъ Греческой Церкви (: Необходимо)
Старина Рускаꙗ.
Основꙗненко. Повѣсти, Сватаніе
Миргородъ 835 Тарасъ Бульба Гоголꙗ

Тѣ и еще ꙗкіи книги по Вашему Суду просимъ ꙗкъ найборше намъ сюда до Чительници Коломыйской на Руки О. Верещинского ꙗкъ найскорѣй надослати черезъ Делижансъ.

Отъ Ради Коломыйской.

Колом: 24 Дек. 848 / 4 Ꙗн. 849

Іосипъ Левицкіи
Аѹгенти Глебовѣцкій
Іосафат Кобрынскій
Никола Синевôдскій
Силвестеръ Джималикъ
Еудоѯій Романовскій
Григорій Боднаръ
Никола Сабатъ
Василь Ілницкій
Озаркевичъ Іоанъ.

Лист пис. на 1 стор. folio. На боці оловцем дописка Як. Головацького:

Евгенія Описаніе Кіевопечерск. Лавры Митр. Евг. Кіевъ 826
Описаніе Кіево-софійск. собора Кіевъ 825
Срезневскаго Запорожская старина Харк. 833—36 VI. Ч.

На другій стороні рубрум:

Пречестному Отцѹ
Ꙗрославу Головацкому
отъ Рады Коломый...

і дописка Головацького:

Полное собраніе Русск. Лѣтоп. I. II. III. 10 fr. CM.

Ч. 191.

Лист Ів. Кропивницького до Як. Головацького, пис. дня 9. I. 1849 р.

Всечестнійшій Господине й
Пріятелю!

Зъ такъ горячемъ удѣломъ якъ зъ сердечною радостѣю довѣдаѵемся, жесте ѵже претцѣ разъ сѵоего замѣреннаго целю допяли. — Теперъ

неможе Вамъ уже на Вашомъ щастю далше бракоvати, а ласкаvи Неба нехай Вамъ токмо додаютъ силы vъ Вашомъ трудномъ заvодѣ vитрvати — то неvне ще годнійша надгорода Вашыхъ золотыхъ талантоvъ и Вашой незмордоvанной пилности наступитъ, гдежъ якъ знаю и чуvемъ Рядъ Високій на Ваши славніѣ vласности дуже уvажнимъ учененній зостаvъ. —

Даруйте мнѣ и надалъ сvою шаноvну пріязнь, й ущасливляйте мня Вашымъ писмомъ и лыстамы — бо на vсѣмъ що ся Васъ тичитъ, хоче сердечнымъ участникомъ бути Вашъ

покорній Слуга, и щире зичливій пріятелъ
Іоан Кропивницкій
Парохъ Бучача.

дня 9. Іануарія 849.

Лист пис. на 1 стор. вел. 4°. На четвертій стороні почтова стампіля: Czernowitz 9. Jan. і адреса:

An Se Hochwürden des Herrn Herrn Jaroslaus
v. Głowacki
k. k. ordentlichen öffentlichen Professor der Literatur an der k. k. Lemberger Universitaet — gr. kth. Priester und emeritirten Pfarrer — Wohlgeboren und hochgeehrtesten Herrn
per Zaleszczyk(i) in Chmielowa.
Tłuste.

Ч. 192.

Лист Осипа Шухевича до Якова Головацького, пис. дня 11. I. 1849 р.

Всечестный Брате!

Щире желаvемъ видѣти сы зъ Вами маючи много предметоvъ, о котрыхъ хотѣvъ бымъ порадитисѧ. — Зачаvши оучити сѧ по руску vъ томъ принаймій постаноvленію, абы ми леда хто, не важиvъ сѧ въ очи цвѣкнути — Русини хотыатъ наукъ, а жаденъ самъ ничого не оуміє по руску — потребуvаvбымъ обѧснень неѧкѣхъ; котрыхъ тутъ нѣхто дати ми не силенъ — наветъ бымъ Вамъ показаvъ бувъ, цимъ сѧ затрудняю й ꙗкъ поступиvемъ въ той Самоуцѣ гдибысте були до мене прийѣхалй — Кобы Ваша Честна Жѣнка была до Насъ поvернула, й мене завѣдомйла [2] же вже на другій тыждень ôддалаєте сѧ ôдъ Насъ, неохибне бувбымъ самъ до Васъ ôдбѣглъ — а такъ листъ Вашъ ажъ вчора ôдобраvемъ, въ котромъ мѧ до Себе на Понедѣлокъ по поvомъ року взиваєте, й ажъ нынѣ Братъ мій вывелъ мене зъ блуду, же то неvне на Понедѣлок минуvшій гадалисте по польскимъ поvомъ року. Сли той парокъ (sic)

не конечный, то може бысмо сѧ могли ще коли видѣти, або Вы до мене, або ꙗ до Васъ лише даите знаите (sic), дуже бымъ Вамъ буѵъ радъ.

Книжкй ôдсилаю, немаючи списано що оу Васъ взѧѵемъ, не єстемъ пеѵный чи всѣ Вамъ вертаю бо тутъ той Сусѣдъ позичаѵъ щось але будьте супокойнѣ, они не про-[3]-падутъ, такожъ й полскїй єденъ кавалокъ: брошурка Leontowicza, іакъ на бѣду вчорай позичиѵемъ, также 1 f. 40 kr. CM. одсилаю. — Братъ наглитъ на мене кôнчу — й жичу Вамъ милый Брате здороѵля, ласку Божой, найлѣпшого поводженя въ новомъ заводѣ, побѣды оумислоѵой над нашими ворогами & поручаючи й Себе Вашой одъ Мене много почтенной прйѧзны й о насъ незабуѵайте будьте здороѵи

Вашъ Братъ

Шухевич.

Тышкоѵцѣ днѧ 11⁰ Сѣчнѧ 849.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰. На четвертій сторонї адреса:

Всечестному Господину
Отцу
Головацкому
Душпастыру
въ Хмелевѣ.

Ч. 193.

Лист Ріттерберґа, ред. „Slovanska Lípa“, пис. до Як. Головацького, дня 26. I. 1849 р.

W Praze 26ho ledna 1849.

Welebný Pane!

W dorozumění s redakcí zde wycházejících Nowin Slowanské Lípy osměluji se Wášnost prosbau upřímnau obtěžowati; zdali byste neráčil, jmenowaným našim nowinám časem o záležitostech halických dopisowáwati; anebo aspoň jiného důkladného dopisowatele nám laskawě zaopatřiti. Nemohauce žádati zrowna o české dopisy, budeme též spokojeni s jinojazyčnými, o jejichžto překládaní redakce se postará. Pohříchu musím podotknauti že naší překládatelé práwě w malorustině nehrubě zběhlí jsau, a kdyby následkem toho překlady špatné býwaly, nebylo by to wám zajisté milo.

Já saudím žeby to welice we wašem interese leželo, aby české nowiny, jejichž politický wplyw každodenně se zmáhá, důkladných a poctiwých zpráw o Rusínech prawidelně přinášely, pročéž bych wám ku prospěchu wašeho národu srdečně radil, abyste se také o do-

brého korespondenta do Hawlíčkowých Národních Nowin brzo stárali. Nahlíželi byste toho potřebu ještě wíce, kdybyste widěli a slyšeli, jak dosti četní w Praze se zdržující Poláci neunaweně proti Rusínům agitují a zwláště u naší naskušené mládeže je pomlauwají, jakobyste jen otrockým národem a slepým nástrojem reakčionářů byli, Proto bych zwláštně přál, aby z Wášnostina wýtečného a wlasteneckého péra častěji swatá prawda o Rusínech w českých nowinách se wyjewowala, neb sympatie politické, již nyní pro Rusíny u nás powzbuzené, nebudau míti dříwe pewného a stálého základu, až našemu lidu z dobrých a hojných zpráw lépe známi budete. Jenom nezapomeňte, že polské časopisy jako powodeň k nam se hrnau, a pilně se čítáwají, a že pan Grzybowski (:ultra Polák:) jest profesorem polštiny na Pražské uniwersitě.

Jako slabý důkaz mé dobré wůle přilaucím zde swůj článek: „Rusíni a Poláci“ wytištěný w Nowinách Slowanské Lípy. Napis na korespondence buď:

Zeitungs Redaktion der Slowanská Lípa.
Prag, Altstadt, Betlehemsplaz.
(:jest to na tom samém místě, kde stál Husůw dům:)

Mohu li wám snad w Praze w některých literackých záležitostech slaužiti, bude wzdycky milerád k tomu ochotný Wášnostin

upřímný čtitel
Rittersberg.

Лист пис. на 2 стор. 8⁰.

Ч. 194.

Лист Івана Головацького до незвісної особи, пис. дня (22. I.) 3. II. 1849 р.

Ваше Высокоблагородіє
Всепочтеннѣйшій Господине!

Выбачте менѣ, Ваше Высокоблагородіє, же я незванъ осмѣливаю ся зновъ разъ трудити и наприкряти ся моимъ письмомъ; — бо я знаю, же Вы важнѣйшими занимаєте ся рѣчами. — Але щожь робити! Бѣда мене силує до того: Черезъ минувшую весну, лѣто и осѣнь блукалъ ся я по Италіянскихъ поляхъ, шибалъ ся що хвиля то въ иншêмъ кутѣ, и не було коли розпысовати ся ни съ братомъ моимъ ни съ якимъ иншимъ краяномъ — и я позабулъ на хвилю изъ нехотя на всю минулôсть, а о будучности якъ звычайно воякъ и думати годѣ. Отъ сказалъ бы не одинъ, пропалъ на вѣки вѣчныи! — Одно мене лишь потѣшало въ моêмъ

страданію, въ моѣй самотѣ, коли почулъ ємь яку вѣсточку о рôднѣй краинѣ, о пробудженью и розвиванью нового житья межи нашимъ народомъ; и не разъ думалъ ємь собѣ, кобъ менѣ хочь духомъ взлетѣти и заглянути въ рôдныи стороны, и собствеными очима налюбовати ся сему несподѣваному счастью, симъ величественымъ перемѣнамъ въ такъ короткôмъ часѣ, кôлько то они возвѣщаютъ для доли нашого доси со всѣмъ осыротѣлого народа! —

И отъ! Всевышній выслухалъ молитву мою; въ Декабрю минувшого года получилъ я совершену ôтпустку изъ вôйска, и отъ три недѣли тому, якъ повернулъ ємь счастливо до Вѣдня, надѣючи ся, що скоро узрю любимую рôдную землю. — Уже изъ Италіи писалъ ємь до моєго брата Ярослава; на дорозѣ довѣдалъ ємь ся изъ часописей, що ôнъ получилъ професуру руску у Львовѣ — и такъ не ма дня, жебы не доходили найпотѣшнѣйши вѣсти зъ рôдныхъ сторонъ. — Прибувши до Вѣдня въ Сѣчню писалъ ємь зновъ до него, и не знаю що таке и не розгадаю, же менѣ не ôтписує; чи ще ôнъ въ Хмелевѣ пробуває, чи уже у Львовѣ, чи де на свѣтѣ, ничого не знаю; дуже менѣ тяжко и на сердцю, що за причина тому — радъ бы 'мь зновъ до якои працѣ приняти ся, та нема кимъ ни порадити ся, ни пôдпомогчи, радъ бы 'мь и такъ дещо розвѣдати ся, та ни якъ безъ него. —

[2] Для того спрашиваю препокорно ласки Вашои, Всепочтенѣйшій Господине, учинѣтъ милость, и подайте менѣ яку певну вѣстку о нêмъ — а при случаю скажѣтъ єму, нехай ôнъ на свого брата не забуває, котрый такожь не лишь своимъ, але и єго и всего руского роду счастьємъ радъ бы потѣшити и повеличати ся. — Правда я єго послѣдный листъ, писаный въ Липню, получилъ при кôнци Декабря власне що по передъ моимъ выѣздомъ изъ Италіи; тотъ листъ обôйшелъ кругомъ цѣлу Италію, нимъ мене за пôлъ року подыбалъ; але жь я тому ани радъ ани виненъ: на вôйнѣ чоловѣкъ мѣстця не загрѣє, нинѣ тутъ а завтра Богъ знає куды го судьба зажене; отже и менѣ такъ бувало, то и адресы докладнои не можна єму було подати, особливо въ послѣднихъ мѣсяцяхъ, де насъ зъ одного шпиталю до другого, десятого, зъ мѣста до мѣста гонили. Теперь хвала Богъ и сѣй бѣдѣ конець! —

Тутъ у Вѣдню я часто буваю у Господ. Литвиновича, честнѣйшого моєго пароха, самого искреного Русина, бесѣдуємъ и радуємо ся въ купѣ долею нашею; но все оно и при бесѣдѣ остає ся; мы бы раднѣйше и до дѣла якого приняли ся; ôнъ имѣє сношенія съ высокими достойниками, и дуже у нихъ поважаный, єго порада много стоитъ у министерства и сподѣвати ся, сильно причинитъ ся до общого добра народа нашого. — Для того прошу, будьте ласкавы, а потрудѣте ся або самы, або вышлѣтъ моєго брата, скоро є у Львовѣ, до ГГ. Настоятелѣвъ Рады Рускои,

котрѣ найлѣпше суть обзнакомлены съ всѣми силами, котрымъ маютъ поручати учрежденіе учебныхъ книжокъ; они знати 'мутъ найдокладнѣйше, кому яке опредѣлити дѣло; для того що бы дармо не гаити часу и не теряти дорогихъ силъ, выробляючи одно и тоже саме дѣло по бôльше разôвъ, нехай напишутъ дôистне, чимъ бы могли и мы тутъ у Вѣдни причинити ся, може такожь и недотѣкає въ якôмъ предметѣ потребныхъ силъ, то бы имено Г. Литвиновичь принялъ бы ся до котрого изъ любомудрецкихъ або богословскихъ, Г. Вислобоцкій до правническихъ, а и я може до чого придалъ бы 'мь ся; хочь то я бы такожь найраднѣйше зôсталъ при своêмъ фаху лѣкарскôмъ. —

Я сими днями подалъ ся на учителя акушеріи для бабъ въ Черновцехъ — для того прошу Васъ и брата моего и всѣхъ зычливыхъ Русинôвъ, потрудѣте ся до ГГ. членôвъ Рады Рускои, и вставте ся за мною до Правительства (Praesidium) Львôвского, може бы рачили дати менѣ тото мѣстце, столь ôтповѣдаюче моему званію; оно подостарчило бы менѣ и средствъ и поставило бы мене на становище, на котрôмъ бы я при моêй щирѣй и добрѣй воли мôгъ дещо [3] самостоятельного удѣлати. —

При случаю посылаю Вамъ такожь оглашеніе Караджичевыхъ пословиць — будьте ласкавы, дайте умѣстити въ нашихъ лѣтописяхъ, чи не схоче кто на нихъ предплатити ся. — Рад бы я такожь самъ предплатити ся на Зорю Галичску, але —! може Богъ дасть лѣпше, то закуплю тогдѣ всю, теперь менѣ тяжело! —

Надѣючи ся ôтъ Васъ, Всепочтенѣйшій Господине, благопріятнѣйшого скорого ôтвѣта, препоручаю ся тымъ часомъ благосклоному Вашому покровительству, и остаю ся на всегда Вашого Высокоблагородія

благодарнѣйшимъ и покорнѣйшимъ рабомъ

Иванъ Ѳеод. Головацкій.

Вѣдень $\frac{\text{3. Лютня}}{\text{22. Сѣчня}}$ 1849.

Адреса моя прошу:

J. G. Magister der Chirurgie, St. Ulrich, neue Schottengasse № 131 2tr Stock links. —

Лист пис. на 3 стор. вел. 4°.

Ч. 195.

Лист І. Антоневича до Якова Головацького, пис. дня 8. II. 1849 р.

Kochany Bracie!

Nayprzod daruy ze pisze rusin po polsku, ale coz kiedy się boję jako uczeń do mistrza po rusku pisać zebym go nasadziwsze bykow

nie zmartwił. — Pan Redaktor Zory halickiey tak jest pamiętney ze nie zwazająć na to zem się nie prenumerował przysłał mi niby to бери Петре на розум pierwszy Nr. Зори галицкоі — nie moja to wprawdzie wina ale chciałbym moich parafian przeciez raz do tego pobudzić żeby i oni się przenumerowali ale jak widzę cięzko z wołu barana zrobić słuchaliby durniczkę a pieniędzy ani rusz złozyć. Pan Sosnowski ktoremu prosze moje uszanowanie złozyć takze przysłał mi książeczkie z wirszami Гушаливица takze niby zaproszenie do Матице od wszystkiego nie odstępuje ale wiesz bracie w jakim ja [2] ja zostaję kłopocie w parafii mam duzo do roboty zona słabuje gospodarstwo upada tak ze niemam się czasu czasem i w głowię jak to mowią poskrobać. — Teraz czey mi lzey będzie mająć Szwagierka we Lwowie będzie oraz i Agentem. — Więc teraz posyłam 8 fl. CM. do ciebie i bądz łaskaw zapronumeruy Зори aby mnie przysyłali przez poczty Kutską jak chcą albo od 1a Januarii albo od czasu zapronumerowania ich woli zostawiam a 5 fl. CM: day do Zakładu jesli istnieje Матици. Wasze rzeczy oprocz bryczkie przysłał Ks. Błoński przedwczoray o ktorych jeszcze niemogę nic pisać gdyz jeszczem się nizkim niewidzał u nas w starym Kossowie i w Tuczapach 15o Lutego wesela w starym Kossowie zeni się Piotrowski a w Tuczapach Łukaszewicz. Węgrami nas wciąz straszą ale czey Bog [3] da ze Rusini ich zdepcą. Chustka Marynina znalazła się przytym zyczymy wam dobrego pobytu w Lwowie i całujemy was serdecznie.

J. Antoniewiczy.

Roznow 8⁰ Lutego 849.

NB. Słyszałem ze Fundusz wdow i sierot galicyiskiy został rozwiązaney prosze się dowiedzić czyli pieniądzy za kwitami ktore dawali mozna odebrać komu bądz więc bym wam posłał czyli samemu trzeba jechać i czyli szparkassa krajowa jest w teraznieyszych czasach bespieczna.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 196.

Лист Володимира і Емилияна Головацьких до брата Якова, пис. дня 29. I. (10. II.) 1849 р.

Черновцѣ дня $\frac{10^{\text{го}}\ \text{Лютня}}{29^{\text{го}}\ \text{Сѣчня}}$ 849.

Любезный Брате!

Вѣдомость о отриманю катедри руской словесности на Унѣверситетѣ Львôвскôм дуже мя врадувала, якъ и всѣхъ правдивихъ Русинôв. Дай

Господи, аби Вамъ на тій новій посадѣ лутче щѣстє сп(р)ияло, якъ доси, дай Боже, жиб ся и народнôсть руска тымъ способомъ пôднесла! О якже бимъ ся тѣшивъ, жибимъ вувъ (sic) вже сего года мôгъ слухати вашихъ ôдчитôв; бо по правдѣ сказавши, я въ тій мѣрѣ неука, гѣршъ хлопа простого — а тутъ анѣ часу, анѣ спосѣбности не маю, чого ся навчити — навѣть и не знаю, що въ свѣтѣ нашимъ дѣє (ся). Але треба вѣдай треба ще оденъ годъ ждати — кобы и не довше.

Напишѣтъ Ви менѣ прунаймѣ (sic), що тамъ у Вас чуваты, якъ ся Ви, тай Доб(р)одзѣка Ваша маютъ, ци маленька здорода (sic). Що тамъ за новѣ устави выйшли о школахъ о судахъ — бо на тоє що рядъ допѣро обѣцявъ, я ся не спускаю, я имъ нѣчого не вѣру, они готовѣ дати що имъ ся сподоваю (sic) — не-[2]-питаючи ся навѣть Сейму, якъ вже доси не одно зробили, — н. пр. якъ говорє, запровадили язикъ нѣмецкій въ Ґѣмназиахъ — я тому не хочу вѣрити, але тоби не добре було, бобъ потѣмъ такіе зôстала Нѣмеччина, якъ доси.

Пишѣтъ, бійте ся Бога, бо ми тутъ зôстаємъ въ чужинѣ, зъ нѣкуди анѣ гадки анѣ вѣсточки — якби вже всѣ забули, жи ми жиємо. — Петро вже на два листи ми не ôдповѣвъ — напышѣтъ що ôнъ гадає — бо ôнъ вѣдай нацурався на мене — а я й не знаю за що. — Ци не чуваты що за Ивана, ци ôнъ ще жиє, тай где ôнъ ся обертає?

Не давно тому вувємъ (sic) у Виняра — казавъ менѣ, що Ви тутъ у него м(а)єте „Лѣтопись словеньской словесности“ за годъ 48ій — єму ся ще тамъ щось належитъ, вѣдай 6 лев. ср. — Казау, що, кобисьте єму (дали) с кѣлька книжокъ Вѣнка але первой и другой части, то би ôн взявъ въ грошехъ, а вамъ би ваши Jahrbücher ôдославъ би. За Вѣнкомъ тутъ дуже, кае. питаютъ Русине, а особливе за первоу частеу. — Як же має-[3]-те тамъ ще зъ кѣлка екземплярôвъ, то пришлѣтъ а я му ôддамъ. —

Пишѣтъ, що знаєте борзо, и не на вашихъ Братей

Володиміра и Емиліян.

Лист пис. на 3 стор. 8°. На четвертій сторонї почтові стампілї: Czernowitz 12. Feb. Lemberg 14/2 і адреса:

Ser Hochwürden Herrn Herrn
Jacob Głowacki
Prof. der ruthenischen Literatur an der Universität
zu Lemberg.

Ч. 197.

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 11. II. 1849 р.

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Яко заступникови округа Чорткôвского, котрому тая честь будь то через посредствованье Ч. П. Борисѣкевича самим вôльним выбором присуджена, будь з Єго ласки менѣ кромя выбору одступлена була, не прилично менѣ, хотяй членови посельства для зложенья преданности Єго Величеству выряджeного, вдаватись в розправу полноятну в тôм предметѣ; тоє принадлежит Радѣ головнôй, котра именем цѣлого народа тоє посельство ôдбути велѣла: она то и не лишит ся, щоб' загальне правильне справозданье через „Зорю" народови обвѣстила. Про тоє помипувши все, що Рада головна в тôм предметѣ оголосити должна бути менѣ видится, зроблю я лише декотрѝ примѣтки, якіи менѣ з моих постереж(ен)ь в касанью політическои должности нашого народа настрѣчались. — Дух цѣлу депутацію по мѣрѣ єи величнои (?) задачи оживляющіи був истинно величный, бо взбудженый в кождôм одинокôм членѣ посельства довѣреньем народа через выбôр присудженым, а кормленый почтеньем, яке собѣ члены взаимно ôддавали, а в своєй торжественнôй пути ôд всяких одержувати видѣлись: и истинно собѣ самы кром всякои оглады и окрасы признати мусимо, що нашôй депутаціи через тоє, що цѣлим народом выбрана а про тоє численнѣйша ôд всяких, якіи именем народôв Єго Величеству вѣру и вѣрность сповѣдали, неоспориме належит преимущество: Спасибôг рускому народовы за тоє, що в тôй справѣ дѣлав цѣлый, — и здѣлав так красно! Бог дай, — дѣлавбы так згодно завсегда! Була то депутація не самозвана, але наро-[2]-дом выбрана, а свѣдчила о оправданью ся єго яко народа в рôвновисѣ складу державного: ильки'мь ся в свѣтѣ оглянув, увидѣвєм, що свѣт тоє право Русина пôзнав и увѣрив, що Русин оправдатись годен — ба бôльше — що свому оправданью силы и вагы надати може, скоро схоче — ильки схоче. — Всюди з почестью поглядают люди на Русинôв, помянувши на силу народну, их вагу, хотяй не прямо дѣлающу, але неоспоримо тяжащу в рôвновисѣ складу державного. Свѣдствує во прочих о тôм свѣдомость царя и князѣв о существованью руского народа и о многих єго касательствах: гѣчах, о котрых им ся доси нѣ снило. Днесь споминає великій князь отец царскій чувственно о заслугах руских войнôв, признає, що рускій нарôд крѣпкою єст пôдпорою царского престола (а розваливбы ся про Русинôв — дай му Боже!), що Русины охоронили царя и єго родину в лиху добу, коли з Вѣдни утѣкав (признав се выразно депутованым

того народа!), що цар и родина посреду Русинôв беспечнй: пôзнати з тои бесѣды, що за Русинôв часто буває помовка, и що тим людем вже в уха набила ся; сам цѣсар видѣв ся бути увеличаным преданностею народа, котрого бôльш 30 посланникôв перед ным представилось; видно се було з очей его охмистра. Сам лише Стадіон поглядає з удовольствьем на Русь галицку [3] нѣбы на своє дѣло, котре величає свого творителя, — величати не перестане, доки дѣло без творителя ся не обôйде. — На той щот берѣт — прошу — голос довѣренья, котрый руска депутація міністерству в адресѣ зложила. Був то твердый — тугый ґуз, коли прійшло рѣшити, розгодити „Ци адреса має бути подана, ци нѣ?“ Стидно нам, и стидатись будем, коли ся вѣсть рознесе по свѣтѣ; ци порозумѣє ôн, що'сьмо про должнôсть народа занехали взгляду на сочувствье других народôв, забули почести нашой? ни простит ôн нам той грѣх? Ба незнати ще, ци и угодило ся собственнôй долежности? бо Сойм и народы за ным пôдкопуют основу міністерства, и потѣшают ся надеждою, що оно упаде: а тогды булаб' наша адреса лихою, пустою подякою за минувше, але не допросом о будуще, ба може отрецаньем ся его, а безславою перед лицем народôв, котрй нам добре желают: — тогди прости Бôг соблазнившим ся! — Але помянувши, що борше все, лиш' не міністерство упаде, то? — то и тогди собѣ признати мусимо, що тая адреса нѣ до якого иншого дѣла, як лише, щоб' рускою пôдпорою покрѣпити міністерство, тай за тоє нѣчого не мати, бо се рѣч дисна, що оно нам не здѣлає бôльше, як політическій перемѣр изволит, и зажадає. А так и в тôм взглядѣ руска адреса в перемѣрѣ к правительству бездѣльна, к народам шкодлива.

Може тоє бути, що мы розумнѣйше дѣлаєм, як тіи, що пôд-[4]-копуют міністерство; алежбо и тоє не добре, бо оны впавши — не дай им того Боже! — в ту саму яму, котру враз з Соймом викопали, не захотят нам выбачати, що'сьмо були розумнѣйшй. От и тепер вже Чехове завидуют нам того, що'сьмо вже осягнули з ласки Стадіона, ба и истинно доправляют ся в своих письмах того, що мы вже маєм. Жалко им має бути, що оны тильки займались, щоб' нам помагати, а потому в нашôм сочувствѣ мати заслугу, поумку, заплату. Тепер видят, що здѣлало ся нѣбы без ных, а подяку збирают их ворогы: то их болит. Нам — по мому мнѣнью — не зривати з нѣким, нѣ давати до того причины, бо ще з нѣким не звязали'сьмо ся, противно держатись нѣбы зо всѣма, ильки з ким можна; з міністерством не вѣнчали'сьмо ся на вѣк, а свататись з ным лише в долежности, — в орудѣ; на Сойм не много позирати, не уповати, бо ôн, як мы ся видит не єст конституюцій: є ôн одним добра школа парляментарска, другим забавка, а всѣм полезне заведеньє удержанья житья; школою ôн може бути для народôв дѣтій; але поваги

законодательной ôн совсѣм немає; ôдкиль же повага єго уставам взялаб' ся??! Кром наших сельских немовлят, наших нездôбных священникôв, видно там нездôбных, немовлят досить, а цѣлый Сойм (Тобѣ лише сказавши) цѣлый бездѣль-[5]-ный. Тут люде кром всякой сварнѣ и колотнѣ бôлш в своих розгодах годят ся, як треба: коб' розумнѣ Чехове мѣру не давали, дорогы не показували, ходилоб' ся, глядѣлоб' ся правды на помацки. — Нашим Русинам, — не кажу я прямо за тых, що на Соймѣ засѣдают, але вобще рускому движенью, на нѣ чим не збуває, но на смѣлости, свôй крам по такôй цѣнѣ продавати, в якôй ôн днесь стояти може, тай чужу воду на свôй млын провадити; але нехай тоє нас не гризе, бо тоє ще не на часѣ: тоє лишити Чехам; а нам но на перед поступати! — та хрань Боже в выбрики: по малу а розгодно! —

Пишу з Кромежира аж сюда'м ся заволѣк. Хотѣвбим ся Соймови приглянути з близька, бо що о ным тут спомунавєм (sic), се перве хвильове понятье. Бувєм на одиôм засѣданью. Що ся дѣяло в бесѣду зложити годѣ, але дуже на пусту Комедію закидало. Приѣхавєм сюда слабый: десь в дорозѣ нôчною ѣздою зазябившись на груды так розболѣвєм ся, не (sic) не знати, як тепер выпаритись, тай подужати, щоб' пуститись дальше до Вас, або коли ще тут посидѣти, то не сидѣти дармо. Раз [6] в житью собѣ позволити нѣхто мене за тоє гудити не буде. Днесь Недѣля, а в слѣдующу Недѣлю, коб' здоровому, хотѣвбим вже дома бути, але ледви!

Так пращай Братичку любый — ба нѣ — витай нам в Львовѣ з Твоим милим домом по первый раз Бог дай Тобѣ всякого гаразду, а нам Твоє добре сердце до вѣка

Твой щирый брат

Далибор Головацк...

Кромежир 11-о Лютого 1849.

Лист пис. на 6 стор. вел. 4⁰.

Ч. 198.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3 (15) II. 1849 р.

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Якъ же я радую ся, и не розкажу и не посяду ся, що я предцѣ разъ ôтъ Тебе вѣсточку получилъ! Менѣ дуже маркотно було, що я въ такъ важнѣй хвили не мôгъ ся Тебе порадити, бо по правдѣ сказавши я черезъ тоту проклятую вôйну со всѣмъ зчуженѣлъ и не зналъ куды повернути ся; она менѣ ôтняла всю надѣю побачити коли свою рôдню, и я жилъ звычайно якъ солдатъ зъ дня на день — вѣсти новинарски доходили и до мене, я тѣшилъ ся ними, але не мога дѣйствовати

по мôей воли и желанію, опустилъ я совсѣмъ руки, думаючи, що знайдутъ ся люде, же и за Тебе працьовати будутъ — кромѣ того и военска служба не дозволяла менѣ чимъ иншимъ занимати ся. —

Ажь несподѣвано прійшла ôтпустка изъ вôйска — зразу она мене такъ захватила, же я уже хотѣлъ назадъ изъ словомъ вернути ся — куды думалъ ємь, подѣнешь ся? о чѣмъ перебудешь таку далекую далечь? Всѣ товариши радили менѣ зôстати. — Однакожь якійсь духъ невидимый перемôгъ надъ мною, и я рѣшилъ ся въ дорогу ѣхати. — Выбралъ я ся съ тяжкимъ сердцемъ и легкою кишенею, перебѣдилъ гôрко дорогу и забрѣлъ ледви ажь до Вѣдня. — Тутъ нибы показала ся надѣя, пристановити ся де небудь; розказовали, що Стадіонъ хоче урядити у Вѣдни средиточную писарню толмачêвъ для всѣхъ провинцій и народностей — радили менѣ подати ся на руского толмача; и я написалъ просьбу до Стадіона — разомъ [2] просилъ ємь Яхимовича, Шашкевича и Миклошича, що бы ся вставили за мною — и отъ — не получилъ ємь єще ôтъ никого ани однои отвѣтной буквы, и вѣдавъ уже не получу. — Видячи, що тут мала надѣя, подалъ ємь ся на хирурга мѣстского въ Перемышли, а на кôнци ще на учителя бабництва въ Чернѣвцехъ. — Тымъ часомъ принялъ ємь ся декуды оглядати ся по книжкахъ и нагодити въ память що ся позабувало; а коли ничого не вдасть ся, хотѣлъ ємь готовити ся до Докторату зъ философіи — але вижу, же бороти ся съ житьємъ и єго щоденними потребами, а разомъ учити ся єдно и друге, такожь не спôрна робота. — Для того я совсѣмъ соглашаю ся съ Твоєю радою, же найлучше буде перенести ся до Львова и тамъ приготовляючи ся, ожидати якои дасть Бôгъ доли. — Єдно мене лишь єще спиняє; менѣ належитъ ся ще якій грôшь за послѣдній мѣсяць службы, въ Италіи менѣ ôтказали, и я тутъ подалъ рекурсъ до Министерства военного; потому такожь я мои рѣчи, шматьє, платьє и щедещо передалъ въ Горицѣ одному Спедитерови, що бы ихъ до Вѣдня переслалъ, бо я зъ ôттамъ пѣшки до Вѣдня машеровалъ — два мѣсяцѣ буде небавомъ тому, а рѣчи єще не прибули, и вѣдавъ чи не пропали уже; писали зъ Горицѣ, що ихъ зъ ôттамъ ôтослали, то май залежали десь на дорозѣ — тожь я того ще выглядаю, и сподѣю ся за двѣ три недѣли бути готовымъ до дороги; хотя видитъ ся и тамъ у васъ недуже менѣ доля буде спріяти, але потопаючій бритвы ся хватає. —

Такъ брате любезный, коли не хочешь и не радишь [3] щобъ я болше у Вѣдни зôставалъ и гадаєшь, щобъ я мôгъ яке пристановище у Васъ получити, то будь ласкавъ, запоможи мене строхи, и пришли менѣ зкôлька десятокъ хочь и на дорогу, тай такъ щобъ пожити можна — бо я теперь на бурку — нового не прибуває а старе минуло ся. — Я надѣялъ ся що Ты приѣдешь съ депутаціею сюда, але ба — то

Петро булъ, ôнъ не ласкавъ приѣхати зъ Кромѣжира, де на певно довѣдалъ ся о моемъ побытѣ — и дорога бы его не много була стояла, а менѣ все не такъ — но почкай, посваримо мы ся за тое, коли съѣдемо ся — за теперь я радъ, що и Петро до Русинôвъ признае ся, хотяй Др. Литвиновичь его и Василія называлъ загорѣлыми Ляхами — я думалъ собѣ при тôмъ, що и я колись такимъ бувалъ, та нехай собѣ молодь трохи погуляе, бôльшь копы она шкоды не наробить — и вижу моя правда. —

За Отц. Кобринского книжочку я довѣдалъ ся, она уже давно въ двохъ скриняхъ стоитъ готова, лишь посылай; не скажу, чому отягаютъ ся; факторъ повѣдалъ, що выглядае ôтъ Отц. Блонского зъ Кромѣжира письма, а тогдѣ пôшле — видитъ ся, що Кобринскій ему поручилъ дальшее орудованье. — Закимъ зобачимо ся, бувай здоровенькій, братчику милый, со всею сеймею — обцѣлуй Твою Мариню и дѣточки и Петра и всѣхъ своякôвъ — та не забувай на твоего Брата

Ивана Головацк...

Г. Зубрицкому глубокое почтеніе ôтъ мене и Г. Дра Литвиновича и пр.

Вѣдень $\frac{15}{3}$ Лютня 1849.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 199.

Лист Н. Блонського до Якова Головацького, пис. дня 17. II. 1849 р.

Любезный мôй Пріятелю!

Кіажко було сіа дочекати листа вѣдъ тебе любый пріятелю неспокойнимый булисмо дуже бо не зналисмо щыи щасливе на своіеъ призначене становиско приіхалистеъ, и іак вам сіа поводитъ там въ Львôвъ, тепер зласкѣ Бога найвишого знаіемо о всім. — Листъ 4 Лютого до мене писаный з почтый вѣдобравімъ 12 с. м. з радостею великою, час іакісмо сіа виділи недавниъ вже азъ занадто великый; отак добрихъ булих сусідах и приятелѣвъ кяжко и пелатво так за васъ забутыи, не подхлѣбіаю вам щирю рускуъ правду пишуъ повѣдаю, утратилисмо помеже себе що нам милого було т. і сусіду і приіятелѣвъ, годѣ неме (sic) вже ским жити, нема і не можна нічого нового ся довідатый від кого що сіа въ свѣтѣъ дѣіе — бувалисмо одный въ других. Кішилисмо ся, час нам був дуже приіемный ї короткыи, а тепер вже все устало [2] споминаіем вас любйѣ приіателѣ що ден по килка разй на ден, забувшисіа кажемо нема наших Головаских зъ Хмеловый, але колиж же вас будемо мати

щастіа огладати в нашім прекраснім палацю! Буніа і Албінко споминаютъ колй прйіде до нас Мілціа зъ Хмеловыи. — Мыи дѣкуіемо Імосчыи Доб: дуже красно же булыи ласкавыи же сіа фаатиговалъ до Докторіа згладом нашоѣ Амброзйжий. Федь съ кôньми щасливе повернувъ сіа до нас зъ Пôдгайцок, але вôдъ нас аз опівтора тижніа одвізъ всѣъ річи ю нас зостающиѣ санѣами новими до Рожнова, бо годѣ було сіа дочекатыи дорогыи доброі, коли можна було іхати то Федовыи лехко сіа дѣало, а коли хотів то дийстер нестаковав, але хвалите Бога щасливе въ сї річи списаныи въ листї до Антоніевѣчи і тут тобѣ спис на карточцѣ бисъ знав ощосіа юпоминати маіеш прй-[3]-лучую і лист вѣдъ Антоніевѣчѣ зъ Рожнова — постумент камѣнныи до Терлйчкого зоставъ сіа у мене, бо кіажко було на конѣ. — Напиши до мене що жадаіеш за свою стару бричкуъ бо купец трафлаїе сіа на ню й за іаку чиню маю датый. — Мый въ короткім часѣ ваше належитост вôдішлем колый тилко жадатыи будете любый прйіатель. — Мôй йнвентар іест вже въ Чиркулѣ, зъ Консисторя маю чрезъ Деканат вѣдомост надісланю. — Церкіевич засилаіе своіе винне почтенніе вам; просит чрезъ мене тебе і іа тоз само незабудь о іего йнтересї, бо на тебе уповаіе іак на Бога, прйцнисіа за ним — іа освідцвїм муъ щос до мене писавъ — буд ласкав напиши до мене о всім а іа дам му знати — з новии донесыи мині що чути. — Мый всѣ вдому зостающйї іестесмо здоровый, й жицимо вам любезнйї пріателї тож само черствого здоровла бй вам Бог ласкаве уділйв довгих літ, ю нас нема нічого нового. Зброю віддавалый, з твоімй пістолетамй так сіа стало. Федь їхав старою бричкою до Ликіеча зъ річами бо хотїв доставшй картку препусною імав юдати сіа на перевіз Хмелодскыи, мав освідцйтыи що визе до Рожнова, іде зашла публікаціа оъ оддану зброї быи намісци оддавати, і там лишйв, але карточка зъ Домінії іест ю мене. — Повернувши сіа зъ Ликіеча зоставыл бричкю бо кіажко було, а на щаскіе підпав сніг і сіаніами відвіз річи до Рожнова. — Моіа жена іздила до Тучап на вйсйліа. — Акт вйсілныи одправіавсіа дня 15 Лютого, Дочкю Стрйіа моіей жени заслюбленна зостала за Лукашевічї. — 500 Венгрѣв припровадилыи до Залишчик наше войско забрани на югорщинї.—Цѣлуіемо Васъ сердечне.— Зостаю разъ пожавше щиро жичливыи приїател. — Садкыи дня 17 Лютого 1849. N. Блонскый.

Серветыи від ткача відобралисмо і заплачені зосталыи дла Кобрйнского. — Бричка крита дла них зостаіе ще ю нас, бо не було знати доти іак, але в коротким часѣ будут мати відомост о тим. Буніа і Албінціо кланіают сіа Мілц. За що маю пелу твою продатыи.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 200.

Лист Н. Блонського до Як. Головацького, пис. дня 25. II. 1849 р.

Любезныи Пріятелю!

Минуло тому вже два тижнѣъ іак пйсавѣм до Тебе лист чрежъ почту, мйло менѣ іестъ же хоть з тобою не можу сіа особисте видѣтыи то принаимѣъ писменне о денекотрихъ рѣчахъ побесѣдоватый й покішити ся. Прый вілнім часѣ не забуваю повторне до тебе ся мôи любезный пріятелю удатисіа зъ прозбою, а то въ наступующйм способѣ. Чулост й милост близніаго въ бідѣъ й великонъ нуждѣъ зостающщаго человѣка голос брата нашаго русйна възйваіе мене чрезъ юста їего мене до тебе быи му рикуъ (sic) помощныи податыи не одмавлающщыи того доброго дѣла; а слава твоя і доброць сердца по собѣъ довгу наміак й вдіачност за собою зоставаїе і нікогда забута немозе бутыи, а Бог милосердныи надгородйт за твою фатигуъ многая лѣта сô всем домом зивушщйм въ нім. Знаю того доброго а бідного чолевіка дуже добре Петра Салевѣча Oberaufsehera, зостаїе въ Тлустім прый стражыи фйнансовѣъ въ 29 Finanz [2] Wach Section, родом зъ села Рожанка Стрийского Цйркулуъ, сйн Андрея Салевѣча Пароха г. к. тоже Петро іест жонатйм, маїе 8 дуже маленкіхъ дѣтіат, жена їест слабовита уставичне хоруїе, платніа їего мѣсяцна вйносйт 13 f. ср. м: цѣлыи дім въ велйкон нуждѣъ і бѣдѣъ зостаїе, въ голодѣъ мусйт зоставатыи, брате любыи когдавис вўв (sic) в тім біднім але уцтивім домѣъ то до милостыи і до плачю каждого быи чле-віка зрушивъ їак бідно жнѣют і утримоватыи мусит свою бідню фамйлйю. — Заслугыи нежгіршѣъ маїе, тилко немаіе кого быи за нйм причйнйв ся. —

По скончейню шкіл Гймназіалнихъ од рокуъ 832 до 836 зоставав в слузбѣъ іако Objäger bey der k. k. стражыи пограницныи (Grenzwache) од 836 до 843 прыи Gefällen Wache іако Oberaufseher аж до сего дніа. — въ 839 тоже ждавъ агжаміи на Респіцйента, і чрежъ іеден годъ заступовавъ місце — въ 845 тойже сам пан Петро Салевѣчъ повторне здав агжаміи на Респиц. зъ доброю кіассою. — Мйнувшыи вже оден рік іак зъ Тарнополского Округюъ Фервалтерйї першыи въ Vorschlag zum Rezpizienten genohmen, а въ Львôвъ до промоциѣ принотованыи, а од своіх приложених іак наиліпше буде зарекомендованйм. Поневажъ жаднаго взладю въ промоцйї на Русиновъ нема, примушоныи зоставъ 18 Лютого 849 з розпаныи писавъ лист до пана Совѣтника Губерніалного Краіевского іако тимцасового заступника Гофрата.— Будь ласкавъ май милосердйіе над тйм домом удай сіа сам до него албо

підыи до Кузємского проси іего быи бувъ ласкав бый сіа за нім причинйвъ быи го промовалыи а на той іего лист од него писаним буде Kraiewski зрушеним і промоцію муъ не одмовит, а за тебе, любыи прітелю немовлата Бога будут проситыи. Пан постмайстер кажав писати до тебе колй хошщеш 40 f. СМ за критуъ бричкуъ взіатыи то быи тобѣъ надіслав, бо видѣв же штаба на колесі пукла і йншоѣ реперацнѣъ потреба.— Цюлюємо вас обидвої [4] сердечне й поздоровлаіем вас.—Зостаю раз назавше щиро зичливім пріятелем. Садкѣъ 25/2 849. Н. Блоньскі.

Пану Петрови засйлаю моіе юниженніе почтеніе, цѣлую сердечне.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 201.

Лист Йосафата Кобринського до Якова Головацького, пис. дня 20. II. (5. III.) 1849 р.

Любезный друже!

Досилаемъ Вам до давнѣйшихъ 50 f. ср. теперка 57 f. ср. Заплатитъ книги, ꙗки Ви за найлучшіи держете — особливо намъ на сердци лежитъ гісторіа отечественнаꙗ — також из краснорѣчіꙗ избиритъ шо хорошаго будетъ.

Старайтесꙗ, чтобъ ꙗкъ найскорѣй пришли тѣ книги. Пропадает душа изъ голоду. А коли не будетъ длꙗ ней корми, не тяжко погибнути — знидѣти.

Коли уважаете шо не зараз тѣ книги прійдутъ то про-[2]-симъ Васъ отступитъ намъ дещо из Ваших книгъ — а собѣ запренумеруйте изъ бѣлого Свѣту.

Особливо памꙗтайте за Зубрицкого Исторію Галиччинѣ. А чей бы вы намъ ю выходили, Лишъ Часописьмовъ не принемеруйте.

Нечути що за Ваши Пѣсни Народнѣ, того бы нам здалосꙗ кôлько ексемплꙗровъ.

Поздаравлꙗемъ Вас всѣ колько нас нынѣ є на Радѣ але нас не совсѣм богато. —

Дух упадаетъ съ чорно жолтым цвѣтом недалеко зайдемъ.

Кобрынск...

Коло... $\frac{\text{20 Лют.}}{\text{5 Март.}}$ 849.

Лист пис. на 2 стор. мал. 8⁰.

Ч. 202.

Лист Григория Боднара до Як. Головацького, пис. дня 23. III. 1849 р.

Жукотинъ дня 23 Марта 1849.

Высокопочтенный Господине!

При зложеню Вамъ моего почтенія и усердного поздоровлѣня, осмѣляюсь Всечестности Вашой слѣдующе прошеніе предложити, и до покровительства и Предстательства Вашого удатись. Рѣчъ тая така есть:

Пропонованій єсмъ на парафію Потокъ, и можебимъ отрималъ презенту, коби знаній Вамъ може заушныкъ польскій а Змѣнныкъ и противныкъ рускій Ѳ. Мацѣлѣньскій зъ Стѣнки незакрутивъ съ Коллиторомъ тую мою залежитôсть черезъ таку Махінацію:

[2] Довѣдавшись що Ѳ. Глебовѣцкій Парохъ зъ Соколова нехоче переноситись на Потôкъ, а мы лиш два ще хочемо презенту дôстати (ꙗ и Ѳ. Проскурнѣцкій Адмѣнѣстраторъ зъ Микуличина); порадивъ Дѣдыча П. Ольшевского, абы Ѳ. Глебовѣцкому накенувъ Презенту черезъ В. Консисторь, а потому, коли тойже писовне до В. Консист. зречися муситъ — о выставлѣнье на конкурсь повторне просити, а принаймнѣй о третого кандидата просивъ; а тогди Мацѣлѣнского В. Консисторъ додати мусѣвби, або принаймнѣй при другôмъ конкурсѣ — насъ (розумѣеся руссиновъ, збути, запеченыхъ; ꙗкся другіи може ꙗки змѣнныки або старухы подадутъ). А ꙗ нынѣ ставъ ꙗк середъ леду. [3] Ꙗкусь маю надѣю дôстати презенту бо ми обѣцює, ꙗк Глебовѣцкій зречеся, але то лишъ крутня, аби мене недрочити, ꙗкъ видко и ꙗкся довѣдую, а тимчасомъ що ничого зъ Мацѣлѣнскимъ по за плечѣ коѣтъ. А менѣ весна пропадає — бо въ Жукотинѣ треба вкладати въ ґосподарку — та може лишати, а въ Потоцѣ анѣ скибки одноѣ не орано анѣ посѣяно — до того анѣ хати анѣ церкви! Теперъ незнаю що зъ собою почати маю и чогося надѣяти. Прото прошу Васъ змилуйтеся надомною и зкажѣтъ хоть одно слôвце В. Кузємскому, чиби неможъ мене поратувати, аби ворогы нашѣ нетѣшились а Русыны неочаꙗли ꙗкъ ꙗ ту выпаду зъ пропозыцнѣ — а тогди и жôнка мене ôдступитъ а ворогы въ долонѣ зплещутъ. Помовте тамъ зъ ласки своей съ Пралатами нашими Всечестными, та двигнети мене зъ недолѣ.

[4] Ꙗ теперь нѣчого неможу писати анѣ гадати бо менѣ голову дорогы по за Днѣстеръ та труды забили — що ходжу ꙗкъ самъ не свôй.

Мою Дубинку выпичатали въ Зорѣ та много погрѣшкôвъ друкарскихъ пропустили. Найбôлшу видко въ стезцѣ: Страхаюсь зазнати щей нынѣ — а вны вытиснули: Страхаюсь заснати etc. черезъ що нема сенсу. — Отъ немаемо книжокъ русскихъ достаткомъ до чительнѣ, хотяй вже до 100 fl. CM. зложеныхъ далѣ маемъ — лишень що Вашими пôдкрѣпляемся — и огникъ роздуваемо; дай Вамъ Боже здоровля та многая лѣта за Вашу готову колоду, бо безъ Васъ небулобы при чѣмъ намъ нынѣ и грѣтись.

У насъ Landsturm вже ажъ по Днѣстерь запроваджуесь, дай Боже аби ся обейшло безъ ужитку оного въ супокою.

Довѣдайтеся прошу Васъ усердно дещо о моѣхъ інтерессахъ — та донесѣтъ и почтѣтъ мене писаніем Своѣмъ и о руской справѣ и надѣѣ. Можь маети яку принумерату — та напишѣтъ абисьмо збирали и чимъ тимъ могли ся прислужити.

Со всякимъ Почтеніемъ поручаюсь Милости и доброй Памяти Всечестности Вашой

слуга и возпытанныk Вашъ

Г. Боднаръ.

Лист пис. на 4 стор. 4°.

Ч. 203.

Лист М. та І. Кобринських до Як. Головацького, пис. дня 26. III. 1849 р.

Kochane Szwagerstwo!

Okoliczność ważna znagla mnie, do Was Ks. Szwagrże z prośbą udać się. Jak Wam wiadomo, miałem a conto zaskarżenia od mego ludzkiego proboszcza kommissyjkę, a w skutek téj taką zesłał Konsystorż decyzyję: Abym ja był parochowie we wszystkim pomocnym, a paroch by się ze mną po bratersku obchodził. dodając, że między nami jakiś inanimositates zachodzą, a nie jakoby ja moje obowiązki zaniedbywał, uczynił przytém Konsystorż uwagę, by Dziekan, jeżeliby my się niepogodzili, doniósł o tém Konsystorżowi. Nasza ugoda taka była następnie, żeśmy się przy wizycie dobrże wyharkali. Czyli i co Dziekan Konsystorżowie doniósł, nie wiem; to tylko [2] wiem, że będąc przeszłego tygodnia u mego proboszcza, zoczyłém wyłagodzone pismo do Konsystorża, a zapytawszy się nauczycielia domowego, coby to też było, powiedział mi, że znowu na mnie do Konsystorża napisał. Z przyczyn tych bądźcie Ks. Szwagrże tak łaskawi, i pomówcie z Bocheńskim, o moim interesie, co myslą ze mną uczynić; bo jeżeli bym wiedział,

iż mnie może w skutek ustawicznego kałatania ze strony proboszcza translocatia czeka, w takim razie wiedziałbym, czyli mam wiosnę robić, bydełko zprzedać etc. Cała rzecz jest ta. Proboszcz słaby, już drugi tydzień ni mszę sw. niemiewa, ni spowiada, (zdałoby się o tém Konsystorżowi donieść) cały ciężar zpadł na mnie radby żeby za niego robić, a jeżeli ja się o jakę wynadgrodzenie upominam, to mi powiada, a mini szczo się łyszyt, wy berete 150 fr. abyśte za mene robyły, gdziesz z takim człowiekiem może do ugodę przyjść który tylko chytroscią swoją mnie zbywa.

[3] Przy téj sposobnosty, dowidajte sia, co naszéj gromadzie Czarno Potockiej, która do Gubernium i Konsyst. o rozłączenie od parafii pisała, za resulucija ma przyjść.

Koło nas całkiem po wojennemu. W sobotę przyszedł Bataillon Bianchi i 3 armat do Delatyna i jeszcze więcéj wojska spodziewamy się piechoty, z kawalerią i artyleriją; skoro tylko sniegi ztopią się, myslą się przez granicę do Węgier przyprawić. Jutro dwie kompaniję i 3 armaty w górę do Jabłonicę odchodzą. Jest tam czernia około 500 ludzi którży się co tygodnia mieniają, strzelcy chłopi, którzy fasują lenik i około sto żołnierża.

Co też brat Alojs porabia, list jego otrzymałém ale niemiałém na ten czas diengi mu posłać. Jezli w potrżebie zaratujcie go, a ja da Bóg doczekać, koły nas Wuhry ne zakoliut, jak przyjadę na konkurs z podziękowaniem zwrucę. W górach juześmy dawno niebyli. Martynka coś słabuje. — Asaphat swoim zwyczajem [4] radby, szczoby Ruś zacwyła.

Wsi Wam sia kłaniajemo. Widpyszit dla moho interesu borzenko, i podajte my radu jaku. Titusowy podiekujte wid mene, szczo my pysaw.

NB. X. Gadzinski za sebe nehoden robyte, mene czém tém zbuwaje, a koły mu ne po jeho woli, to zaraz je uże i na mene suplika. — Szczo dobroho koło was czuwaty, jak Wam sia powodyt. Czułyśmo szczo wasze auditorium wełyke. — Napyszit my, kotru z gazet by zaprenumerowaty, kotraby za praudow szła, z kotroiby moż szczoś nauczyty sia i dowidaty.

Wsim znajomym pokłonitsia wid nas.

Buwajte zdorowi.

I. Кобржиньскі.

Чорный Потѣк 26/3 849.
Letzte Post Łanczyn.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 204.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 16. (28.) III. 1849 р.

Любезнѣйшій Братчику Ярославе!

На самый передъ дякую Тобѣ братчику милый за Твою помôчь, въ круту годину она до мене дôйшла, якъ уже тôлько разôвъ. — Кобъ Господь далъ коли, хочь ôтвлячити та ôтплатити ся! Ти уже десь що хвиля выглядаєшь мене, чи дотримаю хочь теперь слова моєго — радъ бысь натѣшити ся налюбовати ся мною якъ отець марнотравнымъ сыномъ. — Охъ браты и братчики, не знаєте якъбы то я радъ налюбовати, набесѣдовати ся, наплакати ся съ Вами зъ радощей — та годѣ! уже самъ надѣялъ ємь ся, же тепер доконче поверну до родины! Все було уже упоране, и зъ Италіи прибула моя скрипка, и съ министерствомъ военымъ погодилъ ємь ся, и все готове було лишь выѣзди — и Кобринского книжочку выправилъ ємь — и самъ 15 Марта малъ ємь въ дорогу рушати — при ôтѣздѣ хотѣлъ ємъ Тобѣ писати — ажь тутъ якось получаю ôтвѣтъ ôтъ Стадіона, каже: — „Ihr Anerbiethen als ruthenischer Translator werde ich nicht unberücksichtigt lassen, wenn — ich in den Fall kommen sollte, davon Gebrauch machen zu können — маєшь вôзъ и перевôзъ, надѣй же ся на таку резолюцію. — О. Шашкевичь такожь мене студено принялъ словами: — „коли покажете, же сьте до того способны, то“ — думаю нема що робити, ѣдъ чимъ скорѣйшь, тимъ лучше — Литвиновичь и Вислобоцкій, ледви говорити со мною хотятъ — бѣда думаю и межи своими, можь лѣпше буде дома, выѣзди і выѣзди; тымъ часомъ въ кôлька днѣ по резолюціи Стадіона приѣзджає до мене Г. Вислобоцкій — гостѣ высоки, невиданы, несподѣваны — а за чимъ? отъ помагати переводити манифеста та законы — кажу, я отъ на ôтъѣздѣ, менѣ що иншого на головѣ, не ваши патенти — [2] сталъ ôнъ менѣ договорювати, то се то те обѣцяти, и я принялъ ся до роботы. Мовлялъ ты, чеши дѣдька зъ рѣдка, може и ôнъ придасть ся на що — хочь дивный чоловѣкъ, я уже много людей зналъ, але такого николи, переглянути, дôйти єго ани крыхты не можна; голова славна, проникливa, особлившій организаційный, предпринимаючій таланъ; вымовный, дотепный, працовытый, съ чрезвычайнымъ тутъ вилывомъ, можна сказати, нашихъ министрôвъ со всѣмъ заволодѣлъ, завоєвалъ, що ôнъ скаже, то для нихъ письмо святе — нибы щирый, солодкій, то зновъ студеный и терпкій — що въ єго сердню! тамъ непереглядная Колбань, дна и не доглянешь — якъ съ такимъ чоловѣкомъ — объити ся? — Моя простота и добродушнôсть не выстарчитъ — скажи менѣ, брате, чи не знаєшь ты що о нѣмъ — ôнъ зъ Зборова родомъ, въ Тернополю бувъ въ школахъ, булъ професоромъ въ заведенію Іезу-

итскôмъ у Львовѣ у св. Николая — директоромъ печатни Ставропигіянской у Львовѣ, путешествовалъ по Россіи, особливо по южнôй Руси, — булъ учителемъ Россійского наслѣдника — єсть тутъ при статской печатни, учителемъ россійского языка — а разомъ и Факторомъ, сполуредакторомъ многихъ часовыхъ письмъ — и de facto совѣтникомъ министеріялнымъ не тôлько нашой провинцій, але и всѣхъ справъ, внутреныхъ и пр. пр. пр. — Я виджу треба бути потульнымъ, але ôнъ менѣ ôтъ первой встрѣчи дуже не подобалъ ся — первѣстне впечатлѣнье було нибы Ляхъ, нибы Єзуитъ (духъ св. при насъ) — я не хочу єго посуджовати, але довѣрья до него не малъ ємь и не маю, а однакожь тяжко єго ôтрыцати ся — такъ принялъ ся я до дѣла, зразу якось не спôрно йшло, але убулъ ємь ся. Впрочѣмъ кажу Тобѣ брате, що менѣ тутейшни переводы со всѣмъ неподобалися, — старый якъ той каже Gallimathias — разъ хочутъ бути дуже популярными (хлопскими), то зновъ декуды высокоучеными, нема середной мѣры — мой голосъ слабый и лишь приватный, мене до засѣданій не припускаютъ. — Отець Шашкевичь всѣмъ верховодитъ, [3] честный мужь, нема що казати, але такожь хвилями малодухій; нашимъ громадамъ хочутъ накидати бурмистрôвъ — капитанôвъ, — цѣркилъ (sic) якъ булъ такъ буде — друкъ (але не drąg) друкарь и друкарня — то зновъ касательно, наблюденье соразмѣрно и безъ лику подобныхъ, що ажь сумъ побирає — ваши переводы, въ Зорѣ то золото напротивъ того — и така комисія пріймає ся до толковательства законôвъ, не знаю якъ при тôмъ стане, що скажутъ наши сусѣде, потомки — годѣ, а тутъ самъ не перемогу, може и моє не все добре — але предцѣ. — Такъ будьте ласкавы Русине, стережѣтъ храму Господня, народности нашои. — Вашь голосъ єсть голосъ народа — сохраняйте языкъ въ давнѣй чистотѣ, бо великая грозитъ туча. Я роблю що могу, але поводовати ся мушу, доки самостоятельнымъ не булу. — На Радѣ рускѣй и на Тобѣ брате все полегає; я знаю же ваши переводы со всѣмъ инакше выпадутъ — мы тутъ навѣть въ правописи не соглашаємъ ся — для того держѣтъ и становѣтъ ся вы, щобы не було вреду для народа. —

Якъ казалъ ємь, Вислобоцкій є тутъ всѣ и вся — що ôнъ задумає, министерство духомъ исполняє — на такôмъ чоловѣку много залежить, але єму треба повагою (autoritas) показати, що не все добро, що зъ него походитъ, Вы тамъ можете съ нимъ незначно въ заводы ити, опозиц(і)ю ставляти — єго дарованья суть для насъ необходимы, але для него треба узды. — Ôнъ менѣ обѣцялъ мѣстце при толковательствѣ (трансляторствѣ) — чи правда, побачимо — але ôнъ каже по єго планѣ треба на кождый языкъ принаймнѣй трохъ, для того казалъ менѣ, щобы я єму нараѣлъ кого зъ Львова, або до Тебе пôдъ секретомъ писалъ, що бы

жадныхъ „интригъ“ не було!!! — По его желанію має сей чоловѣкъ бути молодый, робочій, талантный, знаючій [4] основно по руски, нѣмецки або яке инше нарѣчье славянске — або хочь лише нѣмецки и руски — до того має бути потульный, то нибы то якъ я — наконець мусить бути свѣтскій; для того брате, прошу Тебе, ôтпиши менѣ якъ найскорѣйше, и подай менѣ вѣсть о якôмъ молодцю — Вислобоцкій споминалъ про якогось Леонтовича (має бути кревнякъ Литвиновича) — я бы радъ брата Петра вкрутити, але бѣда бачишь, що въ тôмъ знать и Литвиновичь буде голосъ мати — ôтпиши менѣ дуже пильно, бо на тôмъ много залежитъ, и поручи якого найлучшого молодця знати будешь. — Впрочемъ сей листъ нехай зостане межи нами въ глубокѣй тайни; такожь и сему молодцеви не споминай ничого передъ часомъ, лишь ожидай дальшой вѣсти — такъ вимагає ляпитика!!! — Памятай, то не жартъ, може довѣдаємъ ся що бôльше. Наконець не гнѣвайте ся на мене, що я еще до Васъ не ѣду — кто знає може предцѣ еще на Великдень побачимо ся — я тутъ лишь на питцѣ вишу — якъ бымъ не приѣхалъ, то поживайте здоровеньки и за моє здоровлье священе яйце, я Васъ такожь буду споминати и въ духу радовати ся. Уцѣлуй сердечно ôтъ мене Мариню, Петра, Василя, Николу, Емиліяну, Маму, Юльцю и всю на всю прочу живу родину — и гараздуйте здоровы, та не забувайте на Вашого щирого брата и родяка

Ивана Головацк.

Вѣдень 28/16 Марта 849.

Г. Зубрицкому ôтъ мене, а Тобѣ ôтъ Г.Г. Вислобоцкего и Литвиновича усердное почтеніє — ôтписуй скоро — выбачь що такъ недбало пишу — нема коли. —

Лист пис. на 4 стор. вел. 4°.

Ч. 205.

Лист М. та І. Кобринських до Якова Головацького, пис. дня 30. III. 1849 р.

Kochany Ks. Szwagrże!

Zawakowała kapellania Lucza koło Berezowa. Ilnicki, który z Oskrzesiniec na miejsce Simonowicza miałbył przyjść, powiedział, że nie mysli tam pójść, chyba na krótki czas — mysli abo na Coop. Podhajczyki abo na professora do Stanisławowa. — Domyslam się, że i mego proboszcza zięć Kwoczyński z Tysmienicy o Luczy stara się. — Postarajcie się wszelkiemi sposobami, ja wszelki wydatek zwrócę,

zapobiegajcie na prędce, bym nie utracił to miejsce, bym się z tego prawdziwie Czarnego Potoku oswobodził. Robie tu jak czarny wół, dochodów bardzo mało pieniężnych, grunta Potocki nie dozwala mi proboszcz używać, chleba z cérkwi nieznacznie, trzeba wiele dokupywać i dla bydła trawę, by niezatracić bydełko, więc tylko expensuje się, tracę się, wszystko ubywa, a nie przybywa i jeszcze do tego proboszcz mnie skarzę; mogę azatém jeszcze na x wyjść.

[2] Dołączoną prosbę podajcie jak najprędce, pomówcie, pokowtajte, pomastit, czej by co z tego było. Jeżeli może Wacław z Myszyna się podał, to on możę zrecessuje, będę w krótce wiedział, i napiszymy w krótce o tém. Wy na kożdyj sposib dla mene starajte. Proszę w najkrótszym czasie odpisać, czyli mam mieć nadzieję, bo ja tu zaczął gnój rozwozić, — w Luczy gnój by poprodały, jesliby ja tam niepryszedł, a w przeciwném razie ja bym go zakupił. — Pisał do mnie brat mój Nikołaj externista na drugim roku theol., ma być w bardzo przykrym położeniu, prosi o 10 fl. C. M. ja mu posyłam tą razą 5 fl. C. M. jeżeliby témi potrzebne wydatki swoję nie opędził, proszę mu na moję Conto jeszcze pięc wyżyczyć, a ja lub Wacław, lub Tato wkrótce z podziękowaniem Wam widoszłemo. Proszę go pozdrowić od nas wszystkich. Przy wolniejszém czasie napiszę do niego. Mieszka jak mi pisał sub № 376¹/₄ im Hause des Klimke bei der Frau Karpińska vis a vis der Ossolinskischen Biblio-[3]-thek. — Przy Adressie do mnie letzte Post Łanczyn.

Buwajte zdorowi

M. J. Kobrżyński.

Czarny Potok 30/3 849.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 206.

Лист Йосифа Кропивницького до Якова Головацького, пис. дня (24. III.) 5. IV. 1849 р.

Прыподобный и Всечестный

Господине!

Вже отъ долгаго часу збыравимъ ся Вашему Прыподобію хоть листовне моё высокоё почтеніе заслати, але то обовязки, то слабость не дозволели мнѣ того. Теперъ будучы трохи пры черствійшыхъ силахъ, взявимъ за перо бы хоть кôлька слôвъ до Вашего Прыподобія написати; — оразъ вже Вамъ на мѣсци заслати зъ далекіехъ сторонъ жыченія всего добра и щастія. Неувѣрете якъ сердце моё радуётся изъ положенія

Вашего, хотай и тая посада маё великіи прыкрости але зъ того прынаймѣ тѣшуся, ижъ малести на селѣ зъ щоденнеми недостатками клопотатися, теперъ маючи утрыманіе забезпечене, стоете на [2] посадѣ для народа далеко полезнѣйшой. Най Васъ Богъ Всемогущый покрѣплаё и утрымуё для утѣхи и ползы дѣтый Вашыхъ, а найболше для ползы бѣдного и слѣпого народа нашего. —

Пры здаренной способности отсилаю Вашему Прыподобію грошѣ за 20 кныжочокъ Моха и З. Петришевича; разомъ 2 fr. 30. кр. ср. которіи зо́ставелисти въ мене, а я продалше зѣбрани грошѣ Вамъ отсилаю. Ёсли бы можна ще де нешо дѣстати и прыслати, то бымъ старалъ ся знову десь продати. — Въ насъ позволена Рада, и такъ по трохы зѣждзаютъ ся то Священнеки то Селаны, але много де некоторіи намъ шкодятъ, якъ на прыкладъ Павенцкіи зъ Жыжномира, Мацилѣнскіи съ Стѣнки, — Федоровичъ зъ Коропца, — Навроцкіи зъ Порховы, и проч. колы тіи выродніи Сыны рускіи запоменаютъ ся и на матеръ свою власну пореваются, щожъ девовати ся Ляхамъ? — тымъ затятымъ ворогамъ Русенôвъ! Въ насъ спокойно и тыхо, — леше запровадели и наказали тыми днями общоё рушеніе (:Landsturm:) — але не знати протѣвъ кого? — таже чутка певна розходится ижъ Бемъ прыставивъ ся до царства небесного, где ёго теперъ закликали а Москалѣ по́дписали Пашпортъ; — въ выжшыхъ Уграхъ копаё вже [3] угорска справа, а въ Италіи такъ велику побѣду отнесли нашіи Войни! — Незнати що ся стало зъ Шашкіевичомъ, анѣ слыху о нимъ; чы де Нѣмцѣ не сховали? — Що тамъ порабяютъ Працовнеки рускои мовы и руского добра? Нѣцъ не чувати чы вже що зъ кныгъ перевели на рускіи язикъ? Незнати чы рядъ щыро зхоче поперати нашу справу? Кобы необѣцяли грушкіе на вербѣ. — На нашой Радѣ ураджено абы Головна Рада въ Мѣнѣстеріумъ вставилася и просила абы Сылянамъ заказано було хоть на кѣлка лѣтъ пола продавати, бо неувѣрети якъ ся взяли хлопи до продажи; — незнати чы що съ того буде. —

Ко́ньчу моё письмо, съ просьбою дабы Ваше Прыподобіе преймити рачели мои чувствія правдивой и необлудной отвертости, — поручаючи ся ласкавой памати доброму сердцю Вашему

Вашъ всегда найповолнѣйшыи слуга

Іѡсифъ Кропивницкій.

Бучачъ дня $\frac{\text{24 Марта}}{\text{5. Апрѣля}}$ 849.

Всечестной и почтенной половицѣ Вашой глубокіи уклоны и слова высокопочтенія засилаю.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій сторонї адреса:

Бучачъ.

Ёго Прыподобію Господыну

Ꙗ: Головацкому.

Учытелеви пры Всеучылещу Лвовскомъ Руской лѣтературы и языка. Всечестнѣйшому Іерею и благородному

въ Лваградѣ.

Ч. 207.

Начерк листу Я. Головацького до Гартенштайна, пис. дня (26. III.) 7. IV. 1849 р.

Високопочтенный Господинъ

Милостивый Государь!

Получивъ Ваше благосклонное письмо (7/3 849.) съ изъвѣстіемъ о жела(є)мыхъ мною рускихъ книгахъ отъ Кіевскаго книгопродавца Гна Должикова, я долженъ былъ ожидать обѣщаныхъ Вами извѣстій отъ Московскихъ книгопродавцевъ касательно выписки рускихъ книгъ — по обстоятельства принуждаютъ меня обезпокоить Васъ моимъ письмомъ. — Na случай, єсли пришлось бы выписывать рускія книги, благоизволите изъяснить меня касательно посылки денегъ. Вѣроятно въ рускую Имперію должны высилаться денги самою серебрянною рускою монетою — которую у насъ поличуть (sic) весьма трудно — потому имѣю честь просить Васъ чтобы Вы благоизволили принять на себя трудъ вымѣнить Австрійскія бумажныя денги которыя я намѣреваюсь прислать Вамъ, въ Бродахъ на серебро съ принадлежащею лажей; или благоизволите посовѣтовать какой другой способъ, касательно этого дѣла. —

[2] Въ прочемъ я долженъ прибавить, что желаніе моє не ограничивается на самôмъ спискѣ книжокъ, которыя я Вамъ послалъ. — Я желалъ бы получить ихъ побольше, а именно а) Всѣ повѣсти, поезіи, драмы и вообще всѣ сочин. какія только изданы на малорускомъ, собранія пѣсень народныхъ малорускихъ, б) Всѣ учебныя книги для Гимназій и университетôвъ изъ которыхъ преподаются въ Россійскихъ учебныхъ заведеніяхъ науки: Географіи, Исторіи всеобщей (и частной:), исторіи натуральной, ариѳметики, математики, Геометріи, философіи, физики, и прочь., исключая науки иностранныхъ языковъ и Литературъ. Я желалъ бы имѣть списокъ всѣхъ книгъ этого друга (sic) съ приложеными цѣнами. —

в) Nѣкоторыя сочиненія касающіяся Исторіи древней и изданія древнихъ рускихъ памятниковъ, которыя въ спискѣ ознаменованыя.

Въ прочемъ при первой выпискѣ рускихъ книгъ я желалъ бы имѣть полную роспись рускихъ книгъ какого нибудь лучшаго книгопродавца.

26 Марта / 7 Цвѣтня 849.

Начерк пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 208.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 12. IV. 1849 р.

Всечестный Іерею и милостивый Господине!

Съ благодарностію посылаю я Вамъ первое разсужденіе о русскомъ ꙗзыкѣ Г. Павскаго ѧ прочиталъ его съ великимъ удовольствіемъ наслаждаѧсь тими учеными наблюденіѧми надъ языкомъ русскимъ, въ котораго составъ онъ такъ глубоку (sic) успѣлъ проникнути, и открыти такъ много новаго о чемъ даже лучшимъ нашимъ лингвистамъ словенскимъ никогда не снилось. Я бы совѣтовалъ дружески нашимъ „вôдповѣдательнымъ Редакторамъ“ прочитати тую книгу со вниманіемъ для их лучшаго обученіѧ о томъ что есть ѧзыкъ русскій, что его нарѣчье, что грамматика и что правописаніе. No дабы не было тое откровенное слово въ гнѣвъ кому небудь сказаное, най оно будетъ промежь нами произнесеннымъ. — Посылаю ѧ Вамъ такожь мой историческій очеркъ „Польща Русь и Ромыны“ написанный съ повода бывшей на нашомъ народномъ вѣчью депутаціи Ромынской, котораѧ съ такъ громкими восклицаніѧми отъ насъ была принятаѧ. [2] Менѣ хотѣлось въ немъ доказати, что Лехіѧ Ромыновъ такожь замышляла собѣ покорити, по завоеваніи Червоной Руси, но кажетсѧ что на дармо селилась. Быти можетъ что ею Г. Павенцкій напечатати изволитъ въ Зорѣ галицкой, естьли мой ѧзыкъ не станетсѧ перепоною моему дерзкому домагательству. Я надослалъ тойже Редакціи мой „Голосъ изъ Галича“[1]) — но онъ не есть доселѣ напечатанный по всей вѣроѧтности для его чисто-русского содержаніѧ и цѣли. Въ прочемъ, естьлибы моѧ статьѧ о Ромынахъ печаталась, то ѧ соизволяю на тое съ тимъ условіемъ, чтобы не сдѣлано было не малѣйшаго отступленіѧ отъ еѧ содержаніѧ, ѧзыка и его правописаніѧ. — Я надѣюся отъ Вашой милости получити еще III-ое разсужденіе Павского, для скорого прочтеніѧ естьли оно не есть Вамъ теперъ нужное.

---

[1]) Друк. в „Зор-і Галицк-ій“ за рік 1849. Ч. 51. 53.

Желаѧ Вамъ счастливыхъ и веселихъ Святъ имѣю честь писатисѧ Вашимъ

истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

12 Апрілѧ 1849
въ Уневѣ.

Лист пис. на 2 стор. 8⁰.

Ч. 209.

Лист К. Блонського до Якова Головацького, пис. дня 23. IV. 1849.

Любезный Пріятелю!

Зновий нема нѣчого уъ насъ, Мый сидимо й думку гадаѣемо, не ма где зъ дому вѣдїхати, Хмелева іест дла нас теперъ цѣлком чужа, где передтим була нам любезна. П: Киселевскй дуже ся знаношели ся, від твого одѣжду (sic) до Лвóва то в насъ анї раж (sic) не булий, а мый мало о тоіе дбаіемо. Хвалйте бога здоровйсьмо всѣ. Купецъ що ся трафлавъ (sic) на твою стару бричку сйм часом небув у насъ, але я буду сам въ Львöвѣъ (sic), а як спродам то всѣъ грошѣъ дорупу — за Амброзю нашу нічогом непесавъ бо жури не жнаїемо (sic) що робйти маѣмо, очко єѣ [2] їеднакове як вперед так ї тепер їеднакове їест, пишу до тебе буд ласкав довідаи ся сам їего самого щй може сегорѣчну катаракту здоимати тому 8 мѣсіачѣвъ од холери іак дістала, а дитина маїе оден рѣк і мѣсіачѣвъ 9 — тобим приѣхав до Львова на 3 Маѣа, таи щи буде на тои час п. Славіковскѣ въ Львöвѣ, би експенсу ныи подніати великого з дитиною, а може щеи не буде въ Лашкѣвчѣх на Іармарку то бу (sic) бла (sic) мене лѣпше випадало влад але прошу тебе довідай ся вѣд него докладне і напешй мевѣъ (sic) чрез почту іак най швитше о що тя дуже прошуъ (sic), й щыи довго дитина може бавити ся въ операциѣъ (sic) бйм мож жакїеровати (sic) ся, бо як би міг помочи на око тобйм до Лвова въ Маю приѣхавъ. [3] Дуже насъ тоїе кѣшит (sic) що Імость Добродз. щасливе зъ Кракова повернула ся, жичймо щобнъ (sic) Ярославъ великыи въ щѣскѣю (sic) въ здоровлю зраставъ вам на покѣху. Шумланска була у нас (з) своѣовъ маловъ а Албїнко набурмосив ся ї каже сесе ныи Мѣича Хмілївска. Беременскому освідчу на конгрегачиї 26 т: м. уъ (sic) него о щос писав. — Буваѣте здоровй чюлуіемо вас сердечне. Жостаю (sic) Ваши щиросердечни пріятель

Н. Блопъскі.

Садкй 23/4 Цвітня 849.

Лист пис. на 3. стор. 4°. На четвертій сторонї почтові стампілї: Lemberg 25. Apr. Tłuste 27. Apr. та адреса:

An Se des Herrn Herrn
Jak. Głowacki
Professor der ruthen. Sprache an der Lemb.
Universität
Klein Krakover Gasse
in Lemberg.
Franco N. 88. II Stock.

Ч. 210.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. (23.) IV. 1849 р.

Любезный Брате Ярославе!

Христосъ воскресъ! гараздъ съ Вами! Богато працѣ, для того не могу ся широко росписовати; але и тоє трошки не дуже потѣшне; — рѣчи теперь со всѣмъ иншій оборôтъ взяли — для мене видитъ ся уже тутъ вся надѣя пропала. — Трансляторство єсть теперь придѣлено до Министерства справедливости. — Панъ Министеръ Бахъ положилъ собѣ за Prinzip (!): не пріймати, лише укôнченого юристу — щобъ єго и до чего иншого уживати. Тожь и Вислобоцкій теперь дуже крутитъ ся ся и самъ не знає, чи удержитъ ся, бо и ôнъ не юриста; и до того уже має посаду при ц. к. печатни, а Бахъ не хоче ани священика, ани такого що уже має посаду. — Выслобоцкій настроєный видитъ ся Литвинов.... хотѣлъ бы, коли самъ не встоитъ ся, Леонтовича впхати — а Яхимовичь зарекомендовалъ якогось Лавровского — [2] а я не маю жадныхъ плечей — нехайже буде и такъ! бирократіи бачу нема ще кôнця — я теперь вже самъ не знаю, що робити — либонь уже хрестикъ на мою долю положити, и вѣчная память заспѣвати — не здивуй ся про те, єсли учуєшь, що я подалъ ся на достойника (офицера) до руского полку — то було въ роспуцѣ — але бачу и тамъ уже мѣсця пообсаджованы. — Читаю, що у Львовѣ ôтворило ся мѣсце на Переводчика руского. — Тысь менѣ писав, що Петро о тоє старати ме ся; менѣ не льзя єго доли перепиняти, може она єму бôльше буде спріяти, якъ менѣ. — Дай Господи! але тутъ ходитъ о тоє, чи певный ôнъ, що получитъ тоже мѣсце, чи може має якого сполузаводника, котрому ôнъ не буде мôгъ встояти. — Тожь менѣ, братчики любезныи, ôтпишѣтъ скоро, чи маю ся на тоє подавати, чи ни?

Братчикови Петрови красненько дякую за Зорю Галицку — дуже мня нею врадовалъ; впрочѣмъ Зоря Галиц(ка) [3] красно и поважно

выступає — и языкъ хорошій — прекрасна пѣсня Могилницкого въ послѣднихъ числахъ дуже ми до сердця промовила. —

Я тымчасомъ буду ще пôджидати, що за конець буде тому всему — и займаю ся въ затишку домовôмъ тымъ, до чого мене судьба позыває — съ книжникомъ Венедиктомъ зробилъ ємъ контрактъ — уложити словарь и граматику коротеньку руску за 450 fl. србн. — Може схочешь Брате менѣ въ чѣмъ пôдпомогчи! — щобъ скорѣйше праця зъ рукъ пôйшла. — Про Котляревского Енеиду я хотѣлъ розвѣдати ся, що ся съ нею дѣє — але тымъ часомъ Шашкевичь ôтъѣхалъ домôвъ. — Мехитаристы уже зачали трохи осаджовати, але мало що; але самы не знаютъ, що съ нею зачати — а безъ Шашкевича они такожь не могутъ менѣ єи поручити — впрочемъ я готовъ каждои хвили обняти коректуру.

[4] Бувайте здоровы, майте ся гараздъ всею хатою и съ маленькимъ новорожденцемъ, нехай єму доля росте! Цѣлую Васъ всѣхъ сердечно

Иванъ Головацк...
вашь братъ.

Вѣдень 23/11 Цвѣтня 849.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 211.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (19. IV.) 1. V. 1849 р.

Любезный Братчику!

Не ожидаючи Твого ôтпису на пôслѣдній мôй листъ, засѣдаю зновъ до пера — и сего разу не много Вамъ маю доброго возвѣщати: въ Уграхъ наша армія не дуже щастлива, а Мадяроны уже снуютъ ся ажь по пôдъ австрійскій границѣ — я всего того не понимає (sic) и не вгадаю, якій конець тôй вôйнѣ буде; тутъ у Вѣдни великій страхъ и поплохъ, що Угры або Русы прійдутъ — оногда вже вѣсть ходила, що передня стражь россійска уже прибула — але то лишь поголоска — въ Голумуцу сподѣютъ ся Царя Николушки — а тутъ въ ц. к. печатни приготовуютъ потайно якись манифесты, бо зновъ друкарѣвъ позамыкали до роботы; що ся зъ того выклює? Богъ знає. — У Васъ знать уже давно Москалѣ бушуютъ? — Такожь єсть тутъ великій съѣздъ священичества, на котрôмъ маютъ радити объ ôтношенію церквы до новыхъ законôвъ — прибулъ сими днями и Е. Пр. Яхимовичь — треба буде такожь до Него пôйти и представити ся. — Въ послѣднôмъ листѣ писалъ ємь Тобѣ о контрактѣ моѣмъ съ Венедиктомъ — уже сьмо мали заключати наше условіє, ажь тутъ найшла ся ключка и перепенила все — ôнъ помѣрковалъ ся, що тутъ у Вѣдни нема въ жаднôй печатни маленькихъ черенокъ здôб-

ныхъ до словаря — хоче ихъ спроваджати зъ Праги або зъ вôдки, и такъ [2] тая робота хочь не ôтложитъ ся то протягне ся Богъ знае на коли; въ прочêмъ кажу Тобѣ, що то тяжка рѣчь, входити съ книгарями въ умову, хотѣли бы Тебе высъсати до послѣднои кровцѣ, а навѣть рады бы, щобъ имъ житье и душу запродати. — Петрунь прислалъ менѣ недавно листочокъ, въ котрôмъ дивуете ся, же В...[1]) за мною писалъ до Львова и поручалъ мене на достойника до руского полку — щожь Вамъ на тое сказати: отъ не рада коза торгу, та муситъ — тое намѣреніе я уже малъ въ Италіи, кобъ удало ся перенести до линіёвого вôйска и хотѣлъ емь писати до Шимунича; але повернувши забулъ емь на тое — ажь тутъ В... зновъ мене пôдмовилъ, и таки силою до министра завѣлъ, не можна ся було его ани спекати — но я сомнѣваю ся щобъ ôнъ для того учинулъ (sic), жебы мене позбути ся, бо ôнъ моеи конкуренціи не боитъ ся — але ручатися не хочу — въ прочêмъ я могу слово цофнути, скоро бы ся лучило що лѣпшого ци тутъ це де инде — але такъ на свѣтѣ — бѣда тай годѣ — словомъ кажу Тобѣ, що я теперь власнои воли не маю, поводую ся леда кимъ, кождый вѣтрець колибае много, и не знать чого держати ся. — Позавтру т. е. 3. Мая я переношу ся на нову обытель, для того пишѣтъ и присылайте менѣ що Ваша воля пôдъ адресомъ: J. G. Josephstadt Herrengasse № 190. 3 Stock. Thür № 31.

[3] Ще одна гадка менѣ навинула ся: напиши менѣ брате, що наши Русине думаютъ про гражданку, чи они совсѣмъ и на вѣки будутъ ся нею цурати, думаючи що кирилиця на долго удержитъ ся? — чи бы не можна сего словарця печатати нею, и чи булъ бы покупъ на тое? — Господинъ В... розказовалъ менѣ, що П. Павенцкій писалъ ему листъ такій, що ажь плакати ся хоче про кауцію, котру новый законъ на политичны письма вкладае, и ôнъ духомъ пôшовъ до Министра Баха, и вымôгъ тôлько, що Павенцкій за Зорю Галицку не буде платилъ кауціи — если правда, що я вѣрую, то велика добродѣтель для насъ — тому то братчику, чеши дѣдька зъ рѣдка; его слово тутъ много стоитъ; самъ Бахъ назвалъ его „ein unersetzliches Individuum“ — тожь знати Намъ, на кого и на якихъ уповати — Г. В... о Тобѣ, о Устіяновичу и Петруню съ чрезвычайнымъ глубокимъ почтеніемъ говоритъ — для того ост(о)рожно, що бы не попсовати собѣ!

Бувайте здоровеньки всѣ хатою, цѣлую Васъ сердечно и прошу о борзіи вѣсточки

Вашъ братъ
Иванъ Головацкій.

Вѣдень $\frac{\text{1 Мая}}{\text{19 Цвѣтня}}$ 849.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

---

[1]) Вислобоцький.

Ч. 212.

Лист Григ. Боднара до Якова Головацького, пис. дня 10. V. 1849 р.

Высокопочтенный Господине!

Карту зъ дня 6/18 Цвѣтня с. р. отримавємъ ôдъ Всечестности Вашой съ увеселителнимъ и возхищеннимъ чувствомъ — за що Вамъ нынѣ моє благодареніе и Почтеніе складаю. Радбимъ бувъ самъ до Львова на 3/15 Мая одѣхати — зобачитись съ Нашими Бого- и отечестволюбными — ревними Руссинами утѣшитись и почтеніе Имъ моє зложити прилично — но слота мене зперла — що тяшко менѣ слабими кôньми до Станѣслава достатись. — Одже и для того вынѣ пишу и кланяюсь Вамъ — а уповаючи на Вашу святу Ревность и усерднѣйшоє заниманіе ся справами найдорошшого Намъ Отечества Нашего — посилаю на Руки Ваши Гроши — призначени на пôддвиженье Пристола Отечества нашого — а задавши Вамъ трудъ, примѣщеньемъ и покупленьемъ [2] сподѣюсь ижъ не надужию Приязни Всечестности Вашой къ мнѣ.

Зволтежъ милостиво:

1. Ôдъ громади Жукотинской съ Михалковомъ зложенѣ

на 3/5 Мая гроши въ квотѣ	. . . .	3 fr. Сред.
Од мене самого	. . . . .	1 fr. Сред.
Разомъ	. .	4 Р. Сереб.

на мѣсце призначене притокмити.

2. За Пчолу додатокъ:

Ôдъ Г. Верещинского	. . . . .	30 kr. Ср.
Ôдъ мене	. . . . .	30 kr. Ср.

3. Приймивємъ Профессоря порядного до села, та не маємо на чѣмъ дѣты учити, одже будте ласкави накупѣтъ менѣ книжокъ — ꙗки за добри узнаєти, Буквари для початковихъ вѣдау суть нови? а може ꙗки сутъ уже книжкы для умѣючихъ и укôнченихъ Елементарну кляссу — до читаня, раховання, и пр. которибы просвѣщеню русского народа найлутшій [3] успѣхъ — обѣцивали и приподавали. Одже

а) на Елементари (буквари) посилаю:	. .	4 fr. Сред.
на инни для першой кляссы здôбни:	. .	2 fr. Сред.
Разомъ на книжки школьнѣ	.	6 Р. Сереб.

розумѣєтся русски, бо ꙗ лишень по русску хочу русскій Садъ закладати и плодôвъ русского духа надѣятись и ждати по русскôмъ народѣ!

Пришлѣтже зъ ласки Своєй або теперь черезъ ꙗкого Священника (Озаркевича, Лукавецкого) або почтою до Коломыѣ.

При той способности — просимо Васъ дуже, чи неможнаби ꙗкій

тимчасовій склядъ на лѣтературнѣ книжкы въ Коломыѣ зробити — абисьмо мали пôдъ руковъ где куповати — и оденъ другому захвалювати — бо мы по селахъ мало о чôмъ знаємо — а ще менше выдимо — хотяй много и неконче бажаютъ о русчинѣ знати и выдѣти — и рады кажутъ — отъ нема нѣчого!

Не маємо здôбныхъ Профессоровъ, до спѣваня — пожалься Боже — а тимбисьмо, ꙗко великимъ лѣваромъ двигнули духа [4] славу, и народнôсть русску — Повтихало грôмке набоженьство наше по селахъ, лишъ дякъ пявуга по болшой части — бринитъ та хропитъ въ православвôй Церкви въ кутѣ — та ще лôктями одпихає — аби му другій ꙗкій цѣкавий хлопецъ хлѣбъ не ôдобравъ. —

Дякую Вамъ усердно за Вашу память добру на мене — и маю въ Бозѣ надѣю, що незабудете на мене и на мою численну родинну — челядку а чейбым ся зъ капеллянымѣ той видобувъ разъ на бôлше мѣсце — гдеби працовати було надъ кимъ и зъ болшемъ пожиткомъ для народу русского, а возможного утриманя дому моєго — бо лишъ Богъ оденъ та Вы либонь понимаєти — що то бѣда для бѣдныхъ капелляновъ — не знати за ꙗку провину та кару? — а ще абимъ жебравъ — то не мишлю душу русску врагамъ — хоть тѣломъ въ рукахъ ихъ лежимо — а мучать насъ — запродати! „Russin niedostanie preżentę“ хоть нѣчого невынинъ!

Почтеніе моє В. Г. Малиновскому! А Вамъ съ благородновъ Родиновъ Вашевъ и новоприбулимъ Руссиномъ намъ Ꙗрославомъ — аби рôслъ на потѣху Родичамъ и цѣлого роду руского в многая лѣта, засилаю моѣ уклоны и чувственнѣйшоє Поздоровлѣнье и поручаюсь Приязни и Ласцѣ Благородія Вашего

припокорнѣйшій Слуга

Г. Л. Боднаръ.

Жукотинъ 10/V 849.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰. На третій сторонї на боцї дописка: .

NB. А ꙗкъ русско-нѣмецки, та що дѣяти — треба и добреби руссинамъ и тото знати; здалобись — хотяй на Сеймъ — та до Урядôвъ? абы лишъ невинародити русске племя.

Ч. 213.

Лист Івана Кропивницького до Як. Головацького, пис. дня 10. V. 1849 р.

Любезній Прїятелю!

Нужда измѣняетъ законъ — зъ нужды посvатаvемся зъ жидомъ Лvôvскемъ, зъ которимъ маю теперъ ще бôлшу нужду. — Закягнуvемъ

у него довгъ, чрезъ которій теперъ и дихати тяжко — и такъ мня натискавъ же мусѣвемъ зробиты зъ нымъ компляпацію durch ein schiedsrichterliches Urtheil дня 11го Мароа с. р. — На моцы той компляпаціѣ заходитъ сымы днямы реченецъ першой рати, которій дуже мôцно, а для мене тяжко естъ обваровaній. Ажебы ще невлѣсты въ бôлшу нужду зъ томъ нечыстымъ Евреіомъ мушу дотримати слова — а же немаю такъ чрезъ кого, будучы зауфаній въ Вашой щиросты сердця, посилаю на [2] Ваша (sic) рукѣ тую рату для него въ квотѣ пят'десятъ Nro 50 fr. Рин'скихъ сребрнихъ. Той Евреи називаеся Isaak Margosches, онъ мешкае „Syxtuska Eckhaus, einstens das Einkehrhaus des Iudka — той дôмъ естъ на самомъ розѣ ôдъ Syxtuski, онъ тремае тамъ той цѣлій дôмъ въ арендѣ, тамъ можна го ôдпитаты — еднак буд'те ласкави мати тую увагу, ажебы ôддавати пры свѣдкахъ, жебы колись' несказавъ, же то не ôнъ ôдобравъ, але инній ктось' — длятого посилаю и квитъ ажебы пôдписавъ пры свѣдкахъ же ôдобравъ — а потому и Вы зъ ласкѣ своей пôдпишете на томъ квитѣ: durch meine eigene Hände ist der oberwähnte Betrag in Gegenwart der hier gezeichneten Zeugen von fünfzig Gulden Konvenzions Münze ausgezahlt — Datum „якоїй тамъ день' випаде. — За свѣдкôвъ неберѣтъ знаіомыхъ [3] менѣ, опрочъ Св: Гошалевѣча, и ще тамъ кого зъ далекихъ, а потому той квитъ затримаите у себе. — Напишѣтъ мнѣ зъ ласки своей що тамъ нового, и незабуваите на того которій Васъ сердечне любытъ и поважае. Кохану мою Сваху уцюлюйте ôдъ мене — Бувайте здорови, а не смутѣтся нѣчого, бо то не наша рѣчъ але вороговъ нашыхъ, нехай оныся смутятъ. Ще разъ поздоровляю Васъ сердечне и зостаю назавше щире Васъ любящымъ

прїятелемъ
Іоанъ Кропивницкий.

Бучачъ дня 10. Мая 849.

P. S. Охотныкôвъ въ цѣлой нашой сторонѣ крѣпко до купы.

[4] Ажебы пôзнати же то естъ той самій жидъ кажѣтъ собѣ показаты das schiedsrichterliche Urtheil меже нами учыненній in Originali. —

Лист пис на 4 стор. 4⁰. Під листом дописка Як. Головацького:

in Banknoten acht Stück a 5 fr CMze
ein Stück a 10 f CMze
Zusammen 50 fr CMze

Ч. 214.

Лист Григор. Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 17. V. 1849.

Высокопочтённый Господине!

Присла́не мнѣ ласка́во дѣлцѣ́ Ва́ше пôдъ на́дписомъ: „Три́ вст҃пи́тел҃нїи предпода́ванія о р҃ской слове́сности“, прїя́мъ-емъ съ ч҃ствомъ ра́достнимъ, и҆ склада́ю симъ серде́чн҃ поде́к҃. Є҆́стъ то нова́ звѣ́здка, взїйшо́вша на тве́рди на́шого по до́лгой мра́чности роз'ясня́ночогося на́родной слове́сности не́ба. Є҆́стъ то хо́ть мале́н'ка, а҆ле надѣ́и по́лна и҆ — ꙗ҆́къ по Ва́шой всемъ̀ р҃скомъ на́родъ зна́ной дѣла́телности съ всякою не́вностїю тверди́ти могъ̀, р҃ской ма́тицы го́дна дити́на. Дерза́йте! Бг҃ъ да́сть ѹ҆спѣ́хъ ретѣ́лной во́ли и҆ совок҃пле́ннымъ си́ламъ!

Прїи́мѣтъ ви́разъ гл҃бо́кого почтѣ́нїя, съ ꙗ҆́кимъ ѡ҆стаюся

Вашой Честности

ѹ҆нижѐный сл҃га́

Гр. Шашкїевичъ

Вѣдень д. 17. Мая 1849. Сов. Мин:

Лист пис. на 1 стор. вел. 4⁰.

Ч. 215.

Лист Йосафата Кобринського до Якова Головацького, пис. дня (24. V.) 7. VI. 1849 р.

Любезный друже!

Што ты такъ зглубока до мене пишешь — как ꙗ не Маскаль. — И самъ не знаю що ꙗ е. Стану говорити съ полꙗками, кажутъ що ꙗ Чорножолтой, зайду съ Нѣмими, говорꙗтъ що ꙗ Великорусъ. — А Русини ꙗк емъ чулъ въ Львовѣ думаютъ что ꙗ зъ Лꙗшневъ держу. Добре шо маю скрѣзъ свою партію. — Книгъ посилай ꙗк найскорѣй, ꙗкій уже сможешь получити — особливо же бы намъ историческихъ — тѣ імѣютъ на всѣгду свою цѣну — и так слѣдующихъ запиши

Маркевича истор. Малор.	V том	. . .	8.
Описаніе кіево печ. Лаври	I „	. . . . .	(2.)
„ кіево соф. Собора	I „	. . . . .	(2.50)
Д. Зибрицкого (sic) Истор. Черв.	I „	. . . . .	(1.50)
полное Собр. руск. Лѣтоп.	III „	. . . . .	2
Карамзина истор. Рос. 4 издан.		. . . . .	16
Каменского истор. Мал. Рос.		. . . . .	7
Галахова Руск. хрестомат. II.		. . . . .	3
Булгарина Мазепа IV.		. . . . .	1.50

Сватанье Онера Основыненка	1.20
Гребенка Ластôвка	1.50
Сельское Чтеніе IV Том	1.20
Малорос. пословици	75
Номоканон греч. Церкви	7.
а в... его Новыя скл.... 848 г.	2.
Акты истор. зап. Руси (2 р.)	56.45

[2] прочитай себѣ, что это есть, бо я не могу розобрать, оно что то будетъ о це(р)квѣ. — Записку Печаткина залучаю.

Если бы можно за посланыи деньги еще что купити то хорошо — но ледви выйдетъ — на каждый же случай запиши еще Географію якую малу школьную — того намъ конечно нужно для доньокъ нашихъ. — Я бы ею переробилъ сяк такъ и перепечаталъ. — Лишь намъ технологіи ихъ матибы.

Грошей отъ Членовлей Чителнаци общества не можемъ надѣятися, пока не прійдутъ книжки на тамтѣ гроши. No тогда за 200 рублей будемъ мочи зараз записати себѣ.

Съ вымѣною бумажокъ дѣлай як разумѣешь. — Въ томъ сдаетъ на тебе Читальня совершено диктаторство.

Госпожа професорова всѣмъ тутъ очень пріятная особа. — Дорогою ѣхали мы красно, твой молодой Святополкъ ба Ярославъ и одной слезоньки не ронилъ за Львовомъ, истино мати дивовалась что Малчик так спокойной былъ [3] Отец. Бурачинскій во Львовѣ не много лучше ему. Марина же теперь поѣхала съ Рознова до Криворôвнѣ. — Юзикъ Ленчинъ пріѣдетъ не за долго до Львова на конкурсъ. — Поговори съ Гушалевичемъ чей бы онъ Исторію, которую печатаетъ в Пчелѣ и окроме печаталъ и то въ многочисленныхъ ексемплярахъ. Отъ каждаго числа Пчелы най оставляетъ черенки исторіи не разбираны пока не скорпается на Arkusz, и тогди най кажетъ друковати если бы онъ согласиленъ и сочинителъ той исторіи то я бы каждаго Аркуша исторіи бралъ 1000 екс. давши деньги на папѣръ и на тискъ то есть —

2 ризы паперу по 2 f. 30 вѣроятно	5 f. ср.
а за тискъ	2 f. ср.
всего	7 f. ср.

и въ тѣй цѣнѣ самой дешевѣй пускалъ бы я межъ народ, мужиковъ, дяковъ, шевцев и пр. розумѣеть лишь въ циркулѣ Коломыйскимъ и Буковинскимъ — а другихъ циркулах най сновъ питает такихъ людей, а до року залгали бы мы Лашню руским морем.

Здравствуй

24 Mai / 7 Juni 849. Кобр...

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій почтові стампілї: Kolomea 8. Jun. Lemberg 10. Jun. і адреса:

Мышинъ
Благородному Господину
Якову Головацкому
публ. професору рускаго языка и Словесности на университетѣ
въ Львовѣ.

Ч. 216.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 10. VI. 1849 р. і II лист Фр. Кречмара до К. В. Запа, пис. дня 30. IV. 1849 р.

W Praze dne 10. června 1849.

Milý Příteli!

Zde ti posilám 700 wýtisků Marusi w oktawowém formatě a 20 výtiskůw na wětším papíře, jak jsi byl žádal. Peníze od tebe jsem pořádně dostal. Za tisk a papír přišlo 10 f 30 kr. za rytí 20 f, tedy 30 f 30 kr.; těch 20 wětších wýtisků jest mi jako přídawek gratis odewzdáno.

Newím jak se Wám rytina líbiti bude; rytí jest čisté, jenom tahy twáře Marusiny jsou jiné nežli w originalu; co mně na rytce mrzelo, a musel twář předěláwat, poněwadž wyhlížela příliš stará, jenom jí twář wíce zakulatiti již nemohl, ani nos, muselo to tedy tak zůstati. Přiložený list Krečmárůw posílám jako potwrzení učiněných wýloh. Trochu se to opozdilo, a sice z příčiny Krečmara, kterému se pres. polámal, a teprw ho sprawowati musel.

U nás ostatně nic nowého, já chodím prawidelně do školy, a kojím se nadějí, že za málo let snad již budeme míti prwní plody školního [2] učení w žiwotě. Dnes Hawličkowi komandant města zastawil tisk národních nowin, proto že píše ostře proti šlechtě. Myslíme že z toho bude zas znamenitá komedie, a Hawliček zamýšlí to co psal, nyní tím wíce swětu odhaliti a oznámiti, jako to udělal s wýkladem na oktrojivku.

Doufám že se más dobře, a že mně brzy napíšeš, jsi ti spokojin s rytinou.

Tedy na brzkou odpowěď

Twůj upřímný přítel
K. Wladislaw Zap.

Ocelowou plotnu ponechal jsem u sebe, jestli žádáš, příležitostně ji ti pošlu.

Лист пис. на 2 стор. 8⁰.

II.

Geehrtester Herr Zapp

mit Bedauern habe ich gestern vernommen. dass Sie bei mir waren, ohne mich zu treffen, und beantworte daher Ihre Anfrage dahin, dass ich Ihnen die 700 Abdrücke sammt Papier (einem guten weissen Kupferdruckpapier, wenn Sie sonst nicht vielleicht eine andere Papiersorte wünschen à % (hundert) zu f 1.30 x C. Mz. liefern werde, demnach in S-a f. 10 30 x.

Der Stich der Platte (incl. die Stahlplatte) (zu f 20) wird Ende nächster Woche fertig seyn, die Platte kostete allein 3 f —

Ihren ferneren Aufträgen gern entgegensehend, zeichne ich

mit aller Achtung

dto. d. 30/4 49. Fr. Kretzschmar.

Лист пис. на 1 стор. 4⁰. На другій адреса:

Herrn K. Zapp

hier

Ч. 217.

Лист Юлїяна Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 12. VI. 1849 р.

Hochwohlgeborener sehr verehrter Herr!

Erst heute finde ich einen freien Augenblick um Ihnen für die Uibersendung Ihres classischen Prelectionsheftes meinen innigsten wärmsten Dank auszudrücken. Jedes Wort hat mich entzückt, und mich glücklich gemacht dass ich Gelegenheit fand Ihr hohes Talent mit meinen schwachen Fähigkeiten zu erkennen, und um desto höher verehren zu können.

Für Ihren lieben Bruder hier, that ich mein Möglichstes und will auch in der Ferne stets und Alles thun was ich irgendwo für ihn thun könnte — gleichwie ich freundlichster täthig bin allen meinen Stammesgenossen, sie mögen mir Freund oder Feind gewesen sein, sie können mich gekannt oder verkannt haben überall und jederzeit mit all meinen Kräften zuvorzukommen und alle Dienste zu erweisen, die ein guter Bruder seinen Geschwistern zu leisten schuldig ist. Wie Sie hochverehrter und würdiger Herr, aus diesen innigen Worten entnehmen, ist meine Politik mein heiligster Grundsatz und fester Vorsatz: „Gutes zu thun und zu wirken“ ohne Rücksicht auf Zeit, Form und Personen; wenn das Gute nur gut, wenn die Wohlthat nach der

Stimme meines Gewissen dem braven und biederen Bruder, wenn die Krone dem waren Verdienste zugeführt werden kann.

[2] Meine Aufopferung, meine rastlose Thätigkeit die mich im Winter beinahe ins Grab warf, meine unter allen Umständen standhaft erwiesene Gesinnung, fand endlich Anerkennung und Lohn in einem Grade als ich ihn nie zu hoffen wagte; Gott! gebe mir Kraft und schenke mir noch ein längeres Leben das freier von Stürmen wäre als mein bisheriges und ich fühle in der inneren Brust fiel (sic) Hoffnung und guten Willen dass es mir gelingen dürfte, so manche Dienste für die Unsrigen leisten zu können.

Heute erlaubte ich mir, in der Voraufsetzung dass es Ihnen nicht unangenehm sein dürfte, dem Herrn Minister den Vorschlag zu machen, Sie zu einer Sprachen-Conferrenz auf kurze Zeit und ärar: Kosten nach Wien zu berufen, ich hoffe es geschieht bald, und es würde mich nur wärmstens freuen Sie bald in unserer Mitte zu begrüssen. —

Theilen Sie meinen Bekannten, was Ihnen gefällig ist von diesen meinen Worten mit und senden Ihre gefällige Antwort nach der untengezeichneten Adresse an mich. Verzeihen Sie dass ich mich nicht meiner Muttersprache hier bediene, der Drang der Zeit zwingt mich in der Sprache zu schreiben bei der ich mich gar nicht zu besinnen brauche — So eben war Ihr Bruder bei mir, er ist gesund.

Empfangen Sie den Ausdruck meiner innigsten Verehrung mit der stets ergeben sein wird

12 Juni 1849. Julius Wyslobocki.

Adresse: J. W. kk. Justiz Ministerial-Official erster Klasse und Redact. des Reichsgesetz und Regier. Blattes. Stadt Auwinkel № 656.

Лист пис. на 2 стор. вел. 4⁰. На четвертій стороні почтова стамніля: Wien 12. Jun. і адреса:

Ser Hochwohlgeboren dem Hochwürdigsten Herrn
Ja: Głowacki
kk. Universitäts-Professor
Majersche Gasse Nro 672. $^{2}/_{11}$ zu Lemberg.

Ч. 218.

Лист Григ. Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 16. VI. 1849 р.

Всечестнѣйшый Господине!

Єдно обстоятел'ство, котрє дотичится особы вашой Чєстности, по-

нѹждає мене вамъ писати. Произникла въ Минѣстерствѣ мысль, для ѹстáленя ѝ ѹзаконеня разъ на завсе термінологіи въ ѹставодавствѣ въ нарѣчіяхъ Славен'скихъ, въ котрыхъ ѹставы ѝ розпоряженя оголошѹвани бути маютъ, скликати зъ всѣхъ славенскихъ коронныхъ краєвъ Імперіи Австрійской мѹжей ѝскѹсныхъ въ філологіи тихъ нарѣчій. Зъ нашоѝ Галичины предложилисмо вашѹ Честность, ѝ сподѣємъ-ся, що достанете отъ Минѣстерства возваніе сюдá. Завѣдомляю васъ о томъ вчáсне, абыстеся по малѹ до того приспособляли особливо що ся тичитъ ѹпоряня ся зъ пѹблични-[2]-ми предчтеніями Вашими. Єсли то настѹпитъ по ѝстиннѣ, осмотрѣтся въ придатніи до той рѣчи заноможніи жерела, котріи вамъ сутъ лѣпше вѣдоміи, ꙗкъ мнѣ. Чи не придалобыся потягнѹти до того ѹконченый, ꙗкъ слышѹ, ѹже переводъ книги законовъ горожан'скихъ (bürgerl. Gesetzbuch)? — На кождый слѹчай той нѣбы конґресъ філологовъ Славенскихъ, єстъ важнимъ произшествіемъ, зъ котрого на будучность дѹже важніи для поднесеня Славенщины въ обще, а лично для зближеня розличныхъ племенъ славенскихъ къ собѣ, виплисти могутъ слѣдствія.

Остаюся Вашой Честности

ѹнижений слѹгá

Гр. Шашкіевичъ

Вѣдень

Сов: Мин:

а. 16⁰ Червця 1849

Лист пис. на 2 стор. вел. 4⁰. На четвертій стор. почтові стампілї: Wien 16. Jun. Lemberg 19. Juni і адреса:

Wien.

An Seine des Herrn

Głowacki

o. ö. Professorn der ruthenischen Litteratur an der Lemb. Universität Hochwürden

zu Lemberg.

Ч. 219.

Лист Юлїяна Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. 1849 р.

Werthester und hochverehrter Herr!

Kaum dass Ihr Bruder fort war als das Kriegs Ministerium ihn augenblicklich nach Pressburg absenden wollte, und mich auch mit allen Anstrengungen aqurirte, — doch liess mich mein Ministerium

wiederholt nicht von hier. Es ist wegen Ihrem Bruder in dieser Angelegenheit an das Lemberger Generalcommando geschrieben worden, und er soll sich nur dort wie auch beim H. Stadthauptmann v. Lorensi erkundigen; welcher letztere von mir zur Beurtheilung der zu sendenden Individuen vorgeschlagen wurde. Ballak und Woźniak habe ich auch als verwendbar wärmstens anempfohlen, ich bitte es denen mitzutheilen wann Sie Gelegenheit fänden. Auch bitte es zur Notiz zu nehmen dass diese Herren deren man mehrere braucht besonders auch in den Spitälern als Dolmetsche für unsere Aerzte [2] bestimmt sein sollen.

Uiber meinen Vorschlag in Betreff Ihrer Hieherreise ist noch von Seiten des Hrrn Ministers keine Entscheidung erflossen — unserer Ansicht nach dürfte sie jedoch unfehlbar bald folgen. Prof. Kolar lässt Sie grüssen — Mikloschitz wusste sich auch angenehm Ihrer zu erinnern — diese Herren werden auch bei dieser Commission mitwirken. —

Meinen vielgeliebten Ustianowicz bitte herzlichst zu grüssen — dergleichen Ihren guten Bruder und gute Bekannte.

Verzeihung ob der Eile Tausend Arbeiten drängen mich! —

Hochachtungsvoll

freundschaftlichts ergebene

J. Wysłobocki.

Ich bitte dort unter unseren armen Brüdern bekannt werden lassen dass man nach Pressburg viele braucht die russ. gut sprechen. G. Hammerstein allein hat zu entscheiden.

Wien 23 Juni 1849.

Лист пис. на 2 стор. вел. 4°. На четв. сторонї почтові стампілї: Wien 24 Juni, Lemberg 27 Jun. і адреса:

Ser Hochwürden dem Herrn Herrn

Głowacki

kk. Professor der ruthenischen Sprache und Literatur
an der Universität

zu Lemberg.

wohnt in der Maierschen Gasse. zu erfragen
im Comptoir der Zora-Halicka.

Ч. 220.

Начерки листів Як. Головацького до Григ. Шашкевича і Юл. Вислобоцького, пис. дня 12. (24.) VI. 1849 р.

I.

Высокодостойнѣйшій Господине!
Всепочтенѣйшій

Усерднѣйше благодарю Вашу милость, що на мене свою увагу звернути рачилесьте и В. Миністерству предложити мене... За щастливого почитую Себе, що Ваша Милость изволили освѣдомити мене о предстоянію такъ важного обовязку, якій на мене Высокоє Миністерство вложити замышляє. — Щастливъ, що буду мати способнôсть причинитися до общого добра народного. —

Я буду всѣма силами старатися, щобы отповѣсти достойно вложеному на мене обовязкови — удоволити такому довѣрію, яке Выс. Миністерство положило въ слабыхъ силахъ моихъ. — Усердноє желаніе моє будетъ запастися въ потребніи жерела. Предподаванія мои до Грамматики и Словесности покôнчу въ первыхъ дняхъ мѣсяця Липня и заразъ потôмъ наступлятъ пописы, бо для предмета, котрый я предподаю, яко для надпорядочного, напередъ презначенѝ пописы — тому до половины Липня могу бути готовый — отъѣхати до Вѣдня на услуги съ вѣдо-[2]-мостями, и умственными силами требованіямъ В. Міністерства и пожиткови свого рода. —

Въ конецъ благодарю Вашу Милость, за ласкавый взглядъ и увагу, съ якою благоизвовилисьте удостоити моє мале сочиненіе о словесности. —

Поручаючися Высокôй опѣцѣ Вашей Милости остаюсь съ найглубшимъ почтеніемъ Вашего Высокодостоинства —

покорный слуга...

II.

Высокоблагородный и Высокопочтенный
Господине!

Съ великою радостію пріявъ ємъ Ваше письмо, котрымъ Вы мене удостоили. — Благодарю щиросердечно за ласкавоє отличіе, котрымъ Вы увагу В. Министерства звернути на мене удостоилисьте, и мою малôсть представити до такъ важного дѣла, яке буде собраніе языкоиспытателѣвъ. — Я Вамъ дуже одолженъ за вѣсточку о тôмъ избранію моєй особы. No не тôлько я, але и всѣ нашіи тутейшіи Русине радостно пріймили вѣдомость що судьба такъ Высоко поставила такъ честного Мужа

якъ Вы — въ тôмъ видятъ вѣстованіе Боже, що дає Русинамъ тако(го) заступника и опѣкуна при В. Министер(ствѣ). Благодарю за попеченіе мого брата — съ якимъ радушіемъ стараніе маєте изъ єго долею. — Благодарю за лестное изъясненіе Ваше о моємъ сочине(нію).

Начерки пис. на 2 стор. 4⁰.

Ч. 221.

Лист Івана Борисїкевича до Якова Головацького, пис. дня 27. VI. 1849 р.

Всечестнѣйший Ярославе!

Не ѣду v горы бо там нѣт cvободного поселенiѧ где Москалѣ voюют. — Прикуvалибы до мѣсцѧ и казалибы сидѣти тишком — хоть и Cv(я)то Юрцеви. Протое купаюсь дома и забераюсь до працѣ над Бантишом и Карамзином. — Здоровлѧ такой мало до vеликого полѣтического и лѣтерацкого труда и мисль и працѧ vсѧка дуже иде поволе бо и тѣло слабе. — От що зможу то зроблю — над сили должности нѣт.

Тут чуvстvа руского и там де доси не буvало — но еще не получено v купку бо и пора не по тому. — Най но прийде осѣнь празникоvа — то и житье руске розvинется и соvокупытсѧ сильно. Тепер Хрест Божий v памѧтку cvободы vзносит сѧ vсюда по селах руских — истинне знаменіе отрожденіѧ руского — и то з дуба каменѧ и зелѣза — на твердо.

Що там у vас за чутки — належит сѧ vам vдѧка за предложеніе Терна — до катедри Исторій Всеобщой — слаvа и ѧ скажу Vамъ за так мужестvенное попераніе руского права;

А Марусѧ — ѧк там стоит. Чи уже продает сѧ. — Через В. Брылѣньского прошу Vас надошлѣте менѣ 100 книжочок — от може де куда порозпихаю. — Також и Моха Спраvу 25 штук — пришлѣте — та v моих переѣздках помѣщу. V замѣн дайте ему 25. Марусь.

Прошу Vас також надошлѣте листи застаvни — бо тепер нѣт обаvи — а Vи ѣдите v горы — та мо(же) v той час vипаде менѣ ѧка потреба. — Доручѣт их В. Брилѣньскому — той по конкурсѣ — гнет ми их доvезе. Пишѣ(т) через него що там е чуvати, що наши стрѣльцѣ работают. Длѧ кождой компаній по одной Марусѣ ôд мене. Петроvи милий поклон Ѧноvскому Прокопчицу — Ґушалевичу поздороvленіѧ — И Vи буvайте здороvеньки — ѧ остаюсь по vсегда приданним другом Вашим. —

Иван Борысѣкеvич.

З Уvисли днѧ 27. Черvня 849.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 222.

Лист Юліяна Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 10. VII. 1849 р.

Wohlgeborner werthgeschätzter
Herr und Freund!

Ich bin sehr glücklich dass meine Bemühungen den erwünschten Erfolg erreichten. Heute verliess das Stück betreffend den Sprachen Congress die Revision unseres hochverehrten Ministers und in wenigten (sic) Tagen dürften die Aufträge den betreffenden Länder Chefs und ein direktes Einladungschreiben des Ministers an Ihre Person welches in den schmeichelhaftesten Ausdrücken abgefasst ist gelangen. Der Termin des Hiererscheinens ist der 1te August dJ. — Sie bekom(m)en dort einen Reisevorschuss und dann eine Vergütung [2] vom Staate da Sie aber als Professor kk. Beamter sind — wahrscheinlich nur Diäten.

Ihre Hieherkunft ist somit vollkommen entschieden, und ich hielt es für meine Pflicht Ihnen unverzüglich diese Entscheidung bekannt zu geben auf dass Sie bei Zeiten in die Lage versetzt werden sich für diese Reise vorzubereiten. — Ich mache Sie aufmerksam die ruthenische Terminologie welche bei der Uibersetzung der Gesetzbücher alldort zusammengestellt wurde gewiss sich verschaffen und mitnehmen zu wollen.

Sprechen Sie gütigst mit Hr. Kuziemski vielleicht wird etwas in Nazionalsachen zu besorgen seyn was Sie uns mündlich mittheilen könnten. — Zu meiner Schwiegermutter Grabińska im eigenen Hause Stadt Halitscher Gasse № 303 — 2 Stock wollen Sie gefälligst vor Ihrer Abreise eintreten. — Meine Gemahlin und Kind würden sehr glücklich seyn mündlich von dort etwas zu erfahren. — Noch eine inständige Bitte muss ich an Sie richten; [3] — Malinowski hat die bei meinem Abschied in der Nationalversam(m)lung gehaltene Rede mir förmlich aus den Händen gerissen, und versprach mir eine Abschrift zu zustellen, weder das Erste noch das Letztere sah ich bis nun. Ich schrieb an Viele drum vergeblich ich belästigte meine Frau welche viele Bothen vergeblich zu ihm schickte und lauter Ausflüchte zur Antwort erhielt. Es ist aber höchst unartig das was mir so angenehm zurückzuhalten. Ich ersuche Sie wärmstens dieses Manuskript abzufordern und mir gewiss mitzubringen.

Wieliczkowski — Jurkiewicz — Leontowicz — Pawęcki und Ihre guten Brüder ersuche ich freundlich in meinem Namen grüssen zu wollen. —

Auch wollen Sie so gut seyn einen Tag vor Ihrer Abreise mir die definit(i)ve Zeit zu schreiben wann Sie wegfahren damit wir Sie hier erwarten können. — In Krakau sollen Sie jedenfalls übernachten und mit dem Frühtrain wegfahren damit Sie hier des andern Tages [4] Vormittags eintreffen können, sonst müssten Sie in die Unannähmlichkeit sich fügen spät Abends hier einzutreffen was sehr unlieb ist. — Auch werden wir dernach wissen dass wir Sie Vormittags zu erwarten haben. — Sie werden woran ich nicht zweifle beim MRath Szaszkiewicz oder Litwinowicz Unterstand finden können. Ich wäre gewiss der Erste der Ihnen Quartier antragen würde, doch werden Sie sich überzeugen dass meine Wohnung wohl nett jedoch so karg bemessen ist dass wir kaum Platz haben unsere Sachen zu unterbringen.

Hiermit ende ich meine Nachricht und empfehle mich Ihr gütigen Freundschaft der ich mich würdig gemacht zu haben glaube

Ihr ergebener

Julius.

Auf der Reise durch Preussen müssen Sie unumgänglich sich mit Silbergeld versehen, sonst verliert man viel. —

Wien 10 Juli 1849.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 223.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня 7. (19.) VIII. 1849 р.

Вѣдень 19/7 Серпня 849.

Любезный Брате!

День вчерайшій провелисьмо съ великимъ торжествомъ, яко день рожденія Е. Вел. нашого Цѣсаря — пôдъ которого высокою державою такъ спасительна отвôряє ся будучность. Въ мѣстѣ небуло такъ дуже слѣдно торжественного того празднованья, якого я сподѣвавъ ємъ ся. — Его Величество выѣхавъ до Ишлю съ цѣлымъ дворомъ — вымовивъ собѣ всякіи ознаки парадъ — и для того кромѣ вечерной музыки въ пятницю яко навечеріе, набоже(н)ства въ костелѣ св. Стефана и другихъ не було ничого, щобы ознаменовало явне день такъ свѣтлый, праздничный для двора и народа.

No Славяне собранй тутки до уложенія термінологіи правнической праздновали сей день памятнымъ братскимъ обѣдомъ, на котрôмъ всѣ дружно возрадовалися, чувства свои подѣлили, произнесли ликованіе своє на честь и славу Монарсѣ, за котрого панованья Славяне дождалися

такъ важного дѣла — міністрови и другимъ мужамъ, котрî призвали до дѣйствія таке собранье Словянъ. —

Обѣдъ одбувався въ полуприваютнôй гостинници, де во время оно сходився бувало клюбъ славянскій. — Були притомнî майже всѣ члены изъ нашои коміссіи и ще килька осôбъ. — Перше мѣстце при обѣдѣ на общеє желанье Славянъ помимо многократнои вымовы, мусѣвъ пріймитм нашь Совѣтникъ міністр. Шашкевичь. При обѣдѣ первый тоастъ внѣсъ нашъ предсѣдатель Шашк. за здоровіе и благоденствіе на многая лѣта Нашому щасливо царствующому Императору и Царю Іосифу — и всѣ дружно вдарили повницями Zivio! многая лѣта! [2] Потому сповнялися заздоровніи чашѣ за міністрôвъ — Славянскихъ славныхъ мужей — корифеовъ славянскои Словесности. Памятнî були хвилѣ коли мужове такіи якъ Коляръ або Кузманî въ тôмъ дружнôмъ колѣ натхненî осуществленьемъ гадокъ славянства, котрî тôлько лѣтъ безнадѣйно въ грудехъ своихъ благородныхъ носили, нынѣ одôзвалися промовами короткими, но сильными, сердечными до собратій своихъ. Самъ Шафарикъ сказавъ: Хто бы ся изъ насъ Славянъ передъ кильканадцяти лѣтами, що мы Славяне въ такъ важнымъ дѣлѣ соберемся возванî ôтъ самого правленія, и дружно працовати будемъ для возвеличенья народного. — Я кажу, *мы* Русины и передъ двома роками не могли навѣтъ снити собѣ — що нашь языкъ буде поставленъ на ровни изъ другими просвѣщенными австрійскои державы. — Истинно перехопивъ другій, що годѣ було о тôмъ думати, коли слово „илірскій“ цензурою запрещено було. — А оденъ изъ Чехôвъ обôзвався: Якъ то ся часы измѣнили? передъ килькома лѣтами, я, каже, паливъ листы ôтъ мужа ревностного о благо народа, боячися полицейского нападу — а нынѣ той самый благородный мужъ міністромъ. — А ôнъ своихъ гадокъ, свого способу дѣйствія ни разъ не ôтмѣнивъ — такъ то що колись було проступствомъ, нынѣ честь, славу и надгороду зыскає. — Такто торжествує свѣтло правды надъ облудомъ тьмы. — Межи иншими промовами заздоровными плѣнила всѣхъ красотою языка, якъ и глубокими, а сердечными чувствами бесѣда нашого почтенного офиціяла міністеріального, Ю. Выслобоцкого, котрый выставивъ высоку вагу торжества нашего яко первый разъ празднуємого тезоименитства Цѣсаря нашого Іосифа, а разомъ праздника любви побрати(м)скои [3] поручаючи силы свои до важнои для народа нашого цѣли — отдавая честь виновникамъ и споспѣшникамъ собранія нашого. — Всѣ голосно єдинодушно воскликнули Слава! Многая лѣта! Живіо! — Забава наша оживила ся — такъ що наконець зажадали спѣву — и ни вôдъ кого, якъ ôтъ насъ „spěwolibných“ Русиновъ: И мы мусѣлисьмо по килька кротне заспѣвати „Многая лѣта“ — „Дай намъ Боже добрый часъ“ и другî пѣсни рускіи. —

Але досить вже буде о тôмъ празднику, случившимъ ся на саме наше Преображенье. Була ще бесѣда тогожъ дня межи Славянами о книжкахъ для школъ. Г. Колларъ желавъ, щобы Славяне порозумѣлися межи собою и при сочиненію учебныхъ книгъ вспôльну потребу мали на оцѣ — до того радивъ, щобъ найлучше ческій сочиненія для школъ, котрыхъ они найбôльше маютъ собѣ попереводили и до школъ позаводили. — Друге що Г. Шафарикъ яко ще потребнѣйше радивъ на увагу взяти є то Хрестоматія народна: По всѣхъ Гимназіяхъ буде заведена наука языка народного. Якъ тоє вже сего року у насъ сталося, такъ и пôзнѣйше, ще бôльша потреба окаже ся сборника. Я собиравъ выписы изъ сочиненій Малорускихъ — но не гадавъ ємъ призначовати єго для школъ, тôлько вообще для любителей Словесности. Для того радивъ бымъ кобы мати на гадцѣ таке сочиненіе, котребы лишь для школъ употреблене бути могло. Належалобыся двѣ книжки такихъ выдати 1. для 4охъ низшихъ 2а и для 4охъ высшихъ клясъ Ґимназіи. Памятайже на тоє и читаючи деяку книжку або росправу, уступъ якій прикмѣти, щобы ся могло здати для такого сборника, скажи тоє само Ясеви и Устіановичеви и другихъ уважными зроби. Для нижшихъ клясъ выпадалобы бôльше прозы и то легкои прозы — а у насъ бôльше сочиненій поетическихъ. — Може читаючи Карамзина — Маркевича найшлобыся короткихъ кавалкôвъ мудрыхъ остроумныхъ реченій, повѣстокъ, анекдотовъ зъ трохи, котрî бы можна уложити для такого школьного упражненья. — [4] Коли случится пора можешь потребу такого сочиненья внести на засѣданію Матицѣ. — Объдумайже о тôмъ и напиши менѣ скоро. —

Изъ новинъ могу лишь тоє хиба могу Тобѣ возвѣстити. Булисьмо минувшои пятницѣ у Мин. Баха зъ визитою, въ чвôрню — Сов. Шашк. — оф. Высл. — Др Литв. и я. На предложеніе наше и рады рускои просьбу взглядомъ торжествованья нормальныхъ празднествъ по рускихъ церквахъ якось дуже выкручовався — вывивався, не хотѣвъ призволити. — Але Шашк. — Литв. — а найбôльше Высл. такъ дотерали, що не можь було отмовити — и сказавъ, що хиба такъ дасться зробити, щобы або по половинѣ уряды дѣлили ся до набоженства, або перемѣнно то разъ въ костелѣ на другій разъ въ церквѣ була ôтправа торжественна. — При тôй способности у министра потрафивъ Выслоб. промовити за Вашу Зорю — про напады на ню Г. Ґол.—го, що ю пôдъ цензуру поддавъ (чію? бо щось було въ Газ. нѣм. чи правда?) що въ Вѣстнику мавъ бути артикулъ за Русинôвъ, що они роздоръ зробили съ поляками. — Такіи всѣ приключки — мотанья пауковіи на насъ доносѣтъ все — то придасться колинебудь въ ухо вложити тымъ, котрî умѣютъ дорогу показати куда Залескій повандровавъ було. — Обѣцявъ М. Бахъ, що учредитъ комісію особенну для Галиціи взглядомъ заспокоенья тяжобъ

о грунта. — Законъ о сплаченью панщины выйде незадовго — вже принятъ Міністерствомъ совсѣмъ такъ якъ нашй мужй довѣрія Литвин. и Сов. Стройнов. уложили. — Лодынскій и Тустановскій крутятся безъ дѣла по Вѣдни якъ д...

Зъ Лодыньскимъ Малисьмо кумедію. — Прійшовши до Мин. Баха застались мо въ покою Лодинского — котрый хтѣвъ, каже, попращатись съ Бахомъ отъѣзжаючи до Львова. Заразъ повитавшись, стався признавати, що совѣтника Ш. ще зъ Бучача знає, що ôнъ бувъ славный Грекъ, нѣхто не умѣвъ такъ *τυπτω* якъ Шашкевичь. — Na тоє Литв. „Ôнъ еще и теперъ де треба умѣє ужити *τυπτω* (нибы бити). А Совѣтникъ на тоє: Типтó вже не дужо памятаю, але одно время не разъ ми придаєся уживати *εθυψὲ* (ей ты псé!). —

Кланяйся всѣмъ и поздоровкай — чому Иванъ не отписує! Що у Васъ чувати? — Гну Хомипск. Леонтовичу и Констант. поклонися и скажи, що Міністръ обѣцявъ на нихъ памятати и о другихъ чéстныхъ Русинахъ, котрыхъ му рекомендовано.

Прощай

Я. Голов(ацкій).

Лист пис. на 4 стор. 8°. На другій сторонї в горі дописка:

Адресъ мôй — Stadt Schönlatern Gasse № 680. 3. Stock № 8.

Проси Ивана най присылає Вѣстника и послѣдный Листъ Граматики пôдъ адресою Сов. Шашкевича.

Ч. 224.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. (23.) VIII. 1849 р.

Любезный Братчику!

Съ ôтвѣтомъ на Твôй листъ я трохи припôзнилъ ся а тымъ самымъ и съ посылкою, и то зъ многихъ причинъ: такъ на самъ передъ треба було ся съ Твоимъ листомъ всюды повеличати, то у пралатôвъ, то совѣтникôвъ, секретарôвъ и пр. бо всѣ ся дуже допытовали, якъ и теперь зновъ розвѣдують ся скоро но мене здыблять, а чи не писавъ Братъ зъ Вѣдня, а чому ôнъ не пише и т. д.; по тому друкарня, не мала паперу на ôттискъ послѣдного аркуша грамматики; а наконець ще и г. Яхимъ просилъ мене, щобы пождати трохи съ посылкою, доки ôнъ свою митолоґію словенску не скончитъ, бо радбы ю разомъ черезъ Твои руки г. Шафарикови предложити — отъ она тутъ въ серединѣ меже Вѣстникомъ съ малымъ листочкомъ ôтъ него прилучена. — По Твоєму желанію посылаю такожъ послѣдній аркушъ грамматики, и три аркушики розправы

Твоеи о языцѣ, котрои ще може на пôлтора такого аркушика выстарчитъ, — а потôмъ наступлятъ мовы и рѣчи. —

По Твоêмъ ôтъѣздѣ що ся тутъ нового выдарило? Не тямлю либонь чи не за Тебе еще кликавъ Ґолуховскій Устіяновича, и освѣдчивъ, що не докончи оудоволенъ Вѣстникомъ — ни языкомъ на россійскій закидаючимъ, ни содержаніемъ народови не ôтповѣдаючимъ — но насъ доходятъ чутки зо всѣхъ сторонъ, що Русине удоволени — и величаютъ го найлѣпшимъ въ краю часовымъ письмомъ — и правда маютъ въ чêмъ выбирати и съ нимъ порôвнати!? — але намъ досыть и того — редакція таки все держитъ ся свого першого становища, и не попуститъ ся ôтъ него; передплаты, маемъ уже до 160 — по мало але все таки прибуває найгôрша рѣчъ, що декуда по селахъ еще доси о нêмъ ничого не знаютъ — проґрамъ дуже пôзно порозсылали — бодай то съ тею урядовою та консисторскою дорогою! —

Ôтозва Ґолухов. первша по всêй Австріи, якъ тобѣ звѣстно, стокротнымъ гомонемъ обôзвалась — а въ нашêмъ краю, якъ намъ зъ многихъ сторонъ розказовали, уже були паны съ комисарями зачали бити, катовати и силовати селянъ до роботы и то ще за безъцѣнъ, и кто знає щобы зъ того за конець бувъ, кобы були завчасу не ôткликали еи. Теперь каже ся всюды спокôй, сгода, люде роблятъ на себе и на другихъ — кобъ лишень погоды сталои хочь ще на двѣ недѣли — а то бѣда що слота ôтъ кôлькохъ день, той не диво, если не одному праця пропаде — однакже ще не чулисьмо, аби ся якій дѣдичь жаловалъ на лѣнивство або упôръ якои громады.

Що ще далѣй? — Ото написавъ бувъ Устіяновичь въ 10 и 11 числѣ Вѣстника розговоръ о рôвноправности, якъ звычайно дуже лагôдными словами, но напôмкнулъ такожъ о пристрастности декотрыхъ Русинôвъ — и духомъ пôйшла Тобѣ поголоска по всêмъ Львовѣ, що ôнъ хоче братати ся съ Ляхами, — такого наробили Русине гармидеру, сварни, що ажъ сумъ побиравъ — навѣть по нѣмецк. Ґазетахъ зачали розписоватись, н. пр. въ Прессе зъ 12 с. м. — такожь и Зоря загороижилась на насъ — читай въ числѣ зъ 22 с. м. — а особливо обрушила ся була вся Рада наша, котра по ôткликанью ôтозвы Ґолуховского знова собрала ся. Ледви якось тамъ Устіяновичь ю усмиривъ, она доконче на тое била, що ôнъ на Раду повстає, и въ согласью съ правительствомъ поганьбити хотѣлъ. —

Ґолух. по ôткликанью ôтозвы дуже бувъ скуливъ ся, и коли г. Куземскій бувъ у него, то го съ такою прелестью пріймавъ, же не знавъ де его посадити — видитъ ся боитъ ся нашихъ — пытавъ ся его такожъ о раду, кого бы переводчикомъ зробити, консисторія передала конкурсы до перегляду особенной комиссіи складаючой ся съ Зубрицкого, Сосновского, Ильницкого и Кульчицкого — тота комиссія

переглянувши борзо выдала своє votum decisivum кому? — Петрови и такъ безстороннє єго конкурсъ має бути найлучшій — но як ще пресидіюмъ розрѣшитъ, не знати — не знати такожь що Куземский Ґолуховскому сказавъ — досыть Петро єсть primo loco положеный. —

Въ прочѐмъ на засѣданю Матицѣ дня 20. с. м. запропонували такожь Петра на учителя до Тернопôльской ґимназіи, межи 6 професорами є лише 2 Русинôвъ, Петро и Илевичь укопченый богословъ; Прокопчицъ старає ся о мѣстце Префекта — але и якійсь Нѣмець о тоє убиваєсь — тутейша учительска рада желає засвѣдчень доконче, а тутъ годѣ такихъ людей. —

Що ще найважнѣйшого — бувши Г. Куземскій у Ґолухов(ского) довѣдавъ ся, же уже библіотека университетска дарована на руску церковь, и призначеный має бути на тоє значный капиталъ на ôтновленіє єи — такожь казавъ Ґолухов(скій) жебы рада просила министерство о цѣлу академію на народный дôмъ, и що ôнъ самъ такожь вставить ся за тымъ — лише кобъ ще грошей на выправу, то буде и народный дôмъ. —

При кôнци тамтого мѣсяця прибула и Устіяновичева съ дѣточками — жвавіи хлопцѣ. — Титусъ ôтъѣхавъ въ первыхъ дняхъ с. м. — Марусю розôслалисьмо всюды по Твоєй думцѣ; до Станиславова зажадали ще 37 ексемпл. и я выдавъ — грошй за всѣ пришлютъ, ажь Ты повернешъ — Друкарь Поремба хотѣвъ такожь 50 ексемпл. въ комисъ взяти, але я не маючи жадного порученія, и не знаючи въ якôмъ ôтношенію ôнъ стоитъ съ Борисѣкевичемъ — длятого сказавъ ємъ же безъ готовыхъ грошей выдати не могу. — Подаю Тобѣ такожь смутную вѣсть, що Устіановичева мама въ Николаєвѣ уже небôжка — а въ короткôмъ часѣ по нѣй померла и молодша доня г. секретаря Устіяновича, що була на село выѣхала, и тамъ дôстала дисентерію и въ Стрыю померла! Кланяютъ ся Тобѣ всѣ Русине, и прошутъ о протекцію — такожь радибы абысь частѣйше писавъ. —

Нинѣ праздновалисьмо дуже урочисто благодарствеиє за заключеный миръ съ Сардиніевъ и за побѣды въ Уграхъ — таки и Радецкій молодецъ але и Пашкевичь молодецъ. —

Цѣлую Тебе сердечне, и прошу братчику пиши частѣйше — або то повертай борзо. Твôй братъ Иванъ Головацкій.

Львôвъ дня 23/11 серпня 1849.

[4] Напиши менѣ такожь, чи бувъ єсь у барона Велтгайма, у Раєвского и пр. Поклони ся такожь всѣмъ знакомымъ особливо зложи моє почтеніє Г. Вислобоцкому, Миклошичу, Теребельскому, Дови Литвиновичеви и пр. всѣмъ.

Лист пис. на 4 стор. вел. 4⁰.

Ч. 225

Лист Петра Далибора Головацького до брата Якова, пис. дня 27. VIII. 1849.

Д. 27. Серпня 1849.

Любезный Брате!

Донесенія Твои много насъ урадовали: читали Твои листы мало не всѣ праведніи Русины. Въ тоже время съ Твоимъ письмомъ получивъ такожъ Кузьемскій письмо ôтъ Совѣтника Шашкевича и(зъ) тымижъ самими донесеніями и многими, касающимися нашои русскои политики. Все насъ радостью проникнуло, бо сьмо увѣренй, що въ Вѣдни и особливо со трудами нашихъ увеличаныхъ Русинôвъ въ министерствѣ красно дѣеся. Але памятайте о тôмъ, що Вашй найкрайніи наверги законôвъ негôднымъ ворогамъ, якими мы тутъ окруженй, для увеществленія порученй, лихіи для нашого народа овощи принесутъ: отъ тоє насъ всѣхъ тревожитъ, бо нашіи урядники суть и нынѣ тіи саміи, що колись бували. Вы тамъ и гадки о тôмъ немаєте, що тутъ окружніи уряды, нашй комиссари выробляютъ: коли мы въ рукахъ маємъ рѣшеніє урядôвъ окружныхъ, прика(зу)ющіи поодинчимъ селянамъ ще нынѣ панщину робиты, и комисары екзеквуютъ грабленьемъ грунта и всего, (що) Бôгъ зародивъ. На екзекуціи, котру ôтбувавъ комиссаръ Бляўтъ въ Жовкôвскôмъ, хлопъ пôдъ кіями духа ôтдавъ, а все за тяжбы о ôтнятіи грунта; а тымъ годѣ уже помочи, бо по бôльшôй части въ прескрынцію запали. Приказомъ губернаторскимъ пользуются ще и нынѣ бѣдны, бо ôткликаня никто не публикує. Дѣдичь Курцвайль въ Коломый-[2]-скôмъ, якъ пише Кобрыньскіи, на пѣмъ полагая, заграбивъ до 200 Сердакôвъ, стôлькожъ сокиръ за тоє, же громада неробила панщины по повелѣнію Губерн. за гроши, яки — не циркулъ, — але ôнъ самъ вызначивъ. Такъ всюди ся дѣє, що я могу звычайну пословицю туда обернути: co wieś, to ta sama pieśń.' А шляхта ликує и посмѣхаєся съ хлопôвъ и священникôвъ и каже, же Рада головою наложитъ и ихъ чортъ возьме, якъ съ ними не будутся держати т. є. имъ повинуватись. И истинно священники одинъ за другимъ повертаютъ до шляхты а тымъ самымъ ôтступаютъ ôтъ Русинôвъ, бо якжежъ, коли презента все ще въ рукахъ дѣдичôвъ, тай не

Члены комиссіи переводу законôвъ припоминаются ах! має за що. Якъ знаємъ переводы вже покôпченй давно, переводчики уже поповертали до урядôвъ и перестали поправляти, и переписувати, якъ не буде грошей, то небуде поправляти кому, тай не буде що пôслати. Пôджигай Вислоб. и Шашк. нехай грошй приходятъ, бо зъ працѣ не буде колачôвъ!

одного ще треба. Зоря уже лишъ 500 предплатителѣвъ мае, т. є. менше, якъ половина тыхъ, що колись були, и якъ не поправится, хотя не знаю, якъ се бути може, то до чвертьроку, а довше не поживе. Гей, гей, люде, бôйтесь Бога, за Голухов... и теперѣшнымъ рядомъ завѣренье загибае: робѣтъ, помагайте, якъ знаєте, бо нарôдъ доси надѣявся, а нынѣ уже самую истину видитъ, и намъ довше єго дурити годѣ: про тоєжъ и Рада розвязала ся, и хотя разъ, два разы засѣдала, то она таки истинно розвязана. Письмо мин. Баха дуже красне, — якогожъ бы оно урядника не взрушило, не поучило? но галицкого таки нѣтъ — и нѣтъ. Стадіонъ имъ грубо писавъ и въ очи казавъ, же они своє существованье, кервавôй працѣ народа сельского, ихъ податкамъ и нуждѣ завдячуютъ; але Голух... [3] знаютъ всѣ, же ôнъ не ино шляхтичь, але и ляхъ и тому єму ся повинуютъ. Урядники низшіи, що за Русью стояли, нынѣ каются, бо видятъ, що суть въ меншости, и же и ультраляхôвъ чортъ не взявъ. Чуємо, що цѣсарь учится по руски; але то ничого, нашѝ урядники и не гадаютъ, и не вѣрятъ, же буде треба колись учитися. Бахъ пише: das beste Mittel zu & ist die Kenntniss der Landessprachen & но они маютъ иншіи средства, и имъ не нужно завѣренья у нашихъ: дурили, поки треба було, а нынѣ уже и правду кажутъ, що нашѝ надѣѣ суть шаленіи: велика Русь зредукуєся на ніш(и)къ! тôльки буде, що може въ школахъ уратує ся. Я не пессимиста, але такъ єстъ, коли уже Редакторъ Зори зляшився, то Тобѣ досить: сараки оглядаются, якъ бы славу передъ очима свѣта ратовати: отсе ихъ журба. Чуємо все, що працюєте, що двôръ, министерство намъ пріязнѝ, Шмерлингъ Вамъ, що и однои души нема въ министерствѣ, котра бы намъ була противна: Бôгъ заплать Вамъ и всѣмъ у добрыхъ людей на тôмъ свѣтѣ, а спаси Бôмъ (sic) (на) тôмъ свѣтѣ, но шкода Вашои працѣ, бо, що Вы тамъ зробите т а к ъ, тоє выпаде тутки с я к ъ. Видно справа руска ще довгіи времена останесь справою немногихъ избраныхъ, але погоди, ажъ стане ся народною, всеобщою.

Як мавєсь въ Твоємъ письмѣ до Ивася довѣдатися, кто посаду переводчика получивъ? я лишъ могу сказати, кто на нью надѣятись може. — Рѣчь тая доси не рѣшена: лежитъ въ консысторѣ, а кто нибудь єи получитъ, того консысторь, встримуючи тую справу безъ причины, оскорбитъ о кôлька десятокъ ЗР. Скôлько [4] чути — а чувати за тую справу и часто и много — рѣчь тая такъ ся мае. Выпытовіи нашѝ сочиненія, якъ Тобѣ извѣстно, ôтступило правительство консысторови до розсудженія: тойже установ(ив)ъ Выдѣлъ изъ священникôвъ Кульчицкого, Ильницкого и ще декотрыхъ — Зубрицкій и Сосновскій ôтказали ся теи справы, имъ яко россійскимъ переводчикамъ не прилично було, прикладати свою росс. мѣру до языка малорусского: тоє булобы правитель-

ство, посуджаючи нашъ языкъ о стремленіе прямо на путь Россійщины не добре приняло — и поручивъ имъ, своє мнѣніе о годности каждого убѣгателя подати. Рѣшеніе ихъ слѣдовало совсôмъ для мене полезно, и чути було всюди, ба и помежи членами того Выдѣлу, же противъ мене никто неудержится: роботу саму, наветь и Вагилевичовои, котрому и такъ ничо небулобы помогло, и Заклинскому, котрый яко картьожникъ свою честь пострадавъ, ничію съ моєю рôвняти не було можно. Такъ я самъ себе и всѣ знакоміи почитали мене будущимъ переводчикомъ. Але не смотря на тоє рѣчь взяла иншій оборотъ. Соперника, такого, якъ Лозиньскій не такъ легко побѣдити: а ôнъ якъ легко догадатись мавъ бути другимъ въ пропозыціи, бо, якъ кажи, тамтіи два ôтпадаютъ. Заслуги єго великіи не ино передъ лицемъ тыхъ, котри все могутъ здѣлати, але и тыми, що могутъ дещо запинити, ба, годѣ перечити, и мы сами мусимо єму всякую ревнительнôсть признати; право надгороды єму справедливо прислужає, а не имѣя ничимъ єго надгородити — бо тоє єму не доставало, же єго хотѣли въ крылошаны возвысшити — годѣ було єго упрямому желанію о переводство прекословити. Консысторъ довго не зважав на [5] єго просьбы ни на заслуги въ дѣлахъ совсôмъ иного роду, бо, видно, искренно желавъ, успѣхъ для языка на дорозѣ такъ важнôй — на дорозѣ урядовôй, въ годныхъ рукахъ увидѣти. Але усерднôй просьбѣ — а може и якôй обѣтницѣ, бо кто тамъ ихъ политику уторопавъ — Г. Голу—го, котрому подарованье погорѣлища университетского на церковъ, на дôмъ парохіяльный и на будущую школу дякôвъ завдячуємъ, а ще решты на дôмъ народный ба и грошей на ôтновленье надѣємся, котрого либонь повазѣ маємъ завдячити, же Рада русска буде тымъ увеличена, же якъ по тихо, але зъ дѣйстного жерела*) чути, предсѣдатель Кузьемскій буде обдарованымъ росс. орденомъ св. Володиміра во пользу, честь, славу, ôгже просьбѣ такого мужа, та, якъ казавємъ, може и обѣтницѣ якôй; годѣ було взборонитись. И такъ ни сѣло, ни пало Лозиньскій довженъ бути переводчикомъ, а мене, выкликаного переводчика, а при тôмъ и будущого учредителя Зори, бо якъ пôзнѣйше скажу, Павенцкій покидає, — такожъ ни сѣло, ни пало, бо ни просивємъ, ни подававємся, пріймаютъ въ пропозицію на суплента до ново учредуємого гимназіюмъ Тарнопôльского: хочь що мати, то иди. Єсть то рѣчь уже такъ якъ рѣшена, хотя ще въ свѣтѣ не появилась и менѣ не такъ до смаку, бо я не дуже на тôмъ могу пола(га)ти, же на пропозицію тѣла учительского одного гимназіюмъ т. є. академического, можно буде и въ будущеє удержатись профессоромъ на другôмъ гимназіюмъ: таже Рада школьна прійде!! Але годѣ

*) Зъ Президіюмъ тая новина выйшла.

собѣ марекувати привикш ому свято вѣрити въ честность политики св юрской, не могу казати, що св. Юръ за добре слово продавъ успѣхъ нашого цѣлого сокровища, нашого языка. Отъ только о переводствѣ, а теперь о Зорѣ.

[6] Що ся цензуры касяє, яку срогую на Зорю наставили, що о тôмъ тôлько по всѣхъ письмахъ писано, редакторъ самъ въ Ч. 68. изясняє, а духа свого, якимъ єсть воздохновеный, ôтъ часу, якъ го Г. Гол—ій и Бордольо покликовали, и єго письмо о сымпатіи къ Россіи обвиняли, и ôнъ, хотя себе очистити, мимо же яко ôтвѣтный за артыкулы разъ въ письмо приняти извинити ся не мôгъ, якъ знаєшъ єго бесѣдливого, кри(к)ливого, въ мысляхъ легкого, въ бесѣдѣ неконсеквентного, а глядящого лише, абы на два, три слова въ двоє тôлько якихъ нибудь ôтдати, и такъ буцѣмъ правду на своємъ поставити, капусту съ горохомъ мѣшающого, а при тôмъ боязливо, налякався, и вергъ цѣлу вину на Раду, котрôй ôнъ съ своємъ письмомъ яко органомъ повиноватись довженъ, и на сотрудника, котрый въ єго ôтсутствіи тои бѣлы наробивъ. Дурна бесѣда, нѣби то тоє єго извиняє. Але абы ся поправити, и до ласки дôйти ôтрекся не ино росс. але и руского духа, яко зрадливого и съ духомъ правительства несгодливого. Тоє видно изъ єго морализующого артикула до селянъ, абы робили и длячого маютъ робити, зъ артикула 1го въ Ч. 68. котрого причиною бувъ артикулъ нѣмецкои Львôвской газеты, на котрый ôнъ ся тамъ покликує: зровняй, коли єго можешъ достати, а увидишъ, чи можно ся такъ уподлити. Ôткôль съ домомъ свеи любезнѣйшои въ близшій союзъ вступивъ, въ нѣмже, якъ знаєшъ, находится одинъ паничь ultа републиканъ, котрого теперь до Бриксену вывезли, абы тутъ не ворохобивъ, ôткôль того панича вывезли, [7] и горесть родины черезъ сочувствье и єму удѣлилася, ôткôль настала надѣя женитися, а зъ того потреба и жажда полученія уряду, ôткôль ôтъ Высл. получивъ красніи листы и вѣсти о єго великомъ вліянію въ министерствѣ, ôткôль повстала надѣя, же зъ єго ласки буде Amt u. Weib, а не зъ ласки св. Юра, ôттôль св. Юръ, Рада, руска справа, єи дѣланія, Зоря & стали єму смердѣти. Все дѣланіе показалось єму нешляхетне, облудне, позорне, стремленіе правительства очивиднымъ ôтбираньемъ свобôдъ конституційныхъ, котрыхъ у насъ, дай Боже изнести, и такъ бôльше, якъ треба, враждованье Русинôвъ на Полякôвъ, (у котрыхъ ще и нынѣ нѣтъ Русинôвъ, окрôмъ св. юрскихъ, якъ кажутъ шершенѣвъ) несправедливымъ, оскорбляющимъ ихъ права, а нашу славу и честь, иронією всякихъ людскихъ правъ, якіи въ Франціи въ Америцѣ существуютъ. Кажутъ єму герой, а Гергейя, кобъ лишъ не повѣсили, то єго гадка. Такій духъ ставъ що разъ бôльше въ немъ розвиватись, и овладѣвъ наконецъ такъ сильно серце и умъ, же, не пôзнати, стався

противникомъ св. Юра. Сварнѣ съ св. Юромъ, непослухъ а наконецъ такій роздоръ, же Рада бувша тогди розвязаною, и лише Выдѣломъ т. є. св. Юромъ дѣлающа, не надѣваєся такъ борзо сôйти ся, загадала, Зори ôтречи ся, и собѣ поволи иноє письмо, яко орудіе учредити. Але якъ потôмъ чутка пôйшла, що П.[1]) Зорю покидає, такъ успокоили ся св. Юрчики и теперь чигаютъ лише, якъ бы ôтъ него пôлъ добрыми условіями отôбрати. На той [8] случай присуджена Зорѣ така будучнôсть: По новôй комбинаціи я, скоро пôйду до Тарнополя, не могу єю приняти; а такъ зъ Рады выдѣлится общество, т. є. якъ извѣстно все таки св. Юръ, котре ôтбере ôтъ П. зъ руки въ руку Редакцію и передасть єи Ясеви, оголоситъ нового редактора вже на будущеє чвертьрочье ôтъ Жовтня; але застерегає собѣ власть, вліяти на духа того письма, и надзоръ надъ доходами въ такій способъ, абы письмо було, якъ можъ найтанше, и поправлялося що можно, утокмитъ паперь и тискъ въ Ставропигіи, опредѣлитъ для Редактора жалованье 600, 800 до 100. (sic) Зр. а злишніи грошй будутъ (на) воздвиженье письма употребленй. Гадка тая єстъ красна, и єсть новымъ доказомъ ревности нашои Рады т. є. св. Юра, Ивась съ нею совсемъ согласный и Устіяновича радостно покине, скоро на тоє прійде, же общество ще и ôтвѣтъ, и въ разѣ и кавцію на себе прійме; и тоє було бы для него найлѣпше, бо ôнъ здинистости (sic). А я, коли ще незападе яка противнôсть, иду до Тарнополя учитися бути учителемъ, бо вже мно(го) забуло ся. Отъ Тобѣ така справа не на тоє, щобъ мавєсь що оповѣдати, але що о чемъ тримати. 23. торжествовалисьмо въ Ставропігіи службу Божу во славу нашого побѣдительного оружья и помиренія съ Сардиніею въ присутствіи начальства военного и цивильного. Зъ Черновець не чути ничого. О Хрестоматіи ще не малисьмо нарады. Бувай здоровъ, зложи достойнымъ Русинамъ моє глубоке почтенніе и приведи имъ на тямку нашого Константинови(ча), Лавровского, то наше найбôльше упованье. Твой

П. Д. Голов...

Лист пис. на 8 стор. вел. 4⁰.

Ч. 226.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня 2. IX. 1849 р.

Любезный брате!

Листъ Твôй зъ вѣстками ненайпотѣшнѣйшими для нашоѣ справы дуже менѣ гадки помутивъ и засмутивъ мене, бо представивъ менѣ въ умѣ продолжительный ланцухъ сопротивностей, козней и крамолъ, съ котрыми намъ ще валчити и котрй побѣдити мусимо, доки свого не

[1]) Павенцький.

дôйдемъ. — Другій перечитавши таке, можебы вже и всю надѣю стративъ и руки опустивъ, но моя душа вже такими невзгодами и неудачами загартована, ще сильнѣйше напираєся и намагає до дѣйствія, а крôзь тоє напряженіе яснѣє надѣя, що мы все переможемъ, переборемъ, перестоимъ и на нашôмъ стане! Ne одна ще борба предстоитъ намъ — легко намъ ничого не прійде, якъ и доси не прійшло; все мусимъ роздобути тяженькимъ трудомъ, кровавымъ потомъ — лежаного хлѣба Русинови не ѣсти. — Але надѣя въ Бозѣ, колисьмо тôлько перебули, колисьмо дождали того состоянія, же можемъ стати до борбы — то крѣпѣмъся, мужаймося въ самôй борбѣ — а сили буде прибувати — и мы мусимо остоятися — бо за нами справедливость, бо за нами правда. — Кажешъ, що наша рущина хиба въ школѣ удержится. — Na теперь досить. — А знаєшь, що то школа — нове молоде поколѣнье, новая верства мужей, хоронителей народного добра! — Иди охочо до Тернополя — нове поле дѣйствія отвераєся Тобѣ, а дѣйствіе спасительне. Мило то бути учредникомъ часописьма, керовати мнѣніемъ тысячей, вплывати на нихъ — славне але чи не слизьке тоє становище. Лучше тихонько вноятн въ сердця и умы молоденькй любовъ въ свому родному, учити честь отдавати кому честь належитъ, глядѣти на свѣтѣ безпристрастными очима, безсторонно судити о дѣлахъ и замыслахъ людскихъ — и учити дѣлати пôсля правыхъ засадъ для общого блага.

[2] Мы тутъ надѣѣ не тратимо, що якъ декретъ взглядомъ сплаченья панщины такъ и другіи прійдутъ въ полное осуществленіе. — Засады и положенія якй постановленй въ вышедшемъ декретѣ уложенй въ пользу селянина. — Способы до перепровадженья того декрета совсѣмъ на нимъ основуватися мусятъ и не могутъ отступити. Предстояще уложеніе конституціи и право выборове такожъ будутъ тіи самй мужи укладати, що и тамто. — Мужй тіи маютъ полное довѣреніе у министерства — и мы доси не маємъ жадного поводу, абысьмо не мали завѣровати имъ. Съ нашими урядниками найгôрша бѣда — але кобы намъ выборы на соймъ добре выпали. Сподѣємся, що и дещо въ законѣ о выборахъ дасться въ хосенъ народа вашого удѣлати. — Въ отношенію забраныхъ грунтôвъ обѣцявъ министръ Бахъ въ короткôмъ часѣ такожъ опредѣлити, щось особенного для Галычины. — Що до надъужить и насилій Ляхôвъ и комісарôвъ старайтеся лишь собрати певнй дата, або прозьбы громадъ або декрета обводовіи кривдяшй селянъ и пр. и пришлѣтъ сюда, а тутъ вже имъ ся стôльця приставитъ якого треба. Шкода, що теперь докладнѣйше не описавъєсь о выпадку въ Жовкôвскôмъ, можь бы було ужитокъ зробити. — Мин. Бахъ сказавъ, що котрый изъ насъ 4 Русинôвъ прійде въ дѣлѣ до Nего, завсѣгди охотно насъ выслухає и для насъ завсѣгди часъ знайде. —

Будь ласкавъ приложену промову, при сполненью тоастôвъ бувшого спольного обѣду Славянскои нашои комиссіи черезъ Г-на Выслобоцкого произнесенную — щобы Русине знали, якъ руске слово тутъ поважаєся и явно голоситъся посполу изъ другими Словенскими. — — Зроби до того якій вступъ изъ давнѣйшого мого листу до Тебе чи до Ивана. — Я вже забувъ до когомъ писавъ. — Дѣланіе нашой комиссіи протягнеся зо два або може зо три мѣсяцѣ — я буду принужденъ писати до тѣла учительского, щобы на моє мѣсце тымчасомъ суплента дали — може Ивана сли Ты до Тернополя поѣдешь? —

[3] Чи не можна бы артикуликъ написати до Зори до и для дякôвъ — и возвѣстити, що просьба головнои рады взглядомъ пенсіи для дякôвъ, була въ розсудженью Министеріи. Але щожъ Г-нъ Шашкевичь радъ бувъ всѣма силами поперти тую справу. — No нема фонда — подали запытанье до пресидіи и счетоводнй Львовскои, и ôтти прійшло що нема ниякого пособія, фондъ духовный вычерпаный. — Министерство казало обраховати, кîлько бы потреба рочне для пенсіи дякôвъ и оказалося, що кобы лишь для кождого дяка 25 рин. ср. рочне вызначити хотѣли, припала бы сума на 2000 дякôвъ 50.000 зр. ср. (!) Министерство каже неможе безъ сойму нового тягару вкладати на край безъ призволенья сойму. -- Одже тая справа мусить ся задержати до будущого сойму краєвого. Треба ся протоє старати, абы выборы на соймъ добре выпали, а тогди гараздъ и дяки могутъся сподѣвати, же имъ признасть соймъ плату, и вынайде фондъ.

Що до подвысшенья пляты священникамъ нашимъ здалобы ся документами довести, килько то фонду нашого добрѣ Ляхи забрали — що мы мали издревле свои дотаціи, котрыи Ляхи присвоили. — Проси Гна Зубрицкого, кобы хотѣвъ брошурку въ томъ оглядѣ написати, або хоть матеріалы собрати и кому до написанья припоручити. — Якъ бы тоє ся було здало на соборѣ Епископôвъ?!

Ясеви на єго листъ не одписую, бо найде разомъ у Тебе отписъ. — Тѣшитъ мене вельми, що Маруся такій покупъ має — скажи Иванови, що Порембѣ нехай не дає на продажъ — у Львовѣ є вже досить продавцѣвъ. --

[4] Кобы менѣ приславъ 30 екс. Росправы о языцѣ якъ скоро выдрукуєся такожъ 5 листъ особно и 8 л(и)с(т), бо недостає до моєго ексемпляра. — Граматики не посылаю ще — нема коли написати — чоловѣкъ цѣлый день то въ выдѣловымъ засѣданію—(або домовой працѣ) то въ общемъ. У Вельтгейма маіора небувъ ємъ — десь ми ся листъ загубивъ до него — и адресы незнаю. — Nай Иванъ або напише другій листъ або хоть адресу пришле. —

Гну Яхимови кланяйся и скажи єму — що я про Него говоривъ съ Шаф. и отдавъ єго сочиненіе до перегляду — и Шаф. ще ми не казавъ о немъ ничого. — Що ся дотычитъ єго перенесенья — якъ скоро яке мѣсце отворится то певне вставится за Него — кобы лишь борше що отворилося, поки Шаф. тутъ у Вѣдни де може бути що дня у Мин. Туна, то найлекше всебы ся зробило. —

Кланяйся всѣмъ нашимъ добрымъ Русинамъ най уповаютъ на Бога и доб(р)ыхъ щирыхъ имъ людей. —

Вѣдень 2° Майка 849 н. ч.

[5] Всечестніи, Высокопочтенніи! [1])

Руское глубокочувственне сердце розрадоване богатымъ щастьемъ, котрымъ тутъ зъ першихъ словяньскихъ джерелъ наповає ся, тои такъ солодкои хвилѣ пропустити не може — абы до Васъ не промовити родиннымъ миленькимъ словомъ. — Слабый въ силахъ и здольности, богатый тôлько въ чувства зъ груди рускои матери выссанѝ, пробачте що пôдношу голосъ.

Дороги, важненькѝ, вѣкономніи хвилѣ нашого тутъ сотрудія, передадутъ дѣеписцѣ потомкамъ Славянъ. Любимая рука высокодостойного министра Баха, звела насъ зъ далекихъ сторонъ до такъ великого дѣла, а хотяй задача наша есть необъята якъ свѣтло, а непостижима якъ мысль мыслею гонена, потѣшаюсь прецѣнь, — бо где славне имя Шафарика — того полного выраженья славы розличныхъ миліонôвъ Славянъ въ предсѣдательствѣ засіяє, тамъ тôлько великого дѣла надѣятися можна.

Мы нынѣ братными руками витаючися ближше, празднуємъ союзъ любви, и празднуємъ разомъ торжество велике, єдинственне, день рождества всенадеждного Цѣсаря нашого Іосифа, за которого царствованія уже въ первôмъ року возвано насъ пôдняти такъ важну для нашихъ родимцевъ працю.

Рицарскій нашъ Іосифъ и Его достойный Министеръ, котрый насъ со всѣхъ сторонъ спровадивъ, тымъ дѣломъ воздвигли памятникъ въ сердцяхъ всѣхъ честныхъ Славянъ — памятникъ чудесный, вѣчный — твердшій якъ металлы — выжшій пирамидъ — ни вихоръ єго ни громъ не зломитъ, ни перелѣтъ вѣкôвъ єго не сокрушитъ!

[6] За того цѣсаря новый намъ свѣтъ открывся — а не прозримая будучнôсть розвиває многочисленніи надѣѣ предъ нами; бо кôлькожъ то солодкихъ надѣй, молодôсть мѣститъ сама въ собѣ, а кôлькожъ при сердцю такъ дорогоцѣннôмъ, якъ сердце Іосифа! Весна лѣтъ подає Му

[1]) Сю промову видруковала „Зоря Галицка“ за р. 1849 Ч. 72.

крыла — щобъ надъ мертвымъ взлетѣвъ нашимъ свѣтомъ, щобъ щастя ужичивъ, сѣявъ молодои свободы цвѣтами. Взнѣсъ ся Іосифъ и окомъ ясненького сонця змѣрявъ потребы Славянъ Своихъ вѣрныхъ ôтъ кôнця до кôнця; и куда глянемъ быстрымъ окомъ, всюда знаходимъ розôслану помощъ, радôсть нынѣ всѣ честнѝ дѣлятъ родимцѣ, и мы радуємся съ ними, бо Словянинъ тогди тôлько истинно чуєся щастливымъ, коли съ другими щастье своє дѣлитъ, и тогди тôлько небеснымъ чувствомъ зболѣле сердце своє покрѣпляє.

Най жіе нашъ ІОСИФЪ!!! Небо Єму золотый вѣнецъ сплѣтає, бо Ôнъ тамъ сягає, где око не сягає. Na крылахъ орла свого взлѣтає, добро вѣрнымъ Своимъ спроваджає, по знову якъ перунъ рука Єго разитъ, где ворогъ тяженькій по земли ступає.

Присиули отвѣчнѝ леды и предсуды свѣта, а мы вытаємъ зороньку рôвноправности, соненько золотыхъ надѣй!

О щобъ такъ якъ мы въ солодкой згодѣ, всѣ нашѝ родимцѣ совокуплялися, соєдиненными силами, старались выплекати мôлоденьку нашу свободу, такимъ содѣйствіємъ укрѣпили щастье великои державы, то молодому Nашому Монарсѣ всесердечно желаючи, достойно певне празднуємъ нынѣ день рожденія Єго. А теперь воскликнѣмо щирорускимъ словомъ, во здоровье Єго Величества, во здоровье Єго любимого волиисполнителя — всѣхъ всечестныхъ членôвъ, особливо трудолюбивого Антонія, которому тôлько сьмо вдячнѝ, Многая Лѣта!!!

Всѣ голосно єдинодушно воскликнули: „Слава! Многая лѣта! Живьо!“

Лист пис. на 6 стор. 8°.

Ч. 227.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня (27. VIII.) 8. IX. 1849 р.

$\frac{\text{27. Серпня}}{\text{8. Вересня}}$ 849.

Любезный Брате!

Вчера получивємъ письмо ôтъ Г. Гартенштейна съ долучеными двома, черезъ него ôтъ книгарôвъ Печаткина изъ Петрограда и Должикова изъ Кіева полученными письмами. Нехочу ихъ Тобѣ ôтсилати, бо за великіи, але лучше, думаю, що важнѣйше перенести сюда. Гартенштейнъ пише, же книги одержавъ, лишъ про непогоду трохи замочені; пересушивши доставитъ ихъ сейчасъ. Изъ грошей 70 руб. пôсланыхъ ôнъ Должикову пôславъ 20 руб. Печаткину 58 руб. 10 коп. — за пересилку

грошей въ Кіевъ и Петроградъ 1 руб. 75 к. за доставку книгъ изъ Радивилова въ Броды 50 коп. Такъ выноситъ 80 руб. 35 коп. и недостає 10 руб. 35 коп. котрî єму ще звернути належитъ. Къ тому прибавити нужно ще издержки таможнѣ Бродской и пересилки изъ Бродôвъ въ Львôвъ. — Изъ листу Печаткина довѣдуюся о книжкахъ, котрî ôнъ посилає и цѣну:

	1. Панъ Халявскій	1.50
	1. Ластивка	1.50
	1. Повѣсти Купріялова	1.50
	1. Малоросс. пословицы	—.75
	2. Собраніе лѣтописей 3. т. . . .	4.—
	1. Хрестоматія ру. Голухова (sic) . .	3.—
	1. Бусурманы Лажечникова . . .	3.—
	1. Мазепа Булгарина	1.50
	1. Исторія Карамзина 4. т. . . .	16.—
	1. — Малороссіи Б. Каменск. . .	7.—
[2]	1. Акты западной Россіи 3. т. . .	6.—
	1. Сельское Чтеніе — 4 т. . . .	1.20
	1. Повѣсти Бурломского	1.—
	1. Исторія Волыньской Губерніи . .	1.—
	1. Шельменко денщикъ	1.—
	1. Книга Игума	—.28
		58 р.

Должиковъ изъ Кіева присилає:

Описаніе Кіев. соф. Собора . . .	1 руб.
Описаніе Кіев. печ. Лавры . . .	2.—
Исторія Малоросии Маркев. 5 т. . .	9.—
Гануся Основян.	1.50
Повѣсти Основян.	4.—
2 екз. Сватанье на Гончар. . . .	1.50
За пересилку	1.—
Всего .	20 руб.

Недоходящіи 10 руб. 35 коп. и издержки таможенні и пересилки въ Львôвъ я думаю въ Львовѣ роздобути, єсли не схоче Назаревичь котрый теперь тутъ пребыває, на счетъ Рады Коломыйской сложити. Але ôнъ буде собѣ желавъ, ôдѣзджаючи взяти книжки для Коломыйцѣвъ, а я годѣ не знаю, котри єму дати. Ôнъ забавитъ ще бôльше тыждня, отже було бы добре єсли бысь мене увѣдомивъ, котрî єму належитъ дати, и кôлько для Львôвскихъ лишити.

Радй бы сьмо довѣдатися що о училищахъ чи буде Рада шкôльна, яка, коли, съ якою повагою и силою, коли школы починаются, въ якій способъ Тарнопôльске гимназіюмъ обсаджуєся, чи провизорично, и на якъ довгій часъ, [3] та чи буде то Obergymnasium, яке буде жалованье учителѣвъ. У насъ кажутъ, що гимназіяльный найменше 700 зр. получитъ. У насъ въ краю лихо ведеся; про тоє честнй мужй довѣренія нехай крѣплятъ нашу надѣю, тай силу, но не словами, але дѣлами. Всѣ Русины въ тôмъ увѣренй, же ихъ желанія въ многихъ прошеніяхъ предложенй суть дуже сокромніи, про тоє такожъ непремѣнно кажутъ надѣятись, же все, що ся просило буде намъ дане, скоро правительство Русинамъ щиро желає. Отже дѣлайте, неуступайте ни шага, ни стопы ôтъ того, що мы просили, бо мы просили дуже мало. А Русинамъ треба много дѣлати, имъ во всему въ ладъ ити, абы ихъ погорджена, николи неупотребляна сила, с и л о ю п о ч у л а с я, бо инакше русска справа не буде мати теи репутаціи, абы зъ часомъ здатнй люде але вороги на ню пристали. Яхимъ складає благодаренье за память, але и надаль поручаєся.

Даты, якихъ на нашихъ урядникôвъ требовавєсь, будемъ роздобувати. Що ся касає похищенія фонда рел. русск. черезъ Ляхôвъ [4] казавъ Зубрицкій, же выказати можно, де, коли, що забрано, але доказати опредѣлит(и) границѣ, такъ, абы можно знати, о що допоминатись, на тоє нѣтъ доказательствъ. — Ивана интересъ, котрый поручивъ ôтправити можно въ дому званôмъ „Rothe Haus“ (sic), цѣлый Вѣдень єго знає пôдъ тымъ именемъ и покаже дорогу.

Бувай здоровъ пиши борзо. Твôй щирый братъ

П. Д. Головац(кій).

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 228.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня 1. (13.) IX. 1849 р.

1/13 Вересня 849 у Вѣдни.

Любезный Брате!

Урадовавъ єсь мене Твоимъ листомъ. — Добре що вже разъ прійшли книжки изъ Россіи, бо вже ми самому ажъ соромно було свѣтити очима передъ людьми, такъ тоє довго волѣклося, а годѣ було кôнця дождатися. Шкода, що мене нема у Львовѣ, бо я самъ не знаю на память, якй книжки для котрыхъ записанй, для того я бы раднѣйшій бувъ, кобы тоє дѣло задержалося ажъ до мого прибутья до Львова: тогдѣ бы я розглядѣвся въ запискахъ и листахъ, и найшовъ бымъ чого Коломыйцѣ жадали, кôлько грошей на то прислали, и мôгъ бымъ точнѣсѣнько послати имъ все чого требовали и съ докладнымъ счетомъ. — Однакже єсли

Гнъ Nазаревичь доконечне напреся взяти книжки, то можешь Му за реверсомъ тымчасомъ до пôзнѣйшого порахунку слѣдующй выдати, котрыхъ якъ собѣ пригадую жадавъ ôтъ мене Кобринскій:

1. Ластôвка . . .	1.50	1 Опис. Кіевск. собора .	1 „
1. Собр. лѣтоп. . .	2 „	1 Опис. Кіевск. Лавры .	2 „
1. Истор. Мал. Кам. .	7 „	1 Истор. Маркевича .	9 „
1. Акты зап. Росс. . .	6 „	1 Повѣсти Основян. .	4 „
1. Шельменко . . .	1	1 Сватанье на Гончар. .	1.50
		1 Малоросс. пословицы .	„ 75

[2] Карамзина Исторію записавъ Петрушевичь для себе, але не знаю чи небуде для него за дорога, бо безъ пересылки вынесе бôльше якъ 30 зр. ср. — т. є. рубель по 2 fr. 10 КМ. якъ мы куповали... то можешь такожь Коломыйцямъ отступити. — А доконечный рахунокъ съ ними я вже здѣлаю повернувшись назадъ. — Що ся дотычитъ книжокъ злишныхъ, котрй для Львова презначенй, або на выпадокъ якъ бы Nазаревичь не взявъ съ собою до Коломыѣ опредѣленыхъ — найлучше кажь всѣ знести до Ивана на мою станцію и никому не роздавай ажъ до мого приѣзду, бо менѣ грошй повѣренй, то я самъ мушу изъ нихъ счетъ здати. —

Пытаєшь мене, що о училищахъ чувати. — Отъ правду сказавши: Мы тôлько знаємъ, що и вы. — Министеріальный Совѣтникъ нашь[1]) все ще доси немає реферату — єго голосъ лишень дорадчій... Рада шкôльна истинно буде, и буде мати майже такую саму власть що колись Губернія, але тôлько надъ низшими школами нормальными, гимназіями, реальными и вѣдавъ лицеальными. — Университетъ буде стояти безпосередно пôдъ Министерствомъ просвѣщенія. Кромѣ того будутъ существовати такъ званй тѣла учительскіи съ предводительствомъ директора, але члены того тѣла будутъ мати лишень дорадчій голосъ — && и займатися будутъ лишень науковыми предметами. — Въ рѣчахъ карности и порядку директоръ самъ дѣйствує и отвѣчательный за все, хотяй обовязаный созивати члены [3] о пораду. Лишень не знаю, чи будутъ межи членами рады школьнои священники, бо епископы на соборѣ отказались ôтъ всего дозволенья участья въ урядахъ свѣтскихъ, и нехотятъ дозволити жадного референта духовного при жаднôмъ урядѣ, ба навѣтъ опредѣлили, що жаденъ священикъ несмѣє прійнити уряду ôтъ министерства не получивши на тоє впередъ позволенья ôтъ свого епископа... Коли тая рада школьна у насъ заведена буде годѣ знати. — Де въ жаднôмъ краю неустановлено рады такои — а у насъ знаєшь все дѣєся напослѣдъ. — Про тоє нема ся що оглядати на раду школьну — але що можна попе-

---

[1]) Григ. Шашкевич.

редно дѣлати. — Министерство выдало правила тымчасовй, якъ текущого року преподаванй маютъ бути предметы школьнй — є тамъ опредѣлено, якіи книжки за взоры брати належитъ, але приписаныхъ и сочиненыхъ книжокъ нема ще піякихъ и не борзо будутъ, бо всѣ майже взоры суть заграницею выданй. — Я о тôмъ обширнѣйше буду писати сими днями до Всечестного Г. Кузьемского — кобы лишь мати часъ. Тымъ часомъ Ты пôди до Него якъ найскорше и проси, щобы порозумѣвшись съ нашими професорами и ревными Русинами схотѣли созвати собраніе ученыхъ, хотяби тôлько на 3 дни, не для торжественного выступу або опредѣленого дѣланія — але тôлько для спôльного порозумлѣнья ся и роздѣленья праць, до написаня учебныхъ книжокъ. — Гнъ Прокопчицъ и Гнъ Яновскій муситъ уже достали розпорядженье тоє министерское, то могутъ взяти го пôдъ розвагу, що бы намъ чинити, абысьмо хотя сближили ся (до) цѣли нашей взглядомъ заведенья языка руского въ школахъ. — Я тоє все опишу якъ треба въ письмѣ до Всеч. Гна Кузьемского. — Однакже не медля созвѣтъ ученыхъ соборъ доки ще вакаціи не покôнчатся, можебы остат(н)ого тыждня сего мѣсяця. — Коли у васъ школы починатися будутъ, то залежитъ ôтъ учительскихъ тѣлесъ краевыхъ або може ôтъ Губернатора. — Министерство готовому ся дивитъ. Такъ н. пр. Голу. писавъ, що поезуитскій кляшторъ буде на сей рôкъ выпорядженый чисто для помѣщенья университета Львôвского. — А тымчасомъ де ще до того! — Але що то вадитъ пôзнѣйше донести, що ще не можна. — [4] Тернопôльска Ґимназія буде обсаджена провизорично, здаєся, до новои реґуляціи, котра въ роботѣ. — Чи буде высше Ґимназіумъ не знати, залежитъ ôтъ того чи мѣсцевого якого жерела не найдеся, хоть съ трохи кошта покрыти. — Чути и тутки, що учителямъ Ґимназій и Университета маютъ пôдвысити жалованья.

Що до доводôвъ нашихъ взглядомъ похищенія фонда религійного, проси Гна Зубрицкого, щобы ласкавъ бувъ составити всѣ возможнй доводы хотябы и не съ тою дипломатическою точностію, якои до тяжбы потребно, але абы лишь можна вообще довести, що нашй епископіи и приходы були богато наданй, и що Ляхи пôдтбирали намъ нашй епископскіи и монастырскіи имѣнія и подавали Латинникамъ — а слѣдовательно, що намъ по правѣ слушности належится ровноправность съ Латинниками — що мы маємъ право до ихъ фонда религійного, яко повставшого изъ нашихъ имѣній. Що до дѣланія нашихъ мужей довѣрія можетеся изъ того переконати, що они — або властне Министерство, пôдъ котрого руководствомъ тоє ся дѣє, якъ найлучше дѣйствуютъ коли учуєте чимъ народови нашому загрозили Губернаторомъ присланй Лод. и Туст.[1]) — Они выходячи зъ засады, що въ давнôй Польщи мужикъ

[1]) Лодинський і Тустановський.

немавъ ни маетку ни ґрунту, що цѣсарскіи декреты усамовольняючій мужика ґвалтъ починили на власности дѣдичôвъ — для того жадають, абы дѣдичамъ не тôлько була сплачена панщина, але абы мужикъ заплативъ хату студолу будинки, плоты, бо то зъ панского лѣса — а навѣтъ худобу, бо то зъ панскихъ дарункôвъ. Отъ таке то моглобы ся було при другôмъ министерствѣ, хоть въ части утримати на велику бѣду нашихъ.

Гну Константиновичу освѣдчи, що годѣ що выколатати. — Донесенія Гна Совѣтника Предсѣдателя комісіи запевне складають, взявши до вѣдомости, адъ акта. — Платити будутъ ажъ тогди якъ ся выдрукує — а принаймнѣй якъ до друку прилагодится. — Тутъ Гнъ Петрановичь переложивъ на Илирскій языкъ всѣ тіи законы — и суть вже зревідованій, переписаній, готовій до печати, а предцѣ ничого не получивъ — а Петрановичь є самъ урядникомъ при министерствѣ, и жіе у Вѣдни. Що дѣяти треба заждати. — Можебы Гнъ Конст. и Лавровскій и ще тамъ хто изъ членôвъ, подавъ до Гна Мохнацкого жалобу, а той кобы зо своєй стороны сопровождавъ тоє прошеніе же тіи члены истинно ревно працювали, и имъ належится предовсѣма нагорода, або форшисъ (sic) потребно дати имъ, и тоє пославши Министеріи, тобы може якъ вызначили яку квоту.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 229.

Лист Якова Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня (16.) 28. IX. 1849 р.

Любезный Брате!

Минувшого тыждня дмухнувъ ємъ изъ однымъ членомъ нашои здешнои Славянскои комиссіи Гномъ Ербеномъ до Праги — и тамъ забавилисьмо четыре дней. Небуду Тобѣ списовати нѣчого о мѣстѣ и житью ческôмъ, бо Ты самъ бувъ єсь тамъ, и може лучше обглядѣвъ єсь ся въ ней — то тôлько скажу, що на мене Прага велике враженье учинила — надъ сподѣванье велике: Красне мѣсто, богате мѣсто, старожитне мѣсто — житье ческо-словенске надзвычай живо — словомъ все важне — того лишь жалую, щом не мôгъ довше забавити. — Повернувши назадъ заставъ ємъ Твôй листъ и заставъ ємъ нашихъ любезнѣйшихъ посланникôвъ ôтъ Головнои Рады. — Въ самый добрый часъ пріѣхали, коли точится справа въ Министерствѣ о сплаченье панщины и залагодженье тяжебъ взглядôмъ грунтôвъ забраныхъ. Будутъ видѣли и чули власными очима и ухами якъ тутъ ся сердечно борютъ съ Ляшнею — але Богу дяковати на нашôй сторонѣ буде витязство. — Посланникôвъ

рады обохъ запрошено такожъ яко членôвъ комиссіи съ рѣшающимъ голосомъ, черезъ що маємъ совершенный перевѣсъ. — Съ нами Богъ! Я думаю що панове посланники забавлятъ тутъ довше, доки тоє дѣло не совершится... хоть зо двѣ недѣль. — Я ще забавлю у Вѣдни найменше до кôнця Жовтня — такъ писавъ ємъ такожъ до Криворôвни, щобы Марыня неприѣздила ажъ при кôнци Жовтня або съ початку Листопада. — Вы за тымчасомъ наймѣтъ изъ Иваномъ для мене [2] яку обытель — такъ щобы була досыть выгодна — щобъ було три покоѣ — та кобы два выходы — добру, теплу — а дешеву... съ выгодною кухнею и стрыхомъ, тай перепровадьтеся ôтъ Левина. — Я Левинови заплативъ до кôнця сего мѣсяця — то єму небудеся ничого належати. — Сестра зъ Криворовнѣ ледви приѣде принаймнѣй о тôмъ ничого не пишутъ. — Пôди до панства Яхимôвъ и кланяйся Имъ красненько ôтъ мене — скажи, що имъ кланяются Запъ и Запова и П. Пѣхлерамъ такожъ. —

Може тамъ коло нихъ станція ще не напята — абы наймити такъ якъ мы було говорили зъ Яхимомъ, тобы може помѣстилисьмо ся всѣ Головацкіи (мовлявъ ты) въ чотырохъ покояхъ. Поговори съ ними и порадь ся пани Яхимовои. Зарядѣтъ якъ знаєте абы гараздъ було — тай перепровадь мои рѣчи, книжки и проч. и напишешъ, куда перепровадитеся, абы я знавъ де васъ шукати. — Що до книжокъ присланыхъ изъ Бродôвъ — най вже заждутъ на мене — вже якъ ся стало съ ними такъ и буде — правда що я недоволенъ и поручившіи мнѣ тую орудку такожь не удовольнятся. — Але дарма. —

Я для Тебе купивъ Тараса Бульбу по чески въ Празѣ, щобы Тобѣ легше було въ переводѣ — и пришлю черезъ Гна Прокопчиця — а ты пилуй съ переводомъ, можебы ся выдало борзо — ôнъ бы ся дуже придавъ для молодежи. —

[3] Въ комиссіи нашей перейшлисьмо уже всѣ узаконенія и розпоряджения новіи выданй отъ часôвъ наданой конституціи — теперъ переходимо законы обывательскіи и небавкомъ скôнчимо ихъ. Дуже бы ся намъ бувъ придавъ Вашь переводъ кобымъ го мавъ цѣлый — не одно слово въ переводѣ я выбороню въ нашôмъ выдѣлѣ, що приняте зостане. Я мавъ по злышніи части законôвъ тыхъ писати, щобы сьте ихъ були прислали, але почтою булобы богато коштовало, а несподѣвавъ ємъ ся, що приѣдутъ нашй сюда. —

Гнъ Кузьемскій привѣзъ якіись книжки для мене, але щемъ ихъ невидѣвъ. — Поклонися отъ мене всѣмъ знакомымъ — скажи, що новинъ непишу, але якъ повернутъ ся Вашй посланники, то вамъ много нарозповѣдаются, чого такъ годѣ подрôбно описати.

Яхимови скажи, що въ Празѣ за нимъ многіи допытовалися и радй бы єго мали межи собою — але незнаю якимъ бы дѣломъ ôнъ мôгъ

достатися тамъ. — Якъ яке мѣстце отворится — то най ся подає, а они обѣцяли вступатися за нимъ. — Мôгъ бы и до П. Бека написати сюда до Вѣдня. — Ôнъ є концепистъ при министерствѣ Справедливости, Яхимови добре знакомый — може бы мôгъ такожь дорогу устелити въ Министерствѣ Просвѣщеня. —

[4] А зъ симъ словомъ прощай, май ся гараздъ — пиши якъ ся що лучитъ важного. Твôй братъ

Я. Г.

Вѣдень 28/16 Вересня 849.

1го Жовтня выйде I. частка руского законника пôдъ надписомъ „Общій законôвъ обывательскихъ и правительственный Вѣстникъ“ — кирилицею въ 8цѣ вел. зъ цѣсарскои скарбовои печатни въ Вѣдни.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 230.

Допись Як. Головацького до „Зорѣ Галицкои“, пис. дня (21. IX.) 3. X. 1849 р.[1]).

Зъ Вѣдня дня $\frac{\text{3. Жовтня}}{\text{21 Вересня}}$ 849.

Передъ кількома днями повиталисьмо съ радостнымъ сердцемъ высланникôвъ Головнои Рады рускои, котрî именемъ народа зо Львова въ народныхъ потребахъ высланî сюда до Вѣдня, прибули. Они дѣйствуючи тутки въ важныхъ такъ сказавши самыхъ животныхъ справахъ народа нашого... не токмо принятî були во всѣхъ высшихъ кругахъ якъ съ найбôльшимъ усердіємъ, але даже призванî зостали ôтъ В. Министерства Внутреныхъ за сочленôвъ комиссіи, котра теперь працює надъ важнымъ дѣломъ перепровадженя сплаченья панщины, залагодженья справы взглядомъ забраныхъ ґрунтôвъ и нрч. Такимъ дѣломъ довѣрники нашого народа дѣлающî въ вышереченôй комиссіи помножилися еще двома мужами свѣдомыми состоянія нашого и правымъ, ретельнымъ способомъ мышленья, що намъ надѣю на добрый оборотъ сего дѣла дає. [2] Русини прійшли въ короткôмъ часѣ до незвычайнои чести и значенія навѣть за границею — безъ можныхъ, знакомитыхъ, маєтныхъ людей, безъ переважнои, многочисленнои интеллиґенціи досягнули того єдиною правостіи намѣреніи, справедливостію требованій, постоянностію своєю истинно рускою, и розмысльнымъ, умѣреннымъ выступованьемъ, съ якимъ середъ дивоглядныхъ, несталыхъ, вѣтренныхъ требованіи нашого времени дѣй-

[1]) Її видруковала „Зоря Галицка“ за рік 1849 Ч. 81.

ствовати начали и доси дѣйствуютъ. — Для лучшого перекону, якъ и другіи Славяне поважаютъ Галицко-рускій народъ и добре му зычатъ, нехай служитъ Вамъ тая вѣдомôсть, же зъ причины прибутья нашихъ депутованыхъ на желаніе Гна Шафарика предсѣдателя комиссіи Славянскои установленои Министерствомъ правосудія для уложенья правничо-техническихъ реченій и многихъ членôвъ таже комиссія учредила братскій Сла-[3]-вянскій обѣдъ, при которôмъ всѣ члевы реченои комиссіи и декотрѝ другіи Словяне присутствовали. —

Радостію сердце наполняеся видячи, якъ дружелюбно всѣхъ розличныхъ племенъ мужи свѣтліи собралися якъ бы въ одну родину... и межи собою розличными нарѣчіями, но однымъ и тымже солодкимъ Славянскимъ языкомъ бесѣдовали и чувства свои по братски подѣляли. Розмовы сталися при такôй щирой сердечности що разъ живѣйшѝ, наконецъ при многолѣтствіяхъ (:тоастахъ:) розлялися цѣлымъ медовымъ потокомъ прекрасныхъ пѣсень народныхъ Славянскихъ. Но при многѝ сербскіи хорватскѝ и ческѝ красовалась наша думка, шумка и чабарашка такъ доимаво, що всѣхъ до восторга увеселила. Уважный испытатель мôгъ прикмѣтити сродства межи напѣвами (мелодіями) пѣсень Славянскихъ. [4] Чудно намъ було якъ сербскіи пѣсни сходнѝ съ нашими простотою своєю, ческіи природною легкостію, но того нѣжного глубокого чувства на вскрôзь проймаючого, якъ въ нашихъ думкахъ провѣває жаднѝ недосягли, такъ що всѣ вообще Славяне нашимъ напѣвамъ преимущество єдиногласно признали. — Ажъ тутъ станешь Русине цѣнити прекрасніи мелодіи своихъ народныхъ пѣсень и гордитися ними. — Забавившися такъ веселенько, розôйшлися всѣ съ сердечною радостію наповненѝ. —

Въ сихъ дняхъ выйде изъ ц. к. надворнои книгопечатнѣ „Общій Законôвъ державныхъ и правительства Вѣстникъ“ сочиненіе, въ которôмъ будутъ помѣщенѝ всѣ законы державнѝ издаваємѝ правительствомъ въ вѣрнôмъ рускôмъ переводѣ. — Учредителемъ рускимъ є нашъ ревнительный Русинъ министеріальный Офиціялъ Ю. Выслобоцкій. — Изданъ буде въ великôй 8нѣ чистыми кирилôвскими письменами. —

Допись пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 231.

Лист Якова Головацького дв брата Петра Далибора, пис. дня 4. X. 1849 р.

Любезный Брате!

Посылаю Тобѣ черезъ Гна Прокопчица „Тараса Бульбу“ по-чески, перечитуй собѣ, та берися жваво до Твого перевода, щобысь выкôнчивъ

та до печатанья вылагодивъ. Можебы невадило такожъ такъ передмову написати якъ тоє Занъ до свого перевода учинивъ — або хоть тоє перевести, що ôнъ написавъ. — Дякую Вамъ, що сьте менѣ станцію наймили. — Кланяйся Яхимови и скажи, що Гнъ Прокопчицъ повертаючи не буде въ Бернѣ ставати, бо паровозомъ ѣдучи то годѣ ставати, для того не може купити жаданои библіи. Якъ скоро єму доконче єи потребно, то я може єи тутъ у Вѣдни дôстану — або деж межи Чехами роздобуду, то Му пôзнѣйше пришлю, черезъ Гна крылошанина Кузьемского котрый ще тутъ для справъ народныхъ принаймнѣй двѣ недѣли забавитъ. —

Жадаєшь ôтъ мене, щобымъ Тобѣ возвѣстивъ о тôмъ, щóмъ въ Празѣ дѣявъ — я тамъ короткій часъ бувъ, жадного важного дѣла не мавъ ємъ, ни жадного произшествія не було. — Отъ правду сказавши поѣхавъ ємъ себя показать и ихъ посматрѣть. — Въ министеріяхъ теперъ коятся важніи дѣла — але годѣ ще розписоватися, поки небуде докôнчено. — Ne кажи гоцъ, доки не перескочишь. — Такъ въ министеріи внутренныхъ точится важна коміссія о сплаченью панщины и о забраныхъ ґрунтахъ. Въ ко-[2]-роткихъ словахъ не дасть ся тоє все оповѣсти — але Гнъ Прокопчицъ розповѣсть Вамъ. — Ôнъ самъ бувъ притомный при тôмъ — знає яка валка була и якъ переборолося на нашу сторону. — Въ министеріи Просвѣщенія роблятъ надъ уложеньемъ новыхъ учебныхъ книжокъ для Ґимназій. — Хрестоматіи нѣмецкіи уже печатаются. Для самои первы буде зо 25 аркушôвъ друку — а для другихъ ще може бôльшй — для 4ехъ низшихъ клясъ гимназіи має бути 4. для высшихъ 2. Хрестоматій. —

Для уложенья пляну для ческихъ хрестоматій завозвали Шафарика и прикликали були Челаковского изъ Праги. — Тіи установили, що досить буде двѣ хрестоматій для нижшои Ґимназіи — а одинъ зборникъ взоровый для высшои. — До нѣменкихъ Хрестоматій особливо принято не тôлько саміи первотворы але и переводы — особливо въ низшихъ клясахъ... то и намъ бы можно такъ дѣяти. — Зроби уважныхъ нашихъ ученыхъ на тоє, щобъ призначовали собѣ або и переводили деякй кавалки здôбнй для такихъ Хрестоматій — н. пр. дещо повѣстокъ исторій, біографій короткихъ — кавалокъ якого описанья красного околицѣ або чого — може дещо изъ Физики популярнои або другого наукового сочиненія. — Особливо здалобыся увагу брати на народну, исторію, народне житье — народный край.

[3] Такожъ можна окроме собирати уступы изъ старои Греческой и Латинскои исторіи. — Стихи такожъ будутъ приняти. — Що до сборника я думаю, що мôй пересмотрѣвши и перебравши бувъ бы здôбный. —

О орґанизаціи школъ Гимназіальныхъ выйшла книжка — я хотѣвъ розправу написати о томъ предметѣ въ отношенью до насъ — и зачавъ емъ дещо — але часу немаю. — Декотрй уваги надъ перве выданымъ министерскимъ приказомъ Тобѣ посылаю, може ся Вамъ придасть — бо теперъ коли выйшовъ цѣлый способъ орґанизаціи составленъ — то вже тамто за благе. Мы въ нашой комиссіи перейшли техническй слова въ законахъ обывательскихъ. — Зачалисьмо Судоводство (Gerichtordnung) ще маемъ перейти дещо Векслевого права и карного и на томъ годѣ... Пилуемо дуже щобъ скончити все до первого Листопада — для того сподѣвайте ся мене о той порѣ у себе мати. — Тымчасомъ що зможу то постараюсь вкрутити изъ рущины въ школы коли менѣ до того вплывати позволили.

Прощайте майтеся гараздъ

Вашь Братъ

Я. Головацк(ій).

4/10 849. н. ч.

[4] Донеси менѣ чи буде университетъ отворенъ на сей рокъ чи нѣтъ — и коли — чи професорове руского языка будутъ такожъ въ лицеальныхъ клясахъ предподавати, чи на мене схотятъ спустити[1]).

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 232.

Лист Йосифа Левицького з Перемишля до Якова Головацького, пис. дня 20. X. 1849 р.

Всечестнѣйшій Отче!
и Побратиме!

Корабль Вашъ влающій сѧ волнами морскими, нагадꙋє менѣ долю Вашꙋ. но Вы достали сѧ ко пристанищꙋ — али корабль влающій сѧ волнами народности рꙋсской, не такъ скоро закине ꙗкорь спасеніѧ, сли западныи Окрꙋги мазꙋрскіи останꙋтъ и на дальше при Галичинѣ, и не бꙋде Сойма рꙋсского, такъ ꙗкъ єсть вже Соймъ Бꙋковиньскій. —

Пишете мнѣ о Ексемплѧрѧхъ Ґрамматики моѣй зъ рокꙋ 1834. же десь тамъ на хорахъ въ Церкви Св. Варвары валꙗютъ сѧ — ꙗ оуже давно о томъ знаю, было ꙗ послалъ былъ 50 Ексемп. на рꙋки покойного

---

[1]) Дещо з того листу подано в дописях з Відня, писаних без сумнїву Як. Головацьким в „Зор-і Галицк-ій“ за рік 1849. Ч. 83, 85 і 86.

Отца Петра Паславского — невидалъ жадныхъ до нынѣ грошей, такъ пропали, ꙗкъ и въ Черновцахъ — оу Лаврецкого — отъ доказательство заробкôвъ моихъ за выданныи гроши Дрꙋкарни. — Мило мй было дꙋже, що хоть Вы [2] оучаствꙋєте во сꙋдьбѣ моѣй Грамматики. Писалъ ꙗ перше черезъ Венедика книгопродавца до Его Высокопреподобіа Литвиновича, щобы ихъ продалъ — переказовалъ черезъ Венедикта Левицкого — и теперь написалъ черезъ Волана, котрый має належити до пѣвчихъ Св. Варвары томꙋ сли ще нѣтъ въ рꙋкахъ Его Высокопреподобіа Литвиновича моего посланіа, настоящимъ писмомъ позвалаю и прошꙋ съ тими Грамматиками — либонь 27. Екс. сробити що схочете. Въ посланію черезъ Волана наганꙋлъ-ємь щобы хоть по 1 fr. 20 kr. СМ. продати Ексемпларь — да бꙋдетъ вола Ваша! — Зъ новинъ Галицкихъ не маю Вамъ такъ що донести, такъ лишь що въ школахъ Перемыскихъ не дꙋже взмагає са ꙗзыкъ рꙋсскій, лишенъ со всѣмъ сꙋдьбѣ своѣй — новыи Профессоры не доконьче вмѣютъ по рꙋсски, и никто ôтъ нихъ того недомагаєса — жадной ще матеріи не вчатъ ꙗзыкомъ рꙋсскимъ, лише Релігію. Въправдѣ школы нормальныи по ôтъдаваныи на наперѣ консисторіѣ русской, али о тоє не дꙋже дбаютъ щобы ихъ вôтъдобрати и въ дꙋсѣ народности русской ними оуправлати. — Словомъ Рꙋ-[3]-сины дꙋже холодныи дла своѣй справы — то не Полаки! — кобы са саме сробило та добре, можебы са непротивили али много єсть со всѣмъ противныхъ народности рꙋсской. — Самй Нѣмцы бôльше спріаютъ Полакамъ ꙗкъ Рꙋсинамъ. — Гимназіа Перемыска починає са очищати зъ Полаковъ — а всю винꙋ на мене сбиваютъ, що остро берꙋ съ Рꙋсского ꙗзыка, — най такъ бꙋде! Грамматикꙋ Вашꙋ = 6 аркꙋшовъ — першихъ — полꙋчилъ-ємь. — тѣшꙋ са що со мною сходите са, али однакожъ декотрыи грамматическіи оуваги не обыйдꙋтъ са безъ возраженіа — щобы правда выказала са — али дꙋже ма чꙋжає Ваше = *въ* = во времени прошедшôмъ накл. изъав. — се несправедливо — колй орелъ, стôлъ — пише са черезъ *лъ* = то и *вошелъ, сѣлъ* также такъ писатиса повинны бо тотъ самъ звꙋкъ. = Чижъ Вы не видите ꙗкъ ꙗзыкъ Церковный заколотитъ са Вашимъ = *въ* = а котрый и такъ трꙋдно розꙋмѣти. — Смертію смерть поправъ — и сꙋщимъ во гробѣхъ животъ даровавъ — що то бꙋде зъ того? [4] Желаніемъ моимъ было бы, кобысте вертаючи назадъ дô Львова, хотѣли въ Перемышли оу мене хоть добꙋ забарити са, и со мною дещо побалакати.

Такъ окончива мое писмо, прошꙋ Васъ мое почтеніе изъвѣстити Его Высокопреподобію Літвиновичови, съ котрымъ ꙗ всегда къ Нёмꙋ перебꙋваю, также Вислобоцкомꙋ и проч. не менѣє Єго Высоко Преподобномꙋ и Всечестномꙋ Крылошанꙋ Кузьємскомꙋ и проч. Вашіи Почтеніа

и Всѣмъ Крылошанамъ Перемыскимъ возвѣстилъ и маю честь писатися Вашего Преподобія правдивымъ почитателемъ и Слугою

Іосифъ Лѣвицкій
зъ Перемышля.

дня 20 Октоврія 1849.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 233.

Лист Івана Борисїкевича, до Якова Головацького, пис. дня 20. X. 1849 р.

дня 26. жовтня 849.

Пресвѣтлий нашъ Заступнику!
любезнѣйшый друже!

Донись Твою з дня 9 вересня получилъ емъ тут аж 20. — Но аж доси молчалъ емъ — бо з тяжкою упертою борю ся недугою уже ôд 10 недель — тай годѣ упрватись раз с престрастного ложа терпѣвій. Я думалъем переборотись перше нѣмъ загляну на поле, на якое визиваешъ мя — хотячи упрозумѣти гадку мою. Алеж болѣзни моей кôнця не видно — а лишати Тя доуше без слова — чувство не допускае, за для того волю тепер промолчати о гадкахъ моихъ — абы но скорше дати вѣсть о собѣ. Только Ты скажу, що гадок у мене не мало — а всѣ родими — о лѣпшой рускои долѣ; бо мысль моя як паукъ нѣколи сновать не перестае. Но коли тѣло занемощѣло — тогда слабѣе и житя духа; — а же ино обявленіе новного житя — у дригих (sic) такоже животъ возбудитъ — про тое и гадка моя тепер въ убезсиленію моим — сталабы ся може без животною. — Пôдстава на которой рад бым основати долю нашу, [z] тая самая, що ю голосит вѣщун нашъ въ своим Вѣстнику: „Праця, и просвѣщеніе. Отворити родинѣ нашои нови стежки ведущіи до богацтва матеріяльного; — зъорґанѣзовати сили наши умнии до найскоршого просвѣщенія народного. — Ото заданье наше великое мирное — з духом народа — з постояніем нашимъ единственно згодное. Плян тот занимаетъ мя въ хвиляхъ свободнѣйшихъ — а дасть Бог милосердии здоровля — то виготовлю и подам пôд осуд свѣтлѣйшихъ — мужей нашихъ — меже которими Тобѣ не послѣдное принадлежитъ мѣсце. — А сли нездужаю — то перекажу его Вам до усуществленія. Я всегда буv слабого здоровля — частом занепадавъ — тож сли погляну на сильное виступленіе мое въ минувшем годѣ — гадаю що ино проведѣніе Боже вергло мя и крѣпило въ опастних борбах первого протое же слабо сильного движенія нашего. По силам моим исполнивъ я задачу мою —

а слиж новых силъ не прибуде — то конец дѣйствіям моим. Бог милосердний заступит мя десят иними — и недозволит упасти правим усиліям нашимъ; — як то кажут про едного жольнера война буде.

Въ таких обстоятельствах отношенія моя зо свѣтомъ зôрвались — а партия наша Ерархична ôдрêклась мене — бо на чотиро кротнии дописи нѣ слова неполучилъ емъ въ отвѣтъ. Но прецѣнь добри сусѣди заглянутъ часомъ пôд мою стрѣху та занесутъ [3] де яку вѣсть из свѣта. — Еще тогда тримал ся я на ногахъ коли Шефъ нашъ дозволилъ примусу панам на людей — яким то чином насъ изумивъ. — З великим торжествомъ наступило оголошеніе тое через комѣсарей покликанимъ на рôжних мѣсцах депутатомъ громацкимъ; — але рѣшеніе мѣнѣстерское — потѣшило весь мир руский — щож — коли кромъ помѣщена въ урядовимъ вѣстнику — жаднимъ иним чином не було обвѣщенимъ. Протое где наш священник не уймалъ ся за людомъ, тамъ братя посѣпаки — (минувшого года демократи) всякого рода дѣлали насилія. А врядники Чорткôвского округа не взирали на тое — бо староста — Барон Генѣнґенъ явно приятсвуе — надужитам шляхоцким — а практикантъ концептовий — Бушиньскій ляцким своим духом — ляцки стремленія поперае.

Партія зьемяньства головнимъ тепер противником людовои свободи — а про тое и рускихъ стремленій. Ей гиля високо сягае — въ облоки самои власти — и тим то способомъ вирвала зъ ôттамъ примус на люд — и тамжь строитъ перепони розвитію руському. Въ моим сусѣдствѣ перебувае кôлькохъ сильних ея изобразителей имѣющих близеньки отношенія зъ Господиномъ Г....[1]) упомянутом въ дописѣ вашой. А знаю зъ истенного жерела — же они мѣнистра Баха ненавидятъ — и голосят, щоб их Бог ôд таких министрôвъ — по весь часъ заступивъ — противо велечают они князя Шварценберга. — Рôвним чиномъ ôдказуютъ и лютятъ ся на Ч. совѣтника нашего минист. Шашкевича — тяжким ворогом своим нарицаютъ. [4] Можетесь здогадати ôдкуда сесь вѣтрец вѣе. — (ôд лицемѣрного доселятеля — вражих рапортôвъ). — Чую що дуже виговоруют на министерѣум — же самовластно без предложенія митрополичого поставило Шашкевича въ канонѣки — уймаютъ ся дуже за вразу здѣланую сим чином Михаилу въ Его управленіяхъ — и радибы — якъ видно Метрополѣту старенького но з паньска думного поколотити зъ тим честнимъ и непоколибимим заступником справи руской. Крайнимъ словом зьемяньство сильне имѣніемъ — союзами, посадами виступило до явного — и закутного бою противо вѣрним тай правимъ русинамъ. — Будьмож бачни — и не жалѣмъ усилій противо новим соперникамъ нашимъ. —

---

[1]) Ґолуховським.

Отъ уже новий союзникъ тут натручаеся намъ так зуана демокраціѧ польска — котора въ гнѣвѣ на зьемяньство, же ей бôльше грошей на революцію не дае — раптомъ признаеся до Братей Русинôвъ — шукае згоди и помощи у насъ, ôдказуе на панôвъ — тай тѣшится тепер надѣовъ, же Турокъ тутъ прийде Польщу будовати! И щож ви скажете на таку гадку — аби русин лучно стими що хотѣли его вѣшати — боролися з ним въ Угорщинѣ и въ краю — тепер противъ многонадѣйной конституцѣйной власти — дѣлав революцію за Польщу пôд знаменами бѣсурманьскими! Истинно головки дозрѣли до дома шаленихъ. —

По деканатахъ на соборчикахъ загадали з повелѣніѧ Ґеровского зберати пôдписи на зрôвнанье плати з священиками латиньскими, на тое щоб презентація залежала от правительства; — також для Кузьемского адрессу въ подяку за труди около справи руськой. — Все тое мае бôльше значенье якъ тіи що пôдпишут будутъ дорозумѣватись. Еще щось хотѣвъемъ Ти написати — але так забувъемъ же тяжко сеи хвилѣ пригадати а посол ôдходитъ — тож на другий раз но дай знати як довго у Вѣдни посидишъ. — Бувай здоров Братчику — и прийми завѣренье искренного почтеніѧ и дружества моего — а пиши. — Як там справа йде.

Иванъ.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 234.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (15) 27. X. 1849 р.

Любезный Братчику!

Не спѣшивъ я ся съ отвѣтомъ на послѣдніи Твои дописки, бо знавъ ємъ, що сими часами и Титусъ до Тебе писавъ, — и вѣдай о дечôмъ зъ родины увѣдомивъ Тебе.

Вѣдомо Тобѣ, що Петро до Тернополя отѣхалъ; дуже ôнъ не радъ тому бувъ, и все таки надѣеся вскорѣ зъ ôттамъ повернути. Ледви що ôнъ отъѣхавъ, и вже на другій день прибувъ зо Скалата Милько; глядѣвъ ôнъ тутъ мене довго, и перше наше стрѣтеніе було таке, що ни я его ни ôнъ мене не пôзнавъ. Иду було до мѣста, ажъ пôдъ Вроновскою горою заступае менѣ дорогу якійсь ледѣникъ и пытае „czy nie wie Pan, gdzie tu mieszka niejaki Głow.? Я кажу то я сам — a czem mogę Panu służyć? — тутъ ôнъ зразу замовкъ и ни слова — а далѣй нибы опамятався и каже: A co pewnie brat? — Я ще не стямився, думаю що за братъ, чи не Титуса братъ, бо о немъ все гадавъ емъ, а о Милцю ани дю дю! Ажъ то ôнъ, тоть мацѣцкій мизинникъ нашъ любый.

[2] Ставъ я ему приглядатися, та куда то такій зъ него парень! дюжій хочь бы и въ гранатыры ставити!

Привêзъ ôнъ добріи вѣсти и зо Скалата, де на вакаціяхъ пробувавъ, и зъ Чепелѣвъ, скôльки мôгъ розвѣдатися, и тамъ и тутъ всѣ живи, всѣ здорови!

Не минуло кôлька день, приѣхавъ и Титусъ, здоровъ самъ и вѣсти потѣшни принêсъ зъ Криворôвни, но Мариня еще лишилась — казавъ же пріѣде може при кôнци сего мѣсяця исъ котрымъ изъ шуринôвъ. Вѣдай ôнъ Тобѣ и такъ о всемъ писавъ, посылаючи гроши на рôзни оруды та покупки. —

Твоя теперѣшня обытель е на противъ Яхима, въ дому Брауна, № 894 $\frac{1}{4}$ — надъ нами на 1. поверсѣ мешкае совѣтникъ Пфейферъ — станціи ничего — и весели, и тепленьки на ôгсонью — но дуже тѣсно — я зразу на порожнѣ [3] не мôгъ розглядѣтися, ажъ теперь коли все поуставлялося, виджу, що ледви буде Вамъ можна въ ней перезимовати.

Але чую ôтъ г. Яхима, що въ его дому на 1. поверсѣ, де давнѣйше мешкавъ проф. Ганушъ, а теперь г. Бортникъ, котрый переноситься либонь на 1. листопадня, есть чотыре свѣтлицѣ, хороши, просторонни, съ двома выходами, такъ якъ Ты собѣ желавъ, — може бы и мы при Васъ помѣстилибысьмо ся — лишь бы перше треба выпорядити, вымалевати, а стоитъ тота обытель 156 левôвъ рочне — коли бысь приставъ, то я бы сгодивъ и забеспечився. —

Зъ новинъ тутейшнихъ не много потѣшного; отъ наша редакція силомôцю склоняеся назадъ назадъ до первѣстного своего безтолкового радикалисму — наветь и того не держится, на чемъ зъ початку пристала була — нибы то менѣ на вздоръ — но менѣ и байдуже съ ними; [4] однакже вже менѣ такъ надоили, що отъ лише возьми, та плюнь на все!

Г. Прокопчицъ зôставъ директоромъ въ Тернополю — но такожъ дуже не радъ ѣде тамтуда — а тутъ суплитуры обсаджають Нѣмотою, що ажъ ну, и все скрыто, що никто изъ нашихъ ни о чемъ и не знае и не вѣдае. А директоръ Т... выразився разъ передъ Чирнянскимъ, що тутъ материнскій языкъ, по словамъ законôвъ, конче нѣмецкій, а тотъ другій якійсь нибы то биля него — рускій; Такожъ и урядники за руки держатся, що и чортъ самъ противъ нимъ не взможе. До Угоръ потребують много, а зъ ôтси таки никто не подаеся, наветъ и ôтозвы межи ними не було, абы ся зголошали; а шефы и начальники бюръ сами ôтмовляютъ своимъ пôдручнымъ, щобы зъ ôтси не переносили ся. — Чувъ емъ такожъ, що собрали ся були декотри, и брали лекціи зъ рущины у нашого проф. Ж...[1]) и дали ему за тое якійсь дорогій подарокъ —

[1]) Жуковський.

а Польґеріъ сказавъ на засѣданью, що тутъ нужно зъ 150 урядниковъ von draussen, бо нема здолныхъ индивидуовъ. Приѣзжай борзо, бо тутъ безъ Тебе ніякъ.

Прощай брате

Иванъ Головацк..

Львôвъ $\frac{27}{15}$ жовт. 849.

Лист пис. на 4 стор. 8°.

Ч. 235.

Лист П. Блонського до Якова Головацького, пис. дня 31. X. 1849 р.

Любезный Пріятелю!

Листъ до мене зъ Вѣдня дня 18 Жовтня 1849 писаныи одобравѣмъ зъ почтыи дня 25 т. м. з виликою радостию, гадавім весь о мнѣ забувъ жадноѣ змінкѣ не дававісъ о собѣ досыи чутыи, але діставши лист vѣд тебе любезныи пріятелю духом радостыи наполненни зѣставъ і надѣіов доброѣю. Я byvбйм взе давно до тебе писавъ але не знавім де писатй. На твѣи лист одвѣт тобѣ даю слѣдѣющщую. — Май Г. Горбачевского Администратора Хмелѣвый за виіскузованого хотѣв, по одобраню твого листа не вдовгім часѣ писати, була наша давна люба сусіда а твоіа мила жена уъ нас й въ Хмилывѣ забезпечила го же буде до Тебе лю-[2]-быи пріятелю минувший томуъ оден мѣсяць писати о всім. Я довѣдавім ся такѣ заразъ по жнивахъ збоку вперед а потом і від него же згодзуіе ся з тимй ото з жита 60 кôп житого — $19^1/_2$ копыи кошеного на одныхъ кавалкахъ $13^1/_2$ копый суржйцѣ (пшеницѣ й жита — 8 коп) пшеницѣ кошоныи бо втѣм кавалкуъ где була пшениця пасли хто хотѣвъ нікто не вгланивъ (sic) бо небуло дожорцѣ — пшеницѣ вимолотыи то набивъ $2^1/_2$ корцѣ не дивуся пріятелю же так мало бо оголне всѣуда сего года не іест пшеницѣ намолотна. Іа му кажавъ бу молотивъ і половинуъ твою продававъ і готовѣ грожѣ вѣдославъ, шкодуъ будеш ти й вѣи малу мати бо оденкыи (sic) непонакриванѣ, вір же кіаш-[3]-ко робѣтника дѣстатыи й дорогыи, так іа радивѣм и tvoiей женѣ й присталаби спродававъ, а вѣи ся дуже торбуіе би добре було. Жито на малу мѣру на 8 гарцѣ чverть а корець $5^1/_2$ а вже й бѣлше вгоруъ ѣде а актуалной чѣий нема — жнива забавили ся були що дяковатй Бога ородзан бувъ, за копу плачено по 36 х спопыи дуже малѣ а нашѣ мужикыи красныи грѣшъ жаробилый, тилко нещѣскіе ж горѣвка бѣдуъ робит. Іа порахувавім ся зъ твоѣовъ женовъ і розплатилйсмо ся зе всѣм дякую вам дуже красно, дуже нас бй кішило бйм тіа внашихъ сторонах огладали. Пила желізна зостала у мене напишыи що коштуіе а іа Тобѣ заплачу. — Дня 29

Жовтня одбувъ ся акт вйсѣлий у чесного Левѣчкого дочка Текла заслублена зостала за алумна Мацілѣнского, дузе кажавъ ти сіа кланятй. Напишыи що чутыи щй будем порѣвнавий зъ Х. Латинскими in Gleichberechtigung і за хати Ерекцѣопалный. Жиовй нема в наших сторопах нѣчого. Поздоровляю тебе враз з моіовъ супругою чюлуѣю тя сердечне жостаю твѣ пріятел. Садкы дня 31 Жовтня 1849. Н. Блоньскій.

[4] Іа своіе почтениіе засилаю Ч. Совѣтников Шашкієвйчовй а Господ. Ходзѣнскй вам й іему.

Лист пис. на 4 стор. 4⁰.

Ч. 236.

Лист Мих. Раєвського до Як. Головацького, пис. дня 9. XI. 1849 р.

Ваше Высокопреподобіе!

Покорнѣйше прошу прислать мнѣ библіографическія прибавленія къ журналу Мин. Нар. Просв. Ихъ нужно Г. Миклошичу до Пятницы, а тамъ я опять пришлю къ Вамъ оныя.

Остаюсь Вамъ преданный

Прот. Мих.

Раевскій.

9 Ноябр. 1849.

Лист пис. на 1 стор. 8⁰. На четвертій стор. адреса:

Его Высокопреподобію
Господину Профессору Головацкому
въ Вѣнѣ.

Ч. 237.

Лист Івана Головацького до брата Петра Далибора, пис. дня 5. (17) XI. 1849 р.

Любезнѣйшій Братчику!

Дякую Тобѣ хорошенько за всѣ Тернопôльскія извѣстія, хоть и не дуже они потѣшныя были для усердного Русина; пусть онѣ будутъ по слову Основяненька „молодежи въ поученіе а для старости въ наслажденіе; бо хоть онѣ и не всѣмъ пріятны, якъ то всегда съ початку бываетъ, но при такъ значнôй перевазѣ русскихъ профессорôвъ сподѣватися якъ найлѣпшего успѣха — особливо если будете всѣ согласно дѣйствовати, приспособляючися уже завчасу до преподаваній въ матернôмъ языцѣ, абы не теряти ни хвили часу, коли съ выше хоть бы леда якій

намекъ позволенія прійшёлъ. Коли якъ Ты кажешь, молодь смиренна послушна, можебъ дало зробитися що такъ, якъ тут лицеалисты Бернардинскіе, або Богословцы догматы: тамтіе подали просьбу до Рады, что бы языкословіе (проф. Черкасскій) предподавалося по русски, а Рада пôслала до министеріи, въ доказъ что и молодь и учители уже способны и самы того желаютъ; а Богословцы просили Митрополита, и по его соизволенію вопреки богословскому учительскому тѣлу преподается и догматика по русски проф. Цьепановскимъ; одинъ тôлько Криницкій не хочетъ никому повиноватися, лише безпосередно министеріи — прочіе всѣ предметы выкладаются по русски. Спытаюся теперь, съ ôткôль взялося за единъ годъ успособленіе и ученикôвъ и учителей въ такъ высокихъ предметахъ, якъ суть богословскіе? Что то не возможетъ твердая воля, охота, трудолюбіе! Правда, что Ректоръ Тычинскій и вся свита его враждуютъ противъ намъ, и хочутъ зновъ получити всѣхъ слушателей пôдъ однихъ профессорôвъ т. е. латинщикôвъ, якъ прежде бывало — но видится, мы перебудемо и тое, скоро упремося на своемъ. Такожъ просятъ лицеалисты Бери., что бы головна ексгорта была руска — а соученики Мильцевы сбираются просити, что бы Рада вставилася о позволеніе для г. Яновского, учити Греку по русски и т. д. Такожъ и грамматику русску выкладаютъ проф. по бôльшей части по русски, а однакожъ ученики розъумѣютъ — не вспоминая уже о религіи, котора лише Русинамъ преподается по руски; но [2] чуемо, що сими часами зголошалися наветъ декотры латинщики, желающіи слухати религіи по русски; и хочь директоръ и катехита ôтстрашуютъ ихъ другою классою; то все тое таки показуетъ добрый духъ и благосклоннôсть молодежи къ намъ.

Въ прочêмъ съ сожалѣніемъ мушу сказати, что тутъ слухи розходятся не конче для насъ пріятны; много есть еще такихъ, що на насъ враждуютъ, крамолы кнуютъ, та перепоны ставлятъ ледви не на кождôмъ кроку нашего поступу; но и тое маетъ свою добрую сторону: а именно нашъ духъ русскій тѣмъ твердше и чистѣйше буде становитися, чемъ бôльше будетъ зъ насъ самыхъ а не съ огидныхъ протекцій розвиватися. Такъ н. пр. чуемо, что министерство соскучивши себѣ распру тутейшую между нами и Ляхами, казало пытати тутейшихъ ученыхъ Ляшкôвъ, чи схочутъ быти сотрудниками якогось дневника польского въ духу поеднавчемъ, мѣрно оппозиційнôмъ, и чи сподѣются такожъ подпоры ôтъ гдекотрыхъ умѣрковаиьшихъ русскихъ священникôвъ — они чую согласились на тое, особливо же правительство тое намѣреніе грôшми попирати обѣщаетъ; ожидаютъ теперь на тое лише рѣшенія министеріи, и видится по знесеннôмъ станѣ облоги скоро и розпôчнутъ свое дѣйствіе! Якія чудеса дѣются на свѣтѣ? Что то за оппозиція будетъ, коли се

правительство само попирати маетъ! Въ сей дневникъ, нибы общенародный, маются сльяти всѣ сили ляшскія и колебающіяся русскія; ожъ то того намъ боятися, особливо же якъ менѣ Ярославъ пишеть, что въ Вѣдни все поотдѣлевали, и Войводовину, и Торжице, и Горицію и Градиску, а насъ Русинôвъ ни жадною мѣрою не хотятъ, буцѣмъ то пôдъ предлогомъ, что у насъ нѣтъ аристократіи, и что боятся сосредоточенія Ляхôвъ въ Краковѣ — но мы знаемо добре, что между строчками такихъ предлогôвъ читати можна — особливо же тутейшіе якіесъ урядники мали подати до Вѣдня донесеніе, что чемъ разъ дальшее розвиваніе ся нашего языка безспорно и безсомнительно носитъ на [3] себѣ печать Россіянисму! Но радъ бы я знати, якимъ языкомъ бажаютъ они, чтобы мы писали? — русскимъ та русскимъ, та все таки буде русскимъ и зôстанетъ русскимъ! Редакторъ Сартини писалъ до министеріи, якъ слова Ruthene, ruthenisch, перевести на польске? прійшёлъ, якъ Ярославъ пишетъ, сей вопросъ ажъ предъ Славянскую комиссію, но Шафарикъ ôтрѣзалъ: Rusin, ruski — по сему бытъ и баста!

Пишетъ такожъ Ярославъ, что гадаютъ объ учрежденіи епископства въ Станиславовѣ; но тое можеть наступити, ажъ Тарнôвскую епархію соединятъ съ Краковскою, а фондъ злишній обернуть на русскій; що Dabit Deus! —

Вчера 16 листопада было засѣданіе Рады — Всечест. г. Куземскій здавалъ справу съ своего посланничества: розказовалъ, якъ тамъ нашіе Русины убивалися и бороли за громадами, и если на тôмъ станетъ, что тамъ уряджено, то все будетъ благополучно. Такожъ и о школы, состояніе священникôвъ, дьякôвъ, и перемѣну des Wahlzensus и пр. пр. упоминалися, и всюды ихъ найлѣпшею потѣшали надеждою. — Но то бѣда, що все еще надѣя та надѣя!

По словамъ Ярослава, мало такожъ зо Львова прійти до министеріи якеесь полуурядовое письмо, что зле зроблено, же Устіяновича поставлено въ редакторы Вѣстника, а Ярослава же пôслано до комиссіи славянскои, коли Вагилевичь славный ученностю и талантами мôгъ бы лѣпше употребитися — такъ смотри, съ ôткôль вѣтеръ дуетъ! — Ярославъ поручилъ менѣ тутъ сбирати предплату на старословенскій словарь Миклошича, совершенный якого еще досель не было — дуже важное дѣло такъ для Словенъ вообще, а особливо для нашихъ священникôвъ, и я думаю даже для нашихъ молодыхъ русскихъ учителей, которымъ чемъ разъ то бôльше будеть нужды порôвнати классическій языкъ греческій и латинскій съ нашимъ русскимъ, а тѣмъ самымъ и съ старославенскимъ яко найчистшимъ и найбогатшимъ источникомъ его. Радилъ бымъ для того, абысьте ся запренумеровали хоть на кôлька екзем(п)ля-

рей — по 3 левы срѣбн. — и прислали менѣ найдалѣй до 1. Декемврія нов. числ. а я бы разомъ съ тутейшими ôтослалъ далѣй.

Ярославъ не повернетъ ажъ въ первыхъ дняхъ Грудня — Маринѣ сподѣваемося може на дняхъ же пріѣдетъ — Титусъ[1]) здоровъ повернулъ [4] уже давно. — Твôй Тарасъ[2]) готовится, и по слову г. Малиновского уже забеспечено до 120 fr. срб.; ôнъ ожидаетъ еще повороту госп. Рачинского, а потôмъ розпочнется дѣло во имя Боже! — Госп. совѣтникъ Мохнацкій якъ звѣстно Тебѣ, подавалъ о надгороду переводчикамъ законôвъ четыре разы, но его предложенія не дôйшли до министеріи, якъ и г. Вислобоцкій писалъ; но они застрягли тутъ у президіи, якъ теперь довѣдалисьмося; але г. Малиновскій казалъ, что уже теперь и они о тое будутъ вставлятися, и что надгорода наступитъ певно — но коли, Богъ вѣсть! — Что до губернского переводства, то оно еще не рѣшено; всеч. г. Куземскій все еще къ Тебѣ якъ найусерднѣшое питаетъ розположеніе, хоть за Лозинскимъ и вельможи убиваются; но для него показуется иншій новый путь — ôнъ маетъ зôстати русскимъ Garnisons-Kaplan-омъ — то може чей уступится потôмъ, але треба ждати. Г. Константиновичь все страдаетъ, учится мучиты, и въ Сѣчню будетъ складати екзаменъ. Г. Хоминскій секрет. маетъ къ сожалѣнію нашему покидати насъ, бо получилъ возваніе до Семиградщины при орґанисаціи — така то бѣда, якъ бы то ôнъ тутъ намъ не придался на тое само — берутъ его въ саму найлучшу пору! Наша Редакція стоитъ ничого, маетъ бôльше 250 предплатителей, длятого не могу Тебѣ посылати, бо я и свои мушу ôтступати предплатителямъ. — Зоря стоитъ такожъ добре, бôльшь 500 уже маетъ, и все еще прибываютъ. — Русины тутейшіе и друзья нашіе всѣ и вся кланяются Тебѣ и поздоровляють усердно.

Рада обняла уже академію, и слѣдующее засѣданіе будетъ уже тамъ; чертежи на церковъ и домъ народный выробляются — Русины хлопочутся, стараютъ ажъ любо прислуховатись! —

Братъ Мильцью, любый молодець, но дуже спокôйный на свои лѣта — намъ бы нужно козакôвъ молодцêвъ; добре бы было, жебъ Ты сюда пріѣхалъ и его въ свою взялъ тресуру — Ты на тое способнѣйшій насъ всѣхъ — но сподѣемося що чей пріѣдешь на переводчика — О Васильцю не добрыя слухи дôйшли до насъ, кажутъ що тамтого года не здавалъ екзаменôвъ, и не знаемъ что теперь дѣлаетъ, и что надаль думаетъ — Мильцью писалъ ему не давно, такъ можетъ ôтпишеть дещо, а може и Ты уже дещо о нêмъ знаешь. Поклонися ôтъ мене и ôтъ всѣхъ насъ Русинôвъ честнымъ Г. Русинамъ, ревнителямъ — и пиши намъ

---

[1]) Бурачинський.

[2]) Бульба (переклад П. Головацького).

тутъ въ потѣшеніе часто и богато — въ тымъ майся гараздъ и бывай здоровенкій

Твôй любезный Братъ

Львôвъ дня $\frac{17}{5}$ листопадия 1849.

Иванъ Головацкій
смотри. прилогу:[1])

Лист пис. на 4 стор. вел. 4⁰.

Ч. 238.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) XI. 1849 р.

Любезнѣйшій Ярославе!

На самъ передъ зложи въ моêмъ имени мое глубочайшое почтеніе и благодареніе Господ. офиц. Вислобоцкому, котрого теперъ и тутъ всѣ навеличати ся не могутъ, за его ласкаву память, що такъ усердно покровительствуе насъ, и освѣдчи ему, що я готовъ на все и кождои хвили пожертвую всѣ силы мои, скоро мене правительство возве, и то не для видокôвъ самыхъ; которыхъ я тутъ жадныхъ не маю, але и въ Вѣдню не сподѣваюсь, но таки такъ абы дѣятельнымъ бути въ пользу правительства и истинный хосенъ народа нашего. Що до видокôвъ на будучнôсть, то мене никто тымъ не годенъ звабити — я уже мавъ богато пріятелей въ Вѣдню, та все таки не помогли менѣ — тутъ со всêмъ не маю ни покровителей ни пріятелей, а предцѣ лѣпше якось живу якъ тамъ. Но що менѣ тутъ надоѣло? Ото невѣжеская опѣка и завистный надзôръ гôршь незабвенно проклятой цензуры, котра не то мысли хочь бы найлучши и для правительства и для народа, але и языкъ и даже сами буквы перетрясае, перецѣджуе и маже все що по ся попаде и то для того, же не по его безтолковôй, сентиментально-дураческôй головѣ. Знаешь добре, яке наше условіе було, коли я за сотрудника сей бездушной газеты пріймався; клянуся Богомъ, если я хоть едно словечко написавъ, котребы я не читавъ або въ малорускихъ писателяхъ, або въ народныхъ сбѣркахъ, або въ Твоихъ письмахъ — если я хоть на волосъ ôтступивъ ôтъ правописи Тобою послѣдними часами постановленной, при которôй наше условіе стало. Все ни по чему — все не по его французско-польскому „Ojcze naszu“ — изъ котрого ôнъ свои наповиды и досвѣды снуе. Що я напишу, що скажу, все не до ладу ему и его заушникови Косакови — и Дѣдицкому достаеся не по малу ôтъ нихъ обохъ, для того що нибы за много потягае. Для того кобы скорѣйшь, кобъ спастись изъ сей душевной неволи, хочь бы уже въ яку

---

[1]) Сеї „прилоги“ нема.

нибудь попастись, лише не въ свого Кревняка[1])—жаль менѣ его жѣнки, котру поважаю. и его любезныхъ дѣточокъ, котрыхъ якъ бы своихъ родныхъ люблю, та съ ними жити не могу — сердце ажъ въ мнѣ перевертаесь! —

Що ся тычитъ того Дневника, до котрого мене призываете, то радъ бы я знати, якого ôнъ мае бути содержанія? то найважнѣйшая рѣчь, щобы [2] можна приспособитися въ жерела, особливо если его цѣль мае бути поучающа и забавляюща въ якôмъ будь взглядѣ, котро бы по моему мнѣнію для нашего народа и найпожиточнѣйше, а разомъ и покупъ бувъ бы найлучшій — бо суха бездушна политика, и сяка така лишь не руска всячина, якъ ось у нашêмъ Вѣстнику, то жалься Боже накладу правительского, и грошей предплатителей. Найлучше бы було въ родѣ „Сельского Чтенія“ — що въ Петроградѣ выходитъ, и зрозумѣле по языку и толку, и понятне по предметѣ, и поучающе и забавляюще; зробити накладъ великій хоть на 4000 екземплярей, и пустити дешево по 1. крейц., богдайбы хоть силою накинути громадамъ и священникамъ — не великій бы то бувъ тягаръ, а и накладъ бы вернувся, и хосенъ бы межи народомъ лишився. — Потому такожъ важна рѣчь, якіи будутъ сотрудники? Бо надзирателей и критикôвъ знайдеся и тамъ цимало, якъ и тутъ на тôмъ не збувае, особливо Сартини, котрый мовъ той песъ на кости лежить и самъ не грызе и другому не дасть — а тутъ бѣда нема кому опертися, та сказати, „а засѣ до мене“. — Передъ нимъ нашъ Редакторъ ажъ дрожить, указы его исполняе точно и сей часъ, бо въ нихъ написано „ma być to i to zrobione“! Га надлецъ — для того бы я радъ ôтъ всей политики якъ найдальше, и колибъ можна ни словечка о нêй. — Отжежъ о сотрудникахъ зачавъ я: тутейшій Редакторъ бере 900 т. е. 600 пенсіи а 300 конґруи, до того мае 3 пôдручныхъ по 400, 300 и 260 и коректора — що не зробить одинъ, то другій третій дополнить и готове, можна часомъ и на праздникъ поѣхати и погуляти — а тамъ я буду самъ одинъ однѣсенькій якъ палець — пиши день и нôчь, кориґуй и суши голову! — Предложи тое Г. Вислобоцкому, та нехай умилосердится и на мене, и о гонораръ нехай опôмнется для дописателей. Впрочêмъ если бы не возможно, то я пріймуся и за 600 чи 700, але знаю напередъ, що то кровавый буде заробокъ.—

Я Тобѣ ôтписовати не спѣшився, бомъ не знавъ, що такъ пильно ся дѣе, — до нового року еще далеко, розъумѣеся нашего — я ще сподѣвався, же буду мôгъ поѣхати на Рôздво до Чепелѣвъ, та щобъ побачитись та розпрощатись съ Родиною — но вѣдай ледви буде можна, коли так наглятъ. [3] Дивно менѣ, що о мое поведеніе и здатности и пр. якъ Ты пишешь, допытуются тутъ у Львовѣ, де мене ни кто не знае — де сами свои зъ укоса на мене смотрятъ — якійже тутъ выпаде ôтвѣтъ?

---

[1]) Ник. Устияновича, ред. „Галичо-руск. Вѣстника“.

хибань бы изъ моихъ свѣдоцтвъ, що у президіи — одинъ лише Редакторъ може о мнѣ що сказати, але вѣдай не богато доброго по его мнѣнію — но ôнъ може буде радъ же мене позбудеся, але и то кто знае? — принаймнѣй здавався радовати, якъ я зôставъ офицеромъ; но я не принявся до того хлѣба. Якъ есть такъ есть, а я не много надѣюсь на тутейшу рекомендацію, хоть мало кому и удѣляюсь. — Вѣдай кепскій зъ мене политикъ для свого добра, щожъ буде зъ мене за Редакторъ?...

Не увѣривъ бысь, що то за человѣкъ зъ того Устіянов(ича), и не пôзнавъ бысь, не побувши пôдручникомъ его такъ ось якъ я — все въ нêмъ знайдешь, лише рускои души нѣтъ и за грôшъ. — Межи нашими гадками але и сердцями безденная пропасть, порозъумлѣнье невозможне. — Тямлю разъ ще зъ початку, коли розпочалась тая распра була меже нимъ и Павенцкимъ, — сей задернувъ его трохи за живе — ôнъ брызнувъ „дуракъ, каже, то уличная мудрость“ — однакже доскулило, бо за кôлька день розписавсь на него страхъ такъ жестоко, такъ пристрастно — на счастье пôдноситъ ôнъ менѣ сей розговôръ, нибы то порадитись — я читаю — а бôйся Бога, человѣче, що ты зачинаешь, та опамятайся, кажу. — А що его жаловати, коли ôнъ мене такъ на дурня выстрыхнувъ передъ цѣлымъ свѣтомъ. Сперечаемось, ôнъ все не хоче свого ôтступити – ажъ на конець я кажу: о страсть тутъ ходитъ, чи безъ страсти писали Вы сей артикулъ? — А правда. — А потôмъ додавъ емъ: „впрочêмъ менѣ дивно, якъ сей вашъ способъ писанья може погодитися съ тею наповидною христіянскою любовью, котрею Вы за кождымъ десятымъ словомъ хвастаетесь“. — Послухавъ — видно доткнуло его глубоко — ôтписавъ инакше, отъ ни се ни те; але зъ тои поры уже мене о раду не пытавъ бôльше — а я ему не накидався. — Разъ зновъ написавъ я розговôръ о школахъ, хочь и не дуже мудрый але принаймнѣй доброжелательный — перечитавъ ôнъ: ни, каже, не можна приняти, бо ôнъ ажъ „надто рускій“ — а тутъ саме найважнѣйша пора, абы хоть щось о школахъ сказати. — Валявъ ся ôнъ довго тотъ шпаргалъ, далѣй менѣ наприкрилося, даю до Зори — Зоря пріймае — и якось никто даже въ полиціи не сказавъ, що за надто руске. — Зъ початку я такожь коректуры доглядавъ — де тамъ на що ся дурниця придатна; що намъ по тôмъ, [4] если въ нашêмъ Вѣстнику лише одна правопись буде добра — плюнувъ я на тое — и бачу теперь и правопись лиха и содержаніе чорта варте, принаймнѣй не поправилось — для того въ тôмъ сгаджаюсь, що Вагилевичь несравненно бувъ бы лѣпшій редакторъ якъ ôнъ. — Отъ що на дняхъ, коли мова була о новôй церквѣ и народнôмъ домѣ: онъ каже, намъ бы лучше зъ того зробити театръ рускій а не церковь, наши церкви и такъ пусти въ Львовѣ; то бы бôльшій бувъ пожитокъ, бо хочь не мы то принаймнѣй Поляки грали бъ въ нêмъ за гроши — у друге

зновъ каже, що иконостасъ нашихъ церквей не здобитъ, но лише заваджае — якежъ понятіе може такій Русинъ мати о рускôмъ духу, ще до того священникъ ôтъ 13 лѣтъ — ще й сердится, коли що скажешь — я лишь подивився на него и замовкъ — а Панъ Косакъ: а такъ, не иначе. — Ну годѣ! не нарозказовавъ бы ся! И таки то люде пріймаются провадити опинію Галичоруского народа; тутъ въ тôмъ словѣ уже ôгбилася черта его оригинальности, новаторства, и намѣреніе, духа руского не попирати, но раздоръ чинити!

Рада головна то у нихъ хмызъ — священники то сôль въ оцѣ — религія то пуста суета. — Зубрицкій то ворогъ руской народности и т. д. А спытай чого хочутъ? Сами незнаютъ. Же на Радѣ спѣваютъ Царю небесный и Достойно — и то пусте — члены рады то рабы безъ глузду и воли!

Ще й кажутъ, що мы съ Дѣдицкимъ пôдкопуемъ умысльно повагу Вѣстника, и черезъ нашу вину, нашъ языкъ не прибувае пренумераты; особливо при тôмъ тутъ 55. числѣ такъ дуже розгоронжився, хоть и не при мнѣ, якось все не смѣе — хочь я бы раднѣйшій бувъ — каже що таки суть въ нѣмъ Россіянисмы, же и ôнъ самъ не розумѣе, а дежъ наше читательство! Читай же, Брате, и дай кому нибудь читати, та судите, чи не чиста то напасть и ґримасъ редакторскій. — Счастье еще нашой Руси, що не богато меже нами такихъ ультрамонтано-радикалистôвъ — духъ добрый всюды гору бере, и видится для того они такъ сами себе жрутъ! —

Рада наша обняла уже згарище Академіи, и уже тамъ будутъ ôтбуватися засѣданія Рады и матицѣ — баумайстры выробляютъ чертежи на церковь и дôмъ народный — всѣ ся нимъ хлопочутъ якъ бы рôдною дитиною, на котру всю свою надѣю покладаютъ.

Що до лицеалистôвъ, о котрыхъ споминавесь, то вѣдай не много есть на тôй рѣчи—и лихіи люде видится зробити (sic) зъ мушки обровского слоня — коли наветъ Мильцью, хоть на тôй самôй ґимназіи, а нечого о тôмъ не знавъ — я пытавъ г. Дра Яновского, и ôнъ казавъ, що лише зачали студенты трохи ногами шуровати та ôтказовати, що все нѣмеччина, а рущины нѣтъ — бѣда каже що Тебе нема такъ довго — молодѣжъ ажъ дрожитъ за Рущиною — впрочêмъ казавъ г. Яновскій, що заразъ напише листъ якъ найподробнѣйшій о тôй пустотѣ молодецкôй и до Тебе и до Г. Шашкевича. — Бувай здоровъ Любый Брате и вертай борзо —

Иванъ Голов(ацкій).

Львôвъ 19/7 листопада 849.

Лист пис. на 4 стор. вел. 4⁰.

Ч. 239.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 12. (24.) XI. 1849 р.

Любезнѣйшій Брате!

Не зражайся тымъ дуже, що я Тобѣ такій претерпкій написавъ листъ — каюся, и жалую того, якъ то не першина въ моемъ житью — але щожь, часами найде на чоловѣка така дивна хвиля, що весь бы свѣтъ проклявъ бы и себе самого на нѣмъ; отъ така то хвиля найшла тогдѣ и на мене — бачь я горячка, У. такожь горячка, угрызъ мене, и весь свѣтъ ставъ менѣ не милый — но отъ сердце пройшло и мы зновъ добри, мовь ничого меже нами и не було. —

Гостей зъ Криворôвни выглядавъ емь на 20го съ великою нетерпеливостью; но они приѣхали ажь вчера въ пятницю т. е. 23 листопад. дорога дуже кепска, и малій припадлости въ здоровью якъ то звычайно съ женами и дѣтьми бувае, удержали ихъ по дорозѣ; хвалити Господа, прибули всѣ въ здоровью и Мариня съ дѣточками и обое Терлецкіи. Жалко имъ дуже, що Тебе не застали, особливо Господ. Терлецкому. Дѣточки було трохи простудились на дорозѣ, та ночью покашлюютъ, но оно минеся безъ ускорбу здоровья.

Кланяются и поздоровляютъ Тебе всѣ, и приказуютъ, щобысь якъ найборше повертавъ, щобъ счастливо побачитись по такъ [2] долгôмъ невиданью. Впрочѣмъ такожъ треба бы съ станціею якій ладъ зробити, бо ажъ теперь показуеся, що дуже тѣснота велика; правда господиня дому казала, що сусѣдняя партія мае на веснѣ переносити ся, то бы ôтъ нихъ прибуло двѣ малыхъ свѣтлиць — але щожъ — до весны довго ждати; хочь я думаю все не стоило бы выше 120—130 левôвъ. Надъ г. Яхимомъ ще не выпоряджена станція, и Тобѣ не догодна, за дорога якъ писавъ есь. Такъ думаемъ уже тутъ дожидати Твоего пріѣзду. —

Всѣ такъ Тебе тутъ выглядаютъ, и родина, и Русине, и учителѣ и ученики — повертай та повертай чимъ скорѣйшь. Лицеалисты дуже суть неспокойни, особливо съ проф. нѣмецкой словесности, але и ôнъ собѣ съ ними якъ съ хлопцями мае поступати, то и не дивно, що буйна голова Философôвъ не стерпитъ всего. — Слова министра изреченни на поданье о рускую доґматику дуже велике впечатлѣнье зробило, (sic) и то не дуже пріятне меже Русинами — и всѣ пытаются, чи мы сего року гôрши якъ лѣтѣсь бували? чи не нашихъ слушателей перевага на богословскôмъ Факультетѣ? и чи не Русь повинна тутъ становити [3] правило, а прочіи народы и вѣроисповѣданія лишень изъятія? и т. под. Цѣла

семинарія со всѣхъ лѣтъ подала петицію до митрополита, абы вставився и до министеріи за Рущиною.

Просивъ бымъ Тебе, чи бысь не мôгъ пôйти передъ ôтѣздомъ до Барона Veltheim, и перепросивъ его якимъ нибудь способомъ, богдай бы и правду сказати, що листъ потерявся, и працѣ и занятій мавесь богацько, та не мôгъ есь борше засвидѣтельствовати моего почтенія — що бъ ôнъ пôзнѣйше не гнѣвався на мене — бо бачишь добрый чоловѣкъ, мае богато знакомостей и радъ кому нибудь помогчи.

На конецъ роблю Тебе уважнымъ, що бысь скôлько можна накупивъ россійскихъ книжокъ, особливо содержанія исторического та изъящного — всѣ ся допытуютъ и ради читаютъ — обзнакомляются съ языкомъ, и зачинаютъ его почитовати; а що найважнѣйша рѣчь накупи Шмидовыхъ словарей хочь бы зъ 20—30 то розхоплютъ, розкуплятъ сей часъ, бо у тутейшихъ книгарей не ма ни одного екземпляря — а дуже потреба велика для кождого, що бы хотѣвъ чи то писати чи читати по русски. —

Пренумерантôвъ на Миклошичêвъ Словарь уже собравъ емъ скôлька, и сподѣюся до 1. Грудня сбиреся принаймнѣй на 10 штукъ, и тогдѣ разомъ пôйшлю.

Цѣлую Тебе сердечно любезный Братчику и кажу повертай

Твôй Братъ

Иванъ Головацкій.

Львôвъ 24/12 листопад. 849.

Лист пис. на 4 стор. 8⁰.

Ч. 240.

Лист Мих. Малиновського до Петра Далибора Головацького, пис. дня 23. XI. 1849 р.

Честный Господине!

Писалисьте о подвигахъ вашихъ про славу руского имени, особливо же о пѣніи церковномъ, чы можетъ отпущеный зъ Семинаріи его оучити. И ту о томъ говорилъ, и вси согласилися на тое, дабысьте сего Господина запросили до дѣла.

Оуже приѣхалъ Господинъ Рачинскій, и робится съ нимъ о тое [2] абыся Тарасъ печаталъ. —

Переводчика дѣло также оуже розсудится, но еще о Гарнисонсъ капелянахъ не прійшло заспокоѣти Лоз.

Справа наша руска нуждается, оуже N. на ню настаютъ алежъ борится.

Перекажѣтъ Тамъ Ч. Декану Бѣлинскому, абы съ священьствомъ Деканату свого написали до Его [3] Превосходительства Митрополиты Адресу благодаренія, что онъ взялся за богословіемъ, абы ся по руски оучило. Тое оуже вѣдомо зъ Зоры, а духовеньство наше на все неуважное, на такъ великое дѣло! якось безъ чувства — кажѣтъ тое далѣ сердечно!

Честь Вамъ!

М. Малиновскій.

Г. Прокопчицу наше почтеніе!

Лист пис. на 3 стор. 4°. На четвертій сторонї почтова стампіля Tarnopol 24. Now. і адреса:

Lemberg.

An Se des Herrn Herrn
P. Głowacki
Dozenten am Gymnasium
zu Tarnopol.

Ч. 241.

Лист Якова Головацького до брата Петра, пис. дня 8. (20.) XII. 1849 р.

Любезный Брате!

Пробачь менѣ, що такъ пôзно на Твôй листъ ôтписую. — Пріѣхавъ ємъ єще 8го сего мѣсяця, але заразъ мене впрягли до роботы и то не до однои. Кромѣ предподавань языка и словесности на Университетѣ — накинули менѣ двѣ классы лицеальнй въ однôмъ и другôмъ гимназіумъ — а такъ кромѣ университетскихъ предподавань (на котрй учащає зъ 10—12. свѣтскихъ окрôмъ Алумнôвъ) мушу ще 8 годинъ на тыждень въ лицеальныхъ классахъ предподавати, оджежъ не знать, где теперь голова. А ще до того въ доминиканской лицеалнôй классѣ исоты дѣютъ. — Пытаєшь ся, що я нового привѣзъ. — Отъ самъ не знаю, що Тобѣ отповѣсти. — Гнъ Прокопчицъ запевне Тобѣ розповѣдавъ, якъ Русинôвъ поважаютъ у Вѣдни, и я увѣренъ бувъ, що всѣ якъ найзычлившіи — однакоже противная партія такъ здолала пôдрыти повагу нашу, що и самъ здивовався якъ єсьмо скоро упали. — Я кажу о пôдступѣ, якимъ католицке духовенство успѣло добути въ свои руки богословіе — однакже

чути изъ Вѣдня, що на другій рôкъ при общôмъ установленью порядку универс. предподаванъ Русине знову верхъ возьмутъ. — Теперь щось голосно о перемѣнѣ въ Министерствѣ говорятъ, не знать що зъ того буде. —

Желаєшь ôтъ мене очерку исторического о Словенахъ въ середнôмъ вѣку — але немаю свобôдной хвильки не то щобъ въ яку книжку заглянути, але ани роздумати. - Пôшлю Тобѣ пôзнѣйше килька книжочокъ котрыми будешь ся мôгъ пользовати — возьми у Гна Прокопчиця Лѣтопись Львова Д. Зубрицкого, тамъ дещо знайдешь зъ початку до Твого предмета. - Коли буду мати часъ въ Свята то бôльше Тобѣ напишу. — Що до драмматичныхъ представленій пришлю Тобѣ „Анничку, Мазницю може и Козака охотника и Верховинцѣвъ, сли дôстану. За тымчасомъ брате прощай — поклонися Госп. Прокопчицу, и другимъ Русинамъ нехай ихъ Богъ укрѣпляє, коли Вы утвердитеся то чей и тутейшимъ легше буде на ноги стати.

Прощай

Твôй братъ

Я. Головацкій.

Львôвъ 20/8 Грудня 849.

Лист пис. на 2 стор. 4°. На четвертій сторонї почтові стампілї: Lemberg 20. Dec. Tarnopol 21. Dec. і адреса:

v. Lemberg.

An Se des Herrn

Głowacki Peter

supplirenden Professor an dem kk. Tarnopoler Gymnasium

Wohlgeboren

in Tarnopol.

Ч. 242.

Начерк листу Якова Головацького до Осипа Бодянського, пис. перед 15. IV. 1849 р.[1]).

Высокопочитаємый Господине

Милостивый Пане!

Вже килька мѣсяцѣвъ минуло якъ я получивъ одъ Васъ такъ миле менѣ письмо — въ которôмъ обѣцялись(т)е ласкаво частѣйше переписку

---

[1]) Через недогляд містимо сей лист доперва на сім місци.

продовжати съ моєю малостію. — No ôдписавши надаремно я ожидавъ ôтъ васъ дальшихъ писемъ, наконець рѣшивъ ємъ ся самъ перервати такъ довгоє мовчаніе и наприкрятися Вамъ моимъ листомъ. — Отъ послѣдного листу много перемѣнилося. — Русине нашî поступили, но позаякъ я николи не займавъ ся політикою, сією пошестью нашего времени, такъ и теперька предоставлю єю другимъ. Я занимаюся самими науками и не гадаю ôдъ того ôдступати. — Nехай собѣ другіи званіи и незваніи голову ломлятъ надъ політическими произшествіями — у мене своє дѣло. — Для того не во гнѣвъ Вамъ сказано, що ôдъ мене не услышите ни жадного політики касающогося извѣстія, а самî литературніи, котрî Вамъ по можности моєй розлучно описати гадаю. Якобы предитечи нашого воскресенія килька лѣтъ тому ялися лучшіи Русине наши покрѣпляти свою народнôсть — старанно изучовати свôй языкъ — образоватися и упражнятися въ писанью сочиненій въ языцѣ народнôмъ — а вынѣ тая наука увѣнчана найлучшимъ успѣхомъ, съ пожиткомъ для всего народа. — Высокое правительство изрекло ровноправность нашого ма(ло)руского языка исъ другими языками. — Въ слѣдствіе за тымъ мае бути языкъ заведенъ въ школахъ, и урядахъ и судахъ. — Теперь пора Русинамъ [2] въ житье ввести все тоє в. правительствомъ ласкаво наданіи положенія. — И о тое стараются Русине всѣма силами. — Хочь для малости людей къ тому способныхъ еще поволи дѣется, но поглянувши на впаки за одинъ несповна рôкъ богато уже зробили. — Въ школахъ заведеный языкъ рускій. — Молодѣжь охотно берется до науки русского языка. — Въ народныхъ и городскихъ училищахъ ледви не всюда въ нашей руской Галиціи объучаютъ читанью и писанью рускому — тоже при гимназіяхъ учреждены катедры руского языка — Сего року єще тôлько религія и де може бути иншій якій предметъ предподаванъ будетъ по руски — но по возможности Русине стараются свôй языкъ и до прочихъ предметôвъ приспособити. — Въ Львовск. Универс. учрежд. катедра малоруск. слов. и языка которого я маю честь бути профессоромъ. Въ Лицеѣ Перемышльскôмъ уже сего року преподаются наука религіи и философіи въ обохъ рокахъ философского факультета по руски. — Тоже такъ Въ (sic) перемыск. богословск. заведенію якъ и въ Львовѣ предподается бôльша часть богословскихъ предметовъ по руски. — Всюди одзываєся руское слово рускій духъ. — Ôдъ Червця завелася у насъ Матиця Галицко-руска съ подобнымъ намѣреніемъ якъ у другихъ Славянъ и мае уже до Сто кількадесятъ сочленôвъ. — Nе маючи ще достаточнои истины (капитала) не богато могла, доси выдала „Букварь“ Ант. Добрянского пар. въ Валявѣ и килька вступительн. лекціи о руской Словесности моего сочин. — Печатаютъ Грамат. руск. яз. моє сочин. —

Таяжь матиця созвала була соборъ ученыхъ рускихъ, котри нараджо валися надъ поднесеньемъ народныхъ школъ — и народнои Словесности. — Соборъ той заложивъ общество просвѣщенія народного. — Дѣланія того собора будутъ печататися ижд. Матицѣ. Скоро Матиця бôльшй силы сбере буде выдавати Часописьмо наукове. — Доси выходитъ два політическіи часописьма Зоря Галицка 2 разы на тыждень — котре пріймає кромѣ політ. извѣстій и росправъ, поезіи и росправы господарскіи общества Господ. руск. — Новины такожь печатаютъ поезіи. — Левицкій печатае въ Перем. Граматику. — Маруся, повѣсть Основ. перепечатуеся у насъ исъ житьеописаніемъ Основ. — К. Скоморовск. переложивъ Ермака Хомякова — N. Устіановичь переложив Верховинцѣ (Кагр. Gor.) Кореньовского, которое собираются нашіи Русине представити. Любит. драм. иск. представляли у Львовѣ въ Семинаріи и въ Перем. Наталку — Москаля чар. и др. драм. кавалки. — Нема бôльше що грати. Читальнѣ завелись у Львовѣ и въ Коломыи. Міністерство справедливости учредило перевôдъ Законôвъ Австр. гражд. — и комисія роботае надъ тымъ. — То все — мало, але коли погадаемо, що передъ рокомъ тиха глушь була — що горливй декотрй Русине ще и писати по руски не умѣли — то видно що богато ся здѣлало. —

Гадаютъ Енеиду перепечатати, бо трудно доставати изъ Россіи

Іос. Скоморовскій собравъ словарь Малоруск. польс. исъ фрасеологіею — до 30 слôвъ и гадае розписати прен.

Р. Мохъ Авторъ Мотыля Справу Клекотин.

И. Гушалевичь проф. выдае Поезіи Розсвѣтъ.

Лист пис. на 2 стор. folio. На першій сторонї дописка:

Ще на конець оберну ся до Васъ съ прозьбою, якъ менѣ радостно було мавши надѣю, що Вы выдасте пѣсни народн. рускіи такъ теперь бôлша потреба ихъ изданія и сообщенія нашому народу. Позвольте спытатись, чи скоро можемо надѣятись ихъ. Прошу такожь помощи Вашой въ присылцѣ книгъ особливо для исторіи Словесности и просвѣщенія Руси — особливо необходима для мене книжка Шевырева для преподаваній. — Дещо драммат. изъ Исторіи Украины или древн. русск. исторіи учебныхъ книгъ — для перевода.

ПОКАЗЧИК

імен власних, географічних і публікаций.

Авґсбурська ґазета, 258.
Авдикович Григорий, 83, 109, 227.
Авліх Станіслав, 2.
Авраам, 97, 115.
Австрієць, 270.
Австрія, 17, 18, 67, 69, 121, 237, 249, 256, 270, 272, 310, 320, 321, 376.
Адам, 114, 115.
Азія, 328.
Азія Мала, 112.
Aywas, дідич, 178, 179.
Акты истор. зап. Руси, 363, 387, 388.
Älteste Denkmäler der böhm. Sprache, 77, 99.
Allgemeine Zeitung, 245.
Александер, цар, 39.
Александер Ґеорґевич, князь 83.
Альойзий, щурин Запа, 308.
Альойзий, 347.
Америка, 230, 381.
Амерлінк, 25 (op. cit.).
Амтман, 315.
Англичани, 86, 299.
Англія, 113.
Андреєвський, 161.
Андрусівський договір, 18.
Апничка, драмат. твір, 414.
Антич Владислав, 6, 7, 60.
Антоневич Іван, 208, 244, 334, 335, 342.
Аполльос, 295.
Априлов, 111 (op. cit.).
Аранїтський Стефан, 241.
Арнот Антін, 17.
Артимовський Гулак, 85 (op. cit.), 143 (op. cit.), 155 (op. cit.).
Арцибишев, 72.
Ассемана Євангелистар. глаголит., 96.
Атос, 109.
Ausland, часопись, 113, 298.
Африка, 230.

Бабукіч Векослав, 123.
Бабя гора́, 47.
Бавмґартнер, 200.
Багринович Іван, 205.
Байрон, 199 (op. cit.), 200 (op. cit.).
Балагура Яцко, 196 (op. cit.).
Балкан, 119.

Баляк, 368.
Банська Бистриця, 2, 5.
Бантиш Каменський, 125, 150 (op. cit.), 362 (op. cit.), 370, 387 (op. cit.), 389 (op. cit.).
Барановський Андрій, 178, 204.
Баранецький, 199.
Барга, 85.
Бартфельд, 16.
Барусевич, 303.
Барухар, 176.
Басни и сказки для гал.-русскаго народа, 140.
Бах, міністер, 356, 358, 374, 375, 379, 383, 385, 399.
Бахур, 64, 239, 283.
Бачка вила, 61.
Безсребники, 209.
Бек Антін Ярослав Др., 240, 393.
Белдович, 161.
Бем, 304, 310, 352.
Бентковський, 304.
Бервід, 41, 45, 149, 150, 184.
Berda w Uryczu, статя, 86.
Бережани, 168.
Березів, 350.
Берес, 110.
Беременський, 355.
Беремяни, 309.
Беринда, 96.
Берлад, 258.
Берлїн, 73, 76, 111, 176.
Берно, 111, 234, 303, 395.
Беч, 1, 2, 3, 17, 60, 61.
Бжезан, 184 (op. cit.).
Библіотека для воспитанія, 163.
Библіотека для чтенія, 130, 134, 137, 325.
Biblioteka Ossolińskich, журнал, 86, 125.
Білгород, 61, 66, 109.
Білецький, декан, 168, 172.
Білинський, декан, 413.
Біляшевський Михайло, 204.
Бірецький Іван, 20, 22, 24, 26, 27, 42, 43, 44, 46, 48, 53, 55, 64, 65, 238, 239, 283, 285.
Bleiweiss Др., редактор, 325.
Блонська Амврозія, 342, 355.
Блонська Буня, 342.
Блонський Альбінко, 342, 355.
Блонський, декан, 168, 172.
Блонський Кирило, 92, 127, 140, 148, 149, 223, 224, 226, 260, 269 (op. cit.), 270, 271, 273, 277, 299, 307, 309, 310, 311, 316, 317, 319, 320, 322, 323, 325, 335, 341.
Блонський Н., 341, 342, 343, 344, 355, 402, 403.
Блонський Тит, 92, 302, 310.
Блявт, комісар, 378.
Богутинський, 215.
Богухвала, 86 (op. cit.).
Боднар Григорий (Беднарж, Боднаренко), 199 (op. cit.), 216, 224, 226, 249 (op. cit.), 252 (op. cit.), 260, 262, 286, 287, 329, 345, 346 (op. cit.), 359, 360.
Бодянський, 17, 76 (op. cit.), 88, 89, 93, 94, 100, 112 (op. cit.), 120, 121 (op. cit.), 122, 125, 128, 131, 162, 163, 164, 178, 179, 181, 217, 221, 225, 414.
Боживой, 95, 176.
Бойки, 243.
Бока Котарска, 17.
Болгари, 95.
Болгарія, 95, 109.
Болехів, 72.
Болеслав, князь, 86.
Болохов, 72.
Bonnet, проф., 253.
Бопп, 109.
Борба с смоком, поема, 197, 198, 201.
Borgio, черенки, 255.
Borgois, черенки, 36.
Бордольо, полковник, 304, 381.
Борисїкевич Іван, 242, 243, 247, 248, 258, 278, 279, 290, 291, 293, 294, 295, 297, 302, 304, 309, 310, 312, 314, 315, 316,

317, 319, 322, 325, 326, 337, 370, 377, 398, 400.
Борк, місто, 72.
Борковський Дунїн Александер, 86 (op. cit.), 89.
Борковський Дунїн Йосиф, 48, 69, 85.
Боровиковський, 143 (op. cit.), 155 (op. cit.).
Боровський Матвієвич Федір (Гавлїчек), 85, 86, 88, 89, 94, 120, 121, 125, 128, 152, 165, 175, 269, 271, 279, 280, 281 (op. cit.), 314, 328, 332, 364.
Бородайкевич, 207.
Бортник, 401.
Боршів, 204.
Бохенський, 317, 346.
Боян, 116, 117.
Бравн, 401.
Бранкард, 52.
Бретанчики, 113.
Брилїнський, 370.
Бріксен, 381.
Броди, 52, 73, 80, 110, 179, 182, 353, 387, 392.
Броневський, 150 (op. cit.).
Брук, 311.
Брустур, 207.
Брюкселя, 73.
Brześciański, 234.
Будейовичі, 152.
Будеч, 25.
Будин, 2, 5, 7, 298.
Будишин, 19.
Буковина, 73, 88, 93, 121, 126, 173, 180, 181, 216, 236, 237, 252, 253, 272, 283, 299, 317.
Булгарин, 24 (op. cit.), 28 (op. cit.), 362 (op. cit.), 387 (op. cit.).
Бульба Тарас, 392, 394, 406, 412.
Буняк, 92.
Бурачинський Денис, 81, 120, 129, 172, 177, 210, 235, 244, 282, 283, 363.
Бурачинський Тит, 201, 210, 230, 235, 347, 377, 400, 401, 406.
Бурачинська Александра, 282.
Бурачинська Марія, 50.
Бурломський, 387 (op. cit.).
Бушинський, 399.
Бучач, 200, 221, 228, 233, 235, 279, 330, 352, 361, 375.
Бєльовський Август, 20, 86 (op. cit.), 123, 128, 148, 151.

Вавилон, 296.
Вагилевич Далибор Іван, 2, 12, 20, 23, 24, 26, 42, 45, 48, 53 (op. cit.), 55, 56 (op. cit.), 61, 64, 73, 75, 83, 85, 87, 88, 89, 91, 93, 100 (op. cit.), 103, 112 (op. cit.), 113, 121, 122 (op. cit.), 125 (op. cit.), 126, 128, 147 (op. cit.), 148, 155 (op. cit.), 166 (op. cit.), 193, 195 (op. cit.), 221 (op. cit.), 230, 242, 243, 281 (op. cit.), 299, 306, 311, 315, 317, 318, 320, 380, 405, 409.
Вальвазор, 85.
Waldbrühl, 111 (op. cit.).
Вальдштайн Вінкентий, ґраф, 240.
Валїґурський, 24, 122.
Валява, 415.
Ваппенберґ, 311.
Варденер, ґенерал, 161.
Варнїцький, 178.
Василєвич Михайло, 96.
Васїлєвський, 73.
Варта, 115.
Вацлав з Мишина, 351.
Варшава, 10, 11, 12, 19, 85, 110, 298.
Варшевицький, 86.
Вацлав, 235.
Вебер, 6.
Велика Хорватія, статя, 142, 156, 187, 196, 298.
Великорус, 362.
Величка, 47.
Величковський, 72, 88, 222, 227, 323, 371.

Велтава, 4, 176.
Вельтгайм, барон, 277, 384, 412.
Венедикт, книгар, 6, 74, 173, 357, 397.
Венелїн, 111 (op. cit.), 150 (op cit.).
Wěnec, часопись, 142.
Веппельбавм, 2.
Ворецинський Микола, 26, 29, 37, 38, 39, 40, 41, 45, 103, 122, 124, 125, 149, 152, 168, 171, 172, 195, 199, 200, 203, 207, 212, 216, 217, 226 (op. cit.), 249, 260, 286, 295, 296, 329.
Верля, 290.
Верона, 256, 257, 259, 269.
Верховинцї, драма, 414.
Wybor z literatury česke,151.
Вибрановський, 304.
Видакович Милован, 17.
Винники, 231.
Висла, 19, 46, 115.
Вислобоцький Юлїян, 222, 251, 261, 334, 348, 349, 350, 356, 358, 365, 366, 367, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 377, 378, 381, 384, 394, 397, 406, 407, 408.
Вишеград, 176.
Вишниця, 179.
Вычисленіе князѣвъ южной Руси, 298.
Віденъ, 2, 6, 15, 21, 27, 29, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 45, 49, 50, 52, 53, 56, 57, 61, 63, 64, 66, 67, 69, 70, 75, 76, 78, 79, 87, 90, 104, 107, 108, 109, 110, 121, 123, 124, 126, 128, 131, 136, 137, 138, 141, 147, 151, 153, 156, 161, 168, 169, 170, 176, 186, 187, 188, 190, 200, 201, 202, 210, 212, 214, 216, 217, 218, 220, 222, 226, 229, 235, 249, 251, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 269, 271, 272, 273, 279, 280, 283, 285, 288, 294, 298, 299, 300, 304, 306, 307, 309, 310, 313, 315, 316, 323, 326, 333, 334, 337, 340, 341, 350, 357, 358, 362, 366, 367, 368, 369, 372, 375, 378, 385, 388, 391, 392, 393, 395, 396, 400, 402, 403, 405, 407, 413, 414.
Віденцї, 37, 227, 233, 253, 306.
Відрава, 43.
Wiener Literar. Zeitung, 15.
Wiener-Neustadt, 153.
Wierzchleyski, 320.
Willani Karel Maria, 240.
Вількінс, 324 (op. cit.).
Вільно, 12, 96, 111, 118, 133, 140, 192, 206, 221.
Віндішґрец, 280, 304.
Вінок, 108, 142, 153, 154, 156, 166, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 178, 179, 180, 187, 188, 193, 195, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 205, 208, 209, 210, 212, 213, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 223, 224, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 237, 239, 250, 251, 256, 259, 262, 282, 286, 287, 294, 295, 298, 336.
Віняр, 213, 336.
Вірмени, 38, 132, 190.
Вірський Тадей, 244, 249, 260.
Вісньовська Корнелїя, 25.
Вісньовський, 41.
Вісневський, 25 (op. cit.), 45 (op. cit.), 89 (op. cit.), 100 (op. cit.).
Вістник гал. руський, 374, 375, 376, 398, 399, 405, 408, 409, 410.
Вітвіцький Стефан, 112 (op. cit.), 198 (op. cit.), 201 (op. cit.).
Вітка, 76, 99.
Вітгенштайн, князь, 206.
Вішневський, революціонер, 234.
Владислав II, князь, 85.
Wlastimil, přjtel oswěty a zábawy, 25, 45.

Возняк, 368.
Войводовина, 405.
Войціцький, 19 (op. cit.).
Волохи, 126, 181, 212, 227, 237, 299.
Вольна, 232.
Wolfsohn, 111.
Волян, 397.
Воскресінці, 350.
Востоков, 95 (op. cit.), 111, 151 (op. cit.).
Воцель Н. Єразм, 90 (op. cit.), 124 (op. cit.), 176, 240.
Воєвода з Луки, 141, 142, 143, 154, 167, 168, 169, 171, 188, 210.
Воєводка, 168, 172.
Враз Станько, 123, 142, 166.
Врб, 162.
Вроцева, 172.
Вроцлав, 78, 112.
Врублєвський, 279.
Вук Караджич, 1 (op. cit.), 15, 17, 63, 66, 105, 146 (op. cit.), 196 (op. cit.), 210 (op. cit.), 334 (op. cit.).
Вутенев, дипльомат, 83.
Wčela, 121, 125, 149, 151, 165, 175.
Вѣстникъ Европы, 133.
Вєнковський, 271, 299, 300, 302.

Габсбурґи, 272.
Гавеншільдова, 176.
Гавлїчек гл. Боровський.
Гавф, 184.
Гавришкевич, 197 (op. cit.), 198 (op. cit.), 201 (op. cit.), 325 (op. cit.).
Гагарины, князї, 325.
Гай Др., 17, 61 (op. cit.).
Гайдамаки, поема, 85.
Гакман Іляріон, 171, 173, 237.
Галицин, князь, 325.
Галич, 115, 220, 221, 224, 237, 326.
Галичани, 18, 69, 110, 111, 143, 153, 154, 167, 189, 236, 237, 252.
Галичина, 10, 12, 22, 29, 53, 66, 68, 69, 70, 73, 77, 82, 83, 88, 107, 109, 111, 113, 125, 149, 152, 153, 171, 179, 215, 219, 222, 233, 236, 241, 258, 270, 272, 280, 283, 299, 300, 301, 308, 310, 317, 320, 374, 383, 396, 415.
Галька Ієремія гл. Костомарів.
Гамбурґ, 73.
Гаммерштайн, 233, 234, 304, 368.
Ганаки, 104.
Ганка Вацлав, 2, 4, 25 (op. cit.), 89 (op. cit.), 99 (op. cit.), 143, 151, 152, 165, 177, 185 (op. cit.), 200 (op. cit.), 240.
Ганкевич, 277, 284, 285.
Гануш, 128, 131, 401.
Гарматїй, 310.
Гартенштайн Данило, 181, 182, 353, 386.
Геллїх, 124 (op. cit.).
Гельферт, 311.
Генїнґен, барон, 399.
Генрик, 161.
Геррен, 139, 174, 189.
Герцоґовина, 6.
Гершко, 120.
Гесс, полк, 187, 200.
Гина, 128 (op. cit.).
Гінилевич Григорий Др., 47, 247, 248, 258.
Historya prawodawstw słowiańskich, 12.
Глїбовицький Авксентий, 329, 345.
Гнатковський, 299.
Гоголь, 89, 94, 139, 150 (op. cit.), 152 (op. cit.), 165 (op. cit.), 203, 204, 282 (op. cit.), 327, 329.
Годжа Милослав, 5.
Головацька Мария, жінка Якова, 51, 97, 109, 141, 142, 156, 169, 174, 183, 220, 228, 231, 235, 309, 317, 320, 322, 335, 341, 350, 363, 392, 401, 406, 411.

Головацька Мільця, дочка Якова, 342, 355.
Головацька Текля, 211, 212.
Головацька Юлія, сестра Якова, 30, 31, 50, 51, 76, 227, 350.
Головацький Василь, 76, 116, 180, 183, 205, 211, 212, 237, 253, 306, 341, 350, 406.
Головацький Володимир, 66, 76, 83, 84, 85, 97, 147, 174, 179, 191, 196, 306, 307, 335, 336.
Головацький Емілїян, 76, 179, 182, 183, 197, 205, 207, 210, 211, 212, 218, 228, 253, 306, 307, 328, 335, 336, 400, 404, 406, 410.
Головацький Іван Богдан, 30, 34, 35, 38, 39, 41, 48, 50, 51, 53, 55, 57, 62, 64, 66, 71, 74, 76, 78, 83, 97, 101, 108 (op. cit.), 120, 132, 136, 141, 146, 147, 152, 156, 161 (op. cit.), 166, 169, 170, 173, 174, 175, 183, 186, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 200, 203, 208, 210, 212, 214, 215, 219, 226, 237, 239, 253, 254, 271, 273, 307, 332, 334, 336, 339, 341, 348, 350, 356, 357, 358, 374, 375, 377, 379, 382, 384, 388, 389, 392, 400, 401, 403, 407, 410, 411, 412.
Головацький Микола, 31, 48, 50, 51, 76, 83, 84, 179, 180, 190, 191, 205, 212, 218, 262.
Головацький Петро Далибор, 30, 50, 53, 76, 90, 91, 109, 132, 136, 137, 138, 139, 141, 146, 147, 156, 161, 168, 172, 174, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 188, 189, 190, 191, 192, 197, 198, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 218, 227, 228, 235, 237, 248, 252, 262, 285, 302, 304, 306, 314' 315, 316, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 327, 328, 336, 337, 341, 344, 350, 356, 358, 370, 372, 377, 378, 382, 386, 388, 391, 394, 400, 403, 406 (op. cit.), 412, 413, 414.
Головацький Святополк, 363.
Головацький Ярослав, 363.
Гологори, 205.
Голуб Криштоф, 179.
Голубица, журнал, 61.
Гомер, 110.
Горбачевський, 402.
Горицїя, 340, 405.
Горлица, журнал, 61.
Гормузакі, 126.
Городенка, 179.
Городищі, 83.
Городниця, 264.
Городок, 271.
Гошівце, 43.
Граб, 44.
Грабовська Каролька, 156.
Грабовський, 156.
Градиска, 405.
Граматика руского языка, 415.
Граматика южноруского языка, 92, 93.
Гребінка, 156 (op. cit.), 363 (op. cit.).
Греки, 126.
Греція, 59.
Греч, 92.
Григорий, шурин Головацького, 179, 191.
Громатко, 111.
Hronka Podtatranska Zabawnice, 2, 5.
Грушів, 184.
Гуминський Т., 309.
Гупало Кароль, 161.
Гуркевич Іван, 183, 184, 222, 228, 273, 277, 280, 290.
Гус, 332.
Густа, 6.
Гуцули, 126, 243, 322.
Гуцули, статя, 87.
Гушалевич Іван, 280, 281, 282, 288, 294, 320, 335 (op. cit.),

361, 363 (op. cit.), 370, 416 (op. cit.).

Ґавінський 112 (op. cit.).
Ґадзїнський, 347.
Gazeta Polska, 270, 287.
Ґай Людовіт, 1 (op. cit.), 20, 42, 77, 99.
Ґалахов, 362 (op. cit.), 387 (op. cit.).
Ґалач, 73.
Ґарда, озеро, 257.
Ґармонд, черенки, 36.
Ґеннерт барон, полк, 259.
Ґерґей, 381.
Ґеровський, 400.
Ґлазунів, 11.
Ґляц, 199.
Ґляційо, поля, 37.
Ґмунден, 256.
Ґнітковський, 302, 316.
Ґнєзно, 118.
Götting. Gelehrte Anzeigen, 15.
Goito, 257.
Ґолембйовський, 14.
Ґолуховський, 305, 374, 376, 377, 379, 380, 381, 390, 399.
Ґондоляк, 85.
Ґордзєвич, 178.
Ґрабінська, 371.
Ґрац, 200.
Ґрім, 15, 42.
Grzybowski Witalis, 240, 332.
Ґундуліч, 109 (op. cit.), 142 (op. cit.).
Ґуровський, ґраф, 39.

Dahlmann, 78, 112.
Даки, 126.
Далибор Іван гл. Вагилевич Іван.
Далибор Петро гл. Головацький Петро.
Даль Луганський, 298 (op. cit.).
Дальматини, 317, 320, 322.
Дальмація, 1, 17, 61, 272.
Данило II. архієп., 11.
Данило, король, 18.
Данкевич, 143, 155 (op. cit.), 195.
Данилович 142 (op. cit.).
Dáržica, 109, 110.
Дасєвич, 290, 291.
Двина, 115.
Дворачек др. Іван, 241.
Дворянскіе Выборы, 150.
Dvořaček, 76, 121.
Дебельський Микола, 179.
Девін, 176.
Deym Wojtech, 240.
Děje země české, 76, 99.
Делятин, 347.
Дембіцький, 314.
Деметер Др., 109 (op. cit.), 142 (op. cit.).
Демольоґія, 85.
Денниця Варшавська, 113.
Dennice, 45, 77, 78, 123, 125, 174, 298.
Джурів, 131
Дзерович, 302, 305, 306.
Дзїваковський, 310.
Dzierzwa, 86.
Дидона, 215.
Димитрієв, 94.
Динів, 283.
Дївчина на відданю, драмат. твір, 259, 260, 315, 324.
Дїдицький, 407, 410.
Дїдушицький, 140.
Düsseldorf, 73.
Дневник руский, 242, 408.
Дніпро, 105, 115.
Дністер, 73, 115, 283, 342, 345, 346.
Добровський Матей і Михайло, 95.
Добромиль, 44.
Добротвір, 285.
Добрянський Антін, 142 (op. cit.), 415 (op. cit.).
Добрянський Іван, 241, 300.
Довгоносенко, 150.
Должиков, 353, 386, 387.
Дольницький Андрій, 204.
Домбровський, проф. унїверс., 92.

Домчакевич, 161.
Дора, 92.
Дорожинський, 180.
Доротієвич Гаврило, 96.
Досковський Іван, 172, 197, 198, 201, 202.
Достопамятности Московскаго Кремя, 163.
Драгомірна, 181, 190.
Драждани, 176.
Дрезно, 19, 73.
Древніцький, 202.
Дрималик Сильвестер, 260, 296, 317, 329.
Дубецко, 239, 283.
Дубно, 42.
Дубровачки, князь, 110.
Дубровський Петро, 42, 77 (op. cit.), 80 (op. cit.), 83 (op. cit.), 88, 95, 96, 99 (op. cit.), 100 (op. cit.), 102, 122 (op. cit.), 148, 165 (op. cit.), 298.
Думки і пісні, 99.
Дунай, 37, 55, 73, 103, 104, 119, 201.
Дунаєвський, 21.

Евгеній Митрополит, 329 (op. cit.).
Европа, 40, 59, 100, 229.
Езоп, 140 (op. cit.).
Экономическая Энциклопедія, 324.
Енґель, 102.
Енеїда, 298, 302, 416.
Енеї, 215.
Еміпґер, 199.
Ербен Кароль Яромір, 77 (op. cit.), 85 (op. cit.), 90 (op. cit.), 124, 142 (op. cit.), 151 (op. cit.), 164, 165, 240, 308, 391.
Ершов, 150 (op. cit.).
Ettingshausen, 200.
Ефрем, патріярх, 11.

Жабє, 282.
Желиховський, 155, 195.
Жиди, 44, 120, 132, 152, 225, 236, 271, 283, 291, 314, 360.
Житіє Котляревського, 298, 299.
Житіє святого Евстахія, 242.
Жмудь, 115.
Жуковський, лікар, 21.
Жуковський Василь, 143 (op. cit.).
Жуковський Іван, 222, 228, 242, 245, 289, 294, 314, 320, 401.
Жукотин, 287, 345, 359, 360.
Журнал Мин. Нар. Просв., 403.
Журнал сельскаго хазяйства, 325.
Журовиці, 4.

Заболотів, 246, 247, 250, 251.
Загреб, 2, 53, 61, 109, 123, 149, 153.
Загребчанин, 83.
Заґурський, 131.
Заклинський Олекса, 247, 248, 258, 302, 309, 313, 314, 316, 319, 322, 326, 380.
Закон Вінодольський, 123.
Закони австр. гражд. 416.
Залїщики, 191, 192, 197, 215, 239, 330, 342.
Залужний Іван, 283.
Залуков, 326.
Залуський, 234.
Залєский Богдан, 114 (op. cit.), 116 (op. cit.), 118 (op. cit.).
Залєский Вацлав, 54, 55, 209.
Замѣтки и дополненія, 133, 140, 192, 226.
Замойський, граф. 110, 308.
Заневич, 15 (op. cit.).
Зап Бронїслава, 64, 65.
Зап Карло Вацлав, 12, 20, 24, 27, 28, 29, 41, 42, 44, 46, 49, 53 (op. cit.), 55, 58, 64, 65, 76, 78, 83, 86, 87, 88, 90, 92 (op. cit.), 93, 94, 98, 101, 113 (op. cit.), 120, 122, 124, 126 127, 128, 130, 131,

134, 135, 136, 147, 149, 152 (op. cit.), 162, 163, 166, 175, 177, 178, 179, 184, 186, 200, 207, 229, 230, 240, 241, 244, 280, 307, 309, 328, 364, 365, 392, 395.
Зап Людміла, 94, 166, 176.
Записки русскихъ людей, 163.
Запорожская Старина, 99, 155.
Заречни, 156.
Заржицький Іван, 290.
Зборів, 348.
Здерковський, 168, 169, 171.
Земун, 2.
Зимна вода, 103.
Золотоноша, 75.
Золочів, 50, 197, 199, 205, 211.
Зора, альманах, 2, 5.
Зора Забавник, 1.
Зоря Галицка, 245, 246, 251, 252, 260, 261, 262, 264, 280, 289, 303, 309, 312, 313, 315, 316, 321, 325, 334, 335, 337, 349, 354, 356, 358, 368, 374, 376, 379, 380, 381, 382, 384, 385, 393, 396, 406, 409, 413, 416.
Zpiewanky, 6.
Zprawy o hal. a uher. Rusi, 77.
Zrcadlo žiwota, 77, 86, 89, 90, 93, 94, 99, 100, 122, 123, 125, 128, 165.
Зубрицька, 122.
Зубрицький Денис, 10, 18 (op. cit.), 46, 52, 71, 73, 77, 87, 88, 90 (op. cit.), 121 (op. cit.), 123, 127, 128 (op. cit.), 129, 133, 135, 137, 138, 140, 141, 163 (op. cit.), 169, 177, 192, 193, 199, 201, 202 (op. cit.), 205, 217, 218, 221, 223, 225, 226, 227, 229, 230, 237, 239, 245, 246, 259, 280, 288, 289, 294, 297, 324, 325, 341, 344 (op. cit.), 350, 362 (op. cit.), 376, 379, 384, 388, 390, 410, 414 (op. cit.).
Зенкович Лев, 6.
Іван, архикнязь, 200.
Іван VIII, папа, 95.
Івачів, 83, 136.
Ижезескул, 216.
Jitřenka, 89.
Іллїрийцї, 29, 38, 60, 109, 123, 126, 146, 269, 271, 320, 322.
Іллїрія, 92, 310.
Ількевич Григорий, 27 (op. cit.), 38 (op. cit.), 112, 250 (op. cit.).
Ільницький Василь, 172, 201, 202, 226, 229, 230, 231, 232, 233, 350, 376, 379.
Ілєвич, 377.
Императ. Москов. Общество Истор. и древн. Россійскихъ, 181.
Індиї, 113.
Інсбрук, 253, 285.
Йордан І. П., 80 (op. cit.), 109, 111 (op. cit.), 112, 140 (op. cit.), 178 (op. cit.), 184, 207, 210, 212, 213, 228, 237, 240, 252 (op. cit.), 317, 322.
Йордан Вільгельм, 112 (op. cit), 122.
Йорданова, 109.
Josephstadt, 358.
Йосиф з Єгипту, 133, 220.
Йосифович, 13.
Ирод, 219, 220.
Історія Волынской Губерніи, 387.
Історія Галича, 200.
Історія Руссовъ, 286.
Історія Сербіе, 2.
Італїя, 168, 200, 214, 235, 256, 258, 284, 333, 340, 348, 352, 358.
Італїянець, 108, 299.
Ішль, 256, 372.

Кавбек, 103, 165.
Кавказія галицька, 193.
Калинешти, 191.
Калитовський, 56, 299.
Каллаїдович, 95 (op. cit.), 96.

Калмуки, 161.
Кальве, 128.
Каменьобродзький, 268.
Каменський, 133.
Каміль, 174, 175, 178.
Кампелїк, 21, 45, 58, 83.
Камчатка, 97.
Канкгоффер, 133.
Каньовський, 19.
Карамзин, 95, 96, 102, 112 (op. cit.), 150 (op. cit.), 362 (op. cit.), 370, 374, 387 (op. cit.), 389 (op. cit.).
Каринтія, 320.
Карконоші, 4.
Кароль IV., 25, 124.
Карпати, 110.
Карпінська, 351.
Каталогъ славяно-росс. рукописей, 150.
Катехизм для дїтей, 242.
Катков, 163 (op. cit.).
Кашка, 45.
Kwěty, 89, 90, 94, 121, 124, 131, 149, 229.
Квехова, 176.
Квочинський, 350.
Кевермеш, 9.
Кеншицький, граф, 178.
Кеппен, 2, 95, 111, 149.
Київ, 88, 96, 115, 193, 386, 387.
Кирило, апостол, 58, 95, 296.
Кисїлєвський, 355.
Кідск, барон, 154.
Кілярська Антося, 84, 85, 97.
Кілярська Анєлька, 97.
Кілярський, 83, 85, 96, 98, 213, 266.
Кілярський Тадей, 97.
Кієвлянин, 46, 142.
Клеменс, 142 (op. cit.).
Клементий, епископ, 95.
Клїмке, 351.
Клодзїнський, 148.
Ключак Франц, 121, 124.
Клятов, 21.
Кляцель Фр. Мат., 240.
Kmetijske i rokodélske novize, 112.
Кмицїкевич, 222, 228.
Книга Игума, 387.
Книга посольская, 150, 164.
Книжка до читаня для 2 кл., 209.
Кобзар, 85.
Кобилиця, 322.
Кобринська Мартинка, 347.
Кобринський Йосафат, 64, 65, 89, 93, 94, 99, 120, 124, 198 (op. cit.), 201 (op. cit.), 207, 209 (op. cit.), 214 (op. cit.), 216, 226, 239, 244, 248, 254, 255, 256, 257, 259, 261, 269 (op. cit.), 285, 324, 329, 341, 342, 344, 347, 348, 362, 363, 378, 389.
Кобринський Микола, 351.
Кобринські М. та І., 346, 350, 351.
Кобурґ, полк, 83.
Ковальчик Теодор, 196.
Ковшевич, 178.
Codex diplomaticus Galiciensis, 199.
Codex diplomaticus Poloniae, 193.
Кодим, 176.
Козаки, 19, 118, 119.
Козак охотник, 414.
Козловецький, 285.
Козєбродзький, 178.
Кокошинцї, 285.
Kollin, 25.
Коло, 61, 90, 123.
Коловрат Гануш, 110, 241.
Коломийцї, 387, 388, 389.
Коломия, 28, 29, 30, 39, 41, 44, 45, 50, 89, 91, 93, 98, 120, 125, 127, 129, 130, 132, 134, 138, 152, 172, 179, 182, 199, 200, 209, 216, 217, 218, 226, 235, 239, 249, 250, 257, 260, 286, 296, 324, 329, 344, 359, 360, 364, 389, 416.
Колянковський, 244.
Коляр Іван, 1 (op. cit.), 2 (op. cit.), 3 (op. cit.), 4 (op. cit.),

6, 9 (op. cit.), 17, 20, 21, 25 (op. cit.), 45, 55, 56, 77, 99, 103, 105, 110 (op. cit.), 112 (op. cit.), 142 (op. cit.), 368, 373, 374.
Комарів, 220, 221, 224, 266.
Комарно, 24, 187.
Кониський Юрий, архіеп., 111 (op. cit.), 329 (op. cit.).
Константин, 207.
Константинович, 314, 375, 382, 391, 406.
Копачинці, 264.
Копенгаґа, 73.
Копітар Варт., 15, 38, 42 (op. cit.), 58, 75, 83, 95 (op. cit.), 109, 142.
Копіцінський, 178.
Кордон, мінїстер, 311.
Корецький Др., 13.
Корженьовський, 325 (op. cit.), 406 (op. cit.).
Кормча книга, 12.
Корничі, 41, 45, 78, 90, 147.
Короледворська рукопись, 143, 156, 176.
Коропець, 180, 352.
Корсунь Олександер, 77 (op. cit.).
Корчинський, 277 (op. cit.).
Косак, 407, 410.
Косів, 136, 179, 201, 260, 335.
Костиня, 180, 181, 183, 188, 191, 192.
Костомарів, 128 (op. cit.), 143 (op. cit.), 155 (op. cit.), 157, 159.
Косцюшко, 47.
Котляревський Іван, 18, 23, 24, 85 (op. cit.), 128 (op. cit.), 143 (op. cit.), 150 (op. cit.), 156, 200, 273 (op. cit.), 357 (op. cit.).
Коттер, 233.
Кочубей, 144.
Кочубеївна Маруся, 144.
Кошиці, 16.
Кошут, 310.
Країна, 320.
Краків, 4, 5, 46, 148, 149, 176, 269, 302, 303, 355, 372, 405.
Краковяни, 302.
Красїцький, 5.
Красний брід, 44.
Красуцький, 131.
Крашевський, 42 (op. cit.).
Краєвський, 343, 344.
Кречмаєр Фр., 364, 365.
Крещеніе Руси, статя, 153.
Криве, 168, 169, 171.
Кривеньке, 290.
Криворівня, 50, 56, 263, 283, 392, 401, 411.
Крилос, 73.
Криницький, 404.
Кристе, 179, 180.
Криштофович Михайло, 156, 173.
Кріґсгабер, 52.
Кроати, 281, 300, 310, 320.
Кромериж, 306, 309, 310, 312, 315, 316, 317, 320, 322, 323, 325, 326, 339, 341.
Kronika miasta Lwowa, 133, 137, 161, 189.
Кропивницький І., 233, 279, 329, 330, 351, 352, 360, 361.
Кропивницька Стаха, 361.
Księgi narodu polskiego, 102.
Krolmuss, 176.
Кубаєвич, 188.
Куземський, 246, 247, 248, 261, 302, 303, 304, 309, 310, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 319, 321, 323, 326, 344, 345, 371, 376, 377, 378, 380, 390, 392, 395, 397, 400, 406, 406.
Кузмані, 5, 373.
Кулачківці, 263.
Кульчиці, 172.
Кульчицький, 376, 379.
Кунїґунда св., 47.
Купало, свято, 65, 87, 113, 126.
Купала на Івана, твір, 324.
Купріялов, 387 (op. cit.).
Куракин, князь, 113.

Курелац Влах, 1.
Курелац Франье, 3, 7, 8.
Куровиці, 205.
Курцвайль, 378.
Курчинський Денис, 179.
Кути, 156, 224.
Кутиска, 84, 85, 98.
Куфштайн, 185.
Кучинський, 160.

Лаба, 19.
Лаврецький, 397.
Лаврисевич, 269.
Лавровський, 23, 44, 47, 356, 382, 391.
Лагодів, 205.
Лагодон, 288.
Лажечка, 258.
Лажечніков, 387 (op. cit.).
Ланчин, 347, 351.
Ласківці, 285.
Ластівка, 387, 389.
Латини, 126.
Лашківці, 355.
Львів, 2, 3, 6, 7, 10, 11, 13, 14, 19, 20, 24, 26, 29, 38, 41, 44, 45, 46, 49, 50, 53, 54, 55, 58, 63, 66, 71, 73, 76, 77, 78, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 96, 100, 101, 112, 115, 120, 121, 122, 123, 124, 127, 129, 130, 132, 133, 134, 136, 140, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 161, 162, 163, 164, 165, 169, 172, 175, 177, 178, 183, 184, 185, 190, 192, 193, 195, 197, 199, 202, 205, 206, 207, 209, 211, 215, 216, 217, 218, 221, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 239, 242, 245, 247, 248, 249, 253, 261, 262, 268, 270, 271, 273, 277, 281, 282, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 293, 295, 296, 299, 300, 301, 302, 304, 306, 307, 308, 311, 312, 313, 316, 317, 318, 320, 323, 325, 326, 327, 328, 333, 335, 336, 339, 340, 341, 343, 349, 353, 355, 356, 358, 359, 362, 363, 364, 366, 367, 368, 375, 376, 377, 384, 387, 388, 389, 393, 397, 402, 405, 407, 408, 409, 410, 412, 413, 414, 415, 416.
Львівська ґазета, 9, 245, 292, 381.
Львовяни, 58.
Lewy Hradec, 176.
Левицька Текля, 403.
Левицький Венедикт Др., 77, 88, 153, 166, 172, 222, 397.
Левицький Ів. Ем., 168 (op. cit.).
Левицький Йосиф, 15 (op. cit.), 73, 92 (op. cit.), 111 (op. cit.), 113, 124, 125, 128, 134, 135 (op. cit.), 146, 155 (op. cit.), 166, 178, 179, 193 (op. cit.), 230, 247, 248, 250, 251, 328, 396 (op. cit.), 398, 416 (op. cit.).
Левицький Кароль, 205.
Левицький Лука, 205.
Левицький Михайло, митроп., 113, 171, 173, 267, 399.
Левицький з Грушова, 184.
Левицький з Пістиня, 127.
Левін, 392.
Лемки, 26.
Леонтович Теодор, 222, 228, 261, 290, 314, 331, 350, 356, 371, 375.
Ленчин Йосиф, 363.
Ликич, 342.
Липівці, 205.
Липськ, 2, 111, 112, 193, 265.
Литва, 206.
Литвинович Др., 69, 161, 178, 190, 210, 260, 333, 334, 341, 348, 350, 356, 372, 374, 375, 377, 397.
Литературный Сборник, 91.
Литовці, 115.
Lib, 45.
Libinhrad, 176.
Лінде, 96.

Ліпінський, 85 (op. cit.).
Ліско, 43.
List, 185.
Літопись Волинська, 92.
Літопись козацька, 92.
Літопись Львівська, 18, 91, 129, 130, 142.
Літопись Нестора, 149.
Літопись Псковська, 149.
Літопись Сербська, 2, 3, 7, 9, 11, 61.
Літопись словенской словесности, 336.
Літопись Супральська, 149.
Löhner Ed. Dr., 272.
Lorensi, 368.
Лобкович, 83.
Ловці, 267.
Лодинський, 375, 390.
Лозинський, дependент, 178.
Лозинський Йосиф, 39, 109 (op. cit.), 380, 406, 412.
Ломницький, 310, 314, 315.
Лось Леон, 283.
Лотоцький, 217.
Лужецький, 143, 155 (op. cit.), 195.
Лужиці, 19.
Лужичани, 19.
Лужницький, 269, 312.
Лукавецький, 359.
Лукашевич Лєслав, 5.
Лукашевич Плятон, 18, 20, 24, 46, 91 (op. cit.), 335, 342.
Lucca, князь, 107, 108, 212.
Лучаковський Др., 278.
Луческуль, 253.
Лучкай, 103, 108, 109, 112.
Лєхія, 354.
Любитель альманах, 17.
Любінецький, 168, 172.
Любляна, 112, 154, 325.
Любомірський Юрий, князь, 209, 230, 241, 308, 309.
Людвик Филип, 230.
Люча, 350, 351.
Лямберґ, 300.
Лянґенав, полк, 187.
Лянґурська, 24.
Ляхи, 49, 51, 56, 64, 69, 83, 97, 108, 118, 119, 169, 219, 227, 228, 236, 245, 246, 249, 255, 256, 260, 261, 262, 263, 271, 278, 279, 284, 296, 300, 304, 306, 310, 314, 315, 319, 322, 328, 341, 349, 352, 376, 379, 383, 384, 388, 390, 404, 405.
Лянцкоронський, 24.
Ляшки королївські, 205.

Магазин Далматински, 62.
Магазин за Художество Моду и Литерат., 9, 17.
Маґнушевський Домінїк, 25, 86 (op. cit.).
Мадяри, 20, 83, 109, 110, 281, 300, 309, 310, 322.
Мазепа, 145.
Мазниця, драмат. твір, 414.
Мазури, 43, 104, 271, 272, 283, 299.
Майдан гірний, 25.
Майк, 106, 110.
Макаревич, 200.
Маковей Осип, 15 (op. cit.).
Максимович, декан, 161.
Максимович Михайло, 41, 46, 53 (op. cit.), 79 (op. cit.), 143, 150 (op. cit.), 155, 285.
Мала Русь, 18, 70.
Malý, 25 (op. cit.).
Малиновський Михайло, 24, 49, 69, 72, 87, 88, 120, 121, 134, 135, 137 (op. cit.), 140, 148, 184, 193, 202, 217, 221, 222, 225, 228, 246, 277 (op. cit.), 290, 297, 311, 313, 314, 315, 319, 325, 360, 371, 406, 412, 413.
Маліш Кароль, 240.
Малорус, 121.
Малоруська історія, 89, 260.
Малоросс. пословици, 363, 387, 389.
Маміра, 72.

Мангаймер, 271.
Мандичевський Порф., 326, 327.
Маінковський, 21.
Мантова, 257.
Марґошес Ізаак, 361.
Маркевич, 111 (op. cit.), 125, 150 (op. cit.), 195, 250 (op. cit.), 329 (op. cit.), 362 (op. cit.), 374, 387 (op. cit.), 389 (op. cit.).
Марися, суджежа Вагилевича, 92, 93.
Марсилія, 322.
Марта Посадниця Новгородська, 314.
Маруся, повість, 83, 123, 364, 370, 377, 384.
Мах, 124 (op. cit.).
Махавей, 268.
Маціліньска Маріянна, 20, 207.
Маціліньский, 345, 352, 403.
Мацошин, 168, 172.
Мацейовський В. А., 1, 5 (op. cit.), 10, 11, 12, 14, 19, 42, 73.
Мекіска, 290.
Meth, 151.
Методий, апостол, 95.
Меттерніх, 110, 231, 234, 267, 268.
Мечислав II., 86.
Микитинці, 78, 79, 87, 91, 98, 132, 134, 137, 138, 177, 178, 179, 182, 239.
Микуличин, 216, 345.
Миловук, 9, 17.
Милош, князь, 2, 77, 83, 110, 121.
Милутинович С., 1 (op. cit.), 2, 142.
Михайло, князь, 63, 66, 67, 68.
Михайло Хранитель, 116.
Михалків, 179, 359.
Мишин, 364.
Mierzwa, 86.
Мікльосіч Др., 75, 82, 105, 109, 114, 142 (op. cit.), 146, 153, 154 (op. cit.), 155, 187, 188, 196 (op. cit.), 240, 340, 368, 377, 403, 405 (op. cit.), 412 (op. cit.).
Мікулї, 161.
Мікшичек, 111 (op. cit.).
Мільтон, 128 (op. cit.), 135 (op. cit.).
Міліковський, 11, 12, 13, 89, 122, 128, 130, 133, 135, 169, 202, 207, 221, 321.
Міорс, владика, 86.
Мітольоґія, 189.
Міцкевич, 5, 111 (op. cit.), 144 (op. cit.).
Mluwnici gazyka polskeho, 25.
Могила Амврозий (Метлинський), 143 (op. cit.), 155, 158, 159.
Могильницький Любич Антін, 114 (op. cit.), 142 (op. cit.), 143, 155 (op. cit.), 195, 219, 220, 224, 263, 266, 327 (op. cit.), 329, 352.
Могильницька Гандзя, 229.
Могильницький Іван, 15, 47.
Могиляни, 47.
Мойсейович Александер, 179.
Молдавія, 126, 181, 236, 237, 258.
Молитвослов, 197, 198.
Монастириска, 20, 41, 45, 46, 149, 150.
Монахіюм, 73.
Monumenta Serbica, 12.
Моравія, 19, 95, 310, 313.
Моравани, 29, 313, 317, 320.
Моравський Іван, 5.
Москалї, 37, 81, 83, 105, 106, 118, 233, 234, 235, 260, 279, 352, 357, 362, 370.
Москалївка, 235.
Москва, 2, 11, 56, 73, 76, 86, 88, 92, 111, 112, 121, 129, 145, 163, 164, 181, 193, 217, 221, 223, 227, 325.
Москвитянин, журнал, 72, 130, 149, 163, 165.
Московская оружейная Палата, 163.

Московщина, 24, 70, 74, 83.
Мох Рудольф, 82, 203, 204 (op. cit.), 205, 243 (op. cit.), 281, 282 (op. cit.), 287 (op. cit.), 288, 291, 292, 293, 324 (op. cit.), 352, 370 (op. cit.), 416 (op. cit.).
Мохнацький, 391, 406.
Моцанський, 49, 50.
Музейник, 25, 45, 75, 83, 98, 99, 113, 124, 151, 165, 184, 280.
Мукачів, 108.
Мурко, 142.
Мустаца, 237.
Муханів, 11.
Мушацький, 9.
Мушицький Лукіян, 2, 3 (op. cit.).

Навроцький, 352.
Nagy, 7.
Надеждин, 56, 89 (op. cit.).
Назаревич, 387, 389.
Накваша, 179, 180.
Нако Іван Миклуш, 9.
Narodne nowiny, 364.
Народне Пѣсама, 61.
Народний Лист, 9, 17.
Narodopis, 120.
Насав, полк, 310.
Наські українські казки, 99, 135, 150.
Наталка Полтавка, 100, 150, 416.
Наука Богословія, 242.
Наука о управі тютюну, 201, 209.
Начала священнаго языка, 185.
Начальная исторія Польщѣ, 86.
Негрибка, 43.
Нєдзьвєцький Тит, 179.
Neuberk Jan, 240.
Neuman, 270.
Neusatz, 1.
Нємцевич, 5.
Нестерівці, 83, 211, 212.
Нестор, 86, 111.
Не ходи Грицю, драма, 324.
Нечипір (Вагилевич), 26, 48, 64.
Нижнів, 98, 243.
Никодим, архіеп., 11.
Никола, цар, 110, 168, 237, 321, 357.
Николай з Николаєва гл. Устиянович М.
Николаїв, 377.
Німан, 113.
Німецький Брод, 128.
Німеччина, 104, 106, 258, 270, 271, 272, 308.
Німкиня, 70, 79.
Німці, 34, 37, 42, 57, 58, 59, 70, 108, 123, 139, 147, 165, 169, 181, 185, 190, 219, 237, 240, 249, 259, 268, 269, 270, 271, 272, 277, 280, 296, 305, 313, 352, 362, 377, 397, 401.
Новаковський Г., 168, 172.
Новгород, 59, 95.
Новгородська Хроніка, 111.
Новий Сад, 16, 61.
Новий Торг, 47.
Новины (гал.), 416.
Новини Віденські, 167.
Новини Загребські, 167.
Новини Моравські, 167.
Новине народне политическе, 17, 332.
Новини Пражські, 165, 167, 175, 185, 308.
Новини Пресбурські, 167.
Новини сербські, 61, 66.
Nowiny Slowanska Lipa, 308, 331, 332.
Новини Словацькі, 109.
Новини Хорватські, 17.
Nowire Slovenske, 325.
Noworocznik, 24.
Новосілки, 204.
Номоканон греческой церкви, 329, 363.
Норимберк, 3.
Носівці, 83.

Нуґент, 187, 210.
Нужан, 260.

Образцы славяно-русскаго древлеписанія, 150.
Обренович Михайло, князь, 323.
Оброшин, 271.
Обицій законôвъ держав. Вѣстникъ, 393, 394.
O halicke a uherskě Rusi, 298.
О грамотном и договорном языцѣ на южной Руси, 224.
О грѣхѣ и его послѣдствах. Бесѣды, 163.
Одерберґ, 269.
Одесса, 111.
Одинець, 144 (op. cit.).
Ожидів, 23, 26, 83, 100, 121.
О житію и сочиненіях М. Шашкевича, 298.
О заведенію вѣры Христ. на Руси, 298.
Озаркевич, 286 (op. cit.), 329, 359.
Оконелля, 200.
Оломунець, 302, 304, 306, 309, 319, 323, 357.
Ольга, 177.
Ольшаниця, 205.
Ольшевський, 345.
О народной поезіи Славянских племен, 135, 150.
О наших народных пѣснях, 224.
О переводах священнаго писанія на язык южнорускій, 224.
Описаніе кіево-софійскаго Собора, 329, 362, 387, 389.
Описаніе кіево-печерской Лавры, 362, 387, 389.
Опыт государственнаго права, 163.
О пѣснях народных сербских, 298.
О предметѣ и елементах Статистики, 100.
Орел Татранський, 149.
Орлов, 110.
О русских лѣтописях и лѣтописателях, 163.
Основяненко Квітка, 23, 24, 41, 80, 85 (op. cit.), 88 (op. cit.), 92, 128 (op. cit.), 142 (op. cit.), 153 (op. cit.), 188 (op. cit.), 200, 203, 299 (op. cit.), 324 (op. cit.), 329 (op. cit.), 363 (op. cit.), 387 (op. cit.), 389 (op. cit.), 403, 416 (op. cit.).
О старых рукописях славенорусских, 298.
Ost und West, журнал, 142.
Острожська Біблія, 96.
Острожський Константин, 96.
Отечественныя достопамятности, 150.
Отечественныя записки, 73, 129, 130, 134, 325.
О управѣ чи приправленю лену, 325.
Очерки русской литературы, 150.
О языцѣ южнорускôм, 311.

Павенцький, 352.
Павенцький Антін, 245, 249, 261, 290, 316, 325, 328, 354, 358, 371, 380, 382, 409.
Павлї Жеґота, 14, 19, 112, 114, 120, 123, 176.
Павський, 150 (op. cit.), 354 (op. cit.).
Павлович Теодор, 2, 3, 6, 7 (op. cit.), 16, 17, 56, 61.
Падлєвський, 290, 291.
Падура, 35, 41, 114 (op. cit.), 120 (op. cit.).
Пайґерт, 290.
Палагче, 202, 207, 210, 213, 266, 267, 268.
Паляцький Фр., 26 (op. cit.), 42, 45, 77 (op. cit.), 99 (op. cit.), 151 (op. cit.), 165, 200, 240, 269, 280, 320.

Pamiętnik krakowski, 5.
Pamiętniki o dziejach, piśmien. i prawod. Słowian, 13.
Память Р. Шашкевичу, 153.
Паніч Михайло, 240.
Паніч Максим, 241.
Панонія, 95.
Папроцький, 86.
Пан Халявський, 387.
Парастасів, 197, 198.
Паргівці, 181.
Париж, 73, 230, 328.
Парма, полк, 269, 310.
Паславський Петро, 196, 397.
Пассек, 150 (op. cit.).
Пашкевич, 110, 377.
Пентатевх, 95.
Пеняки, 107, 212.
Перемишль, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 38, 39, 41, 42, 43, 47, 48, 55, 65, 146, 172, 188, 194, 198, 202, 209, 231, 239, 248, 284, 299, 340, 396, 397, 398, 416.
Перемишляни, 243.
Переяслав, 18.
Переяславець, 18.
Переяславська ніч, 324.
Пестряк, 323.
Peschiera, 257.
Петербург, 13, 39, 73, 87, 92, 129, 138, 140, 144, 163, 193, 386, 387, 408.
Петранович Др., 17, 61, 391.
Петро з Підлїся, 84.
Петрович Григорий, 1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 16, 17, 56, 60, 61, 63, 66, 67, 109, 112.
Петрушевич Антін, 91 (op. cit.), 94, 96, 134, 193, 352, 354 (op. cit.), 355, 386, 389.
Печаткин, 363, 386, 387.
Печера, 72.
Пешт, 1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 16, 17, 20, 21, 24, 34, 36, 49, 57, 58, 60, 295, 300, 306.
Пилат, 123.
Пипін, 221 (op. cit.).
Писаревський, 143 (op. cit.), 155 (op. cit.).
Писателѣ польски Руссины, 92.
Письмо в Петербург, 163.
Пѣваня Црногорск., 2.
Підгайці, 342.
Підгайчики, 288, 350.
Підгірє, 47.
Pierwiosnek, 14.
Pick Wacław, 25 (op. cit.).
Пільзно, 45.
Піллєрсдорф, 268, 284.
Пісецький Іван, 205.
Пѣснь радостнаго голоса, 168, 187, 256.
Пѣснь Воєводѣ, 153.
Пісні народні, 344.
Пісні руські, 26, 49, 150, 197, 198.
Пісочна, 310.
Пістинь, 79, 91, 98, 127, 138, 175, 198.
Піхель, 152 (op. cit.).
Піхлєр Кароль, 148, 149, 150, 152, 162, 163, 166, 184, 229, 265, 392.
Płody Zboru, 2, 5.
Плугів, 179.
Powszechna Gazeta, 39, 308.
Powszechny Pamiętnik Nauki i umiejęt., 5.
Поґодін, 46, 73, 94, 121, 150 (op. cit.), 164.
Поділє, 176, 193, 201.
Подѣл часу у Руснôв, 298.
Подлипський Йосиф, 29, 58.
Покутє, 73, 92, 93, 131, 135, 244, 249.
Подоляки, 243.
Познань, 86, 199, 268.
Польґерґ, 402.
Полное собраніе русских лѣтописей, 149, 329, 362.
Полтава, 144, 145.
Польща, 13, 14, 19, 58, 86, 112, 115, 116, 117, 123, 178, 187, 226, 236, 237, 248, 262, 280, 308, 317, 390, 400.

Полюхів, 205.
Поляки, 4, 5, 13, 21, 29, 37, 45, 58, 111, 137, 139, 148, 154, 165, 175, 235, 236, 237, 248, 249, 255, 258, 264, 267, 268, 269, 272, 277, 280, 283, 287, 299, 302, 308, 309, 310, 317, 319, 332, 362, 374, 381, 397, 409.
Полянський, 172, 188, 209, 210, 216, 262 (op. cit.), 284.
St. Pölten, 187.
Понизе, 73.
Понятовський, 47.
Попельники, 244, 249.
Попов, 185 (op. cit.).
Попович Павло, 56, 61, 171.
Porauĉne listy pro polni hospodaře w Čechach, 325.
Поремба, 303, 377, 384.
Портреты именитых мужей рус. церквы, 150.
Порхова, 352.
Посошков Иванушка, 88.
Pospišl Jar., 165, 240.
Postep, 238.
Потік, 312, 345.
Потоцький Адам, 176.
Пйотровський, 335.
Poutnik, 164, 175, 179, 185, 186, 229.
Почич, князь, 110, 123.
Правецький, 110.
Прага, 3, 6, 11, 20, 21, 25, 42, 45, 49, 51, 53, 78, 86, 88, 89, 90, 93, 94, 96, 100, 113, 122, 124, 125, 127, 128, 130, 131, 136, 147, 148, 149, 150, 153, 156, 162, 164, 166, 168, 170, 175, 176, 179, 184, 185, 186, 200, 207, 229, 239, 240, 241, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 258, 268, 278, 308, 309, 310, 313, 315, 316, 317, 319, 328, 331, 332, 358, 364, 391, 392, 395.
Пражанка, 53.
Праздник Коляда, статя, 85.
Пресль, проф., 29, 77 (op. cit.), 99 (op. cit.), 152 (op. cit.), 200.
Престель, 38.
Прешбурґ, 2, 5, 20, 53, 109, 153, 168, 171, 209, 367, 368.
Приговір Читателям, 153.
Приповідки, 26, 29, 49, 50, 52, 54, 56, 57, 74, 104, 169, 214, 255, 295.
Прогляд южнорусской словесности, 224.
Прокіп св., 25.
Прокопчиц, 269, 320, 323, 326, 327 (op. cit.), 370, 377, 390, 392, 394, 395, 401, 413, 414.
Проскурницький І., 216, 345.
Пруси, 372.
Прут, 201.
Пряшів, 16, 292.
Pulschky, 304, 310.
Пустиняк Цетинський, 1, 9.
Путня, 190.
Пушкин, 125, 143, 144 (op. cit.), 156.
Пфайфер, 401.
Пчела Сѣверная, 113.
Пчола (стих), 197, 198, 201.
Пчола галицка, 220, 223, 224, 227, 229, 237, 254, 259, 363.
Пшеворск, 4.
Пясти, 115.

Раґуза, 110.
Радивилів, 182, 387.
Радожиці, 22, 23, 27, 43, 44, 46, 53, 54, 55.
Раковецький, 105 (op. cit.).
Раковський, 100.
Ралїй, 178, 179.
Рамсгори, 174.
Ранке Леопольд, 40.
Раставецький, 44.
Рачек, 176.
Рачинський, 199, 406, 412.
Раєвський Михайло, 377, 403.
Раячич Йосиф, 209, 210.
Рило, монастир, 109.

Рим, 59, 75, 83, 95, 153, 200, 215, 322.
Римляни, 109.
Řiwnač, 185.
Ріґер Ф. Др., 4, 240, 280.
Ріттерсберґ Людвик, 89, 142 (op. cit.), 176, 331, 332.
Ровінський, 178.
Рогатин, 120.
Роженка, 343.
Рожнів, 79, 209, 243, 245, 335, 342, 363.
Роза, 10.
Розвадів, 168, 172.
Розгірецький, 104.
Розгірче, 113.
Розговір на попа, 114.
Rozmaitości, 140.
Романовський Евдоксий, 329.
Росправа о давных лѣтописях руских, 224.
Росправа о сочиненіях Котляревского, 316.
Росправа о языцѣ, 384.
Россія, 3, 18, 20, 39, 75, 78, 81, 82, 111, 113, 116, 134, 154, 172, 178, 179, 205, 237, 249, 303, 321, 324, 327, 349, 381, 388, 416.
Росцїшевський, 3, 14, 42, 125, 128, 131.
Роттек, 174, 177, 189, 307 (op. cit.).
Рудницький Януарий, 205.
Руководство ку рахункам, 197, 198.
Rummerskich Bedřich hr., 241.
Румуни, 354.
Румянцов, 96.
Рус, 15, 75, 125, 135, 165, 175, 357.
Русалка Грозева, 113.
Русалка Днїстрова, 1, 2, 7, 8, 9, 10, 16, 17, 24, 56, 60, 66, 104, 126, 128, 196, 295, 298.
Русаль, 54.
Русплів, 178.
Русини, 7, 13, 14, 18, 21, 39, 40, 53, 56, 64, 68, 69, 74, 104, 111, 115, 132, 148, 153, 161, 167, 169, 172, 174, 181, 184, 188, 189, 195, 196, 207, 209, 216, 217, 220, 236, 237, 238, 239, 242, 243, 244, 247, 248, 249, 250, 253, 258, 259, 262, 263, 264, 265, 269, 270, 271, 272, 277, 279, 280, 281, 283, 284, 285, 287, 289, 291, 293, 294, 295, 296, 299, 300, 301, 302, 303, 306, 308, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 319, 320, 322, 323, 327, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 341, 343, 345, 349, 352, 358, 359, 360, 369, 370, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 382, 383, 384, 385, 388, 390, 393, 394, 397, 400, 403, 404, 405, 406, 410, 411, 413, 414, 415, 416.
Русин Гаврило (Я. Головацький), 188, 212, 219.
Rusini a Poláci, 332.
Руслан (Шашкевич М.), 56, 75, 295.
Русскій историч. Сборник, 164.
Русскія достопамятности, 150, 164.
Русскія народныя сказки, 150.
Русь, 13, 19, 59, 60, 72, 77, 88, 95, 102, 123, 165, 226, 227, 239, 255, 256, 267, 268, 278, 284, 317, 338, 347, 349, 379, 410, 411, 416.
Ряпеда, 23.
Ряшів, 100.

Сабат Микола, 329.
Сава Чалий, 18.
Савка Йосиф, 271.
Савкевич, 27.
Савчинський, 224 (op. cit.).
Сагайдачний, 118.
Садки, 342, 344, 355, 403.
Садукеї, 263.
Салацький, 65.
Салевич Андрій, 343.

Салевич Петро, 343.
Salisbury, 113.
Salzburg, 256.
Самбір, 215, 239.
Самозванець Дмитро, 260.
Сан, 249.
Санок, 55, 96, 284.
Саночани, 243.
Санч, 284.
Сардинія, 377, 382.
Сартіні, 405, 408.
Сатагура, 216.
Сахаров, 163 (op. cit.).
Саєвич, 285.
Сборник южнорусских пісень, 86, 155.
Сьвірчківці, 269.
Свіфт, 152 (op. cit.).
Свод Законов, 134.
Сводная Лѣтопись, 91.
Святополк, 95.
Седлячек, 4.
Сельское Чтеніе, 151, 363, 387, 408.
Сеймова газета, 269.
Семигород, 114.
Семигорожани, 236.
Семиградщина, 406.
Сеневальд, 11.
Серби, 17, 29, 58, 95, 106, 281, 289, 313, 320.
Сербія, 17, 29, 63, 66, 67, 83.
Сербська Граматика, 17.
Сербскій Народный Лист, 1.
Сербск. нар. сп. 2.
Сербска повѣстница, 2.
Сербска пчела, 1.
Сивкович, 310.
Сиґисмунд Старий, 47.
Сидорів, 285, 290, 291, 312.
Сильвестре, 138.
Силезія, 115, 269, 310.
Символика, 85, 86.
Симонович, 250.
Синбирскій Сборник, 163.
Синевідський Микола, 329.
Siemieński Lucyan, 13.
Silorpyt, 76.
Сїмигиновський П., 206.
Сѣмя Боже, 201.
Сїнський Єпископ, 155 (op. cit.).
Сїраковський, 83.
Скала, 291, 316, 324.
Скалат, 177, 179, 191, 212, 262, 285, 307, 400, 401.
Скварців, 11.
Скоморовський Йосиф, 416 (op. cit.).
Скоморовський Келестин, 111, 143, 416 (op. cit.).
Сколє, 326.
Скорина Франц, 73, 96.
Скутар, 112.
Слава, 268.
Slawen, Sussen, Hermanen, 111.
Slawy Děera, 6.
Slavische Jahrbücher, 111, 113, 336.
Slavische Rundschau, 252.
Slavische Zeitung, 271.
Славіковський, 355.
Славско, 326.
Славянин, журнал, 5, 6.
Славянщина, 19, 56, 57, 58, 69, 70, 105, 113, 116, 154, 367.
Славяни, 1, 4, 5, 7, 9, 17, 19, 25, 29, 49, 51, 56, 57, 58, 59, 70, 109, 110, 114, 121, 122, 123, 126, 142, 151, 167, 172, 175, 188, 239, 240, 241, 242, 244, 246, 247, 249, 255, 258, 268, 269, 271, 272, 280, 281, 289, 296, 308, 310, 320, 372, 373, 374, 385, 386, 394, 405, 414, 415.
Слезаки, 104.
Слимаковський Іван, 231, 232, 290, 314.
Слїоскин Служебник, 137.
Слободїя, 179.
Словаки, 4, 5, 58, 109, 146, 308, 313, 320, 322, 325.
Slowansky narodopis, 77, 78, 99.
Словар Илирског језика, 61.
Словарь историческій, 150.
Словено-Чех, 58.

Словінці, 320, 322.
Слово, статя, 219.
Слово, часопись, 3, 4.
Слово о Полку Ігоря, 2, 20, 46.
Слово правды, 3.
Слонський, 315.
Сметана, 76, 99 (op. cit.), 124 (op. cit.).
Смолька, 317, 318, 319, 320.
Смоляр, 85 (op. cit.).
Снїгурський І., 86, 171, 173, 188, 195, 209, 210, 216, 284.
Сніп, 77, 155, 324.
Собраніе древных грамот и актов, 111.
Собраніе лѣтописей, 387, 389.
Собраніе портретов Россіян, 150.
Собєский, 190.
Совтис, 23.
Созанський Іван, 239 (op. cit.), 241 (op. cit.), 246 (op. cit.), 247 (op. cit.), 250 (op. cit.), 263 (op. cit.).
Соколів, 345.
Сокульський, 130, 134, 137, 138, 139, 161, 177, 178, 207, 208, 248, 250, 273.
Солянїков, 76.
Сопіков, 73, 137.
Сосновський Лев, 222, 289, 335, 376, 379.
Спартанцї, 234.
Спаситель, 85.
Сперанський, 111 (op. cit.).
Спорт — охота, 163.
Срезневський Ізмаїл, 21, 23, 53, 63, 76, 77, 80, 82, 89, 100, 105, 111, 122, 123, 126, 128, 143, 155, 156, 159, 160, 172, 329 (op. cit.).
Ставропіґія, 202, 222, 228, 382.
Ставропіґіянцї, 221.
Сталїйон Франц, 222, 227, 234, 237, 269, 270, 280, 306, 311, 316, 317, 319, 323, 338, 340, 348, 379.
Stanek Dr., 25 (op. cit.), 77 (op. cit.), 100 (op. cit.).
Станїслав св., епископ, 47.
Станїславів, 89, 90, 217, 220, 239, 249, 250, 265, 326, 350, 359, 377, 405.
Старе Місто, 155.
Старина Русская, 329.
Starożytności galicyjskie, 14.
Starožytnosti slovenske, 4, 131, 151.
Staročeske biblioteke, 184.
Статьи о южнорусском языкѣ, 85, 92.
Статут литовський, 142, 153.
Стахурський Михайло, 205.
Stenographische Berichte, 322.
Стефан, архикнязь, 110, 124, 165, 176.
Стирія, 310, 320.
Стїпка, 20, 345, 352.
Stöger, 25, 123.
Storch, 21, 100.
Стратимирович, 2, 323.
Стрий, 239, 284, 326, 377.
Строїновський, 375.
Стронський, 315.
Строєв, 150 (op. cit.).
Струмінський, 234.
Субботич Др., 61, 323.
Судомир, 86.
Сучава, 179, 188, 191, 192.
Сучавиця, 181, 190.
Сушило, 142.
Схолястик, 135, 184, 288.
Сцилля, 263.
Сємаш, 45.
Сєраковський Владислав, 272.

Тарнавський Апольон, 179.
Тарнів, 216, 255.
Тарновецький, 146.
Тарновський, 135, 140.
Татри, 47, 115.
Теофіля, 320.
Теофілакт С., архіеп., 95.
Теплицї, 176.
Тер, 324 (op. cit.).
Теребельський, 377.
Теребинський, 212.

Теребовля, 285.
Терлецька Анна, 136, 411.
Терлецький, 216, 244, 260, 342, 411.
Термопілї, 234.
Тернопіль, 96, 295, 348, 382, 384, 400, 401, 413, 414.
Tetzloff, 307.
Tygodnik Wiedeński, 69.
Tygodnik Petersburski, 69.
Тиль, 25, 45, 128 (op. cit.).
Тимпинський, 46.
Тироль, 185, 258, 310.
Тисьмениця, 212, 268, 350.
Тичинський, 404.
Тишинський, 139.
Тишківцї, 331.
Тлусте, 191, 192, 193, 197, 198, 199, 213, 215, 221, 226, 227, 239, 241, 246, 251, 269, 285, 288, 290, 291, 295, 297, 316, 330, 343, 355.
Товарницький, 6, 289.
Товгович С., 93.
Товсте, 199, 324.
Толсті, ґрафи, 325.
Томашевський Гнат, 179.
Томко, 76 (op. cit.), 99 (op. cit.), 151 (op. cit.), 165 (op. cit.), 176.
Томович, 126, 128, 253.
Тополя Кирило, 151 (op. cit.).
Торжице, 405.
Торське, 206.
Traunsse, 256.
Требинський, 75.
Трентовський, 111 (op. cit.).
Трецаковський, 314.
Три вступительні предподаванія, 362, 415.
Триодіон цьвітне, 96.
Трієст, 311.
Троєсестарство, 2.
Труханів, 113.
Тульн, 112.
Тун Йос. Мат., 90 (op. cit.), 151 (op. cit.), 240, 385.
Турки, 118, 400.
Туровський, 5, 23.
Турск, 176.
Турчинський Стефан, 228.
Турянський Йордан, 141.
Тустановський, 146, 375, 390.
Тустановський Зизаній, 96.
Тучапи, 244, 335, 342.
Тюкюли Савва, 3, 9.

Увисла, 370.
Угорщина, 16, 39, 92, 295, 300, 326, 342, 400.
Угри, 21, 45, 85, 95, 109, 111, 113, 243, 292, 299, 306, 317, 322, 335, 342, 347, 352, 357, 377, 401.
Угринів, 269.
Угричич-Требинський, 70.
Україна, 79, 80, 81, 105, 116, 117, 119, 120, 145, 416.
Українець, 23, 108, 143.
Українські баляди, 76, 99, 156, 158.
Уланківцї, 192.
St. Ulrich, 76, 80, 334.
Унґвар, 171, 292.
Унів, 204, 355.
Urschendorf, 153.
Устиянович Корнило, 3 (op. cit.).
Устиянович Микола, 82, 114 (op. cit.), 143, 196, 251 (op. cit.), 261, 262 (op. cit.), 289, 325, 326, 358, 368, 374, 376, 377, 382, 405, 408, 409, 411, 416.
Устияновичева, 377.
Устрики, 23, 43, 44.
Устромський, 104.
Устрялов, 39 (op. cit.), 111.
Уторопи, 98.
Учене Срб. дружество, 2.
Ушківцї, 205.

Фанґор, 328.
Фаєрпатакий, 85.
Федакевич Іван, 179.
Федорович, 300, 352.

Фердинанд, цїсар, 61, 300, 319, 321.
Фердинанд Есте, князь, 107, 142, 167.
Фестенбурґ, 231.
Фіккер, 174.
Fischhof Goldmass, 271.
Флейшман Др., 107.
Фльоринка, 47.
Фойґт Др., 110.
Фор, 284.
Франкфурт, 240, 268, 280.
Франц Йосиф I., 319, 320, 385, 386.
Франц Кароль, 45, 111, 320.
Франція, 230, 235, 381.
Французи, 25.

Chalupka Samoslaw, 5.
Харибда, 263.
Харків, 144, 163.
Хаскель, 225.
Хатна, 181.
Хирів, 43, 44.
Хлїбкевич, 84.
Хлєбовицький, 83.
Хмелева, 160, 180, 182, 183, 191, 192, 193, 197, 199, 213, 215, 219, 221, 225, 226, 227, 228, 241, 246, 250, 251, 262, 263, 264, 269, 279, 282, 283, 285, 288, 290, 291, 295, 297, 298, 306, 307, 309, 312, 316, 330, 331, 333, 341, 342, 355, 402.
Хмельницький, 93.
Ходаковський, 4 (op. cit.), 20, 45, 112.
Ходзїнський, 403.
Хоминський, 222, 231, 314, 375, 406.
Хомчин, 208.
Хомяков, 94, 150 (op. cit.), 324 (op. cit.), 416 (op. cit.).
Хорватія, 3, 8, 20, 122.
Хорвати, 17, 58, 60.
Хризостом св., 96.
Хроніка Іпатієвська, 111.
Хотин, 119.

Царський, 150 (op. cit).
Царство Польське, 140.
Церкевич, 342.
Цертелев, 155.
Цетинь, 1.
Ціцеро, черенки, 36.
Цибульський, 111 (op. cit.).
Zustände der Russinen, 193, 204.
Цєпановський, 404.
Цєхолєвський, 178.

Чабарівка, 290.
Чари, 11, 324.
Časopis českého museum, 56, 77, 99, 100, 135, 186, 298.
Czasopismo Ossolińskiego, 223.
Чаховський, 253.
Челяковський, 25 (op. cit.), 118 (op. cit.), 395.
Чепелї, 35, 56, 81, 107, 109, 136, 154, 168, 177, 179, 180, 190, 205, 210, 211, 212, 218, 307, 401, 408.
Червона Русь, 248, 249, 269, 354.
Червоноград, 176.
Черганівка, 260.
Черкаський, 404.
Чермак, 128.
Чернелицї, 264.
Černy Kostelec, 176.
Черничев, 110.
Чернівцї, 91, 93, 132, 133, 137, 139, 147, 168, 171, 172, 174, 178, 179, 180, 183, 188, 190, 191, 192, 197, 201, 205, 206, 207, 212, 213, 214, 215, 218, 227, 228, 249, 252, 260, 286, 302, 306, 307, 328, 330, 334, 335, 336, 340, 382, 397.
Чеське Музеум, 53, 151, 165, 200.
Česke nowiny, 149.
Čestmir, 176.
Чехи, 4, 5, 26, 29, 36, 38, 45,

58, 76, 95, 110, 122, 123, 124, 125, 148, 175, 176, 185, 200, 210, 212, 239, 241, 249, 258, 269, 270, 271, 272, 287, 289, 299, 308, 310, 313, 314, 317, 319, 320, 322, 338, 339, 373, 395.
Чечі, 216.
Ceste a prochazky po uherske, a halicke Rusj, 75, 90, 104, 298.
Чин вечерни и Утрени, 197, 198.
Чирнянський, 401.
Чорний Потік, 347, 351.
Чорногора, 22, 61.
Чорногорець, 110.
Чортків, 277, 279, 285.

Шанковський, 277, 290.
Šarka, 176.
Шафарик Др., 109.
Шафарик Йосиф, 4, 6 (op. cit.), 11, 12, 25, 42, 45, 55, 61, 64 (op. cit.), 77, 78, 92, 95 (op. cit.), 99, 111 (op. cit.), 112 (op. cit.), 120 (op. cit.), 121, 124, 125, 128, 130, 131, 148, 150 (op. cit.), 151, 162, 163, 164, 165, 176, 177, 178, 186, 230, 240, 270, 328, 373, 374, 375, 385, 394, 395, 405.
Шашкевич Григорий, 269, 280, 299, 303, 310, 312, 313, 315, 316, 319, 322, 323, 326, 340, 348, 349, 352, 357, 362, 366, 367, 369, 372, 373, 374, 375, 378, 384, 389, 399, 403, 410.
Шашкевич Маркіян, 61, 103, 112, 114 (op. cit.), 122, 143, 153 (op. cit.), 216, 217.
Шварценберґ, 311, 399.
Шевірйов Степ., 86, 150 (op. cit.) 416.
Шевченко, 85 (op. cit.), 92, 143, 150 (op. cit.), 163 (op. cit.).
Шекспір, 200.
Шельменко-денщик, 387, 389.
Шерепера, 143.
Шешори, 92, 224.
Шимунич, 189, 255, 256, 358.
Шіллєр, 73 (op. cit.), 135 (op. cit.), 224.
Schüte Dr., 304.
Шкло, 124, 125, 128, 134.
Шлеск гл. Силезія.
Шляхтова, 47.
Шмерековський, 277.
Шмерлїнґ, 379.
Шмид, 412 (op. cit.).
Schmoler, 252, 262 (op. cit.).
Шокац, 1.
Шишгоцький Атанас, 143, 144, 156 (op. cit.).
Štepanek J. X., 121, 124.
Шторх, 130, 148, 149, 151, 229.
Штрасбурґ, 73.
Штробах, 319, 320.
Štur Drahotjn, 5.
Štur Ludevit, 5, 25, 109, 148, 165, 240.
Штутґард, 39.
Štule Wáclaw, 240.
Шумава, 4.
Шумляньска, 355.
Шумск, 72.
Шухевич Осип, 299, 330, 331.

Щавинський, 210.
Щавниця, 47.
Щекотів, 72.
Щуровський, 100.

Єреї, 140, 222, 361.
Єгипет, 220.
Jelacič, 281, 300, 306.
Єловицький, 310.
Єнджейовський, 178.
Єрмак, 260.

Югославяни, 281.
Южнорускій Сборник, 270, 271, 272, 273, 279, 294.
Юзичинський Антін, 290.
Юнґман, 4, 24, 128, 135, 152 (op. cit.).

Юркевич, 371.
Юрські князї, 178.
Ютнїчка сербська. 77, 99.

Яблониця, 347.
Яблонів. 39.
Яблонський Каєтан, 133, 134, 137, 162, 221.
Ягайлони, 115.
Язиков, 163 (op. cit.).
Язловець, 221, 277.
Яновський Др., 370, 390, 404, 410.
Jarzębecki, 178.
Ясїнський, дїдич, 69.
Ясїнський Іван, 205.
Ясси, 237.
Jastrzębski Honorat, 179.
Яхимович Григорий, 68 (op, cit.), 92, 171, 233, 234, 245, 261, 284, 299, 302, 317, 320, 322, 340, 356, 357.
Яхім Фр., 20, 24, 26, 27, 42, 45, 46, 65, 175, 183, 184, 221, 225, 229, 230, 243, 277, 280, 281, 319, 320, 325, 375 (op. cit.), 385, 388, 392, 393, 395, 401, 411.
Яшовський, 5, 6 (op. cit.).

Показчик річевий.

Абсолютизм. 263.
авдиторня, 294.
авдієнція, 82, 110, 154, 166.
адміністратор, 127, 216, 295, 345, 402.
адміністрація, 127.
адмісія, 73.
азбучна війна, 39.
академіки, 226, 247, 248, 305.
академія, 57, 110, 200, 233, 253, 260, 377, 406, 410.
академія наук, 230.
Акафісти, 197, 198.
актуарія, 90.
акцессіст, 176.
акциза, 299, 300.
акційонерська спілка, 176.
альба, 47.
альбум, 86, 89, 100.
св. Алїянция, 320.
альманах, 65.
альфабет, 36, 58, 95.
алюмин, 232, 233, 243, 403, 413.
амбіція, 84.
анатомія, 34.
аппарій, 47.
антаґоніст, 69.
антиквар, 125.
Антольоґія, 124.
апанажі, 110.
Апокалїпса, 96.
Апостоли, 96.
appendix, 12.
аристократ, 165, 185, 359.
аристократія, 122, 229, 296, 405.
аритметика, 353.
арлекін, 165.
арсенал, 305.
артист, 37, 72.
Археоґрафічна комісія, 87, 88, 240.
археоґрафічний комітет, 73.
археольоґ, 73, 134.
архидієцезан, 170.
Архидіяконат, 292.
архиепископ, 11, 192.
архимандрит, 181, 303.
архів, 124, 146, 152, 155, 224.
архівар, 165.
асиґнація, 130.
асистент, 110.
астрономія, 286.
атаман, 118, 119.
атлят, 25, 184.

Байрат, 265.
банкнот, 108.
барон, 179, 180, 191, 272.
баталїя, 257.
баша, 119.
Бельведер, 304.
беллєтристика, 128.
beneficium, 217.

Бернардини, 266, 267.
билина, 142.
бібліотека, 23, 192, 325.
бібліотека, Народного Дому, 7.
бібліотека Оссолїнських, 351.
бібліотека унїверситетська, 377.
бібліотека Филипа Людвіка, 138.
бібліотека цїсарська, 146, 200, 310.
бібліотекар, 138, 186.
біблїя, 96, 395.
біоґрафія, 395.
Büchertevisionsamt, 78.
богослови, 95, 280, 284, 322, 377, 404.
св. Богословіє, 40, 201, 247, 413.
болона, 2, 50, 52, 167, 187, 188, 195, 255, 256, 258.
Болоховське княжество, 72.
бояри, 181, 227, 253.
бриґада, 189.
брошура, 3.
брулїйон, 4, 127.
Буквар, 197, 198, 201, 285, 359.
Букварчик, 197, 198.
бурк, 340.
бухгальтер, 128.
бюрократ, 263, 264.
бюрократія, 241, 248, 249, 356.

Вакациї, 33, 79, 81, 177, 191, 262, 390, 401.
варіянт, 121.
везир, 119.
вибори, 383, 384.
вікарий, 198, 202.
Winterberg-Fabrik, 142.
віцепрезидент, 200.
віцеректор, 88, 201.
владика, 23, 44, 47, 86, 110, 170, 252, 253, 284.
вотум недовіря, 319.
Вроновська гора, 400.
всеславяньство, 3, 69, 281.
всеучилище гл. унїверситет.

Гаївки, 136.
Галицьке княжество, 72.
Hermeneutica, 95.
гимн, 116.
гимн австрийський, 25.
гіпохондра, 84.
глаголиця, 123, 155.
гомеопат, 107.
гомеопатія, 106, 107.
господарі волоські, 181.
гофрат, 343.
Hofstelle, 67, 82.
гражданка, 209, 358.
граматика, 1, 15, 75, 102, 109, 173, 180, 277, 281, 292, 313, 318, 321, 354, 357, 369, 375, 384, 397, 404.
грамота, 87, 152, 298.
граматикарі, 281.
грека, 313, 404.

Gallimathias, 349.
ґарантія, 272.
ґаштайнські купелї, 21.
ґвардист, 304.
ґвардия народова, 227, 234, 236, 252, 274, 294, 300, 301, 302, 304, 305.
ґеоґрафія, 70, 265, 303, 320, 323, 353, 363.
ґеометрия, 353.
ґільда, 182.
ґімназия, 242, 271, 284, 292, 294, 303, 308, 318, 321, 323, 326, 336, 353, 374, 377, 380, 388, 390, 395, 397, 410, 413, 414, 415.
ґубернатор, 83, 110, 222.
ґуберніїя, 147, 166, 167, 207, 216, 283, 305, 347, 389.
ґувернер, 188.

Двір, 253.
декан, 50, 167, 168, 211, 245, 260, 261, 277, 346, 413.
деканат, 212, 245, 260, 342, 400, 413.
декрет, 122, 169, 284, 307, 318.

320, 321, 322, 323, 325, 383, 391.
делеґат, 144, 246.
демократ, 264, 296, 309, 398.
демократія, 400.
демопольоґ, 73.
демонстрація, 185.
депендент, 178.
депеша, 304.
депозит, 100, 261.
депутат, 246, 271, 285, 302, 304, 810, 322, 398.
депутация, 151, 236, 237, 245, 301, 310, 319, 323, 337, 338, 340, 354.
депутований, 267, 269, 272, 273, 279, 283, 314, 319, 326, 337, 394.
деспотизм, 296.
десятоначальник, 269.
десятоначальництво, 320.
децизия, 346.
диктаторство, 363.
дилїжанс, 3, 6, 9, 57, 93, 98, 181, 207, 329.
династія, 272.
диньом, 52, 75, 80, 81, 88, 141, 182.
диньомат, 10, 12, 83.
директорат, 82.
дирекция полїциї, 68.
диспенз, 308.
divadlo německe, 25.
divadlo česke, 25, 123, 124, 151, 176.
Dienst Reglement 189, 201, 255.
діецезия, 225, 290.
Дім Габсбурський, 247.
діссертація, 34.
дієта, 371.
діялєкт, 39, 222, 293.
доґмати, 404.
доґматика, 404, 411.
доктор, 34, 108, 110.
докторат, 34, 340.
документ, 73, 140, 193.
домінїя, 342.
Домінїкани, 320.
дотация, 384.
драма, 109, 260, 286, 353.
драматург, 124.
друїдське зданіє, 113.
дуктор, 231.
дуплїкат, 38.

Единія, 133.
екзекуция, 378.
економ, 266.
економія, 31.
ексамен, 3, 30, 33, 34, 35, 60, 97, 147, 176, 343, 406.
ексорта, 404.
експедитор, 131, 175.
експедиция, 176.
експенз, 134, 355.
експозитура, 205.
екстернїст, 351.
ексцеленция, 184.
еманципация, 111.
еміненция, 182.
еміссарий, 69.
енерґія, 232.
енциклопедія, 77, 151.
епархія, 405.
епископ, 86, 135, 231, 245, 246, 323, 380.
епископія, 390.
епископство, 405.
епідемія, 186.
епітет, 268.
епоха, 102, 103, 104, 105, 108, 110, 114.
ера, 303.
ескуляпія, 84.
етноґрафія, 70, 105, 124.
етимольоґічна правопись, 286.

Животопись, 80, 83.
журнал, 87, 123, 130, 192, 222, 224, 251, 325.
журналїстика, 61.

Законодавство, 13.
замок королївський, 47.
Запросини, 168, 169, 242, 243.
зельот, 216.

землепис, 77, 165, 166, 184, 308, 313.
з'їзд руських учених, 242, 289, 292, 293, 294, 302.

Ідея, 45, 102, 104, 105.
ідіотікон, 15, 126, 193.
іконостас, 410.
Іллїрщина, 75, 80.
імперія, 353, 367.
інжінєр, 176.
інґроссіст, 78, 128, 147, 148.
індаґация, 50.
інквізиция, 49.
інсталяция, 218.
інстанция, 290, 291.
институция, 19.
інструкция, 245, 248.
інтелїґенция, 269, 283, 393.
історик, 86, 109, 134.
история, 70, 86, 105, 106, 109, 114, 124, 133, 139, 151, 165, 265, 290, 296, 303, 313, 320, 344, 353, 370, 395, 416.
ієрей, 94.

Кабальниця, 107.
кабінетова канцелярия, 82.
кавция, 358.
камера надворна, 154, 166, 299.
кандидат, 202, 290, 294, 317, 323.
канонїк, 88, 161, 233, 269.
кантата, 24.
канцелярия, 127, 240, 276.
канцлєр, 72, 222, 227, 253.
капелян, 195, 210.
капітула, 23, 216.
капітуляция, 305.
карантанна, 73.
Карловицький митрополит, 129, 212, 219.
Карпатські гори, 92.
карти (до грапя), 107.
касино, 327.
катальоґ, 221, 222.
катастрофа, 8, 267.
катедра (церква), 2, 46, 266.
катедра ґімназ., 284, 318, 323, 415.
катедра унїверситет., 95, 110, 149, 242, 253, 287, 288, 291, 293, 294, 297, 317, 335, 370, 415.
катедральний вікарий, 172.
катехит, 178, 404.
кваліфікация, 90, 128.
квартет, 24.
квінта, 116, 117.
кирилиця, 40, 74, 189, 209, 265, 277, 358, 393.
китайка, 33.
клир, 142.
клїєнт, 83.
клєрик, 96.
Клюб Славянський, 317, 320, 322, 323, 373.
кляштор, 181, 190.
книжниця, 3, 102, 105, 109.
книгозбір, 84.
кодекс, 100, 146.
колїзия, 242.
коллєґія, 136, 233, 235.
кольонїя, 112.
колятор, 291, 345.
коломийка, 121.
коло сербське (танець), 121.
Коляда, 93.
коляди, 48, 55, 65, 86, 154.
комендант міста, 364.
комбінация, 382.
коміс, 133, 173, 377.
комісар, 67, 108, 198, 262, 283, 299, 300, 302, 376, 378, 383, 399.
комісіонаж, 148.
комісия, 289, 302, 349, 368, 373, 374, 376, 383, 384, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 405, 416.
коморник, 205, 218, 284.
компляпация, 361.
комунїкация, 259, 280.
конверзация, 165.
конвікт, 172.
конвіктисти, 53, 154, 155.
конґреґация, 355.

конґрес славяньских фільольоґів, 367, 371.
конґруя, 50, 218, 408.
кондиция, 292.
кондуктор, 250.
конкуренция, 291, 358.
конкурс, 46, 72, 149, 173, 177, 178, 180, 291, 294, 297, 345, 347, 363, 370, 376, 377.
консеквенция, 314.
консиґнация, 230.
консиляр, 161.
консистор, 26, 57, 72, 109, 122, 135, 210, 220, 233, 242, 249, 262, 291, 294, 318, 345, 346, 347, 379, 380.
консистория, 153, 193, 196, 203, 225, 244, 245, 292, 297, 317, 342, 376, 397.
консисторська канцелярия, 225.
консисторські письма, 23.
консілїюм, 16.
конституция, 234, 236, 237, 241, 244, 248, 249, 263, 267, 272, 278, 282, 284, 300, 301, 303, 306, 321, 323, 383, 392.
конто, 89, 175, 351.
контракт, 42, 75, 80, 81, 206, 213, 215, 357.
контрольор, 206, 274, 276.
кооператор, 91, 132, 179, 198.
коопература, 79, 127, 200, 235.
конференция, 269, 270, 314, 321.
концесия, 249, 253.
конець Костюшки, 47.
конець Кракусовий, 47.
коректа, 243.
коректор, 408.
коректура, 36, 49, 50, 167, 188, 195, 209, 255, 257, 271, 357, 409.
кореспондент, 88, 332.
кореспонденция, 168, 276.
корифей, 265.
король галицький, 238.
королївське чеське товариство наук, 165.
космополїт, 4.
костел св. Стефана, 372.
костюм, 165.
краснописанє, 273.
краснорічіє, 273, 344.
крилос, 106.
крилошани, 179, 202, 246, 284, 303, 380, 398.
критик, 112, 408.
критика, 86, 111, 112, 113, 125, 176, 265.
кріза, 104.
куратор, 200.
куренда, 186, 225, 260, 286.
курзория, 290.
кустос, 46.

Лазаристи, 112.
Landsturm, 346, 352.
латина, 313.
латинники, 390.
латиницики, 404.
латиницина, 74, 75.
Лев в синїм поли (герб), 260.
лїбра, 130.
лїнґвіст, 354.
List pastoralny, 317.
лїтоґрафія, 322.
лїтерат, 87, 126, 184, 190, 243, 261.
лїтература, 4, 6, 7, 9, 13, 14, 25, 42, 60, 69, 85, 87, 88, 109, 113, 131, 147, 151, 152, 178, 242, 294, 322, 327, 336, 353.
лїтописець, 92.
лїтопись, 224, 257, 334.
Лїтурґія, 95.
лїцеалїсти, 404, 410, 411.
лїцей, 271, 415.
льоґіка, 102, 264, 267.
льотерия, 168, 300.
лубочні картинки, 72.
Луцький князь, 12.
лєксікон, 15.
леґія, 260, 305, 310.
любимене (quodlibet), 142.
люстрация, 234.

ляхавка, 220.
ляхва, 119.
ляхожерця, 263.
ляшня, 305, 362, 363, 391.
Ляшок, 279, 305.
ляшина, 75, 80.

Маґістер, 34, 170, 334.
маґістерня, 34.
маґістрат, 82, 199.
мадяроман, 109, 357.
мадярство, 308.
мадярщина, 56, 122.
мазур (танець), 110, 121.
малоруцина, 118, 331.
мандатор, 98, 179, 180, 263, 326.
маніфест, 319, 348, 357.
маніфестация, 226.
манія, 118.
манускрипт, 10, 216, 226, 371.
мапа, 77, 78, 100, 151, 184.
мармур, 46.
матиматика, 323, 353.
Матиця гал. руська, 183, 230, 242, 243, 273, 274, 277, 281, 286, 289, 291, 292, 294, 307, 314, 318, 323, 235, 374, 377, 410, 415, 416.
Матиця ілїрська, 61.
Матиця польська, 230.
Матиця сербська, 1, 2, 3, 7, 9, 61.
Матиця чеська, 76, 77, 89, 90, 94, 100, 128, 130, 131, 151, 163, 165, 184, 185, 230, 280, 308, 328.
Матузалєм, 267.
махінация, 345.
медицина, 33, 34, 182.
мельодія, 394.
мельодрама, 286.
мемориял, 165.
мерепда, 165.
метафізика, 323.
Мехитаристи (монахи), 35, 50, 214, 255, 256, 269, 270, 357.
меценас, 37, 172.
měštanska beseda, 308.
Министерство народ. Просвѣщенія, 87.
митрополит, 9, 86, 100, 122, 135, 173, 178, 184, 196, 209, 210, 232, 233, 269, 284, 317, 404, 412, 413.
митрополїя, 183.
Мінеральоґічний Музеї, 310.
мінїстер, 66, 110, 111, 134, 138, 142, 234, 246, 279, 311, 312, 314, 319, 323, 348, 358, 366, 368, 371, 373, 375, 385, 394, 411.
мінїстерство, 232, 301, 303, 311, 312, 314, 315, 316, 317, 319, 322, 325, 338, 340, 348, 349, 352, 356, 367, 369, 370, 375, 377, 378, 379, 381, 383, 384, 389, 390, 391, 393, 394, 399, 404, 406, 412, 414, 416.
місіонар, 58, 216.
місіонарська школа, 75.
місия, 301.
місто Леопольда, 37.
міщаньство, 151.
mluwnice staročeske, 131.
могила Ванди, 47.
молитовник, 201.
монарх, 301, 372.
монархія, 146, 272, 275, 310, 319.
монастир, 47, 109, 181, 183, 256, 291.
монастир св. Онуфрія, 96.
монастир Почаївський, 113.
монастир Уршулянок, 177.
монах, 25.
монольоґ, 326.
моралїст, 49, 153, 166.
Московське царство, 249.
московщина, 80, 83.
музей, 176.

Намісник, 88, 107, 110, 142, 167, 284.
Народний Дім, 377, 380, 409, 410.

натураліст, 84.
натуральна історія, 286, 353.
нація, 271.
німеччина, 299, 396, 410.
Німота, 249.
nobles, 235.
новий завіт, 95, 96.
новорочник, 108.
нотар, 17.

Oberpostamts Zeitungs Expedition, 164.
Оберпрокуратор Синода, 144.
обскурантизм, 200.
Общество сельскаго хозяйства, 324.
окулїстика, 33.
ономастікон, 151.
операция, 355.
оппозиция, 349, 404.
орґанїзация, 303, 396, 406.
орден св. Володимира, 380.
ордер Леопольда, 24, 25, 178.
ординат, 110.
ортоґрафія, 30, 36, 38, 216, 290, 296.
оригінал, 1, 4, 53, 75, 364.
Оссолїнських заведенє, 230.
офіциял, 147, 184.
охмистр, 338.

Паґат, 231, 232.
pacta conventa, 243.
палата, 113, 165.
Палятин угорський, 110.
памфлет, 186.
памслявізм, 4, 230.
панслявіст, 3, 6, 148.
панщина, 227, 236, 267, 268, 283, 295, 375, 378, 383, 391, 393, 395.
папа, 83, 97, 177, 249, 322.
папірня, 255.
парадокс, 175.
парастас, 97.
парлямент, 240.
парох, 87, 88, 127, 160, 202.
парохія, 64, 127, 200, 210, 220, 253, 286, 297, 311, 318, 347.
парохіяни, 65, 335.
партія, 166, 242, 271, 299, 300, 362, 399, 413.
Пастирі (владики), 173.
пастораліст, 27.
патент, 154, 348.
патріот, 3, 4.
патріярх, 11, 24, 235.
патрон, 42, 67, 70.
пашпорт, 68, 75, 81, 109, 169, 197, 205, 352.
педаґоґія, 273.
педель, 231.
пеня, 68, 104, 196, 209.
перґамент, 190.
переводчик, 322, 331, 353, 376, 378, 379, 380, 406, 412.
передмістя Відня, 304.
передновок, 154.
перекінчик, 118.
перелоги, 113.
пессиміст, 379.
петиция, 237, 315, 412.
петрівка, 54.
печатня Мехитаристів, 187.
письменник, 45, 131.
письменність, 109, 246, 273, 286, 289.
питомець, 130, 326.
підручник (адютант), 110.
Піяри (шпиталь), 121.
поведенция, 83.
полїтик, 409.
полїтика, 4, 45, 80, 104, 105, 164, 241, 263, 267, 270, 280, 294, 308, 312, 314, 315, 318, 378, 379, 380, 408, 415.
полїтикан, 4.
полїтехнїка, 110.
полїция, 67, 68, 105, 409.
полька (танець), 110, 121.
Полтавська ґубернія, 75.
польщина, 70, 321.
полєміка, 243, 265.
портрет, 3, 86.
поручник, 112.
посол, 16, 110, 272, 278, 280.
посольство, 138, 168, 337.

постмайстер, 344.
правительство, 82, 88, 135, 141, 146, 154, 239, 245, 248, 251, 258, 319, 334, 338, 376, 379, 381, 388, 394, 400, 404, 405, 407, 415.
правопись, 27, 53, 58, 70, 75, 123, 126, 142, 167, 189, 254, 295, 349, 354, 407, 409.
практикант, 169.
пралат, 71, 72, 134, 207, 345, 375.
пребенда, 267.
предисловіє, 92, 142.
предплата гл. препумерата.
предплатник гл. препумерант.
презентация, 400.
презенти, 202, 212, 213, 218, 228, 291, 345, 378.
презес, 260, 296.
президент, 128, 154, 200.
президент міністрів, 311.
президент сойму (парляменту), 317.
Президія, 131, 153, 174, 180, 242, 317, 377, 380, 384, 406, 409.
прелекция, 88.
премія, 122.
пренумерата, 57, 166, 167, 188, 189, 195, 202, 203, 207, 270, 271, 316, 346, 376, 410.
препумерант, 167, 168, 171, 193, 302, 412.
пресбітерия, 50, 66, 134.
прескрипция, 378.
престол, 252, 258.
престолонаслїдник, 111.
претенсия, 24.
префект, 199, 377.
примас, 267.
примикирий, 96.
принципал, 98.
природопис, 313.
провінция, 270, 301, 349.
провіянт, 132.
проґрам, 270, 271, 272, 286, 376.
прозелїт, 135, 203.
проклямация, 241.
промислова школа, 166, 185.
промоция, 343, 344.
пропаґанда, 102.
проповідник, 200, 266.
пропозиция, 206, 211, 212, 345, 380.
пророк, 115.
проскрипция, 321.
протекторат, 184.
протекция, 70, 377, 404.
протокол, 105, 276, 297, 303, 319.
протопресбітер, 241.
процент, 174.
професія, 83.
професура, 110, 174, 206, 215, 242, 292, 294, 306, 308, 311, 315, 316, 323, 333.
процес канонїчний, 72.
псалтирі, 95.
Псевдорусини, 245.
публика, 123, 324.
публїцист, 121, 185.
пянїст, 178.

Рабат, 133, 198.
Рада Русьла Головна, 243, 245, 246, 252, 253, 261, 282, 285, 288, 303, 314, 315, 318, 321, 333, 334, 337, 349, 352, 376, 379, 380, 381, 382, 384, 391, 393, 404, 405, 406, 410.
Рада Руська Коломийська, 260, 328, 329, 387.
Рада Руська Чортківська, 277, 279.
Рада Шкільна, 315, 317, 380, 388, 389.
радикалїзм, 401.
райхстаґ, 269.
рапорт, 399.
ратуш, 305.
реакціонер, 322.
революция, 226, 255, 258, 294, 310, 322, 400.
революция французька, 40.

редактор, 121, 149, 164, 165, 183, 237, 239, 242, 261, 287, 293, 317, 318, 322, 335, 379, 381, 382, 405, 408, 409.
редакторство, 292.
редакция, 67, 73, 87, 121, 124, 140, 151, 164, 175, 184, 222, 237, 239, 242, 261, 293, 317, 318, 322, 335, 379, 382, 401, 405, 406.
резиґнация, 233.
резолюция, 72, 89, 123, 347, 348.
результат, 34, 140.
рекрут, 279.
ректор Magnificus, 24, 231.
рекомендация, 409.
рекурс, 340.
релїґія, 160, 313, 321, 397, 404, 410, 415.
реляция, 10.
репрезентант, 121.
република, 230.
републиканин, 310, 381.
репутация, 388.
рескрипт, 8, 10.
ресурса, 165.
рефектар, 232.
реферат, 82, 389.
реферация, 82.
референт, 127, 243, 313, 389.
реформа, 151.
реформация, 284.
рецензент, 5.
рецензия, 179.
риґорозант, 57.
риґорозум, 34, 49, 53, 63, 66, 67, 68, 71, 75, 79, 80, 81, 105, 108, 141, 182.
риза (паперу), 38.
ріттерґешіхте, 102.
ріхтар полїцийний, 97.
рогатка, 147, 161.
росийщина, 380.
росиянїзми, 405, 410.
рукопись, 2, 11, 12, 14, 54, 80, 88, 100, 111, 112, 114, 123, 154, 155, 169, 251, 254, 255, 270.
рундук, 145.
Руська Трійця, 1.
Русоман, 263.
вусоманїя, 165.
рущина, 181, 183, 195, 226, 262, 282, 296, 307, 359, 383, 396, 401, 410, 412.
Ряд, 287, 315.

Салисбурські архиепископи, 95.
Сандецька земля, 65.
санскрит, 109.
Святе письмо, 95.
Свято-Юрець, 370.
Сейм, 270, 271, 272, 285, 299, 300, 306, 310, 316, 317, 319.
секрет, 349.
секретар, 108, 131, 142, 144, 200, 235, 274, 276, 279, 313, 375.
секция, 165.
семінария, 26, 49, 103, 120, 122, 134, 193, 198, 201, 202, 210, 226, 231, 233, 258, 289, 306, 326, 327, 412, 416.
семінаристи, 65, 129, 161, 221, 226, 234, 235.
сенат, 299.
сензация, 175, 186.
Сербук, 114.
сервілїзм, 243.
сесия, 72, 82, 232, 300.
Сиґисмунд (дзвін), 46.
сикофант, 90.
Сильвестер св. (перед Нов. Роком), 107.
симпатія, 332, 381.
синдик, 82.
скарбова печатня, 316, 349.
скарбовня, 104.
скиптр, 61.
скіз, 231, 232.
скоропись, 231, 290.
скрипитор, 200.
славянство, 4, 8, 20, 21, 116, 117, 123, 164, 165, 229, 280, 281, 373.

словар, 4, 77, 99, 109, 111, 131, 357, 358.
словенщина (наука), 109.
словесники, 292.
словесність, 40, 56, 59, 80, 83, 95, 104, 105, 110, 142, 171, 192, 193, 200, 201, 204, 219, 224, 228, 271, 273, 275, 292, 296, 297, 298, 306, 312, 318, 369, 373, 374.
служебник, 47, 65, 140.
Служебник Сльозки, 138.
Служебник Стратинський, 73.
собор, 209, 263.
Собор Епископів, 384.
Собор руських учених, 289, 295, 317, 415.
Собор Славян, 244, 246, 247, 250, 258, 328.
соборна церква св. Івана, 202.
соборчик, 168, 203, 204, 400.
совіт, 246.
совітник ґуберніяльний, 326, 343.
совітник міністеріяльний, 319, 322, 323, 326, 349, 362, 367.
солїдарність, 272.
сопмище, 263.
Sonietas presbytorum, 15.
Союз німецький, 240, 268, 272.
Staatsbankroutt, 253.
Ставропіґіяльна друкарня, 313, 349.
Старий Завіт, 95.
старовірець, 43.
старословенщина, 142.
староста, 19, 82, 199, 205, 399.
статистика, 70, 265.
статут, 273, 277.
статія, 113, 140, 222, 223, 245.
стация, 187.
Stiefelgeld, 221.
страшак (танець), 110.
Студ. Гоф. Комісия, 82.
субсидія, 4.
суверенність, 270.
суккурс, 33.
суперіор, 95, 232.
suplementum, 96.
суплєнт, 178.
супремация, 270.
суфраґан, 92, 245, 317.
схизма, 165.

Такса, 71, 79, 81, 141.
театр, 259, 260, 286, 305, 315, 327, 409.
театр Скарбка, 315.
тенденция, 164.
теольоґ, 95, 319.
теольоґія, 39, 351.
терроризм, 243.
термінольоґія, 323, 367, 371, 372.
технїка, 273, 305.
технольоґічні науки, 25.
технольоґія, 363.
типоґрафія, 129, 300.
типоґрафія Ставропіґії, 251.
типоґрафія цїсарська, 202.
Тирольщина, 256.
топоґрафія, 151.
торбан, 118.
траґедія, 260, 282.
традиция, 72.
трансльокация, 347.
транслятор, 225, 326, 348.
транспорт, 125, 129.
требник, 73, 137, 138.
трибуна, 299.
трицятник, 44.
триюмф, 234.

Унїверситет, 24, 60, 73, 89, 92, 106, 110, 242, 255, 271, 284, 288, 293, 294, 296, 297, 305, 306, 317, 318, 322, 330, 332, 335, 336, 353, 355, 364, 367, 368, 389, 390, 396, 413, 415.
унїя, 216.
унїят, 68, 69, 129.
устави Матиці, 273, 276, 277.

Факсіміле, 183.
фактор, 35, 36, 269, 341, 349.
факультет, 411, 415.

фанфаронада, 21.
Фарисеї, 263.
фацеция, 84.
фельдмаршал, 206, 255.
фервальтерия, 343.
фізика, 109, 147, 253, 286, 323, 353, 395.
фільольоґ, 367.
фільольоґія, 367.
фільософ, 147, 253, 411.
фільософія, 29, 34, 76, 102, 132, 211, 340, 353, 415.
фінансова сторож, 343.
фоліянт, 73.
фонд, 91, 105, 287.
фонд вдів і сиріт по священиках, 225, 335.
фонд релїґійний, 269, 384, 388, 390.
формат, 35, 36, 49, 131, 137, 169, 187, 214, 364.
французщина, 81.

Хан, 119.
хірурґ, 34.
хірурґія, 29, 33, 34, 37, 57, 170, 334.
хрестоматия, 89, 93, 121, 297, 374, 382, 395.
хроніка, 72.

Цар, 61, 177.
цариця, 177.
цензура, 1, 10, 13, 38, 41, 53, 88, 89, 90, 92, 123, 125, 126, 131, 146, 150, 151, 152, 153, 186, 187, 207, 209, 214, 217, 221, 226, 227, 232, 239, 254, 256, 373, 374, 380, 407.
цензура петербурська, 18.
цензурний комітет, 126.
цензор, 7, 8, 10, 38, 75, 109, 146, 151, 154, 172, 268.
церков бискупська, 46.
церков св. Варвари, 110, 196, 200, 210, 396, 397.
циркул, 47, 50, 72, 82, 167, 342, 343, 349, 363, 378.
циркулярний комісар, 249, 279.
цїсарський двір, 82.
цїсарська родина, 166, 319.
цло, 130, 162, 270.

Часловник, 201.
часопись, 5, 25, 69, 70, 74, 77, 79, 80, 105, 111, 112, 113, 123, 146, 148, 151, 164, 165, 166, 183, 184, 224, 228, 255, 259, 286, 292, 317, 332.
чещина, 75, 80, 111.
читальня, 123, 328, 329, 363, 416.

Шварцґельбер, 271.
шематизм, 83, 206.
шеф, 399, 401.
шибковіз, 49.
школа анплїкацийна, 267.
шляхта, 83, 258, 272.
шляхтич, 272.
шпіон, 68, 246.
Шумське княжество, 72.

Щедрівка, 86.

Євангелиє, 190, 263.
Євангелиє св. Івана, 45
Євангелиє Крилюське, 96.
Євангелиє Мстислава, 96.
Євангелиє Остромірове, 95, 111, 134, 138, 151.
Євангелиє Словянське, 25.
Євангелиє Раймське, 95, 138, 151, 152, 165, 207.
Євангелиє Сазавське, 185.
Євангелиє Учительне, 73.
єгипетський принц, 230.
Єзуїти, 186, 284, 349.
єзуїтське заведенє св. Николая, 349.

Юр св., 233, 234, 248, 268, 380, 381, 382.
юрист, 60, 82.

Яспр, 118.

Показчики уложив ук. студ. фільоз. *Тадей Залеський.*

СПИС ЛИСТІВ.[1]

I. Адреса Русинів до цісаря Фердинанда:

					стор.
ч. 169. (1274)	з датою:	Львів,	дня	28. X. 1848 р. . . .	300

II. Листи Івана Бірецького до Як. Головацького:

ч. 15. (1147)	з датою:	Радожичі,	дня	31. I. 1840 р. . .	22
ч. 17. (1151)	„	„	„	24. і 30. III. 1840 р.	26
ч. 24. (1155)	„	Ліско	„	12. VI. 1840 р. . .	43
ч. 26. (1146)	„	Радожичі	„	1. (13.) XI. 1840 р.	46
ч. 30. (1160)	„	„	„	15. VII. 1841 р. .	53
ч. 35. (1163)	„	—	„	1. VII. 1842 р. . .	64
ч. 130. (1253)	„	Бахур	„	27. IV. 1848 р. . .	238
ч. 156. (1282)	„	„	„	12. VIII. 1848 р. .	283

III. Листи Кирила Блонського до: 1) Петра Головацького:

ч. 185. (?)	з датою:	Кромериж,	дня	15. XII. 1848 р. .	322

до: 2) Якова Головацького:

ч. 149. (1295)	з датою:	Відень,	дня	19. VII. 1848 р. .	269
ч. 150. (1297)	„	„	„	25. VII. 1848 р. .	271
ч. 168. (1286)	„	„	„	5. X. 1848 р. . .	299
ч. 175. (1284)	„	„	„	16. XI. 1848 р. .	310
ч. 179. (1308)	„	Кромериж	„	26. XI. 1848 р. .	316
ч. 181. (1283)	„	„	„	3. XII. 1848 р. . .	319
ч. 184. (1285)	„	„	„	8. X. 1848 р. . .	322

[1] Числа в клямрах означають нумерацію бібліотеки „Нар. Дому". При листах, яких доси не вписано в катальоґ, поставлено в клямрах питайник.

IV. Листи Н. Блонського до Як. Головацького:

стор.

ч. 199. (1263) з датою: Садки, дня 17. II. 1849 р. . . 341
ч. 200. (1264) „ „ „ 25. II. 1849 р. . . 343
ч. 209. (1330) „ „ „ 23. IV. 1849 р. . 355
ч. 235. (1349) „ „ „ 31. X. 1849 р. . . 402

V. Листи Григ. Боднара до Як. Головацького:

ч. 158. (1298) з датою: Жукотин, дня 10. IX. 1848 р. . 286
ч. 202. (1322) „ „ „ 23. III. 1849 р. . 345
ч. 212. (1331) „ „ „ 10. V. 1849 р. . . 359

VI. Листи Івана Борисікевича до: 1) Петра Головацького:

ч. 170. (1281) з датою: Краків, дня 30. X. 1848 р. . . 302

до: 2) Як. Головацького:

ч. 133. (1279) з датою: Львів, дня 13. V. 1848 р. . . 242
ч. 164. (1278) „ „ „ 19. IX. 1848 р. . . 294
ч. 221. (1340) „ Увисла „ 27. VI. 1849 р. . . 370
ч. 233. (1348) „ „ „ 20. X. 1849 р. . . 398

до: 3) ред. „Зорѣ Галицкои“:

ч. 177. (?) з датою: Кромериж, дня 18. XI. 1848 р. . . 312

VII. Лист Дениса Бурачинського до Як. Головацького:

ч. 155. (1257) з датою: Криворівня, дня 9. VIII. 1848 р. . 282

VIII. Лист Тита Бурачинського до Як. Головацького:

ч. 128. (1251) з датою: Львів, дня 10. IV. 1848 р. . 230

IX. Листи Івана Вагилевича до Якова Головацького:

ч. 43. (1173) з датою: дня 1. VII. 1843 р. . . 85
ч. 47. (1178) „ „ 9. XI. 1843 р. . . 91
ч. 56. (1186) „ „ 1. VII. 1844 р. . . 126

X. Листи Ник. Верещинського до Як. Головацького:

ч. 21. (1149) з датою: Коломия, дня 2. V. 1840 р. . . 38
ч. 103. (1229) „ „ „ 2. IX. 1847 р. . . 199
ч. 117. (1244) „ „ „ 2. II. 1848 р. . . 216
ч. 123. (1249) „ „ „ 27. III. 1848 р. . . 226
ч. 165. (1305) „ „ „ 24. IX. 1848 р. . 295

XI. Листи Юліяна Вислобоцького до Як. Головацького:

ч. 145. (1293) з датою: Львів, дня 9. VI. 1848 р. . . 261
ч. 217. (1336) „ Відень „ 12. VI. 1849 р. . . 365

стор.

ч. 219. (1338) з датою: Відень, дня 23. VI. 1849 р. . . 367
ч. 222. (1341) „ „ „ 10. VII. 1849 р. . 371

XII. Лист Дан. Гартенштайна до Як. Головацького:

ч. 89. (1217) з датою: Броди, дня 22. II. 1847 р. . . 181

XIII. Листи Волод. і Емил. Головацьких до брата Якова:

ч. 172. (1559) з датою: Чернівці, дня 6. XI. 1848 р. . . 306
ч. 196. (1317) „ „ „ 10. II. 1849 р. . . 335

XIV. Листи Івана Головацького до: 1) брата Петра:

ч. 237. (?) з датою: Львів, дня 5. (17.) XI. 1849 р. 403

до: 2) родичів, або родини:

ч. 19. (1152) з датою: Відень, дня 20. IV. 1840 р. . . 30
ч. 27. (1158) „ „ „ 5. (17.) IV. 1841 р. 48

до: 3) брата Якова:

ч. 20. (1144) з датою: Відень, в цьвітни (?) 1840 р. . 35
ч. 22. (1153) „ „ дня 17. (29.) V. 1840 р. 39
ч. 29. (1159) „ „ „ 4. (16.) VI. 1841 р. 51
ч. 31. (1161) „ Пешт „ 15. (27.) VIII. 1841 р. 55
ч. 34. (1162) „ Відень „ 10. VI. 1842 р. . . 62
ч. 36. (1165) „ „ „ 17. (29.) X. 1842 р. 66
ч. 38. (1168) „ „ „ 18. (30.) XII. 1842 р. 74
ч. 41. (1175) „ „ „ 9. (21.) V. 1843 р. 78
ч. 52. (1181) „ „ від 30. I. — 13. III. 1844 р. 101
ч. 69. (1199) „ „ дня 4. IV. 1845 р. . . 141
ч. 74. (1204) „ „ „ 7. (19.) X. 1845 р. 152
ч. 80. (1207) „ „ „ 14. II. 1846 р. . . 166
ч. 82. (1209) „ „ „ 17. (29.) IV. 1846 р. 170
ч. 93. (1220) „ „ „ 7. (19.) V. 1847 р. 186
ч. 99. (1224) „ „ „ 5. VIII. 1847 р. . 194
ч. 110. (1235) „ „ „ 10. XI. 1847 р. . . 208
ч. 143. (1292) „ Верона „ 8. VI. 1848 р. . . 253
ч. 198. (1318) „ Відень „ 3. (15.) II. 1849 р. 339
ч. 204. (1321) „ „ „ 16. (28.) III. 1849 р. 348
ч. 210. (1352) „ „ „ 11. (23.) IV. 1849 р. 356
ч. 211. (1329) „ „ „ 1. V. 1849 р. . . 357
ч. 224. (1343) „ „ „ 11. (23.) VIII. 1849 р. 375
ч. 234. (1346) „ Львів „ 15. (27.) X. 1849 р. 400

стор.
ч. 238. (1342) з датою: Львів. дня 7. (19.) XI. 1849 р. 407
ч. 239. (1351) „ „ „ 12. (24.) XI. 1849 р. 411

до: 4) руських владик:

ч. 81. (1208) з датою: Відень, дня 4. IV. 1846 р. . . 170

до: 5) незвісної особи:

ч. 194. (1316) з датою: Відень, дня 3. II. 1849 р. . . 332

XV. Листи Петра Головацького до брата Якова:

ч. 46. (1177) з датою: Чернівці, дня 6. X. 1843 р. . . 90
ч. 62. (1191) „ „ „ 20. XI. 1844 р. . 132
ч. 65. (1195) „ „ „ 11. XII. 1844 р. . 136
ч. 67. (1197) „ „ „ 2. II. 1845 р. . . 138
ч. 70. (1200) „ „ „ 15. III. 1845 р. . . 146
ч. 76. (1207) „ „ „ 20. I. 1846 р. . . 161
ч. 83. (1210) „ „ „ 30. V. 1846 р. . . 174
ч. 85. (1213) „ „ „ 2. VII. 1846 р. . . 177
ч. 87. (1215) „ „ „ 4. X. 1846 р. . . 179
ч. 88. (1216) „ Костина „ 30. XI. 1846 р. . . 180
ч. 90. (1218) „ „ „ 18. III. 1847 р. . . 182
ч. 94. (1221) „ „ перед 3. VI. 1847 р. . 189
ч. 95. (1222) „ „ дня 3. VI. 1847 р. . . 190
ч. 96. (1223) „ „ „ 10. VI. 1847 р. . . 191
ч. 98. (1225) „ „ „ 16. VII. 1847 р. . 194
ч. 100. (1226) „ Чернівці „ 7. VIII. 1847 р. . 197
ч. 102. (1228) „ Товсте „ 1. IX. 1847 р. . . 198
ч. 106. (1232) з датою: Чернівці, дня 17. IX. 1847 р. . . 205
ч. 107. (1233) „ „ „ 20. IX. 1847 р. . . 206
ч. 108. (1234) „ „ „ 16. X. 1847 р. . . 210
ч. 114. (1241) без дати, писаний 1847 р. 213
ч. 116. (1240) з датою: Чернівці, дня 10. I. 1848 р. . . 214
ч. 129. (1252) „ „ „ 14. IV. 1848 р. . . 235
ч. 142. (1255) „ „ „ 1. VI. 1848 р. . . 252
ч. 157. (1258) „ Скалат „ 15. VIII. 1848 р. . 285
ч. 171. (1261) „ Львів „ 3. XI. 1848 р. . . 304
ч. 178. (1307) „ „ „ 25. XI. 1848 р. . 315
ч. 180. (1309) „ „ „ 1. XII. 1848 р. . . 318
ч. 182. (1312) „ „ „ 4. XII. 1848 р. . . 320
ч. 183. (1310) „ „ „ 5. XII. 1848 р. . . 321
ч. 189. (1313) „ „ в грудни 1848 р. . . 327

стор.
ч. 197. (1320) з датою: Кромериж, дня 11. II. 1849 р. . . 337
ч. 225. (1344) „ Львів „ 27. VIII. 1849 р. . 378
ч. 227. (1345) „ „ „ 8. IX. 1849 р. . . 386

XVI. Лист свояка до Петра Головацького:

ч. 28. (1143) з датою: в маю, або червни 1841 р. . . . 50

XVII. Листи Якова Головацького до: 1) Кир. Блоньского:

ч. 152. (1296) з датою: Хмелева, Львів, дня 1. VIII. 1848 р. 277

до: 2) Осипа Бодянського:

ч. 242. (1353) писаний перед 15. IV. 1849 р. 414

до: 3) Ів. Борисїкевича:

ч. 163. (1304) з датою: Хмелева, дня 17. IX. 1848 р. . . 291

до: 4) Юл. Вислобоцького:

ч. 141. (1291) з датою: Хмелева, дня 16. (28.) V. 1848 р. 251
ч. 220. II. (1339) „ Львів „ 24. VI. 1849 р. . 369

до: 5) Гартенштайна:

ч. 207. (1327) з датою: Львів, дня 7. IV. 1849 р. . . 353

до: 6) І. Досковского:

ч. 104. I. (1230) з датою: дня 9. IX. 1847 р. . . 201

до: 7) „Зорѣ Галицкои“ (допись):

ч. 230. (1345) з датою: Відень, дня 3. X. 1849 р. . . 393

до: 8) Карла В. Запа:

ч. 135. (1290) з датою: Рожнів, дня 19. V. 1848 р. . . 244

до: 9) Дениса Зубрицького:

ч. 57. (1188) з датою: Хмелева, дня 5. IX. 1844 р. . . 127
ч. 60. (1182) „ „ „ після 5. X. 1844 р. 129
ч, 104. II. (1230) „ „ „ 13. IX. 1847 р. . . 202
ч. 122. (1207 і 1248) „ „ „ 11. III. 1848 р. . . 223

до: 10) брата Івана:

ч. 32. (1145) з датою: після 27. VIII. 1841 р. 57

стор.

до: 11) Консисторії (просьби):

ч. 134. (1289) з датою: Рожнів, дня 19. V. 1848 р. . . 244
ч. 167. (1343) писаний в перших днях жовтня 1848 р. . 297

до: 12) Мих. Малиновського:

ч. 176. (1306) з датою: Хмелева, дня 16. XI. 1848 р. . . 311

до: 13) Рудольфа Моха:

ч. 163. (1304) з датою: Хмелева, дня 17. IX. 1848 р. . . 293

до: 14) брата Петра Далибора:

ч. 113. (?) з датою: Хмелева, дня 25. XII. 1847 р. . . 212
ч. 119. (?) „ „ „ 18. II. 1848 р. . . . 218
ч. 125. (?) „ „ „ 1. IV. 1848 р. . . . 227
ч. 139. (?) „ „ „ 13. (25.) V. 1848 р. . 248
ч. 146. (?) „ „ „ 1. (13.) VI. 1848 р. . 262
ч. 186. (?) „ „ „ 7. (19.) XII. 1848 р. . 324
ч. 223. (?) „ Відень „ 7. (19.) VIII. 1849 р. . 372
ч. 226. (?) „ „ „ 2. IX. 1849 р. . . . 382
ч. 228. (?) „ „ „ 1. (13.) IX. 1849 р. . 388
ч. 229. (?) „ „ „ 16. (28.) IX. 1849 р. . 391
ч. 231. (?) „ „ „ 4. X. 1849 р. . . . 394
ч. 241. (?) „ Львів „ 8. (20.) XII. 1849 р. . 413

до: 15) Стеф. Турчинського:

ч. 126. (1207) з датою: Хмелева, дня 1. IV. 1848 р. . . 228

до: 16) Григор. Шашкевича:

ч. 220. I. (1339) з датою: Львів, дня 24. VI. 1849 р. . 369

XVIII. Лист Теклї Голованької до сина Якова:

ч. 112. (1239) з датою: дня 26. XI. 1847 р. . 211

XIX. Лист Т. Гумницького до Як. Головацького:

ч. 174. (1260) з датою: Беремяни, дня 16. XI. 1848 р. . 309

XX. Лист Івана Гуркевича до Як. Головацького:

ч. 152. (1277) з датою: Львів, дня 27. VII. 1848 р. . 277

XXI. Лист Дасєвича до Як. Головацького:

ч. 162. (1303) з датою: Скала, дня 16. IX. 1848 р. . 290

стор.

XXII. Лист І. Досковського до Як. Головацького:

ч. 101. (1227) з датою: Перемишль, дня 22. VIII. 1847 р. . 197

XXIII. Листи Карла В. Запа до Як. Головацького:

ч. 13. (1139) з датою: Львів, дня 20. X. 1839 р. . . 20
ч. 16. (1148) „ „ „ 18. I. 1840 р. . . 24
ч. 23. (1154) „ „ „ 4. VI. 1840 р. . . 41
ч. 25. (1156) „ „ „ 19. IX. 1840 р. . 44
ч. 39. (1170) „ „ „ 6. V. 1843 р. . . 76
ч. 40. (1171) „ „ „ 13. V. 1843 р. . . 78
ч. 45. (1176) „ „ „ 12. IX. 1843 р. . 88
ч. 48. (1179) „ „ „ 30. XII. 1843 р. . 93
ч. 51. (1194) „ „ „ 20. I. 1844 р. . . 98
ч. 53. (1183) „ „ „ 26. II. 1844 р. . . 120
ч. 54. (1184) „ „ „ 19. IV. 1844 р. . 122
ч. 55. (1185) „ „ „ 31. V. 1844 р. . . 124
ч. 58. (1187) „ „ „ 14. IX. 1844 р. . 127
ч. 61. (1189) „ „ „ 29. X. 1844 р. . . 130
ч. 63. (1193) „ „ „ 30. XI. 1844 р. . 135
ч. 71. (1202) „ „ „ 19. III. 1845 р. . 147
ч. 72. (1201) „ Прага „ 11. VI. 1845 р. . 149
ч. 79. (1206) „ „ „ 12. II. 1846 р. . . 163
ч. 84. (1212) „ „ „ 25. VI. 1846 р. . 175
ч. 86. (1214) „ „ „ 20. VII. 1846 р. . 178
ч. 92. (1219) „ „ „ 28. IV. 1846 р. . 184
ч. 132. (1247) „ „ „ 3. V. 1848 р. . . 241
ч. 173. (1299) „ „ „ 12. XI. 1848 р. . 307
ч. 216. (1335) „ „ „ 10. VI. 1849 р. . 364

XXIV. Запросини на зїзд руських „учених“:

ч. 161. (1280) з датою: Львів, дня 14. XI. 1848 р. . 289

XXV. Зміст листів від Славян до Якова Головацького в лїтах 1835–7:

ч. 1. (1128) 1

XXVI. Листи Дениса Зубрицького до Як. Головацького:

ч. 37. (1166) з датою: Львів, дня 15. XI. 1842 р. . 71
ч. 44. (1174) „ „ „ 22. VII. 1843 р. . 87
ч. 59. (1190) „ „ „ 5. X. 1844 р. . . 129

стор.
ч. 63. (1192) з датою: Львів, дня 29. XI. 1844 р. . 133
ч. 66. (1196) „ „ „ 14. I. 1845 р. . . 137
ч. 68. (1198) „ „ „ 3. III. 1845 р. . . 140
ч. 97. (1211) „ „ „ 22. VI. 1847 р. . 192
ч. 118. (1245) „ „ „ 14. II. 1848 р. . . 217
ч. 121. (1242) „ „ „ 2. III. 1848 р. . . 221
ч. 124. (1243) „ „ „ 28. III. 1848 р. . 226
ч. 136. (1256) „ „ „ 8. (20.) V. 1848 р. 245
ч. 160. (1301) „ „ „ 13. IX. 1848 р. . 288
ч. 166. (1302) „ „ „ 30. IX. 1848 р. . 297

XXVII. Листи Кілярського до Якова Головацького:

ч. 42. (1172) з датою: Кутиска, дня 29. VI. 1843 р. . 83
ч. 50. (1180) „ „ „ 18. I, 1844 р. . . 96
ч. 148. (1275) „ Палагичі, „ 17. VII. 1848 р. . 266

XXVIII. Листи Йосафата Кобринського до Якова Головацького:

ч. 115. (1238) без дати, писаний 1847 р. 214
ч. 144. (1254) з датою: дня 8. VI. 1848 р. . . 259
ч. 201. (1325) „ „ 5. III. 1849 р. . . 344
ч. 215. (1334) „ „ 7. VI. 1849 р. . . 362

XXIX. Листи М. та І. Кобринських до Як. Головацького:

ч. 203. (1323) з датою: Чорний Потік, дня 26. III. 1849 р. 346
ч. 205. (1324) „ „ „ „ 30. III. 1849 р. 350

XXX. Лист Івана Колляра до Якова Головацького:

ч. 2. (1129) з датою: Пешт, дня 7. VI. 1836 р. . . 3

XXXI. Лист Вартол. Копітара до Якова Головацького:

ч. 9. (1137) з датою: Відень, дня 1. II. 1839 р. . . 15

XXXII. Лист Фр. Кречмара до Карла В. Запа:

ч. 216. II. (1335) з датою: Прага, дня 30. IV. 1849 р. . 365

XXXIII. Листи Івана Кропивницького до Якова Головацького:

ч. 191. (1314) з датою: Бучач, дня 9. I. 1849 р. . . 329
ч. 213. (1332) „ „ „ 10. V. 1849 р. . . 360

XXXIV. Лист Йосифа Кропивницького до Якова Головацького:

стор.

ч. 206. (1326) з датою: Бучач, дня 5. IV. 1849 р. . . 351

XXXV. Лист Михайла Куземського до Йос. Левицького в Заболотові:

ч. 138. (?) з датою: Львів, дня 11. (23.) 1848 р. . 247

XXXVI. Лист Фр. Куреляца до Як. Головацького:

ч. 5. (1131) з датою: Пешт, дня 23. X. 1837 р. . . 7

XXXVII. Лист Ґ. Кучинського до Як. Головацького:

ч. 75. (1271) з датою: Хмелева, дня 18. I. 1846 р. . . 160

XXXVIII. Лист Йосифа Левицького з Заболотова до Як. Головацького:

ч. 140. (?) з датою: Заболотів, дня, 27. V. 1848 р. . 250

XXXIX. Лист Йосифа Левицького з Перемишля до Як. Головацького:

ч. 232. (1347) з датою: Перемишль, дня 20. X. 1849 р. . 396

XL. Лист Плятона Лукашевича до Як. Головацького:

ч. 11. (1140) з датою: дня 26. IX. 1839 р. . 18

XLI. Лист Мих. Малиновського до Петра Головацького:

ч. 240. (?) з датою: Львів, дня 23. XI. 1849 р. . 412

XLII. Лист Порфір. Мандичевського до Як. Головацького:

ч. 188. (1311) з датою: Залуків, дня 15. XII. 1848 р. . 326

XLIII. Листи В. А. Мацєйовського до Як. Головацького:

ч. 6. (1133) з датою: Варшава, дня 29. VI. 1838 р. . 10
ч. 8. (1135) „ „ „ 30. X. 1838 р. . . 12
ч. 12. (1141) „ „ „ 14. XI. 1839 р. . 19

XLIV. Листи Ант. Любич Могильницького до Як. Головацького:

ч. 120. (1246) з датою: Комарів, дня 24. II. 1848 р. . . 219
ч. 147. (1294) „ „ „ 10. VII. 1848 р. . 263

XLV. Листи Рудольфа Моха до Як. Головацького:

стор.

ч. 105. (1231) з датою: Лагодів, дня 16. IX. 1847 р. . 203
ч. 154. (1273) „ Львів, „ 8. VIII. 1848 р. . 281
ч. 159. (1300) „ Лагодів, „ 13. IX. 1848 р. . 287

XLVI. Листи Теодора Павловича до Як. Головацького:

ч. 3. (1130) з датою: Пешт, дня 22. IV. 1837 р. . 6

XLVII. Листи Ґеорґія Петровича до Як. Головацького:

ч. 5. (1132) з датою: Пешт, дня 26. IV. 1838 р. . 8
ч. 10. (1138) „ „ „ 12. (24.) I. 1839 р. 16
ч. 33. (1164) „ Відень, „ 7. VI. 1842 р. . . 60

XLVIII. Листи Антонія Петрушевича до Як. Головацького:

ч. 49. (1169) з датою: при кінци 1843 р. . . 94
ч. 208. (1328) „ Унев, дня 12. IV. 1849 р. . 354

XLIX. Листи Карла Піхлєра до Як. Головацького:

ч. 73. (1203) з датою: Львів, дня 16. VIII. 1845 р. . 152
ч. 77. (?) „ „ „ 21. I. 1846 р. . . 162

L. Лист Йос. Подлїнського до Як. Головацького:

ч. 18. (1150) з датою: Відень: дня 12. IV. 1840 р. . 29

LI. Лист Ради Коломийської до Як. Головацького:

ч. 190. (1262) з датою: Коломия, дня 4. I. 1849 р. . . 328

LII. Лист Михайла Раєвського до Як. Головацького:

ч. 236. (1350) з датою: Відень, дня 9. XI. 1849 р. . . 403

LIII. Лист Ріттерберґа, ред. „Slovanska Lipa“ до Якова Головацького:

ч. 193. (1320) з датою: Прага, дня 26. I. 1849 р. . . 331

LIV. Відозва Чехів в справі славянського зїзду:

ч. 131. (1247) з датою; Прага, дня 1. V. 1848 р. . . 239

LV. Повновласть для руських делєґатів на славянський зїзд в Празї:

ч. 137. (?) з датою: Львів, дня 21. V. 1848 р. . . 246

LVI. Лист Иос. Вас. Сокульського до Якова Головацького:

стор.

ч. 109. (1236) з датою: Рожнів, дня 20. X. 1847 р. . . 207

LVII. Уривок листу Ізмаїла Срезневського до Як. Головацького:

ч. 14. (1142) без дати (1839? імовірнійше з р. 1842) . . 21

LVIII. Статут „Матиці“:

ч. 151. (1277) з датою: Львів, дня 1. VI. 1848 р. . . 273

LIX. Лист Николи Устияновича до Петра Головацького:

ч. 187. (?) з датою: Стрий, дня 21. XII. 1848 р. . 325

LX. Листи П. Й. Шафаріка до Як. Головацького:

ч. 7. (1134) з датою: Прага, дня 24. X. 1838 р. . . 11
ч. 78. (1208) „ „ „ 25. XII. 1846 р. . 162

LXI. Листи Григ. Шашкевича до Як. Головацького:

ч. 214. (1333) з датою: Відень, дня 17. V. 1849 р. . . 362
ч. 218. (1337) „ „ „ 16. VII. 1849 р. . 366

LXII. Лист Осипа Шухевича до Як. Головацького:

ч. 192. (1315) з датою: Тишківці, дня 11. I. 1849 р. . . 330

LXIII. Лист Фр. Яхіма до Як. Головацького:

ч. 91. (1272) з датою: Львів, дня 24. III. 1847 р. . 183
ч. 127. (1250) „ „ „ 9. IV. 1848 р. . . 229
ч. 153. (1276) „ „ „ 8. VIII. 1848 р. . 280

unter einer besonderen Redaktion; die mathematisch-naturwissenschaftliche red. von Iv. Verchratśkyj und Vlad. Levickyj, die medizinische red. von Dr. E. Ozarkevyč. Preis jeder Abteilung 2 Kr. Bände IX—XII à 5 Kr.

D. Die Archaeographische Kommission publizierte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine, Bd. I (Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66); Bd. II (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565); Bd. III (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564—5); Bd. IV u. V (Galizische Akten aus den J. 1648—1659). Bd. VII (Lustration vom J. 1570); VIII B. Akten zur Gesch. der ukr. Kosaken 1513—1630. Jeder Bd. kostet 4 Kr., III Bd. 5 Kr.

2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Literatur. Bd. I. Alttestamentliche Apokryphen; Bd. II. Neutestamentliche Apokryphen A. Evangelienkreis. Bd. III. B. Apokryphe Apostelgeschichten. Bd. IV, Eschatologische Apokryphen, IV. B. V, Denkmäler der religiösen Polemik aus dem XVI—XVII Jh. Bdtd. I u. V. Preis 4 Kr., Bd. II u. III à 5 Kronen.

3. Kotljarevśkyj, Die travestierte Aeneïs, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798, Preis 60 Heller.

4. Akten-Sammlung zur Geschichte der sozial-politischen und ökonomischen Verhältnisse der West-Ukraine, Preis 3 Kr.

E. Die Ethnographische Kommission publiziert:

1. Ethnographische Sammlungen (Etnografičnyj Zbirnyk); bis jetzt erschienen 22 Bände. Preis Bd. I—IV u. VII[illegible] u. XII—XIII à 3 Kronen, Bd. V—VI, XVII—XIX u. XXIII—XXIV à 4 Kr. Bd. XVI u. XXI—XXII à 6 Kr. 2. Bd. I enthält: M. Kramarenko, Weihnachtsfeier bei den Kosaken am Schwarzen Meer; M. Rozdolśkyj, Galizische Volksmärchen aus Berlin, Bez. Brody; J. Šymčenko, Volksanekdoten aus der Ukraine; Programm zur Sammlung der Materialien über das ukrainisch-ruthenische Land und Volk . . 3 Kr.

Bd. II, enthält: Vl. Hnatjuk, Die Leiermänner, ihre Lieder, Gebete, ihr Jargon usw. aus dem Bez. Bučač; G. Žatkovyč, Ethnographische Skizzen aus Ungarisch-Ruthenien; M. Dykariv, Volksmärchen und Anekdoten der Kosaken am Schwarzen Meere . . . . . 3 Kr.

Bd. III und IV enth.: Vl. Hnatjuk, Ethnographische Materialien aus Ungarisch-Ruthenien (Legenden, Novellen, Märchen, Fabeln, Sagen, Anekdoten) 2 Bde 6 Kr.

Bd. V, enthält: M. Dykariv, Volksgerüchte über die Zarenkrönung; M. Jendyk, Aus den Volkserinnerungen über die Fronarbeit; I. Franko, Huzulische Beschwörungen; Philaret Kolessa, Volksglaube im Dorfe Chodovyči, Stryjer Bez.; I. Franko, Volksglaube im Vorgebirgslande; R. Kaindl, Folkloristisches Material aus dem Munde der galizischer und der Bukovinaer Ruthenen, und andere kleinere Beiträge . . . . . 4 Kr.

Bd. VI enthält: V. Hnatjuk, Volksanekdoten der galizischen Ruthenen 4 Kr.

Bd. VII enthält: J. Rozdolśkyj, Galizisch-ruthenische Volksmärchen 2 Kr.

Bd. VIII enthält: J. Rozdolśkyj, Galizisch-ruthenische Volksschwänke (Novellen) . . . . . 2 Kr.

Bd. IX enthält: Vl. Hnatjuk, Ethnographische Materialien aus Ungarisch-Ruthenien, Bd. III (I. Materialien aus den Komitaten Zemplin, Šaroš, Zips; II. Volkslieder aus der Bačka) . . . . . 3 Kr.

Bd. X enthält: Galizisch-ruthenische Volkssprichwörter, gesammelt, geordnet und erklärt von Ivan Franko (Bd. I, Heft 1: A — vidaty) . 4 Kr.

Bd. XI enthält: Ivan Kolessa, Galizisch-ruthenische Volkslieder aus dem Dorfe Chodovyči, Bez. Stryj, mit Noten . . . . . 5 Kr.

Bd. XII—XIII enthält: Vl. Hnatjuk, Galizisch-ruthenische Volkslegenden, 2 Bde . . . . . 6 Kr.

Bd. XIV enthält: Vl. Lesevyč, Ukrainische Volkserzählungen . . 4 Kr.

Bd. XV enthält: Vl. Hnatjuk, Materialien zur galizisch-ruthenischen Dämonologie . . . . . 4 Kr.

Bd. XVI enthält: Galizisch-ruthenische Volkssprichwörter, gesammelt, geordnet und erklärt von Ivan Franko (Bd. I, Heft 2: Vidaty—djity) . . 5 Kr.

Bde XVII—XIX enthalten: Vl. Hnatjuk, Kolomejken (2 oder 4-zählige Volkslieder) . . . . . à 4 Kr

Bde XXI—XXII enthalten: St. Ljudkevyč, Galizisch-ruthenische Volksmelodien, T. I—II . . . . . à 6 Kr.
Bde XXIII XX V enthalten: Galizisch-ruthenische Volkssprichwörter, gesammelt, geordnet und erklärt von Ivan Franko (Bd. II, Hefte 1—2: Djity—Pjatj) . . . . . 7 Kr.
2. Materialien zur ukrainischen Ethnologie, Bd. I, Preis 8 Kr. (Enthält Abhandlungen über neueste archäologische Funde, über die Lebens- und Arbeitsweise der ukr. Fischer in der Dobrudža, der galizischen Kürschner usw., sowie auch eine Abhandlung über die farbigen Ostereier, ihre Herstellung und Ornamentik. mit 13 chromolithographischen Tafeln und zahlreichen Illustrationen im Text). Bd. II, 4 Kr. Die Huzulen, Land, Leute, Lebensweise, Industrie, Sitte und Brauch, religiöse Vorstellungen usw., mit über 300 Illustrationen, Bd. III, 4 Kr. (Neue archäologische Funde, Volkskalender, Aus der galiz. Volksindustrie, Hochzeitslieder und Gebräuche a. d. Gouv. Černyhiv, Die Korporationen der Dorfjugend in der Ukraine, Bd. IV, 4 Kr. Die Huzulen (zweiter Teil), Bd. V, 6 Kr. Die Huzulen (dritter Teil). Bd. VII. Die Huzulen (vierter Teil) 6 Kr. Bd. VIII—IX Das Kind in der ukr. Volkskunde, 4 Kr. und 3 Kr. Bd X (enthält Abhandlungen über anthropologische Messungen des ukrain. Volksstammes Huzulen, samt XII Taf. und 1 Karte, über die Kleidung der Bojken (samt XXXII Taf.) und 5 neue Aufzeichnungen von ukrain. Hochzeitsbräuchen und Liedern)

Chronik der Gesellschaft, enthält Berichte über die Tätigkeit der Gesellschaft, Sektionen und Kommissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschienen N. 1—36 ukrainisch und deutsch.

Diese und andere Publikationen der Gesellschaft sind in der Buchhandlung der Ševčenko-Gesellschaft in Lemberg, Ringplatz, 10 vorrätig.